

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**BOŞANMADA KUSUR BELİRLEMESİNE İLİŞKİN
USUL ve ESAS MESELELERİ**

Oğuzhan YAZICI

2501223430

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Cansu KAYA KIZILIRMAK

İSTANBUL - 2024

ÖZ

BOŞANMADA KUSUR BELİRMESİNE İLİŞKİN USUL ve ESAS MESELELERİ

OĞUZHAN YAZICI

Boşanmada kusur belirlemesi, boşanma kararının verilip verilmemesinde ve boşanmaya karar verilmişse de boşanmanın mali sonuçları üzerinde yarattığı etki sebebiyle önem arz eden bir konudur. Çalışmamızda sırasıyla kusur ilkesi de dahil olmak üzere boşanma sistemimizde uygulanan ilkeler ve boşanmada kusurun etkileri, genel ve özel boşanma sebeplerinin değerlendirmesi ile kusur terazisindeki ağırlığına etki eden durumlar, kusurun ispatına ilişkin hususlar ve kusur belirlemesinin farklı meselelerle bağlantıları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, Boşanma Davasının Konusu, Kusur Belirlemesi, Boşanma Sebepleri, Evlilik.

ABSTRACT

PRINCIPLES AND PROCEDURAL ISSUES REGARDING DETERMINATION OF FAULT IN DIVORCE

OĞUZHAN YAZICI

Determination of fault in divorce is a significant matter affecting both the decision to grant a divorce and the financial implications resulting from the divorce. In our study, the following topics have been addressed respectively: the principles applied in our divorce system and the effects of fault on divorce, evaluation of general and specific grounds for divorce and circumstances affecting the weight of fault, issues related to proving fault, connections of fault determination with different matters.

Keywords: Divorce, Subject Matter of Divorce Case, Determination of Fault, Grounds for Divorce, Marriage.

ÖN SÖZ

Hukukumuzun belki de kapsamı en geniş uyumsuzluğu olan boşanmada büyük bir öneme sahip olan kusur belirlemesinin nasıl yapıldığı, nasıl davranışların esas alındığı, belirlemeye usul ve esas açısından etki eden hususlar ve bu belirlemenin etkilediği hususlar oldukça geniş bir konudur. Dolayısıyla çalışmayı çok uzatmamak adına çoğunlukla görüş bildirme ihtiyacı hissettiğimiz ve yeterince üzerinde durulmadığını düşündüğümüz hususlara odaklanmamız gerekmiştir.

Başta çalışmaya danışmanlık yapan Doç. Dr. Cansu Kaya Kızılırmak olmak üzere, Dr. Öğr. Üyesi Duygu Koçak Dinçer ve Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Cahit Günel'e emekleri ve ayırdıkları zaman için, çalışma boyunca yanımda olan Pursangla Imsong'a manevi desteği için ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca eserlerinden yararlandığım tüm yazarlara ve hatta onların da eserlerini hazırlarken yararlandığı herkese teşekkür ederim. Çalışmayı yeğenim Can Şahin'e ithaf ediyorum.

Oğuzhan Yazıcı

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖN SÖZ.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

BOŞANMA SİSTEMİMİZE HAKİM OLAN İLKELER ve KUSURUN ETKİSİ

A. BOŞANMA SİSTEMİMİZDE UYGULANAN İLKELER.....	3
1. İrade İlkesi	3
2. Eylemli Ayrılık İlkesi	6
3. Elverişsizlik İlkesi	7
4. Temelden Sarsılma İlkesi	8
5. Kusur İlkesi	10
6. Önerimiz	13
B. BOŞANMADA KUSUR BELİRLEMESİNİN ETKİSİ.....	18
1. Kusur Belirlemesinin Evlilik Birliğinin Sarsılmasına Dayanan Davanın Kabulüne Etkisi.....	18
a) Az Kusurlu Davalının İtirazı.....	18
b) Davalının Kusursuz Olması	22
2. Maddi Tazminat	27

3. Manevi Tazminat.....	32
4. Yoksulluk Nafakası	36
5. Geçici Tedbir Nafakası.....	38
6. Yargılama Giderleri ve Vekalet Ücreti.....	42
7. Mal Rejiminin Tasfiyesi	42
8. Velayet.....	46
9. Dava Sırasında Ölüm Sonucu Boşanmanın Kusur Tespiti Davasına Dönmesi	47
a) Kusura Dayanmayan veya Özel Sebepli Boşanma Davasına Mirasçılarının Devam Etmesi	53
b) TMK m. 181/2'nin Mal Rejimine Etkisi	58

II. BÖLÜM

BOŞANMA SEBEPLERİ ve YARGITAY UYGULAMASINDA KUSUR BELİRLEMESİ

A. GENEL SEBEBE GİREN DAVRANIŞLAR	61
1. Yargıtay Dilinde Sadakat Yükümlülüğünün İhlali (Sadakatsizlik).....	61
2. Güven Sarsıcı Davranışlar.....	68
3. Birlik Görevlerini Yerine Getirmemek	73
4. Ekonomik Şiddet ve Mali Güvenin Sarsılması	76
5. Cinsel Şiddet.....	78
6. Fiziksel Şiddet	79
7. Duygusal Şiddet	80
8. Fiili Ayrılık (TMK m. 166/son) ve AYM'nin İptal Kararı	84
9. Fiili Ayrılık (Vakıa).....	95
10. Anlaşmalı Boşanma (TMK m. 166/3)	96

B.	ÖZEL SEBEPLER	98
1.	Zina – TMK m. 161.....	98
2.	Hayata Kast – TMK m. 162	108
3.	Pek Kötü Davranış – TMK m. 162.....	112
4.	Onur Kırıcı Davranış – TMK m. 162	114
5.	Küçük Düşürücü Suç İşleme – TMK m. 163	117
6.	Haysiyetsiz Hayat Sürme – TMK m. 163	121
7.	Terk – TMK m. 164	124
8.	Akıl Hastalığı – TMK m. 165	133
C.	KUSURU AZALTAN VE KALDIRAN HALLER.....	135
1.	Affetme ve Hoşgörüyle Karşılama.....	135
2.	Tepkisel Davranışlar.....	146
3.	Teşebbüs	149
4.	Haksız Tahrik	149
5.	İradilik Unsuru	150
6.	Kusurlu Sayılmayan Diğer Davranışlar.....	151
D.	KUSURLU DAVRANIŞIN İSPATINA İLİŞKİN MESELELER	155
1.	Yemin, İkrar ve İsticvap	155
2.	Diğer Mahkeme Kararlarının Etkisi	157
3.	Uzman Raporunda Tespit Edilenler	160
4.	Tanık.....	160
5.	İletişim Kayıtları.....	164
6.	DNA Testi	165
7.	Delilin Hukuka Aykırılığı	166

E. KUSUR BELİRLEMESİNİ FORMÜLLEŞTİRME ÇABASI	168
1. Kusur Piramidi	172
2. Mazur Görülen Kusur Farkı	178

III. BÖLÜM

KUSUR BELİRLEMESİNDE ÖZELLİK ARZ EDEN HUSUSLAR

A. TMK m. 166/2'DEN KAYNAKLANAN USULİ SORUNLAR.....	181
1. Sorunlar	182
a) Hakimin Hukuki Sebebi Re'sen Seçmemesi	182
b) Derdestlik Sorunu	187
c) Kesin Hüküm Sorunu.....	190
d) Vakıa ve Talebin Aydınlatılması	192
2. Olası Çözümler.....	196
a) Boşanma Davasının Konusu (Usuli Talep)	196
b) Boşanma Davasının Sebebi	200
c) Boşanma Davasının Tüm Hukuki Sebepler İçin Yürütülmesi	201
d) Vakıa ve Talebin Aydınlatılmasına İlişkin Düşünceler.....	204
3. Yargıtay Uygulaması.....	211
B. DAVA TARİHİNDEN SONRA KUSUR İLERİ SÜRÜLMESİ.....	228
1. Boşanma Davasının Islahı	228
2. Sonradan Meydana Gelen Olaylar	236
3. Davadan Sonraki Sadakatsizlikler.....	237
C. BOŞANMA KESİNLEŞTİKTEN SONRA KUSUR BELİRLEMESİ.....	239
1. Kusur Belirlemesinin Boşanmadan Ayrı Kanun Yoluna Konu Edilmesi	239

2. Kanun Yolundayken Açılan Boşanma Davaları	243
3. Yargılamanın İadesi	245
D. EVLİLİKTEN ÖNCE GERÇEKLEŞEN OLAYLAR	247
1. Nispi Butlan Davasına Konu Olması	247
2. Butlan Davasında Kusur	250
3. Butlana Yol Açan Vakıanın Boşanma Davasına Sebep Olması	251
4. Evlenirken Gizlenen Durumların Boşanmada Güven Sarsıcı Sayılması	252
E. KUSUR BELİRLEMESİNDE USULİ MÜKTESEP HAK	258
F. BOŞANMA DAVASI AÇMA HAKKININ KÖTÜYE KULLANILMASI	263
G. YABANCI BOŞANMA KARARLARINDA KUSUR BELİRLEMESİ	268
1. Yabancı Boşanma Kararından Sonra Gerçekleşen Olaylar	270
2. Yabancı Boşanma Kararında Kusurların Tespit Edilmemesi	273
3. Yabancı Boşanma Kararında Kusur Kıyası Yapılmamış Olması	275
4. Boşanmanın Fer'ileri İçin Uygulanacak Zamanaşımının Başlangıcı	276
5. Üçüncü Kişilerin Tanıma Tenfiz İstemesi	276
6. Yabancı Boşanma Kararında Zina ve Hayata Kasta Dayanılması	277
SONUÇ	279
KAYNAKÇA	286

EKLER (TABLOLAR)

A. Ağır Derecede Kusurlu Davranışlar	313
1. Tablo I: 4-4 Farksız Eşit Olanlar	313
2. Hafif Derecede Kusur Farkları	319
a) Tablo II: 4-5 Eşit Sayılanlar	319
b) Tablo III: 4-5 Eşit Sayılmayanlar	323

c)	Tablo IV: 3-4 Eşit Sayılanlar	324
d)	Tablo V: 3-4 Eşit Sayılmayanlar	326
3.	Orta Derecede Kusur Farkları	328
a)	Tablo VI: 2-4 Eşit Sayılanlar	328
b)	Tablo VII: 2-4 Eşit Sayılmayanlar	329
c)	Tablo VIII: 4-6 Eşit Sayılanlar	334
d)	Tablo IX: 4-6 Eşit Sayılmayanlar	335
B.	Orta Derecede Kusurlu Davranışlar	336
1.	Tablo X: Farksız Eşit Olanlar	336
2.	Hafif Derecede Kusur Farkları	356
a)	Tablo XI: 4-5 Eşit Sayılanlar	356
b)	Tablo XII: 3-4 Eşit Sayılanlar	357
c)	Tablo XIII: 3-4 Eşit Sayılmayanlar	358
d)	Tablo XIV: 2-3 Eşit Sayılanlar	359
e)	Tablo XV: 2-3 Eşit Sayılmayanlar	370
f)	Tablo XVI: 1-2 Eşit Kusurlu Sayılanlar	376
g)	Tablo XVII: 1-2 Eşit Kusurlu Sayılmayanlar	379
3.	Orta Derecede Kusur Farkları	386
a)	Tablo XVIII: 2-4 Eşit Sayılanlar	386
b)	Tablo IXX: 2-4 Eşit Sayılmayanlar	388
c)	Tablo XX: 4-6 Eşit Sayılmayanlar	393
4.	Tablo XXI: Orta Dereceden Yüksek Kusur Farkıyla Eşit Olanlar	394
5.	Tablo XXII: Formüle Göre Eşit Olmalarına Rağmen Eşit Sayılmayanlar	396
6.	Tablo XXIII: Formülle Zıt Sonuçlar	399

C.	Hafif Derecede Kusurlu Davranışlar	400
1.	Tablo XXIV: Farksız Eşit Olanlar.....	400
2.	Hafif Derecede Kusur Farkları	411
a)	Tablo XXV: 3-4 Eşit Sayılanlar.....	411
b)	Tablo XXVI: 3-4 Eşit Sayılmayanlar	412
c)	Tablo XXVII: 2-3 Eşit Sayılanlar	413
d)	Tablo XXVIII: 2-3 Eşit Sayılmayanlar.....	417
e)	Tablo XXIX: 1-2 Eşit Sayılanlar	419
f)	Tablo XXX: 1-2 Eşit Sayılmayanlar.....	421
3.	Orta Derecede Kusur Farkları	423
a)	Tablo XXXI: 1 Hafif ve 3 Hafifle Eşit Sayılanlar	423
b)	Tablo XXXII: 1 Hafif ve 3 Hafifle Eşit Sayılmayanlar.....	423
c)	Tablo XXXIII: 2 Hafif ve 4 Hafifle Eşit Sayılmayanlar	424
4.	Tablo XXXIV: Formüle Göre Eşit Olmalarına Rağmen Eşit Sayılmayanlar	425
D.	Farklı Derecede Kusurlu Davranışlar	426
1.	Tablo XXXV: Farksız Eşit Kusurlu Sayılanlar	426
2.	Hafif Derecede Kusur Farkları	449
a)	Tablo XXXVI: 6-7 Eşit Olanlar.....	449
b)	Tablo XXXVII: 5-6 Eşit Olanlar	450
c)	Tablo XXXVIII: 5-6 Eşit Olmayanlar	453
d)	Tablo XXXIX: 4-5 Eşit Olanlar.....	453
e)	Tablo XL: 4-5 Eşit Olmayanlar	459
f)	Tablo XLI: 3-4 Eşit Olanlar.....	460
g)	Tablo XLII: 3-4 Eşit Olmayanlar.....	472

h)	Tablo XLIII: 2-3 Eşit Olanlar	473
i)	Tablo XLIV: 2-3 Eşit Olmayanlar	476
3.	Orta Derecede Kusur Farkları	479
a)	Tablo XLV: 2-4 Eşit Sayılanlar	479
b)	Tablo XLVI: 2-4 Eşit Sayılmayanlar	479
c)	Tablo XLVII: 3-5 Eşit Sayılanlar	481
d)	Tablo XLVIII: 3-5 Eşit Sayılmayanlar	483
e)	Tablo XLIX: 4-6 Eşit Sayılanlar	488
f)	Tablo L: 4-6 Eşit Sayılmayanlar	491
g)	Tablo LI: 5-7 Eşit Sayılanlar	495
h)	Tablo LII: 5-7 Eşit Sayılmayanlar	496
4.	Tablo LIII: Orta Dereceden Yüksek Kusur Farkıyla Eşit Olanlar	497
5.	Tablo LIV: Formüle Göre Eşit Olmalarına Rağmen Eşit Sayılmayanlar	499
6.	Tablo LV: Formülle Zıt Sonuçlar	501

KISALTMALAR LİSTESİ

AYM	:	Anayasa Mahkemesi
CD.	:	Ceza Dairesi
E.	:	Esas
ET:	:	Erişim Tarihi
HD.	:	Hukuk Dairesi
HGK.	:	Hukuk Genel Kurulu
HMK	:	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	:	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
Kazancı	:	kazanci.com.tr
KYGT	:	karararama.yargitay.gov.tr
K.	:	Karar
Lexpera	:	lexpera.com.tr
m.	:	madde
MÖHUK	:	Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
NHK	:	Nüfus Hizmetleri Kanunu
T.	:	Tarih

TBK : Türk Borçlar Kanunu

TCK : Türk Ceza Kanunu

TMK : Türk Medeni Kanunu

Y. : Yargıtay

GİRİŞ

Boşanma kararıyla birlikte eşler çoğu zaman sadece boşanmış sayılmazlar. Boşanmanın sonuçları dolayısıyla aralarında bir borç ilişkisi de doğar. Hakim değerlendirmesini yaparken elbette tarafların mali ve sosyal durumlarını göz önünde tutar. Fakat hiçbir zaman bununla yetinilmez. Zira kanun koyucu öncelikle lehine yoksulluk nafakasına hükmedilecek eşin ağır kusurlu olmamasını, maddi ve manevi tazminat alacak eşin kusursuz veya az kusurlu olmasını, katılma payını tam alacak eşinse zina veya hayata kast eylemlerinden kaçınmasını öngörmüştür. Dolayısıyla Türk boşanma hukukunda tarafların sadece evlilik birliğinin sarsıldığını ispatlamaları yeterli olmaz. Mali yükümlülüklerden kaçınmak ve hatta karşı taraftan mali taleplerde bulunabilmek için olabildiğince karşı tarafın kusurunu ve kendi kusursuzluklarını ispatlamaya çalışırlar.

Kusurun etkisi yalnızca yukarıda saydıklarımızla da sınırlı değildir. Çocuğun bakımıyla alakalı olduğu durumlarda velayete etkisi olabileceğini, evlilik birliği sarsılmış olsa bile davanın reddine karar verilebileceğini, boşanma davası sırasında ölen eşin mirasçılarının sürdürdükleri kusur tespit davasında eşin mirasçılığına doğrudan etki edebileceğini ve ilgili çok sayıda küçük ayrıntılara çalışmamızın ilerleyen kısımlarında göreceğiz.

Kusurun ağırlığı, boşanma sebebi olan davranışların evlilik birliğini sarsmadaki etkisine göre belirlenmektedir. Ve uygulamada en çok karşılaşılan boşanma sebebi olan evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebi esasen kusur ilkesine dayanmıyor olsa bile, bu hukuki sebebe dayanarak açılan boşanma davalarında bile neredeyse her zaman bir kusur belirlenir.

Ulaştığımız pek çok çıkarım olmakla birlikte, daha çok dikkat çekmesi gerektiğini düşündüklerimiz Sonuç kısmında özetlenmiş olup bu hususlar kısaca şunlardır: kusur belirlemesinin boşanmanın mali sonuçlarına etkisinin gerekliliği, iki tarafın da kusursuz olduğu durumda boşanma davasının kabul edilebilirliği, kişilik hakkını zedelemeyen

davranışların manevi tazminata hükmedilirken de kusur terazisinde tartılması hususu, ağır kusurlu eşin tedbir nafakasını almaya devam etmek için davayı uzatması, mirasçılarının anlaşmalı boşanma davasına devam edebilirliği, Yargıtay dilindeki sadakatsizlik kavramının belirsizliği, dava açıldıktan sonraki affetmenin hükme esas alınabilirliği, feragat edilen boşanma davasında ileri sürülen vakıanın farklı bir hukuki sebeple yeniden ileri sürülüp sürülemeyeceği, Yargıtay'ın kusur belirlemede bir süredir kullandığını düşündüğümüz formüle ilişkin görüşümüz, boşanmada hukuki sebebin usuli talebe de dahil olup olmadığı meselesi, davayı açarken ileri sürülmeyen hususların affedilmiş sayılıp sayılmayacağı, nafaka ve tazminatın boşanma hükmünden ayrı olarak kanun yoluna götürülebilirliği, iki boşanma davasından birisinin kesinleşmesi durumunda derdest kalan dosyadaki kusur belirlemede dikkate alınabilirliği, varlığı boşanma kesinleştikten sonra öğrenilen kusurlu davranışlar sebebiyle yargılamanın yenilenmesinin istenip istenemeyeceği, evlilikten önce gerçekleşen vakıaların hükme esas alınabilirliği, vakıaların mahkeme tarafından formül uyarınca nasıl etiketlendiğinin usuli müktesep hak gibi değerlendirilip değerlendirilmediği, kusur belirlemesi yapmayan yabancı boşanma kararlarının tanınması durumunda tazminatın istenip istenemeyeceği meselesi.

I. BÖLÜM

BOŞANMA SİSTEMİMİZE HAKİM OLAN İLKELER ve KUSURUN ETKİSİ

A. BOŞANMA SİSTEMİMİZDE UYGULANAN İLKELER

Boşanma fikrine esas olan görüşlerin bir ucunda evliliğin sonsuzluğu prensibinden doğan boşanma yasağı varken diğer ucunda serbest boşanma prensibinden doğan tek taraflı iradeyle boşanma bulunmaktadır. Serbest boşanma sistemi geç cumhuriyet dönemi Roma'sında olduğu gibi evliliklerin birkaç gün sürdürülmesini normal sayacak kadar suistimal edildiği rahat bir topluma yol açarken¹, boşanma yasağı ise bireylerin özgürlüğünü fazlasıyla kısıtlamaktadır. Neredeyse tüm devletlerde olduğu gibi bizim boşanma hukukumuzda da bu ikisi arasında bir orta yol olarak mahkeme kararıyla² belli sebeplerle boşanma kabul edilmiştir³. Bu hukuki sebeplerden bir kısmının dayanağı olan kusur ilkesinin boşanma uygulamamızdaki yerini anlayabilmemiz içinse diğer boşanma ilkelerine de değinmemiz ve hukuk sistemimizde ne şekillerde somutlaştığını ortaya koymamız gerekecektir.

1. İrade İlkesi

İrade ilkesinde boşanmak için eşlerin kendi iradeleri yeterli olmaktadır. Hukukumuzda tek taraflı olmasa da ortak iradeyle boşanmak mümkündür. TMK m.

¹ Michael J. Whaling, "No Fault Concept: Is This the Final Stage in the Evolution of Divorce", **Notre Dame Law Review**, Cilt 47, Sayı 4, 1972, s. 959

² Kimi devletlerde mümkün olan idari makam ve noter vasıtasıyla boşanma bizim mevzuatımızda düzenlenmemiş olsa da, gerek yabancı mahkemelerin gerekse yabancı idari makamların boşanma kararlarının NHK m. 27/A ile bir çeşit tanımadan geçerek nüfus kütüğüne tescil edilmesi ve bu kararlardaki boşanmanın fer'isi niteliğindeki hükümlerin de MÖHUK uyarınca mahkemelerimizde tenfiz edilmesi mümkündür.

³ Ferit. H. Saymen/Halid K. Elbir, **Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, KAK Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1960, s. 235-237; Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 3. Baskı 1986, s. 251; Detaylı bilgi için ayrıca: Aydın Zevkliler/M. Beşir Acabey/K. Emre Gökyayla, **Medeni Hukuk**, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 1999, s. 967-970

166/3'de anlaşmalı boşanma kurumu düzenlenmiş olup, bu hükme göre boşanmak tarafların iradesine bırakıldığından irade ilkesine Türk hukukunda bu hükümle yaklaşılmaktadır. Kanunda ortak irade aranıyor olsa da yine de evliliğin sıradan bir sözleşme olmaması ve bu şekilde serbest boşanma görüşüne yaklaşıyor olması sebebiyle anlaşmalı boşanma kurumumuz eleştirilmiştir⁴. Oysa kanun koyucu tam anlamıyla irade serbestisinin önüne geçmek için eşlerin -ortak- iradesi haricinde ayrıca en az bir senedir evli olmalarını ve boşanmayla birlikte fer'i sonuçları hususunda da anlaşmış olmalarını da aramıştır. Dolayısıyla serbest boşanma sisteminden yeterince uzaklaşılarak dengenin sağlandığı kanaatindeyiz.

Kanun koyucu anlaşmalı boşanma sistemindeki serbestliği sınırlarken aynı zamanda boşanmayı kusur arayışından ari tutmayı da başarmıştır. Diğer hukuki sebeplere dayanan boşanma istemleri birlikte görülebilirken bu durum anlaşmalı boşanmalarda mümkün olmaz. Zira boşanmanın fer'ileri hakkında da uzlaşıldığından diğer davalardaki kusur belirlemesinin bir anlamı olmaz. Yani anlaşmalı boşanma hükmüyle beraber örneğin zina, evlilik birliğinin sarsılması (TMK m. 166/1) gibi hukuki sebeplerle hüküm kurulmaz. Anlaşmalı boşanma haricindeki hukuki sebeplere ise birlikte karar verilmesi mümkündür.

1998 yılında 3444 Sayılı Kanun ile hukukumuza giriş yapan anlaşmalı boşanmaya, önceleri bunun ailede ve dolayısıyla toplumda parçalanmalara yol açabileceği, mut'a nikahı ve kanuni metreslik gibi durumların meşrulaşabileceği, sırf vatandaşlık için sahte

⁴ Turgut Akıntürk/Derya Ateş, **Aile Hukuku**, Beta Yayıncılık, 22. Baskı, 2020, s. 241; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 238

evlilikler yapılabileceği gibi endişelerle karşı çıkılmaktaydı⁵. Bu endişelerin artık yeterince giderildiğini söyleyebiliriz⁶.

İrade ilkesinin eleştirildiği konulardan birisi de çocukların anlaşmalı boşanmadaki durumlarıdır. Çocuklarla ilgili kamuyu ilgilendiren hususların eşlerin iradesine bırakılması yanlış bulunmuş olsa da⁷, anlaşmalı boşanma sistemimizde bu sorunlar da - bir nebze- aşılmış olduğundan biz yine de anlaşmalı boşanmanın oldukça olumlu bir kurum olduğu düşüncesindeyiz. Öyle ki anlaşmalı boşanma sistemimizde iştirak nafakasına, çocuklar üzerindeki velayete, ortak velayet halinde çocukların fiilen kiminle birlikte yaşayacağına, kişisel ilişki sürelerine ilişkin hususlar tamamen tarafların takdirine bırakılmış değildir. TMK m. 166/3 hükmünde hakimin bu konudaki düzenlemeleri uygun görmesi gerektiği belirtilmiştir. Ve çocuğu ilgilendiren bu hususlar hakkında yapılan düzenlemelerin sonradan değiştirilmesi de mümkündür. Durum böyle olmakla birlikte uygulamanın yine de çocukların menfaatine tam anlamıyla duyarlı olduğu söylenemez. Elbette çocuğun menfaatlerini en iyi gözetecek olanlar çoğu zaman ebeveynler olsa da durum her zaman böyle olmayabileceğinden velayet konusunu her zaman onların takdirine bırakmak doğru olmaz. Dolayısıyla hakimin çocukların durumuna ilişkin anlaşmanın onaylanabilirliği bakımından değerlendirme yapabilmesi açısından çocukların bizzat mahkeme huzurunda dinlenmesi gerektiğine yönelik bir kanun hükmü getirilmesi gerektiği görüşünde olanlar vardır⁸. Bizce anlaşmalı boşanmalarda idrak çağındaki ortak çocukların duruşmada dinlenmeleri veya çocuklar için sosyal inceleme raporu alınması güncel mevzuat çerçevesinde mümkündür ve öyle de olmalıdır. Fakat iki taraf anlaştıktan

⁵ Zeynep Yargıç, “Türk Hukuku’nda Anlaşmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları”, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 14-15; Nevzat Özdemir, “Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s. 30-32

⁶ Öyle ki Türk Vatandaşlığı Kanunu m. 16/1 hükmünde zaten evlilik yoluyla vatandaşlık kazanmada aile birliği içinde yaşama ve evlilik birliğiyle bağdaşmayacak faaliyette bulunmama şartları da öngörülmüştür. Bir yıllık evlilik şartı ise mut’a nikahı gibi olasılıkların önüne geçer. Anlaşmalı boşanmanın herhangi bir toplumsal soruna yol açtığı söylenemez.

⁷ Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 238

⁸ Sedanur Asan, “Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2023, s. 101

sonra hükmü kanun yoluna götürmeleri pek olası olmadığından anlaşmalı boşanmalarda bu yönde istikrarlı bir uygulamadan veya içtihattan bahsetmek mümkün değildir.

2. Eylemli Ayrılık İlkesi

Eylemli ayrılık ilkesi, fiilen ayrı kalarak evliliğe ilişkin en temel yükümlülüklerden kaçınan eşlerin evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı karinesine dayanmaktadır⁹. Bizim hukukumuzda TMK m. 166/son hükmünde eylemli ayrılık ilkesine dayalı boşanma düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre taraflardan birinin herhangi bir sebeple açtığı boşanma davası reddedilip kesinleştikten sonra en az üç yıl geçmiş ve ortak hayat -sebebi önemli olmaksızın- yeniden kurulamamışsa, dava açılması durumunda eylemli ayrılık sebebiyle boşanmaya karar verilecektir. Ayrıca TMK m. 166/1'in aramakta olduğu çekilmezlik unsuru ise burada aranmamıştır.

Eylemli ayrılığa dayanan boşanma davasının kabul edilmesi için tarafların kusurlu veya kusursuz olması önem arz etmez. Fakat ileride değineceğimiz üzere, uygulamada ayrıca eylemli ayrılığa dayalı boşanmalarda ilk davayı açan eşe ayrılığa sebep olduğu için kusur yüklenebilmekte ve boşanmanın fer'ilerine hükmederken bu husus dikkate alınmaktadır¹⁰. Dolayısıyla TMK m. 166/son hükmünün uygulanması için zorunlu olan ilk davayı açmak uygulamada kusur olarak yüklenebildiğinden, boşanma sistemimizdeki eylemli ayrılığın pratik uygulamasında kusurdan tamamıyla arı bir boşanma yolundan bahsetmek güçtür. Bu uygulamanın var olma sebebi eşlerin kendi kusurlu davranışlarıyla evliliği sarsarak boşanmak istediklerinde adaletsiz bir menfaat elde etmesinin engellenmesiyle açıklanabilir¹¹. Fakat diğer yandan, iki tarafın da kusursuz olduğu bir durum söz konusu olabileceği gibi ilk davada davalı eşin kusuru olmasına rağmen

⁹ Mehmet Emin Özgül, “Ortak Hayatın Kurulamaması (Fiili Ayrılık) Sebebiyle Boşanma Davası”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 29, Sayı 3, 2021, s. 2370

¹⁰ Bakınız: “Fiili Ayrılık (TMK m. 166/son) ve AYM’nin İptal Kararı” başlığı altında yer alan 347 numaralı dipnot.

¹¹ Cansu Kaya Kızıllırmak, **Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2021, s. 78

davacının bunu ispatlayamamış olması da olasıdır. Bu gibi durumlarda hakkaniyetle uyuşmayan sonuçlara ulaşılır. Dolayısıyla ilk davayı açmak hak arama özgürlüğü kapsamında değerlendirilerek bunu kusur sayan düşünceden vazgeçilmeli, TMK m. 166/son'daki eylemli ayrılık sebebi kusur arayışından olabildiğince soyutlaştırılmalıdır. Oysa uygulamada ilk davayı açana adi bir karineyle kusur yüklemenin bile ötesinde, ilk davanın davacısına yüklenen kusurlar ikinci davada re'sen dikkate alınmakta ve hatta yeni kusurlar da bu ikinci davada ileri sürülebilmektedir¹².

3. Elverişsizlik İlkesi

Elverişsizlik ilkesi, eşlerden birinin ruhi veya bedeni sebeplerle evlilik yükümlülüklerini yerine getiremediği durumlarda boşanmaya son vermenin haklı olacağı düşüncesine dayanır¹³. Bizim boşanma sistemimizde elverişsizlik ilkesi yalnızca TMK m. 165 hükmündeki akıl hastalığı ile kendisini göstermektedir. Dolayısıyla akıl hastalığı haricinde diğer eş için çekilmez boyuta varan bedensel ve ruhsal bozukluklar varsa, diğer eşin boşanmak için tek çaresi evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına dayanmaktır. Zira bunlar pekala evlilik birliğinin sarsılması ilkesi altında çözümlenebilir¹⁴. Doktrinde de elverişsizliğin evlilik birliğinin sarsılmasına sebep olması sebebiyle bu ikisi arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekilmiştir¹⁵.

Bazı boşanma sebeplerinin mevzuatta özel olarak düzenlenmesinin pratikte önemsiz olduğu düşüncesinde olsak da¹⁶, “Akıl Hastalığı – TMK m. 165” başlığında

¹² Bakınız: “Fiili Ayrılık (TMK m. 166/son)” başlığı altında yer alan 345 ve 358 numaralı dipnot.

¹³ Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 240

¹⁴ Fakat Yargıtay’ın akıl hastalığı hukuki sebebine giren vakıalara dayanarak evlilik birliğinin sarsılmasına dayanılamayacağı yönünde kararları da vardır. Yanlış olduğunu düşündüğümüz bu hususa ileride değineceğiz.

¹⁵ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 254

¹⁶ Zina ve hayata kast haricindeki özel boşanma sebeplerinin ayrıca düzenlenmiş olmasının pratikte hissedilen tek farkı, özel hukuki sebebe dayanan davalarda sadece iddia edilen eylem incelendiğinden davalının kusur iddiasında bulunamıyor olmasıdır. Çekilmezlik koşulu ve/veya birliği sarsma karinesi gibi kurumların özel hukuki sebeplerde bulunmamasının pratikte yol açtığı bir fark yoktur. Aynı vakıalara pekala evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebi de uygulanabilir. Yani örneğin, onur kırıcı davranış (TMK m. 162) olduğu sabit ise o vakıayı evlilik birliğinin sarsılması hukuku sebebi de altlayabilir. Teoride TMK m.

açıklayacağımız üzere Yargıtay’ın akıl hastalığı özel sebebine dayalı davalarda evlilik öncesinden beri devam eden akıl hastalıklarını da boşanma sebebi sayarak akıl hastalığını diğer boşanma sebeplerinden ayrı bir muameleye tabi tuttuğunu görüyoruz¹⁷.

4. Temelden Sarsılma İlkesi

Temelden sarsılma ilkesinin boşanma sistemimizde uygulanıyor olması, boşanmayı sadece belli başlı kusurlu davranışlara karşı meşru gören ilkel anlayıştan bizi kurtarmaktadır. Boşanma davalarının ezici çoğunluğunda uygulama bulan bu ilke, hukukumuzda TMK 166/1-2 hükümlerinde karşılığını bulmaktadır. TMK m. 166/1 hükmü, “Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelden sarsılmış olursa, eşlerden her biri boşanma davası açabilir.” diyerek boşanma için iki unsur aramıştır: Objektif unsur, evlilik birliğinin temelden sarsılması yani eşlerin şiddetli geçimsizliği iken; subjektif unsur ise ortak hayatı sürdürmenin eşler için çekilmezliğidir¹⁸.

Çekilmezliğin her iki eş için de söz konusu olmasına gerek yoktur. Kimi yazarlar eşlerden herhangi birisi için çekilmezliğin yeterli olduğu görüşündeyken¹⁹, kimileri

166 için farklı şartlar da aransa da bunların yine de pratikte bir fark yaratacağının söylenemeyeceği kanaatindeyiz.

¹⁷ Bakınız: “Akıl Hastalığı – TMK m. 165” başlığı altında yer alan 544 numaralı dipnot. Aslında aynı hususun haysiyetsiz hayat sürmede de söz konusu olduğu görüşündeyiz. Fakat akıl hastalığında davalının devamlı bir “davranışı” söz konusu olmadığından aslında butlan sebebine benzemektedir. Yargıtay buna rağmen evlilik öncesi akıl hastalığı da boşanma sebebi saymaktadır. Küçük düşürücü suç işleme durumunda ise zaten evlilik öncesinde gerçekleşen bir durum söz konusuysa o eyleme devam edilmesi de söz konusu olmayacağından isabetli olarak boşanma sebebi yapılmamaktadır. Bu hususlar üzerinde ilgili yerlerde duracağız.

¹⁸ A. Samim Gönensay, **Medeni Hukuk Cilt 2 Aile Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1937, s. 81-82; Andreas B. Schwarz, **Aile Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İkinci Bası, 1946, s. 153, 155; H. Cahit Oğuzoğlu, **Medeni Hukuk II Aile Hukuku**, Ankara, Yeni Desen Matbaası, 5. Basım, 1963, s. 107-108; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 254-256; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 304-306; A. Egger, **Aile Hukuku Birinci Kısım: Evlenme Hukuku**, Çeviren: Tahir Çağa, 1943, s. 176, 180; Süleyman Yılmaz, **Aile Hukuku**, Yetkin Basımevi, Ankara, 2023, s. 196-199; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 262; Mustafa Dural/Tufan Öğüz/Mustafa Alper Gümüş, **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2021, s. 119; Ahmet M. Kılıçoğlu, **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, 6. Bası, 2022, Ankara, s. 108-111

¹⁹ Selahattin Sulhi Tekinay, **Türk Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 7. Baskı, 1990, s. 178; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 265

özellikle davacı için çekilmez olmasını aramaktadır²⁰. Bunun takdirinde eşlerin karakterleri, sosyal durumları, yetiştirme şartları, öğrenimleri göz önüne alınır²¹. Biz çekilmezliğin asıl davacıda aranması gerektiği fakat davalı da davanın reddini talep etmeden boşanmak istiyorsa onun için gerçekleşen çekilmezliğin de yeterli olacağı görüşündeyiz. Fakat objektif unsur ispatlanmışsa, affetme veya hoşgörüyle karşılama gibi bir durum olmadığı müddetçe mahkemenin çekilmezliğin bulunmadığını tespit etmesi zaten pratikte oldukça zor olacaktır.

Evlilik birliğini sarsan vakıaları, kusurlu davranış vakıaları ve tarafların kusurundan bağımsız vakıalar olarak ikiye ayırabiliriz. Uygulamada kusurdan bağımsız olan vakıaların boşanma sebebi olabilmesi için bunların çok daha ağır olaylar olması arandığından TMK m. 166/1'e dayalı boşanmaya neredeyse her zaman kusurlu davranışların eşlik ettiğini söyleyebiliriz.

TMK m. 166/2 hükmünde “*davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır.*” denilerek davanın kabulü için salt evlilik birliğinin sarsılmasının aranmayacağı da belirtilmiştir. Hatta Yargıtay açıkça kanunda yer almayan bir uygulama geliştirerek, davacının tamamen kusurlu olması durumunda davalının itirazı olmasa bile davayı reddetmektedir²². Davacının ağır kusurlu veya tamamen kusurlu olduğu hallerde davanın kabulü bundan doğrudan etkileneceğinden kusurdan bağımsızlıktan bahsedilemez. Hatta her iki tarafın da kusursuz olduğu hallerde evlilik birliğinde bir sorun olduğu açık olsa bile Yargıtay neredeyse her zaman taraflardan birisine yüklenecek bir kusurlu davranış aramaktadır. Uygulamada kusur olmaksızın davanın kabul edildiği durumlaraysa nadiren rastlıyoruz. Bu nedenlerle TMK m. 166/1-2'de düzenlenen evlilik birliğinin sarsılması boşanma sebebinde hem temelden sarsılma hem de kusur ilkesinin birlikte uygulandığı söylenmektedir²³. Fakat ileride “Kusur

²⁰ Kemal Oğuzman/Mustafa Dural, **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 2. Bası, 1998, s. 125

²¹ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 265

²² Bakınız: “Davalının Kusursuz Olması” başlığı altında yer alan 65 ve 66 numaralı dipnot.

²³ Namık Yalçınkaya/Şakir Kaleli, **Boşanma Hukuku**, 2. Baskı, 1988, s. 1183

Belirlemesinin Boşanmadan Ayrı Kanun Yoluna Konu Edilmesi” başlığında açıklayacağımız üzere, Yargıtay bu şekilde aslında kusur ilkesinin TMK m. 166/1-2 hükümlerinin uygulaması üzerindeki ağırlığını artırmış olsa da, yine de -TMK m. 166’da kusur ilkesinden uzaklaşmış olduğu gerekçesiyle- evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebiyle kesinleşen boşanma kararının olduğu dosyalarda kusur belirlemesinin boşanmadan ayrı olarak kanun yoluna konu olabileceğini kabul eder.

5. Kusur İlkesi

Kusur ilkesine girmeden önce kusurdan bahsetmemiz gerekecektir. Ancak hemen aşağıdaki iki paragraf, birazdan açıklayacağımız nedenlerle salt kusur ilkesinin uygulandığı hukuki sebeplerden çok evliliğin temelinden sarsılması hukuki sebebine dayalı boşanma davalarında uygulanan kusuru anlamaya hizmet etmektedir. Boşanma uygulamamızda evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebi kusurdan bağımsız düşünülmesi de bu kavramı Temelden Sarsılma İlkesi başlığında değil de burada kendi başlığı altında değerlendirmek bize daha uygun gelmiştir.

Hukukun hoş görmediği, kınadığı davranış biçimi olan kusur, sorumluluk hukukunun temelini oluşturmaktadır²⁴. Hukuka aykırılık, kusur sorumluluğunun objektif şartını oluştururken kusur ise subjektif şartını meydana getirir²⁵. Zarar görenin kendisine karşı hukuka aykırı davranışı söz konusu olamazken, zararın artmaması veya hiç doğmaması gibi kendi zararına ilişkin kusurları söz konusu olabilir²⁶. Kusur sorumluluğunu boşanma uyuşmazlıklarına uyarladığımızda ise zarar olarak karşımıza evlilik birliğinin sarsılması çıkar. Fakat kusur sorumluluğuna dahil olan hukuka aykırılık kişinin kendisine karşı söz konusu olamazsa, bu, kişinin kendi evliliğini sarsamayacağı anlamına mı gelecektir? Yoksa sağlam bir zemin sağlamak için boşanma uyuşmazlıkları

²⁴ Bengisu Önder Süyen, “Zarar Görenin Kusuru”, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2024, s. 64-65

²⁵ Önder Süyen, **a.g.e.**, s. 6-7

²⁶ Önder Süyen, **a.g.e.**, s. 7, 65

özelinde kusur sorumluluğuna dahil olan hukuka aykırılık unsurunu yeniden ele almamız gerekir? Bizce burada bakış açısıyla ilgili bir sorun olduğundan buna gerek yoktur. Kişinin kusurlu davranışının evliliği kendisi için değil de eşi için sarstığı kabul edilerek, boşanmadaki kusur sorumluluğunun evliliği eş için çekilmez hale getirdiği kadar söz konusu olduğu kabul edilmelidir. Kişinin kendi davranışı evliliğe kendisi için de zarar vermiş olsa bile bunun hukuken önemi yoktur. Zaten kişinin boşanma davasında kendi isteğiyle kendisine kusur yüklemesinden bahsedilemez. Bu paragrafta belirttiklerimizin mutlak boşanma sebeplerinde bir uygulaması yoktur. Zira bu durumlarda teorik olarak sadece davranışın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılır, zarara dahi bakılmaz.

Boşanma uygulamamız özelinde kusur, yükümlülük ihlaliyle eş tutulmaktadır²⁷. Kusurlu davranışın ne olduğunu açıklama ihtiyacını aslında evlilik birliğinin sarsılması ilkesine dayalı davalarda daha çok ihtiyaç duymaktayız. Çünkü kusur ilkesine dayanan hukuki sebeplerde davranışın çerçeveleri zaten belirlidir²⁸. Oysa evlilik birliğinin sarsılmasına dayalı davalarda kusur olarak yüklenebilecek davranışların neler olabileceği açıkça düzenlenmemiştir. Dolayısıyla boşanmada kusurlu davranışların genel olarak - evlilik birliğinin sarsılmasına yol açan- yükümlülük ihlalleri olduğunu söylemek doğru olur. Bu yükümlülüklerden evlilik boyunca sürekli olarak eylemde bulunma gerekliliğini içeren ev işi yapma veya bir işte çalışmak gibi birlik görevlerine ilişkin olanlara devamlı yükümlülük; şiddet göstermeme, hakaret etmeme, dedikodu yapmama gibi olanlarına ise ise devamsız yükümlülük diyebiliriz. Kendimizce yaptığımız bu ayrımı, bir sonraki başlık altında boşanma sebeplerine ilişkin düzenlemelere dair önerimizi yaparken sunacağımız görüşte pratik olarak kullanacağız.

Kusur ilkesi, eşlerden birinin evlilik birliğinin sarsılmasına yol açan yükümlülük ihlallerinde bulunması durumunda boşanmanın haklı olabileceği düşüncesine dayanır.

²⁷ Özge Yücel, **Boşanma Hukukunda Kusur İlkesinden Kusurdan Bağımsızlığa Geçiş**, Seçkin Yayıncılık, 2023, s. 262

²⁸ Örneğin zinada üçüncü kişiyle cinsel ilişki, hayata kastta eşi öldürme niyetiyle hareket etmenin arandığı açıktır.

Doktrinde kusursuz boşanmak evliliğin iflasıyken, kusura dayalı boşanmanın müeyyide olduğu belirtilmiştir²⁹. Fakat asıl müeyyideyi kusurlu eşten boşanılmış olmasında değil de mali sonuçlarda aramak daha doğru olacaktır. Öyle ki ağır kusurlu eşin boşanmayla yoksulluğa düşecek olmasına rağmen nafakadan yoksun kalacağı göz önüne alındığında müeyyide niteliği mali sonuçlarda daha çarpıcı olur.

Boşanmada kusur ilkesi hukukumuzda esas olarak zina (TMK m. 161), hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış (TMK m. 162), suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme (TMK m. 163) ve terk (TMK m. 164) hükümleriyle işlerlik kazanmıştır. Bu sebepler arasından suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme haricindekilerde, yani özel ve mutlak boşanma sebebi teşkil edenlerde evliliğin çekilmez hale gelip gelmediğine bakılmadan yalnızca kusurlu davranışın gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekle yetinilir. Diğer yandan her çiftin kendine özgü bir ilişkisi olduğu göz önüne alındığında çekilmezlik unsurunun aranmıyor oluşunun -en azından teoride- istenmeyen sonuçlara götürebileceği düşünülebilir. Pratikte ise zaten bu tarz ağır kusurları ispatlamak çekilmezliği de ortaya koymaya yeterli olduğundan farklı bir sonuca ulaşılacağı söylenemeyecektir. Yani özel boşanma sebeplerinden birini oluşturan kusurlu davranışın genel boşanma sebebine dayanıldığında reddedilmesiyle pratikte karşılaşılmaz. Davanın kabulünü engelleyen af ve hoşgörüyü karşılama kurumu ise zaten özel boşanma sebeplerinde de genel boşanma sebeplerinde de uygulamasını bulduğundan arada bu açıdan da fark yoktur. Dolayısıyla zina ve hayata kast sebeplerini hariç tutarsak, özel ve genel hukuki sebep arasındaki asıl fark davalının da kusur iddiasında bulunma hakkı olup olmadığından kaynaklanmaktadır.

Kusur ilkesinin hukukumuzdaki uygulamasının katı bir şekilde özel boşanma sebepleriyle sınırlı olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Öyle ki evlilik birliğinin sarsılmasına dayalı boşanmalarda nadiren de olsa kusurdan bağımsız vakıalar da dava sebebi olsa bile, ne de olsa davacının ağır veya tam kusurlu olduğu hallerde davanın reddi

²⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 105

mümkün olmaktadır. Dahası ve en önemlisi, kusur belirlemesi boşanmanın mali sonuçlarına doğrudan etki eder. Fakat kusur ilkesine böylesine ağırlık vermek eşlerin birbirlerini kötülemeye zorlanmasına ve düşmanca ayrılmalara sebep olmakta³⁰, hatta müşterek çocukları da bu çatışmanın ortasına çekebilmektedir³¹. İsviçre’de ise 2000 yılından itibaren boşanma sisteminde kusur ilkesi terk edilmiş, sadece anlaşmalı boşanma, eylemli ayrılık ve evlilik birliğinin sarsılması sebeplerine yer verilmiştir. En önemlisi de boşanmanın mali sonuçları bakımından kusur bir ölçüt olmaktan çıkmıştır³².

6. Önerimiz

Boşanmaya ve fer’ilerine hükmederken kusur aramak çokça eleştirilen, sorunlu bir yaklaşımdır. Boşanma talebinin kabulüne izin verecek seviyede evlilik birliğinin sarsıldığını tespit ettikten sonra kusur incelemesine devam edilmesindeki amaç elbette kusuru ağır ya da tam olan eşin aleyhine fer’ilere karar verebilmektedir. Fakat doktrinde de ifade edildiği üzere evliliğin amacı kusurluyu cezalandırmak ve kusursuzu ödüllendirmek olmamalıdır ve zaten davalının kusursuz olması birliğin sarsılmasını engelleyen bir unsur olmadığından illa ki davalının kusurunun aranması doğru bir uygulama değildir³³. Ki kusurlu eş illa ki cezalandırılmak isteniyorsa bunu boşanma yargılaması haricinde gerçekleştirmek de pekala mümkündür. Öyle ki kişilik hakkını ihlal eden bir kusuru ispat edilen taraftan pekala genel hükümlerle manevi tazminat da istenebilir. Yanlış anlaşılmaya mahal vermemek adına şimdiden belirtmek isteriz ki, bizce kusur araştırması boşanmanın mali sonuçlarına karar verirken yine de gereklidir. Fakat iki paragraf sonra açıklayacağımız üzere değerlendirilmesi gereken kusurlu davranışlar boşanmaya neden olan her türlü davranış olmamalıdır.

³⁰ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 251; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 240; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 971; Pınar Çiftçi, “Boşanma Sisteminin Yargılamada Doğurduğu Temel Hak İhlalleri ve İspat Sorunları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 1762-1768

³¹ Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 36-37

³² Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 27

³³ Yalçinkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 1183

Boşanma sistemimizde kusur ilkesine verilen ağırlığın yol açtığı sonuçların hakkaniyetli olup olmaması bir yana, bu sistemin işleyişi kendi içinde sorunludur. Zira bir kere kusurun üçüncü kişilerce tayin edilmesi imkansızdır³⁴. Eşlerin özel hayatında yaşadıkları veya süreklilik unsurunu barındırmayıp kısa sürede olup bitiveren eylemlerini mahkemede ispatlamak oldukça güçtür. Kusurlu davranışlar tespit edilse bile mahkemelerin kusur tayini ve kıyası hususunda istikrarlı ve tutarlı kararlar vermesi de beklenemez³⁵. Hatta bu yüzden uygulamada ileride “Kusur Piramidi” başlığı altında açıklayacağımız üzere belirli kategorilere giren kusurlu davranışların ayrıntısına pek girilmeden genellikle kusur terazisinde aynı ağırlık verilmektedir. Bu sebepten olacak ki, kusurlu davranışların kıyaslanması sonucunda yargının vardığı sonuçlar doktrinde eleştirilere maruz kalmaktadır³⁶. Böyle bir konuda ortak görüşe varmak mümkün de değildir. Diğer yandan Yargıtay’ın kendisinin bile kusurlu davranışlara kusur terazisinde verdiği ağırlıklar yıllar içinde farklılık gösterebilmektedir.

Boşanma sistemimizde kusura yüklenen önem boşanma kararının alınabilirliğinden çok boşanmanın mali sonuçlarına olan etkisine ilişkindir. Elbette ikisi de önemlidir. Fakat ne de olsa sabreden tarafın, eşi kusursuz olsa bile fiili ayrılık hukuki sebebine dayanarak eninde sonunda boşanması mümkündür. Oysa mali sonuçlar boşanmadan sonraki hayatın kalanı boyunca devam edebilir. Dolayısıyla boşanmanın mali sonuçlar doğurmasının altında yatan düşünce çerçevesinde, kusurun mali sonuçlara etkisini değerlendirmek gerekecektir.

Maddi tazminat ve yoksulluk nafakası bakımından değerlendirecek olursak, bunların kapsamı farklı da olsa ikisi de eşin bakımına ilişkin giderimlerdir. Ve kanun koyucu bunların birisine veya ikisine de hükmetmek için tarafların evlilik birliğinin sarsılmasındaki veya bir diğer deyişle boşanmaya sebep olan kusurlarının kıyaslanması

³⁴ Saibe Oktay Özdemir, “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Cilt 35, Sayı 1, 2015, s. 33

³⁵ Kaya Kızılırmak, s. 65,148

³⁶ Kaya Kızılırmak, s. 81-86

gerektiğini düzenlemiştir. Bizce bu iki mali sonuca da kusurun etki etmesi doğru bir politikadır. Fakat değerlendirilecek davranışlar boşanmaya sebep olan tüm davranışlar olmamalıdır. Yardım borcu altında kalınacak eski eşle evliliğin nasıl bittiğinden, bu evliliğin nasıl yürüdüğü çok daha önemlidir. Bu nedenle yalnızca haklı bir neden olmaksızın -süreklilik arz eden- devamlı yükümlülük³⁷ ihlallerinin dikkate alınması daha hakkaniyetli sonuçlara ulaştırır. Örneğin güncel uygulamamızda, uzun yıllardır ev işi yaparak birliğe katkı sağlayan veya çocuğa bakan bir kadının kocasına ağır hakaretlerde bulundu diye nafakadan mahrum bırakılması hakkaniyetli değildir. Zira bu kadın eşinin eve para getireceğine güvenerek yıllar boyunca ev işi görevini sırtlamıştır. Diğer yandan, yine güncel uygulamamızda olduğu gibi haklı bir nedeni³⁸ olmaksızın evlilik birliği boyunca evliliğin hiçbir devamlı yükümlülüğünü yerine getirmeyen tarafa sırf mali durumu iyi olan eş hakaret etti diye boşanmadan sonra ödemeler yapılması da hakkaniyetli olamaz. Madem ki eşin bu mali haklara hak kazanmasının sebebi evlilikten duyduğu mali güven ve dayanışma hissiyatıdır³⁹, o halde evlilik birliği süresince nasıl bir pozisyonda durduğuna bakılmalı ki bu güven hissini hak edip etmediği ortaya konulabilsin. Önemli olan evliliğin nasıl bittiği değil, nasıl yaşandığıdır⁴⁰. Olması gereken bu sistemde yoksulluk nafakası ve maddi tazminatın mali koşulunu sağlayan eşin kural olarak bunlara hak kazandığı kabul edilecek ve kusur iddiasında sadece mali yükümlülük altındaki diğer eş bulunabilecektir. Onun kusur iddiası da sadece sürekli ve ağır nitelikteki devamlı yükümlülük ihlalleriyle sınırlı kalacağından, tarafların en azından yargılama yüzünden birbirinin namus ve şerefine lekeleyecek ya da düşmanca ayrılımlarına sebep olabilecek ithamlarda bulunmaları söz konusu olmayacaktır. Ve hem süreklilik arz eden hem de ağır

³⁷ Yukarıda “Kusur İlkesi” başlığı altında açıkladığımız üzere evlilik boyunca eylemde bulunma gerekliliğini içeren yükümlülüklerdir.

³⁸ Örneğin devamlı olarak şiddetin türlerinden birine maruz kalıyor olabilir ya da eşinin mali durumu çok iyiye evlenmeden önce açıkça veya zımnen ondan bir beklentisi olmadığını belirtmiş olabilir.

³⁹ Çalışmanın ilerleyen kısımlarında, “Maddi Tazminat” ve “Yoksulluk Nafakası” başlıklarında bu kurumların varlık nedenlerine kısaca değinilmiştir.

⁴⁰ Belirtmek isteriz ki görüşümüz İsviçre ve Almanya’daki uygulamayla benzerlik gösterdiğinden orijinal sayılmaz. Fakat bizce bu sürekli ve ağır yükümlülük ihlallerinin aynı zamanda boşanmaya da sebep olması gerekir. Yani bu yükümlülükler ihlal edilse bile evliliği sarsmamışsa nafaka veya katılma alacağı gibi taleplerin reddine yol açmamalıdır. Çünkü bunların evliliğin sarsılmasına etkisi yoksa bu yükümlülüklerin yerine getirilme beklentisi de yok demektir.

nitelikteki hususları maddi gerçeğe aykırıyken adli gerçeğe dönüştürmek neredeyse imkansız olduğundan bunları zaten gerçeğe aykırı olarak itham etmekle uğraşmakta bile tereddüt edilir. Kusur iddiasına maruz kalan eş ise lehine karar çıkmasını istiyorsa tabii ki de bu iddiaları külliyen reddedebileceği gibi haklı sebebini de ortaya koyabilecektir. Görüşümüzle paralel olarak İsviçre Medeni Kanunu m. 125/3 hükmüne göre de “Ailenin geçimine katkıda bulunma görevini büyük ölçüde ihmal etmek” nafaka talebinin kısmen veya tamamen reddine sebeptir⁴¹.

Değerlendirmeye alınacak kusurlu davranışları bu şekilde sınırlandırmak daha hakkaniyetli olacağı gibi bunların ispatı da daha kolaydır. Şimdiki boşanma uygulamamız hem birbirinden bağımsız ve kanıtlanması güç olan hem de sınırsız vakıaların gerçekliğini ortaya koymaya odaklıdır. Oysa hukuk yargılamasında gerçeğe ulaşmak bir amaç değil, adaletin sağlanması yolunda bir araçtır⁴². Özel hayata ilişkin ispatı güç vakıaları ayarı güven vermeyen bir terazide kıyaslayarak bir sonuca varmaksa adaleti sadece teoride bırakır. Dolayısıyla boşanma sisteminde ispatı aranan vakıalar dar tutulursa ve bu vakıalar ispatı kolay olanlardan seçilirse, belirli ve az sayıda vakıa çok daha iyi araştırılacağı için adli gerçeklerin maddi gerçeklerle örtüşme oranı artacağından kanun koyucu pratikte amaçladığı adil sonuca da o kadar yaklaşacaktır. Yani mevcut sistem kaotik bir yargılamaya sebep olduğu için de daha basit bir sisteme ihtiyaç vardır.

Görüşümüz kusur ilkesinin uygulamasını oldukça daraltsa da, aynı hususların yine de mal rejimindeki pay oranı hakkında da geçerli olması gerektiği görüşündeyiz. Çünkü yasal mal rejimimiz olan edinilmiş mallara katılma rejiminin varlık nedeni, eşlerin evlilik

⁴¹ Kübra Yıldız, “Türk ve İsviçre Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak Yoksulluk Nafakası”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022, s. 80; Gerek İsviçre gerekse de Alman Medeni Kanunu’nda eşe karşı ağır suç işlemek de nafaka talebinin reddine sebep olmaktadır. Alman Medeni Kanunu’na ilişkin açıklama için: Ahmet Kalender, Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Erzurum, 2021, s. 106

⁴² Hans Friedhelm Gaul, “Yargılamanın Amacı Güncelliğini Koruyan Bir Konu”, Çeviren: Nevhis Deren Yıldırım, **İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku**, Beta Yayınları, 9. Baskı, 2017, s. 93; Yargılamanın maddi hukukun tanıdığı hakları koruma amacını ve adaletli karar verme güttüğü: Ömer Ulukapı, **Medeni Usul Hukuku**, Mimoza Yayınları, 3. Baskı, 2015, s. 6-7

sürecinde edindikleri mallarda diğer eşin de katkısının olduğu düşüncesidir⁴³. Devamlı yükümlülükleri haklı bir nedeni olmaksızın sürekli ve ağır biçimde ihlal ettiği için emeğinden söz edilemeyecek kişinin pay oranının kaldırılması veya azaltılması da normal karşılanmalıdır. Hatta bu görüşe paralel olarak terk, ayrılık ve fiili ayrılık dönemlerinde evliliğin yükümlülükleri de yerine getirilmezken elde edilen mallardan katılma alacağı istenmesi de doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir⁴⁴. Zina ve hayata kastın pay oranına etki etmesi ise anlamsızdır. Görüşümüze paralel olarak Alman Medeni Kanunu’nun “Ağır Derecede Hakkaniyete Aykırılık Sebebiyle İfanın Reddi” başlıklı 1381. paragrafında da, özellikle de mali yükümlülükleri uzun süredir kusurlu olarak sürekli aksatan eşe karşı katılma borcunun ifasından kaçınılabileceği belirtilmiştir⁴⁵.

Manevi tazminat bakımından görüşümüz ise bunun boşanmanın eki olarak değerlendirilmemesi gerektiği yönündedir. Fakat tarafların mali durumları arasındaki farkın büyük olması olasılığına istinaden benzer kusurlar için farklı miktarda tazminatlara hükmedilmemesi için, karşılıklı kusurların tek seferde aynı mahkemede değerlendirilip sonucunda tek bir borçlu tarafın tayin edilmesi yerinde olur. Bunun için tıpkı boşanmada olduğu gibi ayrı açılan davalar varsa birleştirilebilir. Sonrasında da kişilik hakkını ihlal eden kusurlar aynı terazide tartılabilir. İleride “Manevi Tazminat” başlığında açıklayacağımız üzere, şimdiki manevi tazminat uygulamasında en az bir tane kişilik hakkını ihlal eden davranışla birlikte olmak koşuluyla -kişilik hakkını ihlal etmeyen kusurlu davranışlar da- kusur terazisinde tartılmaktadır. Yani uygulamanın şimdiki hali kendisi içinde bile yanlışlıklar içermektedir.

Özel boşanma sebeplerinin mevzuattan çıkarılması yönündeki görüşe biz de katılmaktayız⁴⁶. Hatta akıl hastalığı düzenlemesi de çıkarılmalı, bu da evlilik birliğinin

⁴³ Şükran Şıpka, **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar**, On İki Levha Yayınları, 3. Basım, 2013, s. 271

⁴⁴ Enes Uyar, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Alacağının Hakim Kararıyla Kaldırılması Veya Azaltılması (TMK M.236/2)”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2023, s. 54-56

⁴⁵ Yücel, **a.g.e.**, s. 274-275

⁴⁶ Oktay Özdemir, **a.g.e.**, s. 37

sarsılması çerçevesinde değerlendirilmelidir. Zira ileride bahsedeceğimiz üzere boşanma sebeplerindeki özel ve genel ayrımı, -yeni bir içtihatla aşılabilir bir sorun olsa da- şimdiki uygulamada usuli sorunlara da sebep olmaktadır. Bu bağlamda anlaşmalı boşanma ve fiili ayrılık da ayrıca düzenlenmiş olsalar bile ayrı birer hukuki sebep olarak değil, evliliğin sarsıldığına ilişkin ileri sürülebilecek bir kesin karine olarak değerlendirilmelidir.

B. BOŞANMADA KUSUR BELİRLEMESİNİN ETKİSİ

Kusur belirlmesi bir kere kesinleştikten sonra açılacak yeni davalarla kusur belirlemesinin değişmesi mümkün olmaz⁴⁷. Etkisi ise yalnızca boşanma davasının kabul edilebilirliğinde değil, evliliğin sona ermesine bağlı bazı mali hususlarda da kendisini gösterir.

1. Kusur Belirlemesinin Evlilik Birliğinin Sarsılmasına Dayanan Davanın Kabulüne Etkisi

Davalının tam veya ağır kusurlu olduğu ya da davacıyla eşit kusura sahip olduğu durumlarda davanın kabulüne engel yoktur. Fakat davalının az kusurlu ve kusursuz olduğu durumları ayrı ayrı değerlendirmek gerekecektir.

a) Az Kusurlu Davalının İtirazı

Eski Medeni Kanun döneminde, 1988’de yapılan değişikliğe kadar ağır kusurlu olan eşin davası kabul edilmemekteydi. 1988’de yapılan düzenlemede ve şimdiki TMK m. 166/2 hükmünde ise davacı ağır kusurluysa davalının kanunen itiraz hakkı olduğu

⁴⁷ “...Kusur unsurunu tespit edecek olan hüküm, boşanmaya ilişkin karardır. Boşanmada kusur unsuru tespit edilmiş ise bu husus sonradan istenecek yoksulluk nafakası için kesin hüküm ve bunun sonucu olarak kesin delil oluşturur. Boşanma davası ile yoksulluk nafakası davası arasında hukuki sebep birliği yoksa da biri diğerinin eki olması itibarıyla, aralarında sıkı sıkıya bağlı, biri olmadan diğerinin varlık kazanamayacağı sebep ve sonuç ilişkisi vardır...” Y. 3. HD. 2013/18093 E., 2014/4366 K., 19.03.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

belirtilmiştir⁴⁸. Buradaki itiraz kelimesinin aslında def'i anlamını taşıdığı çok açıktır⁴⁹ zira kanunda itirazın -kötüye kullanılmasından- bahsedildiğine göre bunu davalının ileri sürmesi beklendiği anlaşılmaktadır. Ve bu bir def'i olduğundan, hakim davalıya bunu hatırlatması dahi hakim reddi için gerekçe oluşturur⁵⁰.

TMK m. 166/2'deki def'inin diğer hukuk davalarından farklı olarak dilekçe teatisinde ileri sürülmesi zorunlu değildir, herhangi bir zamanda ileri sürülmesi mümkündür. Zira boşanmanın niteliğinden ötürü taraflar bu konudaki fikirlerini her zaman değiştirebilirler. Hatta bizce, ağır kusurlu davacının davası def'i sebebiyle reddedilmişse, davalının karar kesinleşmeden önce yapacağı kanun yolu başvurusuyla itirazından vazgeçtiğini bildirmesi, davanın kabul edilmesi için kararın bozulmasına yeterli olmalıdır. Öyle ki anlaşmalı boşanmadan dönme ve kabul edilen davadan feragatte de aynı şekilde üst mahkemeye başvuru yapılmaktadır⁵¹. Sadece bu da değil, dava tarihinden ve hatta davanın kabulü tarihinden sonra kanun yolundayken gerçekleşen affa dayanarak bile boşanma davaları reddedilebilmektedir⁵². Dolayısıyla benzer bir uygulamanın burada da uygulanmasına engel görmüyoruz. Ayrıca belirtmek isteriz ki, şekli hukuki yarar ölçütüne göre cevabında boşanmak istediğini söyleyen davalının boşanma kararını kanun yoluna taşımasında menfaati yokken, bizim de katıldığımız maddi hukuki yarar ölçütüne göre vardır⁵³. Boşanma davasında, fikrini değiştiren davalının maddi hukuki yarar ölçütüne göre kanun yoluna başvurmasında menfaati vardır

⁴⁸ TMK m. 166/2: "...davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla beraber bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir."

⁴⁹ Ayrıca: Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 121; Metin İkizler/Özlem Tüzüner, **Aile Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 1. Baskı, 2023, s. 150

⁵⁰ Varol Karaaslan, "Hakimin Tarafsızlığı İlkesi İle Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi Arasındaki İlişki", **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2014, s. 107; Cemil Simil, "Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 1371

⁵¹ Anlaşmalı boşanma protokolünden geri dönmeye ilişkin "Anlaşmalı Boşanma (TMK m. 166/3)" başlığı altında açıklamalar yapılmıştır.

⁵² Bakınız: "Affetme ve Hoşgörüyü Karşılama" başlığı altında yer alan 604 numaralı dipnot.

⁵³ Tolga Akkaya, **Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 528

ve önemli olan da budur⁵⁴. Dolayısıyla davalı cevap dilekçesiyle boşanmayı talep etmiş olsa bile sadece kusur belirlemesini değil, aynı zamanda boşanma hükmünün kendisini de kanun yoluna götürebilmelidir⁵⁵.

TMK m. 166/2’de açıkça belirtildiği üzere itiraz hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa yine de boşanmaya karar verilebilir. Kanun koyucunun itiraz hakkına istisna olarak öngördüğü bu durum, uygulamada kural olacak kadar yoğunlukta kullanılmaktadır. Dolayısıyla istisnai bir durum olmadığı müddetçe az kusurlu davalının itirazının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde kabul edildiğini söyleyebiliriz ve bu uygulamayı yerinde bulmaktayız. Zira boşanma davası açıp ayrı yaşamaya başlayan eşlerin evliliğinin devamında hukuki yarar olduğunu söylemek güçtür.

Az kusurlu davalının itirazının hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmediği kararlar oldukça nadirdir. Örnek vermek gerekirse Yargıtay, evliliğini kurtarmaya çalışanın itirazını hakkın kötüye kullanılması olduğu yönünde karar kurabilmektedir⁵⁶. Fakat neyi ölçüt olarak bu tarz kararlara imza atıldığı açık değildir. Yargıtay az kusurlu eşlerin davaya itirazlarının ezici çoğunlukla reddedilmesi gerektiği yönünde karar kurmaktadır. Bizce bu sorunun çözümünde göz önüne alınması gereken tek bir ölçüt vardır. Davalı, boşanma davasının reddedilmesi halinde davacıdan kendisiyle

⁵⁴ Zira açıkladığımız üzere davalı, mahkeme önünde kabul ettiği anlaşmalı boşanmadan dahi dönelebilmektedir. Görüleceği üzere boşanmada maddi yarar ölçütünün esas alınmaması düşünülemez.

⁵⁵ Bu konuda Yargıtay’ın görüşünün aksi yönde olduğunu ifade eden Akkaya’nın tespitini desteklemek için gösterdiği Y. 2. HD. 2014/16111 E., 2014/16992 K., 10.09.2014 T. sayılı karardan böyle bir sonuç çıkarmak mümkün değildir, yanlış değerlendirildiğini düşünüyoruz (Akkaya, **a.g.e.**, s. 528).

⁵⁶ “...davalının ağır hakaretlerine karşı, davacının evlilik birliğinin kendisine yüklediği görevleri yerine getirmediği, eşini dövüp burnunu kırdığı, güven sarsıcı davranışlar içerisine girdiği anlaşılmaktadır. Kusurun ağırlığı davacıdadır (kocadadır). Davalının boşanmaya karşı çıkması evliliğini kurtarmaya yöneliktir. Bu davranışı hakkın kötüye kullanıldığı şeklinde yorumlanamaz. Türk Medeni Kanununun 166/2. maddesinin aradığı koşullar gerçekleşmemiştir. Davanın reddi gerekirken...” Y. 2. HD. 2006/14652 E., 2007/10409 K., 19.06.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

“...Eşini kovan ve evin kilidini değiştiren koca daha ağır kusurludur. Kadının boşanmaya karşı çıkması evlilik birliğini kurtarmaya matuftur. Türk Medeni Kanununun 166/2. maddesi uyarınca, kadının itirazı hakkın kötüye kullanılması niteliğinde bulunmadığından, davanın reddi gerekirken yazılı olduğu şekilde boşanma hükmü kurulması doğru olmamıştır...” Y. 2. HD. 2006/1296 E., 2006/7129 K., 09.05.2006 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

birlikte yaşamaya devam etmesini gerçekten de bekleyebilir mi? İtiraz hakkının kötü niyetli olup olmadığı değerlendirilirken yalnızca bu soruya cevap aranması bizce doğru sonuca götürecektir. Öyle ki olumsuz yanıtı ulaşılması durumunda, evlilik birliğinin devamında davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarardan da bahsedilemez.

Bazı istisnai durumlardaysa hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığını değerlendirmek için eşlerin gerçekten de bir araya gelme beklentilerinin göz önüne alınması yeterli olmaz. Örneğin yabancı mahkemede boşanma kararı almış olanın itirazı hakkın kötüye kullanılması olarak görülmez⁵⁷. Karşı boşanma davası açmış olanın itirazı ise normalde hakkın kötüye kullanılması olarak görülmekle birlikte⁵⁸, Yargıtay’a göre davalının yabancı mahkemede açtığı bir boşanma davasının derdest olması halinde yaptığı itiraz hakkın kötüye kullanılması sayılmamaktadır⁵⁹. Yargıtay’ın bu uygulamasını isabetli buluyoruz. Aslında zaten yurtdışında dava açarak boşanma iradesini ortaya koymuş olan davalının az kusurlu olduğu durumda hem nafakadan hem de tazminattan faydalanabilme hakkına sahip olacağı düşünüldüğünde, itiraz etmesinin kendi menfaatine bile aykırı olacağından bu itirazın hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu düşünülebilir. Fakat yabancı ülke hukukunda boşanmanın sonuçlarına ve koşullarına ilişkin farklı uygulamalar söz konusu olabilir. Örneğin Türkiye’deki davada davalı olan eşin yabancı mahkemede açtığı davada dayandığı sebepler bizdeki zina ve hayata kastın yarattığı etkiyi yurtdışında yaratabilir. Diğer yandan yabancı mahkemelerin boşanmanın fer’ilerine hükmederken daha cömert olduğuna ilişkin haklı bir inancı da olabileceğinden halihazırda yurtdışında açtığı boşanma davasında bunların da çözüme kavuşmasını isteyebilir. Sonuç olarak

⁵⁷ “...Kadının yabancı mahkemede boşanma davası açmış ve boşanma kararı almış olması, bu davada boşanmaya karşı çıkması hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilemez...” Y. 2. HD. 2002/4136 E., 2002/5171 K., 12.04.2002 T. (Ömer Uğur Gençcan, **Boşanma Hukuku**, Yetkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara, 2020, s. 521)

⁵⁸ “...Davacı-davalı kocanın boşanma davası açıp boşanmayı istemiş olması karşısında, davalı-davacı kadının boşanma davasındaki boşanma isteğine ilişkin itirazı hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir...” Y. 2. HD. 2013/20443 E., 2014/3624 K., 24.02.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁹ “...Davalı kadının yurtdışında boşanma davası açması bu dava bakımından hakkın kötüye kullanılması niteliğinde değildir...” Y. 2. HD. 2007/11833 E., 2007/11833 K., 18.09.2007 T. (Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 523)

nerede boşanmak istediğini seçme hakkının az kusurlu eşe verilmesinin hakkın kötüye kullanılması olduğu düşünülemez.

b) Davalının Kusursuz Olması

Davalının kusursuz olduğu durumları ikiye ayırarak incelemek gerekecektir. İlk olarak davacının tam kusurlu olduğu ihtimali değerlendireceğiz; sonrasında her iki tarafın da kusursuz olduğu veya davacı tek kusurlu olsa da evlilik birliğini sarsan farklı bir vakıanın bulunduğu ihtimal üzerinde duracağız.

1988 değişikliğinden önceki Eski Medeni Kanun döneminde kusurlu eşin davasının reddine yol açan hükmün⁶⁰ hangi nitelikte olduğu tartışmaya sebep olmuştu. İlk görüşe göre kusur koşulu dava hakkının unsurunu oluşturduğundan mahkeme davayı kabul ederken davalının ağır kusurlu olup olmadığını da ortaya koymakla yükümlüydü⁶¹. Dolayısıyla bu görüşe göre kimin daha kusurlu olduğu re'sen göz önüne alınırdı⁶². Kusur şartını dava hakkının doğumunu engelleyen bir itiraz olarak gören görüşün sonucu olarak ise mahkeme her ne kadar dosyadaki verilerin dava hakkına etkisini re'sen gözetse de ispat yükü davalıdaydı⁶³. Son görüşe göre ise burada bir def'i hakkı söz konusu olduğundan davalı tarafından ileri sürülmedikçe mahkeme tarafından dikkate alınmamalıydı⁶⁴.

1988 değişikliğinden beridir devam eden boşanma uygulamamızda ise ağır kusurlu davacının davasının reddine ilişkin beyanın def'i niteliğinde olduğu hususunda bir tartışma yoktur. Fakat az önce belirttiğimiz eski kanun dönemimizde yapılan

⁶⁰ Eski Medeni Kanun m. 134/2: “Eğer geçimsizlik, iki taraftan birine daha ziyade kabili isnat ise boşanma davasını ikame hakkı ancak diğer tarafa aittir.”

⁶¹ Bilge Umar, “İmtizaçsızlık Sebebiyle Boşanmada Kusurun Rolü”, **İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 1967, Cilt 1, Sayı 1, s. 123

⁶² Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 1184

⁶³ Umar, **a.g.e.**, s. 124; Neslihan Çukadar, “Borç İlişkilerinde Def'i Hakkı ve İtirazlar”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s. 112-113

⁶⁴ Umar, **a.g.e.**, s. 124

tartışmayı, şimdi davacının tam kusurlu ve davalının kusursuz olduğu olaylar için yine yapmamız gerekecektir.

Yargıtay, kimsenin kendi kusurundan hak elde edemeyeceği görüşüyle tam kusurlu eşin davasının reddedilmesi gerektiği ve davanın kabulü için davalının az da olsa kusurlu olması gerektiği görüşündedir⁶⁵. Davalının kusuru yoksa evlilik birliğinin çekilmez derecede temelden sarsıldığı tespit edilse bile bu duruma tam kusuruyla davacı sebep olmuşsa dava reddedilir⁶⁶. Boşanma uygulamamızda diğer tarafın kusurunu ispat yükü doğrudan taraflara yüklendiğinden, Yargıtay'ın bunu davanın unsuru olarak değil de dava hakkının doğumunu engelleyen bir itiraz olarak kabul ettiğini söyleyebiliriz. Fakat kimsenin kendi kusuruna dayanarak hak elde edemeyeceği yönündeki kuralın uygulama bulması doğru olmakla birlikte, doktrinde çok isabetli olarak belirtildiği üzere bu kural, kusur koşulunu davanın temel unsurlarından saymayı gerektirmez⁶⁷; ve biz de ekleyebiliriz ki ayrıca itiraz hakkı tanındığını da göstermez. Bunun def'i olarak kabulü de pekala davacının hakkını kötüye kullanmasına engel olmak için yeterlidir. Ve böylesi bir kabul TMK m. 166/2 hükmüyle de uyumlu olur. Dolayısıyla davacının tamamen kusurlu olduğu durumlarda evlilik birliği sarsılmış ve taraflardan en az biri için çekilmez hale

⁶⁵ "...Mevcut olaylara göre evlilik birliğinin, devamı eşlerden beklenmeyecek derecede, temelinden sarsıldığı kuşkusuzdur. Ne var ki bu sonuca ulaşılması tamamen davacının tutum ve davranışlarından kaynaklanmış olup, davalıya atfı mümkün hiçbir kusur gerçekleşmemiştir. Bu durumda açıklanan nedenle istegın reddi gerekirken yasa hükümlerinin yorumunda yanılıya düşölerek boşanmaya karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır..." Y. 2. HD. 2020/2397 E., 2020/5864 K., 18.11.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/8377 E., 2021/10118 K., 27.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/7807 E., 2021/8943 K., 30.11.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. HGK. 2017/2209 E., 2020/475 K.; Y. 2. HD. 2011/6888 E., 2012/12249 K., 08.05.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2011/5470 E., 2012/3274 K., 20.02.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. HGK. 2017/2721 E., 2020/1038 K., 16.12.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁶ "...Mevcut olaylara göre evlilik birliğinin, devamı eşlerden beklenmeyecek derecede, temelinden sarsıldığı kuşkusuzdur. Ne var ki, bu sonuca ulaşılması tamamen davacının tutum ve davranışlarından kaynaklanmış olup, davacı erkeğın ilk derece mahkemesince ve bölge adliye mahkemesince kabul edilen "Ailesinin isteğı ile evi terketmesi, çocuklarının eğitimi ile ilgilenmemesi, ailesinin evlilik birliğine müdahalesine sessiz kalması" şeklindeki kusurlu davranışları karşısında davalı kadına atfı mümkün hiçbir kusur gerçekleşmemiştir. Davalı kadına kusur olarak yüklenen vakıalara ilişkin dinlenen davacı tanıklarının beyanları sebep ve saiki açıklanmayan ve inandırıcı olmaktan uzak soyut izahlardan ibaret olup hükme esas alınması mümkün değildir. Bu durumda açıklanan nedenle davanın reddi gerekirken..." Y. 2. HD. 2021/8377 E., 2021/10118 K., 27.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/25083 E., 2017/3217 K., 23.03.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁷ Umar, a.g.e., s. 125

gelmişse, yalnızca davalının TMK m. 166/2 uyarınca itirazı mevcutsa dava reddedilmelidir⁶⁸.

Diğer yandan, evlilik birliğinin sarsıldığı tespit edilmişse boşanmakta zaten davalının da menfaati olduğu anlaşılır. Ve bu menfaat boşanmanın da ötesinde, mali menfaatleri dahi içine alır. Zira genel sebepli boşanmalarda davalının da nafaka ve tazminat talep etme hakkı vardır. Boşanmanın bu mali sonuçları davalının menfaatine olmasının yanında davacıya da bir yaptırımdır. Ki mali şartları sağlayan bir davalı kusursuzsa davacı aleyhine nafaka ve/veya tazminata hükmedileceği de göz önüne alınmalıdır. Yani boşanma davalarında davalının def'isi bulunmadıkça Yargıtay'ın *kimsenin kendi kusurundan hak elde edemeyeceği* ilkesine dayanarak davaları reddetmesi yersizdir.

Yargıtay'ın tam kusurlu eşe boşanma hakkı vermemesi üzerinde durduğumuza göre, şimdi de Yargıtay'ın bu görüşü kabul edildiğinde, her iki tarafın da kusursuz olduğu veya davacı tek kusurlu olsa da evlilik birliğini sarsan farklı bir vakıanın daha bulunduğu durumlarda farklı bir uygulamanın olup olamayacağını değerlendireceğiz.

Yargıtay, mahkemenin evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı yönündeki tespitini yeterli bulmamakta, kural olarak buna yol açan davranışları kusur olarak taraflardan birisine veya her ikisine yüklemesini de aramaktadır⁶⁹. Bu noktada evlilik birliği sarsılmış olmasına rağmen ortada tarafların kusurlu bir davranışı yoksa ne yapılacağı değerlendirilmelidir. Nadiren rastlanan bu durumlarda kusurdan arındırılmış bir evlilik birliğinin sarsılması ilkesi tek başına uygulama bularak dava kabul edilmelidir. Fakat

⁶⁸ Aynı yönde: Tuğçe Tekben, "Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma Üzerine Bir İnceleme", **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cit 18, Sayı 2, 2021, s. 1119; Mustafa Ünlütepe, **Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma (TMK m.166/I-II)**, Seçkin Yayıncılık, 2019, s. 204

⁶⁹ "...Mahkemenin kusur olarak açıkladığı "evlilik birliğinde saygı/sevgi ortamının ve bir arada yaşama iradesinin kalmadığı şeklindeki belirleme, somut olaylarla taraflara bağlanmadığı takdirde, uygun bir boşanma gerekçesi olamaz..." Y. 2. HD. 2012/4399 E., 2012/25174 K., 18.10.2012 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

Yargıtay'ın bu konudaki düşüncesini kararlarında net olarak görmek mümkün değildir. Zira neredeyse her seferinde, taraflara yüklenecek bir kusur yoksa sadece kusur olmadığını belirtmekle yetinip evlilik birliğinin sarsılıp sarsılmadığına dair bir değerlendirme dahi yapmadan davanın reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir⁷⁰. Yani Yargıtay davayı kabul etme ölçütü olarak birliğin sarsılmasını değil de kusuru esas almaya alışmıştır. İstisnaen taraflara kusur yüklemeksizin genel sebeple boşanmaya karar verdiği olaylara örnek olaraksa taraflardan birisinin uzun süreli hapis cezasına çarptırılması⁷¹, kadının tecavüze uğraması⁷², rahminin alınması, eşlerden birinin cinsel ilişkide bulunamayacak derecede felç olması, tedavisi mümkün olmayan cinsel rahatsızlığa sahip olması⁷³, tedavi olanağı bulunmayan ağız kokusu, çift cinsiyetli olmak⁷⁴, taraflardan

⁷⁰ Örneğin: Y. 2. HD. 2018/6928 E., 2018/13170 K., 20.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/17223 E., 2018/6001 K., 03.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷¹ "...Yapılan yargılama ve toplanan delillerden, davacı kadın tarafından erkeğe yüklenen aşağılama ve dışlama vakıaları kanıtlanamamış ise de; davalının kasten öldürmeye teşebbüs ve kasten yaralama suçlarından dolayı uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkum olduğu, bunun sonucu olarak evlilik birliğine ilişkin görevlerini yerine getiremeyeceği anlaşılmaktadır. Bu durumda, davacı kadın dava açmakta haklı olup, evlilik birliği sarsılmıştır. Bu durumda, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken..." Y. 2. HD. 2015/21999 E., 2017/2786 K., 16.03.2017 T.(Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 122: Bu karar, eski Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin eski başkanı Ömer Uğur Gençcan'ın kitabında da kusursuz boşanmaya örnek olarak verildiğinden, kararda zımni bir kusur yükleme olmadığından emin olabiliriz.)

⁷² "...Türk toplumu, karısı böyle bir duruma düşen kocadan, onu şefkatle bağrına basmasını beklemes. Aksine kocanın bunu hoşgörü ile karşılaması toplum içindeki değerinin yitirilmesine yol açar. Bu yargı giderek onu herkesin gözünden düşürür..." Y. 2. HD. 1976/1414 E., 1976/1767 K., 01.03.1976 T. (Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 159)

⁷³ "...Yapılan soruşturma ve toplanan delillerle; davalının yapılan muayenesinde, anatomik olarak cinsel ilişki kurmaya yeterli gelişmiş bir vajenin bulunmadığı, cinsel ilişkide bulunabilmesi için bir vajinanın cerrahi olarak yapılabileceği, adli tıp ve kadın hastalıkları ve doğum uzmanlarından alınan 4.9.2008 ve 25.3.2009 tarihli raporlardan anlaşılmaktadır. Evlenmenin sosyal amacı yanında nesli devam ettirme ve cinsel arzuları tatmin etme gayesi de vardır. Cinsel arzuları tatmin, cinsel ilişki eşlerin cinsel organlarının anatomik ve fizyolojik yapısının bunu sağlamaya elverişli olması halinde gerçekleşebilir. Kadına cerrahi olarak yapılması mümkün bir vajen ile cinsel ilişki şekli, erkek açısından katlanılması çok zor bir olay haline gelir ve bu hal koca bakımından ortak hayatı çekilmez kılar. Öyleyse davanın kabulü ve tarafların boşanmalarına (TMK.m.166/1) karar verilmesi gerekirken isteğin reddi doğru değildir..." Y. 2. HD. 2009/14616 E., 2010/16811 K., 13.10.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷⁴ "...Davacı, davalının çift cinsiyetli olduğunun, evlenmeden sonra anlaşıldığını, bu sebeple geçimsizlik doğduğunu ileri sürerek boşanmaya karar verilmesini istemiştir. Dayanılan sebebin aynı zamanda evliliğin feshi sebeplerinden olması, boşanma davası açılmasına engel değildir..." Y. 2. HD. 1985/89 E., 1985/376 K., 21.01.1985 T. (Esat Şener, **Uygulamada ve Teoride Her Yönü İle Boşanma**, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, 1997, s. 389)

birinin eski sevgilisinin diğer eşe söylediği sözlerin eşler arasındaki güveni sarsması⁷⁵ gösterilebilir⁷⁶.

Durum böyle olmakla birlikte, aslında Yargıtay'ın kusuru ön plana alan tutumunun doğrudan tarafların tutumundan kaynaklandığını düşünmekteyiz. Zira boşanma davalarında taraflar genellikle birliği sarstığını iddia ettiği olayları birbirlerine kusur olarak yükleme gayretine girmekte, kusurdan bağımsız vakıalara odaklanılmamaktadır. Tarafların kusurundan kaynaklanmayan vakıaların evlilik birliğini sarstığını kabul etmek içinse bunların elbette nispeten daha ağır olması aranır. Örneğin, eşin ettiği hakaret evlilik birliğini sarsabilirken eşin annesinin ettiği hakaret kural olarak evliliği sarsmaz⁷⁷. Bu elbette birliği zedeleyen bir eylemdir fakat eşin kusurunun bulunmadığı bir olayın birliği sarsacak seviyede olması için daha ağır bir vakıa olması gerekir. Oysa yukarıda örneğini verdiğimiz üzere eşin güvenini sarsacak eylemi üçüncü kişinin yapmış olması bile evlilik birliğini sarsan bir vakıa olarak değerlendirilebilmektedir, çünkü bu daha ciddi bir olaydır. Bir başka örnek verecek olursak, soyut mizaç uyuşmazlığı iddiaları da birliği sarsar nitelikte değerlendirilmemektedir⁷⁸. Fakat bunu somutlaştırarak mizaç uyuşmazlığının evlilikte yol açtığı önemli ve büyük sorunların kusurdan bağımsız olsalar bile somut vakıalarla ortaya konulması halinde pekala boşanmaya karar verilebilir. Aynı durum,

⁷⁵ "...Tarafların 8.9.2009 tarihinde nikah yaptıkları 25.09.2009 tarihinde düğün yapmayı kararlaştırdıkları, düğünden önce davacıya davalının evlenmeden önceki bayan arkadaşından mesaj gelmesi üzerine tarafların fiilen ayrıldıkları sabittir. Davalının, evlendikten sonra sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiğine veya güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu ilişkin dosyada herhangi bir delil bulunmamaktadır. Davalının evlenmeden önceki kız arkadaşının davacıya gönderdiği " davalı ile evlenmeden önce ilişkisi olduğuna" ilişkin mesaj nedeniyle davalıyı sorumlu tutmak da mümkün değildir. Ne var ki üçüncü kişinin davacıya gönderdiği sözü edilen mesajlar yüzünden tarafların her ikisinin de evlilik birliğini fiilen kurmaya yanaşmadıkları, birlikte yaşamaktan kaçındıkları gerçekleştiğine göre, evlilik birliğinin bu sebeple temelinden sarsıldığı, ortak hayatın devamına imkan kalmadığı da sabittir. Bu sonuca tarafların her ikisinin aynı oranda kusurlu tutum ve davranışlarıyla ulaşıldığının kabulü gerekir..." Y. 2. HD. 2011/2350 E., 2012/474 K., 18.01.2012 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

⁷⁶ Cümledeki atıf yapılmayan örnekler için: Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 159-160

⁷⁷ Tabii annesi hakaret eden eş buna sessiz kalmışsa o zaman da birlik sarsılabilir. Fakat sessiz kalmamış olma ihtimalini değerlendiriyoruz.

⁷⁸ "...soyut mizaç uyuşmazlığı ve taraflar arasındaki kültürel farklılık tek başına boşanmaya yeterli değildir. Bu uyuşmazlığın ve kültürel farklılığın yol açtığı somut olay ve olguların, birliği ortak hayatın devamına imkan bırakmayacak derecede temelinden sarsmış olması gerekir..." Y. 2. HD. 2015/10894 E., 2015/12276 K., 10.06.2015 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

tarafların birbirine sevgisi ve saygısı kalmadığı yönündeki iddialar için de geçerlidir. Somutlaştırarak ortaya ciddi bir vakıa konulup konulamadığına bakılmalıdır⁷⁹. Dolayısıyla sonuç olarak Yargıtay uygulaması için de söyleyebiliriz ki, birliği sarsan olayı ispat ettikten sonra kusur olmasa da boşanma davasını kabul ettirmek mümkündür. Aksi yönde düşünmemize yol açacak karara rastlamak da mümkün olsa da⁸⁰, bu yöndeki içtihatlar çok daha az olup istikrar derecesine varmaktan uzaktır.

Her iki taraf da kusursuzken davanın kabulüne yol açabilen vakıalar olabildiğine göre, davacının kusurlu olan tek taraf olduğu ama evlilik birliğini sarsan kusurdan bağımsız bir vakıanın da bulunduğu durumlarda dava yine kabul edilmelidir. Burada *kimsenin kendi kusurundan hak elde edemeyeceği* ilkesini işletmek anlamsızdır. Örneğin davacının sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiği, davalının ise tedavi edilemeyen bulaşıcı bir hastalığa yakalandığı farazi bir olayda, davacı tek başına kusurlu olsa bile boşanmaya karar verilebilmelidir. Zira evlilik birliğinin sarsılmasına davacının davranışıyla ilgili olmayan ve taraflara kusur olarak yüklenemeyen başka bir vakıa da yol açmaktadır.

2. Maddi Tazminat

Maddi tazminatın boşanmadaki varlık nedeni, evlilikle yaratılan güvenin korunmasıdır⁸¹. Yaptırım niteliği de bu güvenin boşa çıkmasından kaynaklanmaktadır⁸². Bu yaptırım niteliğinden ötürü miktar belirlenirken kusurun göz önüne alınmaması

⁷⁹ Gerçi o zaman zaten büyük ihtimalle taraflardan birinin kusuru da ortaya çıkar.

⁸⁰ Yargıtay, akıl hastalığına ilişkin boşanmaların özel hukuki sebeple yapılması gerektiği konusunda ısrarcı bir tutum sergilemektedir: "...davacı akıl hastasıdır. Eylemleri iradi olmadığından çekilmezliğe dayalı boşanma davasının reddi gerekir..." Y. 2. HD. 2003/6627, E., 2003/8302 K., 5.6.2003 T. (Ali İhsan İpek, "Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007, s. 81); "...Akıl hastasının davranışları iradi olmadığından fiil ehliyeti ve bu kapsamda kusur sorumluluğu mevcut değildir (TMK.m.14,15). O halde, davalı-davacı kadına kusur yüklenemez. Akıl hastalığına dayalı bir dava olmadığı halde, ancak kusurun saptanması halinde boşanmaya karar verilebilecek olan Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle davacı-davalı (koca)'nın boşanma davasının kabulüne karar verilmesi doğru görülmüştür..." Y. 2. HD. 2012/6687 E., 2013/7025 K., 15.03.2013 T (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸¹ Yücel, **a.g.e.**, s. 277

⁸² Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 46;

düşünülemez. Nitekim Yargıtay maddi tazminat miktarının ölçüsünü belirlerken tarafların mali ve sosyal durumları, mevcut ve beklenen menfaatleri ve paranın alım gücüne ek olarak ayrıca tarafların kusur derecelerinin ve kişilik hakkı ihlallerinin de dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir⁸³. Kusur belirlemesinin tazminat miktarı tayininde göz önüne alınması kanunda açıkça yazmasa da şüphesiz ki kanun koyucunun amacına uygundur. Zira tazminata karar verme şartı olarak tazminat yükümlüsünün daha ağır kusurlu olması arandığına göre, mahkeme maddi tazminata hükmederken kusurun ağırlığına göre miktarı artırabilmeli veya azaltabilmelidir. Görüldüğü üzere ağır kusur maddi tazminata hükmetmenin koşulunu, kusurun ne kadar ağır olduğu ise tazminat miktarının bir ölçütünü oluşturmaktadır.

Maddi tazminatla da yoksulluk nafakasında olduğu gibi, yoksun kalınan bakım alacaklarına ilişkin maddi menfaatleri tatmin edilir⁸⁴. Fakat yoksulluk nafakasından farklı olarak maddi tazminatta alacaklının yoksulluğa düşecek olması şartı aranmaz. Ve maddi tazminatin kapsamına yoksulluk nafakası kapsamını aşan bireysel bakım ihtiyaçları da girer⁸⁵.

Boşanmada maddi tazminat talebinin kabul edilmesi için TMK m. 174/1 uyarınca iki koşulun gerçekleşmesi gerekmektedir. İlk koşul, talep edenin mevcut veya beklenen menfaatlerinin boşanma yüzünden zedelenerek olmasıdır. Yargıtay, mevcut menfaatlerin belirlenmesinde evliliğin taraflara sağladığı yararların göz önünde bulundurulması gerektiğini; beklenen menfaatlerin belirlenmesinde ise evlilik birliği sona ermeseydi kazanılacak olan olası çıkarların göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade

⁸³ "...Tarafların tespit edilen ekonomik ve sosyal durumları, boşanmaya yol açan olaylardaki kusur dereceleri, paranın alım gücü, kişilik haklarına yapılan saldırı ile ihlâl edilen mevcut ve beklenen menfaat dikkate alındığında davalı kadın yararına takdir edilen maddi tazminat çoktur..." Y. 2. HD. 2022/4214 E., 2022/6399 K., 29.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/4927 E., 2021/7306 K., 19.10.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/4604 E., 2021/6075 K., 15.09.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/4274 E., 2021/6005 K., 14.09.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁴ Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 44, 170-171

⁸⁵ Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 45

etmektedir⁸⁶. Mevcut menfaate örnek olarak tazminat yükümlüsü eşin evlilikte ortak giderlere katılıyor olması, ev sağlayarak veya para vererek maddi destekte bulunması, sağlık sigortasından faydalanılması, karşılıklı bakım hakkı gösterilebilirken⁸⁷; beklenen menfaate örnek olaraksa tazminat alacaklısının gelecekte dul kalması ihtimalinde alınacak emekli maaşı ve ödentiler, mal rejiminin erkenden sona erecek olması gösterilebilir⁸⁸. Bu menfaatlere ilişkin maddi destek yitirilecekse maddi tazminat için bu koşul gerçekleşmiş sayılır⁸⁹. Fakat kanun koyucu “uygun” bir maddi tazminatı öngördüğünden miktara karar verirken tazminat alacaklısının menfaatleri tek ölçüt değildir⁹⁰, ilk paragrafta belirttiğimiz diğer ölçütlere de bakılır. İkinci koşul ise tazminat yükümlüsünün tam veya ağır kusurlu olmasıdır.

Kusurun maddi tazminat hakkının doğumu ve miktarına etkisinden başka, mevcut ve beklenen menfaate etkisine de değinmek gerekmektedir. Kusurlu davranışların mevcut veya beklenen menfaatleri ihlal etmesi -belki- mümkün olsa da doktrindeki örneklerle katılmamaktayız. Katılmadıklarımız, mevcut menfaatlere örnek olarak verilen, boşanmaya yol açan fiziksel şiddetten doğan hastane masrafları ve psikolojik şiddetten kaynaklanan tedavi giderleri gibi durumlardır⁹¹. Evlilikle ilgili olmayan bu zararların hemen yukarıdaki paragrafta örneklediğimiz menfaatlerle bir ilgisi yoktur. Fakat edinilmiş mallar üzerinde savurganlık yapmak gibi bir eylem söz konusuysa, belki bu

⁸⁶ “...Mevcut menfaatlerin belirlenmesinde evliliğin taraflara sağladığı yararlar göz önünde bulundurularak tarafın maddi tazminat talebi değerlendirilir. Evliliğin boşanma ile sona ermesi hâlinde taraflar birliğin sağladığı menfaatlerden ileriye dönük olarak faydalanamayacaklardır. Beklenen menfaatler ise evlilik birliği sona ermeseydi kazanılacak olan olası çıkarları ifade eder...” Y. HGK. 2019/523 E., 2022/1271 K., 11.10.2022 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

⁸⁷ Merve Budun, “Türk Hukukunda Boşanmanın Eşler Arasındaki Mali Sonuçlarından Maddi Tazminat ve Manevi Tazminat”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 59-60; Rahvira Partokyan, “Boşanma Davalarında Maddi Tazminat”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 35-36; Gözde Zeytin Çağrı, “Boşanmada Maddi Tazminat”, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2020, s. 89-90

⁸⁸ Budun, **a.g.e.**, s. 62; Partokyan, **a.g.e.**, s. 37-38

⁸⁹ “...Kadın boşanma sonucu eşin maddi desteğinden yoksun kalacaktır. Türk Medeni Kanunu'nun 174/1-2. maddesi koşulları kadın yararına oluşmuştur...” Y. 2. HD. 2021/4533 E., 2021/5534 K., 30.06.2021 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

⁹⁰ Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 167

⁹¹ Partokyan, **a.g.e.**, s. 35-36

eylem mevcut menfaate de zarar veren kusurlu davranışlardan sayılabilir. Kanun koyucu, boşanmaya sebep olan kusurlardan ötürü değil de direkt boşanmadan ötürü zedelenen menfaatleri maddi tazminatın konusu yaptığından bu örneğe de kesin gözüyle bakmamak gerekir. Burada öncelikle tartışılması gereken husus, boşanmaya sebep olan kusurların zedelediği menfaatlerin de boşanmayla zedelenen menfaatlerin kapsamına girip girmediğidir. Biz kanun hükmünün bu soruya olumlu cevap verecek şekilde yorumlanabileceği ve hatta hakkaniyete aykırı sonuçlara yol açmaması için boşanmayla zedelenen menfaatlerin kapsamına -boşanmaya sebep olan kusurların zedelediği- evliliğe ilişkin mevcut ve beklenen menfaatlerin de girmesi gerektiği kanaatindeyiz. Böylelikle mal rejimi tasfiye edilirken haksızca mahrum kalınan miktar olabildiğince tazmin edilebilir hale gelir.

Ek olarak belirtmek isteriz ki TMK m. 174/1 hükmünde kusursuz veya daha az kusurlu olan tarafın maddi tazminat isteyebileceği belirtilmesine rağmen bu anlatım tek başına değerlendirildiğinde iki tarafın da kusursuz olduğu bir boşanmada maddi tazminata hükmedilmesine engel değildir. Zira “az kusurlu taraf” kavramı tek başına kullanılmış olsaydı bile kusurlu eşe karşı kusursuz veya daha az kusurlu olma anlamını karşılayabilirdi⁹². Fakat alacaklının “kusursuz taraf” da olabileceği belirtilerek sanki daha farklı bir durum söz konusu edilmiştir. Çünkü tazminat alacaklısının kusursuz olması gerektiği düzenlenmesine rağmen borçlunun kusurlu veya kusursuz olması gerektiğine değinilmeyerek sanki borçlu kusursuz olsa da kendisi gibi yine kusursuz olan alacaklıya tazminat verebilir gibi bir anlayış oluşmaktadır. Diğer yandan kanun koyucu yoksulluk nafakasını düzenlerken TMK m. 175/2’de nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmadığını özellikle belirtmiş olduğuna göre, maddi tazminatta bu belirtmeyi özellikle yapmamasından ağır kusurlu olma şartının arandığı sonucuna ulaşılabilir. Fakat bu sonuca ulaşırken böylesi bir karşılaştırma yapmak zorunda olmamızın yerinde olduğu tartışmaya açık

⁹² Az kusurlu eşe tanınan bir hakkın, kusurlu eşi karşısında kusursuz olan eşe tanınmaması zaten düşünülemez.

olmalıdır. Hatta biz bunu aslında yersiz ve yanlış buluyoruz. İki taraf kusursuzken de mali şartlar sağlanıyorsa maddi tazminata hükmedilebilmelidir.

Son olarak, boşanmanın eki niteliğinde olan ve olmayan tazminatlardan da bahsetmek gerekecektir. Boşanmanın eki sayılmayan diğer maddi tazminat taleplerine Yargıtay kararlarından örnek olarak eşe ve ailesine verilen borçlar⁹³, ortak konuta yapılan tadilat masrafları⁹⁴, kadının evlilik sebebiyle alamadığı yetim maaşı⁹⁵, işten ayrılma sebebiyle uğranılan kazanç kaybı⁹⁶ gibi sebeplere dayananları gösterebiliriz.

Boşanmanın eki niteliğinde olan maddi ve manevi tazminatlar hem davacı hem de davalı⁹⁷ tarafından herhangi bir harç alınmaksızın ileri sürülebilir. Davalının cevap dilekçesinde tazminat istemesi tek başına karşı dava açtığı anlamına gelmeyeceğinden, davalı taraf sırf tazminat ve nafaka aldığı için vekalet ücretine hak kazanmaz⁹⁸.

Boşanmanın eki niteliğinde olmayan tazminat talepleri ise, örneğin uygulamada sıklıkla rastlanılan -eşin mevcut ve beklenen menfaatlerine ilişkin olmayan- sebeplerle ileri sürülen maddi tazminat talepleri ayrı bir dava olduğundan harcı tamamlanmadan incelenemez. Fakat harcının tamamlanması aile mahkemesinde veya aile mahkemesi sıfatıyla asliye hukuk mahkemesinde görülebileceği anlamına da gelmez. Harcı

⁹³ Y. 2. HD. 2011/17812 E., 2012/13810 K., 21.05.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁴ Y. 2. HD. 2012/24333 E., 2013/21717 K., 24.09.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁵ Y. 2. HD. 2010/4888 E., 2011/6074 K., 05.04.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁶ Y. 2. HD. 2009/10761 E., 2010/13206 K., 01.07.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁷ "...boşanma davası içerisinde istenen ve boşanmanın eki (fer'isi) sayılan Türk Medeni Kanununun 174/1-2. maddesine dayalı tazminat talepleri harca tabi olmadığı gibi, yerel mahkemedeki yargılamanın devamı sırasında istenebilir. Bu durumda davalı kadının boşanmanın eki niteliğindeki maddi ve manevi tazminat (TMK.md.174/1-2) taleplerinin esasının incelenmesi gerekirken, bu konuda usulüne göre açılmış tazminat davası olmadığından bahisle karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi doğru görülmüştür..." Y. 2. HD. 2013/9026 E., 2013/22549 K., 02.10.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); "...boşanma davası içerisinde istenen ve boşanmanın eki (fer'isi) sayılan Türk Medeni Kanununun 174/1-2. maddesine dayalı tazminat talepleri ile nafaka talepleri harca tabi olmadığı gibi, yerel mahkemedeki yargılamanın devamı sırasında istenebilir. Bu durumda davalı kadının boşanmanın eki niteliğindeki maddi ve manevi tazminat (TMK.md. 174/1-2) ve yoksulluk nafakası (TMK md.175) taleplerinin kabulü ile uygun miktarda maddi ve manevi tazminat ile yoksulluk nafakasına hükmedilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile reddi doğru görülmüştür..." Y. 2. HD. 2013/25914 E., 2014/678 K., 16.01.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁸ Y. 2. HD. 2016/19974 E., 2018/7368 K., 06.06.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

tamamlandığında aile mahkemesi bu sefer de görev bakımından davayı değerlendirip görevsizlik kararı verecektir⁹⁹.

3. Manevi Tazminat

TMK m. 174/2 uyarınca boşanmaya sebep olan olaylarda kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın diğer taraftan manevi tazminat isteyebilmesi mümkündür. Aslında kanun metninde manevi tazminat istenebilmesi için kusur ağırlığı aranmadığından az kusurlu eşten de manevi tazminat istenebileceği kabul edilmelidir¹⁰⁰. Fakat kanun koyucunun madde gerekçesinde öngördüğü üzere karşı tarafın kusuru TBK m. 52 uyarınca indirim sebebi sayıldığından¹⁰¹ eşit kusurlu veya az kusurlu eşten manevi tazminat istenemeyeceği gerekçesiyle Yargıtay manevi tazminat için de tazminat yükümlüsünün ağır kusurlu olması şartını aramaktadır¹⁰². Kanun metninde kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın manevi tazminat isteyebileceği öngörüldüğünden, uygulamada her ağır kusurlu eş aleyhine manevi tazminat talebi kabul edilmemekte, kişilik hakkını ihlal eden bir kusurlu davranışa maruz kalınması da aranmaktadır.

Boşanmada manevi tazminatın kusur şartının doktrinde de uygulamada da yanlış değerlendirildiğini düşünüyoruz. Örnekleyerek açıklamak gerekirse, tarafların birbirlerine

⁹⁹ "...Dairemizin 10.04.2018 tarihli, 2018/2033 esas ve 2018/4788 karar sayılı bozma kararında davalı-karşı davacı erkeğin maddi tazminata yönelik talebinin düğün masraflarının tahsiline ilişkin olduğu, TMK'nın 174/1. maddesi kapsamında bulunmadığı ve nispi harca tabi olduğu belirtilerek, eksik harcın tamamlanması, tamamlanması halinde görev hususu da düşünülerek karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Mahkemece bozma ilamına uyulduğu belirtilmiş ancak görev hususu düşünülmemesinin bu konuda işin esası incelenenerek, erkeğin maddi tazminat talebinin kabulü ile 27.000,00 TL maddi tazminatın davacı-karşı davalı kadından alınarak davalı-karşı davacı erkeğe verilmesine karar verilmiştir. Davalı-karşı davacı erkeğin söz konusu talebi boşanmanın eki niteliğinde olmayıp, uyuşmazlığın niteliğine göre bu tür davalarda Asliye Hukuk Mahkemesinin görevli olduğu gözetilerek; bu taleple ilgili görevsizlik kararı verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2019/5381 E., 2019/9078 K., 24.09.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁰ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 154; Mustafa Faruk Mirhanoğulları, "Boşanma Hukukunda Manevi Tazminat", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, s. 51

¹⁰¹ İlhan Helvacı, **Gerekçeli Karşılaştırmalı İçtihatlı Notlu Türk Medeni Kanunu Cilt II Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2013, s. 160-161; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 154-155

¹⁰² Y. 2. HD. 2022/6726 E., 2022/7159 K., 19.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/18958 E., 2016/11442 K., 09.06.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/5592 E., 2022/8245 K., 17.10.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

karşı birden fazla kusurlu davranışta bulundukları farazi bir olayda, kocanın tüm davranışları kişilik hakkına saldırı niteliğindeyken kadının sadece hafif sayılacak bir davranışı kişilik hakkına saldırı niteliğinde olabilir. Ve bu farazi olaydaki kusur kıyası sonucunda kadın ağır kusurlu bulunursa, kendisinin kişilik haklarına çok daha ağır saldırılarda bulunan kocaya manevi tazminat ödemek zorunda kalacaktır. Bu sonucun kabul edilmesi bizce düşünülemez. Örneğimizi daha da somutlaştıracak olursak kadın, eşine hafif hakarete bulunmuş, ilgisiz davranmış, düzenli bir işte çalışmayarak birlik görevlerini aksatmış, birlikte yaşamaktan kaçınmış; koca ise fiziksel şiddet uygulamış olsun. Bu durumda kişilik hakkını ihlal eden davranışlar kadının hakareti ve kocanın fiziksel şiddetidir. Bu davranışlar karşılaştırıldığında aslında kadının kişilik hakkı daha fazla zedelenmiştir. Fakat tüm davranışların hesaba katıldığı kusur terazisinde kadının davranışları daha ağır basacağından manevi tazminatı kadın değil, koca isteyebilecektir. Eski Medeni Kanun dönemindeki kusursuzluk arayan düzenlemeyi yanlış bulsak da o zaman en azından böylesi bir çelişki yoktu.

TMK m. 174/2 uyarınca talep edilen manevi tazminat mahkemece reddedilirse, manevi tazminatın genel hükümler uyarınca istenebileceği yönündeki uygulama ve görüş¹⁰³ bizce kısmen doğrudur. Biz bu görüşe sadece TMK m. 174/2 uyarınca yaptığı manevi tazminat talebi boşanmada ağır kusurlu olduğu gerekçesiyle reddedilen eşin, kendi kusurlu davranışlarının hiçbir kişisel hak ihlaline yol açmamış olması ihtimalinde katılabiliriz. Talep edenin boşanmadaki kusur belirlemesinde değerlendirilen kusurlu davranışlarından herhangi birisi de kişilik hakkını ihlal etmişse, tarafların kişilik hakkını ihlal eden davranışları artık mahsup ilişkisine girmiş demektir. Dolayısıyla da ayrı bir tazminat davasına konu olmamalıdır. Mesela yukarıda verdiğimiz örnekteki kocaya boşanmada verilecek manevi tazminat miktarı belirlenirken, kocanın kadına karşı uyguladığı fiziksel şiddet tazminat miktarının belirlenmesinde indirim sebebi olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla koca genel sebeple dava açtığında, fiziksel şiddet vakıası iki

¹⁰³ Nafiye Yücedağ, “Yargıtay Kararları Işığında Kusurun Boşanmanın Mali Sonuçlarına Etkisi”, **Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları Cilt 2: Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2019, s. 291-292

ayrı davada tazminat hesabına konu edilecektir ki bu durum hukuken kabul edilemez. Oysa manevi tazminat alması gereken asıl taraf, kişilik hakkı daha fazla zedelenen kadındı. Görülmektedir ki uygulamada kabul edilen sistem bazı uyuşmazlıkları çözmeye müsait değildir. Çözümü ise basittir, boşanmada manevi tazminat değerlendirmesinde yalnızca -daha önce bir manevi tazminat kararına esas alınmamış olan- kişisel hakları ihlal eden davranışların karşılaştırıldığı ikinci bir kusur terazisi dikkate alınmalıdır. Hem TMK m. 174/2 hükmü hem de gerekçesi bu şekilde yorumlanmaya da pekala müsaittir.

Önceden bilinmeyen vakıalar boşanma kararı kesinleştikten sonra öğrenilmişse, bu durumda boşanma davasının çekişmeli veya anlaşmalı olması fark etmeden sadece genel hükümlere gidilerek manevi tazminat istenebilir. Zira bunlar boşanmadan önce gerçekleşmiş olsa bile sonradan öğrenildiğinden evliliğin sarsılmasına etkisi olmamıştır¹⁰⁴.

Hakaret, tehdit, şiddet gibi kişilik hakkı ihlali olduğu açık olan olaylara ek olarak, salt evlilik sözleşmesinin yükümlülüklerine aykırılıktan kaynaklanan diğer kişilik hakkı ihlallerini örneklememiz gerekecektir. Eşin hastalığı, hamileliği gibi özel ilgiye muhtaç

¹⁰⁴ “...19. Dosya kapsamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde; tarafların 16.02.1989 tarihinde evlendikleri, evlilik birliği içerisinde 03.09.2006 tarihinde dünyaya gelen Samet isimli çocuğun 15.09.2006 tarihinde davacının nüfus kütüğüne kaydedildiği, sonrasında davacı tarafından 14.09.2017 tarihinde davalı aleyhine boşanma davası açıldığı, tarafların Sarıgöl Asliye (Aile) Hukuk Mahkemesinin 2007/207 E. ve 2007/233 K. sayılı dosyası ile boşanmalarına karar verildiği, söz konusu kararın 27.09.2007 tarihinde kesinleştiği, davacının bu tarihten sonra evlilik birliği içinde dünyaya gelen çocuğun kendisinden olmadığını öğrenerek 01.02.2008 tarihinde davalı ve küçük aleyhine soy bağının reddi talebini ileri sürdüğü, bu davanın yargılaması devam ederken 26.09.2008 tarihinde davalı aleyhine eldeki manevi tazminat istemli davayı açtığı, eldeki davanın yargılama aşamasında soy bağının reddi davasının sonucunun bekletici mesele yapıldığı, yargılama sonucunda davacının küçüğün babası olmadığı tespit edilerek davacının nüfusundan terkinine karar verildiği, kararın 05.02.2010 tarihinde kesinleştiği anlaşılmaktadır. O hâlde; boşanma kararının kesinleşmesinden sonra varlığı anlaşılan vakıaya dayalı olarak açılan davanın, TMK’nın 178 ve 174/2 maddeleri uyarınca boşanma davasının ferî niteliğindeki manevi tazminat davası olarak kabulü mümkün olmayıp, dava TBK’nın genel hükümleri uyarınca haksız eylemden kaynaklanan manevi tazminat istemine ilişkindir. Nitekim davacı da haksız fiil nedenine dayalı olarak tazminat talep etmiş olup, tazminat istemini yasal süresi içerisinde ileri sürmüştür. Bu hâlde; mahkemece yapılması gereken iş, boşanmanın ferî niteliğinde bulunmayan manevi tazminat istemini genel hükümlere göre asliye hukuk mahkemesi sıfatıyla inceleyerek sonucu uyarınca bir karar vermekten ibarettir...” Y. HGK. 2017/2493 E., 2021/108 K., 17.02.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

olduğu zamanlarında kendisiyle ilgilenmeme¹⁰⁵; özel bakıma ihtiyaç duyan çocukla ilgilenmeme¹⁰⁶; evden kovma¹⁰⁷; aşırı borçlanarak aileyi zor duruma düşürme¹⁰⁸; güven sarsıcı davranış¹⁰⁹ ve sadakat yükümlülüğünü ihlal¹¹⁰; cinsel ilişkiye girmemek¹¹¹; eve çağırdığı eşini kapıda bırakma¹¹²; aile mahremiyetini ihlal¹¹³; kıskançlık ve baskıcılık¹¹⁴; eşin bir araya gelmek için fedakarlıklarına rağmen birlikte yaşamaktan kaçınmak¹¹⁵ uygulamada kabul edilenlere örnek olarak gösterilebilir.

Kişilik hakkına saldırı niteliğinde olmayan davranışlara örnek olarak ise: Eşe ilgisizlik¹¹⁶, düzenli bir işte çalışmamak ve sorumluluklarını yerine getirmemek¹¹⁷; terk özel sebebi¹¹⁸; fiili ayrılık döneminde eşin oturduğu evi satmak¹¹⁹; birlik görevlerinin yerine getirilmemesi¹²⁰; sürekli alkol alıp eve devamlı geç gelmek¹²¹; devamlı arkadaşlarıyla vakit geçirip eşini yalnız bırakmak¹²² gösterilebilir¹²³.

¹⁰⁵ Y. 2. HD. 2012/14223 E., 2013/1736 K., 24.01.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/21118 E., 2013/7960 K., 25.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/4446 E., 2021/6581 K., 28.09.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁶ Y. 2. HD. 2021/10677 E., 2022/1881 K., 28.02.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁷ Y. 2. HD. 2014/16699 E., 2015/7319 K., 13.04.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁸ Y. 2. HD. 2016/22766 E., 2018/9015 K., 12.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁹ Y. 2. HD. 2016/16026 E., 2018/5198 K., 18.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹⁰ Y. 2. HD. 2012/11802 E., 2012/17554 K., 25.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹¹ Y. 2. HD. 2017/3107 E., 2017/12564 K., 13.11.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/16278 E., 2013/16990 K., 18.06.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/23990 E., 2018/9794 K., 24.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹² Y. 2. HD. 2022/6685 E., 2022/7698 K., 04.10.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹³ Y. 2. HD. 2022/6779 E., 2022/7555 K., 27.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹⁴ Y. 2. HD. 2019/1222 E., 2019/12375 K., 17.12.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹⁵ Y. 2. HD. 2022/341 E., 2022/2783 K., 23.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹⁶ Y. 2. HD. 2020/5026 E., 2020/6834 K. 23.12.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2013/21551 E., 2014/4167 K., 27.02.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹⁷ Y. 2. HD. 2016/17961 E., 2018/6340 K., 16.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹⁸ Y. HGK. 2017/2717 E., 2021/761 K., 15.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹¹⁹ Y. 2. HD. 2015/26280 E., 2017/4103 K., 10.04.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹²⁰ Y. 2. HD. 2015/20912 E., 2016/8332 K., 25.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹²¹ Y. 2. HD. 2022/1935 E., 2022/4205 K., 09.05.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹²² Y. 2. HD. 2014/5799 E., 2014/23759 K., 25.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹²³ Fakat bu davranışlardan bazılarının -birlikte- bulunduğu bazı durumlarda manevi tazminata hükmedilebildiğini görebiliyoruz. Nadiren karşılaşılan bu tarz kararlara konu olayların içeriği detaylı

Manevi tazminat zenginleştirecek miktarda olmamalı, tarafların mali ve sosyal durumları ile kusurlarının derecesi ve fiillerin ağırlığı göz önüne alınarak miktar belirlenmelidir¹²⁴.

Boşanmanın eki olan ve olmayan tazminatlar hakkında “Maddi Tazminat” başlığının son iki paragrafında verdiğimiz bilgiler manevi tazminat için de geçerlidir. Affedilen davranışların manevi tazminata etkisine ise ileride “Affetme ve Hoşgörüyle Karşılama” başlığında değinildiğinden burada bu konuya değinmiyoruz.

4. Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk nafakası da temelini evlilik birliğindeki görev paylaşımından doğan güvenden almakta olup¹²⁵, eşlerin birbirine olan yardım yükümlülüğünün ve dayanışmanın evlilik birliği bittikten sonraki uzantısıdır¹²⁶. Yoksulluk nafakasına hükmedilmesi için boşanmayla yoksulluğa düşecek tarafın diğer taraftan ağır kusurlu olmaması gerekmektedir.

Yoksulluk nafakasının amacı asgari ihtiyaçları karşılamak olduğundan miktar belirlenirken evlilik zamanında sahip olunan hayat standartlarına dönüş amaçlanmaz¹²⁷. Zaten kelime anlamı olarak da nafaka “Geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü;

bilinmediğinden bunlardan bir çıkarım yapmak mümkün değildir. Örneğin: “...erkeğin eşiyle ve çocuğuyla yeterince ilgilenmediği, alkol aldığı, gece hayatının olduğu, eve geç geldiği ve kadının ailesiyle yaklaşık on yıl görüşmediği anlaşılmıştır. Gerçekleşen kusurlu davranışlar aynı zamanda kadının kişilik haklarına saldırı teşkil eder niteliktedir...” Y. 2. HD. 2020/6621 E., 2021/1229 K., 11.02.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹²⁴ Y. 2. HD. 2014/8843 E., 2014/21204 K., 30.10.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹²⁵ Öyle ki İsviçre Medeni Kanunu m. 125/2’de eşlerin evlilik sırasındaki görev paylaşımları da nafaka belirlemesinde dikkate alınmaktadır. Ev işleri görevini üstlenen lehine dayanışma ilkesinin tam uygulanması gerektiği savunulur (Kalender, **a.g.e.**, s. 215-217)

¹²⁶ Ayşe Gül Memişoğlu Bozan, “Boşanma Davalarında Nafakalar”, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 54; Büşra Baştürk, “Türk Medeni Kanununda ve Uygulamada Yoksulluk Nafakası”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2021, s. 39

¹²⁷ Sultan Ünlüsoy Tek, “Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası”, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 110

geçimlik” manasını taşır¹²⁸. Fakat yine de evlilik sırasındaki hayat standardının da bir ölçüt olabileceğini ifade edenler vardır¹²⁹. Miktarı kararlaştırırken nafaka yükümlüsünün de mali ve sosyal durumu ve ihtiyaçları dikkate alınacağından¹³⁰ kararlaştırılan miktar çoğu zaman eşi gerçek anlamda yoksulluktan kurtarmaya yetmez. Nafaka yükümlüsünün maddi durumunun güçlü olduğu durumlarda ise sınır alacaklının yoksulluğu olduğundan, yükümlü ne kadar zengin olursa olsun nafaka miktarı alacaklının zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak kadar olmalıdır¹³¹. Dolayısıyla anlaşmalı boşanma haricinde yoksulluğu karşılayacak miktarın üstünde nafakaya hükmedilmemektedir¹³². Eğer nafaka istenirken özellikle talep edilmişse nafaka miktarı sonradan yeni bir karara gerek kalmadan artabilecekse de bu da en fazla her yıl Ocak ayında belirlenen yıllık üretici fiyat endeksi (ÜFE) oranında¹³³ yapıldığından sadece enflasyonu takip etmiş olunur.

Her ne kadar maddi tazminatın mevcut ve beklenen menfaatleri kapsamı sebebiyle yoksulluk nafakasını da kapsadığı düşünülse de¹³⁴, Yargıtay bunların hukuksal dayanaklarını farklı görerek birini alanın diğerini alamayacağı düşüncesini kabul

¹²⁸ Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, 12. Baskı, 2023 (sozluk.gov.tr, ET: 23.12.2023)

¹²⁹ Arzu Ahsen Medar, “Yargı Kararları Işığında Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası”, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 8

¹³⁰ Ünlüsoy Tek, **a.g.e.**, s. 109

¹³¹ Mecit Demir, “Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, s. 64; Medar, **a.g.e.**, s. 93

¹³² Haluk Burcuoğlu, “Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4 , Sayı 2, 2018, s. 7; Anlaşmalı boşanmada da eğer hakkaniyete aykırı ve gabin seviyesine varan bir durum varsa, mesela nafaka miktarı ödeme gücünün üstündeyse veya yoksulluktan kurtarmaya yetmeyecekse hakim müdahale edebileceği yönünde: Nihan Koyuncu Aktaş, “Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hakimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Cilt 79, Sayı 3, s. 791-792; Diren Yeğin, “4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Kapsamında Eşlerin Anlaşmalı Olarak Boşanması”, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 59

¹³³ “...Davacı, ortak çocuklar için ödenen 150.00.- şer TL iştirak nafakasının yeterli olmadığını ileri sürerek nafakanın 400.00.- er TL ye yükseltilmesine ve her yıl artış için oran belirlenmesine karar verilmesini talep ve dava etmiştir... Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre, takdir edilen nafaka miktarının gelecek yıllarda artırılması konusunda oran olarak TÜİK'in yayınladığı yıllık ÜFE oranı, artış tarihi olarak da kararın kesinleştiği tarih benimsenmektedir. Mahkemece, takdir edilen nafaka miktarının her yıl TEFE / TÜFE oranında artırılmasına karar verilmesi isabetli bulunmamıştır...” Y. 3. HD. 2016/14315 E., 2017/2921 K., 13.03.2017 T. (KYGT, ET: 23.12.2023)

¹³⁴ Medar, **a.g.e.**, s. 34

etmemektedir¹³⁵. Hatta bu sebeple nafakaya hükmedilirken eşin maddi tazminattan zenginleşmiş olduğu dahi göz önüne alınmamaktadır¹³⁶. Biz Yargıtay’ın bu konudaki gerekçelendirmesini yetersiz bulsak da İcra ve İflas Kanunu’nuzun nafaka alacağı için öngördüğü ayrıcalıklar göz önüne alındığında aslında Yargıtay’ın bu konuda mevzuat elverdiğince adil olma gayreti içinde olduğunu düşünüyoruz. Bu gerekçeyle maddi tazminat ve yoksulluk nafakasını birbirinden ayıran uygulamayı biz de doğru buluyoruz.

5. Geçici Tedbir Nafakası

Her ne kadar doktrin ve uygulamada sözlükte “geçimlik” manasına gelen “nafaka” kelimesiyle tanımlansa da kanun koyucu TMK m. 169 hükmünde¹³⁷ nafaka kelimesini kullanmamıştır. Nitekim geçici tedbir nafakası olarak tanımlanan kurumun yoksulluk nafakasından farklı olarak eşi yoksulluktan kurtarmayı değil, evlilik birliği sırasındaki yaşam standartlarının sürdürülebilmesini amaçladığı kabul edilmektedir¹³⁸. Dolayısıyla dava sonunda eşit veya az kusurlu çıkmasına rağmen -mali güçlük içinde olmadığı için- lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmeyen taraf lehine dava süresince tedbir nafakasına

¹³⁵ “...4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 174.maddesine göre, mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafın, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebileceği, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebileceği öngörülmüştür. Yine aynı kanunun 175.maddesinde ise, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın kusuru daha ağır olmamak koşuluyla, geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği, nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı açıklanmıştır. Görüleceği üzere davacı kadın yararına hükmedilen maddi ve manevi tazminatların hukuksal dayanağı ile yoksulluk nafakasının hukuksal dayanağı birbirinden farklıdır. Biri diğerinin yerine ikame edilemeyeceği gibi, birini alanın diğerini alamayacağının ileri sürülmesi yasal mevzuat karşısında mümkün görülmemektedir...” Y. HGK. 2009/2-500 E., 2009/557 K., 25.11.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹³⁶ Burcuoğlu, **a.g.e.**, s. 7-9

¹³⁷ TMK m. 169: “Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re’sen alır.”

¹³⁸ Nur Zeynep Şen, “Türk Medeni Kanununda Tedbir Nafakası”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023, s. 38; Yine de uygulamada bu şekilde kabul edilse de kanun metninde “... geçimine ... ilişkin önlemleri re’sen alır.” şeklinde belirtilmektedir.

hükmedilmesinde sakınca yoktur¹³⁹. Sırf bu nedenle geriye dönük olarak tedbir nafakasının kaldırılması söz konusu olmaz.

Tedbir nafakası yükümlüsüyle aynı veya ondan daha fazla kazanan eş lehine de tedbir nafakasına hükmedilebilir. Fakat bu durumda tedbir nafakasının sınırı yalnızca ortak olan giderlerle sınırlı olacaktır¹⁴⁰. Öyle ki ileride “Birlik Görevlerini Yerine Getirmemek” başlığında açıklayacağımız üzere fiili ayrılık döneminde ortak giderlere katılmamak kusur olarak yüklenebilen bir davranıştır. Dolayısıyla fiili ayrılık döneminde ödenmekte olan ortak giderlerin olup olmadığı tespit edilmelidir. Bu noktada, bazı yazarların “kadın, erkekle aynı maaşı alsın bile tedbir nafakası alır” şeklindeki anlatımına katılmadığımızı vurgulamak isteriz. Evet, duruma göre alabilir ama önemli olan aldığı nafakanın kapsamıdır. Böyle bir durumda nafakanın kapsamı ortak giderlerle sınırlı olacağından kadın erkek ayrımı yapmanın bir manası yoktur; çalışan erkek isterse duruma göre erkeğe de verilebilir. Ek olarak belirtelim ki eşler ortak giderlere zaten katılmıyor idiyse, mesela içlerinden birisinin kök ailesiyle yaşadıklarından bu masraftan muaf tutuluyordusalar, bu talepleri reddedilmelidir.

¹³⁹ "...Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıdaki başlıkta tarih ve sayısı belirtilen kararı ile... kadın yararına tedbir nafakasına hükmedilmesinin yasal şartları olduğu halde kadın yararına hükmedilen tedbir nafakasının kadının çalışmaya başladığı tarihten itibaren kaldırılmasına karar verilmesinin isabetli görülmediği gerekçesiyle kadının tedbir nafakasına yönelik istinaf başvurusunun kabulü ile kadın yararına asıl dava tarihi olan 10.09.2015 tarihinden itibaren, tahsilde tekerrüre esas olmamak kaydıyla, boşanma kararının kesinleştiği tarihe kadar taktiren aylık 200,00 TL tedbir nafakasına; toplanan delillerle yeterli ve düzenli gelir getiren işte çalışan davacı - davalı kadın yararına yoksulluk nafakası verilmesi şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle erkeğin bu yöne ilişkin istinaf talebinin kabulüne, kadının yoksulluk nafakası talebinin reddine; erkeğin kusurlu davranışların ağırlığı, tarafların tespit edilen ekonomik ve sosyal durumları, paranın alım gücü, kişilik haklarına yapılan saldırı dikkate alındığında davacı - davalı kadın yararına takdir edilen manevî tazminat miktarının az olduğu gerekçesiyle kadının bu yöne ilişkin istinaf talebinin kabulüne, kadın yararına 30.000,00 TL manevî tazminata; erkeğin ağır kusurlu olması nedeniyle maddî ve manevî tazminat taleplerinin reddine karar verilmiş...ONANMASINA..." Y. 2. HD. 2022/11046 E., 2023/2209 K., 4.5.2023 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁴⁰ "...Kadının belirli bir gelirinin bulunması, hatta gelirinin kocanın gelirinden fazla olması kocayı ortak giderlere katılma yükümlülüğünden tamamen kurtarmaz. Zira; evlilik birliğinin korunması ve devamını sağlamak için eşlerin asgari ölçüde uyması gereken bazı yükümlülükler ve karşılamaları gereken bazı ortak giderler (kira, yakıt gideri, elektrik, su ve telefon faturası) mevcuttur..." Y. 3. HD. 2014/17703 E., 2015/5065 K., 26.03.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Kusurun geçici tedbir nafakasına aslında bir etkisi yoktur. Dolayısıyla nafakayı alan daha kusurlu olsa bile karar tarihinden sonrasında tedbir nafakasının kaldırılmasına karar verilemeyeceği söylenebilir¹⁴¹. Fakat yine de, ilk derece mahkemesinin kusur sebebiyle karar tarihinden itibaren tedbir nafakasının kaldırılmasına karar verdiği ve buna ilişkin kanun yoluna başvurulduğu bir olayda bunun bozma sebebi yapılmadığını da görüyoruz¹⁴². Her ne kadar tedbir nafakası konusunda kusurun etkili olmaması gerektiğini düşünsek de, tedbir nafakası alan taraf ağır kusurluysa sırf bu yüzden yargılamayı uzatabilecektir ve hevesle beklediği bir mal paylaşımı da yoksa uzatması mali açıdan yararınadır. Dolayısıyla tedbir nafakası geriye yönelik kaldırılmasa bile karar tarihinden sonrasında ağır kusurlu tarafa verilen tedbir nafakasının kaldırılması bizce hakkaniyetlidir ve hatta yerleşik uygulama bu şekilde olmalıdır. Aksi takdirde ağır kusurlu eşe, kanun yolundayken bile yok yere boşanma davaları açarak boşanma sürecini sonsuza kadar uzatması için bir sebep verilmiş olacaktır¹⁴³. İlk derece mahkemesinin bu yöndeki kararı, üst mahkeme tarafından sadece -ağır kusurlu bulunan eşin eşit veya daha az kusurlu

¹⁴¹ “...Lehine tedbir nafakasına hükmedilen veya tedbir nafakası talep eden tarafın muhakeme sırasında belirlenen kusuru Türk Medeni Kanununun 169. maddesindeki nafaka tedbirinin alınmasına engel değildir. Davacı-karşı davalı kadının tedbir nafakası alma ihtiyacının ortadan kalktığına ilişkin bir delil bulunmadığı ve bu nedenle tedbir nafakasının, davanın esasına ilişkin kararın kesinleşme tarihine kadar devam ettirilmesi gerekirken; mahkemece yazılı şekilde tedbir nafakasının karar tarihi itibarıyla kaldırılmasına karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2016/25599 E., 2018/4254 K., 02.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2019/6665 E., 2019/10451 K. 22.10.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2013/183 E., 2013/12801 K., 07.05.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁴² İlgili kararda ilk derece mahkemesinin tedbir nafakasına ilişkin hükmüne bölge adliye mahkemesi ve Yargıtay’ın dokunmadığını görüyoruz. Kararda koca lehine tazminata hükmedildiğinden davanın ilk derecedeki aşaması boyunca tedbir nafakası alan kadının ağır kusurlu bulunduğu anlaşılmaktadır: “...İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI...boşanmakla erkeğin eşinin desteğinden yoksun kalacağı, kadının eylemlerinin erkeğin kişilik haklarına saldırı oluşturduğu belirtilerek tarafların sosyal ekonomik durumları ile orantılı olarak erkek lehine 25.000,00 TL maddî ve 25.000,00 TL manevî tazminata; kadının açtığı davanın ise ispat edilemediğinden reddine, kadının kusurlu olduğu tespit edildiğinden tedbir nafakasının karar tarihinden kaldırılmasına, kadının kusurlu olduğu tespit edildiğinden tedbir nafakasının karar tarihinden kaldırılmasına ve yoksulluk nafakası talebinin reddine karar verilmiştir... Temyiz Sebepleri 1.Davacı-karşı davalı kadın vekili istinaf dilekçesindeki beyanlarını tekrarla... tedbir nafakasının kaldırılması, erkek lehine hükmedilen tazminatlar yönlerinden kararın bozulmasına karar verilmesini talep etmiştir...ONANMASINA...” Y. 2. HD. 2022/9582 E., 2023/643 K., 21.2.2023 T. (Lexpera ET: 23.12.2023)

¹⁴³ İleride “BOŞANMA DAVASI AÇMA HAKKININ KÖTÜYE KULLANILMASI” başlığı altında da bu husus üzerinde durulmuştur.

olduğu tespit edilirse- bozulmalıdır. Böylece olası hak kayıplarının da önüne geçilmiş olunur.

Yoksulluk nafakasını kaldıran hallerin tedbir nafakasına etkisine de ayrıca değinmek gerekecektir. Fiilen başka biriyle yaşamak ve haysiyetsiz hayat sürmek şeklindeki kusurlu davranışların aynı zamanda yoksulluk nafakasını kaldırdığı göz önüne alındığında bunlar bizce tedbir nafakasının kaldırılmasına da gerekçe olmalıdır¹⁴⁴. Nitekim fiilen başkasıyla yaşayan eş lehine tedbir nafakasına hükmedilemeyeceğini Yargıtay da kabul etmektedir¹⁴⁵. Haysiyetsiz hayat sürmenin ise nafakayı kaldırma sebebi olarak öngörülmesindeki amacın verilen paranın haysiyetsiz hayat biçiminde kullanılmasını engellemek olduğu¹⁴⁶ göz önüne alındığında, aksi görüş bulunsa da¹⁴⁷ bunun da kıyasen tedbir nafakasına engel olabileceğini söyleyebiliriz.

Tahkikat yapılmadan tedbir nafakası şartlarının var olup olmadığı bilinemeyeceğinden, mahkeme ihtiyati tedbir kararı verdikten sonra tedbir nafakası şartının kalktığını tespit ederse, geriye yönelik olarak şartın kalktığı andan itibaren tedbir nafakasını kaldırmalıdır.

¹⁴⁴ Aynı yönde: Şen, **a.g.e.**, s. 207; Cüneyt Pekmez, “Tedbir Nafakasına İlişkin Güncel Yargıtay Kararlarının İncelenmesi”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 2021, s. 146; Eşcinsel fiili birlikteliklerin de bu kapsamda değerlendirilmesi görüşü: İsmail Dede, “Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. M. İlhan Ulusan’a Armağan, Cilt 15 (Armağan Cilt 1), Sayı 2, 2016, s. 563-564

¹⁴⁵ “...Fiilen bir başka erkekle yaşayan davalı yararına tedbir nafakası da takdir edilemez. Bu husus nazara alınmadan, tarafların eşit kusurlu kabul edilmesi ve davalı kadın yararına tedbir ve yoksulluk nafakası takdir edilmesi doğru bulunmamıştır...” Y. 2. HD. 2013/23053 E., 2014/7166 K., 27.03.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2012/22635 E., 2013/8448 K., 27.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/4971 E., 2022/6857 K., 12.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2006/3327 E., 2006/9534 K., 15.06.2006 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁴⁶ Dede, **a.g.e.**, s. 564

¹⁴⁷ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 333

6. Yargılama Giderleri ve Vekalet Ücreti

Vekalet ücretine ve yargılama giderlerine davanın kabul veya ret durumuna göre karar verildiğinden kusur belirlemesinin bunlara bir etkisi yoktur. Fakat boşanma kararlarından birisi kesinleşmesine rağmen birisi hala kanun yolundaysa, örneğin kabul edilen boşanma kararlarından birisi -boşanma yönünden- kanun yoluna konu edilmemesine rağmen diğerleri edilmişse, boşanma kesinleştiğinde kanun yolundaki diğer davalar konusuz kalacağından bunlar üzerinde haklılık durumuna göre vekalet ücreti ve yargılama giderlerine hükmedilir. Bu durumda boşanma zaten uygun görüldüğünden, kesinleşmeden konusuz kalan davadaki davalının boşanmaya itirazı varsa bile bu itiraz dürüstlük kuralına aykırı sayılarak ona göre yargılama giderlerine hükmedilecektir. Bir diğer deyişle, davalının o davaya ilişkin bir kusuru kanıtlanmış mı kanıtlanmamış mı sadece buna bakarak karar verilir; davacının daha kusurlu olması önemsizdir. Davalının herhangi bir kusuru varsa yargılama giderlerini o öderken, yoksa davacı üzerinde kalır.

Boşanmanın eki niteliğinde olan nafaka ve tazminatlar üzerinden nispi vekalet ücretine de hükmedilmez. Yalnızca davanın kabul edilip edilmediğine göre maktu vekalet ücretine hükmedilir¹⁴⁸.

7. Mal Rejiminin Tasfiyesi

TMK m. 236 ve m. 252 uyarınca zina veya hayata kasta dayalı boşanma halinde bu eylemleri gerçekleştiren tarafın, edinilmiş mal rejimi uygulanıyorsa artık değere

¹⁴⁸ “...Boşanma davalarında vekalet ücreti boşanma isteminin kabul veya ret durumuna göre takdir edilir. Boşanma davası içinde istenen, boşanmanın eki niteliğinde olan nafaka talepleri nispi harca tabi olmadığı gibi, bu taleplerin kabul veya ret durumu ile boşanma davasındaki tarafların kusur durumu vekalet ücretinin taraflara yüklenmesinde esas alınamaz...” Y. 2. HD. 2019/3748 E., 2019/8465 K., 10.09.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

katılmadaki pay oranı, paylaşmalı mal ayrılığı rejimi uygulanıyorsa da bu rejimdeki payı azaltılabilir ya da kaldırılabilir. Fakat değer artış payı alacağı bundan etkilenmez¹⁴⁹.

Yargıtay bu hükümlerin uygulama bulabilmesi için boşanma hükmünün genel boşanma hükümlerince değil, özellikle TMK m. 161'deki zinaya ya da TMK m. 162'deki hayata kasta dayalı olarak verilmiş olmasını aramaktadır. Örneğin eşlerden biri başkasıyla cinsel ilişkiye girip sadakatsiz davranmış olsa ve bu nedenle boşanma gerçekleşmiş olsa bile dava TMK m. 161'e değil de TMK m. 166'ya göre açılmışsa TMK m. 236 ve m. 252 uygulama bulmaz, yani pay oranları etkilenmez¹⁵⁰. Yabancı boşanma kararlarında bu konuyla ilgili görüşümüze ise “Yabancı Boşanma Kararında Zina ve Hayata Kasta Dayanılması” başlığında değineceğiz.

Pay oranlarının kaldırılmasına veya ne miktarda azaltılacağına karar verilirken zina veya hayata kasta yönelik davranışın yoğunluğu, eşlerin ekonomik durumları, evlilik süresi, karşılıklı kusur durumları, edinilmiş malların hangi süreçte alındığı gibi hususlar göz önüne alınacaktır¹⁵¹. Hatta bizce tarafların edinilmiş malvarlıklarının toplam değerinin karşılaştırılması da bu ölçütlere dahil edilmelidir. Dolayısıyla kusur oranları da önemli olmakla birlikte bunun tek ölçüt olduğunu kabul etmek yanlış olur. Fakat eşit kusur durumunda, diğer ölçütlere bakılmaksızın ana kurala bağlı kalınarak pay oranlarına dokunulmamasının daha adil olacağı görüşündeyiz¹⁵². Doktrindeki bir başka görüş ise

¹⁴⁹ “...Yasa maddesinin kanunda düzenlendiği yer ve kenar başlığından açıkça anlaşılacağı gibi, zina ve hayata kast nedeniyle boşanma kararının eşin alacak talebine etkisi, edinilmiş mallara katılma rejimine (TMK m. 218-241) özgü ve sadece 'artık değere katılma alacağı' (TMK m. 236)' için söz konusudur. Bir başka anlatımla, mal ayrılığı rejimindeki 'katkı payı alacağı' ve edinilmiş mallara katılma rejimindeki 'değer artış payı alacağı' TMK m. 227 için, TMK 236/2. maddesi uygulama alanı bulmaz...” Y. 8. HD. 2014/12512 E., 2015/21469 K., 30.11.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁵⁰ “...madde hükmü ancak, boşanmanın zina ve/veya hayata kast nedenlerinden dolayı açılması ve boşanmaya hükmedilmesi halinde uygulanabilmesi mümkün olacaktır...” Y. 8. HD. 2010/6048 E., 2011/3774 K., 27.06.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁵¹ Seda Emine Şahin, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Alacağı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 102; Fahri Erdem Kaşak, “Zina veya Hayata Kast Nedeniyle Artık Değerdeki Pay Oranının Azaltılması veya Kaldırılması (TMK m. 236/II).” **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 1, 2020, s. 124

¹⁵² Ayrıca: Emel Badur, “Zina veya Hayata Kast Nedeniyle Boşanma Halinde Kusurlu Eşin Artık Değerdeki Payı”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 2016, s. 50

yalnızca zina ve hayata kasta dayalı davaların karşılıklı kabul edilmesi durumunda ana kurala bağlı kalınması gerektiğini savunmaktadır¹⁵³. Yargıtay'ın da bu yönde bir kararı olmakla birlikte¹⁵⁴, zina ve hayata kastın karşısında bunlar haricindeki boşanma sebepleri nedeniyle eşit kusur söz konusu olmuşsa nasıl karar verileceğiyle ilgili bir içtihadı rastlanamamıştır. Görüşümüzü desteklemek için şöyle bir örnek de verebiliriz: Zina hukuki sebebiyle boşanmanın karşısında genel sebebin altlamakta olduğu başkasıyla cinsel ilişkiye girme suretiyle sadakatsizlik vakıasına dayanan boşanma olduğunda, bunlar birbirine eşdeğer vakıalar olduğunda kusur terazisinde de eşittirler. Yani zinaya karşı zinada ana kurala bağlı kalınıyorsa, aynı şekilde zinaya karşı sadakatsizlikte de ana kurala bağlı kalınmalıdır. Fakat bununla da sınırlı kalmamak gerekir, zina veya hayata kasta dayalı boşanma davası kabul edilen eş kendisine isnat edilen farklı neviden kusurlar nedeniyle eşit kusurlu ya da ağır kusurluysa, örneğin zina yapan eşe karşı diğer eşin kusuru hem fiziksel şiddet hem de güven sarsıcı davranışta bulunmaksa, o zaman da ana kurala bağlı olunmalıdır. Payın tamamen kaldırılmasını ise, hemen aşağıda açıkladığımız gerekçelerle diğer eş tamamen kusursuz olsa bile doğru bulmuyoruz.

Zina ve hayata kast durumlarında paydan mahrum kalınması mal rejiminin mantığına uygun değildir¹⁵⁵. Şöyle ki örneğin eşlerin her ikisinin de evlilik sırasında uzun süre boyunca çalışarak kayda değer bir malvarlığı edinmesi durumunda, birisinin bir defa zina yapması durumunda malvarlığı yarısına kadar düşecekken diğerinin malvarlığı bu kadar artacaktır. Başka bir örnekte evlilikteki görev paylaşımına olan inancıyla yıllarca bir işte çalışmadan ev işlerini üstlenmiş bir kadın da aynı şekilde nafakanın üstüne bir de edinilmiş malvarlıklarından yoksun kalacaktır. Bu eylemleri elbette olumlamıyoruz. Fakat bunlara öngörülen yaptırımın mal rejiminin varoluş sebebiyle bir ilgisi yoktur. Bu

¹⁵³ Uyar, **a.g.e.**, s. 61, 64

¹⁵⁴ “...her iki tarafın ayrı ayrı zina sebebine dayalı olarak boşanması, bu boşanma gerekçesinin her iki taraf yönünden nazara alınması gerektiği gözetilip değerlendirilerek; ...'in bu aracın alımında yarı oranında katkısı ... tarafından kabul edildiği cihetle TMK'nun 236. maddesi gereğince 2.608,50 TL katılma alacağının ve tasfiye tarihi olan iş bu karar tarihinden itibaren yasal faizinin ... 'e yapılacak ödemeden mahsup olunmasına...” Y. 8. HD. 2014/8031 E., 2014/21578 K., 25.11.2014 T. (KYG T ET: 23.12.2023; Uyar, **a.g.e.**, s. 61'de de vardır.)

¹⁵⁵ Benzer şekilde: Şıpka, **a.g.e.**, s. 271-272

kusurları işleyen eş cezalandırılmak isteniyorsa hukukumuzda manevi tazminat kurumu da mevcuttur, buna başvurulmalıdır. Eskiden zinaya uygulanan cezai müeyyide bile zinanın şimdiki hukuki yaptırımından hafif kalmaktadır.

Diğer yandan, hayata kast nedeniyle boşanmada pay oranı bundan etkilenirken, evlilik eşlerden birinin diğerini öldürmesi sebebiyle sona ermişse pay oranı bundan etkilenmemektedir ki, bu durum da hakkaniyete aykırıdır. Doktrinde sağ kalan eşin diğerini öldürmüş olduğu haller için bir kanun boşluğu söz konusu olduğu, kimsenin kendi kusuruyla hak elde edemeyeceği ve azı yasaksa çoğu da yasaktır gibi ilkeler nedeniyle TMK m. 236/2'nin evveliyetle uygulanabileceği görüşünü kabul eden yazarlar bulunsa da¹⁵⁶ henüz böyle bir uygulama bulunmamaktadır. Böyle bir çözüm hakkaniyetli olabilecekse de, TMK m. 236/2'nin uygulanması için talep arandığından ve -müteveffanın bu yönde bir talebinin söz konusu olması düşünülemeyeceğinden- mevcut kanuni düzenlemeler uyarınca öldüren eşin mal rejiminden doğan alacak hakkından mahrum bırakılması uygun olmaz. Öyle ki murisin katilinin ona mirasçı olamayacağı yönünde kurala sahip olan yabancı hukuk sistemlerinde de öldüren tarafın mal rejiminden doğan hakkının bundan etkilenmeyeceği yönünde kararlar çıkabilmektedir¹⁵⁷. Sonuç olarak burada kıyası uygun görmediğimizden, sorunun aşılması için mirastan yoksunluk hallerinde düzenlendiği gibi bu konuda da ayrı bir kanun hükmü düzenlenmesi uygun olacaktır.

Yargıtay pay oranının azaltılması ve kaldırılması talebinin boşanma davasında yapılamayacağı görüşünde olup, bu talebin mal rejiminden doğan alacakların tasfiyesi için

¹⁵⁶ Zafer Zeytin, **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi**, Seçkin Yayınları, 6. Baskı, 2020, s. 319; Şıpka, **a.g.e.**, s. 273; Uyar, **a.g.e.**, s. 66; Halime Savaş Öztürk, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Sona Ermesi ve Tasfiye”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022, s. 77; Filinta Rozerin Tellioğlu, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Ölümle Sona Ermesi Halinde Sağ Kalan Eşin Katılma Alacağı ve Miras Hakkı”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2019, s. 52; Emre Köroğlu, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejimini Sona Erdiren Sebepler ve Bu Mal Rejiminin Sona Erme Anı (TMK m. 225)”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2016, s. 233-234

¹⁵⁷ Superior Court of New Jersey, Wasserman versus Schwartz, Karar Tarihi: 14.09.2001 (Karar metni için: <https://casetext.com/case/wasserman-v-schwartz-1>, ET: 23.12.2023); Fakat Alman yargısında eşini öldürenin kazanç paylaşımı talebinin reddedilmesine yönelik karar verilmiştir. Bilgi için: Uyar, **a.g.e.**, s. 67

açılan davada değerlendirilmesi gerektiğini kabul etmektedir¹⁵⁸. Fakat boşanma davasıyla birlikte bu husus hakkında da karar verilmesine yasal engel olmadığı gerekçesiyle bu görüş eleştirilmektedir¹⁵⁹. Bizce de Yargıtay'ın uygulaması yerindedir. Zira tarafların edinilmiş malları boşanma davasında tespit edilmediğinden ne oranda indirim yapılacağına ilişkin sağlıklı bir değerlendirme yapmak boşanma davasında mümkün olmaz.

8. Velayet

Küçük çocuğun bedeni, fikri ve ahlaki gelişimine engel olacağı düşünülmeyişi müddetçe anne bakımı ve şefkatine ihtiyacı olduğu düşünülen çocuk anneye bırakılmaktadır¹⁶⁰. Fakat Gençcan, haysiyetsiz hayat sürmeye dayalı boşanmalarda velayetin davalı anneye verilmemesi gerektiği görüşündedir¹⁶¹. Bu görüşün altında yatan mantığa katılmakla birlikte, uygulamada haysiyetsiz hayat sürme kapsamında değerlendirilen davranışlar her zaman velayet için sakıncalı olmamaktadır. Öyle ki Yargıtay, ileride “Haysiyetsiz Hayat Sürme – TMK m. 163” başlığı altında açıklayacağımız üzere eşin fiilen bir başkasıyla yaşadığı durumlarda bile haysiyetsiz hayat sürme olduğunu düşünmektedir. Oysa eve sürekli farklı birilerini almak ile devamlı olarak aynı kişiyle yaşamak arasında çocuk için ciddi bir fark vardır. Hatta bizce belli bir kişiyle beraber yaşama vakıası zaten en başından haysiyetsiz hayat sürme olarak değerlendirilmemelidir. Sonuç olarak boşanma sebebinin hangi maddeye dayandığına

¹⁵⁸ Y. 2. HD. 2012/10429 E., 2013/7427 K., 05.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁵⁹ Karşı oyda eleştiri yer alan bir karar: Y. 2. HD. 2012/10429 E., 2013/7427 K., 05.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁶⁰ “...Ana yanında kalmasının çocuğun bedeni, fikri, ahlaki gelişmesine engel olacağı yönünde ciddi ve inandırıcı deliller bulunmadığı ve hemen meydana gelecek tehlikelerin varlığı da ispat edilmediği halde ana bakım, şefkatine muhtaç 08.04.2009 doğumlu Yaşamsu'nun Türk Medeni Kanununun 182. ve 336/2. maddeleri uyarınca babanın velayetine bırakılması usul ve kanuna aykırıdır...” Y. 2. HD. 2012/23618 E., 2013/10719 K., 16.04.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2011/2530 E., 2012/272 K., 16.01.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁶¹ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 333

bakılmaksızın olayın içeriğine göre sonuca ulaşmanın daha sağlıklı olacağını söyleyebiliriz.

9. Dava Sırasında Ölüm Sonucu Boşanmanın Kusur Tespiti Davasına Dönmesi

TMK m. 181 uyarınca eşlerden birisi boşanma davası devam ederken ölmüşse, kanuni veya atanmış¹⁶² mirasçılardan birisinin davaya devam ederek diğer eşin kusurunu ispatlaması halinde eşler birbirinin yasal mirasçısı olamaz; ayrıca boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendilerine sağlanan hakları da aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybederler¹⁶³. Mirasçılar arasında mecburi dava arkadaşlığı olmasa da, sadece birisi devam etse bile bundan diğer mirasçılar da faydalanır¹⁶⁴.

Mirasçılık sırasında, davaya devam edecek olan mirasçıdan önce bulunan bir zümrenin bulunmaması gerekir¹⁶⁵. Örneğin murisin altsoyu varsa üstsoyu bu davaya devam edemez zira hukuki yararı yoktur. Mirasçı olan ortak çocuk küçük ise, yüksek ihtimalle kanuni temsilcisi de sağ kalan eş olduğundan, menfaat çatışması sebebiyle

¹⁶² Ömer Uğur Gençcan, **Boşanma Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2018, s. 245; Süleyman Topak, “Boşanma Davalarında Yargılama Usulü”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri, 2021, s. 150

¹⁶³ Örneğin vasiyetnamede veya miras sözleşmesinde bunun boşansalar dahi geçerliliğini koruyacağını ifade edebilirler (Çağla Yılmaz, "Evliliğin Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi". **İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, 2023, s. 197)

¹⁶⁴ Hülya Taş Korkmaz, “Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Devam Edilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 1437-1438

¹⁶⁵ “...mirasçı olarak altsoyu bulunan ölen davacının anası, babası ve kardeşlerinin “yasal mirasçılık” sıfatları bulunmadığı gibi atanmış mirasçılıkları da söz konusu olmadığına göre, boşanma davasına, “diğer eşin kusurunun tespiti” bakımından devam etme haklarının bulunmadığı nazara alınmadan, bunların takip ettiği davaya devamla kusur tespitiyle ilgili hüküm kurulması doğru bulunmamıştır...” Y. 2. HD. 2013/14091 E., 2013/28040 K., 28.11.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

çocuğa kayyım atama işleminin re'sen yapılması gerektiği yönündeki Yargıtay uygulamasına¹⁶⁶ ve doktrindeki görüşlere¹⁶⁷ biz de katılıyoruz.

Eşlerden birinin ölmesiyle kusur tespitine dönen davada, ölen taraf davacı da olsa¹⁶⁸ davalı da olsa¹⁶⁹, sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet verecek seviyede kusurunun olup olmadığı tespit edilmelidir. Yani ağır, eşit, az kusurlu gibi belirlemeler yapılmaz¹⁷⁰. Sağ kalan eşin kusuru ölen eşininkine kıyasen çok çok az olsa bile önemli değildir; az da olsa kusuru ya vardır ya yoktur¹⁷¹.

Mahkeme, mirasçı olunmadığına ilişkin bir tespit de yapmayacak olup, sağ kalanın kusurunun tespitiyle yetinecektir. Mirasçılarının sonrasında mirasçılıktan çıkarma davası

¹⁶⁶ "...Türk Medeni Kanununun 181/2. maddesi gereğince ölen eşin mirasçısının diğer eşin kusurunu tespit ettirmek bakımından davayı devam ettirme hakkı vardır. Ölenin mirasçısı (tarafların müşterek çocuğu) Ezgi 07.11.2006 doğumlu olup, dava ehliyeti bulunmamaktadır. Çocuk üzerinde velayet hakkına sahip olan annesi ise davada "davacı" durumundadır. Kusur tespiti bakımından yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün menfaati çatışmaktadır. Bu durumda, Türk Medeni Kanununun 426/2. maddesi gereğince küçüğe kayyım tayin ettirilmesi,kararın kayyıma tebliği ve onun yönünden de temyiz müddetinin beklenmesinden sonra gönderilmek üzere dosyanın mahalli mahkemesine İADESİNE..." Y. 2. HD. 2012/27017 E., 2013/12314 K., 02.05.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁶⁷ Taş Korkmaz, **a.g.e.**, s. 1448-1449; Bahriye Özdizlekli, "Boşanma Davasının Eşin Mirasçılığına Etkisi", Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 77

¹⁶⁸ Y. 2. HD. 2022/1115 E., 2022/3150 K., 31.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2020/3313 E., 2020/3989 K., 22.09.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁶⁹ Y. 2. HD. 2018/1103 E., 2018/8685 K., 05.07.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁷⁰ "...Türk Medeni Kanunu'nun 181/2. maddesi gereğince sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet verecek derecede kusurlu olup olmadığına karar verilmesi ile yetinilmesi gerekirken "Boşanmaya sebep olaylarda davacı-davalı erkeğin ağır kusurlu, davalı-davacı kadının ise hafif kusurlu olduğunun tespitine" şeklinde hüküm kurulmasının doğru görülmediği ancak bu yanlışlığın giderilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden hükmün bu yönden düzeltilerek onanmasına..." Y. 2. HD. 2021/2389 E., 2021/4282 K., 02.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁷¹ "...mirasçı yahut mirasçılar tarafından devam eden davada, sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda kusurlu olduğunun sabit kabul edilmesi halinde, sağ eş maddenin birinci fıkrasında belirtildiği gibi ölenin eşi sıfatıyla yasal mirasçısı olamayacak ve boşanmadan önce yapılmış olan ölüme bağlı tasarruflarla kendisine sağlanan hakları, aksi tasarruftan anlaşılmadıkça kaybedecektir. Mirasçı yahut mirasçılar tarafından devam eden davada sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet veren olaylarda herhangi bir kusurunun bulunmadığının tespit edilmesi halinde ise, sağ kalan eş bu kez ölen kişinin eşi sıfatıyla yasal mirasçı olacaktır. Bu kapsamda ölenin mirasçılarının birinin devam ettirdiği dava sağ kalan eşin ve ölenin mirasçıları arasında münhasıran miras hukukuna ilişkin olup, evlilik ölüm ile sona erdiğinden artık aile hukukunun kapsamı dışında kalır..." Y. 2. HD. 2021/10278 E., 2022/2817 K., 24.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

açması da söz konusu olmaz. Sadece sulh hukuk mahkemesinden mirasçılık belgesi isterken bu hususa dikkat edilecektir¹⁷².

Yargıtay, sağ kalan eş davacı bile olsa, artık ortada bir boşanma davası kalmadığından mirasçılardan birisi devam etmek istemişse davacının feragat de edemeyeceğini kabul etmektedir¹⁷³. Fakat feragatin sonuç ifade etmemesi, kusur tespitinin kamu düzenine ilişkin olduğu anlamına gelmez, öyle ki mirasçılar da murislerinin ileri sürdükleri delillerle bağlıdır¹⁷⁴. Burada çift taraflı davaya daha çok yaklaşıldığını söyleyebiliriz. Zira çift taraflı davalarda davacı ve davalı rolleri artık sadece şekli bir anlam taşımakta olup, her iki taraf da davacı ve davalının özelliklerine sahiptir ve davalı lehine hüküm kurulabilir¹⁷⁵. Burada sağ kalan davacıya feragat hakkı verilmesi de düşünülemez. Aksi takdirde TMK m. 181/2 hükmü etkisini yitirir ki, kanun hükmünün amacının bu olmadığı açıktır.

¹⁷² Y. 14. HD. 2016/14899 E., 2017/7670 K., 18.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁷³ Y. 2. HD. 2021/2952 E., 2021/5457 K., 30.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2011/17855 E., 2012/13740 K., 21.05.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Karşı oyda aksi görüşün yer aldığı bir karar: "...Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle TMK m. 181/2 hükmüne göre hüküm kurulduğunun anlaşılmasına göre, yerinde bulunmayan temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA... KARŞI OY YAZISI Davanın, feragat hukuksal sebebiyle reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirdiğinden, değerli çoğunluğun hükmün onanmasına ilişkin görüşüne katılmıyoruz..." Y. 2. HD. 2022/840 E., 2022/7216 K., 20.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/2952 E., 2021/5457 K., 30.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2020/2481 E., 2020/3700 K., 14.09.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁷⁴ "...Dava TMK m. 166/1 uyarınca açılan boşanma davasıdır. Dava devam ederken davacı erkek 06.09.2015 tarihinde vefat etmiştir. Boşanma davası devam ederken ölen davacının mirasçıları davaya TMK m. 181/2 uyarınca kusur tespiti yönünden devam etmişlerdir. Mirasçılar vekili mahkemeye sunduğu 05.04.2018 tarihli dilekçe ile davalı kadına kusur yüklenmesi için delillerini ve tanıklarını bildirmiştir. Mahkemece TMK m. 181/2 uyarınca kusur belirlenmesi talebi davacının dava dilekçesinde tanık deliline dayanmadığı ve kusurun ispat edilememesi nedeniyle reddedilmiş ve evlilik davacının ölümüyle sona erdiğinden boşanma hususunda karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir. Mahkemece kararın gerekçe kısmında kadının kusursuz olduğu belirtilmiş ise de, hüküm kısmında bu hususta TMK 181/2. maddesi uyarınca sağ kalan eşin boşanmaya sebebiyet verecek derecede kusurunun bulup bulunmadığı yönünden bir hüküm kurulmaması bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2020/3313 E., 2020/3989 K., 22.09.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁷⁵ Anıl Köroğlu, "Medeni Usul Hukuku Bakımından Ortaklığın Giderilmesi Davası", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2020, s. 41, 44-45

Sağ kalan taraf davacıysa, boşanmayla aynı sonucun doğması için davacının kusurunu arıyor olmak, davanın kabulü için normalde davalının kusurunu arayan boşanma uygulamamıza ters düşmektedir. Diğer yandan davacı zaten boşanma iradesini göstermiş olmasına rağmen boşanmanın sonuçlarına katlanması için yine onun kusuruna bakılmasının davalının mirasçıları için haksız sonuçlar doğuracağı da düşünülebilir¹⁷⁶. Örneğin Almanya’da dava derdestken davacının ölmesi veya ölen davalının öncesinde davayı kabul etmiş olması durumunda boşanma iradesi gösterilmiş olduğundan artık kusur tespitine gerek olmaksızın tarafların birbirine mirasçı olamayacakları kabul edilmektedir¹⁷⁷. İsviçre’de ise ölüm boşanma davası açıldıktan sonra gerçekleşmiş olsa bile, evlilik ölümle sona erdiğinden sağ kalan eşin mirasçılığının bundan etkilenmeyeceği kabul edilir¹⁷⁸.

Biz de Almanya’dakine benzer şekilde, ölümden sonra kusur tespitine devam etmeden tarafların mirasçılık sıfatlarının sona erdiği bir düzenlemenin uygun olacağı kanaatindeyiz. Zira ölen davalıysa, önceden dava açmamasının sebebi pekala davacının boşanma davasının kabul edileceğine güvenmesi olabilir. Ve davalı olduğu bu davada kusur ileri sürmemiş olsa bile, boşanmak için sadece davalı olarak kendisinin kusuru önemli olacağından, davacının kusurlarına ilişkin iddiada bulunmaya gerek görmemiş olabilir. Öyle ki mali sonuçlara katlanmayı göze almış olabileceğinden kendisini hafif kusurlu göstermek için çabalamayı gereksiz görmüş de olabilir. Böylesi bir durumda dava sırasında ölecek olursa, ölen davalının mirasçılarına sağ kalan eşi mirasçılıktan men etme hakkının tanınmaması bizce hakkaniyetli olmaz. Fakat belirtelim ki Almanya’daki düzenlemenin bize uyarlanması için sağ kalan davalının davayı kabul etmesi değil,

¹⁷⁶ Doktrinde bir görüş, sağ kalan eş kusurlu olsa bile ölen tarafın mirasçılarının devam etmek istememesi durumunda sağ kalan eşin mirasa hak kazanmasını adil bulmamaktadır (Çağla Yılmaz, **a.g.e.**, s. 199). Fakat ölenin mirasçıları zaten davayı takip etmek istememişse kimsenin hakkının zedelendiğini söylemeyiz. Dolayısıyla bu argümanı doğru bulmuyoruz. Yine de kendi sebebimizle hükmün hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağını söyleyebiliriz.

¹⁷⁷ Tuğba Yaş Kılıç, “Boşanma Kararı Kesinleşmeden Önce Eşlerden Birinin Ölmesi Halinde Sağ Kalan Eşin Mirasçılığı”, Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova, 2023, s. 78; Yücel, **a.g.e.**, s. 266-267

¹⁷⁸ Yaş Kılıç, **a.g.e.**, s. 72

boşanmaya TMK m. 166/2 uyarınca itiraz etmemesinin aranması daha uygun olur. İtiraz etmişse mirasçı olabilmeli, itiraz etmemişse mirasçı olamamalıdır.

Kusur tespiti davasının tamamen ıslah edilerek farklı bir davaya dönüştürülmesi mümkün değildir¹⁷⁹. Kısmi ıslahın ise murisin şahıs varlığına ilişkin davasında mümkün olduğu yönünde doktrinde görüş olmakla birlikte¹⁸⁰ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin görüşü yeterince net değildir. Daire, kusur tespiti davasında dava dilekçesinde usulünce ileri sürülmeyen vakıaları mirasçıların da ileri süremeyeceğini belirtmekle birlikte¹⁸¹ kısmi ıslahı uygun görüp görmediği aslında yine de açık değildir. Zira Yargıtay aynı açıklamayı boşanma davalarında yapar ve genelde ıslahtan bahsetmez, yani “ıslaha başvursaydı bu vakıaya dayanabilirdi” demez. Sadece usulünce ileri sürülmemişse o vakıaya dayanılamayacağını belirtir, ki sırf bu ifadeden dolayı boşanma davasında ıslah yapılamayacağı çıkarımı yapılamayacağına göre bu çıkarım kusur tespiti davasında da -benzer bir ifadeden ötürü- yapılamaz. Yine de bizce mirasçıların TMK m. 181/2'e göre yürüyen kusur tespiti davasında -kural olarak- kısmi ıslah da yapamayacağı kabul edilmelidir. Ölen eş hayattayken bir vakıayı ileri sürmemişse, o vakıaya mirasçıların dayanması da engellenmelidir¹⁸². Zira bizce eşlerin varlığına vakıf olmasına rağmen

¹⁷⁹ Y. 2. HD. 2014/22503 E., 2014/22453 K., 12.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁸⁰ Orhan Eroğlu, “Medeni Usul Hukukunda Islah”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2017, s. 105; Kanun hükmünün lafzından dolayı mirasçıların murisin ileri sürdüğü sebeplerle bağlı olmayacağı gerekçesiyle dava sebebinin ıslah yapılabileceği görüşü: Bahattin Aras, Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2011, s. 44; Ayrıca: Gökçe Kaya Gökmen, “Boşanma Davası Sırasında Ölen Eşin Mirasçılarının Boşanma Davasına Devam Etmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 80

¹⁸¹ “...Davacı erkek tarafından, dava dilekçesinde usulünce ileri sürülmeyen ve dayanılmayan vakıalar, mirasçılar tarafından öne sürülemeyeceğine göre, davalı kadına kusur olarak yüklenemez...” Y. 2. HD. 2021/2924 E., 2021/4292 K., 02.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁸² Bu görüşümüzün, bir üst paragrafta ifade ettiğimiz “...ölen davalıysa, önceden dava açmamasının sebebi pekala davacının boşanma davasının kabul edileceğine güvenmesi olabilir. Ve davalı olduğu bu davada kusur ileri sürmemiş olsa bile, boşanmak için sadece davalı olarak kendisinin kusuru önemli olacağından, davacının kusurlarına ilişkin iddiada bulunmaya gerek görmemiş olabilir. Öyle ki mali sonuçlara katlanmayı göze almış olabileceğinden kendisini hafif kusurlu göstermek için çabalamayı gereksiz görmüş olabilir....” şeklindeki ihtimale ters düştüğü düşünülebilir. Zira belirtilen bu ihtimalde davalının da boşanmak istemesine sebep olan vakıalar olmasına rağmen sadece bunları ileri sürmeye taktiksel olarak gerek görmediği, yoksa boşanmanın sonuçlarının doğması için kendisinin de kusur iddiasında bulunması gerektiğini bilseydi elbette bu iddialarda bulunacağı, dolayısıyla da en azından mirasçıların ileri

dilekçe teatisi aşamasında ileri sürmedikleri hususlar zaten affedilmiş veya evlilik birliğini onun için sarsmamış sayılmalıdır¹⁸³. Fakat mirasçıların murisin ileri sürdüğü vakıaların çerçevesini aşmamak şartıyla o vakılara zımnen dahil olan vakıaları da ileri sürebileceği göz önünde tutulmalıdır¹⁸⁴. İstisnai olarak eşin ölümü sırasında dilekçe teatisi aşaması devam ediyorsa işte o zaman kuraldan ayrılarak, mirasçılar ileri sürecekleri vakıaları kendileri belirleyebilirler. Diğer durumlar hakkındaki görüşlerimize alt başlıkta yer vereceğiz.

Müteveffanın bildirdiği delillerle bağlı kalmaya ilişkin bir noktaya da dikkat çekmek isteriz. Boşanma davalarında tanıklık yapanlar çoğunlukla eşlerin yakınları olduğundan bunların tarafların mirasçısı olma olasılığı da yüksektir. Yargıtay, boşanma davası sürerken tanık olarak gösterilen kişinin, dava kusur tespitine dönünce mirasçı olarak taraf sıfatı aldıktan sonra verdiği “tanık” beyanının dahi hükme esas alınabileceği görüşünde olsa da muhalefet şerhine de rastlanmaktadır¹⁸⁵. Açıkçası bu soruna hakkaniyetli bir çözüm bulmak oldukça zordur. Fakat bizce usulen doğru olan, tanık listesindeki kişilerin artık dinlenmeleri mümkün olmadığından ikinci bir tanık listesi

sürmesinin hakkaniyetli olacağı anlaşılr. Fakat belirttiğimiz bu görüş, olması gereken bir kanun düzenlemesine gerekçe niteliğindedir. Mevcut kanun düzenlememiz ve güttüğü amaç değerlendirildiğinde en uygun görüş ise -çoğu zaman-, ölen eşin mirasçılarının yeni kusur iddiasında bulunmasının engellenmesi şeklinde olacaktır.

¹⁸³ Bu konudaki görüşümüzü ileride “Boşanma Davasının Islahı” başlığı altında açıklayacağız.

¹⁸⁴ İleri sürülen vakılara zımnen dahil olanların da ileri sürülebileceği yönünde “Vakıa ve Talebin Aydınlatılması” ve “Yargıtay Uygulaması” başlığında bu konuda açıklamalar yaptık.

¹⁸⁵ “...KARŞI OY YAZISI Davacı-karşı davalı kadın, evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle (TMK m. 166/1) boşanma davası açmış, davalı-karşı davacı erkek de aynı sebeple karşılık boşanma davası açmış, yargılama devam ederken davalı-karşı davacı erkek 24.03.2016 tarihinde vefat etmiştir. Davalı-karşı davacı erkeğin mirasçıları olan anne ve babası Türk Medeni Kanunu'nun 181/2. maddesi gereğince kusur belirlemesi açısından davaya devam etmişlerdir. Mirasçılar, davaya devam etme yönündeki isteklerini mahkemeye bildirdikleri andan itibaren, sağ kalan eşin karşısında davanın tarafı sıfatını alırlar. Bu sebeple, davalı-karşı davacı erkeğin babası olan ..., davalı-karşı davacı erkeğin vefatından sonra davanın tarafı sıfatını almış, ancak bu sıfatı aldıktan sonra tanık olarak da dinlenmiştir. Tanığın davada yararı bulunmak gibi tanıklığının doğruluğu konusunda kuşkuyu gerektiren sebepler varsa, bunu iki taraftan biri iddia ve ispat edebilir (HMK m. 255). Bu durumda, davacı sıfatını alan ...'in (vefat eden eşin babasının) eldeki davada yararının bulunduğu tartışmasızdır. Bu kişinin mahkemece alınan beyanları artık tanık beyanı olmayıp, taraf beyanı niteliğinde olup, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 255. maddesi gereğince hükme esas alınamaz...” Y. 2. HD. 2019/3492 E., 2019/11417 K., 13.11.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

verilmesidir. Ne de olsa ilk tanık listesindekilerin ölümü, tanıklıktan çekinmeleri gibi durumlarda uygulamada buna izin verilmektedir¹⁸⁶.

a) Kusura Dayanmayan veya Özel Sebepli Boşanma Davasına Mirasçılarının Devam Etmesi

Öncelikle belirtmemiz gerekir ki, 2011 değişikliğiyle birlikte artık sadece sağ kalan davalının değil, sağ kalan davacının da kusurunun kanıtlanmasına sonuç bağlandığından¹⁸⁷, sağ kalan eşin davacı olduğu özel sebepli boşanma davalarındaki duruma da değinmemiz gerekir. Öyle ki özel sebepli boşanmalarda sadece davalıya kusur yüklenmekte olduğundan davacıya kusur yüklenmesi mümkün olmaz. Yani sonuç olarak, özel sebepli boşanma davalarında sağ kalan davacıysa TMK m. 181/2'nin uygulanması mümkün değildir. Mirasçılar ne ıslah edebilir ne de karşı dava açabilir. Görüldüğü üzere doktrinde kusura dayanmayan davaların TMK m. 181/2'ye dönüşebilirliği tartışılırken, aslında kusura dayanan özel sebepli boşanmalarda da ölen davalı olabileceğinden yarı yarıya ihtimalle TMK m. 181/2 uygulanamaz.

TMK m. 181/2'nin kusura dayanmayan boşanma davalarında uygulanabilirliği hususunda doktrinde bir görüş uygulanabileceği yönündeyken¹⁸⁸, karşıt görüş anlaşmalı

¹⁸⁶ "...Ancak ölüm olayı öngörülemeyen bir durum olup, tanıkların ölümü hali için yasada bir açıklama yoktur. Özel durum değerlendirilerek bu durumun belgelendirilmesi halinde ikinci tanık listesi verilebileceğinin kabulü gerekir. (8.H.D. – 09.05.2000 tarih, 2000/3243 E-3945 K; Baki Kuru 3. cilt syf. 2590) .Bunun dışında , davacı vekilinin delil olarak dayandığı taraflara arasındaki boşanma dosyası ve Asliye Ceza Mahkemesi dosyaları da incelenmemiştir. Mahkemece, yukarıda belirtilen hususlar dikkate alınmak suretiyle, davalının ölen tanıklarının yerine ikinci tanık listesi ile bildireceği tanıklar dinlenilerek ayrıca davanın delil olarak dayandığı yukarıda belirtilen dava dosyaları da celp edilip incelenmek suretiyle karar verilmesi gerekirken, bu yöndeki davalı talebinin reddi ve eksik incelemeye dayalı karar verilmesi doğru görülmemiştir..." Y. 3. HD. 2014/12832 E., 2014/17296 K., 25.12.2014 T. (Mehmet Turan, "Tanık Listesi Sunulması", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı 49, 2022, s. 315)

¹⁸⁷ Değişiklik öncesi TMK m. 181/2: "Boşanma davası devam ederken, ölen davacının mirasçılarının birisinin davaya devam etmesi ve davalının kusurunun ispatlanması hâlinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır."

Yeni TMK m. 181/2: "(Değişik ikinci fıkra: 31/3/2011-6217/19 md.) Boşanma davası devam ederken, ölen eşin mirasçılarının birisinin davaya devam etmesi ve diğer eşin kusurunun ispatlanması hâlinde de yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır."

¹⁸⁸ Kaya Gökmen, **a.g.e.**, s. 63-70

boşanma, fiili ayrılık ve akıl hastalığı sebepleriyle açılan boşanma davasında uygulanamayacağı yönündedir¹⁸⁹. Uygulamayla birlikte görüşümüzü de ortaya koyacağız.

Yargıtay ise anlaşmalı boşanma davalarında önceleri TMK m. 181/2'nin uygulanabileceği yönünde karar verirken¹⁹⁰, son içtihatlarında anlaşmalı boşanma davasında kusur belirlemesi yapılamayacağı yönünde içtihat değişikliğe gitmiştir¹⁹¹. Fiili ayrılığa dayanan davalarda ise aksini belirten olsa da¹⁹² Yargıtay'ın tek içtihadı TMK m.

¹⁸⁹ Yaş Kılıç, **a.g.e.**, s. 38; Gençcan, **Boşanma Usul Hukuku**, s. 230-235; Taş Korkmaz, **a.g.e.**, s. 1459; Özdzilekli, **a.g.e.**, s. 95; Helin Neval Tekin, "Anlaşmalı Boşanma", Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017, s. 100-101

¹⁹⁰ "...Kanun, bu maddenin uygulanması bakımından boşanma sebebinin kusura dayalı olup olmadığını aramamış, dava hangi sebebe dayanırsa dayansın "boşanma davasının" açılmış olmasını yeterli görmüştür. Bu bakımdan boşanma davası hangi sebebe dayanırsa dayansın dava devam ederken eşlerden birinin ölmesi halinde bu hüküm uygulanır. O nedenle yerel mahkemenin "davanın anlaşmalı boşanma davası olduğu, dolayısıyla kusur belirlemesi yapılamayacağına" ilişkin gerekçesi yasal düzenlemeye aykırıdır..." Y. 2. HD. 2014/908 E., 2014/2573 K., 12.02.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁹¹ "...Ölen eşin mirasçılarının, Türk Medeni Kanunu'nun 181/2. maddesinde düzenlenen haklarını kullanabilmeleri için en önemli koşul, murisin sağlığında açılmış, ve ölümünden sonra da devam eden bir boşanma davasının bulunmasıdır. Türk Medeni Kanunu'nun 181/2. maddesine göre ölen eşin mirasçılarının hak ve yetkileri, murislerinin sağlığında davacı veya davalı sıfatıyla kendilerine tanınan hak ve yetkilerle sınırlıdır. Dava, anlaşmalı boşanma davası (TMK m. 166/3) olarak açılmış olup, çekişmeli boşanma davası bulunmamaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 181. maddesi ile mirasçılara tanınan davayı devam ettirme hakkı için, devam ettirilen davada sağ kalan eşin kusurunun ispatlanması zorunluluktur. Bu ise ancak "Sağ kalan eşin kusurunun ispatlanma olanağı bulunan" davalarda gerçekleştirilebilir. Anlaşmalı boşanma davasında, mirasçılar sağ kalan eşin herhangi bir kusurunu kanıtlamayacaktır. Bu tür boşanma davalarında sağ kalan eşin kusurunu ölen eş bile tartışmaz ve dahi tartışmaya açmazken ölenin mirasçılarının bunu gerçekleştirmesi kabul edilemez (Dairemizin 18.09.2017 tarih 2016/8497 esas 2017/9546 karar sayılı ilamı). Bu durumda, mahkemece davacının ölümü ile evlilik birliği sona erdiğinden konusuz kalan boşanma davası hakkında karar verilmesine yer olmadığına dair karar verilmesi doğru ise de; yukarıda da açıklandığı üzere anlaşmalı boşanma davasında (TMK m. 166/3) kusur belirlemesi yapılması mümkün olmadığından, davacı mirasçısının kusur belirlemesine yönelik talebinin reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde kusur belirlemesi yapılması doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. Hukuk Dairesi 2018/7133 E., 2019/2956 K., 18.03.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁹² Yargıtay'ın fiili ayrılık konusunda da içtihadını değiştirdiği yönünde yazar görüşü olsa da, bu görüşe örnek gösterilen Y. 2. HD. 2015/17659 E., 2016/9608 K., 10.5.2016 T. ve Y. 2. HD. 2014/1814 E., 2014/11747 K., 28.5.2014 T. kararlarının yanlış anlaşıldığını düşünüyoruz (Kaya Gökmen, **a.g.e.**, s. 69-70). Çünkü karara konu dava reddedilmiş olsa bile tam aksine, davalının fiili ayrılıkta kusuru olup olmadığı yönünde bir vakıa var mı yok mu diye değerlendirme yapıldığı karardan belli olmaktadır: "...vefat eden davacının, ilk boşanma davasını açıp, boşanma sebebi yaratarak, fiili ayrılığa neden olduğu ve fiili ayrılık döneminde kadına kusur olarak yüklenebilecek yeni bir vakıaya dayanmadığı da dikkate alındığında, artık fiili ayrılık döneminde, davacının hastalığıyla ilgilenmediğinden bahisle davalı kadına kusur yüklenemez. Gerçekleşen bu husus gözetilmeden, davalı kadının kusurlu olduğunun kabulü bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2015/17659 E., 2016/9608 K., 10.5.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

181/2'nin uygulanabileceği yönündedir¹⁹³. Zaten ileride “Fiili Ayrılık (TMK m. 166/son)” başlığı altında da açıklayacağımız üzere Yargıtay, TMK m. 166/son’a dayalı davalarda da TMK m. 166/1’e dayanan davalarda olduğu gibi fiili ayrılığa ek olarak farklı vakıaların da ileri sürülebileceğini kabul etmektedir. Bu husus göz önüne alındığında Yargıtay’ın TMK m. 181/2’nin fiili ayrılıkta uygulanamayacağı yönünde içtihat geliştirmesi zaten beklenemez¹⁹⁴. Yargıtay’ın akıl hastalığına dayanan boşanmalarda ise bir içtihadı ise bulunmamaktadır¹⁹⁵. Bizce akıl hastalığına dayalı boşanma davalarının TMK m. 181/2’ye göre görülen kusur tespiti davasına dönüşmesi düşünülemez.

Anlaşmalı boşanma sırasında ölüm gerçekleşince TMK m. 181/2’nin uygulanamayacağı yönündeki Yargıtay görüşüne katılmamız mümkün değildir. Zira anlaşmalı boşanma davasında ileri sürülmeyen vakıalar, çekişmeli boşanmalarda ileri sürülmeyen vakılardan farklı olarak, bu vakıaların affedildiği veya evliliği sarsmadığı anlamına gelmez. Çünkü anlaşmalı boşanmaya girişen birisi, evliliği sarsan olaylar yaşadığı yönündeki düşüncesini mahkemeye bildirmiş demektir. Ve bunu ortada anlaşma ihtimali varken ileri sürmesi zaten kendisinden beklenemez. Dolayısıyla eşin mirasçıları,

¹⁹³ Y. 2. HD. 2006/17321 E., 2014/1794 K., 20.02.2006 T. (Gençcan, **Boşanma Usul Hukuku**, s. 235-237)

¹⁹⁴ “Fiili Ayrılık (TMK m. 166/son)” başlığında belirttiğimiz üzere bizce dava sebebi TMK m. 166/son ise eşler bu davada başka bir vakıa ileri sürememeliydi. Dolayısıyla bu görüşümüz kabul edilseydi, TMK m. 181/2’nin fiili ayrılıkta da uygulanamaması uygun olurdu. Fakat Yargıtay’ın farklı vakıaları da TMK m. 166/son hükmünde değerlendirdiği göz önüne alınca, içtihatların uyumlu olması için TMK m. 181/2’nin burada uygulanabileceğini kabul etmek zorunludur. Diğer yandan burada bir kendine özgülük de vardır. Fiili ayrılığa dayanan davada farklı kusurlu davranışlar da ileri sürülebilse bile, fiili ayrılık ispatlanamadıktan sonra diğer vakıalar ispatlansa bile dava kabul edilmez. Buna rağmen TMK m. 166/son’dan dönuşen kusur tespiti davasını fiili ayrılık vakiasıyla sınırlandırmak doğru olmaz. Zira ne de olsa TMK m. 166/1-2’ye dayanan davanın kabulü davacının kusuruna bağılı olmasa bile, dava TMK m. 181/2 ye döndüğünde sağı kalan davacıysa onun kusuruna bakılır. Yani tespit edilen kusurun o boşanma davasında boşanmaya yol açacak olması önemli değildir. Evlilik birliğini sarsması yeterlidir. Sonuç olarak fiili ayrılık haricindeki diğer vakıalar da TMK m. 166/son’a konu edilmişse TMK m. 181/2’ye göre devam eden davada değerlendirilir. Hatta ileride bahsedeceğimiz ilk davayı açanın fiile ayrılığa sebep olduğu yönündeki karine de dikkate alınır.

¹⁹⁵ Fakat Yargıtay biraz önce yukarıda değindiğimiz anlaşmalı boşanmayla ilgili eski içtihadında anlaşmalı boşanmanın TMK m. 181/2’ye dönüşebileceğini açıklarken, hukuki sebebi fark etmeksizin her türlü boşanmada TMK m. 181/2’nin uygulanabileceğini söylemekteydi. Ama anlaşmalı boşanmayla ilgili içtihadını değiştirmiş olduğundan, akıl hastalığı hakkındaki görüşü de şimdilik muğlaktır.

tıpkı şartları gerçekleşmeyen anlaşmalı boşanma davalarında olduğu gibi, ıslaha dahi gerek kalmadan kusur iddiasında bulunabilmelidir¹⁹⁶.

Görüşümüzü ileri sürerken, Yargıtay'ın uygulamasına dayandırdığı gerekçelerin hatalı noktalarına değinmemiz de gerekecektir. Yargıtay'ın anlaşmalı boşanmanın TMK m. 181/2'ye konu olamayacağı yönündeki şimdi kabul ettiği öncedense karşı oyda kalan görüşünde¹⁹⁷ gerekçe olarak kısaca taraflar yaşasaydı bile anlaşmalı boşanmada birbirine kusur yükleyemeyecekleri ve anlaşmalı boşanmada TMK m. 181/2 uygulanacaksa bunun akıl hastalığı sebebinde de uygulanabileceği anlamına geleceği ve bunun kabul edilemeyeceği ileri sürülmektedir.

Öncelikle, anlaşmalı boşanmayı akıl hastalığına dayalı boşanmayla karşılaştırmanın hiçbir manası yoktur. Zira akıl hastalığına dayalı boşanmada sebep bellidir, davanın sebebi davalının akıl hastalığına tutulmuş olmasıdır. Yani bunun altında

¹⁹⁶ Yukarıda “Boşanma Davasının Islahı” başlığında anlattığımız üzere anlaşmalı boşanmanın çekişmeliye dönmesi aslında yeni bir dava dilekçesiyle olur. Fakat burada mirasçılar yeni bir dava açıyor gibi düşünülmemelidir. Zira ortada zaten boşanmadan dönüşen bir kusur tespiti davası vardır.

¹⁹⁷ “...KARŞI OY YAZISI...Anlaşmalı boşanma sebebiyle açılan davada davacı sıfatını kullanan kişinin ölümü üzerine mirasçılarının TMK m. 181 f.II hükmüne göre boşanma davasını takip edebilme hakkı var mıdır? Değerli çoğunluk anlaşmalı boşanma (TMK m. 166 f. III) davasında bu hakkın mevcut bulunduğu düşüncesindedir... TMK m. 181 hükmünün madde gerekçesinde de açıklandığı üzere “özellikle” zina, hayata kast, pek kötü davranış, haysiyetsiz hayat sürme sebeplerinden biri ile açılan boşanma davasında davacının ölümü halinde zina eden, hayata kast eden, pek kötü davranan, haysiyetsiz hayat süren davalının bu davranışlarına rağmen mirasçı olabilmesini yasa koyucu içine sindirememiştir. Çaresi, davacının mirasçılarının davaya devam ederek zina eden, hayata kast eden, pek kötü davranan, haysiyetsiz hayat süren davalının bu davranışlarının kanıtlanmaları halinde onun mirasçılık haklarını kazanmasını engellemektir. Yasa koyucuya göre “Zina et, hayata kast et, pek kötü davran, haysiyetsiz hayat sür sonra da davacı öldü diye gel mirasçı ol” olacak şey değil sayılmıştır. Peki, “Evlilik iyi günde kötü günde bir arada olmak iken semavi afet sebebiyle akıl hastası oldu diye davalı eşi boşamaya kalk sonra da akıl hastası eşi boşamaya kalkan eşin ölümü üzerine mirasçılara davaya devam hakkı ver” olacak şey midir? Davacının mirasçılarının zaten akıl hastası olan davalının bir kusurunu kanıtlayabilmeleri olacak şey midir? Akıl hastasının hareketleri iradi olamayacağına göre akıl hastalığı sebebiyle boşanma davasının davacının mirasçıları tarafından sürdürülebilmesi mümkün müdür? Demek oluyor ki “her boşanma davası” TMK m. 181 f.II hükmüne göre davacının mirasçılar tarafından sürdürülemez. (Ömer Uğur GENÇCAN, Boşanma Tazminat ve Nafaka Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2008, Kısaltma: GENÇCAN-Boşanma-3, s. 868) Düşüncemize göre anlaşmalı boşanma (TMK m. 166 f. III) ve eylemli ayrılık sebebiyle boşanma (TMK m. 166 f. IV) davalarında da dava TMK m. 181 f.II hükmüne göre aynı gerekçelerle davacının mirasçıları tarafından sürdürülemez. Yaşasaydı anlaşmalı boşanma (TMK m. 166 f. III) davasında davalının kusurunu ölen davacı eş bile ileri süremezken davacının mirasçıları tarafından nasıl ileri sürülebilecektir? (GENÇCAN-Boşanma-3, s. 870)...” Y. 2. HD. 2008/3668 E., 2009/6307 K., 06.04.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

yatan nedenlerde de kusur söz konusu olamaz. Anlaşmalı boşanmadaysa sebep evlilik birliğinin sarsılmasıdır ve sadece vakıaları belli değildir. Yani eşleri anlaşmalı boşanmaya götüren zaten birliği sarsan vakıalardır. Diğer davalarda müteveffa tarafından ileri sürülmeyenler evliliği sarsmadığı için ileri sürülmezken, anlaşmalı boşanmada ileri sürülmemesinin sebebi bunların davaya sebep olarak sunulmasının gereksizliğidir. Akıl hastalığına dayalı boşanma davası açıldığında bile nafaka ve tazminat konusunda lehe sonuç elde etmek için başka bir dava açılarak kusur iddiasında bulunulabilir. Oysa anlaşmalı boşanmada ek davaya hiçbir zaman gerek olmaz. Dolayısıyla aynı muameleye tabi tutulmaları düşünülemeyeceğinden bu ikisini TMK m. 181/2'nin uygulanabilirliği açısından karşılaştırmak uygun olmaz.

Diğer yandan, Yargıtay'ın *“Yaşasaydı anlaşmalı boşanma (TMK m. 166 f. III) davasında davalının kusurunu ölen davacı eş bile ileri süremezken davacının mirasçıları tarafından nasıl ileri sürülebilecektir?”* düşüncesi de bizce hatalıdır. Zira anlaşmalı boşanma şartları gerçekleşmeyince davacının isteğiyle ıslah dahi olmadan davanın çekişmeliye dönmesi pekala mümkündür.

Boşanma davasının ıslahla anlaşmalıya çevrildiği durumlarda Yargıtay'ın uygulamasının hakkaniyete aykırı boyutu daha bariz ortaya çıkmaktadır. Zira Yargıtay'a göre örneğin hayata kasta dayalı olarak açılan bir boşanma davası sonradan anlaşmalıya ıslah edilirse ve bu ıslahtan sonra davacı ölürse, davacının mirasçıları davalı aleyhine kusur tespiti isteyemez. Böyle bir sonucu hakkaniyetli bulmak mümkün değildir. Yargıtay'ın gerekçelendirmesindeki çıkış noktasını hatalı buluyoruz.

Sonuç olarak bizce, kusur ilkesine dayanan özel sebepli boşanmalarda ölen davalının mirasçıları, akıl hastalığına dayalı davalarda ise davacı ya da davalı olduğu fark etmeden ölenin mirasçıları, kusur tespiti yönünden davaya devam edemez. Ayrıca anlaşmalı boşanma hariç olmak üzere hangi boşanma sebebi olursa olsun müteveffa herhangi bir kusur iddiasında bulunmamışsa, onun mirasçıları da kusur tespiti yönünden davaya devam edemez.

b) TMK m. 181/2'nin Mal Rejimine Etkisi

Bir diğer sorun, boşanma davası zina veya hayata kast sebebiyle açılmışsa davacının ölmesi durumunda, miras hakkında olduğu gibi kusur belirlemesinin pay oranını etkileyip etkilemeyeceğidir. Bir görüş TMK m. 181'de böyle bir hüküm olmaması nedeniyle etkilemeyeceğini düşünürken¹⁹⁸, bir başka görüş de TMK m. 236'da ölüm haline ilişkin bir hüküm olmaması nedeniyle etkilemeyeceğini düşünmektedir¹⁹⁹. Aynı sonuca ulaşırsak da bizim gerekçemiz farklıdır. Bizce TMK m. 181/2 hükmüne göre yürütülen davada yalnızca sağ kalan eşin kusuruna odaklanılması gerektiği için, zina veya hayata kast söz konusu olsa bile mal rejiminde pay oranına etkisinin olması düşünülemez. Zira hakim payı ne kadar indireceğini değerlendirirken kusur kıyasını da göz önüne alır. Oysa örneğin zinaya dayalı boşanma davasına ek olarak genel sebepli davaların da olması durumunda vefat eden eşe yüklenmek istenen kusurlar dikkate alınamamış olacaktır. Veya aslında iki taraf da zina yapmışken sadece birisinin kusuru tespit edileceğinden sadece sağ kalanın payının kaldırılması gibi kabul edilemez sonuçlara ulaşılabilecektir. Doktrindeki bir diğer görüş ise dava sırasında ölüm gerçekleşse bile TMK m. 236/2'nin uygulanacağı yönündedir²⁰⁰. Yukarıda açıkladığımız nedenlerle bu görüşe katılmamız mümkün değildir.

Boşanma davası açıldıktan sonra ölümün gerçekleşmesi durumunda mal rejiminin sona erme anını ise yine ölüm anı olarak kabul eden görüş olsa da²⁰¹ biz aksi kanaatteyiz. Şöyle ki eşler boşanma davasının açılmış olmasına güvenerek edinilmiş mallarını elden çıkartmış veya yeni edinilmiş mal edinmiş olabilirler. Örneğin boşanma davası açıldığında

¹⁹⁸ Ali Haydar Yağcıoğlu, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Eşlerin Yasal Alım Hakkı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006, s. 100-101; Uyar, **a.g.e.**, s. 98

¹⁹⁹ Şıpka, **a.g.e.**, s. 275; İnan Özdoğan, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Payı Alacağı”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2010, s. 55; Emre Köroğlu, **a.g.e.**, s. 243-244; Tellioğlu, **a.g.e.**, s. 78; Savaş Öztürk, **a.g.e.**, s. 77

²⁰⁰ Badur, **a.g.e.**, s. 46; Kaşak, **a.g.e.**, s. 121-122

²⁰¹ Yelda Yardımcı Çınar, “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Ölümle Sonlanması Halinde Terekenin Tasfiyesi ve Sağ Kalan Eşin Talepleri”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 30

sahip olduğu taşınmazlardan biri edinilmiş diğeri kişisel mal olan eş, edinilmiş malını dava açıldıktan sonra bağışlayarak eşine olan borcunu kişisel malı niteliğindeki taşınmazın satımından elde edeceği parayla ödemeyi düşünmüş olabilir. Mal rejiminin sonlanma tarihi ölüm tarihi kabul edilirse bu eşin hiçbir edinilmiş malı kalmamış olacaktır²⁰². Mal kaçırma amacı da olmadığından sağ kalan eşin muvazaaya dayalı tapu iptal ve tescil davası açması da düşünülemez. Diğer yandan, ölenin dava açıldıktan sonraki kazanımlarından sağ kalan eşe pay vermek mirasçılar bakımından hakkaniyete aykırı olacaktır. Bu sorunların önüne geçmek için bizce, kanun koyucu TMK m. 181/2'deki kusur tespitine mirasçılık açısından boşanma davasının açılma tarihinde boşanılmış gibi sonuç bağladığından, aynı sonuç mal rejiminin sona erme tarihinin belirlenmesinde de kıyasen uygulanmalıdır. Sağ kalan eşin kusuru tespit edilemezse mal rejiminin ölüm anında sona erdiğini, kusur tespit edilmişse boşanma davasının açıldığı tarihte sona erdiğini kabul etmek kanun koyucunun amacına uygun olacaktır.

Hayata kast sonucunda eşin ölmesi ihtimalinde mal rejiminin bundan nasıl etkileneceği üzerinde “Mal Rejiminin Tasfiyesi” başlığı altında durduğumuzdan burada hatırlatmakla yetiniyoruz.

Yabancı boşanma kararının tanıma tenfiz davasında taraflardan birisinin ölümü halinde mirasçıların davayı sürdürüp sürdüremeyeceği hususuna ise Yargıtay çoğunluğu yürütebileceği yönünde karar vermiş, TMK m. 181/2'nin burada uygulanamayacağı gerekçesiyle sürdüremeyeceğini savunan görüş ise azınlıkta kalmıştır²⁰³. İleride “Üçüncü Kişilerin Tanıma Tenfiz İstemesi” başlığı altında açıklayacağımız üzere, Yargıtay tanıma tenfiz davasını eşler hiç açmamış olsa bile mirasçıların açabileceğini kabul etmektedir. Buna ek olarak MÖHUK m. 52/1'in hukuki menfaati olan herkesin tanıma tenfizi istemesini öngörmüş olması nedeniyle Yargıtay çoğunluğunun görüşüne katılmaktayız.

²⁰² Öyle ki, ölümden önce boşanma davasının uzun süre boyunca devam ettiğini düşünürsek, TMK m. 229'da düzenlenen “Aşağıda sayılanlar, edinilmiş mallara değer olarak eklenir: 1. Eşlerden birinin mal rejiminin sona ermesinden önceki bir yıl içinde diğer eşin rızası olmadan, olağan hediyeler dışında yaptığı karşılıksız kazandırmalar...” hükmü de işe yaramayacaktır.

²⁰³ Y. 2. HD. 2015/10397 E., 2015/15484 K., 10.09.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Yani bu durumda mirasçılarının davaya devam edebilmesi için zaten TMK m. 181/2'in uygulanmasına gerek bile yoktur.

II. BÖLÜM

BOŞANMA SEBEPLERİ ve YARGITAY UYGULAMASINDA KUSUR BELİRLEMESİ

A. GENEL SEBEBE GİREN DAVRANIŞLAR

Evlilik birliğini sarsabilecek davranışların tamamını saymak mümkün değildir. Fakat uygulamada en çok karşılaşılanları kategoriler altında açıklamamız gerekmektedir.

1. Yargıtay Dilinde Sadakat Yükümlülüğünün İhlali (Sadakatsizlik)

TMK m. 185/3 hükmünde eşlerin birbirine sadık kalmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Fakat bu ifadenin eşlere yüklediği sadakat yükümlülüğü ile ilgili kanun koyucunun yaptığı bir tanımlama mevcut değildir. Doktrinde sadakat yükümlülüğü kapsamına cinsel, duygusal, ekonomik ve fiziksel sadakatin alındığını görmekteyiz²⁰⁴. Eşlerin bu alanların hepsinde birbirlerine sadık kalma yükümlülüğü olduğu uygulamada da kabul edilmektedir. Fakat Yargıtay'ın kusur kıyasını açıklarken duygusal, fiziksel ve ekonomik sadakatsizliği sırasıyla duygusal şiddet, fiziksel şiddet ve ekonomik şiddet olarak nitelendirdiğini; sadakatsizlik veya bir diğer deyişle sadakat yükümlülüğünü ihlal kavramlarının sadece cinsel sadakatsizlik durumlarında kullanıldığını görüyoruz. Yani Yargıtay dilinde sadakatsiz davranış kavramı cinsel sadakat yükümlülüğünü ihlalle sınırlıdır. Ayrıca doktrinde cinsel şiddet²⁰⁵, cinsel ilişkiden kaçınma²⁰⁶ eylemleri de cinsel sadakatsizlik kapsamında değerlendirilebilse de, bu davranışlar da Yargıtay dilinde

²⁰⁴ Bilal Atılkan, “Evlilik Birliğinde Sadakat Yükümlülüğü”, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019, s. 28-48

²⁰⁵ Atılkan, **a.g.e.**, s. 33

²⁰⁶ Atılkan, **a.g.e.**, s. 35

sadakatsizlik olarak nitelendirilmemekte, ayrı ve farklı kusur yoğunluğuna sahip bir kusurlu davranış olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla cinsel sadakatsizlik davranışlarının hepsi Yargıtay dilinde sadakatsizlik kapsamına girmez.

Kavramın bu şekilde dar kullanılarak diğerlerinden ayrı tutulması, Yargıtay'ın usul kurallarını uygularken bile cinsel sadakatsizlik ile diğer sadakatsizlik türleri arasında farklılığa sebep olmaktaydı. Öyle ki, ileride “Davadan Sonraki Sadakatsizlikler” başlığında açıkladığımız üzere, eskiden sadakatsizlik davranışı dava açıldıktan sonra gerçekleşse bile kusur belirlemesinde göz önüne alınırdı. Fakat bu davranışlar yalnızca cinsel sadakatsizliğe ilişkin olanlardı, duygusal, fiziksel ve ekonomik sadakatsizliğe ilişkin davranışlar bu uygulamadan bağışık tutulmuştu. Yalnızca sadakatsizlik davranışında söz konusu olan bu uygulama usule aykırılığı sebebiyle eleştirildiği gibi aynı zamanda sadakat yükümlülüğünün bu şekilde dar yorumlanması sebebiyle de eleştiriye uğramıştır. Bu uygulamaya artık son verilmiş olsa da Yargıtay güncel uygulamasında sadakatsizlik kavramını cinsel sadakatsizlik haricinde kullanmamaya hâlâ devam etmektedir.

Yargıtay dilinde kullanılan sadakatsiz davranışın neyi ifade ettiğinin açıklığa kavuşturmanın önemi, uygulamada güven sarsıcı davranış ile sadakatsizlik olarak nitelendiren davranışlara yüklenen kusur ağırlığının büyük ölçüde fark etmesinden kaynaklanmaktadır. Aslında sadakat yükümlülüğünü ihlal eden bir davranış aynı zamanda güven sarsıcı; güven sarsıcı bir davranış ise aynı zamanda sadakat yükümlülüğünün ihlalidir. Yargıtay da bunun aksini iddia etmemektedir. Fakat kusurun yoğunluğuna göre uygulamada ikili ayrıma gidilmiştir. Dolayısıyla Yargıtay kararlarında “...*davalının güven sarsıcı davranışının sadakatsizlik seviyesine ulaşmadığı...*” gibi ibarelere sıkça rastlanmaktadır. İlk derece mahkemelerinin karar metinlerinde bu kavramları birbirinin yerine ya da birlikte kullanma gibi sebeplerle kavram karmaşası olabilse de Yargıtay bu kavramları oldukça dikkatli kullanmakta olup, bunları birbirine karıştırmamaya özen göstermektedir.

Cinsel sadakatsizlik sadece cinsel ilişkiye girmek olarak anlaşılmamalıdır. Öyle ki zina ispatlanamasa bile eylemin sadakatsizlik boyutunda kaldığı kabul edilebilmektedir²⁰⁷. Dolayısıyla Yargıtay'ın kabul ettiği sadakatsizlik seviyesindeki davranışlara nelerin örnek olabileceğini anlamak için geçmiş içtihatlar değerlendirmelidir. Tüm sadakatsiz davranışlar bu kapsama girmediğinden, uygulamadaki kullanımı anlayabilmemiz için Yargıtay uygulamalarını ve doktrindeki cinsel sadakatsizlik kavramıyla ne ölçüde örtüştüğünü anlamamız gerekmektedir.

Öncelikle, davalının başkasıyla cinsel ilişkiye girmiş olmasına rağmen davacının zina özel sebebine dayanmamış olmaması durumunda TMK m. 166 uyarınca evlilik birliğinin sarsılmasına dayanan bir dava varsa bu davranışın sadakatsizlik olarak nitelendirilebileceğini söyleyebiliriz. Örneğin bir başkasıyla beraber yaşamak böyledir²⁰⁸.

Doktrinde güven sarsıcı davranışların da cinsel sadakat yükümlülüğünün ihlali olduğu kabul edilmektedir²⁰⁹. Bunların sadakatsizliğin ürünü olduğuna şüphe olmasa da, yukarıda da değindiğimiz üzere Yargıtay dilinde bunlar sadakatsizlik seviyesinde görülmez. Hatta karar içeriklerinden anlaşıldığı kadarıyla, diğer eş için güven sarsıcı olan davranışların çok sayıda olması bile sadakatsizlik bulunduğunu göstermez, sadakatsizlik seviyesine ulaşması için ayrıca cinsel boyuta varan bir davranış aranır²¹⁰. İlginçtir ki

²⁰⁷ "...kadının zina yaptığı hususunun sabit olmadığı, kadının eyleminin sadakat yükümlülüğünü ihlal boyutunda kaldığı..." Y. 2. HD. 2022/10728 E., 2023/1388 K., 29.3.2023 T. (Lexpera ET: 23.12.2023)

²⁰⁸ Örneğin: Y. 2. HD. 2023/906 E., 2024/5929 K., 17.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024); Benzer olaylarda verilen kararlar hep bu şekildedir. Fakat dikkatimizi çeken bir kararda ilk derece mahkemesi üçüncü kişiyle beraber yaşama vakiasını tespit ettiğini belirtmesine rağmen Yargıtay kusurun güven sarsıcı davranış boyutunda kaldığını ifade etmiştir. Bu durumun Yargıtay'ın vakia tespitini zımnen hatalı bulmasına bağlasak da açıkça ifade etmediğinden yine de ilgili kararı belirtmemiz gerekmiştir: Y. 2. HD. 2023/9523 E., 2024/6144 K., 19.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

²⁰⁹ Atılgan, **a.g.e.**, s. 30

²¹⁰ "...davalı kadının; kendisine ait çiftliğin bulunduğu köyde lüks arabalarla ve değişik erkeklerle birlikte görüldüğü, yılbaşından bir süre sonra anılan çiftlikte erkeklerin de bulunduğu ortamda içki masası kurup piknik yaptığı, davalı kadının davacı ile evli olduğu dönemde eşi dışında başka erkeklerle alkollü eğlence mekanlarına gittiği, bu şekilde davalı kadının değişik erkeklerle "güven sarsıcı davranışlarının" bulunduğu, yine davalı kadının kendisine ait çiftlikte davadan 2-3 ay kadar öncesinde siyah bir araç içerisinde arka koltukta üst tarafı çıplak bir erkekle birlikte olurken görüldüğü, kadının bu davranışının ise "sadakat yükümlülüğünü ihlal" niteliğinde olduğu..." Y. 2. HD. 2016/11815 E., 2018/2268 K., 20.02.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

eşlerden birisinin sevgilisinin olduğu tespit edilmiş olsa dahi bu vakıa tek başına sadakat yükümlülüğüne aykırılık sayılmamakta, cinsel boyuta varan bir davranışın bu vakıadan bağımsız olarak ispatı aranmaktadır²¹¹.

Uygulamada eşlerden birisinin sadakatsizce davranmış sayılması için üçüncü bir kişiyle fiziksel temasta bulunmasının da zorunlu bir unsur olarak aranmadığını görmekteyiz. Pekala telefondaki yazışma kayıtlarının içeriğine göre de eşe sadakatsizlik kusuru yüklenebilmektedir. Burada kastettiğimiz, daha önce cinsel ilişkiye girildiğinin yazışmalardan anlaşılması değildir. Böyle bir durumda pekala zina da ispatlanabilir. Belirtmek istediğimiz husus salt konuşma içeriklerinin cinsellik barındırması durumunda da Yargıtay’ın sadakat yükümlülüğünün ihlal edildiğini kabul etmesidir²¹². Konuşma içeriği dosyadaki veriler arasında yoksa bunun tek başına sadakatsizlik oluşturduğu kabul edilemez, en fazla güven sarsıcı davranış olarak nitelendirilebilir. Sonuç olarak bizce eylemin Yargıtay dilinde sadakatsizlik vakıası sayılması için fiziksel temas olsa da olmasa da herhangi bir şekilde cinsel boyut kazanması gerekir. Yine de belirtmek isteriz ki Yargıtay kararlarını yazarken sadakatsizlik kavramını sıkça kullansa da bunu hangi vakıaların oluşturduğundan yeterince bahsetmemektedir. Dolayısıyla zina sayılmamasına rağmen Yargıtay’ın sadakatsizlik olarak kabul ettiği vakılardan net olarak elimizde sadece “cinsel içerikli telefon konuşmaları yapmak” davranışı vardır.

²¹¹ “...Bölge adliye mahkemesi kararında kadının erkek arkadaşı olduğu, erkek arkadaşı ile şehirde yalnız dolaştığı ve yalnız olarak patates tarlasına gittiği ve bu suretle güven sarsıcı davranışlarının olduğu belirtilmişse de ortak çocuklar, mahkemedeki ve adli soruşturmadaki ifadelerinde kadının erkek arkadaşını, eşi olmadığı zamanlarda, ortak haneye aldığını, çocukları evden uzaklaştırmaya çalıştığını ve evden ayrılmak istemeyen çocuklara şiddet uyguladığını ifade etmişlerdir. Eşi evde olmadığı zamanlarda erkek arkadaşını ortak haneye alan ve bu suretle sadakatsiz davranan kadının kusurunun güven sarsıcı davranış olduğuna hükmedilmesi yerinde olmamıştır...” Y. 2. HD. 2019/5082 E., 2019/12571 K., 19.12.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²¹² “...kadının gece vakti başka bir erkekle sadakatsizlik boyutuna ulaşan güven sarsıcı nitelikte cinsel içerikli mesajlaştığını...” Y. 2. HD. 2017/5019 E., 2019/2251 K., 06.03.2019 T.; “...dosya arasına alınan telefon kayıtlarına göre davacı-karşı davalı kadının değişik zamanlarda, gece geç ve değişik saatlerde yaptığı telefon görüşmeleri ve kadının başka bir erkeğe kendisi tarafından çekildiğini kabul ettiği mesaj içeriği birlikte değerlendirildiğinde kadının davranışının güven sarsıcı boyutu aştığı, sadakatsizlik olarak kabul edilmesi gerektiği...” Y. 2. HD. 2021/2008 E., 2021/3303 K., 20.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Fiziksel temas içermeyen bir davranışın sadakat yükümlülüğüne aykırılık sayılabilmesi için eşin üçüncü kişinin kişisel bilgilerini bilmesi gerekmez. Fakat üçüncü kişinin doğrudan katılımı olmasa bile, bizce en azından eşin sadakatsizliğine bu üçüncü kişiyi ortak etmeye niyetlendiği anlaşılmalıdır. Dolayısıyla doktrinde pornografik görüntüleri izlemenin cinsel sadakatsizlik olduğu yönündeki görüşe²¹³ özellikle değinmemiz gerekecektir. Bu görüşe iki sebepten ötürü katılmamaktayız. Öncelikle yapılan araştırmalara göre günümüzde bu görüntüleri izleyenlerin sayısı, izlemeyenlerden çok daha fazla olduğundan artık normal bir davranış şeklini almıştır. Pornografik materyal tüketim oranı anketlerde erkeklerde %90 civarlarında çıkarken kadınlarda yarı yarıya veya daha fazladır²¹⁴. Çoğunluk görüşü bu tür materyalleri tüketmeyi sadakatsizlik olarak da nitelendirmemektedir²¹⁵. Diğer yandan pornografik görüntüler izleyen eşin üçüncü bir kişiyle sadakatsiz davranış gerçekleştirmeye niyetlendiği söylenemez. Bu görüntülerde rol alan kişiler hayatın olağan akışında hiçbir zaman iletişime geçemeyeceği kişiler olup, eşin de zaten bu niyette olmadığı kabul edilmelidir. Zira bu materyallerin en önemli özelliği de ticari amaçla üretilip herkese açık olarak kullanıma sunuluyor olmalarıdır. Yargıtay ise önüne gelen olaylarda porno sitelerine girmeyi sadakat yükümlünün ihlali olarak nitelendirmese de bunu bir kusur olarak tarafa yüklemiştir²¹⁶. Karar metinlerinden olay

²¹³ Atılkan, **a.g.e.**, s. 32

²¹⁴ Rafael Ballester Arnal/Marta García Barba/Jesús Castro-Calvo/Cristina Giménez García/Maria Dolores Gil Llario, "Pornography Consumption in People of Different Age Groups: an Analysis Based on Gender, Contents, and Consequences", **Sexuality Research and Social Policy**, Cilt 20, 2023, s. 771-772; Tuğçe Arıdur, "Pornografik Materyal Tüketimi İle Toplumsal Cinsiyet Roller ve Şiddete Yönelik Tutumların İlişkisi", Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 79

²¹⁵ Charles Negy/Diego Plaza/Abilio Reig Ferrer/Maria Dolores Fernandez Pascual, "Is Viewing Sexually Explicit Material Cheating on Your Partner? A Comparison Between the United States and Spain", **Archives of Sexual Behavior**, Cilt 47, 2018, 737–745 (<https://doi.org/10.1007/s10508-017-1125-z>, ET: 23.12.2023)

²¹⁶ Bu kararda Yargıtay'ın porno sitelere girmeyi sadakat yükümlülüğüne aykırılık olarak görmemesini sadece bu nitelendirmeyi yapmamasından değil, aynı zamanda bu eyleme sadakat yükümlülüğünü ihlal olarak nitelendirdiği eylemler kadar kusur ağırlığı yüklememesinden de anlıyoruz: "...davacı-davalı erkeğin son olayda ortak evin kapısını tekmelediği, kadının ailesini istemediği, porno sitelere girdiği, davalı-davacı kadının ise eşinin ailesiyle görüşmelerini istemediği, birlik görevlerini yerine getirmediği, son olayda eşini ortak eve almadığı anlaşıldığından boşanmaya sebep olan bu olaylarda tarafların eşit kusurlu olduğu belirtilerek davalı-davacı kadının tüm istinaf taleplerinin reddi ile davacı-davalı erkeğin kusur belirlemesi, tazminatlar yönünden istinaf başvuru talebinin kabulüne karar verilmiştir. Her ne kadar bölge adliye mahkemesince tarafların evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında tarafların eşit kusurlu olduğu kabul edilmişse de; davalı-davacı kadına bölge adliye mahkemesince yüklenilen "Son olayda eşini ortak eve

içerikleri anlaşılamasa da, bu eylemin kusur olarak yüklenmesi sadece gizli olmadan ve kasten diğer eşi rahatsız edecek şekilde işlenmesi halinde doğru olacaktır. Tıpkı eşlerden birinin alkol tüketmesinin başlı başına kusur olamamasında olduğu gibi, salt pornografik materyal tüketimi de kusur olarak nitelendirilemez.

Hayvanla, ölüyle, cansız cisimle cinsel ilişkiye girme eylemleri ise zina sayılmadığı gibi cinsel sadakatsizlik de sayılmamalıdır. Zira bu durumlarda üçüncü bir kişi bulunmaz. Öyle ki eşinin bu eylemlerden birini gerçekleştirdiğini öğrenen kişi aldatıldığını değil de daha çok eşinin yaptığı eylemin niteliğini, sapkınlığını düşünür. Sonuç olarak bu eylemler sadakatsizlik olmasa da yine de evlilik birliğinin sarsılması genel sebebini oluşturabilir. Bunun yanında özel boşanma sebebi de oluşturabilir. Şöyle ki, Hayvanları Koruma Kanunu’nun 14.07.2021 tarihinde yürürlüğe giren madde 28/A-3 hükmüyle birlikte hayvanlara cinsel saldırıda bulunan ve tecavüz eden kişi için “altı aydan üç yıla kadar hapis ve yüz günden az olmamak üzere adli para cezası” öngörülmüştür. Diğer yandan, ölüyle cinsel ilişkiye girmek ise TMK m. 130/2 uyarınca ceset üzerinde tahkir edici fiillerde bulunmak suretiyle kişinin hatırasına hakarettir²¹⁷. Dolayısıyla hayvanla veya ölüyle cinsel ilişkiye girmek küçük düşürücü suç özel sebebiyle boşanma sebebi olabilecektir. Bunların haysiyetsiz hayat sürme sebebine dahil edilmeleri için ise bu eylemlerin sürekli olması gerekir. Cansız cisimle cinsel ilişkiye girmek ise tek başına özel bir boşanma sebebi olamayacaktır. Fakat eşi rahatsızlık vermesine rağmen yapıyorsa evlilik birliğinin sarsılması hükümlerine dayanılabilir.

Hemcinse karşı yapılan davranışların sadakat yükümlülüğünü ihlal etmeyeceği yönündeki görüşe²¹⁸ de katılmamaktayız. Özellikle de “Zina – TMK m. 161” başlığı

almaması” eşinin kapıyı tekmelemesi nedeniyle tepkisel bir davranıştır, bu nedenle kadına kusur olarak yüklenilemez. İlk derece mahkemesi ile bölge adliye mahkemesince belirlenen ve gerçekleşen diğer kusurlu davranışlara göre de davacı-davalı erkeğin ağır kusurlu olduğunun kabulü gerekirken...” Y. 2. HD. 2020/1670 E., 2020/2633 K., 03.06.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/2589 E., 2017/8696 K., 10.07.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²¹⁷ TCK m. 130/2: Bir ölünün kısmen veya tamamen ceset veya kemiklerini alan veya ceset veya kemikler hakkında tahkir edici fiillerde bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

²¹⁸ Atılkan, **a.g.e.**, s. 33

altında açıklayacağımız üzere Yargıtay'ın eşcinsel ilişkiyi artık zina olarak değerlendirdiği göz önüne alındığında, hemcins ile gerçekleştirilen davranışların da sadakat yükümlülüğünü ihlal edeceğinde şüphe yoktur.

İrade sakatlığının bulunduğu veya iradenin hiç bulunmadığı hallerde sadakatsizlikten bahsetmek ise mümkün değildir. Fakat irade dışı yapılan eylemlerden ötürü kusur yüklenemese bile yine de evlilik birliğinin sarsılabileceği göz ardı edilmemelidir. Yargıtay'ın, "Davalının Kusursuz Olması" başlığı altında belirttiğimiz üzere eşin tecavüze uğramasının evlilik birliğini sarsacağı yönünde içtihadı bulunmaktadır.

Davranışın sadakatsizlik boyutuna varması için üçüncü kişinin iradesi ise bir ölçüt değildir, sadece eşin bu iradeyi göstermiş olmasına bakılır. Dolayısıyla üçüncü kişiye karşı işlenen cinsel saldırı ve cinsel istismar suçları da cinsel sadakat yükümlülüğünü ihlal kapsamında değerlendirilir. Bunlar aynı zamanda zina ve küçük düşürücü suç işleme nedeniyle boşanmaya da gerekçe olur.

Cinsel taciz suçunu ise sadakatsizlik başlığı altında değerlendirirken diğer cinsel suçlardan ayrı olarak ele almak gerekecektir. Bu suç TCK m. 105 hükmünden de anlaşılacağı üzere "cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında" cezayı gerektirir²¹⁹. Bu suçu işleyen kişinin esasen sadakatsizce davrandığı açık olmakla birlikte Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin dilindeki sadakatsizlik seviyesine ulaşp ulaşmadığı tartışılmalıdır. Yargıtay ceza dairelerinin uygulamasında ise bir erkeğin başka bir kadına onu sevdiğini söylemesi, güzelliğine yorum yapması, çıkma teklif etmesi gibi davranışlar cinsel taciz olarak değerlendirilebilmektedir²²⁰. Fakat bu cümleler Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin

²¹⁹ TCK m. 105: "Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

²²⁰ "...Sanığın, katılana gönderdiği mesajlarda onu sevdiğini ve güzel olduğunu belirtmesi karşısında; eyleminin TCK'nın 105. maddesinde düzenlenen cinsel taciz suçunu oluşturacağı gözetilmeden..." Y. 18. CD. 2015/12936 E., 2016/1695 K., 03.02.2016 T. (KYG T ET: 23.12.2023); "...Sanığın mağdureye, "Beraber denize girelim, çok güzelsin, benimle çıkmaz mısın" demekten ibaret bedensel temas içermeyen

sadakatsizlik olarak adlandıracağı boyutta değildir. Ancak sadakat yükümlülüğünden kaynaklanan bir güven sarsıcı davranış elbette vardır. Öyle ki Yargıtay kararına konu olan bir olayda da kocanın iş yerindeki bir kadına cinsel tacizi güven sarsıcı nitelikte sayılmıştır²²¹. Bu uygulama tartışmalı bulunmayabilir zira bu durumda aslında birbirine zıt düşen iki gerçeğin ele alınması gerekir. Şöyle ki, bir yandan kesinleşen mahkumiyet hükmü sebebiyle eşin TCK m. 105 uyarınca -cinsel amaçlı- hareket ettiği ve dolayısıyla güven sarsıcı davranış boyutunu aştığı düşünülebilir. Diğer yandan mahkumiyet kararını bir kenara koyarsak, ceza dairelerinin cinsel taciz olarak değerlendirdiği çoğu eylem, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi uygulamasında istikrarlı olarak sadakatsizlik boyutuna ulaşmayan güven sarsıcı davranış olarak nitelendirilmektedir. Dolayısıyla cinsel taciz suçundan mahkumiyet hükmünün sadece eylemin işlendiği yönünde kesin hüküm oluşturduğu ve sadakatsizlik değerlendirmesini bu eylemin niteliğine göre yine hukuk mahkemesinin yapacağı sonucuna varabiliriz. Aksi takdirde Yargıtay’ın sırf mahkumiyet kararının olup olmamasına göre benzer eylemlere farklı kusur ağırlığı vermesi söz konusu olur ki bu da istenmeyen bir sonuçtur.

Sadakatsizlik ile güven sarsıcı davranış arasındaki sınırı Güven Sarsıcı Davranışlar başlığında anlatacağız.

2. Güven Sarsıcı Davranışlar

Yargıtay, içtihatlarıyla geliştirdiği güven sarsıcı davranış kavramına ilişkin belli bir tanım yapmamıştır. Bu kavram altında değerlendirilen kusurlu davranışları irdelediğimizdeyse çok farklı davranışların Yargıtay dilinde güven sarsıcı olarak

eyleminin cinsel taciz suçunu oluşturduğunun kabulü gerekirken..." Y. 14. CD. 2013/3516 E., 2014/14753 K., 23.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); "...Müştekiye içindeki cep telefonunu numarası yazılı kâğıdı uzatıp "çok güzel olduğunuzu biliyor musunuz, çok güzelsin, seni beğeniyorum, senden hoşlanıyorum, seni seviyorum" şeklindeki sözleri söyleyerek müştekiyi cinsel yönden, ahlâk temizliğine aykırı olarak rahatsız eden sanığın eyleminin TCK'nın 105/1. maddesinde düzenlenen cinsel taciz suçunu oluşturduğu halde..." Y. (Kapatılan)14. CD. 2012/5197 E., 2013/12926 K., 09.12.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²²¹ "...davacı kocanın da işyerinde çalışan bir kadına cinsel tacizde bulunarak güven sarsıcı davranışta bulunduğu anlaşılmaktadır..." Y. 2. HD. 2010/16468 E., 2011/17524 K., 31.10.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

nitelendirildiğini görüyoruz. Çeşitli konularda yalan söylemek²²², sözünü tutmamak²²³, eve gizlice dinleme cihazı yerleştirmek²²⁴ gibi gönül ilişkilerinden bağımsız davranışlar da bu bağlamda bir kusur sayılabilmektedir.

Güven sarsıcı davranışların uygulamada en çok karşımıza çıkan şekli ise gönül ilişkilerine ilişkin olanlardır. Ancak bunlar sadakat yükümlülüğünü ihlalden daha hafif bir hal olarak kabul edilen davranışlardır²²⁵. Uygulamaya yansıyan olaylardan örnek olarak internette kendisini bekar olarak tanıtip başka kadınla görüşmek²²⁶, sosyal medya sitelerinde başka bir kadınla konuşmak²²⁷, internet sitesine boşanmış olarak üye olmak²²⁸, eşini aldattığına dair söylentilere sebep olmak²²⁹, başka bir erkeğin arabasına binip ayrıca

²²² “...erkeğin de eşine yalan söyleyerek güvenini sarstığı...” Y. 2. HD. 2015/13454 E., 2016/4141 K., 02.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...davacı kadının eşine sürekli yalan söylemek suretiyle onun güvenini sarstığı...” Y. 2. HD. 2016/1620 E., 2016/9490 K., 09.05.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023) “...eğitimi konusunda gerçeğe aykırı beyanda bulunarak eşinin güvenini sarstığı anlaşılmakta...” Y. 2. HD. 2015/7624 E., 2015/8686 K., 28.04.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...davalı kadının çalışmadığı halde çalıştığı konusunda gerçeğe aykırı beyanda bulunmak suretiyle davacı eşinin güvenini sarstığı...” Y. 2. HD. 2015/13920 E., 2015/15335 K., 09.09.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...davacı- karşı davalı kadının da hamile olmadığı halde dokuz ay süreyle hamile olduğu yönünde yalan beyanda bulunarak eşinin güvenini sarstığı anlaşılmaktadır...” Y. 2. HD. 2016/9003 E., 2016/10401 K., 26.05.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Hamilelik konusunda diğer yalan söyleme olayları için bakınız: Y. 2. HD. 2015/8266 E., 2015/9381 K., 06.05.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2014/14131 E., 2014/24533 K., 03.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2018/2336 E., 2019/439 K., 04.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²²³ “...davalı kocanın eşine ve onun akrabalarına yönelik olarak sürekli ağır hakaretler ettiği, evlilik öncesinde verdiği sözleri yerine getirmeyerek eşinin güvenini sarstığı...” Y. 2. HD. 2013/4586 E., 2013/17270 K., 20.06.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²²⁴ “...davacı kocanın, ortak konuta eşinden gizli dinleme cihazı yerleştirerek eşinin güvenini sarstığı ailesinin evliliğe müdahalesine tepkisiz kaldığı anlaşılmaktadır...” Y. 2. HD. 2010/16117 E., 2011/16745 K., 24.10.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²²⁵ “...Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle toplanan delillerden davalı erkeğe kusur olarak yüklenen sadakat yükümlülüğünü ihlal davranışının, güven sarsıcı davranış aşamasında kaldığı...” Y. 2. HD. 2016/14452 E., 2018/3039 K., 12.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...davalı erkeğe yüklenen "sadakat yükümlülüğünü ihlal" vakiasının da yapılan yargılama ve toplanan delillerden "güven sarsıcı davranış" boyutunda kaldığı...” Y. 2. HD. 2016/10565 E., 2018/1430 K., 06.02.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²²⁶ Y. 2. HD. 2011/20057 E., 2012/15965 K., 12.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²²⁷ Y. 2. HD. 2015/7097 E., 2015/22020 K., 23.11.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²²⁸ Y. 2. HD. 2011/18638 E., 2012/14919 K., 04.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²²⁹ Y. 2. HD. 2021/10662 E., 2022/1152 K., 10.02.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/5290 E., 2017/10922 K., 11.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

telefonla konuşmak²³⁰, makul sayılmayacak sayıda uzun telefon konuşmaları yapmak²³¹, biriyle sık sık telefonda görüşüp mesajlaşmak²³², günün değişik saatlerinde yaptığı telefon konuşmalarının sebebini açıklayamamak²³³, eski erkek arkadaşıyla zaman zaman telefonda konuşmak²³⁴ çok sayıda erkekle telefonda yazışmak ve özel görüntüleri göndermek²³⁵, eski erkek arkadaşın mektuplarını saklamak²³⁶, evlenmeden önce görüştüğü erkekle olan fotoğrafları muhafaza etmek²³⁷, haber vermeden evi terk edip uzun süre kimsenin bilmediği yerde olmak²³⁸, sürekli telefon numarası değiştirmek²³⁹ gibi davranışlar diğer eş için güven sarsıcı niteliktedir. Bu davranışların da esasında TMK 185/3 hükmünde düzenlenen sadakat yükümlülüğünden kaynaklandığı hususunda bir tartışma yoktur.

Bazı davranışlarsa tek başına güven sarsıcı nitelikte sayılmamıştır. Örneğin sık sık telefon görüşmesi yapmak²⁴⁰, karşı cinsten biriyle yürümek²⁴¹ veya yemeğe çıkmak²⁴², iki telefon hattına sahip olmak²⁴³, iş yemeği gibi bir etkinliğe gitmek²⁴⁴, iş arkadaşıyla arada sırada iş saatleri haricinde görüşmek²⁴⁵, kadının sosyal medya hesaplarında evlenmeden

²³⁰ Y. 2. HD. 2017/5817 E., 2017/14377 K., 12.12.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³¹ Y. 2. HD. 2021/6993 E., 2021/9030 K., 01.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³² Y. 2. HD. 2014/15631 E., 2014/26666 K., 25.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2017/3196 E., 2018/13109 K., 20.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³³ Y. 2. HD. 2019/6055 E., 2020/378 K., 27.01.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³⁴ Y. 2. HD. 2013/9565 E., 2013/23222 K., 08.10.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³⁵ Y. 2. HD. 2021/3848 E., 2021/5053 K., 21.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³⁶ Y. 2. HD. 2016/18820 E., 2018/6468 K., 21.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³⁷ Y. 2. HD. 2013/7285 E., 2013/19620 K., 09.07.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/19269 E., 2018/8438 K., 03.07.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³⁸ Y. 2. HD. 2019/8356 E., 2020/1396 K., 20.02.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²³⁹ Y. 2. HD. 2021/7970 E., 2021/7994 K., 02.11.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴⁰ Y. 2. HD. 2018/253 E., 2018/2330 K., 21.02.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴¹ Y. 2. HD. 2014/26291 E., 2015/12022 K., 08.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴² Y. 2. HD. 2016/11560 E., 2017/11930 K., 31.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴³ Y. 2. HD. 2013/6959 E., 2013/19487 K., 09.07.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴⁴ Y. 2. HD. 2016/19951 E., 2018/7317 K., 05.06.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴⁵ Y. 2. HD. 2014/12984 E., 2014/23761 K., 25.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

önceki soyadını kullanması²⁴⁶, evi terk ettiği tarihle kadın sığınma evine yerleştiği tarih arasında bir arkadaşında kaldığını beyan etmek²⁴⁷ tek başına güven sarsıcı sayılmamıştır.

Yargıtay dilindeki güven sarsıcı davranış ile sadakatsizlik boyutundaki davranış arasındaki çizgiyi daha iyi anlamamız için ise güven sarsıcı davranış sayılan en ağır davranışları incelememiz gerekmektedir. Örneğin kadının kusurlu davranışlarından başka bir erkekle aşk barındıran mesajlaşmalar²⁴⁸, başka bir erkeğe “Aşkım, seni benden başka sevecek kimse yok.” ve “öptüm” gibi ifadeler kullanması²⁴⁹, bir başkasıyla samimi fotoğraflarının olması ve eşinin güvenini sarstığını itiraf etmesi²⁵⁰, başkasıyla öpüşmesi²⁵¹, telefonuna “aşkım” olarak kayıtlayıp bu kişiyle birlikte kendi isminin de yer aldığı yüzük takması²⁵², sevgili olarak başka bir erkekle görüşmesi²⁵³, bir başka erkekle arabada ve alışveriş merkezinde görülmesi ve telefonda mesajlaşmalarının olması²⁵⁴, evlenme amacıyla iki yıldır bir başka erkekle görüşmesi²⁵⁵, başka bir erkekle kaçarken otobüs terminalinde yakalanmak²⁵⁶, bir başka erkekle nişanlanma²⁵⁷, müşterek çocuğun kocadan olmadığını söylemek²⁵⁸ güven sarsıcı olarak nitelendirilmiştir. Erkeğin kusurlu davranışlarından ise başka kadınlarla telefonda duygusal görüşmeler gerçekleştirmek²⁵⁹, televizyona "Eşimden ayrıldım, Denizli ve çevresinden bayanlar arasın" diye ilan vermek²⁶⁰, başka bir kadınla -gece olduğu belirtilmeyen bir saatte- evden çıkarken ve

²⁴⁶ Y. 2. HD. 2021/1499 E., 2021/2952 K., 13.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴⁷ Y. 2. HD. 2011/5908 E., 2012/10482 K., 24.04.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴⁸ Y. HGK. 2017/3177 E., 2021/1162 K., 05.10.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁴⁹ Y. 2. HD. 2014/28064 E., 2015/13273 K., 22.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵⁰ Y. 2. HD. 2016/23960 E., 2018/10956 K., 09.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵¹ Y. 2. HD. 2015/26733 E., 2017/4413 K., 17.04.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵² Y. 2. HD. 2013/7579 E., 2013/11452 K., 25.04.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵³ Y. 2. HD. 2014/14103 E., 2014/25352 K., 11.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵⁴ Y. 2. HD. 2015/12987 E., 2016/3532 K., 25.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵⁵ Y. 2. HD. 2013/23451 E., 2014/7146 K., 27.03.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵⁶ Y. 2. HD. 2015/20349 E., 2016/13600 K., 05.10.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵⁷ Y. 2. HD. 2013/23239 E., 2013/28013 K., 28.11.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵⁸ Y. 2. HD. 2021/8249 E., 2021/9370 K., 09.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁵⁹ Y. 2. HD. 2016/620 E., 2017/5695 K., 09.05.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁶⁰ Y. 2. HD. 2011/21595 E., 2012/17133 K., 21.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

sokakta yürürken görölmek²⁶¹, yeni birisiyle de evlenebileceğini söylemek²⁶² güven sarsıcı davranış kabul edilmiştir. Görüldüğü üzere davranışın güven sarsıcı sayılması için erkek ve kadın bakımından farklı ölçütler de söz konusu değildir.

Güven sarsıcı davranış, üçüncü kişilerin katılımını da gerektirmez. Pekala eşlerden birinin tek taraflı eylemi de güven sarsıcı davranış olarak nitelendirilebilir. Örneğin kadının ardında bıraktığı mektupta "bana değer verecek biri ile gidiyorum" demesi dahi güven sarsıcı davranış olarak kabul edilebilir²⁶³. Başka bir olayda ise benzer şekilde "Beni çok sevdiğine inandığım birinin yanına gidiyorum" demesine rağmen sadakat yükümlülüğünü ihlal boyutunda olduğu sonucuna varılmıştır²⁶⁴. Bu iki olay arasındaki nitelendirme farkı ise kusurlu davranışı yapanların mahkeme verdiği beyanlardan kaynaklanmaktadır. İlkinde kadının gerçekte nereye gittiği bilinmezken, ikinci olayda kadın kendi aleyhine olacak şekilde beyanda da bulunmuştur. Bizce başkasıyla bir yerlere gittiğini söyleyen tarafın her iki halde de güven sarsıcı boyutu aşar şekilde sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiğini kabul etmek yerinde olacaktır.

Eşten bir başkasıyla sevgili olmak güven sarsıcı davranış olarak kabul edilirken sadece telefon üzerinde cinsel içerikli yazışmalar yapmayı sadakat yükümlülüğünü ihlal boyutunda kabul etmek günümüz koşullarına uygun değildir. Burada sadakat yükümlülüğünü daha ağır ihlal eden davranış aslında bir başkasıyla sevgili veya nişanlı olmaktır, cinsel içerikli sohbet etmek değil. Dolayısıyla bir başkasıyla sevgili olmak gibi eylemler de sadakat yükümlülüğünü ihlal boyutunda kabul edilmeli; sürekli iletişim halinde olduğu ispatlanamayan üçüncü kişilerle yapılan cinsel içerikli sohbetlerse

²⁶¹ Y. 2. HD. 2016/15989 E., 2018/4730 K., 09.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁶² Y. 2. HD. 2014/24340 E., 2015/12755 K., 16.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁶³ "...kadının da "bana değer verecek biri ile gidiyorum" yazılı bir mektup bırakarak bir süre ailelerce bilinmeyen bir yerde kaldıktan sonra ailesinin yanına döndüğü ve bu haliyle güven sarsıcı davranışta bulunduğu anlaşılmaktadır..." Y. 2. HD. 2018/6156 E., 2018/12789 K., 12.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁶⁴ "...kadının da 05.05.2011 tarihli duruşmada alınan beyanından ve evi terk ederken bıraktığı mektupta "...demek ki ben buraya ait değilim, Beni çok sevdiğine inandığım birinin yanına gidiyorum, beni herkes affetsin,..." şeklindeki söylemlerinden sadakat yükümlülüğünün ihlal ettiği anlaşılmıştır..." Y. HGK. 2017/2714 E., 2021/809 K., 22.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

duygu yoğunluğunun az olması sebebiyle tek başına değerlendirildiğinde sadece güven sarsıcı davranış boyutunda sayılmalıdır. Bu nedenle Yargıtay’ın sadakatsizlik ve güven sarsıcı davranış arasındaki sınırı hakkaniyetli çizemediği kanaatindeyiz.

Sadakatsizlik, güven sarsıcı davranış ve zina davranışlarına konu eylemlerin kusur terazisindeki ağırlığı hakkında Yargıtay’ın cinsiyetçi bir tutum izlediği yönündeki görüşe²⁶⁵ katılmadığımızı da burada belirtmemiz gerekmektedir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere belli başlı davranışlar hem erkek hem de kadın için güven sarsıcı veya sadakatsizlik seviyesinde kabul edilmektedir. Birisi için güven sarsıcı olarak kabul edilen davranışın diğeri için sadakatsizlik sayıldığını söyleyebilmemiz mümkün değildir. Aşağıda “Kusur Piramidi” başlığı altında açıkladığımız üzere belli kategori altındaki davranışlara belli ağırlık verildiğinden uygulamada bu konuda cinsiyetçi bir tutum izlendiğini söyleyemeyiz.

3. Birlik Görevlerini Yerine Getirmemek

TMK m. 185 hükmü uyarınca eşler birbirine sadık olmanın haricinde ayrıca birlikte yaşamak, birbirine yardımcı olmak, birliğin mutluluğunu birlikte sağlamak, çocuğun ihtiyaçlarına özen göstermekle de yükümlüdürler. Dolayısıyla bu yükümlülüklerin ihlali de kusurlu davranıştır.

Birlik görevlerini yerine getirme yükümlülüğü, boşanma davası derdest ve taraflar fiili olarak ayrı yaşıyor olsalar bile kısmen devam eder. Öyle ki Yargıtay dava görülüyor olsa bile zorunlu ortak birlik giderlerine gücü oranında katılmayan tarafa bundan ötürü kusur yüklemektedir²⁶⁶. Ayrıca kanun koyucu da tedbir nafakası düzenlemesiyle mali

²⁶⁵ Rabia Sağlam, “Zinanın Hukuk-İçi ve Hukuk-Dışı Soykütüğü”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2020, s. 298-300

²⁶⁶ “...boşanma davasının açılmış olması nasıl ki eşlerin birbirlerine karşı olan sadakat yükümlülüğünü ortadan kaldırmıyorsa, aynı şekilde birliğin giderlerine güçleri oranında katılmak zorunluluklarını da ortadan kaldırmamaktadır. Eşlerin açılan boşanma davası nedeniyle ayrı yaşamaları, tek başına yaşamak zorunda kalan evin en azından elektrik, su, doğal gaz, aidat, iletişim, varsa kira vs. gibi zorunlu ortak “geçim” giderlerini sonlandırmamakta, aksine bu giderler devam etmektedir. İşte eşler, her ne kadar boşanma aşamasında da olsalar; kanundan doğan bu yükümlülükleri gereği devam eden zorunlu giderlere

yükümlülüklerin yerine getirilecek olmasından emin olmak istemiştir. Fakat ortak hayatın fiilen sürdürüldüğü dönemle aynı yükümlülüklerin olduğu gibi devam ettiği söylenemez, yükümlülüklerin kapsamı daralacaktır²⁶⁷. Hatta boşanma davası sırasında eşlerin iletişimi kesecek noktaya getirmeleri oldukça olağandır²⁶⁸.

Yargıtay'ın birlik görevlerini yerine getirmeme olarak tanımladığı davranışlara örnek olarak birlikte yaşamaktan kaçınmak²⁶⁹, eşi ailesinin evine bırakmak veya kovmak²⁷⁰, eşle ilgilenmemek²⁷¹, bağımsız konut temin etmemek²⁷², masraflara katılmamak²⁷³, evin ihtiyaçlarıyla ilgilenmemek ve ev işlerini yapmamak²⁷⁴, evin temizliğiyle ilgilenmemek²⁷⁵ gösterilebilir.

Yargıtay'ın birlik görevlerini yerine getirmeme davranışlarını kimi zaman ne şekilde işlendiyse o şekilde karara yazdığını kimi zamansa sadece ilgili tarafın birlik görevlerini yerine getirmediğini belirterek karara aktardığını görüyoruz²⁷⁶. Bu da kararları değerlendirmeyi güçleştirmektedir.

güçleri oranında emek ve mal varlıkları ile katılmak zorundadırlar..." Y. HGK. 2021/322 E., 2022/851 K., 07.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁶⁷ Özlem Sarı Fidan, "Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davası Açıldıktan Sonra Eşlerin Sadakat Yükümlülüğünün Değerlendirilmesi", **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2022, s. 1303

²⁶⁸ "...davacı-davalı kadına kusur olarak yüklenen benimle artık görüşme, boşanma davası açtım dediği vakiasının davacı-davalı kadına kusur olarak yüklenemeyeceği..." Y. 2. HD. 2021/2844 E., 2021/6049 K., 15.09.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁶⁹ Y. 2. HD. 2020/2876 E., 2020/4593 K., 12.10.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/10056 E., 2012/27636 K., 20.11.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁷⁰ Y. 2. HD. 2014/17558 E., 2014/17549 K., 17.09.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁷¹ Y. 2. HD. 2013/25632 E., 2014/12493 K., 05.06.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁷² Y. 2. HD. 2015/1585 E., 2015/15440 K., 10.09.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁷³ Y. 2. HD. 2016/692 E., 2017/5534 K., 08.05.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁷⁴ Y. 2. HD. 2013/12331 E., 2013/26214 K., 13.11.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁷⁵ Y. 2. HD. 2016/17761 E., 2018/5909 K., 02.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁷⁶ Örneğin bu kararda taraflardan birinin birlik görevlerini yerine getirmediği ifade edilmişken, diğerinin davranışı da birlik görevlerini yerine getirmeme niteliğinde olmasına rağmen onun doğrudan açıkça ne şekilde bir davranış işlediği belirtilmiştir: "...birlik görevlerini yerine getirmeyen davalı koca ile eşini evden kovan davacı kadının boşanmaya sebep olan olaylarda eşit kusurlu olduklarının..." Y. 2. HD. 2012/1432 E., 2012/21214 K., 13.09.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/19819 E., 2016/7834 K., 18.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Yargıtay’ın birlik görevlerinin mali yükümlülüklerle ilgili olanlarını erkeğe yüklemeye meyilli olduğunu söyleyebiliriz. Türk toplumunda erkeğin bir işte çalışırken kadının ev işleriyle ilgilendiği şeklindeki iş bölümünün yaygın olduğu göz önüne alınınca böyle bir kabul çoğu zaman makul olabilir. Fakat mahkeme yine de toplumsal cinsiyet rollerini bir kenara koyup somut olay bazında değerlendirme yapmalıdır. Oysa erkeğin çalışmayıp kadının düzenli işte çalıştığı durumlarda bile, Yargıtay’ın ekonomik nedenler ve sorumluluğun bizatihi olarak kadına ait olmadığı gerekçeleriyle kadına bağımsız konut temin etme kusurunu yüklemekte tereddüt ettiğini görüyoruz²⁷⁷. Aslında bu tereddüdün yanlış olduğunu biz de iddia etmiyoruz. Zira taraflardan birisinin çalışıyor olması gerçekten de bağımsız konut temin etme görevini tek başına yüklediği anlamına gelmez. Fakat Yargıtay’ın erkek eş için bu değerlendirmeyi yapmadan kusur olarak yüklemesine karşılık düzenli çalışan eş kadın olunca bu değerlendirmeyi yapmaması eşitlikle bağdaşmamaktadır. Günümüz koşullarında büyük şehirlerin orta halli yerlerindeki ev kiralari bile asgari ücretin üstüneyken tüm mali yükün peşinen erkeğe yüklenmesi gerçekçi bir tutum değildir. Dolayısıyla özellikle bu “bağımsız konut temin etmeme” kusuru yüklenirken daha hassas olunması gerektiği kanaatindeyiz. Eğer bağımsız konut temin edilmemesinde bir kusur yoksa, pekala eşinin ailesiyle yaşamak zorunda kalan taraf için evlilik birliğini -kusurdan bağımsız- olarak sarsan bir sebep olarak kabul edilebilir.

²⁷⁷ “...Yapılan yargılama ve toplanan delillerden; kadına yüklenen kusurlardan bağımsız konut tesis etmediği ve eşini ailesi ile oturmaya mecbur ettiği vakıası yönünden tarafların uzun bir süre önce ortak aldıkları karar üzerine kadının aile fertlerinin hastalığı ve ekonomik nedenlerden dolayı kadının ailesi ile birlikte yaşamaya başladıkları, daha sonra kadının kardeşinin ve babasının vefat ettiği, tarafların kadının annesinin evinde onunla birlikte oturmaya devam ettikleri, bu süre zarfında kadının düzenli olarak bankada çalıştığı, erkeğin ise düzenli olarak çalışmadığı, kadının çalışması nedeniyle ortak çocuklara kadının annesinin baktığı, masrafların çoğunu da kadın ve annesinin üstlendiği hususları hep birlikte değerlendirildiğinde tarafların kadının annesinin evinde kalıyor olmalarının ekonomik nedenlerle devam ettiği, kaldı ki bağımsız konut temin etme yükümlülüğünün somut olay açısından bizatihi kadına ait bir yükümlülük olmasının da beklenemeyeceği gözetildiğinde bu vakıanın kadına kusur olarak yüklenilmesi doğru olmamıştır...” Y. 2. HD. 2021/10159 E., 2022/438 K., 24.01.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

4. Ekonomik Şiddet ve Mali Güvenin Sarsılması

Yargıtay, eşlerin parasal konularda birbirinin güvenliğini sarsması durumunda bu vakıaları genellikle mali konularda güvenli sarsıcı davranışlar kavramı altında değerlendirmektedir. Fakat bu kavram altında değerlendirilen bazı davranışların ekonomik şiddet olarak da adlandırıldığını görüyoruz. Mali yönden güvenli sarsıcı davranış olarak nitelendirilenlere taşınmazı ilk eşinden olan oğluna devretmek²⁷⁸, altınlarını kocasına haber vermeksizin abisine vermek²⁷⁹, kadının ziynetlerini habersizce alıp hırsız çalmış gibi davranmak²⁸⁰, eşinin parasını izinsizce almak²⁸¹, banka hesabından habersizce para çekmek²⁸², eşin verdiği vekaleti kötüye kullanarak eşin taşınmazlarını devretmek²⁸³, evden ayrıldıktan sonra eşine üstüne taşınmaz alırsa geri döneceğini söyleyip taşınmaz alınınca da dönmek²⁸⁴ gibi eylemler örnek verilebilir. Diğer yandan ekonomik şiddet olarak nitelendirilenlere ise eşin maaşını almak²⁸⁵, kendi adına kayıtlı taşınmazı eşine sormadan başkasına devretmek²⁸⁶, edinilmiş malı ailesine kaçırmak²⁸⁷, aşırı borçlanarak aileyi zora düşürmek²⁸⁸, çalışmayan eşe harçlık vermemek²⁸⁹, eşe karşı cimri

²⁷⁸ Y. 2. HD. 2011/20992 E., 2012/15090 K., 05.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁷⁹ Y. 2. HD. 2013/993 E., 2013/13539 K., 13.05.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸⁰ Y. 2. HD. 2014/4968 E., 2014/14830 K., 30.06.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸¹ Y. 2. HD. 2016/1271 E., 2016/13202 K., 27.09.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸² Y. 2. HD. 2014/20357 E., 2014/25027 K., 08.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸³ Y. 2. HD. 2015/3822 E., 2015/18398 K., 14.10.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸⁴ Y. 2. HD. 2012/12747 E., 2013/950 K., 17.01.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸⁵ Y. 2. HD. 2021/72 E., 2021/1765 K., 01.03.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸⁶ Y. 2. HD. 2020/4315 E., 2020/4764 K., 14.10.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2019/8396 E., 2020/1071 K., 13.02.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸⁷ Y. 2. HD. 2019/15 E., 2019/8487 K., 10.09.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸⁸ Y. 2. HD. 2016/22766 E., 2018/9015 K., 12.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁸⁹ Y. 2. HD. 2019/4681 E., 2019/12252 K., 12.12.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2018/3648 E., 2019/3769 K., 01.04.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2017/2489 E., 2019/1468 K., 20.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

davranmak²⁹⁰, eşe²⁹¹ veya ailesine²⁹² ait taşınmazı kendi üzerine yapılması için baskı yapmak, eşin çalışmasına izin vermemek²⁹³ örnek verilebilir.

Görüldüğü üzere birbirine benzer vakıalar her iki kavram altında da yer alabilmektedir. Üstelik ekonomik şiddetin de birlik görevlerini yerine getirmemenin bir görünüşü olduğu yönünde Yargıtay kararı da mevcuttur²⁹⁴. Dolayısıyla burada bir kavram karmaşasıyla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Burada bir ayırım yapabilmek, aşağıda “Kusur Piramidi” başlığında açıklayacağımız üzere mali konularda güven sarsıcı davranışlar çoğu zaman diğerlerinden daha ağır bir kusur yoğunluğuna sahip olduğundan önemlidir. Örneğin yukarıdaki ekonomik şiddet olarak nitelendirilmiş davranışlardan edinilmiş malı kaçırmak gibi aynı zamanda güveni de sarsacak nitelikte olanların, ileride de açıklayacağımız üzere eşe karşı cimri davranmaya kıyasla daha ağır kusur yoğunluğuna sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Üzerinde durmak istediğimiz bir diğer husus, mal kaçırmının boşanmada kusur olarak yüklenip yüklenemeyeceğidir. Zira gerçekten malın kaçırılıp kaçırılmadığı muvazaaya dayalı açılan tasarrufun iptali davası sonucunda belli olacaktır. Fakat bu davaya bakılması için hukuki yarar gerektiğinden, boşanma gerçekleşmeden kabul edilmesi zaten mümkün olmaz. Dolayısıyla boşanma davasına bakan hakim bu hususu bekletici mesele yapamayacağından, kendi incelemesi neticesinde bu vakıanın varlığına ya da yokluğuna karar vermesi gerekir. Fakat boşanma davasına bakan hakimın varacağı sonuç kesinleşse dahi bunun tasarrufun iptali davasında kesin hüküm teşkil etmesi düşünülemez.

²⁹⁰ Y. 2. HD. 2018/6942 E., 2018/13653 K., 28.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁹¹ Y. 2. HD. 2015/17623 E., 2016/9482 K., 09.05.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁹² Y. 2. HD. 2016/23245 E., 2018/11152 K., 16.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁹³ Y. 2. HD. 2015/25699 E., 2017/4572 K., 18.04.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁹⁴ “...her iki tarafın kusurlu davranışları bulunsa da, davalı kocanın eşine ekonomik şiddet uygulayarak birlik görevlerini ihmal ettiği...” Y. 2. HD. 2014/2357 E., 2014/13603 K., 17.06.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

5. Cinsel Şiddet

Boşanma uygulamamızda cinsel şiddet, yalnızca cinsel dokunulmazlığı ihlal eden davranışlarla değil, aynı zamanda cinsel ilişkiyle ilgili diğer yükümlülüklerin ihlaliyle de söz konusu olabilmektedir. Öyle ki Yargıtay, evliliğin cinsel arzuları tatmin etme gayesinin de bulunduğu gerekçesiyle evlilikte cinsel hayatın olmamasını evlilik birliğini sarsan bir vakıa olarak ele alır²⁹⁵. Dolayısıyla cinsel ilişkinin gerçekleşmemesi taraflardan birisinin bundan kaçınması veya tedavisi mümkün bir hastalığın tedavisini olmayı reddetmesi sebebiyleyse bu vakıa kusur olarak yüklenir. Örneğin yatakları ayırarak cinsel ilişkiden kaçınan taraf kusurludur²⁹⁶.

Durum böyle olmakla birlikte, kişinin kendi bedeni üzerinde karar verme ve geleceğini belirleme hakkının diğer hukuki müdahalelere nazaran daha öncelikli olması sebebiyle, tedaviden kaçınmanın kusurlu bir davranış sayılamayacağı ifade edilerek bu uygulama doktrinde eleştirilmektedir²⁹⁷. Hatta eşin bir rahatsızlığı bulunmamasına rağmen cinsel ilişkiden kendi seçimiyle kaçınmasının dahi kusur olarak yüklenemeyeceği savunulmaktadır²⁹⁸. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Kişinin kendi bedeni üzerinde karar verme hakkı olsa da, evlenerek eşinde cinsel arzuların birlikte tatmin edileceğine yönelik bir beklenti yaratılmış olur. Bu konuda kendi bedeni üzerinde karar vermek isteyen kişi, eşinin cinsel ilişki beklentisi varsa pekala en başta evlenmeyerek veya bunu önceden belirterek sorunun önüne geçebilirdi.

²⁹⁵ “...Evlenmenin sosyal amacı yanında, cinsel arzuları tatmin etme gayesi de vardır. Tarafların cinsel organları normal yapıda olmasına rağmen; psikolojik sebeple de olsa uzun evlilik süresi içinde cinsel ilişki kuramadıkları dosya içindeki raporlardan anlaşılmaktadır. Bu hal evlilik birliğini temelinden sarsar...” Y. 2. HD. 2009/20100 E., 2010/21527 K., 09.02.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁹⁶ Y. 2. HD. 2016/23990 E., 2018/9794 K., 24.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

²⁹⁷ Özlem Tüzüner, “Boşanma Açısından Eşle Cinsel Birliktelik Yaşa(ya)mama ve Yargıtay’ın İlgili İçtihatlarının Mukayeseli Aile Hukuku Penceresinden Eleştirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 29, Sayı 1, 2023, s. 423

²⁹⁸ Tüzüner, **a.g.e.**, s. 420-421

Hangi tarafın cinsel ilişkiden kaçındığı belirlenememişse, Yargıtay, cinsel ilişkide aktif olduğu gerekçesiyle kusuru erkeğe yüklemektedir²⁹⁹. Eşitlik ilkesine aykırı bu görüşe haklı olarak karşı oy verenler de olmaktadır³⁰⁰ ve doktrinde de bu husus eleştirilmektedir³⁰¹. Asıl nedeninin bilinmesi mümkün olmayan bu konuda kusurun direkt erkeğe yüklenmesi cinsiyetçi ve gerçekçi olmayan bir yaklaşımdır. Yargıtay maddi gerçeklerden kopuk bir adli gerçek arayışına girmektedir. Her iki tarafın da cinsel ilişkiden kaçındığı durumlarda sorun pekala iki tarafa da kusur yüklenerek çözülebilir.

6. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddetin kusur kıyasındaki ağırlığı şiddetin yoğunluğuna göre değişecektir. İttirmek, tokat atmak gibi basit bir fiziksel şiddet eylemi söz konusu olabileceği gibi hastanede yatmayı gerektirecek kadar ağır bir şiddet de söz konusu olabilir. Fakat Yargıtay kararlarında çoğunlukla şiddetin nasıl gerçekleştiği belirtilmeksizin sadece şiddet olduğu belirtildiğinden şiddetin kusur terazisindeki ağırlığın değerlendirilmesi de zordur.

²⁹⁹ “...Davalı-karşı davacı koca, davacı-karşı davalı kadının cinsel birleşmeye yanaşmadığını ya da cinsel birleşmeye engel fiziki bir rahatsızlığının bulunduğunu ispat edememiştir. Birlikte yaşanan uzun süre içinde cinsel ilişkinin başaramamış olması karşısında eşlerde birbirine karşı haklı bir nefretin, en azından isteksizliğin doğacağı şüphesizdir. Böyle bir durumu davacı-karşı davalı kadın açısından bir kusur olarak kabul etmek mümkün değildir. Ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan ve ondan sonra da devam edip etmeyeceği şüpheli bulunan cinsel yaklaşmayı beklemek için davacı-karşı davalı kadını zorlamak açık bir haksızlıktır. Bu koşullar altında cinsel birlikteliğin sağlanamamasında davalı-karşılık davacı kocanın tam kusurlu olduğunun kabulü ile, karşılık davasının reddi gerektiği halde...” Y. 2. HD. 2009/20100 E., 2010/21527 K., 09.02.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/7810 E., 2016/8548 K., 27.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/22239 E., 2018/8017 K., 25.06.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2011/6539 E., 2012/12258 K., 08.05.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/7131 E., 2012/26359 K., 07.11.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁰⁰ Karşı oy içeren örnek karar: Y. 2. HD. 2020/5921 E., 2021/2913 K., 12.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁰¹ Tüzüner, **a.g.e.**, s. 421

7. Duygusal Şiddet

Genellikle sözel şiddet şeklinde karşımıza çıkan duygusal şiddette somut fiziksel bulgular yer almamaktadır³⁰². Hakaret, aşağılama, tehdit, dışlama, suçlama, sürekli kıskanç ve baskıcı tutum, aile mahremine ilişkin meseleleri başkalarına anlatma³⁰³, sevgisiz davranma gibi davranışlar sıkça karşılaşılan duygusal şiddet davranışlarıdır. Yargıtay'ın duygusal şiddeti ağır veya sürekli olarak nitelediği durumlarda bu davranışların kusur terazisindeki ağırlığının arttığını görüyoruz³⁰⁴. Fakat Yargıtay karar metinlerinde çoğu zaman bu tarz nitelendirmeleri yapmamakta, örneğin hakaret ağır veya sürekli olsa bile buna değinmeksizin davranışı kısaca hakaret olarak tanımlayabilmektedir³⁰⁵. Bu da kararları değerlendirmeyi zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla hangi durumlarda duygusal şiddetin ağırlaştığını somut örnekleri esas alarak açıklamamız gerekecektir. Yargıtay'ın karar metinlerinde çoğu zaman olayın detayları yer almasa da, duygusal şiddetin boyutunun yeterince açıklanmış olduğu kararlardan yola çıkarak bazı sonuçlara ulaşabiliriz. Bu ayrımı yapmanın önemi, ileride de açıklayacağımız üzere kusurlu davranışın kusur terazisinde en fazla ve en az ne kadar ağırlığa sahip olacağının tespitinde işimize yarayacak olmasıdır.

³⁰² Oğuz Polat, “Şiddet”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 1, 2016, s. 31

³⁰³ Ailevi bir meseleyi başkasına anlatmak her durumda kusurlu davranış sayılmaz. Dolayısıyla somut olaya göre özel değerlendirme yapılmalıdır. Örneğin Yargıtay, neden çocuklarının olmadığını soran yakınlarına cinsel hayatlarının olmadığını söyleyen eşin davranışının özel hayatın ifşası niteliğinde olmayacağı yönünde karar vermiştir: “...Davacının, çocuklarının olmamasının sebebini soran yakınlarına, cinsel hayatlarının bulunmadığını anlatması, özel hayatın başkalarına ifşası niteliğinde görülemez ve bundan dolayı davacı kusurlu kabul edilemez...” Y. 2. HD. 2014/11934 E., 2014/25373 K., 10.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁰⁴ **Tablo X**

³⁰⁵ “...Toplanan delillerle, davalı-karşı davacı kadının eşine yönelik birden fazla kez hakaret ettiği, davacı-karşı davalı erkeğin ise annesinin evlilik birliğine olumsuz etkilerine sessiz kaldığı da anlaşılmaktadır. Tarafların gerçekleşen bu kusurlu davranışlarına göre, eşine fiziksel şiddet uygulayan ve annesinin evlilik birliğine olumsuz etkilerine sessiz kalan davacı-karşı davalı erkeğin, eşine hakaretler eden davalı-karşı davacı kadına nazaran ağır kusurlu olduğunun kabulü gerekirken, yazılı şekilde kusur belirlemesi yapılması doğru bulunmamıştır...” Y. 2. HD. 2017/4489 E., 2018/13951 K., 04.12.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

En çok karşılaşılan duygusal şiddet biçimi olan hakareti içeren kararları incelediğimizde, ağır nitelikte sayılan hakaretlerin belli başlı unsurlardan birini veya birkaçını birlikte ihtiva etmeye meyilli olduğu gözlemlenmektedir. Bu unsurlar süreklilik³⁰⁶, sürekli olmasa bile belli bir zaman diliminde sıkça tekrar etme, tek seferde söylenmiş olsa bile çok sayıda farklı hakaretin birlikte bulunması³⁰⁷, eşin namus ve haysiyetini ağır seviyede incitme³⁰⁸, küfür içirme³⁰⁹, hakarete ek olarak aşağılayıcı kelimelerin de kullanılması, hakaretin eşin saygınlığını koruması önemli bir ortamda yapılması gibi hallerdir. Adi hakaretlerde ise süreklilik, sıkça tekrar etme, çok sayıda farklı hakaretlerle birlikte bulunma gibi unsurlara rastlanılmaz. Fakat küfür, sinkaf içeren veya eşin namus ve haysiyetine yönelik her hakaretin ağır nitelikte olduğu da kabul edilemez, somut olaydaki ağırlıklarına göre bakılmalıdır.

Karşılıklı kusur kıyası sonucunda elde edilen neticeyi göz önüne alarak, Yargıtay'ın ağır nitelikte kabul etmediğini anladığımız adi hakaret davranışlarına örnek olarak "Sen de erkek misin" demek³¹⁰; "Kel, kelloş" demek³¹¹; "Salak mısın" demek³¹²; "Salak, manyak, tipsiz" demek³¹³; "Böyle Şabanlık olmaz." demek³¹⁴; "Arpan az geldi."

³⁰⁶ "...davalı (kadın)'ın da eşine ve ailesine yönelik olarak "hayvansınız, bunlar pis, bunlarla yaşayamam, ne biçim insanlarsınız vb." sözlerle sürekli ağır hakaretler ettiği ve onları aşağıladığı anlaşılmaktadır..." Y. 2. HD. 2014/10190 E., 2014/21894 K., 06.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁰⁷ "...davacı (kadın)'ın eşine "it, terbiyesiz, adi, sen erkek değilsin, adam değilsin, ben hala genç ve güzelim, başkaları tarafından isteniyorum" şeklinde sözlerle ağır hakaret edip onu aşağıladığı, davalı (koca)'nın ise ailesinin etkisinde kalarak eşine fiziksel şiddet uyguladığı ve onu istemediğini söylediği anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında boşanmaya sebep olan olaylarda taraflar eşit derecede kusurludur..." Y. 2. HD. 2014/8638 E., 2014/18774 K., 29.09.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁰⁸ "...davacı-davalı kadının da eşine "sen istersen annenle yat, yengenle yat" demek suretiyle ağır sözlerle hakaret ettiği..." Y. 2. HD. 2010/8282 E., 2011/12043 K., 12.07.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁰⁹ "...davalı-davacı erkeğin bir kısım tanık beyanlarıyla da ispatladığı üzere davacı-davalı kadının eşine orospu çocuğu diyerek ağır hakaret ettiği..." Y. 2. HD. 2018/5100 E., 2019/2582 K., 12.03.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹⁰ Y. 2. HD. 2009/3752 E., 2010/5475 K., 22.03.2010 T.; Y. 2. HD. 2021/9102 E., 2021/10216 K., 28.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹¹ Y. 2. HD. 2014/16160 E., 2015/29 K., 12.01.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹² Y. 2. HD. 2016/13993 E., 2018/3514 K., 19.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹³ Y. 2. HD. 2015/5601 E., 2015/20437 K., 04.11.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2019/4319 E., 2019/11919 K., 03.12.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹⁴ Y. 2. HD. 2015/13634 E., 2016/4405 K., 08.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

demek³¹⁵; “Kaltak” demek³¹⁶; “Şerefsiz, sen önce adam olmayı becer” demek³¹⁷ eylemlerini gösterebiliriz.

Yargıtay’ın ağır nitelikte kabul ettiği anlaşılan hakaret davranışlarına örnek olarak "İbne, puşt, sen erkek misin, salak, aptal" demek³¹⁸; "İt, terbiyesiz, adi, sen erkek değilsin, adam değilsin, ben hala genç ve güzelim, başkaları tarafından isteniyorum" demek³¹⁹; “Şerefsiz, sen adam mısın, sen erkek misin, aşağılık, orospu çocuğu, eşekoğlu eşek” demek³²⁰; “annenle yat, yengenle yat” demek³²¹; "Şerefsiz, pezevenk, git bu evden, sen adam mısın, gavatsın, Allah belanı versin, şerefsizsiniz" demek³²²; “Sen orospu çocuğusun, pezevenksin, gavatsın, oh annene nasıl vurdum, sen erkek değilsin, karı kılıklı, etek giy de gez, senin gibi pisliğe ben çocuk verdim” demek³²³; "O...çocukları, şerefsizler, senden koca olmaz, seninle boşuna mı evlendim, s., s..bana bakacaksın, mallarını yakacağım, hepinizi öldüreceğim, git ananla kardeşinle otur sana karılığı onlar yapsın “ demek³²⁴; eşin yakınlarını arayarak “orospu bacınızı alın götürün” demek³²⁵; “Godoş, pezevenk”³²⁶ demek; “Hayvansınız, bunlar pis, bunlarla yaşayamam, ne biçim insanlarsınız vb.” demek³²⁷; “Orospu çocuğu” demek³²⁸; Mütemudi olarak "Pislik, it, sen erkek değilsin" demek³²⁹; "Beyinsiz, adam olmaz, seni baban boşatsın pazarlasın" demek³³⁰; Başkalarının yanında “Salak, manyak, ibne, Allah belanı versin.” vb. tarzında

³¹⁵ Y. 2. HD. 2016/16026 E., 2018/5198 K., 18.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹⁶ Y. 2. HD. 2021/1188 E., 2021/3149 K., 15.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹⁷ Y. 2. HD. 2012/16462 E., 2013/2093 K., 28.01.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹⁸ Y. 2. HD. 2014/13542 E., 2014/23907 K., 26.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³¹⁹ Y. 2. HD. 2014/8638 E., 2014/18774 K., 29.09.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²⁰ Y. 2. HD. 2014/16788 E., 2014/17341 K., 15.09.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²¹ Y. 2. HD. 2010/8282 E., 2011/12043 K., 12.07.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²² Y. 2. HD. 2016/12411 E., 2018/2623 K. 26.02.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²³ Y. 2. HD. 2015/15545 E., 2016/7180 K., 11.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²⁴ Y. 2. HD. 2015/5380 E., 2015/19060 K., 21.10.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²⁵ Y. HGK. 2017/2423 E., 2019/872 K., 04.07.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²⁶ Y. 2. HD. 2015/5828 E., 2015/20540 K., 05.11.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²⁷ Y. 2. HD. 2014/10190 E., 2014/21894 K., 06.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²⁸ Y. 2. HD. 2018/5100 E., 2019/2582 K., 12.03.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³²⁹ Y. 2. HD. 2013/23290 E., 2014/7292 K., 27.03.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³³⁰ Y. 2. HD. 2017/5374 E., 2019/2685 K., 13.03.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

konusmak³³¹ eylemlerini gösterebiliriz. Bu tarz davranışlara daha fazla kusur atfedildiği, aşağıda “Kusur Piramidi” başlığı altında açıkladığımız hususlar da göz önüne alındığında, ilgili kararlardaki kusur belirlemesinde varılan sonuçlardan bellidir.

Duygusal şiddetin ağırlaşması hakaret dışındaki davranışlarda da söz konusu olabilmektedir. Örneğin tehdidin sair kötülük yapılacağı iddiasıyla işlenmesi halinde bunun hafif derecede kusurlu bir davranış olduğu; silah kullanılarak ve/veya öldürmekle tehdidin bulunduğu durumlardaysa ağır bir tehdidin bulunduğu kabul edilmelidir. Elbette olaydaki öldürmekle tehdidin diğer eşte yaratması beklenen etki de göz önüne alınmalıdır. Anlık sinirle söylenmiş ve ciddi olması beklenemeyecek bir “öldüreceğim” kelimesinin yine hafif derecede kusura etki etmesi gerekir; o korkuyu gerçekten hissettirmesi beklenen bir tehdidin ise kusur yoğunluğunun ağırlaştığı kabul edilecektir.

Eşi hafif nitelikteki bir davranışla itham etmek ile tarafların sosyal durumlarına göre oldukça kötü bir davranış sayılabilecek namusuna ilişkin haysiyetsiz hayat sürme seviyesine gelecek eylemlerle veya küçük düşürücü bir suç işlemekle itham etmek arasında da aynı fark söz konusudur. İthamın ağırlığı kusur terazisindeki ağırlığı da artırır. Yargıtay’ın ağır nitelikte kabul ettiğini anladığımız itham davranışlarına örnek olarak: Ortak çocuğa “benden olduğunu düşünmüyorum.” demek³³²; Eşi bakire olmamakla suçlamak³³³; Eşe ve ailesine asılsız hırsızlık suçlamasında bulunmak³³⁴; Eşine ve kızına başka erkeklerle yakaladığına dair namus ve haysiyetlerine ilişkin söylemlerde bulunmak³³⁵; Eşi güven sarsıcı davranışlarda bulunmakla suçlamak³³⁶ eylemleri gösterilebilir.

³³¹ Y. 2. HD. 2017/4217 E., 2017/14046 K., 04.12.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³³² Y. 2. HD. 2016/25483 E., 2017/2018 K., 27.02.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³³³ Y. 2. HD. 2012/421 E., 2012/18751 K., 05.07.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³³⁴ Y. 2. HD. 2013/993 E., 2013/13539 K., 13.05.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³³⁵ Y. 2. HD. 2017/1304 E., 2019/810 K., 11.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³³⁶ Y. 2. HD. 2011/6618 E., 2012/3301 K., 20.02.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Kıskançlık ve baskıcılık eylemlerinin kusur olabilmesi için doğal olarak süreklilik gerektirdiğinden, diğer duygusal şiddet davranışlarında kusur yoğunluğunu artıran süreklilik unsuru burada kusuru ağırlaştırmaz. Fakat baskıcı tutum manevi bir baskıdan ibaret olmayı aşarak diğer eşin özgürlüklerini kısıtlayacak seviyeye ulaşmışsa o zaman kusur yoğunluğu artacaktır³³⁷.

8. Fiili Ayrılık (TMK m. 166/son) ve AYM'nin İptal Kararı

Bu başlıkta öncelikle fiili ayrılık hukuki sebebinin mevcut durumda nasıl anlaşıldığından ve yorumlarımızdan bahsedilecek, ardından AYM'nin iptal kararı üzerinde durulacaktır.

TMK m. 166/son uyarınca, daha önce herhangi bir sebeple açılan boşanma davasının reddedilmesine ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra üç yıl boyunca ortak hayat tekrar kurulamamışsa, sürenin bitiminden sonra açılan boşanma davası, fiili ayrılığın evlilik birliğini temelden sarsıldığı karinesine dayanarak kabul edilir. Fakat önceki davanın yetkisizlik ve görevsizlik gibi maddi anlamda kesin ret hükmü oluşturmayan bir kararla sonlanmış olması halinde bu hüküm uygulanmaz³³⁸. Ayrıca önceki davanın boşanma davası olması zorunlu olup, evliliğin butlanına ilişkin davalar TMK m. 166/son'a dayanak olamaz³³⁹.

³³⁷ Bu davranışlara daha fazla kusur atfedildiği, ileride “Kusur Piramidi” başlığı altında açıkladığımız hususlar da göz önüne alındığında, kusur belirlemesinde varılan sonuçlardan bellidir: “...erkeğin eşini evden dışarı çıkarmayıp, ailesi ile görüştürmemek suretiyle aşırı kıskanç davranışlar sergilediği, kadının ise eşine yönelik "seni sevmiyorum, istemiyorum, boşanacağım" dediği, kadın tarafından dayanılan şiddet eyleminin gerçekleşmediği, bu haliyle boşanmaya sebep olan olaylarda erkeğin ağır kusurlu olduğunun anlaşılmış bulunmasına göre...” Y. 2. HD. 2015/12131 E., 2016/2490 K., 15.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...davalı kocanın aşırı şekilde kıskanç olup karısının görüşme ve hareketlerini kısıtladığı, davacı kadınında kocasına tokat attığı anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre boşanmaya neden olan olaylarda tarafların eşit kusurlu olduğu anlaşılmaktadır...” Y. 2. HD. 2013/1095 E., 2013/13680 K., 14.05.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³³⁸ Kübra Çınar Mutlu, “Boşanma Sebepleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2019, s. 70

³³⁹ Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 70

Kanun koyucu diğer boşanma sebeplerinde “...boşanma davası açabilir.” ifadesini kullanırken, eylemli ayrılığı düzenlediği TMK m. 166/son hükmünde “boşanmaya karar verilir.” ifadesini kullanmıştır. Dolayısıyla hakimin TMK m. 166/son’a dayalı boşanma davasında takdiren ayrılığa dahi karar veremeyeceğini söyleyebiliriz.

Kanun koyucu reddedilen boşanma davasının kesinleşmesinden itibaren üç yıllık sürenin tamamlanmış olmasını arasa da, bu üç yıllık süre içinde başka bir boşanma davası açılırsa bunun süreye etkisinin olup olmayacağı üstünde durulmalıdır. Öyle ki ileride de değineceğimiz üzere terk özel sebebine dayalı davalarda ihtardan sonra başlayan dört ve iki aylık süreler tamamlanmadan bir boşanma davası açılırsa, dava sırasında ayrı yaşama hakkı doğacağından süreler sıfırlanır. Buradaysa aynı durumun uygulanması mümkün değildir. Zira TMK m. 164’ün aksine, TMK m. 166/son’da ayrı yaşamanın sebebi önemli değildir.

Yeri gelmişken belirtelim ki, Yargıtay ilk davadan feragat edilmiş olması durumunda, feragatin sonuçlarını hemen doğurmasından ötürü üç yıllık süreyi feragat tarihinden başlayarak hesaplamaktadır³⁴⁰. Fakat doktrinde ilk davanın feragatle sonuçlanmasının TMK m. 166/son’un temeli olamayacağı çünkü bunun aslında davanın reddi sayılmayacağı ve tam aksine dava sebebini ortadan kaldıracağı savunulmuştur³⁴¹. Bu eleştiriyi bir nebze haklı bulsak da, TMK m. 166/son hükmü en nihayetinde sadece ilk davanın reddedilmesini aramıştır. Ve zaten -feragat edilmeksizin- esas hakkında ret kararı verilmesinin anlamı da ileri sürülen vakıanın kanıtlanamamış, bir diğer deyişle hukuken olmadığına anlaşılmasıdır. Var olmayan vakıalara dayanarak açılan ilk dava bile TMK m. 166/son’a dayanak olabildiğine göre, feragatle sonuçlanan dava da pekala TMK m. 166/son’a dayanak olabilmelidir. Zira feragatin anlamı da bir vakıaya dayanmaktan

³⁴⁰ “...Önceki davadaki feragat tarihinden itibaren 3 yıllık süre geçmiştir. Toplanan delillerden, feragatten sonra tarafların biraraya gelmedikleri, ortak hayatın yeniden kurulmadığı anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nun 166/son maddesi koşulları oluşmuştur...” Y. 2. HD. 2008/2383 E., 2008/3409 K., 13.03.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁴¹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 126

vazgeçmek olduğundan ikisi de aynı kapıya açar. Ayrıca diğer yandan, uygulamada davacı feragat etmişse mahkeme feragat nedeniyle davanın reddine karar vermektedir ki, TMK m. 166/son için de önemli olan davanın reddedilmiş olmasıdır.

İlk davadan feragat etme yöntemi her ne kadar fiili ayrılığa dayalı boşanmayı kolaylaştırır da, ilk davanın davacısına adi karineyle kusur yüklenildiğinden ve feragat öncesindeki vakıalar affedilmiş sayıldığından boşanmanın fer'ileri ile ilgili olumsuz yol açabileceğini de eklememiz gerekir.

Feragat ve fiili ayrılık ilişkisiyle ilgili değinmemiz gereken bir diğer durum, feragatin fiili ayrılığa dayanan davada yapılması durumunda, Yargıtay'ın üç yıllık süre başlangıcının sıfırlanacağı yönünde kararının bulunmasıdır³⁴². Öyle ki Yargıtay bu durumda feragat edilenin fiili ayrılığa dayalı dava açma hakkından vazgeçildiğini kabul eder. Bu görüşe katılmamız mümkün değildir. Evet, feragat normalde haktan vazgeçme sonucunu doğurur. Oysa boşanma hakkından vazgeçilemeyeceğinden boşanma davasından feragat, bu haktan vazgeçmenin sonucunu doğurmaz. Sadece, o davada ileri sürülen vakıa affedildiğinden o vakıaya bir daha dayanılmaz. Yani feragat boşanma davasında kendine özgü bir sonuç doğurur. Dolayısıyla Yargıtay'ın “...*Davadan feragat eden taraf, feragat ettiği dava ile istediği maddi haktan talep sonucundan vazgeçmektedir...*” şeklindeki boşanma davasıyla bağdaşmayan gerekçesine ve bu gerekçesiyle vardığı sonuca katılmamız mümkün değildir. Burada üzerinde durulması

³⁴² “...Davacı koca tarafından Sandıklı Asliye Hukuk Mahkemesine açılan ilk boşanma davası, davacının 17.11.1998 tarihli duruşmadaki feragat beyanından dolayı reddedilmiştir. Bu red kararından itibaren tarafların üç yıl süreyle bir araya gelemedikleri gerekçesiyle 3.1.2003'te açılan ikinci boşanma davası da yine davacı kocanın feragat nedeniyle reddedilmiş ve red kararı 13.09.2004 tarihinde kesinleşmiştir. Davadan feragat eden taraf, feragat ettiği dava ile istediği maddi haktan talep sonucundan vazgeçmektedir. Feragat iradesi diğer tarafın ve mahkemenin kabulüne bağlı bulunmamaktadır. Tek taraflı hukuki işlemdir, feragatla düşen hak taraflar arasında yeni bir davanın konusunu oluşturamaz. (HUMK. md. 95/1 – 237) Koca tarafından Medeni Kanunun 166/son maddesine dayalı olarak 3.11.2003'te açılan dava, 5.4.2004'te feragat sebebiyle reddedilmiş, koca yeniden 23.02.2005 tarihinde, 17.11.1998'de reddedilen davayı esas alarak boşanma isteğinde bulunmuştur. Oysa 5.4.2004'teki feragatla 17.11.1998 gün 1998/348 sayılı dava ile doğan haklarından vazgeçilmiştir. (Feragat edilmiştir) 5.4.2004 tarihinden itibaren yasanın aradığı üç yıllık fiili ayrılık süresi de dolmamıştır. Mahkemece davanın reddi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve yasaya aykırıdır...” Y. 2. HD. 2006/3861 E., 2006/9924 K., 28.06.2006 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

gereken husus, söz konusu vakıanın affedilip affedilemeyeceğidir. Kusura bağlı bir vakıa söz konusu olmadığından affetmekten bahsedemeyiz³⁴³. Dolayısıyla ulaştığımız sonuç, fiili ayrılığa dayalı davadan feragat edilse bile süre başlangıcının ilk davanın kesinleşme tarihinden itibaren başlayacağıdır³⁴⁴. Diğer yandan, Yargıtay'ın görüşüne göre feragat eden bakımından süre sıfırlanırken diğer tarafın dava açma hakkı devam eder ki bu da kanunun ruhuna ters ve dengesiz bir duruma yol açar.

HMK m. 123 uyarınca geri alınan davanın TMK m. 166/son'a dayanak olamayacağı ise açıktır. Zira bu durumda davanın açılmamış sayılmasına karar verilir.

TMK m. 166/son'a dayalı davaya dayanak olan reddedilen ilk boşanma davası, uygulamada yeni davanın bir uzantısı gibi kabul edilmektedir. Öyle ki reddedilen bu ilk davada tespit edilen kusurlu davranışlar yeni davadaki kusur belirlemesine de esas alınır. Hatta öyle ki, ilk davada tespit edilen kusurların ikinci davada dikkate alınması için davalının bunları ileri sürmesine dahi gerek yoktur, cevap dilekçesi vermemiş olsa bile dikkate alınır³⁴⁵. Ayrıca TMK m. 166/son'a dayalı davada fiili ayrılık vakıasına ek olmak şartıyla ilk davanın kesinleşmesinden sonraki yeni vakıalara da dayanılabilir³⁴⁶.

Yargıtay daha da ileriye giderek, ilk davadaki kusur belirlemesinde yer almadığı gibi yeni davada da ileri sürülmeyen bir vakıayı da tarafa kusur olarak yüklemektedir. Bu

³⁴³ Oysa terk söz konusu olsaydı, terk kusura bağlı bir eylem olduğundan feragat af sonucunu doğururdu. Fakat fiili ayrılık kusura bağlı bir eylem değil, sadece bir haldir.

³⁴⁴ Aynı gerekçeyle olmasa da aynı görüşte olan: Eda Şahin Şengül, **Fiili Ayrılık Nedeniyle Boşanma (TMK m. 166/IV)**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2022, s. 243

³⁴⁵ "...Yapılan yargılama ve toplanan delillerden, taraflar arasında daha önce görülen ve eldeki davaya dayanak teşkil eden boşanma davasının, davalı kadının kusurunun ispatlanmadığı; davacı erkeğin ise sadakatsiz olduğu ve başka kadınla yaşaması nedeniyle tam kusurlu olduğu gerekçesiyle reddedilip kesinleştiği, bu tarihten sonra tarafların bir araya gelmedikleri, fiili ayrılık döneminde gerek davalı kadına gerekse davacı erkeğe kusur olarak yüklenebilecek bir olayın varlığının ispatlanamadığı, ancak Türk Medeni Kanunu'nun 166/4 maddesine dayanak teşkil eden ve retle sonuçlanan dosyaya göre davacı erkeğin boşanmaya neden olan olaylarda tam kusurlu, kadının kusursuz olduğu anlaşılmaktadır. Hal böyle iken, eldeki davada kadının cevap dilekçesi sunmadığından bahisle, erkeğe kusur atfedilmemesi usul ve kanuna aykırı bulunmuş, bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2022/455 E., 2022/2588 K., 17.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁴⁶ Bakınız: Aynı başlık altında yer alan 358 numaralı dipnot.

da reddedilen ilk davayı açarak fiili ayrılığa sebebiyet vermiş olmanın kusurudur. Yargıtay'ın gerçekten de ilk davayı açan tarafa fiili ayrılığa sebep olma kusurunu ek bir araştırma yapmaksızın adi bir karine gibi yüklediği anlaşılmaktadır³⁴⁷. Hatta ilk davaya karşılık dava açılmışsa ve bu ikisi birlikte reddedilmişse o halde fiili ayrılığa sebep olma kusuru her iki tarafa da yüklenir³⁴⁸. Dolayısıyla ilk davayı açan taraf, bu kusurun kendisine yüklenmemesini istiyorsa ayrı yaşamaktaki haklılığını veya fiili ayrılığa boşanma davasının sebep olmadığını ispatlama yükü altındadır³⁴⁹.

Yargıtay'ın ilk davayı açan eşe adi karineyle kusur yüklemesinin sebebi, doktrinde kendi kusurlu davranışlarıyla evliliği sarsarak boşanmak isteyen eşin adaletsiz bir menfaat elde etmesinin engellenmesiyle de açıklanmaktadır³⁵⁰. Bizce bu uygulama hakkaniyete aykırı olduğu gibi usule de aykırıdır. Şöyle ki:

³⁴⁷ "...Dava, Türk Medeni Kanununun 166/son maddesi uyarınca fiili ayrılığa dayanılarak açılmıştır. Fiili ayrılığa esas ilk boşanma davası, taraflardan davacı kadın tarafından, Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin sarsılması nedenine dayalı olarak açılmış ve dava; tarafların dava açıldıktan sonra birlikte yaşadıkları, daha önceki olayların affedildiği gerekçesiyle reddedilmiş ve 16.02.2011 tarihinde kesinleşmiştir. İlk davayı açarak fiili ayrılığa zemin hazırlayan davacı kadın bu sebeple kusurlu olduğu gibi, davanın reddi nedeniyle, davalı erkeğe bir kusur yüklenemeyecektir..." Y. 2. HD. 2015/18573 E., 2016/10789 K., 01.06.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/23178 E., 2017/14104 K., 06.12.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2023/8425 E., 2024/4997 K., 27.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

³⁴⁸ "...Dava ve karşı dava Türk Medeni Kanununun 166/son maddesine dayalı olarak açılmıştır. Kayseri 4. Aile Mahkemesinin 18.02.2010 tarihinde kesinleşen 2008/355 esas, 2008/673 karar sayılı dosyası davalı-davacı (kadın) tarafından 09.04.2008 tarihinde açılmış davacı-davalı (koca) tarafından ise bu davada 07.05.2008 tarihinde karşı boşanma davası açılmış ve her iki dava reddedilmiştir. Eşlerin açmış olduğu davaların reddedilmesi ve birlikte yaşamaktan kaçınmaları sebebiyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında her iki taraf eşit kusurludur. Ayrıca fiili ayrılık döneminde boşanmayı gerektirir yeni bir kusurun varlığı da kanıtlanmamıştır..." Y. 2. HD. 2014/8163 E., 2014/20149 K., 20.10.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/2017 E., 2021/3306 K., 20.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2019/4054 E., 2019/7769 K., 26.06.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2024/5533 E., 2024/5804 K., 12.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

³⁴⁹ "...davalı-karşı davacı kadının feragat ettiği davadan sonra davalı-karşı davacı kadın tarafından "tedbir nafakası" davası açıldığı, bu davada erkeğin sadakatsiz olduğu, eşini evden kovduğu, evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri yerine getirmediği bu nedenlerle kadının ayrı yaşamakta haklı olduğu gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne karar verilmiş olup anılan karar Yargıtay denetiminden geçerek kesinleşmiş olduğuna göre, davalı-karşı davacı kadının ayrı yaşamakta haklı olduğu, fiili ayrılığa sebep olmadığı sabittir. O halde, boşanmaya sebep olan olaylarda, sadakat yükümlülüğüne aykırı davranan, eşini evden kovan ve evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmeyen davacı-karşı davalı erkek tam kusurlu olup..." Y. 2. HD. 2019/6103 E., 2019/12532 K., 19.12.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁵⁰ Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 78

- İlk davada tespit edilenlerin ve davayı açarak fiili ayrılığa sebep olma davranışının, yeni davada taraflarca ileriye sürülmediği müddetçe kusur belirlemede dikkate alınması boşanma davasında re'sen araştırma ilkesini uygulamak anlamına gelir ki böylesine özel bir usuli uygulamanın haklı gerekçesi yoktur.

- Reddedilen ilk davayı açan eşe karineyle kusur yüklemek hak arama hürriyetini zedeleyici niteliktedir.

- İlk davayı açarak fiili ayrılığa sebep olma davranışının ilk dava tarihinden öncesine mi yoksa sonrasına mı ait bir vakıa olduğu da ortaya konulmalıdır. Eğer öncesine ait olduğunu kabul edersek, ilk dava tarihinden önceki bir vakıanın (dava açarak ayrılığa sebep olmak) ilk davanın gerekçeli kararında (kusur belirlemesi) yer almamasına rağmen ikinci davada hükme esas alınmasıyla karşılaşırız. Oysa reddedilerek kesinleşen ilk boşanma davasının gerekçesinde yazmayan ve bu davanın açılma tarihinden öncesine ait olan bir husus yeni bir boşanma davasında hükme esas alınamaz³⁵¹. İlk davayı açarak boşanma davasına sebep olmanın dava tarihinden sonrasına ait bir kusur olduğunu kabul etmek bile, biraz sonra açıklayacağımız sebeple bu uygulamayı meşrulaştırmaya yetmez.

- Yargıtay madem ki “*reddedilen ilk davayı açarak fiili ayrılığa sebep olma*” diye bir kusurun varlığını kabul ediyor, o halde eşler arasında açılan tüm ilk boşanma davalarında davalı tarafın bir karşı dava açarak fiili ayrılığa sebep olma kusurunu hemen o davalar karara bağlanırken karşı tarafa yükletebilmesi gerekir. Ne de olsa TMK m. 166/son’a dayalı boşanma davasında kusur olarak dikkate alınan bu vakıanın TMK m. 166/1’e dayanan boşanma davasında da dikkate alınmaması için bir sebep yoktur. Oysa Yargıtay bu uygulamayı TMK m. 166/son şartlarını taşımayan davalarda kabul etmemektedir. Örneğin ilk davanın davalısının ret kararının kesinleşmesinden kısa süre

³⁵¹ “...Mahkeme, ilk davanın reddinden sonra tarafların 3 yıl süreyle biraraya gelmedikleri gerekçesi ile boşanmış ve tarafları da eşit kusurlu olarak kabul etmiş ise de; redle sonuçlanan ve temyiz incelemesinden geçerek kesinleşen kocanın ilk boşanma davasında, kadının boşanmayı gerektirir kusurlu bir davranış kanıtlanamadığına göre, bu tarihten önceki olaylar artık kadına kusur olarak yüklenemeyecektir. Koca tarafından açılan ilk davada, kocanın eşine tokat attığı sabittir. Bu durumda, kadının kusursuz, kocanın ise tam kusurlu olduğunun kabulü gerekmektedir. Gerçekleşen bu hukuki ve fiili durumun aksine tarafların eşit kusurlu kabul edilmesi ve buna bağlı olarak davacı-davalı kadının maddi ve manevi (TMK.m.174/1-2) tazminat taleplerinin reddi doğru olmamıştır...” Y. 2. HD. 2013/9302 E., 2013/25411 K.; 06.11.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

sonra açtığı yeni boşanma davasında, ilk boşanma davası süresince tarafların ayrı yaşama hakkına sahip olduğu gerekçesiyle ilk davayı açanın birlikte yaşamaktan kaçınmakla kusurlu olamayacağı yönünde karar verilmektedir³⁵². Zira dipnotumuzda bulunan karar metnindeki “...Ret kararının kesinleşmesinden itibaren, bu dava tarihine kadar geçen on beş günlük süre, davalının ortak hayatı yeniden kurmak için girişimde bulunması için yeterli değildir. Dolayısıyla davalının birlikte yaşamaktan kaçındığı da kabul edilemez...” ifadesinden, birlikte yaşamaktan kaçınmanın davayı açarak değil, tekrar bir araya gelmeyerek vuku bulduğunun kabul edildiği anlaşılmaktadır. Yani demek ki ilk davayı açarak fiili ayrılığa sebep olma vakiasının ilk dava tarihinden sonrasına ait olduğu kabul edilmek istenirse, bu sefer de boşanma davası sırasında tarafların ayrı yaşama hakkı olduğu nedeniyle zaten kusurlu bir davranış olduğu ileri sürülemeyecektir. Doğru olan da zaten budur. Fakat Yargıtay’ın TMK m. 166/son’a dayalı davalardaki uygulaması kendisinin bu içtihatlarıyla ters düşmektedir. Hatta Yargıtay TMK m. 166/son’a dayalı davalarda, ilk davayı açan eş ret kararı kesinleştikten sonra beraber yaşama girişiminde bulunup başarısız olsa bile fiili ayrılığa sebep olma kusurunu ona yüklemeye devam etmektedir ki³⁵³, bu da uygulamadaki çelişkiyi daha da barizleştirmektedir. Zira bu

³⁵² “...Davalı tarafından davacı aleyhine 10.02.2012 tarihinde "evlilik birliğinin temelinden sarsılması" sebebine dayanılarak boşanma davası açılmış, dava "kocanın kusurunun bulunmadığı" gerekçesiyle reddedilmiş, karar 06.05.2013 tarihinde kesinleşmiş, bu dava ise bu defa (koca) tarafından 22.05.2013 tarihinde açılmıştır. Kuşkusuz, reddedilen davada davacısı kadının "evlilik billiğini temelinden sarsacak ve ortak hayatın devamını imkansız kılacak" nitelikte bir kusuru ispatlanmış ise veya sözü edilen dava tarihinden sonra o davanın davacısının, aynı nitelikte bir kusuru ortaya çıkmış ise, reddedilen davanın davalısı, bu olgulara dayanarak diğeri aleyhine boşanma davası açabilir. Bunu engelleyen bir usul hükmü yoktur. Bu halde, Yasanın 166/4. maddesinde yer alan "üç yıllık süreyi" beklemek de gerekmez. Böyle bir durum mevcut değil ise, boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinden başlayarak üç yıl geçmesi ve bu süre içinde her ne sebep olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamış ise evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır ve eşlerden her biri bu sebeple boşanma talep edebilir. Aksinin kabulü halinde, boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış ve retle sonuçlanmış bir dava varken, evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılması için Yasanın aradığı üç yıllık süre işlevsiz kalır ve yasal düzenlemeye aykırı olur. Bu davayı açan davacı, aleyhinde daha önce açılan boşanma davasında kadının evlilik birliğinin temelinden sarsacak nitelikte bir kusurunu ispatlayamamış, sözü edilen dava tarihinden sonra da kadının kusurlu bir eylemi iddia ve ispat edilmemiştir. Ret kararının kesinleşmesinden itibaren, bu dava tarihine kadar geçen on beş günlük süre, davalının ortak hayatı yeniden kurmak için girişimde bulunması için yeterli değildir. Dolayısıyla davalının birlikte yaşamaktan kaçındığı da kabul edilemez. O halde davanın reddi gerekirken yetersiz gerekçe ile boşanma kararı verilmesi doğru bulunmamıştır...” Y. 2. HD. 2014/2846 E., 2014/13065 K., 11.06.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁵³ “...evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylarda reddedilen ilk boşanma davasını açarak boşanma sebebi yaratan davacı kadın ile, fiili ayrılık döneminde eşiyle birlikte yaşamaktan kaçınan

kararlara göre birlikte yaşamaktan kaçınmak kusuru -ilk davanın davacısı açısından- tekrar bir araya gelmeyecek değil, direkt ilk davayı açmaktan kaynaklanmıştır.

- Eş için önemli olan herhangi bir hukuki sebebe girebilecek bir vakıanın gerçekleşmesi değil, evliliği gerçekten sarsan bir vakıanın olup olmadığıdır. Yani örneğin hakaret eylemi TMK m. 166/1 kapsamına girebilir ama bu durum, hakarete maruz kalan eş için boşanmaya yol açacak bir davranış olmayabilir. Önemli olan onun için evliliği sarsıp sarsmıyor oluşudur, zaten buna yol açan davranışlar kusur olarak yüklenir. Bu açıklamayla ulaşmak istediğimiz için sonuç ise, adi karineyle kusurun bazen “fiili ayrılığa yol açmak” kavramıyla değil de “boşanma nedeni yaratmak” kavramıyla yüklenmeye çalışılmasına³⁵⁴ karşılık argüman oluşturmaktır. Boşanmaya neden olmak veya boşanma nedeni yaramak diye bir kusur düşünülemez. O davranışın evlilik birliğini sarsıp sarsmadığı tek ölçüttür. Öyleyse TMK m. 166/son’a dayalı davada kusur olarak yüklenebiliyorsa pekala TMK m. 166/1’e dayalı davada da kusur olarak yüklenebilmeliydi. Fakat Yargıtay’ın kendi içtihatları buna izin vermez.

Sonuç olarak, TMK m. 166/son’a dayalı boşanma davasında fiili ayrılığa sebep olma kusuru yüklenecekse bu husus ilk boşanma davasını kimin açtığından bağımsız olarak ele alınmalı, iddiayı da taraflar ileri sürmeli ve deliller taraflarca sağlamalıdır.

İlk davanın kesinleşmesinden sonraki vakıaların TMK m. 166/son’a dayalı davada ileri sürülüp sürülemeyeceği hususunu da ayrıca değerlendirmemiz gerekecektir. Her ne kadar TMK m. 166 altında düzenlenmiş olsa da, ilk dava tarihinden sonra işlenen kusurlu davranışların münhasıran fiili ayrılığa ilişkin TMK m. 166/son’a dayalı açılan boşanma davasında ileri sürülmemesi gerektiği görüşündeyiz. Eğer davacı münhasıran TMK m.

davalı erkeğin eşit kusurlu olduğunun anlaşılmasına göre...” Y. 2. HD. 2015/10136 E., 2015/12958 K., 16.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...kusursuz eşe karşı ilk davayı açarak birlikte yaşamaktan kaçınan kadın ile reddedilen bu davadan sonra birlikte yaşamaktan kaçınan davalı (koca)’nın eşit kusurlu olduklarının kabulü gerekir...” Y. 2. HD. 2014/24669 E., 2014/24040 K., 27.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁵⁴ “...Türk Medeni Kanunu’nun 166/son maddesine dayanak teşkil eden ve retle sonuçlanan davayı açan, böylelikle fiili ayrılığa sebep olan ve bu dava sonrasında da birlikte yaşamaktan kaçınarak boşanma sebebi yaratan davacı erkeğin, boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusurlu olduğunun kabulü gerektiği...” Y. 2. HD. 2021/7889 E., 2021/7265 K., 14.10.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

166/son'a dayanarak boşanma istemişse, tıpkı özel boşanma sebeplerinde olduğu gibi yargılama TMK m. 166/son'da öngörülen vakıanın şartlarının sağlanıp sağlanmadığıyla sınırlı yapılmalıdır. Dolayısıyla ilk davada tespit edilen kusurların ve tabii ki de ilk davayı açarak fiili ayrılığa sebep olma kusurunun da yüklenememesi gerekir. TMK m. 166/son, bizce iki tarafa da kusur yüklenemeyen, nafakanın mümkün olduğu ama tazminatın mümkün olmadığı bir hukuki sebep olarak kabul edilmelidir. Fakat TMK m. 166/son'a dayanan davacı, ilk davada tespit edilen kusurların ve yeni vakılardan doğan kusurların karşı tarafa yüklenilmesini istemişse, o zaman burada TMK m. 166/1'e dayalı bir dava da bulunduğu çıkarımı yapılabilir³⁵⁵.

Görüşümüzü gerekçelendirmek için ayrıca ekleyebiliriz ki, örneğin TMK m. 161'deki zina özel sebebine dayalı davada cinsel ilişkinin ispatı yeterli olurken, TMK m. 166/son'da ise üç yıllık fiili ayrılığın ispatı yeterlidir. Ne de olsa önemli olan ileri sürülen boşanma sebebinin kusur ilkesine veya evlilik birliğinin temelinden sarsılması ilkesine dayanıyor olması değildir, bunun bir ölçüt olmasının gerekçesi de yoktur. TMK m. 166/1'e dayalı davada davalının da kusur iddialarının değerlendirilmesinin sebebi TMK m. 166/2'de kanun koyucunun kusur kıyasına göre davanın reddedilebileceğini düzenlemiş olmasıdır³⁵⁶, bu husus boşanmanın dayandığı ilkeyle açıklanamaz. Yani TMK m. 166/1 ile m. 166/son'un sırf aynı başlık altında düzenlenmiş olması, TMK m. 166/2'nin TMK m. 166/son'a da uygulanması için yeterli bir sebep değildir.

Yargıtay ise TMK m. 166/1-2 ile m. 166/son'un farklı davalar olduğunu kabul etmesine rağmen³⁵⁷, TMK m. 166/son'a dayalı olarak açılan davada ilk davadan sonraki

³⁵⁵ Talebin aydınlatılmasının değerlendirildiği başlıklar: "Vakıa ve Talebin Aydınlatılmasına İlişkin Düşünceler" ve "Yargıtay Uygulaması".

³⁵⁶ Sırf boşanmanın fer'ilerine esas olması için diğer kusurların da değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi de burada savunulamaz. Zira sırf bu sebep ölçüt olacaksa, pekala özel sebepli boşanma davalarında da cevap dilekçesiyle farklı kusurlar sunulabilirdi ama bu mümkün değildir. Dolayısıyla kusur kıyasını gerekli gören taraf başka bir dava açmalıdır.

³⁵⁷ Davanın özellikle TMK m. 166/son'a dayalı açılması gerektiği: Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 943; Dava sonucunda TMK m. 166/1'e göre değil, TMK m. 166/son'a göre hüküm kurulacağı: Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 944

kusurlu davranışların da dikkate alınması gerektiği görüşündedir³⁵⁸. Bu anlayışın sonucu olarak, karşı dava açmadan cevap dilekçesinde ileri sürülen vakıalarla davacıya kusur yüklenebilir. Oysa hemen yukarıdaki paragrafta belirttiğimiz üzere TMK m. 166/2 hükmü davalının itiraz hakkını düzenlediği için davalıya kusur iddiasında bulunma hakkını vermişti. TMK m. 166/son'da ise fiili ayrılık ispatlanmışsa davalının itiraz etme hakkı yoktur. Yani burada kanunun mantığına aykırı bir uygulama söz konusudur. Ayrıca, TMK m. 166/son'a dayanarak açılan davada fiili ayrılık haricinde diğer vakıalar ileri sürülmüş ve bu diğer vakıalar ispatlanmışsa, bunlar ispatlanmasına rağmen fiili ayrılığın yani üç yıl boyunca ayrı kalma şartının kendisi ispatlanamamışsa dava yine de reddedilir. Yani davanın sonucuna etki etmeyecek hususlar incelenmiş olur. Dolayısıyla böylesi bir uygulamanın kabul edilmesini uygun görmüyoruz. Bu sorunun çözümü aslında bir başka şekilde, örneğin talebin nasıl aydınlatılacağına ilişkin bakış açısıyla da sağlanabilir. Yani TMK m. 166/son'a dayandığını ifade eden kişi fiili ayrılık harici bir vakıa da ileri sürmüşse onun aslında TMK m. 166/1'e de dayandığı yorumu yapılabilir. Fakat Yargıtay kararlarında böylesi bir yorum da yapılmadan özellikle TMK m. 166/son'a dayalı hüküm kurulduğunu görüyoruz. Ki aslında bizce zaten hukuki sebep özellikle TMK m. 166/son olarak belirtilmişken ayrıca TMK m. 166/1'in de uygulanması hatalı olur. Bu konudaki görüşlerimize "Vakıa ve Talebin Aydınlatılmasına İlişkin Düşünceler" başlığında yer verdik.

³⁵⁸ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 943-944; "...-Mahkemece; "...Davacının bu davayla TMK 166/4 maddesi gereğince boşanma davası açtığı, taraflarca karşılıklı olarak ... 5 Aile Mahkemesinin 2009/1175 Esas ve 2010/863 karar sayılı dosyası ile açılan boşanma davalarının reddine karar verilerek, kararın 08.02.2012 tarihinde kesinleştiği, bu tarihten sonra tarafların tekrar bir araya gelmedikleri, birlikte yaşamadıkları, fiili ayrılık döneminde kadından kaynaklanan ve ona kusur olarak yüklenebilecek yeni bir maddi olayın varlığı da kanıtlanamadığı, tarafların reddedilen ilk boşanma davalarını açarak boşanma sebebi yaratıp fiili ayrılığa neden oldukları, böylece tarafların eşit kusurlu olduklarına" karar verilmiş ise de; yapılan yargılama ve toplanan delillerden davacı erkeğin, retle sonuçlanan boşanma davaları açıldıktan sonra davalı kadını yaralamak suretiyle fiziksel şiddet uyguladığı ve hakaret ettiği anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre boşanmaya sebep olan olaylarda her iki tarafta kusurlu olmakla birlikte davacı erkeğin kadına göre daha fazla kusurlu olduğunun kabulü gerekir..." Y. 2. HD. 2019/4451 E., 2019/8452 K., 10.09.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2023/5931 E., 2024/4218 K., 04.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

Anayasa Mahkemesinin 19.01.2025'te yürürlüğe girecek olan kararıyla TMK m. 166/son hükmü iptal edilmiştir³⁵⁹. İptal gerekçesi ise özetle boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinin uzun sürebilmesi ve üç yıllık sürenin de başlı başına uzun olması nedeniyle boşanmak için katlanılamayacak bir külfet yüklenmiş olduğu görüşüdür. Her ne kadar davadan feragat yoluyla kesinleşmeyi hızlandırmak mümkün olsa da fer'i sonuçlar yönünden olumsuz sonuçlar doğuracağından bahsetmiştik. Dolayısıyla AYM'nin iptal kararında belirttiği gerekçeye biz de katılmaktayız. Kanun koyucunun yeni bir düzenleme yapıp yapmayacağı, yapacaksa da nasıl bir kural koyacağı ise şu an için kesin değildir. Fakat şu anki gidişata göre fıkranın sadece "üç yıl" olan kısmının "bir yıl" olarak değişeceği konuşulmaktadır. Öyle olursa uygulamada süre haricinde bir değişiklik olmayacağından bu başlık altında yaptığımız açıklamalar yine güncelliğini korumaya devam edecektir. Yine de belirtelim ki bizce daha önce bir boşanma davasının açılıp

³⁵⁹ "31. Ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde boşanma kararı verilmesine ilişkin şartların belirlenmesi kanun koyucunun takdirinde ise de orantılılık alt ilkesi gereğince kuralın boşanma kararı verilebilmesini önemli oranda güçleştirmemesi ve ortak hayata yeniden dönmek istemeyen ilgilileri makul olmayan süreler boyunca evlilik birliğini devam ettirmeye zorlamaması gerekir. Başka bir ifadeyle orantılılık alt ilkesi yönünden yapılacak incelemede ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle boşanma kararı verilebilmesi için kuralda öngörülen sürecin ilgililere katlanamayacakları bir külfet yükleyip yüklenmediği ele alınmalıdır.

32. Kural gereğince boşanma kararı verilebilmesi için öncelikle daha önce açılmış bir boşanma davasının reddedilmiş olması gerekmektedir. Boşanma davasında yazılı yargılama usulünün uygulandığı da gözönünde bulundurulduğunda ilke olarak anılan davanın reddedilmesinin çok kısa sayılamayacak bir sürenin sonunda gerçekleşebileceği kuşkusuzdur.

33. Yine kurala göre ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılabilmesi için anılan ret kararının kesinleşmiş olması gerekmektedir. Ret kararına karşı ilgililerin kanun yoluna başvurmalarının mümkün olduğu dikkate alındığında kararın kesinleşmesinin de uzun bir süre alabileceği açıktır. Ayrıca kuralda ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle evlilik birliğinin temelinden sarsılmış sayılmasına ilişkin karinenin işlerlik kazanabilmesi için ret kararının kesinleşmesinden itibaren üç yıl geçmesi gerektiği öngörülmüştür.

34. Buna göre boşanma kararı verilebilmesi için kuralda öngörülen süreç bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde makul olmayan bir süre boyunca ilgililerin boşanma kararı elde etmelerine imkân tanınmadığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle kural, ortak hayatın yeniden kurulamadığı hâllerde evlilik birliğini uzun bir süre boyunca sona erdiremeyen ilgililere katlanamayacakları bir külfet yüklemektedir.

35. Bu itibarla özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkı ile aile kurumunu koruma amacı arasında makul bir denge sağlamayan kuralın orantılılık alt ilkesi yönünden ölçülülük ilkesini ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

36. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir." Anayasa Mahkemesinin 22/2/2024 tarihli ve 2023/116 E., 2024/56 K. sayılı Kararı (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2024-56-nrm.pdf> ET: 21.07.2023)

açılmadığına bakılmaksızın ayrıca -ek olarak- fiilen ayrı yaşama vakıasına dayanarak bir boşanma sebebi öngörmek yerinde olur³⁶⁰. Bu durumda iptal edilen hüküm yine -kararın kesinleşmesi- şartına bağlı olarak geri getirilse bile Anayasa'ya aykırılık asıl o zaman ortadan kalkmış olur. Zira dayanak olan davanın kesinleşmesi de uzun sürebileceğinden bu sorunun da aşılması gerekir.

9. Fiili Ayrılık (Vakıa)

Yargıtay, eşlerin uzun süredir fiilen ayrı yaşıyor olmalarını TMK m. 166/1-2'de düzenlenen genel sebepli boşanma davasının kabulü için yeterli görmemektedir³⁶¹. Fiili ayrılık onlarca yıl sürmüş olsa bile fiili ayrılığa hangi eşin kusurunun sebep olduğu belli değilse taraflara kusur yüklemesi yapılamayacağından sırf bu nedene dayanan boşanma davası reddedilmektedir. Bu gibi durumlarda çözüm olarak her iki tarafa da birlikte yaşamaktan kaçınmaları sebebiyle kusur yüklenebileceğini ileri süren karşı oylara da rastlanmaktadır³⁶².

Aslında uzun süreli fiili ayrılık varsa o evliliğin sarsıldığı barizdir. Fakat yine de Yargıtay'ın uygulamasını doğru buluyoruz. Zira uzun süreli ayrılığı tek başına boşanmaya sebep olarak kabul etmek, TMK m. 166/son'u özel bir hukuki sebep olarak düzenleyen kanuna ters düşer.

³⁶⁰ Beş yıllık ayrı yaşamanın boşanma sebebi olarak kabul edilmesi için verilen kanun teklifi için: <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y1/T2/WebOnergeMetni/813b4ce5-50e4-433e-aa33-75da5898070f.pdf>; Mevzuatta -sadece- davasız bir fiili ayrılık sebebine dayalı hukuki sebep olması gerektiği görüşü: Gamze Turan Başara, "Anayasa Mahkemesi'nin İptal Kararı Doğrultusunda Fiili Ayrılık Nedeniyle Boşanmada Yasal Düzenleme İhtiyacı", **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, sayı 59, 2024, s. 403

³⁶¹ Y. 2. HD. 2022/1278 E., 2022/2991 K., 28.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/1726 E., 2022/3306 K., 06.04.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2020/5783 E., 2020/6421 K., 14.12.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2019/6339 E., 2019/12692 K., 23.12.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/21389 E., 2018/9106 K., 12.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁶² Örneğin: Y. 2. HD. 2020/1046 E., 2020/2130 K., 12.03.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

10. Anlaşmalı Boşanma (TMK m. 166/3)

Dava tarihi itibarıyla³⁶³ en az bir yıldır devam eden³⁶⁴ evliliklerde mümkün olan anlaşmalı boşanmada kusur belirlemesine gerek yoktur. Zira hem boşanma konusunda hem de boşanmanın fer'ileri konusunda eşler anlaşmışlardır.

Anlaşmalı boşanma için taraflar nafaka ve tazminat konularında da anlaşmış olmalıdır. Yoksulluk nafakasının istenmediğinin özellikle belirtildiği durumlarda ise yoksulluk nafakası elbette istenemeyecektir³⁶⁵. Fakat ezkaza nafaka ve tazminat hakkının saklı tutulduğu bir protokolü mahkeme uygun görüp boşanmaya karar vermişse, sonradan açılacak nafaka ve tazminat davasında nasıl karar verileceği tartışılmalıdır. Yargıtay, nafaka ve tazminat davasına bakan mahkemenin kusur belirlemesi hususunda boşanma kararındaki kusur belirlemesine sadık kalması gerektiğini bu durumda da belirtmektedir. Dolayısıyla iki taraf da kusursuz olduğuna göre yeni davada nafaka istemek mümkünken

³⁶³ Bir yıllık süre şartının dava tarihinde değil de hüküm tarihinde dikkate alınması gerektiği yönünde azınlıkta kalan görüş de vardır: Mehmet Erdem/Aslı Makaracı Başak, **Aile Hukuku**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, 2022, **a.g.e.**, s. 134; Davanın açıldığı tarihteki duruma göre değerlendirilmesi ilkesi gereği bizim de katıldığımız ve Yargıtay'ın da uyguladığı görüş ise dava tarihini esas alınması gerektiği yönündedir: "...Dosyada mevcut nüfus kaydından, tarafların 3.12.1996 tarihinde evlendikleri anlaşılmış olup, dava tarihine göre henüz bir yıllık yasal süre dolmamıştır. Mahkemece yasal bir yıllık süre şartının gerçekleşmemiş olması nedeniyle tarafların delilleri sorulup gösterdikleri takdirde toplanarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile davanın kabulüne karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır..." Y. 2. Hukuk Dairesi 2007/16486 E., 2008/16566 K., 3.12.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Ayrıca belirtelim ki bir yıllık süre şartı gerçekleşmeden açılan dava, davacının istemi halinde çekişmeli olarak görülebilecektir. Anlaşmalı boşanmanın çekişmeli boşanmaya dönmesini "Boşanma Davasının Islahı" başlığı altında açıkladık.

³⁶⁴ Doktrindeki bazı görüşler hükmün gerekçesi sebebiyle bu bir yılın fiilen birlikte geçmesinin lazım olduğunu ifade ederken, baskın olarak ve uygulamada kabul edilen görüş aynı çatı altında yaşamının aranmasının gereksiz olacağı yönündedir. Zira ikinci görüşe göre eşler arasında boşanmaya sebep olan durum birlikte yaşamaksızın da ortaya çıkabilir. Elbette biz de ikinci görüşe katılıyoruz: Elif Sargın, "Türk Hukukunda Anlaşmalı boşanmanın Şartları Üzerine Bir İnceleme", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 1, 2020, s. 360-361; Hatta bir yıllık süreye gerek duyulmasının gereksiz olduğu yönünde: Nevzat Özdemir, **a.g.e.**, s. 151-152; Özlem Kırbaş, "Türk Hukuku'nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma (MK.134/III)", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994, s. 23-24; Bizse evlilik kurumunun ciddiyetinin korunması açısından bir yıllık süreyi uygun buluyoruz.

³⁶⁵ Asan, **a.g.e.**, s. 94

tazminat istemek mümkün değildir³⁶⁶. Bu uygulamayı yerinde buluyoruz³⁶⁷. Fakat doktrinde böyle bir uygulamanın mahkemelere duyulan güveni sarsacağı gerekçesiyle sonradan açılan nafaka ve tazminat davasında kusur belirlemesi yapılması gerektiği yönünde, katılmamız mümkün olmayan bir görüş de bulunmaktadır³⁶⁸.

Anlaşmalı boşanma protokolünden geri dönülebilirlik konusunda doktrinde azınlıkta kalan ve uygulamada kabul edilmeyen görüş, ahde vefa ilkesi sebebiyle protokolden dönülemeyeceği³⁶⁹, aksi takdirde bunun hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacağı³⁷⁰, sadece irade sakatlığı hallerinde iptal edilebilmesi gerektiği yönündedir³⁷¹. Bu görüşe kısmen katılmakla birlikte aslında uygulamayı doğru buluyoruz. Zira bizce de irade sakatlığı haricindeki hallerde sözleşmenin hüküm doğurmasını engellemek mümkün olmamalıysa da, konu boşanma olunca irade sakatlığıyla çok sık karşılaşılmaktadır. Ve irade sakatlığını mahkeme önünde ispat hiçbir zaman kolay değildir. Özellikle de sözleşmenin konusu ailevi bir mesele olunca maruz kalınan

³⁶⁶ “...Taraflar davalı kocanın açtığı dava sonucunda Afşin 1. Asliye Hukuk (Aile Mahkemesi Sıfatıyla) Mahkemesinin 19.01.2010 tarihli, 2009/727 esas, 2010/26 karar sayılı 24.03.2010 tarihinde kesinleşen ilamıyla Türk Medeni Kanununun 166/3 maddesi gereğince boşanmışlardır. Davacı boşanma davasının yargılaması sırasında davalı eşinden “maddi ve manevi tazminat, iştirak ve yoksulluk nafakası talebinin bulunmadığını, ancak bu taleplerini ileride dava açmak üzere saklı tuttuğunu” beyan etmiş mahkemecede “davalının iştirak ve yoksulluk nafakası ile tazminat talep haklarının saklı tutulmasına “ karar verilmiştir. “Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebilir” (TMK. Mad. 174/1). “Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevi tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir”(TMK. Mad. 174/2). Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden sonra açılan, boşanmanın fer’i niteliğindeki tazminat taleplerinin değerlendirilmesinde esas alınacak kusur; boşanma davasında belirlenen ve boşanma sebebi olarak kabul edilmiş olan kusurdur. Sonradan Türk Medeni Kanununun 178. maddesine göre açılan yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminat talepleri için; artık yeni vakıalara dayanılması yeniden kusur dağılım ve derecesinin tespit edilmesi mümkün değildir. Hakim kesinleşen boşanma davasında ki tarafların kusur dağılım ve derecesine bakıp, nafaka ve tazminat taleplerini buna göre karara bağlayacaktır. Boşanmaya ilişkin kararda tarafların kusuruna ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Bu durumda, davalıya bir kusur yüklenemez ve kusura ilişkin koşul gerçekleşmediğinden; tazminatlara da karar verilemez...” Y. 2. HD. 2013/5734 E., 2013/26050 K., 12.11.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁶⁷ Ayrıca: Koyuncu Aktaş, **a.g.e.**, s. 782-783

³⁶⁸ Asan, **a.g.e.**, s. 92; Görüşe tazminat yönünden katılan: Koyuncu Aktaş, **a.g.e.**, s. 783

³⁶⁹ Haluk Nami Nomer, “Anlaşmalı Boşanma Protokolünden Dönülebilir Mi?”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 18, Sayı 2, 2021, s. 588, 590; Yeğin, **Anlaşmalı Boşanma**, s. 62

³⁷⁰ Topak, **a.g.e.**, s. 45

³⁷¹ Nomer, **a.g.e.**, s. 589; Yeğin, **Anlaşmalı Boşanma**, s. 62

baskıların, ısrarların ve yanıltmaların haddi hesabı olmayacağı bir yana bunu mahkeme önünde ispat etmek büyük güçlüğü sebep olacaktır. Dolayısıyla boşanma kesinleşene kadar anlaşmalı boşanma protokolünden dönülebileceği yönündeki uygulamaya³⁷² biz de katılıyoruz³⁷³.

B. ÖZEL SEBEPLER

1. Zina – TMK m. 161

Eşlerden birinin zina etmesi durumunda diğer eş, sadece bunu ispat ederek boşanmayı isteyebilecektir. Bu başlık altında öncelikle cinsel ilişkinin zina sayılması için hangi boyutta olması gerektiğini açıklamamız gerekecektir.

Kimi yazarlar eylemin zina sayılması için cinsel organların birleşmesini aramaktayken³⁷⁴, kimileri ise cinsel organların işe karıştığı her türlü cinsel ilişkiyi zina saymaktadır³⁷⁵. Yargıtay'ın ise eski bir kararında ters ilişkiyi dahi zina kapsamına

³⁷² Y. 2. HD. 2021/10543 E., 2022/319 K., 20.01.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2019/6749 E., 2019/10055 K., 14.10.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2017/1450 E., 2017/2617 K., 13.03.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

³⁷³ Anlaşmalı boşanma kararının sadece yan hükümlerinin kanun yoluna konu edilmesiyle ilgili açıklamayı “Kusur Belirlemesinin Boşanmadan Ayrı Kanun Yoluna Konu Edilmesi” başlığı altında yaptığımızdan burada değinmiyoruz.

³⁷⁴ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 633; Oğuz Ersöz, “Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 55; Egger, **a.g.e.**, s. 161; Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 102; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 260; Çağrı Kaycıoğlu, “Boşanma Sebebi Olarak Zina”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022, s. 47; Zafer Zeytin/Ömer Ergün, **Türk Medeni Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, 2022, s. 203; M. Zerrin Akgün, **Boşanma Hukuku**, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1949, s. 44; Mehmet Akif Tutumlu, **Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku**, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, 2009, s. 878

³⁷⁵ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 148; Berkcan Bekem, Boşanma Sebebi Olarak Zina, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2023, s. 78; Berna Berfin Kaya, “Medeni Hukukta Zina”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020, s. 78-79; Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 84; Ferhat Kalkmaz, “Türkiye’de Çoklu Boşanma Sistemi”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, Gaziantep, 2022, s. 79; Beyza Dikici Çelik, “Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma ve Tazminat Uygulamaları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2023, s. 47; Yargıtay’ın ters ilişkiyi zina saymadığı eski bir karar: Y. 2. HD. 1985/2772 E., 1985/2992 K., 28.03.1985 T. (Dikici Çelik, **a.g.e.**, s. 47 [Karar metni yer almamaktadır.]

almadığını görsek de³⁷⁶, aşağıda bahsedeceğimiz üzere eşcinsel ilişkiyi de zina saydığından güncel görüşünün bu yönde olmadığını söyleyebiliriz. Biz de doktrindeki ikinci görüşe katılmaktayız. Kanun koyucunun burada güttüğü amaca göre asıl ölçüt eşin cinsel doyuma ulaşmak için üçüncü bir kişinin bedenini kullanıp kullanmaması veya kendi bedenini üçüncü kişinin cinsel doyuma ulaşmasına alet edip etmemesi olmalıdır. Örneğin birinin sadece ellerini veya yapay bir cismi kullanmış olması eylemin zina niteliğini ortadan kaldırmaz. Cinsel ilişkide seçilen yöntemin ne olduğu, eylemin ihlal ettiği hukuki değeri değiştirmeyecektir.

Eşcinsel ilişkinin zina sayılıp sayılmayacağı konusu da çokça tartışılan konulardan biridir. Son zamanlarda ortaya çıkan bazı görüşlerin³⁷⁷ ve yeni sayılabilecek Yargıtay görüşünün³⁷⁸ eşcinsel ilişkinin de zina sayılacağı yönünde olduğunu görmekteyiz. Eski

³⁷⁶ “...Davacı kadın, kocasının başka bir kadınla terk ilişkide (livatada) bulunduğunu ileri sürerek boşanmalarını istemiştir. Dava dilekçesinde olay yüz kızartıcı suç olarak nitelendirilip özel boşanma sebebi olarak ileri sürüldüğü gibi, bu olay yüzünden ortak hayatın devamına imkan kalmadığı yolunda genel (yani geçimsizlik sebebiyle) boşanma sebebi şeklinde de nitelendirilmiştir. Bir olay hem genel hem de özel boşanma sebebine yol açacak nitelikte ise, davacı dilerse her iki sebeble birlikte, dilerse sadece bunlardan birisine dayanarak boşanma davası açabilir. Olayda kadın az önce belirtildiği gibi aynı olay dolayısıyla iki aynı sebebe de dayanmıştır. Toplanan delillerden, davalı kocanın başka bir kadınla ve onun rızasıyla livatada bulunduğu gerçekleşmiştir. Ne var ki eylem yüz kızartıcı olmakla beraber suç (cürüm) niteliği almamıştır. Ancak bu çirkin hareket ve sadakatsız tutum karşısında ortak hayatın çekilmez hal aldığı söz götürmez. Öyle ise boşanmaya karar verilmesi gerekirken açıklanan yönler gözetilmeden davanın red edilmesi Usul ve Kanun'a aykırıdır...” Y. 2. HD. 1985/2772 E.,1985/2992 K., 28.3.1985 T. (Kazancı)

³⁷⁷ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 92; Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 102; Bekem, **a.g.e.**, s. 89-90; İkizler/Tüzüner, **a.g.e.**, s. 137; Kaycıoğlu, **a.g.e.**, s. 47; İpek Sağlam, **Turkish Family Law**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2019, s. 121; Emine Eda Güvener, “Türk Aile Hukukunda Boşanma Sebepleri ve Kusur İlkesi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2023, s. 56; Birce Arslandoğan Kurşuncu, “Boşanma Davalarında Yargılama Usulü”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 12-13 (Tartışılması gerektiğini belirtmektedir.); Dikici Çelik, **a.g.e.**, s. 49; Şeyma Sümeyra Genç, “Boşanma Davasında Şiddet”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2023, s. 15; Kalkmaz, **a.g.e.**, s. 81; Aliye Gamze Ceylan, “Boşanma Davalarında Yargılama ve Geçici Önlemler”, İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2022, s. 6; Fatma Çırak, “Zina Sebebiyle Boşanma Davasında Hukuka Aykırı Deliller”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020, s. 12-13

³⁷⁸ “...zina eylemi yönünden cinsel ilişkide bulunulan şahsın cinsiyetinin bir önem arz etmediği, bu hali ile davacı-birleşen dosya davalısının zina eylemi sübuta ermiş olmakla davalı-birleşen dosya davacısı Saniye T.’un zina nedenine dayalı boşanma davasının kabulüne karar vermek gerekmiştir...” İzmir 16. Aile Mahkemesi’nin 2014/495 E., 2015/844 K., 17.12.2015 T. sayılı bu kararı Y. 2. HD. 2016/6730 E., 2017/565 K., 17.01.2017 T. sayılı kararıyla onanmıştır. (Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 149-150)

görüşler ve bazı güncel görüşler ise zinanın sadece kadın ve erkek arasında olabileceği yönündedir³⁷⁹.

Eşcinsel ilişkinin zina sayılmayacağı yönünde görüş bildiren yazarlardan Hatemi haricinde bu görüşe bir gerekçe sunan yoktur. Hatemi ise bunu zina olarak kabul etmenin eşcinsel ilişkiye meşruiyet kazandırmak anlamına geleceğini ifade etmektedir³⁸⁰. Bu açıdan bakacak olursak, kanun koyucu gerçekten de eşcinsel evlilikleri ve evlilik benzeri birliktelikleri yasalaştırmış değildir. Fakat kanun koyucunun zina boşanma sebebini yasalaştırırken amacı sadece evlenilmesi hukuken mümkün olan kişilerle girilen cinsel ilişkilere yaptırım getirmek değildir. Dolayısıyla bu hususu evlilikteki meşruiyet açısından değerlendirmek hatalıdır. Aksini düşünürsek arada evlenme engeli bulunan birisiyle enstest ilişki kurmak da zina sayılmamalıdır. Ne de olsa hukukumuzda bunların evlenmesi de meşru değildir. Böyle bir sonucu kanun koyucu kabul etmeyeceğine göre,

³⁷⁹ Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 93; Gönensay, **a.g.e.**, s. 74; Tekinay, **a.g.e.**, s. 199; Hüseyin Hatemi, **Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 10. Baskı, 2023, s. 120; Bülent Köprülü/Selim Kaneti, **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 2. Bası, 1989, s. 150-151; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 244, 246; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 106; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 260; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 113-114; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 164; Yalçinkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 626; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 979; Ersöz, **Zina.**, s. 55-56; Fethi Tuğhan Tezcan, “Evliliğin Genel Hükümleri ve Sadakat Yükümlülüğünün Sona Ermesi”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 32; Kaya, **a.g.e.**, s. 34-35; Aslı Oşar Şahin, “Boşanma Sebeplerinde Kusur İlkesi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015, s. 48; Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s.83-84; Zeytin/Ergün, **a.g.e.**, s. 203; Şaban Kayıhan/Mustafa Ünlütepe, **Medeni Hukuk Bilgisi**, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, 2017, s. 293; Akgün, **a.g.e.**, s. 44; Aras, **a.g.e.**, s. 165; Harun Bulut, **Aile Hukukunda Boşanma Davaları ve Yabancı Unsurlu Davalar**, Beta Yayınları, 2007, s. 5; Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 88-89; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 876; Zeytin Çağrı, **a.g.e.**, s. 13; Cahide Işıl Bozdağ, “Türk Hukukunda Boşanma Sebepleri ve Kusurun Etkisi”, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019, s. 39; Topak, **a.g.e.**, s. 25; Hıfzı Veldet Velidedeoğlu, **Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku**, Nurgök Matbaası, 5. Bası, İstanbul, 1965, s. 194; Murat Başpınar, “Boşanmanın Mali Sonuçları ve Özellikle Maddi ve Manevi Tazminat”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008, s. 13; Arzu Ersoy, “Aile Hukukumuzda Boşanma Sebebi Olarak Pek Kötü veya Ağır Derecede Onur Kırıcı Davranış”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 23; Özge Öztürk, “Genel Boşanma Sebepleri”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 18; Bilgenur Canitez Gözübüyük, “Kişilik Hakları Bağlamında Boşanma Davalarında İspat”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023, s. 72-73; Yusuf Bor, “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2022, s. 13; Mirhanoğulları, **a.g.e.**, s. 76; Ayşe Kübra Karabulut, “Türk Medeni Kanunu'nun 162. ve 163. Maddelerine Dayanarak Açılan Boşanma Davaları”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2018, s. 20; Tekin, **a.g.e.**, s. 18; Şahin Şengül, **a.g.e.**, s. 140

³⁸⁰ Hatemi, **a.g.e.**, s. 120

eşcinsel ilişkinin zina sayılıp sayılmadığını değerlendirirken meşruiyetini ölçüt almak doğru değildir. Yasal bir engel bulunmadığından ötürü biz de eşcinsel ilişkinin zina sayılabileceği görüşüne katılmaktayız.

Yapay dölleme³⁸¹, cinsel ilişki hazırlığına girişme, cinsel ilişki gerçekleşmeden öpme, sarılma gibi yakın bedeni temaslar ise zina sayılmamaktadır³⁸². Cinsel ilişkinin hayvanla³⁸³, ölüyle³⁸⁴, cansız bir cisimle³⁸⁵ yaşanması da zina niteliğinde sayılmaz. Hatta önceden de belirttiğimiz üzere bunlar sadakatsizlik dahi sayılmazlar.

Ciddi ve ağır bir tehdit nedeniyle cinsel ilişkiye girmenin kusur olarak yüklenemeyeceği kabul edilmektedir³⁸⁶. Fakat çoğu yazar bu tehdidin hayat veya sağlığa yönelmesini aramakta olup, mala yönelik tehditlerin kusuru kaldırmayacağı görüşündedir³⁸⁷. Bizim de isabetli bulduğumuz görüş ise şeref ve saygınlığa yönelik tehditlerin de kusuru kaldıracağını kabul eder³⁸⁸. Özellikle de fotoğraf, video kaydı gibi araçları kullanarak şantaj yoluyla cinsel ilişkiye zorlama durumuna çokça rastlanıldığı düşünüldüğünde cinsel ilişkinin geçerli bir iradeyle yapıldığı söylenemez³⁸⁹.

Kendini bilemeyecek kadar sarhoş olanın cinsel ilişkiye girmesi durumunda bunun da zina sayılmayacağı savunulmaktadır³⁹⁰. Bu görüşe kısmen katılıyoruz. Öncelikle belirtelim ki, zinaya girişmek için cesaretlenmek amacıyla sarhoş olunmuşsa bunu hukuk

³⁸¹ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 630; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 157

³⁸² Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 93; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 245; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 166

³⁸³ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 246; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 979; Bekem, **a.g.e.**, s. 85; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 156; Dikici Çelik, **a.g.e.**, s. 48

³⁸⁴ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 157; Bekem, **a.g.e.**, s. 85; Dikici Çelik, **a.g.e.**, s. 47

³⁸⁵ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 627; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 157; Bekem, **a.g.e.**, s. 86-87; Dikici Çelik, **a.g.e.**, s. 48

³⁸⁶ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 246; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 980; Bekem, **a.g.e.**, s. 98; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 161; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 499

³⁸⁷ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 260; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 167; Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 636-637; Kaycıoğlu, **a.g.e.**, s. 50; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 499

³⁸⁸ Bekem, **a.g.e.**, s. 99

³⁸⁹ Bekem, **a.g.e.**, s. 99

³⁹⁰ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 161; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 166

sistemi korumaz³⁹¹. Ayrıca cinsel ilişkiye giren eşin bu seviyede sarhoş olmadan öncesinde, bulunduğu ortamın koşullarına göre böyle bir şeye ihtimal vermesinin mümkün olup olmadığına da bakılmalı, ortalama bir insandan beklenen öngörü yeteneği ölçüt alınmalıdır. Örneğin bir gece kulübünde veya kalabalık bir eğlence etkinliğinde çok içip sarhoş olan kişi ya da başkasıyla bir evde baş başayken sarhoş olan kişi böyle bir şey yaşayabileceğini öngörebilir. Zinaya girişen eşin asıl saiki bilinemeyeceğinden bizce böylesi bir değerlendirmenin yapılması zorunludur. Aynı hususlar zina seviyesine ulaşmayan sadakat yükümlülüğüne aykırı eylemler için de geçerlidir.

Yukarıda “Davalının Kusursuz Olması” başlığında da açıkladığımız üzere cinsel saldırıya uğramak eşe kusur olarak yüklenemese de, Yargıtay bu durumun erkek için evlilik birliğinin sarsılması sebebiyle boşanma davası açma hakkını vereceği görüşündedir.

Doktrindeki bir görüş birlikte zina edilen üçüncü kişinin de iradesini aramakta, cinsel saldırıyı yapanın eş olması durumunda sadece küçük düşürücü suç işleme hükümlerine gidilebileceğini ifade etmektedir³⁹². Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Önemli olan eşin iradesidir³⁹³.

Tartışmalı olan bir başka husus, eşin zinasına önceden rıza göstermiş olmanın zina eden eşin kusurunu kaldırıp kaldırmayacağıdır. Yargıtay’ın kabul ettiği ve doktrinde de baskın olan görüş, hem sadece geçmiş bir vakıanın af konusu olabileceği ve henüz yaşanmamış bir olayın affedilemeyeceği sebebiyle³⁹⁴, hem zinanın diğer eşin kişilik hakkına dahil olan şeref ve haysiyetini zedelediğinden ve bunun tasarruf edilemeyen

³⁹¹ Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 91

³⁹² Ersöz, **Zina**, s. 56; Dikici Çelik, **a.g.e.**, s. 47

³⁹³ Aynı yönde: Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 91

³⁹⁴ Esat Arsebük, **Medeni Hukuk**, Recep Ulusoglu Basımevi, Cilt 2, 1940, s. 735; Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 97; Kalkmaz, **a.g.e.**, s. 84; Bor, **a.g.e.**, s. 17

kişilik alanı kapsamında olması dolayısıyla³⁹⁵, hem buna razı olmanın ahlaka aykırı olduğu gerekçesiyle, hem de kanun koyucunun mehz İsviçre Medeni Kanunu'ndaki önceden verilen rızanın dava açma hakkına engel olacağı şeklindeki hükmü bizim kanunumuza almamış olması sebebiyle önceden verilen rızanın geçerli olmayacağı yönündedir³⁹⁶. Azınlık görüşü ise eşin zinasına önceden verilen rızanın zinanın kusurunu kaldıracağı yönündedir³⁹⁷.

Kendi görüşümüzü sunmadan önce biraz açıklama yapmaya ihtiyaç duymaktayız. Bu konuyla bağlantılı olarak ayrıca belirtmeliyiz ki önceden verilen bir muvafakatin zina kusurunu kaldırdığını saymak, bazı kesimleri çok eşli düzene teşvik edebileceği gerekçesiyle de haklı olarak eleştirilmiştir³⁹⁸. Özellikle de kadının içinde bulunduğu sosyal duruma göre nasıl bir çaresizlik veya manevi duygular içinde olduğu önemli olduğundan, verdiği rızanın samimiyetine şüpheyile bakılması gerekir. Dolayısıyla bu eleştirilere hak veriyoruz.

Ayrıca belirtmek isteriz ki, eylemden önceki rızayı af olarak nitelendirme yoluyla kusurun kalkıp kalkmayacağını -değerlendirmek dahi- yanlıştır. Örneğin taraflardan birisi uzun zamandır sakladığı eşyalarını çok yer kaplıyor diye eşinin çöpe atmasını istemiş

³⁹⁵ Tekinay, **a.g.e.**, s. 202-203; Emel Badur/Gamze Turan Başara, “Aile Hukukunda Sadakat Yükümlülüğü İhlalinden Kaynaklanan Manevi Tazminat İstemi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 65, Sayı 1, 2016, s. 109

³⁹⁶ Tekinay, **a.g.e.**, s. 202-203; Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, 5. Bası, 2004, s. 381; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 248; Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 106; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 116; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 172; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 981; Bekem, **a.g.e.**, s. 177-178; Güvener, **a.g.e.**, s. 60-61; Şakir Berki, “Boşanma ve Ayrılık”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 32, Sayı 1, 1975, s. 139; Öztürk, **a.g.e.**, s. 23; “...Davalının, başka kadınla yaşadığı şهادetle tahakkuk etmiştir. Bu yüzden davacının ayrı yaşamakta haklı olduğu anlaşılmıştır. Davacının kocasının bu kadınla yaşamasına razı olması ahlaki olmadığından bir mukavele mevzuu olamayacağı gibi af hükmünden de sayılmaz. Bu sebeple verilen boşanma kararı doğrudur.” Y. 2. HD. 1949/7156 E. 1949/1754 K., 01.04.1949 T. (Nihat İnal, **Örnek Karar ve Dilekçelerle Açıklamalı Türk Medeni Yasası**, 2. Baskı, 2006, s. 268); Mirhanoğulları, **a.g.e.**, s. 78

³⁹⁷ Doğrudan İsviçre Medeni Kanunu'nda rızanın kusuru kaldıracağının öngörölmüş olmasından ötürü bu görüşte olan: Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 198; Egger, **a.g.e.**, s. 159; Schwarz, **a.g.e.**, s. 145; Rıza varsa zinayı ileri sürmek hakkın kötüye kullanılmasıdır diyen: Akgün, **a.g.e.**, s. 45; Rızanın peşinen yapılmış bir af olduğunu belirtenler: Topak, **a.g.e.**, s. 26; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 245

³⁹⁸ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 264-265; Yalçinkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 661

olabilir. Bu durumda davranışı kusurlu olmaktan çıkartan olay af değil, önceden verilen rızanın zaten hukuka uygunluk nedeni sayılmasından ötürü kusurdan bahsetmenin yersizliğidir. Yani davranışı kusurlu olmaktan çıkarmak için tek seçenek affetmekmiş gibi eylemi meşrulaştırmak için illaki önceden verilen rızayı af kapsamına sokmaya çalışmak anlamsız olacaktır. Eylemi kusurlu davranış olmaktan kaldıran tüm hallerin kanunda açıkça yazmasına gerek yoktur. Mesela sırf meşru müdafaa TMK m. 162’de yer almıyor diye kendini savunma amacıyla hareket eden kişinin pek kötü davranışta bulunduğu ya da hayata kast ettiğini de söyleyemeyiz. Zira bu durumda da başka bir hukuka uygunluk nedeni vardır ki bu da haklı savunmadır. Öyleyse değerlendirilmesi gereken husus önceden verilen rızanın af kapsamına girip girmediği değil, sahip olduğu rıza niteliği sebebiyle hukuka uygunluk nedeni sayılıp sayılmadığıdır.

Doktrinde bir görüş, zina için verilen rızanın tasarruf edilebilir kişilik alanına dahil olmaması sebebiyle hukuka uygunluk nedeni sayılmayacağını ifade etmiştir³⁹⁹. Fakat kişinin haysiyeti ve değer yargısı birçok hususta çoğu kişi için örtüşse de herkes için aynı denilemeyecek kadar sübjektif bir kavramdır. Dolayısıyla bizce zina için verilen rıza pekala tasarruf edilebilir alan içerisinde verilmiştir. Yine de iki yukarıdaki paragrafta açıkladığımız gibi zor bir durum içinde samimiyetten uzak ve sadece şeklen verilen bir rıza söz konusu olabileceğinden bu rızayı geçerli saymak için öncelikle şüpheyi yaklaşmak gerekir. Sadece rızanın samimi olarak verildiğini gösteren eylemler varsa ve kendisine rıza verilen eşin bu rızanın samimi olmadığını düşünmesi gerektiğini gösteren durumlar yoksa hukuka uygunluk sebebinin bulunduğu kabul edilmelidir. Rızanın zinaya ilişkin kusuru kaldıracağı görüşümüz kabul edilmeyecek olursa da, önceden verilen rızanın en azından artık değere katılma oranı azaltılırken dikkate alınması gerektiği yönündeki görüşe⁴⁰⁰ katıldığımızı ifade etmemiz gerekir. Zira bizce böylesi bir durum kusur olsa bile bu kusurun azaldığı kabul edilmelidir.

³⁹⁹ Tekinay, **a.g.e.**, s. 203; Badur/Başara, **a.g.e.**, s. 108-109

⁴⁰⁰ Uyar, **a.g.e.**, s. 60

Doktrinde rızanın kusuru kaldırmayacağını ifade eden yazarlar, rızaya ek olarak aynı zamanda teşvik de söz konusuysa, bu durumda zina sebebiyle açılan davanın hakkın kötüye kullanılması nedeniyle reddi gerekeceğini ifade etmektedirler⁴⁰¹. Bu görüşte olanlar aslında bizimle kısmen⁴⁰² aynı sonuca ulaşırlar da farklı bir yol kullanmış, yani rızayı burada hukuka uygunluk sebebi olarak görmemeye devam edip sadece teşvik yapacak kadar ileriye gidilmişse dürüstlük kuralına aykırılık olacağı sonucuna varmışlardır. Oysa bizce teşvikin burada rızadan ayrı olarak tartışılması doğru değildir. Bir kere teşvik varken zina iddiasında bulunmak dürüstlük kuralına aykırı olarak kabul edilecekse bu kabul pekala samimi olan her rıza için yapılmalıydı⁴⁰³. Teşvik edilen eş de sonuçta zinaya zorlanmamış, kendi iradesiyle hareket etmiştir.

Rıza hususunda bizim görüşümüzü uygulamak suistimale de yol açmaz. Üçüncü kişiyle cinsel ilişkiye giren taraf kendisine yöneltilen zina vakıasına itiraz etmek istiyorsa zaten eşinin -samimi- rızasını ispatla mükellef olacağından ve bu rızanın samimi olmadığını düşünmesi gerektiğini gösteren durumların da olmaması gerektiğinden işi kolay değildir.

Her iki eşin de beraber toplu ilişkiye girmesi durumunda, bir görüş bu olayın eşlerin ikisi için de dava açma hakkını engellemediği yönündeyken⁴⁰⁴, aksi yöndeki görüş dava açma hakkına engel olacağı yönündedir⁴⁰⁵. Bu durumda bir kere rıza söz konusu olacağından biz de zinanın ileri sürülemeyeceği görüşündeyiz.

⁴⁰¹ Tekinay, **a.g.e.**, s. 204; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 109; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 116; Öztan, **a.g.e.**, s. 381; Bekem, **a.g.e.**, s. 178-179; Hatemi, **a.g.e.**, s. 120

⁴⁰² Burada “kısmen” dememizin sebebi bizim görüşümüzde teşvik olmaksızın verilen samimi rızanın da hukuka uygunluk sebebi olduğunu savunmamızdır.

⁴⁰³ Aynı başlıkta yer alan 397 numaralı dipnotta belirttiğimiz azınlıkta kalan görüşü savunanlardan birisi tarafından yorumun bu şekilde yapıldığını, yani rıza verdikten sonra zina iddiasında bulunmanın hakkın kötüye kullanılması sayılacağını belirtildiğini görüyoruz: Akgün, **a.g.e.**, s. 45-46

⁴⁰⁴ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 155

⁴⁰⁵ Bekem, **a.g.e.**, s. 80; Ersöz, **Zina**, s. 54

Yargıtay zinanın kanıtlanması için kesin veya güçlü karineyle ispat koşulunu aramaktadır⁴⁰⁶. Örneğin karşı cinsten biriyle aynı otel odasında kalmak⁴⁰⁷, kadının evde yalnızken başka bir erkeği eve alması⁴⁰⁸, kocanın meşru bir amaç olmaksızın sabah saatlerinde başka kadının evine gitmesi⁴⁰⁹ gibi eylemler Yargıtay’a göre zinaya delalet eder. Fakat eşin karşı cinsten birini eve alması veya evine gitmesi gibi olaylar haklı bir sebebe dayanıyorsa aralarında zinanın gerçekleştiği söylenemez. Örneğin Yargıtay önüne gelen bir olaya ilişkin verdiği kararda, bakım amacıyla karşı cinsin evinde kalmanın zinaya delalet etmeyeceğini ifade etmiştir⁴¹⁰.

Yargıtay’ın cinsel ilişkiye girmeye teşebbüsün de zina sebebiyle boşanmak için yeterli olacağı yönünde kararları vardır⁴¹¹. Bu görüşte olan yazarlar bulunmakla birlikte⁴¹², bizim de katıldığımız görüşe göre eşin bir başkasıyla zinaya hazır biçimde yakalanması teşebbüsün zina sayılması sebebiyle değil, eylemin zinanın işlendiğine dair

⁴⁰⁶ “...Zina olayının mevcut sayılabilmesi için en önemli koşulu, "cinsel ilişkinin" varlığının kesin veya güçlü karineyle kanıtlanmış olmasıdır...” Y. 2. HD. 2016/17968 E., 2018/6344 K., 16.05.2018 T.

⁴⁰⁷ “...Davalının, otelde bir başka erkekle aynı odada kalması, zinaya delalet eder. Bu bakımdan zina olgusu ispatlanmıştır...” Y. 2. HD. 2013/5132 E., 2013/28378 K., 03.12.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/19596 E., 2018/7191 K., 04.06.2018 T.; Y. 2. HD. 2016/23757 E., 2018/10860 K., 09.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁰⁸ “...Kadının, yalnızken geceleyin bir başka erkeği ortak konuta alması, zinanın varlığına delalet eder. Bu bakımdan zina kanıtlanmıştır...” Y. 2. HD. 2015/21517 E., 2015/20095 K., 02.11.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2012/16833 E., 2013/17864 K., 24.06.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/22151 E., 2013/9689 K., 08.04.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁰⁹ “...Erkeğin sabahın erken saatlerinde başka bir kadının evine gitmesi, meşru bir amaçla olduğu sabit olmadıkça zinaya delalet eder...” Y. 2. HD. 2022/3400 E., 2022/6175 K., 22.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴¹⁰ “...KARŞI OY YAZISI Davalının, eşi vefat etmiş olan.’e ait evde, bu kişinin annesine bakmak için de olsa yatılı olarak kalması zinaya delalet eder. Türk Medeni Kanununun 161. maddesinde yer alan boşanma sebebi ispatlanmıştır...” Y. 2. HD. 2012/5871 E., 2012/25635 K., 22.10.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴¹¹ “...Medeni Kanunun 129. maddesi, zina eylemini herhalde tamamlanmış bir zina olarak öngörmemiştir. Bu bakımdan, zina için gerekli ortama girip de elde olmayan sebeplerle eylemin tamamlanmamış olması yani Ceza Kanununun deyiimi ile eylemin eksik kalkışma derecesinde kalması da boşanma için yeterlidir (Y. 2.HD.nin 20.9.1976 tarihli 5323-6399 sayılı kararı...)” Y. 2. HD. 1993/7903 E., 1993/7941 K., 23.09.1993 T. (Şener, **a.ge.**, s. 61)

⁴¹² Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 156

kuvvetli bir delil olmasından kaynaklanmalıdır⁴¹³. Zaten Yargıtay'ın söz konusu kararları oldukça eski olduğundan hala aynı eski fikirde olduğunu iddia etmek güçtür.

Kanun koyucu, zinanın öğrenilmesinden itibaren altı ay ve her halde zina eyleminin üzerinden beş yıl geçmesiyle dava hakkının düşeceğini belirtmiştir. Altı aylık sürenin başlangıcı hesaplanırken soyut şüphe öğrenme sayılmaz, kesin öğrenme tarihi esas alınır⁴¹⁴. Buradaki süre hak düşürücü olduğundan, zinanın ispatı, konut dokunulmazlığının ihlali gibi bir sebepten ötürü başlatılan ceza yargılamasının sonucuna bağlı olsa bile bu ceza yargılamasının sonucu beklenmez. Aksi düşünülürse eşin şikayette bulunup bulunmayacağı bile kesin olmadığından sürenin başlangıcı dahi belirsiz olur⁴¹⁵. Fakat eşin üzerinde bir tehdit mevcutsa sürenin başlangıcı hususu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüş sürenin tehdidin ortadan kalkacağı andan itibaren işleyeceğini ifade ederken⁴¹⁶, bir diğer görüş hak düşürücü sürenin bundan etkilenmeyeceğini ifade etmekte⁴¹⁷, başka bir görüş ise sadece tehdit eden bizzat zina eden eş ise hak düşürücü süre itirazında bulunmasının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacağını savunmaktadır⁴¹⁸. Bu konu özellikle eşi başkasıyla zina eden kişinin yüklü miktarda edinilmiş malı olduğu durumlarda büyük önem arz ettiğinden görüşümüzü de bunu göz önüne alarak belirlemeliyiz. Eşini altı ay boyunca korku altında tutmanın cezası, ceza ve infaz kanunlarımız ile kazanılacak yüklü miktardaki malvarlığı değerleri göz önünde tutulduğunda ödül sayılacaktır. Bu ise ne hakkaniyetle bağdaşır ne de suçu özendirmek istemeyen kanun koyucunun amacına uyar. Dolayısıyla biz, sürenin tehdidin ortadan kalkmasıyla başlaması gerektiğini düşünüyoruz.

⁴¹³ Bekem, **a.g.e.**, s. 84; Zeynep Şeyma Ceylan, “Yargıtay Kararları Işığında Zina Sebebiyle Boşanmada Manevi Tazminat İstemi”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, 2022, s. 56

⁴¹⁴ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 655

⁴¹⁵ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 657

⁴¹⁶ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 265

⁴¹⁷ Ersöz, **Zina**, s. 107

⁴¹⁸ Bekem, **a.g.e.**, s. 159-160

Ayrıca belirtmemiz gerekir ki kanun koyucu davayı açacak olan eşe altı aylık süre vermiş olsa da, eylem öğrenildikten sonra birkaç haftalığına olsa bile birlikte yaşamaya devam edilmiş olması, ileride açıklayacağımız üzere Yargıtay’ca eylemin affedildiğine veya en azından hoş görüldüğüne yorumlanmaktadır.

2. Hayata Kast – TMK m. 162

TMK m. 162’de boşanma sebebi olarak düzenlenen hayata kasttan, adı üstünde eşin öldürmeye yönelik eylemler anlaşılmaktadır. Madde yalnızca eşlerin birbirlerine olan eylemlerini kapsamaktadır, ortak çocuklara yapılan eylemler dahi hayata kast özel sebebiyle boşanma kapsamına girmez⁴¹⁹.

Hayata kasta girebilen davranışlar doğrudan eşin bedenine etki eden müessir bir fiille gerçekleşebileceği gibi, yardıma ihtiyaç duyan eşe yardımcı olmamak gibi pasif bir davranışla⁴²⁰, üçüncü bir kişi aracılığıyla⁴²¹ ya da intihara teşvikle⁴²² de işlenebilir. Ancak

⁴¹⁹ “...Mahkemece, TMK’nin 236/2 maddesindeki hayata kast teriminin müşterek çocuğa yapılan eylemi de kapsayacağından katılma alacağının tamamının kaldırılarak davanın reddine karar verilmiş ise de; tarafların eşit kusurlu kabul edilerek TMK’nin 166/1 gereğince evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması nedeni ile boşanmalarına karar verildiği anlaşılmaktadır. TMK’nin 236/2. maddesi, her şeyden önce boşanmanın TMK’nin 162/1 maddesi gereğince gerçekleşmesi ve hayata kast eyleminin eşlerden biri tarafından diğer eşe karşı yapılması halinde uygulanabilecektir...” Y. 8. HD. 2016/15105 E., 2018/18680 K., 14.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴²⁰ Öztan, **a.g.e.**, s. 382; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 249; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 110; Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 107; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, 203; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 154; Safiye Vasviye Özer, “Evlilik Birliğinin Türk Medeni Kanunu’nun 162. Maddesi’ne Göre Sona Ermesi”, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2020, s. 37; Ahmet Fevzi Kibar, “Türk Hukukunda Hayata Kast Sebebi İle Boşanma ve Doğurduğu Hukuki Sonuçların Değerlendirilmesi (TMK m. 162)”, **Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi**, Sayı 2, 2020, s. 637; Bor, **a.g.e.**, s. 18

⁴²¹ Topak, **a.g.e.**, s. 30

⁴²² Schwarz, **a.g.e.**, s. 146; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 117; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 110; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 151; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 270; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 202; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 173; Yalçinkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 694; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 984; Özer, **a.g.e.**, s. 39; Oşar Şahin, **a.g.e.**, s. 55; Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 101; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 894; Zeytin Çağrı, **a.g.e.**, s. 14; Güvener, **a.g.e.**, s. 65; Bozdağ, **a.g.e.**, s. 52; Kibar, **a.g.e.**, s. 637; Ersoy, **a.g.e.**, s. 25; Öztürk, **a.g.e.**, s. 24; Dikici Çelik, **a.g.e.**, s. 15; Bor, **a.g.e.**, s. 18; Karabulut, **a.g.e.**, s. 47

intihara teşvikin hayata kast seviyesinde görülmesi için gerekli ortam ve araçlar da hazırlanmış olmalıdır, sadece intiharı tavsiye etmek yeterli olmaz⁴²³.

TMK m. 162’de düzenlenen hayata kastın, ceza hukuku bağlamındaki öldürmeye teşebbüsten daha geniş yorumlanması gerekmektedir. Öyle ki, ceza hukuku bağlamında kasten öldürmeye elverişli bir eylem bulunmasa bile boşanma hukuku açısından hayata kast bulunabilir. Zira TMK m. 162’deki hayata kasta kullanılan aracın veya eylemin öldürmeye gerçekten de elverişli olması aranmamaktadır⁴²⁴. Ayrıca icraya başladıktan sonra öldürmekten vazgeçmek TMK m. 162’nin uygulamasını engellemez⁴²⁵. Dolayısıyla ceza hukukundaki gönüllü vazgeçmenin de burada uygulanması mümkün değildir.

İcrasına başlanmamış ama hazırlık hareketi niteliğindeki eylemlerin, mesela tabanca veya zehir satın almanın, hayata kast kapsamına girmesi gerektiği yönündeki görüşe⁴²⁶ ise katılmamaktayız. İcrasına hiçbir zaman başlanmamış eylemin TMK m. 162 kapsamında düşünce aşamasında kalmış olduğu kabul edilmelidir.

Kasten yaralamanın hayati tehlikeye yol açan durumlarda da hayata kasta dayalı boşanma istenebileceği yönünde görüş bulunsa da⁴²⁷ bu görüşe katılmamız mümkün değildir. Neticesi ağır olan kasten yaralama davranışından aslında çok daha hafif bir netice beklenmiş olabilir. Bu durumda hayata kastın varlığını kabul etmek bizce hatalı olacaktır. Ayrıca kanun hükmünde “kusurlu davranışlarla hayati tehlikeye sokmadan” değil de “hayata kasttan” söz edilmiştir. Fakat ceza mahkemesinden alınan mahkumiyetin kasten

⁴²³ Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 199; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 270; Öztan, **a.g.e.**, s. 383; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 202; Yalçinkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 694; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 984; Özer, **a.g.e.**, s. 39; Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 101; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 894

⁴²⁴ Öztan, **a.g.e.**, s. 382; Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 97; Egger, **a.g.e.**, s. 163; Tekinay, **a.g.e.**, s. 207; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 202-203; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 109; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 173; Yalçinkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 693; Yasemin Okan Koç, “Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Sebebi İle Boşanma”, İstanbul Kültür Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 49; Özer, **a.g.e.**, s. 38; İpek Sağlam, **a.g.e.**, s. 126-127; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 894; Güvener, **a.g.e.**, s. 65; Kibar, **a.g.e.**, s. 638; Arslandoğan Kurşuncu, **a.g.e.**, s. 15; Başpınar, **a.g.e.**, s. 14; Bor, **a.g.e.**, s. 18

⁴²⁵ Kibar, **a.g.e.**, s. 638

⁴²⁶ Canitez Gözübüyük, **a.g.e.**, s. 77

⁴²⁷ Okan Koç, **a.g.e.**, s. 51

öldürmeye teşebbüsten değil de neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçundan olması, sırf bu sebepten ötürü eylemin boşanma davasında hayata kast olarak değerlendirilmesine engel olmamalıdır. Bu durumda ceza mahkemesinin verdiği mahkumiyet kararının hukuk hakimii bakımından bağlayıcı olduğu düşünülebilir. Fakat mahkumiyet kararının bağlayıcılığı sanığın en azından yaralamaya yol açacak kadar kastının bulunduğu ilişkin olup, yaralamadan ceza alması salt yaralama kastının bulunduğunu göstermez. Bir diğer bakış açısıyla, ifade edersek, kasten öldürmeye teşebbüs suçundan beraat almış olması ise hukuk hakimini bağlamayacaktır.

Samsun Bölge Adliye Mahkemesi de verdiği bir kararda, ceza mahkemesinin öldürmeye teşebbüsün unsurlarının oluşmadığı tespitini yapıp kasten yaralamadan mahkumiyet kurduğu bir olay bakımından bu hukuki nitelendirmenin hukuk hakimini bağlamayacağı yönündeki ilk derece mahkemesi kararını doğru bulmuştur⁴²⁸. Bu karara

⁴²⁸ "...İLK DERECE MAHKEMESİ KARAR ÖZETİ: "Taraf ve tanık beyanları, ceza ilamı, toplanan deliller ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; tarafların 19/06/2004 tarihinde evlendikleri, bu evliliklerinden 09/05/2007 doğumlu K1 isimli bir müşterek çocuklarının bulunduğu, dinlenen davacı tanıklarının beyanlarından ve Ağır Ceza Mahkemesi ilamından; 31/07/2019 tarihinde tarafların evde misafir ağırladığı, gece herkes yattıktan sonra 01/08/2019 tarihi gece saat 04:00 civarında yandaki odadan ses gelmesi üzerine davacı kadının bu odada yatan müşterek çocuğu merak ederek kalktığı, bu sesi duyan davalı erkeğin de uyanması sonucu aralarında başlayan tartışmada, davalı erkeğin davacı kadına "seni öldüreceğim, seni geberteceğim" şeklinde sözler söyleyerek boğazının sıkıya çalıştığı, olay sırasında davalı erkeğin bıçak ile davacı kadının sol ön kol dirsek altında ve sağ kolda kesi, göğüs üst ön bölgede sıyrık, boyunda hiperemik alan ve karın üst bölgede sıyrık olacak şekilde basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde kasten yaraladığı, olay sırasında davacı kadının davalı erkeğe biber gazı sıkarak elinden kurtulduğu, sesler üzerine müşterek çocuğun tarafların yanına geldiğinde davalı erkeğin davacı kadının boğazını sıkıktığına şahit olduğu, bu durum üzerine davalı erkeğin müşterek çocuktan kapıcı K2'e haber vermesinin istediği, kapıcı K2'in olay yerine geldiğinde davalı erkeğin "sinir krizi" geçiriyor diyerek davalı kadını eve sokmaya çalıştığı, her ne kadar Samsun 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 2016/367 esas 2017/78 karar sayılı ilamı ile davalı erkek hakkında karşı işlediği iddia olunan kasten öldürmeye teşebbüs suçunun unsurları oluşmadığından eşe karşı silahla kasten yaralama suçundan hapis cezası verilmiş ise de; ceza hakiminin eylemin hukuki nitelendirmesinin hukuk hakimini bağlamayacağı, "hayata kast" nedeniyle boşanmaya karar verilebilmesi için karşı tarafa yöneltilen eylemin öldürme kastı taşıması ve bu yöndeki iradenin elverişli bir eylem ile ortaya konulmasının yeterli olduğu, davalı erkeğin davacı kadına "seni öldüreceğim, seni geberteceğim" şeklinde sözler söyleyerek ve davacı kadının tüm boynunu çevreleyen 3-4 cm'lik genişliğinde hiperemik alan oluşacak şekilde boğazını sıkarak öldürme kastı ve iradesini ortaya koyduğu, böylece TMK'nun 162 maddesinde düzenlenen "hayata kast" özel boşanma sebebinin gerçekleştiği, davacının bu madde kapsamında dava açmakta haklı olduğu, dinlenen davalı tanıklarının sözlerinin bir kısmı sebep ve saiki açıklamayan ve duyuma dayalı açıklamalardan ibaret olup, bir kısmının ise davalı kadının ağzından aktarılan ve yoruma dayalı açıklamalardan ibaret olduğu, bir kısım tanık beyanlarından ise davacı kadının evde yemek yapmadığı ve kredi kartı ile aşırı harcamalar yaptığı ve bu sebeple davalı erkeğin kredi kullanmak zorunda kaldığı, davacı kadının "kendisini değersiz hissettiğini, evliliği istemediğini, artık gönlünün geçtiğini"

konu olayda koca, eşinin boğazını sıkıp “seni öldüreceğim” demiş ve bıçakla vücudunda sıyrıklar bırakarak basit tıbbi müdahaleyle giderilebilir derecede yaralamaya yol açmıştır. Olayı özetleyecek olursak, basit tıbbi müdahale ile giderilebilir bile olsa ölüm tehdidi eşliğinde işlenen ve öldürmeye elverişli bir hareketle icrasına başlanmış bir kasten yaralamanın bulunduğu anlaşılmaktadır. Kocanın boğaz sıkma eyleminin sebep olduğu yaralama basit tıbbi müdahaleyle bile giderilebilir seviyede olsa da tıbbi bulgulardan bunun kuvvetli bir sıkma olduğu da anlaşılmaktadır. Diğer yandan, hem boğaz sıkmanın daha fazla sürdürülmemiş olması hem de elinde bıçak olmasına rağmen ciddi bir yaralamaya yol açacak şekilde bıçağı savurmamış olması bizce de ceza hukuku bakımından öldürmeye teşebbüs olmadığını gösterir. Fakat boşanma hukuku bakımından hayata kastın bulunduğu yönündeki tespit yine de doğrudur. Zira ceza hukukundaki gönüllü vazgeçme kurumunun burada uygulaması yoktur. Yine de belirtmemiz gerekir ki, şiddetle birlikte öldürme tehdidinin bulunduğu her olayda hayata kasttan söz edilemez. Şiddet eylemi yarıda bırakılsa bile, icrası devam ederken en azından bir an için öldürmeye yönelik olduğu izlenimini uyandırmalıdır.

Hayata kast, zina ile birlikte mal rejimindeki pay oranını kaldırma veya indirmeye sebeptir. Fakat taraflardan birinin eşini öldürmesi durumuyla ilgili kanunda hüküm yoktur. Bu konuya yukarıda “Mal Rejiminin Tasfiyesi” başlığı altında değindik.

söylediği anlaşılmaktadır. Olayların akışı karşısında; eşinin hayatına kast eden davalı erkeğin boşanmaya yol açan olaylarda ağır kusurlu olduğu, kredi kartı ile aşırı harcamalar yapan, birlik görevlerini yerine getirmeyen ve evliliği istemediğini, artık gönlünün geçtiğini söyleyen davacı kadının boşanmaya yol açan olaylardaaz da olsa kusurlu olduğuna kanaat getirilmiş olup, davanın kabulü ile davacının TMK nın 162. hayata kast nedeniyle boşanmalarınakarar verilmesi gerektiği "gerekçesi ile; "Davanın KABULÜ ile tarafların TMK nın 162. Maddesi gereğince hayata kast nedeniyle BOŞANMALARINA...

DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE GEREKÇE: Dava dosyası içeriğine, dosyadaki yazılara göre ilk derece mahkemesi kararında usule ve esasa ilişkin herhangi bir aykırılığın bulunmadığı, davanın esasıyla ilgili hükme etki edecek tüm delillerin dava dosyası içinde bulunduğu, kanunun olaya uygulanmasında ve gerekçede hata edilmediği,davanın TMK 162.maddesine dayalı mutlak ve özel bir boşanma sebebi olan hayata kast hukuki sebebine dayalı olarak hak düşürücü sürede açılıp delillerin bu kapsamda değerlendirildiği, ilk derece mahkemesince belirtildiği üzere davalı tarafça gerçekleştirilen eylem sebebi ile hayata kast hukuki sebebine dayalı boşanma kararı verilebilmesinin yasal koşulları oluştuğu, hayata kast sebebine dayalı boşanma davalarında eylemin kabulü ve kanıtlanması ortak hayatın çekilmezlik koşulunun oluşup oluşmadığına bakılmaksızın boşanma kararı verilmesi gerektiği..." Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 4. HD. 2019/3459 E., 2020/2982 K., 03.12.2020 T. (Lexpera ET: 23.12.2023))

3. Pek Kötü Davranış – TMK m. 162

Eski Medeni Kanun döneminde pek fena muamele olarak adlandırılan boşanma sebebi, TMK m. 162 hükmünde eski mehzaz İsviçre Medeni Kanunu'na benzer şekilde pek kötü davranış ve onur kırıcı davranış şeklinde ikiye ayrılarak yeniden düzenlenmiştir.

Pek kötü davranışın kapsamına öncelikle TCK m. 232'de düzenlenen kötü muamele suçunun kapsamına giren, eşe bedensel ve ruhsal⁴²⁹ acı veren davranışların girdiğini söyleyebiliriz⁴³⁰. TCK m. 232'nin gerekçesinde *kötü muamelenin merhamet, acıma ve şefkatle bağdaşmayacak nitelikte bulunması* da belirtildiğinden bunun da TMK m. 162'deki pek kötü davranış değerlendirmesinde bir ölçüt olarak kullanılabilir⁴³¹. Ağır fiziksel şiddet, hastalık bulaştırmak⁴³², gece sokakta bırakmak, ağır hizmetler yaptırmak, çıplak gezdirmek gibi farklı türden eylemler pek kötü davranış olarak kabul edilebilir⁴³³. Pek kötü davranışın icrai hareketle gerçekleştirilmesi de zorunlu olmayıp hasta eşin bakımını sağlamama gibi pasif bir hareketle de gerçekleştirilebilir⁴³⁴. Yargıtay da doktrinde kabul edilen eylemlerden evden kovma, aç bırakma, anormal cinsel ilişkiye zorlama gibi davranışları pek kötü davranış olarak nitelemiştir⁴³⁵.

Pek kötü ve onur kırıcı davranışlar mutlak boşanma sebebi olarak kabul edilmekle birlikte, doktrinde, ortak hayatı çekilmez kılmayan eylem pek kötü davranış

⁴²⁹ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, 225-227

⁴³⁰ Melike Ergün Topcu, "Pek Kötü Davranış Sebebiyle Boşanma", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 65

⁴³¹ Ergün Topcu, **a.g.e.**, s. 62-64

⁴³² Özer, **a.g.e.**, s. 48

⁴³³ Ergün Topcu, **a.g.e.**, s. 65

⁴³⁴ Ergün Topcu, **a.g.e.**, s. 59

⁴³⁵ "...Pek kötü davranış"; eşlerden birinin diğerine uyguladığı, vücut bütünlüğünü, bedensel veya ruhsal sağlığını bozucu ya da tehlikeye düşürücü davranışlardır. Dövme ve fiziksel şiddet uygulama, evden kovma, aç bırakma, anormal cinsel ilişkiye zorlama gibi davranışlar pek kötü davranışa örnek olarak gösterilebilir. İşlenen fiilin devamlılık arzemesi zorunlu olmamakla birlikte pek kötü davranış eyleminin zulüm ve işkence boyutunda olması gerekmektedir (Gençcan, s.184)..." Y. HGK. 2017/2420 E., 2019/750 K., 20.06.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

sayılamayacağından bunun aslında nisbi bir boşanma sebebi olduğu da savunulmuştur⁴³⁶. Yargıtay ise çekilmezliğin araştırılmasına gerek olmadığını kabul ederek eylemi esas alır⁴³⁷. Bizim de katıldığımız görüş uyarınca pek kötü davranışın takdirinde eşin nasıl etkilendiğine bakılacak olup, bu kapsamda subjektif değerlendirme yapılması boşanma sebebini nisbi hale getirmez⁴³⁸.

Basit fiziksel şiddet niteliğindeki tokat atma gibi eylemler pek kötü davranış seviyesinde kabul edilmemekte, şiddetin ağır nitelikte olması⁴³⁹ veya sık sık gerçekleşmesi⁴⁴⁰ aranmaktadır. Dolayısıyla tek seferliğine gerçekleşen basit derecedeki fiziksel şiddetin bu kategoriye girmediği kabul edilir⁴⁴¹. Fakat tek bir tokat söz konusu olmasına rağmen, örneğin eşin dişini kırarak kadar büyük bir kuvvetin uygulanması söz konusuysa bu da pek kötü davranış olarak kabul edilir⁴⁴². Yargıtay'ın kabulüne göre de pek kötü davranışa konu olan şiddet sürekli olabileceği gibi⁴⁴³ süreklilik unsuru bulunmasa bile tek seferlik şiddetin zulüm ve işkence boyutunda olması da yeterlidir⁴⁴⁴.

⁴³⁶ Tekinay, **a.g.e.**, s. 208

⁴³⁷ "...hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranışın gerçekleşmesi ile hâkim tarafından evlilik birliğinin çekilmez hâle gelip gelmediği şartını araştırmaya gerek kalmaksızın, boşanma kararı verilebilecektir..." Y. HGK. 2017/2420 E., 2019/750 K., 20.06.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴³⁸ Ergün Topcu, **a.g.e.**, s. 80

⁴³⁹ Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 97; Egger, **a.g.e.**, s. 163

⁴⁴⁰ Tekinay, **a.g.e.**, s. 208

⁴⁴¹ "...Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden davalı-davacı kocanın düzenli olarak bir işte çalışmadığı, alkol alıp, eşine 22.12.2012 tarihinde tokat attığı gerçekleşmiş ise de; davalı-davacı kocanın bu davranışları ve toplanan deliller karşısında hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış olarak kabule yeterli görülmemiştir..." Y. 2. HD. 2014/11559 E., 2014/22133 K., 10.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁴² Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 227; Öztan, **a.g.e.**, s. 384

⁴⁴³ "...Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden, davalı erkeğin eşine sürekli fiziksel şiddet uyguladığı anlaşılmaktadır. Davalının eşine yönelik bu eylemleri pek kötü muamele ve onur kırıcı davranış niteliğindedir..." Y. 2. HD. 2019/3272 E., 2019/7396 K., 19.06.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); "... davalı erkeğin eşine sürekli fiziksel şiddet uyguladığı, en son olayda da davacı kadını bıçak doğrultarak "Seni keserim" diye tehdit ettiği ve üzerine yürüyerek yumrukları ile darp ettiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, Türk Medeni Kanunu'nun 162. maddesinde düzenlenen koşullar gerçekleşmiştir. O halde, pek kötü davranış sebebiyle boşanmaya karar verilmesi gerekirken..." Y. 2. HD. 2016/13788 E., 2018/4030 K., 20.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/25728 E., 2016/1849 K., 04.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁴⁴ "...İşlenen fiilin devamlılık arzemesi zorunlu olmamakla birlikte pek kötü davranış eyleminin zulüm ve işkence boyutunda olması gerekmektedir (Gençcan, s.184)..." Y. HGK. 2017/2420 E., 2019/750 K., 20.06.2019 T.; "...davacı eşine 31.05.2015 tarihinde fiziksel şiddet uyguladığı, kadının ceza dosyasındaki fiziksel şiddete dair raporunda belirtildiği üzere de, erkeğin kadının saçlarını kopardığının anlaşıldığı, bu

Dolayısıyla TMK m. 162'deki pek kötü davranış ile TCK m. 232'deki kötü muamelenin tam olarak örtüşmediğini de söyleyebiliriz. Öyle ki TCK m. 232'nin gerekçesinden anlaşılacağı üzere⁴⁴⁵, ağır fiziksel şiddetin bulunduğu durumlarda kasten yaralama hükümlerine gidilir. Oysa TMK m. 162'deki pek kötü davranış fiziksel şiddet yoluyla işlenecekse, bunun özellikle ağır olması aranır.

4. Onur Kırıcı Davranış – TMK m. 162

Boşanma hukukunda onur kırıcı davranışlar, eşin şeref ve haysiyetine yönelik eylemleri ifade etmektedir⁴⁴⁶. Davranışın TMK m. 162 anlamında onur kırıcı sayılabilmesi için belli bir yoğunluğa ulaşmasının gerekip gerekmediği ise tartışmaya sebep olmuştur. Madde metni lafzen yorumlandığında sadece onur kırıcı davranışın bulunması yeterli olup, bunun belli bir yoğunluğa ulaşması unsur olarak aranmamıştır. Fakat onur kırıcılık kavramı oldukça subjektif olup, adil olmayan yorumlamalara sebebiyet vermesi oldukça olasıdır. Dolayısıyla hem bir nebze objektifliğe ulaşılması hem de küçük olaylardan ötürü özel boşanma sebeplerine başvuru yolunun kapatılması açısından eylemin belli bir ağırlığa ulaşmasını beklemek doğru olacaktır. Yargıtay'ın çok da eski olmayan fakat güncelliğini yitirmiş kararlarına baktığımızda bir eylemin onur kırıcı davranış sayılması için özel bir yoğunluk aranması gerekmediğine özellikle vurgu yaptığını görüyoruz⁴⁴⁷. Güncel kararlarda ise istikrarlı olarak yalnızca ağır derecedeki

haliyle davalı erkeğin, davacı kadına pek kötü ve onur kırıcı davranışta bulunduğu (TMK m. 162) kabulü zorunlu hale gelmiştir...” Y. 2. HD. 2018/1054 E., 2018/2622 K., 27.02.2018 T. (KYG T ET: 23.12.2023); “...Davalı, eşi davacıya müessir eylemde bulunmaktan mahkum olmuştur. Dövme olayı pek fena muamele sayılır. O halde Medeni Kanunun 130/1. maddesi uyarınca boşanma kararı verilebilmesi için bir defa yapılmasının yeterli olduğu düşünülmeden, boşanma yerine Kanuni dayanağı bulunmayan gerekçelerle davanın reddi doğru bulunmamıştır...” Y. 2. HD. 1996/1432 E., 1996/2070 K. (Şener, **a.g.e.**, s. 68)

⁴⁴⁵ TCK m. 232 gerekçesi: “...Ancak, her türlü kötü muamele, suçun oluşmasını olanaklı kılmaz. Kötü muamelenin merhamet, acıma ve şefkatle bağdaşmayacak nitelikte bulunması gereklidir. Ancak, bu muamele biçimi kişide basit bir tıbbî müdahaleyle giderilebilecek ölçünün ötesinde bir etki meydana getirmiş ise, artık kasten yaralama suçundan dolayı cezaya hükmedilmelidir...” (https://www.turkhukuk sitesi.com/serh.php?did=1343, ET: 23.12.2023)

⁴⁴⁶ Ergün Topcu, **a.g.e.**, s. 90

⁴⁴⁷ “...Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden, davalı-davacı (koca)'nın eşine fiziki şiddet uyguladığı ve hakaret ettiği anlaşılmaktadır. Fiziki şiddet uygulamaktan hakkında ceza davası ikame edilmiş ve mahkum olmuştur. Davalı-davacının eşine yönelik bu eylemleri kötü muamele ve onur kırıcı davranış

onur kırıcı davranışların TMK m. 162 uyarınca boşanmaya yol açacağını belirtildiğini görmekteyiz⁴⁴⁸. Güncel uygulama çok daha yerindedir.

Davranışın eş üzerinde gösterdiği etki de göz önüne alınmalıdır. Bir önceki başlıkta da belirttiğimiz üzere subjektif değerlendirme yapılmasının boşanma sebebini nisbi hale getirmeyeceğini burada da tekrarlamamız gerekir. Dolayısıyla örneğin, birbirlerine karşı devamlı hakaret etmeye alışmış olan eşler onur kırıcı davranış özel sebebine dayanmamalıdır⁴⁴⁹.

Sadece mağdur olan eş bakımından değil, davranışı gerçekleştiren eş bakımından da değerlendirme yapmak gerekir. Haklı bir kırgınlık veya kıskançlık söz konusuysa TMK m. 162 seviyesinde onur kırıcı davranıştan söz edilemez⁴⁵⁰. Öyle ki ileride bahsedeceğimiz üzere kusurlu davranışın haksız tahrik altında işlenmesi, eylemin kusur terazisindeki ağırlığını azaltıcı etkiye sahiptir.

Doktrinde pek kötü davranış seviyesine ulaşmayan fiziksel şiddet eylemlerinin de toplum içinde işlenmesi durumunda onur kırıcı davranış sayılacağı ifade edilmektedir⁴⁵¹. Bu görüşe kısmen katılmaktayız. Bizce önemli olan eylemin nasıl bir toplum içinde gerçekleştiğidir. Örneğin halka açık bir alanda bile olsa eşlerin evinden uzak bir yerde

oluşturur. Bu sebeple Türk Medeni Kanununun 162. maddesindeki boşanma sebebi oluşmuştur. Esasen kocanın bu eylemleri mahkemece de sabit kabul edilmiş, ancak eylemlerin Yasanın 162. maddesinin aradığı yoğunlukta olmadığını, bu sebeple özel boşanma sebebinin oluşmadığını belirterek davacı-davalı kadının davası reddedilmiştir. Oysa Türk Medeni Kanunun 162. maddesi eylemlerde özel bir yoğunluk aramamıştır. Fiziki şiddet ve hakaret, buna maruz kalan eş bakımından "onur kırıcı" niteliktedir. Bu bakımdan, mahkemenin ret gerekçesi yasal değildir. Yasanın 162'nci maddesinde yer alan boşanma sebebinin oluştuğu dikkate alınarak davacı-davalı kadının davasının kabulü gerekirken reddi doğru bulunmamıştır..." Y. 2. HD. 2011/19902 E., 2012/28732 K., 30.11.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁴⁸ "...Davacı-karşı davalı kadının davası münhasıran onur kırıcı davranış nedeni ile boşanmaya ilişkindir. Onur kırıcı davranış nedeniyle boşanmaya karar verilebilmesi için (TMK m.162) hertürlü onur kırıcı davranış değil, ağır derecede onur kırıcı bir davranışın gerçekleşmesi gerekir. Toplanan delillere göre, mahkemece onur kırıcı davranış olarak kabul edilen maddi vakıaların bu nitelikte bulunmadığı anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu durum karşısında davacı-karşı davalı kadının Türk Medeni Kanununun 162. maddesine dayanılarak açılan davasının da reddine karar verilmesi gerekirken..." Y. 2. HD. 2016/8383 E., 2017/14438 K., 13.12.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁴⁹ Öztan, **a.g.e.**, s. 387

⁴⁵⁰ Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 177

⁴⁵¹ Ergün Topcu, **a.g.e.**, s. 91

gerçekleşen eylemden bahsediyorsak olayın toplum içinde yaşanmasının etkisi büyük değildir. Zira eşlerin tanımadıkları ve muhatap olmaları gerekmeyen insanlara karşı saygınlıklarını korumaya ihtiyaçlarını yoktur. Diğer yandan eşlerden biri, diğerinin çalıştığı iş yerindeki çalışma arkadaşlarının şahit olacağı şekilde eylemlerde bulunursa bu durumda eylemin başkalarının şahit olacağı şekilde işlenmesi olayın onur kırıcılığını büyük oranda artıracaktır.

Eski Medeni Kanunumuzun mehazı olan eski İsviçre Medeni Kanunu'nda onur kırıcı davranış yerine ağır hakaretler kavramı kullanılmıştı⁴⁵². Dolayısıyla ağır hakaretler onur kırıcı davranışlara verilecek ilk örnek olmalıdır. Yargıtay'ın güncel uygulamasında onur kırıcılığın belli bir yoğunluğa ulaşması da arandığından ağır seviyede görülmeyen hakaretlerin TMK m. 162 kapsamına girmeyeceği belirtilmektedir⁴⁵³. Bu nedenle ağır nitelikte olmayan ithamların, küçük düşürmelerin ve diğer onur kırıcı eylemlerin de TMK m. 162 kapsamında değerlendirilmeyeceğini söyleyebiliriz. Uygulamada onur kırıcı davranışlar çoğunlukla -ağır- hakaret olarak⁴⁵⁴ karşımıza çıkmakla birlikte, hırsızlıkla suçlamak gibi ağır bir ithamın⁴⁵⁵, eşin bakire olmadığı yönünde etrafta söylemlerde bulunmanın⁴⁵⁶ veya başkasıyla düğün yapıp fotoğrafları sosyal medyada paylaşmanın da⁴⁵⁷ onur kırıcı davranış olarak kabul edildiğini görmekteyiz. Yargıtay'ın eski bir kararında gıyapta söylenenlerin pek fena muamele olarak nitelendirilmeyeceği⁴⁵⁸ belirtilmiş olsa da bu görüş zamanında çokça eleştiriye maruz kalmıştır⁴⁵⁹. Haklı olarak

⁴⁵² Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 269-270

⁴⁵³ Y. 2. HD. 2018/115 E., 2018/12635 K., 07.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁵⁴ Y. 2. HD. 2018/196 E., 2019/929 K., 12.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. HGK. 2017/2420 E., 2019/750 K., 20.06.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁵⁵ Y. 2. HD. 2010/17616 E., 2012/2079 K., 07.02.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁵⁶ Y. 2. HD. 1951/2561 E., 1951/2993 K., 19.04.1951 T. (Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 272-273)

⁴⁵⁷ Y. 2. HD. 2018/5581 E., 2018/14485 K., 13.12.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁵⁸ "...ağır hakaret gibi davranışlar eşe karşı yapılmış pek fena muamele sayılırsa da, eşin gıyabında eş için söylenecek sözlerin pek fena muamele olarak kabulü mümkün değildir..." Y. 2. HD. 1985/7042 E., 1985/7938 K. (Şener, **a.g.e.**, s. 71)

⁴⁵⁹ Ayrıntılar için: Yalçınkaya/Kaleli, s. 701-704

bu görüŖe katılmak mümkün değildir. Bir eylemin onur kırıcı olması için yüz yüzelii ölçüt olarak kabul etmenin manası yoktur.

5. Küçük Düşürücü Suç İşleme – TMK m. 163

TMK m. 163 uyarınca eşlerden birinin küçük düşürücü bir suç işlemesi durumunda evliliğin devamı diğer eşten beklenemezse bu sebeple boşanma davası açılabilir. Madde metninden de lafzen anlaşıldığı üzere nisbi bir boşanma sebebi söz konusudur.

Küçük düşürücü suçların hangi suçlardan oluştuğu mevzuatımızda belirsiz olduğundan bu nitelendirmeyi hakim yapacaktır⁴⁶⁰. Fakat yalnızca kasten işlenen suçların bu kapsamda olabileceğini söyleyebiliriz⁴⁶¹. Uygulamadan örnek vermek gerekirse çocuğa cinsel taciz⁴⁶², hırsızlık⁴⁶³, uyuşturucu ticareti⁴⁶⁴, kasten öldürme⁴⁶⁵ suçlarının Yargıtay tarafından TMK m 163 uyarınca küçük düşürücü olarak kabul edildiğini görüyoruz. Fakat Yargıtay'ın belli bir suçu daha önce bu kapsamda değerlendirmiş olması sırf bu sebeple o suçun her halükarda küçük düşürücü sayılacağı anlamına gelmez. Nitelendirme yapılırken somut olayda diğer eşin sosyal hayatta maruz kaldığı problemlere⁴⁶⁶ ve eylemi gerçekleştiren eşin suç işleme gayesine⁴⁶⁷ de bakılacaktır. Örneğin küçük düşürücü olarak kabul edilmesine rağmen uzun zamandır iş bulamayan ve ailesinin açlığı sebebiyle yemek çalan birinin hırsızlığı bu kapsamda deęerlendirilmeyebilir⁴⁶⁸.

⁴⁶⁰ Ahmet Gökçen, “Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebi İle Boşanma”, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021, s. 34

⁴⁶¹ Gökçen, **a.g.e.**, s. 39

⁴⁶² Y. 2. HD. 2014/20560 E., 2015/4947 K., 19.03.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁶³ Y. 2. HD. 2012/19722 E., 2013/6974 K., 14.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁶⁴ Y. 2. HD. 2009/1300 E., 2010/3299 K., 23.02.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁶⁵ Y. 2. HD. 2013/25910 E., 2014/9380 K., 21.04.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2009/10161 E., 2010/11493 K., 10.06.11493 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁶⁶ Gökçen, **a.g.e.**, s. 34

⁴⁶⁷ Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 141

⁴⁶⁸ Gökçen, **a.g.e.**, s. 35

Cinsel suçların doğrudan bütünüyle küçük düşürücü suç sayılacağı görüşü de bulunmakla birlikte⁴⁶⁹ bu kabulün cinsel taciz suçunda her zaman doğru sonuca götürmesi mümkün değildir. Örneğin bir kadına mesaj atarak onu sevdiğini ve güzel olduğunu söyleyen erkeğin eylemi cinsel taciz suçu olarak nitelendirilebilse de⁴⁷⁰ bu seviyedeki bir eylemin TMK m. 163 bağlamında küçük düşürücü olduğunu söylemek oldukça güçtür. Cinsel saldırı ve cinsel istismar suçu bakımından ise her zaman küçük düşürücü suç sayılacağı yönündeki görüşe katılıyoruz.

Doktrindeki baskın görüş siyasi suçların küçük düşürücü sayılmayacağı yönündedir⁴⁷¹. Siyasi suçların yüz kızartıcı niteliğinin siyasi iktidarla birlikte değişebileceği ve bu sebeple de TMK m. 163'e konu olmaması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁷². Aksi bir görüş, suç sonrasında kişi haysiyetsiz ve dürüst olmayan birisi olarak damgalanacaksa, siyasi iktidarın uzun süre iktidardaki yerini koruması ihtimali de göz önüne alınarak bu durumda da boşanma kararı verilmesi gerektiğini de ileri sürülmüştür⁴⁷³. Bu görüşe katılmamız mümkün değildir. Bizce ceza hukuku doktrininde içeriğinde adi suç unsuru barındırıp barındırılmamasına göre yapılan tam siyasi suç ve nisbi siyasi suç ayrımı⁴⁷⁴ göz önünde bulundurulmalı, tam siyasi suçlar ne olursa olsun küçük düşürücü suç kapsamının dışında tutulmalıdır.

Nisbi siyasi suçlarda Anayasa ile belirlenen siyasal düzenin yanı sıra kişilerin veya devletin özel bir hakkı ihlali de söz konusudur⁴⁷⁵. Nisbi siyasi suç kapsamında işlenen adi suçlar siyasi saikten bağımsız olarak düşünüldüğünde küçük düşürücü olabilecekse yine TMK m. 163 uygulamasına konu olabilmelidir. Öyle ki siyasi suç, terör eylemleri ve

⁴⁶⁹ Gökçen, **a.g.e.**, s. 35; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, 287

⁴⁷⁰ Y. 18. CD. 2015/12936 E., 2016/1695 K., 03.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁷¹ Arsebük, **a.g.e.**, s. 740; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 252

⁴⁷² Yalçınkaya/Kaleli s.737

⁴⁷³ Gökçen, **a.g.e.**, s. 36

⁴⁷⁴ Hatice Geyik, "Uluslararası Hukuk Bakımından Siyasi Suç Kavramı", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016, s. 28-44; Hasan Sınar, "Siyasal Suç Üzerine Bir İnceleme", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 58, Sayı 1-2, 2000, 61-62

⁴⁷⁵ Sınar, **a.g.e.**, 62

yaralama gibi suçları da ihtiva ediyorsa küçük düşürücü sayılabileceği doktrinde de ifade edilmektedir⁴⁷⁶.

TMK m. 163 uyarınca küçük düşürücü suç işleme sebebine dayanabilmek için aynı zamanda çekilmezlik unsuru da aranacağından, doktrinde suç işleyenlere cinsel ilgi ve çekim hisseden hibristofili sendromuna sahip olanların bu sebebe dayanarak dava açmalarının hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacağı ifade edilmektedir⁴⁷⁷. Bu görüşe kısmen katılmaktayız. Hibristofil eşe yalnızca belli başlı suçlar çekici gelebiliyor olabilir veya yalnızca belli başlı suçlardan hoşlanmıyor olabilir. Bu konuda adli tıp raporu alınması yol gösterici olacaktır.

Bazı suçların şikayete bağlı olması sebebiyle, küçük düşürücü suç özel sebebine dayanarak boşanma kararı verilebilmesi için ceza yargılaması yapılmasının veya mahkumiyet alınmış olmasının zorunlu olmadığı ve beraat olsa bile delil yetersizliğinden verilen beraat kararının hakimi bağlamayacağı yönünde görüş olsa da⁴⁷⁸ bu görüşe katılmamaktayız. Suçun işlenip işlenmediği yönündeki tespiti yapacak makam ceza mahkemeleridir⁴⁷⁹. Kanun koyucunun farklı bir amacı olsaydı küçük düşürücü suçtan değil, küçük düşürücü davranıştan bahsederdi. TMK m. 162'deki hayata kastta nasıl ki özellikle öldürmeye teşebbüs suçu dememişse, burada tam tersi şekilde özellikle suç terimini kullanmıştır. Dolayısıyla ceza mahkemesinin bu konudaki sadece mahkumiyet kararı değil, beraat ve ceza verilmesine yer olmadığı yönündeki kararları da bağlayıcı olmalıdır. Ne de olsa Yargıtay da ceza yargılaması varken ceza mahkemesi kararının

⁴⁷⁶ İkizler/Tüzüner, **a.g.e.**, s. 141; Ayrıca bakınız: Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 291-292

⁴⁷⁷ Gökçen, **a.g.e.**, s. 24-25

⁴⁷⁸ Gönensay, **a.g.e.**, s. 77; Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 204; Arsebük, **a.g.e.**, s. 740; Egger, **a.g.e.**, s. 166; Yalçinkaya/Kaleli, s. 736-737; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 252-253; Öztan, **a.g.e.**, s. 389; Akgün, **a.g.e.**, s. 58; Güvener, **a.g.e.**, s. 77 Aynı yönde eski bir Yargıtay kararı: Y. 2. HD. 1973/877 E., 1973/972 K., 11.02.1973 T. (Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 253'te atıf yapılan kararın metni eserde yer almamaktadır.); Delil yetersizliğinden verilen beraatin dahi bağlamayacağı görüşü: Gökçen, **a.g.e.**, s. 37-38; Oğuz Ersöz, "Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma", **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2018, s. 121; Arslandoğan Kurşuncu, **a.g.e.**, s. 18; Öztürk, **a.g.e.**, s. 27; Kalkmaz, **a.g.e.**, s. 91; Aliye Gamze Ceylan, **a.g.e.**, s. 10; Bor, **a.g.e.**, s. 23; Tekin, **a.g.e.**, s. 23; Karabulut, **a.g.e.**, s. 35

⁴⁷⁹ Aynı yönde görüş için bakınız: İkizler/Tüzüner, **a.g.e.**, s. 140; Harun Bulut, **a.g.e.**, s. 19-20

kesinleşmesinin beklenmesi gerektiğini ifade etmektedir⁴⁸⁰. Cezanın infazını etkileyen af gibi kurumların uygulanması durumunda hakimın takdir yetkisini kullanarak karar vermesi yönündeki görüşe⁴⁸¹ ise katılmıyoruz. Mahkumiyet bir kere kesinleştiği müddetçe TMK m. 163’e konu olabilmelidir. Fakat hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği durumlarda hakim takdiren karar verebilir.

Doktrindeki bir görüş evlilikten önce işlenen suçun TMK m. 163 kapsamında değerlendirilemeyeceği yönündeyken⁴⁸², karşıt görüş suçun işlenme zamanı fark etmeksizin artık davacının suç işleyen eşine saygı duymayacağı gerekçesiyle evlilikten önce işlenen suça dayanarak da bu maddeyle boşanılabileceğini savunmaktadır⁴⁸³. Biz de ilk görüşe katılmaktayız. Keza Yargıtay da ceza tarihini değil suçun işlenme tarihini esas almakta olup, suç tarihi evlilikten önceyse özel sebeple açılan davanın reddedilmesi gerektiği görüşündedir⁴⁸⁴. Suç tarihi evlilikten önceyse ve bu durum sonradan öğrenilmişse evliliğin iptali davası açılabilir. Fakat bunu gizleyen eşe güven sarsıcı davranışı sebebiyle TMK m. 166/1’e dayalı açılan boşanması davası da pekala kabul edilmelidir⁴⁸⁵.

⁴⁸⁰ “...Mahkemece, davanın kabulü ile unsurları olduğundan Türk Medeni Kanunu'nun 163. maddesi uyarınca tarafların boşanmalarına karar verilmiştir... Davalı erkek hakkındaki ceza yargılamasında, Nevşehir 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 2017/158 Esas - 2018/39 Karar sayılı, 22/02/2018 tarihli ilamıyla, erkeğin Fetö silahlı terör örgütüne üye olmak suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına, tutukluluk halinin devamına karar verildiği anlaşılmaktadır. Ceza mahkumiyetine yönelik hüküm henüz kesinleşmemiştir. Ceza dava dosyasının sonucu beklenerek deliller birlikte değerlendirilerek, öncelikle TMK 163 çerçevesinde değerlendirme yapılması gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2020/560 E., 2020/1268 K., 19.02.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁸¹ İkizler/Tüzüner, **a.g.e.**, s. 140-141

⁴⁸² Arsebük, **a.g.e.**, s. 741; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 112; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 118; Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 143; İpek Sağlam, **a.g.e.**, s. 132; Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 101; Güvener, **a.g.e.**, s. 77; Ersöz, **Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma**, s. 123; Diren Yeğin, “Türk Hukukunda Boşanma Sebeplerinin İncelenmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 161, 2022, s. 235; Arslandoğan Kurşuncu, **a.g.e.**, s. 18; Canitez Gözübüyük, **a.g.e.**, s. 83; Genç, **a.g.e.**, s. 22; Bor, **a.g.e.**, s. 23

⁴⁸³ Öztan, **a.g.e.**, s. 389; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 182

⁴⁸⁴ Y. 2. HD. 2017/2624 E., 2017/14983 K., 20.12.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/13025 E., 2016/3369 K., 23.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁸⁵ Bu konuyla ilgili “Evlenirken Gizlenen Durumların Boşanmada Güven Sarsıcı Sayılması” başlığı altında açıklama yaptık.

6. Haysiyetsiz Hayat Sürme – TMK m. 163

Yargıtay’a göre TMK m. 163’de düzenlenen haysiyetsiz hayat sürme, toplumun genel yargıları ile çatışan olumsuz nitelikte kabul edilen davranışları sürekli olarak göstermektir⁴⁸⁶. Kumarbazlık, ayyaşlık, uyuşturucu bağımlılığı, gönül tellallığı haysiyetsiz hayat şekillerine doktrinde sıklıkla verilen örneklerdir⁴⁸⁷. Randevu evi işletmeciliği ise yasal bir meslek olması sebebiyle haysiyetsiz hayat sürme sayılıp sayılmayacağı konusunda tartışmalara yol açmıştır. Bir görüş yasal bir meslek olması sebebiyle haysiyetsiz hayat sürme sayılamayacağını savunurken⁴⁸⁸, bizim de katıldığımız diğer görüş ise yasal olmasının haysiyetsiz hayat sürme niteliğini kaldırmayacağını savunmaktadır⁴⁸⁹. Fakat evli kişilere randevu evi işletme ruhsatı verilmeyeceği ve buradaki kadınların da sadece genel kadın olacağı sebebiyle bu duruma uygulamada zaten rastlanılamayacağı da ifade edilmektedir⁴⁹⁰.

Nisbi bir boşanma sebebi olduğundan, aynı şekilde haysiyetsiz hayat süren eşin bu davayı açamayacağı ifade edilmektedir⁴⁹¹.

Maddede “hayat sürmeden” bahsedildiğinden haysiyetsiz davranışın süreklilik arz etmesi önemlidir. Dolayısıyla özellikle belirtmek isteriz ki bazı yazarlarca belirtilen *hayvanla*⁴⁹² veya *hemcinsle*⁴⁹³ *cinsel ilişkinin “koşulları varsa” haysiyetsiz hayat sürmeye sebep olabileceği* yönündeki görüşlerdeki aranan asıl koşul işte bu süreklilik unsurudur. Yani örneğin eşcinsel ilişkinin tek sefer gerçekleşse bile TMK m. 163 kapsamında olacağını düşünmek yanlıştır. Ve hemen aşağıda açıklayacağımız üzere Yargıtay’ın karşı

⁴⁸⁶ Y. 2. HD. 2011/22536 E., 2012/17686 K., 26.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁴⁸⁷ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 316; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 253; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 182-183; Oğuzoğlu, **a.g.e.**, s. 103; Saymen/Elbir, **a.g.e.**, s. 248-249

⁴⁸⁸ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 316-317

⁴⁸⁹ Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 110; Gökçen, **a.g.e.**, s. 61

⁴⁹⁰ İkizler/Tüzüner, **a.g.e.**, s. 142

⁴⁹¹ Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 119; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 183

⁴⁹² Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 246

⁴⁹³ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 260, 275; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 151; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 113-114; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 164; Zevkliler/Acabey/Gökyayla, **a.g.e.**, s. 979

cinsten üçüncü kişiyle sürekli olan ilişkiyi dahi haysiyetsiz hayat sürme kapsamında değerlendirdiği göz önüne alınınca, eşcinsel ilişkinin uygulamada, zinada da haysiyetsiz hayat sürmede de heteroseksüel ilişkiden farklı muameleye tutulmadığı anlaşılr. Dolayısıyla sürekli eşcinsel ilişkiyi haysiyetsiz hayat sürme kapsamına sokan yazarlar, öncelikle sürekli heteroseksüel ilişki hakkındaki düşüncelerini ortaya koymadıkları için bu ikisini farklı görüp görmedikleri anlaşılamamaktadır.

Yargıtay, eşlerden birinin başkasıyla sürekli olarak yaşaması halinde haysiyetsiz hayat sürmenin gerçekleştiğini kabul etmekte⁴⁹⁴, Gençcan da ilişkiye girilen kişi sayısının birden fazla olmasının haysiyetsiz hayat sürmenin şartı olmadığını zira bunun yasada düzenlenmediğini ifade etmektedir⁴⁹⁵. Fakat o açıdan bakacak olursak eşin cinsel hayatının haysiyetsiz hayat sürmeye konu olabileceği de yasada yazmamaktadır. Hatta TMK m. 176/3'teki yoksulluk nafakasının kaldırılma nedenleri arasında fiilen evliymiş gibi yaşamak ve haysiyetsiz hayat sürme sebepleri ayrı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla yasa aslında bunların birbirinden ayrı olduğunu bile söylemiştir⁴⁹⁶.

⁴⁹⁴ "...Davalının Erdemli 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 14.11.2007 tarihinde kesinleşen ilamıyla resmi belgede sahtecilik suçundan mahkum olduğu anlaşılmaktadır. Ceza dava dosyasının incelemesinde; Davalının E. Usluer kimliğini kullandığı, G. Usluer ve F. Polat'la bir müddet evlilik dışı birlikte yaşadığı, bu nedenle haysiyetsiz yaşam sürmenin koşullarının gerçekleştiği ve onunla birlikte yaşaması davacıdan beklenemeyecek hale geldiği sabit olduğu halde, yazılı gerekçeyle davanın reddi doğru görülmüştür..." Y. 2. HD. 2009/16450 E., 2009/19112 K., 09.11.2009 T.; Ayrıca bakınız: Gençcan, **Boşanma Hukuku**, 314-315; Gökçen, **a.g.e.**, s. 60; "...kadının bir erkekle dahi olsa tekerrür eden o yoldaki aleni hareketleri haysiyetsiz bir hayat sürmek niteliğinde bulunmaktadır..." Y. HGK. 1966/124 E., 1966/206 K, 29.06.1966 T. (Şener, **a.g.e.**, s. 87)

⁴⁹⁵ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s.315; Benzer şekilde: Oğuzhan Ünsal, "Haysiyetsiz Hayat Sürme Nedeniyle Boşanma", **İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 12, 2022, s.240

⁴⁹⁶ Doktrinde TMK m. 176/3'te haysiyetsiz hayat sürme ve fiilen evli gibi yaşamanın ayrı ayrı belirtilmesinin sebebinin, evli değilken bir başkasıyla yaşamanın haysiyetsiz hayat sürme nitelikte olmamasından kaynaklandığını belirten de vardır. (Mine Uzun, "Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013, s. 86; Oğuz Ersöz, "Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi", **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sayı 12, 2018, s. 487-488). Yazarlar evliyen bir başkasıyla yaşamanın haysiyetsiz hayat sürme sayılıp sayılmayacağı ile ilgiliyse görüş bildirmemiştir. Yargıtay'a göre bu haysiyetsiz hayat sürme sayılsa da bizce kanun koyucunun böyle bir amaç güttüğü söylenemez. Herhangi bir ayırım yapmadan açıklayarak başkasıyla fiilen birlikte yaşamak ve haysiyetsiz hayat sürmenin birbirinden ayrı olduğunu ifade eden görüş de bulunmaktadır (Ünlüsoy Tek, **a.g.e.**, s. 126-127). Ayrıca ifade etmek isteriz ki birçok yazar eşcinsel birlikteliğin haysiyetsiz hayat sürme kapsamında olduğunu belirttiğinden, bunların da -en azından karşı

Bizim de katıldığımız görüş uyarınca belli bir kişiyle sürekli olarak yaşama eylemini haysiyetsizlik saymak hatalı bir uygulamadır⁴⁹⁷. Öyle ki başkasıyla yaşayan eşin evlilik birliği zaten bariz olarak sarsılmış ve bir başkasıyla düzen kurma gayretine girişmiştir. Bunun eşe karşı sadakatsizlik olduğu kabul edilebilir fakat aynı zamanda neden haysiyetsizce olduğu Yargıtay tarafından tartışılmamıştır. Haysiyetsiz hayat sürme sonucuna eşlerin birbirine karşı olan tutumlarından değil, topluma karşı bir birey olarak takındıkları tutumlardan ulaşılmalıdır. Keza Yargıtay da haysiyetsiz hayata konu eylemin görenler üzerinde olumsuz etki yaratmasını aramaktadır⁴⁹⁸. Dolayısıyla haysiyet gibi bir değeri, temelinden sarsılmış bir evlilikten kalmış kağıt üzerindeki sadakat yükümlülüğüyle değil hayatın gerçeklerini tartarak ölçmek gerekir. Aynı gerekçelerle, anormal cinsel ilişki alışkanlığı gibi, istisnai bir durum olmadığı müddetçe kişinin kendi özel hayatında saklaması beklenen davranışların da haysiyetsiz hayat sürmeye konu olamayacağını düşünüyoruz.

Yargıtay'ın güven sarsıcı davranışları sürekli olmaları durumunda dahi haysiyetsiz hayat sürme olarak kabul etmediğini görüyoruz. Öyle ki başkalarıyla güven sarsıcı davranış sayılacak nitelikte arkadaşlık kurmak⁴⁹⁹ ya da hafif meşrep tavırlarla birden çok kişiyle güven sarsıcı davranış seviyesindeki konuşmalar yapmak⁵⁰⁰ Yargıtay'a göre haysiyetsiz hayat sürme sayılmamıştır.

Doktrindeki bir görüş TMK m. 163'e konu olabilecek bir haysiyetsiz hayattan bahsedebilmek için haysiyetsiz yaşamın evlilikten sonra başlaması gerektiğini savunurken⁵⁰¹, karşıt görüş evlilikte devam etmesinin yeterli olduğunu savunmaktadır⁵⁰².

cinsten- bir başkasıyla fiilen yaşamayı haysiyetsiz hayat sürme olarak görmediği yönündeki bir yorum da, görüşlerinin mefhumu muhalifinden yapılabilir.

⁴⁹⁷ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 747

⁴⁹⁸ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s.315

⁴⁹⁹ Y. 2. HD. 2015/14180 E., 2016/5488 K., 21.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁰⁰ Y. 2. HD. 2014/3225 E., 2014/15341 K., 03.07.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/24990 E., 2013/10996 K., 18.04.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁰¹ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, 320-321; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 253; Genç, **a.g.e.**, s. 23

⁵⁰² Velidedeoğlu, **a.g.e.**, s. 206; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 112; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 118; Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 147; Arslandoğan Kurşuncu, **a.g.e.**, s. 18; Bor, **a.g.e.**, s. 24

Hatta haysiyetsiz yaşam evlilik öncesinde biliniyor olsa bile sonradan ortaya çıkan çekilmezlik sebebiyle boşanma kararının verilebileceği de savunulmaktadır⁵⁰³. Biz de ikinci görüşü savunmaktayız. Sürekli olan eylemin başlangıç tarihinin evlilikten önce veya sonrasında ait olmasının hiçbir önemi yoktur. Bu nedenle küçük düşürücü suça ilişkin görüşümüzle haysiyetsiz hayat sürmeye ilişkin bu konudaki görüşümüzün aynı olması da beklenemez. Fakat haysiyetsiz hayat sürme durumu evlilik öncesinde de -biliniyorsa-, haysiyetsizlik vakıası evlilikten sonra ciddi seviyede ağırlaştırdığı müddetçe dava reddedilmelidir. Zira TMK m. 163 hükmü çekilmezlik unsurunu da arayan nisbi bir boşanma sebebidir. Durumu bilerek evlenen eşin, haysiyetsizlik hali bariz şekilde ağırlaştıkça evliliğin çekilmez olduğunu ileri sürmesi dürüstlük kuralına aykırı olur. Zira TMK m. 163 hükmünde ön planda olan davranıştır ki, bu davranış maruz görülmüştür. Davranış ağırlaşmamasına rağmen evliliğin çekilmez hale geldiği iddiası TMK m. 163 uyarınca değil, genel sebeple boşanmaya sebep olabilir.

Haysiyetsiz hayat sürme nedeniyle boşanma kararı verildiğinde velayetin kusurlu eşe verilemeyeceği yönündeki görüşe ve uygulamaya⁵⁰⁴ katılmamız mümkün değildir. Özellikle de Yargıtay'ın sadece eşin başkasıyla yaşıyor olmasını dahi haysiyetsiz hayat sürme saydığı durumlarda böyle bir kabulün yanlış olacağı daha belirgin olmaktadır. Devamlı farklı kişileri eve alarak gerçekleştirilen haysiyetsiz hayat sürme davranışı ile sürekli belli bir kişiyle yaşamak arasında çok büyük bir fark vardır. Velayet konusunda karar verirken hangi maddeye dayanarak boşanma kararı verildiğine bakılmaksızın sosyal inceleme raporundaki değerlendirmeye önem verilmelidir.

7. Terk – TMK m. 164

Birlik görevlerini yerine getirmemek amacıyla eşini terk edene karşı terk özel sebebine dayalı boşanma davası açılabilir. Terkten bahsedebilmek için tam anlamıyla birlikte yaşamaktan kaçınmak aranır, birlikte yemek yiyen veya aynı yatakta

⁵⁰³ Ünsal, **a.g.e.**, s. 237-238

⁵⁰⁴ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 333

yatan eşler birbirlerini terk etmiş sayılamazlar⁵⁰⁵. İlgili hüküm eşini kovan veya eve almayan taraf aleyhine de uygulanmaktadır⁵⁰⁶. Her ne kadar pratik bir yöntem gibi dursa da terke dayalı boşanma davası açmak aynı zamanda bir risktir. Zira gönderilen ihtar diğer eşin kusurlarını affetme anlamına da gelir. Bu nedenle terk eden eş kusur olarak yüklenebilecek başka bir vakıa varsa terke dayalı boşanma davası açmaya kalkışmak aleyhe olabilir. Diğer yandan usuli kurallara dikkat etmemek de terk özel sebebine dayanan davacının zaman kaybına neden olur.

Davanın açılması için öncelikle eş eve dönmesi için hakim veya noter aracılığıyla ihtar yoluyla davet edilmelidir. İhtar göndermeden önce kanunen terkin üzerinden dört ay geçmesi beklenir. Tebellüğ tarihinden itibaren verilen iki aylık süre içinde eşin eve dönmemesi durumunda dava açılabilir. Şartlar gerçekleştikten sonra terk eden eşin geri dönmesi veya dönmek istemesi davayı etkilemez⁵⁰⁷. İki aylık süre geçtikten sonra eş eve dönse bile sonrasında açılan dava da kabul edilir⁵⁰⁸.

İhtarın samimi olması gerektiğinden, eşin eve dönmesi için yapması gereken tüm giderler ihtar yapan eş tarafından karşılanmış olmalıdır⁵⁰⁹. Ayrıca banka havalesinin alınıp alınmadığı belli olmayacağı gerekçesiyle paranın konutta ödemeli olarak gönderilmiş olması aranmaktadır⁵¹⁰. Terk eden eş bu parayı almaktan imtina etse bile iki

⁵⁰⁵ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 343-344

⁵⁰⁶ Fakat çoğu zaman gereksizdir. Zira evi terk ettirecek seviyeye getiren kişiye zaten genel sebeple de dava açılabilir. Şiddet uygulayarak evden terke yol açan eşe ihtar yollandığında “şiddet içeren davranışlarıma devam edeceğim.” tarzında bir yanıt alınamayacağına göre ihtar boşanmayla değil, eve dönüşle sonuçlanır ki böyle bir sonuç istenilmez. Ve ihtarın affetme sonucunu doğurması da şiddet mağdurunun istemeyeceği bir diğer sonuçtur.

⁵⁰⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 117

⁵⁰⁸ Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 119

⁵⁰⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 116

⁵¹⁰ “...İhtarın sonuç doğurabilmesi için, ihtar kararı ile tayin olunan müşterek haneye dönüş masrafı ile kabul edilmemesi halinde geri dönüş ve bir günlük iâşe ve ikamet masrafını karşılayacak miktarda yol giderinin konutta ödemeli olarak gönderilmesi gerekir. Toplanan delillerden; davacı-davalı (kadın)’a konutta ödemeli olarak gönderilen 100 TL yol giderinin, adreste bulunamaması sebebiyle ödenemediği ve 07.12.2009 tarihinde kocaya iade edildiği anlaşılmaktadır. İhtar bu sebeple sonuç doğurmaz...” Y. 2. HD. 2014/8766, 2014/10235 K., 05.05.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 402-403

aylık süre imtina tarihinde başlar⁵¹¹. Günümüz koşullarında böyle bir uygulamayı gereksiz buluyoruz, para gönderilen banka hesabının terk eden eş tarafından kullanıldığı belliyse masrafın karşılandığı kabul edilmelidir. Kısa mesafeler için ise yol gideri zorunlu değildir⁵¹². Ayrıca ihtar gönderenin geliri yoksa yol parasını ödemekle sorumlu tutulamayacağını ifade eden yazarlar da vardır⁵¹³.

Terkin samimiyetine ilişkin tek ölçüt eve dönüş masraflarının gönderilmiş olması değildir. Samimiyeti kaldıracak davranışları sınırlı olarak sayamayız. Örneğin davet edilen evi boşaltmak, bu evde davet edenin anne babasının da yaşıyor olması, ihtar döneminde beraber yaşama isteğinde samimi olmadığını gösteren açıklamalar yapmak⁵¹⁴, ihtardan sonra dava açmak için yıllarca beklemek⁵¹⁵, uzaklaştırma kararı varken ihtar göndermek⁵¹⁶, anahtar sağlamamak⁵¹⁷ veya boşanma sebebi olabilecek davranışlar sergilemek de⁵¹⁸ samimiyeti kaldırabilir. Diğer yandan, şiddet uygulayan, birlik görevlerini yerine getirmeyen eşin terke dayalı boşanma davası da kabul edilmez. Zira kusurlu davranışlarıyla diğer eş terke zorladığı için asıl terk eden kendisidir⁵¹⁹.

⁵¹¹ "...mahkeme kararında belirtilen 30 TL'lik yol ücreti kadına 26.08.2013 havale tarihli PTT Müdürlüğünün yazısına göre 07.12.2012 tarihinde götürülmüştür. Türk Medeni Kanununun 164. maddesinde belirtilen kadının eve dönmesi için 2 aylık süre yol giderini almaktan imtina edildiği 07.12.2012 tarihinden itibaren başlamalıdır..." Y. 2. HD. 2014/6494 E., 2014/19207 K., 02.10.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵¹² Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 402

⁵¹³ Gülfer Gözütok, "Terk Sebebiyle Boşanma (TMK m. 164)", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017, s. 66

⁵¹⁴ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 423-427

⁵¹⁵ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 434

⁵¹⁶ Y. 2. HD. 2014/13723 E., 2014/14599 K., 26.06.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵¹⁷ Fakat ihtarda anahtarın nerede olduğunun söylenmemesi ihtar tek başına usule aykırı getirmez. Böyle bir durum varsa davalının iddia etmesi gerekir: "...Mahkemece, terk ihtarında ortak konutun anahtarının yerinin belirtilmemesi sebebiyle davalı-karşı davacı erkeğin davasının reddine karar verilmiş ise de, davacı-karşı davalı kadın terk ihtarına verdiği cevapta evin anahtarının kendisinde bulunmadığını ya da ortak konuta döndüğünü ancak eve giremediğini iddia etmemiştir. Davacı-karşı davalı kadın ihtara rağmen dönmekte haklı olduğunu ispatlayamamıştır..." Y. 2. HD. 2016/7469 E., 2017/761 K., 24.01.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵¹⁸ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 427-432

⁵¹⁹ Y. 2. HD. 2016/18628 E., 2017/7501 K., 15.06.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

İhtar eden eş, ihtarını dört ayı bekledikten sonra göndermiş olsa bile, iki aylık bekleme süresi tamamlanmadan boşanma davası açarsa, -o boşanma davasının reddine ilişkin karar kesinleştiği tarihten başlayacak şekilde- süreler sıfırlanır. Çünkü ihtar eden, verdiği sürenin tamamlanmasını beklemeden boşanma davası açmak suretiyle davetinde artık samimi olmadığını göstermiştir. Ve bu dava derdestken davalının ayrı yaşamaya hakkı olduğu kabul edilecektir. Zira reddedileceği bariz bile olsa ortada ayrılık⁵²⁰ veya boşanma davası varsa tarafların ayrı yaşama hakkı olduğu kabul edilir⁵²¹. Hatta boşanma davası işleminden kaldırılmışsa, açılmamış sayılmasına karar verilene kadar ayrı yaşama hakkı devam eder⁵²². Ayrı yaşama hakkının bitişinde alınması gereken tarih ise ret kararının kesinleşme tarihidir. Fakat HMK m. 311 uyarınca feragat kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğuracağından feragat beyanından sonra mahkeme hükmünün kesinleşmesini beklemeye gerek olmadığı kabul edilir. Dolayısıyla Yargıtay ihtar için beklenmesi gereken dört aylık süreyi feragat tarihinden itibaren başlatmaktadır⁵²³. Bu uygulama bizce hatalıdır. Zira terk ettiği iddia edilen eş feragatten haberdar olmayabilir. En doğrusu mahkemeden gelecek tebliğden itibaren süreyi başlatmaktır.

TMK m. 197'ye dayalı bir tedbir nafakası davasının açılmış olması ise Yargıtay'a göre ayrı yaşama hakkı vermemektedir. Öyle ki tedbir nafakası davası varsa, davalı tarafın terk ihtarını göndermek için beklemesi gereken dört aylık sürenin başlangıcı olarak dava

⁵²⁰ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 356

⁵²¹ "...09.11.2006 tarihinde açılan terk sebebine dayanan 2006/811 esas sayılı boşanma davası, "iki aylık eve dönüş süresi dolmadan açıldığından" bahisle, 26.12.2006 tarihinde reddedilmiştir. Aleyhinde boşanma davası açılmış olan eş, dava süresince ayrı yaşamakta ve eve dönmemekte haklıdır. Bu süre zarfında Türk Medeni Kanunu'nun 164. maddesi kapsamında bir terkin varlığından ve haklı bir sebep olmaksızın ortak konuta dönmekten bahsedilemez. Boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinden itibaren dört ay bittikten sonra yeniden ihtarla bulunulması gerekir..." Y. 2. HD. 2009/1912 E., 2009/5348 K., 23.03.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2018/2221 E., 2018/5625 K., 25.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵²² Y. 2. HD.2007/2099 E., 2007/15744 K., 14.11.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023, Ayrıca Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 360'da da vardır.)

⁵²³ "...ihtarın geçerli olması için feragat tarihinden itibaren en az dört ayın geçmesi zorunludur. Olayda bu hususa uyulmamıştır.Bu bakımdan ihtar geçersiz olup davanın reddi gerekirken..." Y. 2. HD. 2007/2998 E., 2007/16801 K., 03.12.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

sonucunun kesinleşmesi değil, davanın açılma tarihi kabul edilir⁵²⁴. Böylesi bir davanın kesinleşmesinin beklenmemesi bizce de doğru olmakla beraber, Yargıtay'ın sürenin neden dava tarihinden itibaren başladığını kabul ettiğini anlamlandırmak güçtür. Bizce dava tarihinden bağımsız olarak fiili terk tarihi esas alınmalıdır.

Tedbir nafakası davası tarihinden itibaren dört ay beklenerek ihtar yollanmış olsa bile, tedbir nafakası davasında ayrı yaşamaktaki haklılık kanıtlanırsa terke dayalı dava yine reddedilebilecektir. Dikkat edilmesi gereken nokta, boşanma davasının açılmış olmasının dahi başlı başına ayrı yaşama hakkı verirken tedbir nafakası davasının bu şekilde peşin bir kabule yol açmamasıdır. Fakat boşanma davası açılmasının istisnai durumlarda ayrı yaşama hakkı vermediğini de hemen aşağıda belirteceğiz.

Terk ihtarından sonraki iki ay içinde davet edilenin boşanma dava açması durumunda, bu davada ihtar gönderenin kusuru ispat edilemezse davanın açılması hakkın kötüye kullanılması sayılmaktadır⁵²⁵. Dolayısıyla da bu boşanma davası evden ayrılana ayrı yaşama hakkı vermeyeceğinden terk sebebiyle boşanmaya engel olmaz. Bu uygulama oldukça yerindedir.

⁵²⁴ "...Dava, terk hukuki sebebine dayalı boşanma davasıdır (TMK m. 164). Kadın 09.01.2014 tarihinde Türk Medeni Kanunu'nun 197. maddesine dayalı olarak bağımsız tedbir nafakası davası açmış, mahkemece ayrı yaşamakta haklı bulunarak kadın lehine tedbir nafakasına hükmedilmiş, verilen karar Yargıtay 3. Hukuk Dairesi tarafından onanarak, karar 16.12.2015 tarihinde kesinleşmiştir. Erkek ise terk ihtarını 24.04.2014 tarihinde talep etmiştir. Kadının Türk Medeni Kanunu'nun 197. maddesine dayalı davasının açılmasından itibaren dört aylık ayrılık dönemi geçmeden terk ihtarına muhatap olan kadının ortak konuta dönmesi beklenemez. Eş söyleyişle; ihtar muhatabının ihtar talep tarihinde Türk Medeni Kanunu'nun 197. maddesine dayalı bir nafaka davasının bulunması Türk Medeni Kanunu'nun 164. maddesindeki altı aylık ayrılık süresinin dönüş için verilen iki aylık yasal bekleme süresi dışında kalan dört aylık süresini bertaraf eder ve davacının terk ihtarını sonuç doğurucu olarak kabul edilemez. O halde davacı erkeğin terk hukuki sebebine dayalı boşanma davasının reddine karar verilmesi gerekirken kabul edilip boşanmaya karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır..." Y. 2. HD. 2019/2754 E., 2019/5286 K., 02.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵²⁵ "...Davacı-davalı kadın terk ihtarının kendisine tebliğinden iki gün sonra 29.05.2006 tarihinde şiddetli geçimsizlik nedenine dayalı dava açmıştır. Kadının ihtarın kendisine tebliğinden sonra boşanma davası açması boşanmaya sebep olan bir olayın varlığı kanıtlanmadığından hakkın kötüye kullanılması olup davacı-davalı kadının Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesine dayalı davasının reddi gerekirken..." Y. 2. HD. 2009/8375 E., 2009/11549 K., 15.06.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Yargıtay farklı çeşitten davaların da ayrı yaşama hakkına yol açabileceği yönünde kararlar kurmuştur. Öyle ki davette bulunmaktaki iyiniyeti bertaraf eden ceza davası, tazminat, evliliğin butlanı gibi davalar ayrı yaşama hakkını gösterebilmektedir⁵²⁶. Hatta eşler arasında tapu iptal davası bulunması bile gönderilen ihtarın samimi olduğunu kabul etmeye engel olabilir⁵²⁷. Fakat tarafların husumetini gösteren bir davanın bulunması otomatik olarak ayrı yaşama hakkının kabulüne yol açmamalıdır. Diğer davadaki talebin niteliği, haklı olma ihtimali, hangi eş tarafından iddiada bulunulduğu gibi hususlar değerlendirilerek bir sonuca varılmalıdır.

Davaların etkileri arasındaki farkları vurgulamak gerekirse, ayrılık⁵²⁸ veya boşanma davasının açılmış olması sonucundan bağımsız olarak başlı başına ayrı yaşama hakkı vermekte; tedbir nafakası davasının ayrı yaşama hakkı verip vermediği ise dava sonucuna göre belli olmaktadır. Diğer davaların ise niteliğine ve evlilik birliğine etkisine göre değerlendirme yapılmalıdır.

Davanın reddedilmesi için davalı, ortak yaşamdan ayrılmaktaki haklılığını değil, ihtara rağmen davete uymamaktaki haklılığını ispatlamalıdır⁵²⁹. Ortak konutu haklı olarak terk eden eşin hayat boyu ayrı yaşama hakkı yoktur. İhtarın sonuç doğurmaması için geri dönmekte de haklı olmalıdır⁵³⁰. Örneğin evi terk etmenin sebebi bağımsız konut temin edilmemesiyse ortak yaşamdan ayrılmak için haklı bir sebeptir⁵³¹ fakat bağımsız konut alınınca geri dönülmelidir. Tehdit edilen veya şiddet mağduru eşin dönmesiye beklenmemelidir⁵³². Burada ayrıca belirtmek isteriz ki, farklı yerlerde çalışmak zorunda

⁵²⁶ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 566-569

⁵²⁷ Y. 2. HD. 2002/3496 E., 2002/4022 K., 21.03.2002 T. (Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s.359)

⁵²⁸ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 356

⁵²⁹ Y. 2. HD. 2015/21889 E., 2017/775 K., 24.01.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵³⁰ Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 114; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 258

⁵³¹ "...mahkemece, davacı-karşı davalı kadına evi terk etmesi kusur olarak yüklenmiş ise de; erkek tarafından ayrı ev açılmaması nedeni ile kadının bu davranışının kusur olarak değerlendirilemeyeceği anlaşılmıştır..." Y. 2. HD. 2015/10711 E., 2016/210 K., 11.01.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵³² Y. 2. HD. 2021/9468 E., 2022/682 K., 26.01.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

kalan eşin de çalıştığı süre boyunca birlikte yaşamaktan kaçtığı söylenemez⁵³³ ama eve yakın bir yerde çalışma imkanı varken gidip de herhangi bir artısı olmadığı halde şehir dışında çalışmayı seçen eşin kusurlu olduğu kabul edilmelidir. Eğer işinde sorun olmadan bulunduğu yerden ayrılması mümkünse terk özel sebebiyle, bulunduğu yerden ayrılması işine zarar verecek hale gelmişse de genel sebepli boşanma davası açılabilir.

Evi terk eden için haklı olabilecek gerekçeler evden kovan için de geçerli olabilir. Fiziksel ve duygusal şiddet uygulayan ya da sadakat yükümlülüğüne uygunsuz davranan eş bu sebeple eve alınmazsa, eve almama davranışı kusur olarak yüklenmemelidir. Fakat Yargıtay, kusurlu davranışa karşılık gerçekleştirilen evden kovma, baba evine bırakma gibi eylemleri bazen kusur olarak yüklerken⁵³⁴ bazen yüklememektedir⁵³⁵. Bu içtihat farklılığını terke dayalı boşanma davalarında değil de genel sebepli boşanmalarda görmekteyiz. Zira genel sebepli boşanmalara ilişkin çok daha fazla karar bulunmaktadır. Fakat genel sebebe dayalı davalardaki evden kovan eşe kusur yükleyip yüklememe hususu da Yargıtay'ın terk hukuki sebebine ilişkin görüşünü doğrudan yansıtır. Dolayısıyla sonuç olarak Yargıtay'ın istikrarlı bir uygulamasının olmadığını söyleyebiliriz.

Eşler ortak konutu birlikte seçmek zorunda olduklarından, ihtar edilen eş ortak konutu birlikte seçmediklerini ileri sürerek evden ayrılığını meşrulaştırmak isteyebilir.

⁵³³ Y. 2. HD. 2022/3296 E., 2022/5854 K., 15.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵³⁴ Örnek karara konu olayda koca tam değil de ağır kusurlu bulunduğundan, onu evden kovan kadına da kusur yüklendiği anlaşılmaktadır: "...davalı-karşı davacı (nın), daha önce aynı işyerinde birlikte çalıştıkları, daha sonra ortak işyeri açtıkları kadın için "onun koruyamı benim, değil sekiz bin lira, seksen bin liram olsa onu da veririm" dediği, bu suretle güven sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunduğu, davacı-karşı davalı (nın) ise, bu olay üzerine eşini "benim kimseye ihtiyacım yok" diyerek evden kovduğu, yapılan soruşturma ve toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre, boşanmaya sebep olan olaylarda davalı-karşı davacı (nın), diğer tarafa göre baskın kusurlu olduğunun kabulü gerekirken..." Y. 2. HD. 2015/1286 E., 2015/15005 K., 07.09.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2009/11592 E., 2010/13056 K., 30.06.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2011/1289 E., 2011/23531 K., 26.12.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2010/15958 E., 2011/23695 K., 27.12.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵³⁵ "...davalı-davacı kadının eşini sevmediğini, başka bir erkeği sevdiğini, eşiyle zorla evlendiğini belirttiği ve güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu, davacı-davalı erkeğin de bu nedenlerle eşini babaevine bıraktığı anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre, boşanmaya sebep olan olaylarda kadının tam kusurlu olduğunun kabulü gerekir..." Y. 2. HD. 2014/25254 E., 2015/10980 K., 28.05.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/9691 E., 2015/24267 K., 17.12.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Öyle ki istemediği yerde kalmakla zorlanan kadına evi terk kusuru yüklenemez⁵³⁶. Bu re'sen dikkate alınmayan, davalının ileri sürmesi gereken bir savunmadır⁵³⁷. Boşanma davasından ayrı olarak bakarsak, ortak konutun belirlenememesi durumunda uyumsuzluğun çözümü için dava açıldığında hakim uzman kişilerden yardım alarak eşleri uzlaştırmaya çalışacak, mümkün olmazsa ortak konut hakim tarafından belirlenebilecektir⁵³⁸. Fakat bu kararın beklenmesi terk hukuki sebebinin amaçladığı çabukluğa aykırı düşeceği gibi ayrıca zaten geriye etkili olduğu söylenemez. Dolayısıyla ihtarı gönderen eşin, -ortak konutun belirlenmesine ilişkin davanın sonucu bekletici mesele yapılmadan- bu savunmayı terke dayalı boşanma davasında çürütebilmesi gerekir.

Yargıtay, terk özel sebebine dayanarak boşanma davası açmayı düşünen eşin noter veya hakim aracılığıyla göndermiş olduğu ihtarın affetme anlamına geldiğini kabul etmektedir⁵³⁹. Dolayısıyla davalının kusurlarını affetmiş sayılacağından, davalının kusurlarına dayanarak daha önce de boşanma davası açmışsa bu davalar reddedilecektir. Fakat terkle birlikte başka boşanma sebebine dayalı dava açılmayacağı her durumda söylenemez. Öyle ki -ihtardan iki ay geçtikten sonraki- olaylara dayanılarak açılan davalarla birlikte terke dayanılan davanın da kabul edilmesine engel yoktur. Gençcan ise burada ihtarı isteme tarihini esas almaktadır⁵⁴⁰. Fakat -affetme neticesinin- doğmasında ihtarı yollama tarihini esas almak mantıklı olsa da, davet edilen, ihtar kendisine ulaştıktan sonraki iki ay içinde kusurlu davranışlarda bulunmuşsa davacının iki aylık sürenin

⁵³⁶ "...Somut olayda, davacı-davalı erkeğe yüklenen " eşini yaşamak istemediği köye bahane ile getirip orada yaşamaya zorlaması" kusuru karşısında kadına "evi terk ettiği"kusurunun yüklenilmesi doğru olmayıp..." Y. 2. HD. 2022/2577 E., 2022/4556 K., 17.05.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵³⁷ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 377-378; "...Davalının, ihtarla davet edildiği konutun birlikte seçtikleri konut olmadığı yönünde bir itirazı bulunmadığı gibi, bu konutun ortak konut olmadığına ilişkin bir kanıt da getirilmemiştir. Toplanan delillerden, davalının usulüne uygun ihtar tebliğine rağmen, haklı bir sebep bulunmadığı halde ortak konuta dönmediği anlaşılmaktadır. Türk Medeni Kanununun 164. maddesi koşulları oluşmuştur. İsteğin kabulü gerekirken davanın reddi doğru bulunmamıştır..." Y. 2. HD. 2007/3121 E., 2008/233 K., 17.01.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵³⁸ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 379-380

⁵³⁹ Y. 2. HD. 2016/4882 E., 2017/10064 K., 26.09.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2017/2761 E., 2017/8043 K., 22.06.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/6534 E., 2017/12364 K., 08.11.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁴⁰ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 451

bitimini beklemeye devam etmesi samimi kabul edilemez. İhtardan sonraki iki aylık dönemde yaşananlar ayrı bir davaya konu edilmişse, eve davet çağrısındaki samimi irade bu iki aylık dönemde ortadan kalkmış demektir. Dolayısıyla terk sebebine dayalı boşanma davasının farklı sebeple açılanlarla birlikte kabulü sadece diğer davalara sebep olan olayların ihtarın tebliğinden itibaren iki aylık süre geçtikten sonra yaşanmış veya öğrenilmiş olması halinde mümkündür.

Yargıtay, aşağıda “Affetme ve Hoşgörüyle Karşılama” başlığında açıklayacağımız üzere, eşin eve dönmesi için yapılan harici çağrıların af niteliğinde olmayan bir barış girişimi olduğuna dair kararlar da verilebilmektedir. Dolayısıyla terk ihtarına bağladığı affetme sonucunu böyle durumlarda kabul etmemesindeki çelişkiye dikkat çekmemiz gerekir. Daha da ilginç, Yargıtay, terk özel sebebine konu olan eve davet çağrısının - samimiyetsiz olduğu durumlarda dahi- affetme sonucunu doğuracağı görüşündedir⁵⁴¹. Yani hem davacının ihtarda gerçek iradesini yansıtmadığı kabul edilmekte hem de gerçek iradenin doğuracağı aleyhe sonuca katlanması beklenmektedir. Bu uygulamaya katılmamız mümkün değildir

Bizce eve davet çağrısı samimi olsa bile af değil de barış girişimi olarak değerlendirilmeli ve davet edilen eş eve geri döndüğünde affin neticelerini doğurmalıdır. Davet edilen eş eve dönmemekte haksızsa, ihtarla uymamışsa kendisine yine kusur

⁵⁴¹ “...a-Davacı-davalı koca, davalı-davacının 01.02.2010 tarihinde evi terk ettiğini belirterek 30.07.2010 tarihinde ihtar isteğinde bulunmuş, ihtar davalı-davacıya 14.08.2010 tarihinde bizzat kendisine tebliğ edilmiş ve davacı-davalı terk nedeniyle iş bu boşanma davasını 25.11.2010 tarihinde açmıştır. Tarafların ayrılmasına neden olan olay, davacı-davalı kocanın başka bir kadınla olan güven sarsıcı davranışlarıdır. Davalı-davacı kadının evi terkenden sonra bile davacı-davalı kocanın Yeliz isimli kadınla görüşmeye devam ettiği, dosyada bulunan internet/facebook çıktısı, Yeliz’in çektiği mesajlar ve tanık beyanlarından anlaşılmaktadır. Davacı-davalı koca da Y.le görüştüğünü kabul etmektedir. Terke dayalı dava açılmadan davacı-davalı karısına mesaj çekerek “eve dön, dönüp geçmişten bahsetme, ailene de sık gitmek yok, kabul edersen gel” dediği de sabittir. Toplanan delillerden; davacı-davalı kocanın ihtarında samimi olmadığı, davalı-davacı kadının terk ihtarında dönmemekte haklı bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda; davacı-davalı kocanın terk dayalı davasının reddi gerekirken, kabulü ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir. b-Davalı-davacı kadının 14.12.2010 tarihinde açmış olduğu Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesine dayalı boşanma davası yönünden ise; davacı-davalı koca, karısına yukarıda açıklanan terk ihtarını çekmek suretiyle, eşinin önceki kusurlu davranışlarını affetmiş, en azından hoşgörü ile karşılamış duruma düşmüştür...” Y. 2. HD. 2012/8580 E., 2012/28405 K., 27.11.2012 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

yüklenmelidir. Eve dönmemekte haklıysa halihazırda uygulamada kabul edildiği gibi yine kendisine kusur yüklenmemeli ama ihtar yollayanın da onun kusurlarını affettiği sonucuna ulaşılmamalıdır.

8. Akıl Hastalığı – TMK m. 165

TMK m. 165 kapsamına girecek seviyede bir akıl hastalığı bulunması durumunda bu sebeple boşanmaya karar verilebilecektir. Doktrindeki bir görüş evlenmeye engel olacak seviyedeki akıl hastalığının yalnızca evlilik tarihinden sonra gerçekleşmesi durumunda bu hükme dayanılabileceğini savunurken⁵⁴², bizim de katıldığımız doktrinde baskın olan⁵⁴³ ve uygulamada⁵⁴⁴ kabul edilen görüş akıl hastalığının evlilikten önce veya sonra başlamış olmasının önemli olmadığı yönündedir. Fakat akıl hastalığı evlilik öncesinde de biliniyorsa, boşanma kararı verilebilmesi için durumun ağırlaşması veya durumun aslında en başından beri tahmin edilenden daha ağır olduğunu gösteren vakıalara sebep olması gerekir.

Türk Medeni Kanunu, bazı hükümlerde⁵⁴⁵ akıl hastalığı ve akıl zayıflığından ayrıca bahsetmiştir. Dolayısıyla tıp biliminde akıl zayıflığı halleri de akıl hastalığı kapsamına alınsa da⁵⁴⁶, Türk Medeni Kanunu’nda akıl hastalığı ve akıl zayıflığı kavramlarından ayrı ayrı bahsedildiğinden ikisi arasındaki çizginin bilinmesi önemlidir. Doktrinde doğuştan meydana gelen ve aşırı yaşlanma dolayısıyla aklın zayıflaması halleri akıl zayıflığı olarak kabul edilmektedir⁵⁴⁷. Yani akıl hastalığını ve akıl zayıflığını

⁵⁴² Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 259; Zeytin Çağrı, **a.g.e.**, s. 17; Mirhanoğulları, **a.g.e.**, s. 98

⁵⁴³ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 117; Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 106; Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 121-122; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 471; İkizler/Tüzüner, **a.g.e.**, s. 145; Güvener, **a.g.e.**, s. 98

⁵⁴⁴ “...davalı kadının evlilik akdinin icrası sırasında da akıl hastası olmasının, Türk Medeni Kanununun 165. maddede yer alan akıl hastalığına dayalı boşanma davası açılmasına engel oluşturmayacağı ortadadır...” Y. 2. HD. 2014/7237 E., 2014/21913 K., 06.11.2014 T. (Gençcan, **a.g.e.**, s. 472)

⁵⁴⁵ TMK m. 13, m. 369, m. 405, m. 409, m. 432, m. 474

⁵⁴⁶ Muhammet Hasan Türkel, “Türk Aile Hukukunda Akıl Hastalığı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2022, s. 19

⁵⁴⁷ Türkel, **a.g.e.**, s. 22; Arsebük, **a.g.e.**, s. 745; Yasemin Erol, “Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 19, Sayı 1, 2011, s. 136; Abdullah Gök, “Türk Medeni

birbirinin ağır veya zayıf hali gibi düşünmek hatalı olur⁵⁴⁸. Dolayısıyla her ne kadar bu gibi rahatsızlıkların da akıl hastalığı kategorisi içinde olmasını savunan görüşler olsa da⁵⁴⁹, Alzheimer ve daha büyük çerçevede demans gibi hastalıkların TMK m. 165'e konu olması kanun koyucunun amacına aykırı olacaktır. Bu durumda evlilik birliğinin sarsıldığı iddiasıyla genel sebeple boşanma davası açılabilir olsa da, kötü günde terk etmek evliliğin amacına aykırı olacağından evlilik birliğinin sarsılmasına dayalı boşanma isteminin de reddedilmesi gerektiği görüşündeyiz⁵⁵⁰.

Akıl hastalığı, eşe kusur olarak yüklenebilecek bir husus değildir. Fakat rahatsızlık TMK m. 165 uyarınca boşanma sebebi olamayacak seviyedeysen ve bu husus eşten gizlenmişse, bu durumun saklanmış olması güven sarsıcı sayılıp tarafa kusur olarak yüklenmelidir.

Akıl hastası olan eşe hiçbir kusur yüklenemeyeceği yönündeki düşünce de yanlıştır. Söz konusu davranışa akıl hastalığının nasıl etki ettiğine bakılmalıdır. Özellikle de belli dönemlerde ataklar halinde kendisini gösteren bir akıl hastalığı varsa, davranışın bu akıl hastalığı nedeniyle işlendiğini ispat yükü de akıl hastası olan eş üzerinde bırakılmaktadır⁵⁵¹.

Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (MK.m.133)", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995, s. 32

⁵⁴⁸ Türkel, **a.g.e.**, s. 19

⁵⁴⁹ Türkel, **a.g.e.**, s. 89; Ömer Övünç Eşsiz, "Demansın Hukuki Boyutları", İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012, s. 165; Burcu Yağcıoğlu, "Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 29, Sayı 2, 2021, s. 944

⁵⁵⁰ Ayrıca: "...KARŞI OY...Yerel mahkeme davalı kocanın şeker hastalığı sebebiyle erektil işlev bozukluğunun var olduğunu kabul etmekle beraber evliliğin iyi ve kötü günde birlikte olmayı gerektirdiğinden "evlenmeden sonra" oluşan bu hastalığın boşanma sebebi sayılamayacağı gerekçesiyle davanın "reddine" karar vermiştir. Değerli çoğunluk davacı kadın tarafından temyiz edilen hükmün "onanmasına" karar vermiştir..." Y. 2. HD. 2006/8830 E., 2006/11394 K., 19.07.2006 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁵¹ Ayrıca "İradilik Unsuru" başlığı altında da açıklama yapılmıştır.

C. KUSURU AZALTAN VE KALDIRAN HALLER

Hakim kusuru azaltan veya kaldıran hallerin olup olmadığını dosyadaki veriler üzerinden re'sen göz önüne almalıdır. Zira iddiada bulunan tarafın ispat yükü davranışı ispatla sınırlı olmayıp, asıl kanıtlaması gereken olgu kusurdur. Dolayısıyla örneğin söz konusu davranışın tepkisel olarak veya haksız tahrikle işlendiği anlaşılıyorsa ya da affetme gibi bir durum varsa, iddia altındaki tarafın bu şekilde bir savunması olmasa da mahkemece kendiliğinden dikkate alınır. Bu nedenle vakıalar inkar ediliyor olsa bile, aleyhe iddialarda bulunan tarafa veya tanıklık yapana iddia ettikleri kusurlu davranışın işlenme nedenini, fiili ayrılıktan ne kadar öncesinde yaşandığını da açıklattırmak duruma göre lehe olabilir.

1. Affetme ve Hoşgörüyle Karşılama

Affin nasıl bir hukuki kurum olduğunu anlamak için öncelikle genel hükümler içerisinde nasıl değerlendirildiğini açıklığa kavuşturmamız gerekir. Genel hükümlere göre açılan bir manevi tazminat davasında bir görüş affin yalnızca öç alma duygusunun beslenmediğini göstereceğini ve manevi zararın tazmini talebinde bulunma hakkını kaldırmayacağını kabul ederken⁵⁵², diğer görüş manevi tazminatın verdiği tatmin, rahatlama ve huzurun affetme halinde de doğacağı, dolayısıyla affedenin manevi tazminat isteyemeyeceği görüşündedir⁵⁵³. İş evliliğe geldiğinde ikinci görüşün uygulanmasının daha uygun olduğu görüşündeyiz. Çünkü eşler arasındaki af çoğu zaman sadece öç alma duygusunun kalktığını göstermekten öte bir sonuç doğurur; affin yapıldığı tarihte eşlerin evlilik birliğini sürdürecektir kadar sevgiye sahip olduklarını da gösterir. Bir diğer deyişle af tarihine kadar yaşananların evlilik birliğinin sarsılmasına etkisinin olmadığı artık

⁵⁵² Erman Yıldırım, “Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesi”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020, s. 77; Dikici Çelik/Önder, **a.g.e.**, s. 112

⁵⁵³ Sinem Aytın, Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Manevi Tazminat Davası, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017, s. 124; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, 19. Bası, Ankara, 2015, s. 784

tasdiklenmiştir. Dolayısıyla da affedilen olaylar boşanmadaki kusur belirlemesine dahi girmez. O halde diyebiliriz ki evlilik hukukunda af, yapıldığı zamana kadarki bilinen vakıalara rağmen evlilik birliğinin sarsılmadığını gösteren duygu açıklamasıdır. Bazı kusurlu davranışlar süreklilik arz edebileceğinden, af tarihinden önceki bilinen tüm vakıaların affedilmiş sayılacağını ifade etmek ise bizce hatalı olur. Zira yine bu başlık altında açıklayacağımız üzere, kimi vakıaların boşanma sebebi sayılması bunların sürekli devam ediyor olmasından kaynaklanmaktadır. Yaptığımız tanımın ise sadece süreklilik gösterenler haricindeki davranışların affını sağladığını ve bu nedenle uygun düştüğünü düşünüyoruz.

Yine de eklemek isteriz ki, eşinin kusurlu davranışlarını affeden için bu davranışlar daha sonra zamanla evlilik birliğini kendisi için çekilmez hale getirmiş olabilir. Dolayısıyla bu gibi durumlarda kusur yüklenemese bile bizce evlilik birliğinin sarsılması nedeniyle boşanmaya karar verilebilmelidir⁵⁵⁴.

Af, kanunda açıkça sadece TMK m. 161 ve m. 162’de düzenlenmiş olsa da, affin koşulları boşanmanın özel sebeplerinde ve genel sebeplerinde farklı değildir. Affin özellik arz eden durumlarını ilgili başlıklarda açıkladığımıza göre şimdi genel olarak tek başlık altında değerlendirmek en uygunu olacaktır.

Affetmek açıkça yapılabileceği gibi zımni de yapılabilir. Yargıtay bir şey söylenmeden yapılan eylemleri de af olarak nitelendirebilmektedir. Kusurlu davranışın affedildiğini veya en azından hoşgörüyü karşılandığını gösteren eylemlere örnek olarak şimdilik, birlikte tatile çıkıp aynı odada kalmak⁵⁵⁵, ayrı yaşarken tekrar birlikte yaşamaya

⁵⁵⁴ Fakat zor olan kısım, sonradan meydana gelen çekilmezliği yeni vakıalarla ispatlamaktır. Öyle ki yukarıda “Davalının Kusursuz Olması” başlığında da değindiğimiz üzere, eşin kusurunun bulunmadığı bir olayın birliği sarsacak seviyede olması için ciddi bir vakıanın ortaya konulması gerekir.

⁵⁵⁵ Y. 2. HD. 2022/5152 E., 2022/7002 K., 13.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/24714 E., 2018/11851 K., 24.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

başlamak⁵⁵⁶, cinsel ilişkiye girmek⁵⁵⁷ gibi vakıaları gösterebiliriz. Fakat elbette somut olayın özellikleri her zaman göz önünde bulundurulacaktır. Hava muhalefeti sebebiyle fiili ayrılık dönemindeyken aynı evde kalmak zorunda olmak⁵⁵⁸, sağlık sorunları sebebiyle ciddi bir bakıma ihtiyaç duyan eşe yardımcı olmak⁵⁵⁹, ortak çocuğun ölümünden sonra hissedilen ortak acıyı paylaşma girişiminde bulunmak⁵⁶⁰ gibi eylemler Yargıtay’ca affetme sayılmamıştır.

Affin en sık karşılaşılan şekli ise kusurlu davranışa vakıf olunduktan sonra birlikte yaşamaya devam etmiş olmaktır⁵⁶¹. Fakat tarafların aynı evde yaşamaya devam etmesi her zaman affi veya evlilik birliğinin çekilebilir olduğunu göstermez. Tarafların aynı evin farklı odalarında yaşıyor olması⁵⁶², birinin bazen evde bazen başka yerde kalıp eşlerin evde birbirlerine yabancı gibi davranmaları⁵⁶³, birlikte yaşamaya devam ederken uzaklaştırma kararı için başvuru yapılmış olması⁵⁶⁴, zorunluluktan ötürü bir süre daha aynı evde kalmaları⁵⁶⁵ gibi hususlar bu yöndeki kabule engel olacaktır.

Bizce uygulamada kusurlu davranışa maruz kalan eş birlikte yaşamaya son vermesi için makul süre tanınmamaktadır. Yargıtay kararlarında gördüğümüz kısa sürelerden örnek verecek olursak, bir olayda 20 gün⁵⁶⁶, başka bir olayda 2-3 hafta⁵⁶⁷

⁵⁵⁶ Y. 2. HD. 2019/7008 E., 2019/10769 K., 04.11.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁵⁷ Y. 2. HD. 2020/53 E., 2020/1696 K., 02.03.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Kadın dava sırasında hamile ise, cinsel ilişkiye girme tarihi belirlenerek hangi tarihe kadar olan hususların affedildiği de belirlenebilir.

⁵⁵⁸ Y. 2. HD. 2016/13152 E., 2017/10906 K., 11.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁵⁹ Y. 2. HD. 2018/3719 E., 2019/4249 K. 09.04.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁶⁰ Y. 2. HD. 2021/7255 E., 2022/844 K., 01.02.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁶¹ Y. 2. HD. 2013/4085 E., 2013/16083 K., 10.06.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/16482 E., 2018/5044 K., 16.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/6828 E., 2015/20136 K., 03.11.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/18263 E., 2016/11235 K., 07.06.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/16916 E., 2013/3049 K., 11.02.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁶² Y. 2. HD. 2020/712 E., 2020/1931 K. 09.03.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023, İlk derece mahkemesinin direnme kararı Y. HGK. 2020/727 E., 2022/1620 K., 29.11.2022 T. ile bozulmuştur.)

⁵⁶³ Y. 2. HD. 2016/7281 E., 2017/9329 K., 13.09.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁶⁴ Y. HGK. 2017/2067 E., 2019/296 K., 14.03.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁶⁵ Y. 2. HD. 2006/3770 E., 2006/9958 K., 22.06.2006 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁶⁶ Y. 2. HD. 2021/4147 E., 2021/5519 K., 30.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁶⁷ Y. 2. HD. 2010/11505 E., 2010/14165 K., 14.07.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

beraber yaşamak affetmek veya hoşgörüyü karşılamak olarak nitelendirilmiştir. Yargıtay’ın evden ayrılmak için makul gördüğü en uzun sürelerden örnek verecek olursak, 1 hafta⁵⁶⁸ ve 10 günlük⁵⁶⁹ birlikte yaşamının af sayılmayacağı yönünde kararlar olduğunu görüyoruz. Biz 2-3 haftalık birlikte yaşama süresinin affi göstermek için çoğu durumda yeterli olmayacağını düşünüyoruz. Özellikle de ortada çocuk varsa veya çocuk olmasa bile ekonomik nedenler el vermiyorsa, destek olacak bir kök aile yoksa eşe çok daha uzun süreler tanınmalıdır. Ki herkesin düşünüp taşınma süreci farklıdır. Yargıtay, birlikte yaşamaya devam etmenin uzun sürmesine gerekçe olarak *eşin değişeceği umuduyla hareket edildiği* savunmasını ise kabul etmemektedir⁵⁷⁰.

Burada vurgulamak isteriz ki, kusurlu davranışın affedildiğini gösteren husus boşanma davasının aradan uzun zaman geçtikten sonra açılması değildir. Önemli olan birlikte yaşamaya ne zaman son verilmiş olduğudur⁵⁷¹. Yani boşanma davası kusurlu davranış vuku bulduktan yıllar sonra açılmış olsa bile, birlikte yaşamaya ara vermek için çok beklenmemişse kusurlu davranışlar affedilmiş sayılmaz.

Yargıtay her ne kadar eşlerin barışma tekliflerini, girişimlerini ve barış müzakerelerini affetme olarak nitelendirmemekte istikrarlı ise de⁵⁷², neyi barış girişimi sayıp neyi saymadığı konusunda çelişkili kararlara rastlamak mümkündür. Yargıtay’ın affin bulunduğu yönünde karar kurduğu olaylara örnek olarak: eve dönme çağrısı yapmak⁵⁷³, eşini sevdiğini ve ayrılmak istemediğini söylemek⁵⁷⁴; eşini sevdiğini ve

⁵⁶⁸ Y. 2. HD. 2014/1234 E., 2014/11731 K., 28.05.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁶⁹ Y. 2. HD. 2015/12802 E., 2015/13908 K., 29.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷⁰ Y. 2. HD. 2022/2524 E., 2022/3462 K., 11.04.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷¹ “...Tarafların ondört yıldır fiilen ayrı yaşadıkları; fiili ayrılığa, davalının 1999 yılından evden ayrılıp gitmesinin sebep olduğu, bu suretle birlikte yaşamaktan davalının kaçındığı yapılan soruşturma ve toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre boşanmaya sebep olan olaylarda davalı ağır kusurludur...” Y. 2. HD. 2014/23341 E., 2015/8890 K., 30.04.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷² Y. 2. HD. 2019/5322 E., 2019/9539 K., 02.10.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/3862 E., 2022/5355 K., 06.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/27208 E., 2013/12928 K., 09.05.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2013/22882 E., 2014/5930 K., 17.03.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷³ Y. 2. HD. 2014/12329 E., 2015/4645 K., 17.03.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷⁴ Y. 2. HD. 2021/1295 E., 2021/3152 K., 15.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

kaldığı yerden devam etmek istediğini söylemek⁵⁷⁵; hediye almak⁵⁷⁶; cevap dilekçesinde eşini sevdiğini ve boşanmak istemediğini söylemek⁵⁷⁷ gösterilebilir.

Pek de farklı olmayan şu olaylarda ise af bulunmadığı yönünde karar vermiştir: eve dönme çağrısı yapmak⁵⁷⁸; eşini saçından tutup eve götürmeye çalışmak⁵⁷⁹; eşini sevdiğini ve aradaki engellerin aşılmasını dilediğini söylemek⁵⁸⁰; evliliği bitirmek istemediğini ve her şeyi yeniden başlamak istediğini söyleyip eve dönme çağrısı yapmak⁵⁸¹. Görüleceği üzere Yargıtay'ın hangi davranışların barış girişimi, hangilerinin affetme sayılacağı yönündeki içtihatları henüz bir istikrara oturmamıştır.

Affin şarta bağlı olarak yapılıp yapılamayacağı konusunda, doktrindeki birtakım görüşler şarta bağlanabileceği görüşünderken⁵⁸² Yargıtay, affin sadece kayıtsız ve şartsız yapılabileceğini kabul etmektedir⁵⁸³. Hatta Gençcan daha da ileriye giderek kanunda af kurumunun özellikle düzenlendiği TMK m. 161 ve m. 162 hallerinde affin şarta bağlı olarak yapılmasını bunların pazarlık konusu yapılmasının ahlaka aykırı olacağı gerekçesiyle uygun bulmamaktayken⁵⁸⁴, şarta bağlı affi uygun gören karşıt görüşlerden bazıları bunda her zaman ahlaka aykırılık olmayacağı gerekçesiyle şarta bağlı olarak affin mümkün olduğunu ifade etmektedir⁵⁸⁵. Aslında ağır hakaret (TMK m. 162 uyarınca onur kırıcı davranış) veya zina gibi eylemlerin şarta bağlı olarak affedilmesinin ahlaka aykırı

⁵⁷⁵ Y. 2. HD. 2012/1973 E., 2013/3238 K., 12.02.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷⁶ Y. 2. HD. 2011/9855 E., 2012/18425 K., 03.07.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷⁷ Y. 2. HD. 2021/9229 E., 2022/1501 K., 17.02.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷⁸ Y. 2. HD. 2018/1103 E., 2018/8685 K., 05.07.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁷⁹ Y. 2. HD. 2014/25463 E., 2015/10752 K., 27.05.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁸⁰ Y. 2. HD. 2012/13983 E., 2013/1265 K., 21.01.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁸¹ Y. HGK. 2019/523 E., 2022/1271 K., 11.10.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁸² Öztan, **a.g.e.**, s. 380; İnal, **a.g.e.**, s. 268; Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 96; Bekem, **a.g.e.**, s. 174; Ünlütepe, **a.g.e.**, s. 341

⁵⁸³ "...affin kabul edilebilmesi için kayıtsız şartsız bir irade beyanının mevcut olması ya da en azından affi gösterir fiili bir tutum ve davranışın gerçekleşmiş olması gerekmekte olup..." Y. 2. HD. 2018/1054 E., 2018/2622 K., 27.02.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/11205 E., 2018/1791 K., 12.02.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁸⁴ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 177, 207, 232, 258

⁵⁸⁵ Çınar Mutlu, **a.g.e.**, s. 96; Bekem, **a.g.e.**, s. 174

olacağı yönündeki görüşe katılmak mümkün değildir. Çünkü burada tartışılan mevzu şarta bağlı affin ahlaka aykırılığıdır. Yani ahlaka aykırılıkta ölçüt olarak alınması gereken unsur yalnızca şartın ahlaka aykırı olup olmadığıdır, eylemin değil. Fakat bizim görüşümüz asıl Yargıtay’ınkiyle uyumlu olduğundan TMK m. 161 ve m. 162 durumlarındaki af pazarlığının ahlaka aykırılığını daha fazla tartışmamıza gerek yoktur. Af, affedenin iç dünyasıyla ilgili olduğundan bizce de kayıtsız şartsız olmalıdır. Çünkü şart gerçekleşse bile şartlı af beyanında bulunanın iç dünyasında beklediği değişimler gerçekleşmeyebilir. Yani af bir çeşit duygu açıklaması olduğuna göre, kişinin ne hissedeceğini şarta bağlaması ne kendisini ne de karşısındakini bağlar. Zaten şartlı af, aftan çok barış girişimine benzemektedir. Doktrindeki bir başka görüş ise şarta bağlı af açıklamasının şartsız affetmenin sonuçlarını doğuracağını zira burada aslında kusur affedilmekle birlikte aynı olayın bir daha gerçekleşmemesi durumunda bunun affedilmeyeceğinin vurgulandığını savunmaktadır⁵⁸⁶. Bu görüşe de katılmıyoruz. Barış girişiminde olduğu gibi şarta bağlanan af beyanı da affin sonuçlarını doğurmamalıdır. Sonuç olarak şartlı bir af beyanından sonra affin gerçekten de gerçekleşip gerçekleşmediği, bu beyandan bağımsız olarak tarafların eylemlerine bakılıp değerlendirilmelidir. Örneğin taraflar birlikte yaşamaya başlamışlarsa affetme gerçekleşmiştir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise kendisine şartlı af beyanı yöneltilen eşin bu şartları gerçekleştirmesi durumunda, şartları gerçekleştiren eşin affetmiş sayılıp sayılmadığıdır. Bu durumda nasıl bir şartı yerine getirmiş olursa olsun esaslı bir saik hatasına düştüğü kabul edilmeli, şartı gerçekleştirenin eylemi irade bozukluğu sebebiyle affin sonuçlarını doğurmamalıdır. Aksinin kabul edilmesi halinde Yargıtay uygulaması suistimale açık hale gelecektir.

⁵⁸⁶ Beyza Dikici Çelik/M. Fahrettin Önder, “Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma Davası Açısından Af”, Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi, Cilt 5, Sayı 12, 2023, s. 109

Affedenin affetme sebebi önemli olmasa da irade bozukluğu içinde olmaması gerekir. Korkutularak veya cebren eve dönmesi sağlanan eşin affettiği söylenemez⁵⁸⁷. Ayrıca affedenin hataya düşmediğini kabul edebilmek için olayı yeterince öğrenmiş olması gerekir. Olayın bir kısmını bilmekle beraber yeterli bilgi edinmeden ortak hayata devam etmişse affetmiş sayılmaz. Olayın asıl boyutunu daha sonra öğrenirse kusur yüklemesi yapılabilir⁵⁸⁸. Yalan vaatlerle kandırılarak eve dönmesi sağlanan eşin affetmiş sayılıp sayılamayacağı konusunda ise Yargıtay'ın affetmiş sayılacağı⁵⁸⁹ yönünde de affetmemiş sayılacağı⁵⁹⁰ yönünde de farklı kararları vardır. Dolayısıyla uygulamada irade sakatlıklarından hile konusunda bir tereddüt olduğunu görüyoruz. Oysa olmayacak vaatlerle birini kandırmak meşru sayılacaksa ne de olsa yalanın bini bir paradır ve herkesin ikna olacağı bir vaat vardır. Böylesi bir sonucu kabul etmek ne kanun koyucunun amacıdır ne de hakkaniyetlidir. Dolayısıyla geri dönen eş, vaatlerin gerçekleşmediğini anladığı zaman ortak hayata yeniden son vermiş olduğu müddetçe affetmiş sayılmamalıdır.

⁵⁸⁷ "...Davacının boşanma davasının açılmasından sonra davalının tehdidi sonucu korkuyla eve döndüğü bir arada yaşadıkları 20-25 günlük süre içinde de davalının hakaret ve tehditlerinin devam ettiği tanık beyanlarıyla gerçekleşmiştir. Bu halde, davacının ortak konuta dönmesi "barışma ve kocasını affetme" olarak görülemez..." Y. 2. HD. 2011/4568 E., 2012/1704 K., 30.01.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁸⁸ "...kadının eski erkek arkadaşı ile telefonda görüşmek suretiyle güven sarsıcı davranışta bulunduğu, erkeğin eşinin telefon iletişim kayıtlarını istemeden önce aile arasında yapılan konuşma sonrası eşine inanarak evliliği devam ettirme iradesi göstermiş ise de daha sonra görüşme sıklığını öğrendiği ve kadının evi terketmesiyle fiili ayrılığın gerçekleştiği, bu hale göre erkeğin eşinin güven sarsıcı eylemlerini affetmiş sayılamayacağı anlaşılmaktadır..." Y. 2. HD. 2016/18429 E., 2018/6543 K., 22.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2014/18624 E., 2015/2859 K., 25.02.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁸⁹ "...2-Davacı-karşı davalı erkeğin, davalı-karşı davacı kadının boğazına bıçak dayadığı olaydan sonra kadının müşterek çocuklarından biriyle birlikte baba evine gittiği, daha sonra erkeğin bağımsız konut açacağını söylemesi üzerine iki günlüğüne müşterek konuta döndüğü, ancak erkeğin bağımsız konut açmadığını ve açmak istemediğini bildirmesiyle eşlerin fiilen ayrıldıkları görülmekle, erkeğe yüklenen bağımsız konut temin etmeme ve kadını ailesiyle birlikte yaşamak zorunda bırakma kusurundan başka diğer kusurların kadının müşterek konuta dönmesiyle birlikte affedildiği en azından hoşgörü ile karşılandığının kabulü gerekmektedir. Hal böyleyken, bağımsız konut temin etmeme ve kadını ailesiyle birlikte yaşamak zorunda bırakma dışındaki diğer vakıaların erkeğe kusur olarak yüklenmesi doğru görülmemiştir..." Y. 2. HD. 2022/2949 E., 2022/4856 K., 24.05.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁹⁰ "...Evlilik birliğini temelinden sarsılmasına sebep olan son olayda, davalı-karşı davacı erkeğin eşine fiziksel şiddet uyguladığı, şiddet sonrası ayrı ev tutulacağı vaadiyle tarafların bir araya geldiği ancak bu vaadin yerine getirilmemesi üzerine fiili ayrılığın başladığı gözetildiğinde, davacı-karşı davalı kadının eşini affettiği sonucuna varılamayacağından, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebep olan olaylarda eşine fiziksel şiddet uygulayan davalı-karşı davacı erkek ağır kusurludur..." Y. 2. HD. 2019/7888 E., 2020/761 K., 04.02.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Kusurlu davranışın süreklilik arz ettiği olaylarda, evi terk eden eşin, daha erken terk etmemiş olması sebebiyle önceki olayları affettiği ileri sürülemez. Örneğin ev işlerini üstlenen eşe yeterince harçlık vermemek, kıskanç ve baskıcı davranmak gibi süreklilik arz eden kusurlar en başından beri affedilmiş sayılmaz, uzun süre katlanılmış sayılır. Aynı husus süreklilik gösteren fiziksel ve duygusal şiddet ya da bağımsız konutsuz sağlamama gibi davranışlara rağmen birlikte yaşamaya devam etme durumlarında da geçerlidir⁵⁹¹. Bu yaklaşım bizce de doğrudur. Kusurlu davranışlara maruz kalan eş için bu vakıaların boşanma sebebi olması süreklilik unsurundan kaynaklanmaktadır. Yani birlikte yaşamaya devam etmek suretiyle gerçekleşen afta, aslında sadece süreklilik arz etmeyen kusurlar affedilmiş sayılır⁵⁹². Fakat süreklilik arz eden kusurlu davranışların işlendiği en son tarihin üzerinden uzun süre geçmişse artık bunlar da affedilmiş sayılır. Örneğin sürekli hakaretin bulunduğu bir evlilikte, en son hakaretin üzerinden bir ay geçmişse ve eşler birlikte yaşamaya devam ediyorsa hakaretler affedilmiştir. Diğer yandan, birlikte yaşamaya devam etmek değil de ayrı yaşamaya başladıktan sonra ortak yaşama tekrar geri dönme söz konusuysa, önceki olaylara sadece tahammül edildiği yorumu burada yapılmamakta ve geri dönüşten önceki tüm kusurlar süreklilik arz edip etmediğine bakılmaksızın affedilmiş sayılmaktadır⁵⁹³.

Af, af tarihinden sonraki olayları kapsamamaktadır. Örneğin bir başkasıyla yaşamakta olan eşin bu davranışı devam ettiği müddetçe sadakatsizlik eylemi affedilmiş

⁵⁹¹ Y. 2. HD. 2013/14853 E., 2013/28704 K., 05.12.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/4022 E., 2021/5779 K., 05.07.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/3914 E., 2021/5175 K., 22.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2023/7688 E., 2024/4373 K., 06.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁵⁹² “...erkeğin güven sarsıcı davranışından sonra birlikte yaşamın devam ettiği, bu davranışın davalı kadın tarafından affedildiği, en azından hoşgörü ile karşılandığı bu sebeple davacıya kusur olarak yüklenilmesinin doğru olmadığı, evlilik birliğinden kaynaklanan görevleri yerine getirmekten kaçınan davacı erkeğin boşanmaya sebep olan olaylarda tamamen kusurlu olduğu...” Y. 2. HD. 2016/12978 E., 2017/2834 K., 16.03.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁹³ Y. HGK. 2017/2065 E., 2020/46 K., 23.01.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. HGK. 2017/2426 E., 2020/243 K., 04.03.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

sayılmaz. Dolayısıyla diğer taraf bu sebeple dava açıp sonradan feragat etmiş olsa bile yeni bir davayla yine sadakatsizlik iddiasında bulunabilir⁵⁹⁴.

Bilindiği üzere davadan feragat edilmişse, davacı esas hakkından vazgeçmiş sayılır. Fakat boşanma hakkından feragat etmek mümkün değildir. Feragat yalnızca yeni boşanma davasında aynı vakıalara dayanılmasına engel olacaktır⁵⁹⁵. Bunun nedeni aslında boşanma davasından feragatin aynı zamanda affetme olarak yorumlanmasıdır⁵⁹⁶. Yani mesela zinadan vazgeçtikten sonra aynı olayla ilgili sadakatsizliğe de dayanılamaması bu vakıanın affedilmiş olmasından kaynaklanır.

Ayrıca belirtelim ki feragatten önceki vakıalar feragat edilen davada ileri sürülmemiş olsalar bile, bir diğer deyişle davanın açılmasıyla feragat tarihi arasında gerçekleşmiş olsa bile, Yargıtay’ın bunların yeni davada ileri sürülemeyeceği yönünde anlaşılan kararı da bulunmaktadır⁵⁹⁷. Fakat feragatin feragat tarihine kadarki olayları affetme olarak yorumlanması yanlış bir uygulamadır. Eşler bir araya gelmedikten sonra Yargıtay feragat edenin tüm kusurlu davranışları affetmiş olduğuna nasıl ulaşmaktadır, anlamak güçtür. Davacı pekala ispatlayamayacağını ve zaman kaybına neden olacağını düşündüğü iddiasına dayanmaktan vazgeçmek istemiş de olabilir. Ki dava tarihiyle feragat tarihi arasındaki vakıaları zaten o davada ileri süremeyecekken bunları da affettiğini düşünmek daha zordur. Zaten feragatin af sayılmasının en doğru tarafı, “Yargıtay

⁵⁹⁴ Y. 2. HD. 2022/2876 E., 2022/4928 K., 26.05.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁹⁵ Y. HGK. 2011/2-733 E., 2012/87 K., 22.02.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁹⁶ “...Davalı-davacı kadın davasından feragat ettiğine göre erkeğin kusurlu davranışlarını affettiği, en azından hoşgörü ile karşıladığının kabulü gerekmektedir. Affedilen veya hoşgörülen olaylar erkeğe kusur olarak yüklenemez...” Y. 2. HD. 2022/1032 E., 2022/3434 K., 11.04.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...Davacı erkeğin boşanma davasından feragati, sözü edilen davaya kadar ki olaylardan dolayı davalının kusurlu kabul edilmesine mani olur. Feragatin hasıl ettiği kesin hüküm etkisi karşısında, artık önceki olaylardan dolayı davalı kusurlu addedilemez...” Y. 2. HD. 2020/440 E., 2020/1390 K., 20.02.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁵⁹⁷ “...Davalı kadın, daha önce açtığı boşanma davasından 5.12.2003 tarihinde feragat etmiştir. İşbu dava ise koca tarafından 24.12.2003 tarihinde açılmıştır. Feragat o tarihe kadar ki olayların affedildiğini en azından boşanma sebebi yapılmadığını gösterir. Feragatten sonra davacı kocadan kaynaklanan boşanmayı gerektirir bir hadisenin varlığı kanıtlanamamıştır. Toplanan delillerden, boşanmaya sebep olan olaylarda eşini sebepsiz yere sürekli olarak şikayet eden kadın tam kusurludur...” Y. 2. HD. 2007/13680 E., 2007/13225 K., 04.10.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Uygulamasını” başlığında da açıkladığımız üzere aynı vakıya dayanarak farklı hukuki sebeple bile yeni bir boşanma davası açılmasının önüne geçilmesidir. Dolayısıyla feragatin, feragat tarihine kadarki tüm olayların değil de o davada ileri sürülen vakıaların affedildiği sonucunu doğurması gerekir⁵⁹⁸.

Anlaşmalı boşanmadan feragat edilmiş olması ise diğer boşanma sebepleriyle açılan davalardan farklı olarak öncesinde yaşanan olayların affi anlamına gelmez. Bu davadan önce yaşananlar yeni bir davada ileri sürülebilir⁵⁹⁹. Bağımsız tedbir nafakası davasından feragat etmek de af anlamına gelmez⁶⁰⁰. Ki zaten bu davanın amacı boşanmak bile değildir.

Yargıtay, davanın geri alınmasını da af olarak saymamaktadır⁶⁰¹. Dolayısıyla taraflar başka bir şekilde birbirini affetmedikçe, geri alınan davadaki vakıalara çok sonra açtıkları boşanma davasında da dayanabilirler.

Yargıtay, ceza yargılamasındaki şikayetten vazgeçmeyi eşi cezadan kurtarmaya matuf olduğu gerekçesiyle affetme saymamaktadır⁶⁰². Fakat eş, ceza yargısı aşamalarından birinde, boşanma sebebi olarak dayandığı davranışların hiç gerçekleşmediği yönünde ifade vermişse, Yargıtay bu olayın gerçekleşmiş olsa bile

⁵⁹⁸ Dava tarihine kadarki tüm vakıaları değil de sadece ileri sürülenleri affedilmiş saymak daha doğru olur. Çünkü o davada ıslah hakkı da bulunduğundan, dava tarihinden önce olup da ileri sürmediği vakıalara da dayanmak isteyebilir. Fakat “Boşanma Davasının Islahı” başlığında açıkladığımız üzere -önceden bilinen vakıalar- boşanma davasında bizce ıslahla dahi sonradan vakıa ileri sürülemez. Bizim bu görüşümüz kabul edilecek olursa o zaman işleyiş söz konusu olacağından dava tarihine kadarki vakılardan o sırada bilinenlerin tümünün affedildiği sonucuna ulaşabiliriz.

⁵⁹⁹ “...Taraflar arasında daha önce görülen dava anlaşmalı boşanma (TMK166/3) talebine ilişkin olup, münhasıran anlaşmalı boşanma davası olarak açılmış davadan feragat edilmesi dava tarihinden önceki olayların tümünün affedildiği sonucunu doğurmaz. Taraflar, anlaşmalı boşanma davasının dava tarihinden önceki vakıalara dayanabilir...” Y. 2. HD. 2020/176 E., 2020/722 K. 04.02.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁰⁰ Y. 2. HD. 2013/2312 E., 2013/17861 K., 24.06.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁰¹ Y. 2. HD. 2021/7624 E., 2021/9241 K., 07.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁰² “...Koca hakkında açılan ceza davasında, kadının şikayetinden vazgeçmesi eşini cezadan kurtarmaya matuf olup, başka olgularla desteklenmediği sürece af niteliğinde kabul edilemez...” Y. 2. HD. 2014/10185 E., 2014/21891 K., 06.11.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/23341 E., 2018/10778 K., 08.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

affedildiğini veya en azından hoş görüldüğünü kabul etmektedir⁶⁰³. Ortada bağlayıcı bir hüküm olmadığında bu uygulamaya katılamıyoruz. Burada dikkat edilmesi gereken husus, eşe karşı işlenen kasten yaralama suçunun TCK m. 86/3 hükmü uyarınca şikayete tabi olmamasıdır. Yani aslında şiddet uygulayan eşi cezadan kurtarmak için -şikayetten vazgeçmek yetmediğinden- ceza yargılamasında *böyle bir olayın olmadığı* yönünde beyan verilmektedir. Mağdurun özellikle de kendisine şiddet uygulayan eşinden duyduğu korkuyla ifadesini değiştirmiş olma ihtimali göz önüne alınması gerektiğinden biz Yargıtay'ın bu uygulamasını hatalı buluyoruz. Aile içi şiddet varsa tehdidin de pekala olabileceği izahtan varestedir. Dolayısıyla mağdur eşin, şiddet uygulayan eşin yargılandığı ceza dosyasındaki beyanları affetme anlamına gelmemelidir. Gerçekten affetmiş olsaydı zaten affı gösteren çeşitli davranışlardan birisini sergilemiş olurdu.

Affa ilişkin bir başka özel durum, dava tarihinden sonra gerçekleşen afların da eldeki davada ileri sürülebilir olmasıdır⁶⁰⁴. Bu uygulama doktrinde de eleştirilmiştir⁶⁰⁵. Menfi tespit davası mantığıyla yeni bir dava açıp orada af iddiası yapmak boşanma hukukunda mümkün olmadığına göre bu uygulama belki yerinde görülebilir. Fakat eşler boşanma davalarından feragat etmediği müddetçe eylemlerinin af olarak yorumlanması bizce oldukça hatalıdır. Çünkü ne yaparlarsa yapsınlar, mahkemeye sundukları boşanma

⁶⁰³ "...kadının 4.7.2018 tarihli olay nedeniyle 5.7.2018 tarihinde şikayet başvurusunda bulunduğu, hakaret ve tehdit iddiaları ile eşi hakkında şikayetçi olduğu, bu ifadesinde darp edilmedim bu nedenle rapor almak istemiyorum dediği, aynı dosyada 14.7.2018 tarihinde yeniden ifade vererek eşinin olay günü fiziksel şiddet uyguladığını iddia ederek bu kez de şiddet eylemi nedeniyle şikayetçi olduğu, kadının ilk ifadesinde olay günü darp edilmediğini belirttiğine göre erkeğin böyle bir eylemi olmadığı veya var ise de kadının affettiği veya en azından hoşgördüğünün kabulü gerekir. Bu nedenle erkeğe fiziksel şiddet eylemi kusur olarak yüklenemez..." Y. 2. HD. 2021/3984 E., 2021/5579 K., 01.07.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁰⁴ "...ilk derece mahkemesi kararından sonra tarafların birlikte tatile gittikleri, otelde aynı odada kaldıkları, dolayısıyla davacı kadının, erkeğin bu kusurlu davranışlarını affettiği veya en azından hoşgörü ile karşıladığı, bu tarihten sonra da başkaca bir olayın gerçekleşmediği anlaşılmaktadır. Affedilen veya hoşgörü ile karşılanan olaylara dayanılarak boşanma kararı verilemez..." Y. 2. HD. 2021/7217 E., 2022/836 K., 01.02.2022 T.; Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/13130 E., 2018/3287 K., 14.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/22133 E., 2016/8838 K., 02.05.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2008/10906 E., 2009/12925 K., 01.07.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2008/18897 E., 2009/22485 K., 24.12.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2010/10560 E., 2011/6061 K., 05.04.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2013/13778 E., 2013/19288 K., 08.07.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁰⁵ Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 164

taleplerinden vazgeçmeyerek aslında boşanma iradesini sürdürdükleri anlaşılır ki, affın olup olmadığı konusunda en önemli ölçüt de budur. Zaten dava tarihinden sonra, özellikle de karar tarihinden sonra kanun yolundayken yapılan bir davranışın elde görülen dosyada af olarak dikkate alınması usul hukuku bakımından da sorunludur. Görüşümüz doğrultusunda bu sorunun da önüne geçilecektir.

Dava tarihinde bilinip de ileri sürülmeyen hususların affedilmiş sayılıp sayılmayacağını “Boşanma Davasının Islahı” kısmında değerlendirdiğimizden burada bu hususa işaret etmekle yetiniyoruz.

2. Tepkisel Davranışlar

Yargıtay tepkisel davranışların kusur olarak yüklenemeyeceği görüşündedir. Tepkisel davranışlara örnek olarak: sadakatsiz davranan eşe karşı tehdit⁶⁰⁶, hakaret⁶⁰⁷, kıskançlık⁶⁰⁸, hastanede ziyaret etmemek⁶⁰⁹, eşine ve misafirlerine tavırlı ve ilgisiz davranmak⁶¹⁰; ilgi göstermeyen ve güven sarsıcı davranışlarda bulunan eşine onu aldatacağını söylemek⁶¹¹, “şerefsiz” deyip beddua etmek⁶¹², hakaret edip dükkanının camlarını kırmak⁶¹³; güven sarsıcı davranışlarda bulunan eşe gösterilen kıskançlık⁶¹⁴ ve kuşkuculuk⁶¹⁵; kendisine karşı asılsız ithamlarda bulunan eşiyle yatakları ayırmak⁶¹⁶; şiddet uygulayan eşe karşılık “usandım, yemeğine zehir koyarım” şeklinde söylemlerde

⁶⁰⁶ Y. 2. HD. 2021/2008 E., 2021/3303 K.; 20.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁰⁷ Y. HGK. 2017/1906 E., 2018/112 K., 07.02.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁰⁸ Y. 2. HD. 2020/658 E., 2020/1960 K., 09.03.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁰⁹ Y. 2. HD. 2020/1648 E., 2020/2477 K., 02.06.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶¹⁰ Y. 2. HD. 2022/8394 E., 2023/3 K., 09.01.2023 T. (Lexpera ET: 23.12.2023)

⁶¹¹ Y. 2. HD. 2016/4420 E., 2016/14285 K., 01.11.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶¹² Y. 2. HD. 2011/3144 E., 2012/1064 K., 23.01.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶¹³ Y. 2. HD. 2020/2401 E., 2020/3512 K., 01.07.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶¹⁴ Y. 2. HD. 2019/1370 E., 2019/6652 K., 23.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/19951 E., 2018/7317 K., 05.06.2018 T.; Y. 2. HD. 2021/3493 E., 2021/4776 K., 14.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶¹⁵ Y. 2. HD. 2021/1954 E., 2021/3293 K. 20.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶¹⁶ Y. 2. HD. 2021/3275 E., 2021/3815 K., 24.05.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

bulunmak⁶¹⁷, evi terk etmek⁶¹⁸, saygısızlık etmek⁶¹⁹, sair tahditlerde bulunmak⁶²⁰ veya itirmek⁶²¹; hakarete karşılık “Sen sus defol git.” demek⁶²²; kapıyı tekmeleyen eşi eve almamak⁶²³; kocanın, kadının ailesini arayıp boşanacağını ve kızlarını gelip almalarını söylemeleri karşısında kadının hakaretleri⁶²⁴; eşin çalışmamasına, birlik görevlerini yerine getirmemesine karşılık sitem olarak “Sen ne biçim adamsın, bilseydim evlenmezdim.” tarzındaki söylemlerde bulunmak⁶²⁵; eşin ailenin mali varlığını tehlikeye atacak kadar borçlanması ve evliliği devam ettirmek istemediğini söylemesi karşısında evi terk etmesi için tehdit etmek⁶²⁶; birlik görevlerini yerine getirmeyen ve güven sarsıcı davranışları olan kocanın çamaşırlarını yıkamamak⁶²⁷; eşin davranışlarına karşı serzenişte bulunmak⁶²⁸; sürekli arayarak rahatsız eden ve güven sarsıcı davranışlar sergileyen kadının baba evine gönderilmesi⁶²⁹ gösterilebilir.

Görüldüğü üzere sadece bir anda işlenen eylemler değil, zamana yayılan eylemler de duruma göre tepkisel sayılabilmektedir. Gösterilen tepkinin ne olursa olsun ölçülü olması gerekmektedir. Aksi takdirde tepki sınırı aşıldığından kusur yüklenebilecektir⁶³⁰.

⁶¹⁷ Y. 2. HD. 2022/1853 E., 2022/2469 K., 15.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶¹⁸ Y. 2. HD. 2017/5336 E., 2019/1353 K., 19.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde Y. 2. HD. 2016/13330 E., 2016/14813 K., 16.11.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶¹⁹ Y. 2. HD. 2016/25371 E., 2018/11453 K., 18.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²⁰ Y. 2. HD. 2020/1004 E., 2020/2136 K., 12.03.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²¹ Y. 2. HD. 2016/24110 E., 2018/10319 K., 01.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/6294 E., 2015/23386 K., 07.12.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²² Y. 2. HD. 2016/13792 E., 2018/4017 K., 27.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²³ Y. 2. HD. 2020/1670 E., 2020/2633 K., 03.06.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²⁴ Y. 2. HD. 2015/10211 E., 2015/24975 K., 23.12.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²⁵ Y. 2. HD. 2022/5243 E., 2022/6831 K., 12.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²⁶ Y. 2. HD. 2022/4331 E., 2022/6792 K., 05.07.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²⁷ Y. 2. HD. 2019/2606 E., 2019/9823 K., 08.10.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²⁸ Y. 2. HD. 2019/2606 E., 2019/9823 K., 08.10.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶²⁹ Y. 2. HD. 2015/9691 E., 2015/24267 K., 17.12.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶³⁰ “...kadının güven sarsıcı davranışını öğrendikten sonra kadının çalıştığı ... yerine gelerek kadına hakaret etmesinin tepki sınırını aştığı ve erkeğe kusur olarak yüklenmesi gerektiği...” Y. 2. HD. 2022/5077 E., 2023/666 K., 22.02.2023 T. (Lexpera ET: 23.12.2023)

Vurgulamak isteriz ki, fiziksel şiddet sadece fiziksel şiddete karşı uygulandığında tepkisel kabul edilmelidir⁶³¹. Hakaret, sadakatsizlik gibi davranışlara karşı işlenen şiddeti tepkisel saymak doğru olmaz. Üçüncü kişilerle girişilen sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar ise hiçbir zaman tepkisel kabul edilmemelidir. Zira üçüncü kişiye duyulan ilgi eşe olan tepkiden doğmaz. Tepkiselliğin bulunup bulunmadığında ceza mahkemesinin kararı da dikkate alınabilecektir⁶³². Fakat mahkumiyet kararı verilmesi, eylemin her zaman tepkisellik sınırını aştığı anlamına gelmez. Ceza mahkemesinin haksız tahrik altında işlendiğini kabul ettiği eylemler, aşırıya kaçmadığı müddetçe duruma göre hukuk mahkemesince tepkisel davranış sayılabilir⁶³³.

Uygulamada tepkisellik değerlendirmesinin yeterince yapılmadığını düşünmekteyiz. Aslında Yargıtay kusur belirlemesi yaparken vakıaları genellikle kronolojik sırayla anlatmadan kimin ne yaptığını belirttiğinden, hangi davranışın tepkisel olması gerektiğini anlamamız çoğu zaman zordur. Fakat devamlı birlikte yaşayan çiftlerin birbirlerine karşı kusurlu davranışlarının çoğu zaman tepkisel olmasını beklerken bu nitelendirmeye nadir karşılaşıyor olmak bizce ilginçtir. Bunun sebebi ise genellikle tarafların birbirlerinin kusur iddialarına karşı “*yaptım ama şu sebeple yaptım*” demektense iddiaları külliyen inkar etmeyi tercih etmesi olabilir. Dolayısıyla daha önce de belirttiğimiz üzere, vakıalar inkar ediliyor olsa bile aleyhe iddialarda bulunan tarafa veya tanıklık yapana olayların nedenini de açıklattırmak lehe olabilir. Böylece aleyhe olabilecek bir davranış kanıtlansa bile bunun tepkisel olarak işlendiği anlaşılabilecektir.

⁶³¹ Ceza mahkemesinde meşru müdafaa tespiti yapılan eylemin tepkisel kabul edilmesi gerektiği yönünde: Y. 2. HD. 2015/6294 E., 2015/23386 K., 07.12.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶³² “...Davalı, kocasına hakaret etmekten ceza mahkemesinde mahkum olduğuna göre, hakaretin tepki sınırlarını aştığı kabul edilmelidir...” Y. 2. HD. 2010/3402 E., 2010/21089 K., 15.12.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶³³ Uğradığı şiddete karşı meşru müdafaayı aşacak şekilde olsa da haksız tahrikle gösterilen şiddetin tepkisel davranış sayıldığı örnek bir karar: Y. 2. HD. 2022/4786 E., 2022/5465 K., 07.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

3. Teşebbüs

Kusurlu bir davranışa, özellikle de şiddet içeren bir davranışa teşebbüs etmiş olmak dahi bunu yapan tarafa kusur olarak yüklenir. Fakat bu davranışın kusur terazisindeki ağırlığı, icrası tamamlanmış eyleme kıyasen daha hafiftir⁶³⁴.

4. Haksız Tahrik

Uygulamada kusur ölçülürken hangi davranışın daha önce veya sonra işlendiği dikkate alınmadan sadece davranışın niteliğine bakılmaktadır⁶³⁵. Çoğu Yargıtay kararında kusurlu davranışların kronolojik sıraya konmadan kusur kıyasına konu edildiği görülür. Mahkemelerin kusur kıyasını oldukça kolaylaştıran bu uygulama, taraflardan birinin kusuru çoğu zaman diğerininkine sebep olduğundan bizce hakkaniyetle uyusmamaktadır. Fakat en azından Yargıtay, olması gerekenden çok daha az rastlasak da tahrik altında işlendiğini tespit ettiği kusurlu davranışların kusur terazisindeki ağırlığını hafifletebilmektedir.

⁶³⁴ Bu davranışlara daha az kusur atfedildiği, aşağıda “Kusur Piramidi” başlığı altında açıkladığımız hususlar da göz önüne alındığında, kusur belirlemede varılan sonuçlardan bellidir: “...evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olan olaylarda eşine hakaret eden, kadına ve kadının önceki evliliğinden olma çocuğuna şiddet uygulayan ve kadını tehdit eden erkeğin ağır kusurlu olduğu, kadının ise erkeğe hakareti, erkeğin önceki evliliğinden olma çocuğuna karşı şiddete teşebbüsü ve ev eşyasına zarar vermesi şeklinde gerçekleşen kusurlu davranışlarına göre az kusurlu olduğunun kabulü gerekmektedir...” Y. 2. HD. 2022/2897 E., 2022/5236 K., 31.05.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2014/21456 E., 2015/6054 K., 30.03.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/7031 E., 2021/10243 K., 29.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/22493 E., 2013/8171 K., 25.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/19269 E., 2018/8438 K., 03.07.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶³⁵ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 1194-1195; Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 163; “...Tarafların başkalarıyla zina ettikleri hususunda uyusmazlık yoktur. Aile birliğinin böylesine tahrip edici bu tutum ve davranışlarının ortak hayatı temelinden sarstığı söz götürmez. Kusur kıyaslaması yapıldığında, birisini diğerinden üstün tutmak mümkün değildir. Birini önce zinaya başlaması da herhalde öbüründen fazla kusurlu olduğunu kabul etmek için bir gerekçe değildir. Çünkü; kusur önce veya sonra bir davranışta bulunmakla değil, davranışın niteliği ile ölçülür. Olayda iki tarafı da toplumun hiçbir bakımdan hoş görmeyeceği açık sadakatsizlik içindir. Bu bakımdan birlik çekilmez hale gelmiştir. Öyle ise boşanmaya karar verilmesi zorunlu iken davanın reddedilmesi usul ve kanuna aykırıdır...” Y. 2. HD, 1975/9250 E., 1975/9503 K., 22.12.1975 T. (Zeynep Şeyma Ceylan, **a.g.e.**, s. 72-73)

Eylemin haksız tahrikle işlenmiş olması, tepkisel sayılmadığı durumlarda tıpkı ceza yargısında olduğu gibi boşanmadaki kusur ağırlığı tespitinde de indirici etkiye sahiptir. Bu etkiyi çarpıcı bir şekilde ortaya koymak gerekirse, Yargıtay, fiziksel şiddet ve güven sarsıcı davranışlar neredeyse her zaman birbirine eşit kusurlar olarak değerlendirirken⁶³⁶, şiddetin güven sarsıcı davranışın tahrikiyle işlenmiş olması durumunda şiddete başvuranın daha hafif kusurlu olduğu yönünde karar verebilmektedir⁶³⁷. Fakat Yargıtay'ın nispeten eski kararlarında, haksız tahrik sebebiyle fiziksel şiddetin kusurunu indirmenin şiddet uygulama hakkı vermek anlamına geleceği gerekçesiyle bu indirimi yapmadığını gördüğümüzü de ifade etmemiz gerekir⁶³⁸. Oysa olayın sıcaklığıyla işlenmiş bir eylem varsa haksız tahrik sebebiyle kusurun azaltılması gerektiğinde bir tereddüt olmamalıdır.

Ceza mahkemesi kararında yer alan haksız tahrik indiriminin bu konuda önemli bir delil olarak değerlendirildiği görülmektedir. Özellikle karşılık hakaret veya karşılıklı şiddet dosyalarında taraflardan birisi haksız tahrik indirimi almışsa ve boşanma davasında sabit bulunan başka kusurlu davranış da yoksa, haksız tahrik indirimi alan hafif kusurlu bulunacaktır⁶³⁹.

5. İradilik Unsuru

İradi olmayan davranışlar ve vakıalar evlilik birliğini sarsabilse de taraflara kusur olarak yüklenemez. Örneğin akıl hastalığı etkisi altında yapılan hareketlerin iradi olduğu söylenemeyeceğinden bunlar kusur olarak yüklenmez⁶⁴⁰. Fakat arada sırada ataklar halinde etkisini gösteren bir rahatsızlığın mevcut olduğu durumlarda, örneğin bipolar bozuklukta, tüm kusurlu davranışların hastalık nedeniyle yapıldığı sonucuna

⁶³⁶ Tablo X'te çok sayıda örnek bulunmaktadır.

⁶³⁷ Y. HGK 2014/813 E., 2016/157 K., 24.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶³⁸ Y. 2. HD. 2012/7720 E., 2012/27109 K., 14.11.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶³⁹ Y. 2. HD. 2019/6830 E., 2019/10438 K., 22.10.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. HGK. 2017/3156 E., 2021/1209 K., 12.10.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴⁰ Y. 2. HD. 2018/2559 E., 2018/6246 K., 15.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/18888 E., 2016/11135 K., 06.06.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

varılamayacağı gerekçesiyle bu davranışları kusur olarak yüklenebilmektedir⁶⁴¹. Davranışların atak döneminde gerçekleştiğinin ispat yükü akıl hastalığı olan taraf üzerinde bırakılmaktadır. Bu yaklaşım bizce de doğrudur. Aksi takdirde uygulama çok kolay suistimal edilebilir hale gelirdi.

Cinsel ilişki kurmayı engelleyen bir rahatsızlık varsa, eş, cinsel ilişkiye girmemekten ötürü de kusurlu tutulamaz. Fakat bu rahatsızlık tedavi edilebilirse kusursuz sayılması tedavi olmak için gerekeni yapma yükümlülüğünü yerine getirmiş olmasına bağlıdır⁶⁴². Aksi takdirde bu kusur ona yüklenir⁶⁴³. Bu konudaki tartışmaya yukarıdaki “Cinsel Şiddet” başlığında yer verdiğimizden burada daha fazla bahsetmiyoruz.

Üçüncü kişilerin, özellikle de eşlere yakın olan aile üyelerinin davranışları evlilik birliğine zarar vermekle birlikte bu davranışlar bizzat eş tarafından gerçekleştirilen davranışlar değildir. Çok sık rastlanan bu vakıaların gerçekleşmesinde eşin iradesi olmasa bile, müdahalenin sonlanması için elinden geleni yaparak iradesini ortaya koymalıdır. Aksi halde bu davranışlara sessiz kaldığı için kendisine kusur yüklenir.

6. Kusurlu Sayılmayan Diğer Davranışlar

Yaşanan olayların boşanmaya sebep olarak gösterilebilmesi için bunların evlilik birliğini sarsacak kadar önemli olması gerekir. Önemsiz sayılacak kadar küçük olayların evlilik birliğinin sarsılmasına etkisi söz edilemeyeceğinden bu davranıştan ötürü kusur yüklenemez. Örneğin Yargıtay, eşin aile Whatsapp grubundan ayrılmasının kusur olarak yüklenmesini bu yüzden hatalı bulmuştur⁶⁴⁴.

⁶⁴¹ Y. 2. HD. 2017/1771 E., 2018/10156 K., 26.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴² “...davalı-davacı kadına yüklenen cinsel ilişki kuramama vakıasının ispatlanamadığının, kadının bu nedenle tedavi görüp ameliyat dahi olduğunun, bu nedenle tedaviden kaçınmayan kadına bu vakıanın kusur olarak yüklenemeyeceğinin...” Y. 2. HD. 2016/25609 E., 2018/12030 K., 25.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴³ Y. 2. HD. 2018/8182 E., 2019/6318 K., 20.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴⁴ “...İlk derece mahkemesince davalı-karşı davacı kadına, erkeğin ailesi ve akrabalarının olduğu sohbet grubundan veda mesajı yazarak ayrılması ve bu durumu erkeğe açıklamaması kusuru yüklenmiş ise de; bu

İradi olsa bile elde olmayan sebeplerle yapılması veya yapılmaması normal karşılanacak davranışlar da e e kusur olarak y  klenemez. Örneğin hem bir i te çalıştığı hem de çocuğuna baktığı için ev i lerine bakmakta yetersiz kalan bir kadının ev i leriyle ilgilenmekte yetersiz kalması kusurlu bir davranış de ildir⁶⁴⁵.

Evlilik birliğinin getirdiği y  k  ml  lerin yerine getirilmesi için e e makul bir zaman da verilmiş olmalıdır. Henüz makul süre bile tanınmamı ken y  k  ml  l   n yerine getirilmedi ini iddia etmek mümkün değildir. Örneğin yeni bir eve taşınmak hemen olması beklenebilecek bir eylem de ildir⁶⁴⁶. Yargıtay, yalnızca    ay süren evlilikte manevi ba ımsızlı a sahip eve geçilmesi için yeterince süre verilmediği için bu kusurun kocaya y  klenemeyece i yönünde hüküm kurmu tur⁶⁴⁷. Benzer şekilde, cinsel birleşme bazı psikolojik nedenlerden ötürü evliliğin başında ger ekle ememi  olabilir ve bunun tedavisi anlık bir olay değil, bir süreçtir. Dolayısıyla eşin tedaviye ba laması için yeterli süre tanınmış olmalıdır. Yargıtay, bu konuya ilişkin önüne gelen bir olayda ise 15 günlük sürenin yeterli olmadığı, dolayısıyla e e bu kusurun y  klenemeyece i yönünde karar kurmu tur⁶⁴⁸.

E lerin birbirlerini veya yakınlarını dava ve şikayet etmeleri⁶⁴⁹, koruma tedbiri istemeleri⁶⁵⁰ anayasal hakkın kullanımı olarak kabul edildiğinden bunlar da kusur olarak

vakıanın evlilik birliğini temelinden sarsılmasına neden olacak bir davranış olmadığı dikkate alındığında kadına kusur olarak y  klenmesi hatalıdır...” Y. 2. HD. 2022/4190 E., 2022/6268 K., 27.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴⁵ Y. 2. HD. 2022/3296 E., 2022/5854 K., 15.06.2022 T.; (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/9685 E., 2018/708 K., 17.01.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴⁶ Y. 2. HD. 2019/8638 E., 2020/1007 K., 11.02.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴⁷ Y. 2. HD. 2022/416 E., 2022/3051 K., 30.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴⁸ Y. 2. HD. 2018/5437 E., 2019/2300 K., 06.03.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁴⁹ “...Davacı-davalının m   terek çocuğa cinsel istismarda bulunduğu iddiası ile davalı-davacıyı şikayeti, anayasal bir hak olup davacı-davalıya kusur izafesi mümkün değildir...” Y. 2. HD. 2011/4564 E., 2011/22789 K.; Benzer  ekilde: Y. 2. HD. 2015/7575 E., 2015/23897 K., 14.12.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁵⁰ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, 540

yüklenmemektedir⁶⁵¹. Fakat bu hak suistimal edilerek sürekli bir şikayet etme halini almışsa bu davranış kusur olarak yüklenebilecektir⁶⁵².

Durum böyle olmakla birlikte hukuki yollara başvurulup başvurulmadığını bir kenara bırakırsak, eşlerin birbirini itham etmeleri sebebiyle kusur yüklenip yüklenemeyeceği meselesi çözümü güç bir sorundur. Kimse duyduğu şüpheler sebebiyle cezalandırılmamalıdır. Dolayısıyla ithamda bulunan eş bu iddiasını ispatlayamamışsa bile eğer ki bu şüphesine ilişkin makul bir açıklama sunabilmişse, ona kusur yüklenmemelidir. Yargıtay'ın bir kararında sadakatsizlik vakıasına dayanarak açtığı boşanma davası reddedilen eşe, davası reddedildiğinden haksız ithamlarda bulunduğu kabul edilerek ikinci boşanma davasında kusur yüklendiğini ve hatta bunun kişilik hakkını da zedelediğinin kabul edildiğini görüyoruz⁶⁵³. Nadiren karşılaşılan bir içtihat olduğundan Yargıtay'ın istikrarlı uygulamasının bu şekilde olduğunu söyleyemeyiz. Bizim görüşümüz, hukuki yollara başvurulup başvurulmadığı önemli olmaksızın, yapılan suçlamaya gerekçe olabilecek en azından makul bir açıklama bile sunulamıyorsa kusurun yüklenebilmesi gerektiği yönündedir.

Aleyhe tanıklık yapmak da kusurlu bir davranış sayılmamaktadır⁶⁵⁴. Aslında burada eş tanıklıktan çekinme hakkı olduğundan tanıklık yapmak kendisi için bir zorunluluk değil, seçimdir. Fakat yine de gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu ortaya konulmadığı müddetçe olayı aydınlatmak için paylaştığı bilgilerden kusurlu bulunması uygun olamayacağından Yargıtay görüşüne katılıyoruz.

Tartışılması gereken bir diğer husus ise boşanmak istediğini belirtmenin kusurlu bir davranış sayılıp sayılmayacağıdır. Evliliği sürdürmek istemediğini, boşanmak istediğini ve benzer cümleleri sarf eden ya da anlaşmalı boşanma teklifi yapan eş bu

⁶⁵¹ Gençcan, **Boşanma Hukuku**, 539-541

⁶⁵² "...eşini sebepsiz yere sürekli olarak şikayet eden kadın tam kusurludur..." Y. 2. HD. 2007/13680 E., 2007/13225 K., 04.10.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁵³ Y. 2. HD. 2009/5650 E., 2010/7931 K., 21.04.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁵⁴ Y. 2. HD. 2017/4634 E., 2018/11931 K., 25.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

davranışından kural olarak kusurlu bulunmamalıdır⁶⁵⁵. Zira boşanmak bir hak olduğundan bunu kullanmayı gündeme getirmek de kusur sayılamaz. Yargıtay ise boşanmak istediğini söyleyen eşe bu davranışını kusur olarak yükleyebilmekte ise de⁶⁵⁶ karar içerikleri olayların zamanını anlamamız için yeterince açık değildir. Eğer söylenen bu sözlerden sonra makul süre içinde boşanmak için gerçekten de girişimlerde bulunulmuşsa, sadece hakkın kullanılacağı bildirilmiş olduğundan ortada kusurlu bir davranış yoktur. Fakat bu sözler sarf edildikten sonra makul sürede boşanma girişiminde bulunulmamışsa o zaman bir hakkın kullanılacağının bildirildiğini söyleyemeyiz. Ve bu sözlerin yıkıcı etkisi nedeniyle evlilik birliği diğer eş için de çekilmez hale geldiğinden kusur olarak yüklenebilmelidir.

Bazen evlenirken diğer eşin yapacağı ve yapmayacağı eylemler öncesinde bilinir. Bu gibi durumlarda önceden yapılacağı veya yapılmayacağı bilinen davranışa dayanarak boşanma istenemez. Örneğin manevi bağımsızlığa sahip bir konutta yaşamak evlilik birliği için önemli olsa da, evlenince eşin ailesiyle yaşanacağı bilinerek evlenilmişse, sonradan aksi yönde bir söz verilmediği müddetçe artık bağımsız konut temin etmemek bir kusur olarak yüklenemez⁶⁵⁷. Vakıanın gerçekleşeceğinin önceden bilindiği ispat edilmişse, aksi yönde bir söz verildiğini ispat yükü artık kusur yüklemek isteyen taraftadır.

Eşin davranışlarına önceden rıza göstermek affetmekten farklıdır. Kanunumuzda zina, hayata kast ve pek kötü veya onur kırıcı davranışa dayalı boşanma davası açmak için affetmemiş olma şartı aranmıştır. Fakat rıza almak kural olarak doğrudan hukuka aykırılığı kaldıracağından bu durumda da kusurlu davranıştan söz edilemez. Hayata kast ve pek kötü davranışa verilen iznin kusuru bütünüyle kaldıracağını düşünmesek de zina

⁶⁵⁵ Öztan, **a.g.e.**, s. 411

⁶⁵⁶ Y. 2. HD. 2014/15148 E., 2014/25987 K., 18.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/20454 E., 2013/6385 K., 11.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/12716 E., 2016/2538 K., 15.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁵⁷ Y. 2. HD. 2019/5168 E., 2019/12568 K., 19.12.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

dahil diğer davranışlara verilen iznin kusuru kaldırabileceği görüşündeyiz. Bu konuda “Zina – TMK m. 161” başlığı altında ayrıntılı açıklama yapılmıştır.

D. KUSURLU DAVRANIŞIN İSPATINA İLİŞKİN MESELELER

Boşanma davalarında dava malzemeleri taraflarca getirildiğinden, kusur iddialarının ve daha geniş bir çerçevede vakıaların usulüne uygun olarak ileri sürülmesi büyük önem arz eder. Aksi takdirde mahkeme ezkaza davalının kusurlarını tespit etse bile bunlar hükme esas alınamaz⁶⁵⁸.

1. Yemin, İkrar ve İsticvap

Doktrinde, TMK m. 184/4. bent hükmündeki hakim kanıtları serbestçe takdir etmesi düzenlemesi sebebiyle boşanma davasına bakan hakim kanuni kesin delillerle dahi bağlı olmayacağı ileri sürülmüştür⁶⁵⁹. TMK m. 184/2. ve 3. bent hükümlerinde ise boşanma davasında yemin önerilemeyeceği ve vakıaları ikrar etmenin hakim için bağlayıcı olmadığı zaten özellikle düzenlenmiştir.

Burada belirtmek isteriz ki ikrar bağlayıcı olmadığından karşı tarafın ikrarına güvenerek delillerden vazgeçmek kötü bir adım olabilecektir. Örneğin Yargıtay’ın önüne gelen bir olayda da karşı taraf zinayı ikrar edince kusur iddiasında bulunan taraf tanıklarını dinletmekten vazgeçmiş, Yargıtay ise bu dosyada ikrarın bağlayıcı olmayacağı yönünde hüküm kurmuştur⁶⁶⁰.

⁶⁵⁸ “..., mahkemece davalı erkeğe kusur olarak yüklenilen düzenli bir işinin olmadığı ve kumar oynadığı vakıalarına ise davacı kadın tarafından dayanılmadığı, dayanılmayan vakıaların kusur olarak yüklenemeyeceği...” Y. 2. HD. 2016/14452 E., 2018/3039 K., 12.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁵⁹ Tutumlu, **a.g.e.** s. 136

⁶⁶⁰ Y. 2. HD. 2021/8723 E., 2021/10134 K., 27.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Boşanma davasında isticvaba başvurulup başvurulamayacağı hususunda ise doktrindeki ilk görüş başvurulamayacağı yönündeyken⁶⁶¹, bizim de katıldığımız ikinci görüş başvurulabileceği yönündedir⁶⁶². İsticvaba başvurulup bunun takdiri delil olarak kullanılması pekala mümkündür. Yargıtay'ın görüşü ise istikrarlı değildir. İkrarın bağlayıcı olmayacağı gerekçesiyle isticvap yoluna başvurulmasını usule aykırı gördüğü kararları da⁶⁶³ isticvabı uygun gördüğü kararları da vardır⁶⁶⁴. İsticvaba ilişkin uygulamadaki kesin olan husus, HMK m. 171 uyarınca isticvap çağrısına uymamak veya soruları yanıtızsız bırakmak ikrar kabul edilse de boşanma davasında hakimin isticvaba başvurması durumunda bu hükmün uygulanmayacağıdır⁶⁶⁵.

⁶⁶¹ Akkaya, **a.g.e.**, s. 151

⁶⁶² Ferhat Çelik, "Boşanma Davalarında İspat ve Deliller", Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan, 2018, s. 125-126

⁶⁶³ "...Boşanma davalarında tarafların ikrarı hakimi bağlamaz (TMK.m.184/3). Açıklanan sebeple bu şekilde isticvap davetiyesi çıkarılması da usul hükümlerine göre doğru değildir..." Y. 2. HD. 2014/21165 E., 2015/9882 K., 12.05.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁶⁴ "...Davanın temelini oluşturan vakıalar ve onunla ilişkisi bulunan hususlar hakkında mahkeme, kendiliğinden veya talep üzerine taraflardan her birinin isticvabına karar verebilir (HMK. md. 169). O halde, sunulan fotoğrafla ilgili açıklamada bulunmak üzere davalının Hukuk Muhakemeleri Kanununun 171 ve 172'nci maddeleri çerçevesinde isticvabına karar verilmeli, dosya içerisindeki cep telefonu görüşme dökümlerinin, hat başkasına ait olmakla birlikte davalıyla ilgisi sorulmalı, tüm deliller birlikte değerlendirilerek hasıl olacak neticesine göre karar verilmelidir..." Y. 2. HD. 2014/26668 E., 2015/13101 K., 18.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁶⁵ "...Mahkemece, dosyaya delil olarak sunulan sosyal medya mesajları esas alınarak, davalı-karşı davacı kadına "bir başka erkeğe yönelik olarak sana hastayım ve avradınım gibi sözler söylediği gerekçesiyle, "sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiği" vakıası kusur olarak yüklenilmişse de, erkeğin 2015 yılında, kadının eski IPHONE marka telefonu kendisine verdiği, bu telefonda tesadüfen ses kayıtları tespit ettiği, kadının ise söz konusu ses kaydının kendisine ait olmadığını belirttiği, kadına ses kayıtlarına yönelik isticvap celsesinin tebliğine rağmen kadının hazır olmadığı, isticvap duruşmasına iştirak etmediği gibi, geçerli mazeret de ileri sürmediği, bu sebeple HMK 171/2. maddesi uyarınca söz konusu görüşmelerin kendisine ait olduğu hususunu ikrar ettiği ve bu suretle TMK'nın 185/3 mad. belirtilen eşlerin birbirine sadık kalma yükümlülüğünün ihlal ettiği gerekçesiyle, davacı-karşı davalı kadına kusur yüklenmesi doğru görülmemiştir. Mahkemece yapılması gereken işlem HMK'nın 189/2-3. maddesi gereğince, dosya içine sunulan flaş belleğin hukuka uygun elde edilip edilmediğinin üzerinde durulması hukuka uygun delil vasfı taşıdığı taktirde, bilirkişi incelemesi yapıldıktan sonra hüküm kurulması gerekirken bu konuda eksik incelemeyle yazılı şekilde karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2022/1633 E., 2022/3801 K., 19.04.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

2. Diğer Mahkeme Kararlarının Etkisi

Kanıtların serbestçe takdir edileceğine dair düzenleme, diğer mahkeme kararlarının boşanma davasına etkisinde de bir değişikliğe sebep olamamaktadır. TBK m. 74⁶⁶⁶ hükmünün tam anlamıyla boşanma davalarında da uygulandığını görüyoruz. Mahkumiyet kararıyla boşanma davasına bakan hakim de bağlıdır⁶⁶⁷. Hatta maddi vakıayı tespit eden beraat kararlarının da hukuk mahkemesini bağlayacağı gerek doktrindeki baskın görüş tarafından⁶⁶⁸ gerekse de Yargıtay 2. Hukuk Dairesi de dahil olmak üzere genel olarak Yargıtay’ca kabul edilmektedir⁶⁶⁹. Bizim de katıldığımız azınlıkta kalan görüş ise ceza mahkemesinin vakıa tespitlerinin hukuk hakimini bağlamayacağı yönündedir⁶⁷⁰. Ceza hakimi mahkumiyet kararı vereceğinde vakıa tespitine daha fazla önem veriyor olsa da, beraat kararı vereceği zaman tespit edilen vakıaları gerekçeli kararına nasıl yansıttığı onun için çoğu zaman hukuk yargılamasındakinden daha önemsiz bir mesele halini almaktadır. Dolayısıyla sanki ceza mahkemesi vakıaları her zaman daha

⁶⁶⁶ TBK m. 74: “(1) Hâkim, zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmadığı gibi, ceza hâkimi tarafından verilen beraat kararıyla da bağlı değildir. (2) Aynı şekilde, ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini bağlamaz.”

⁶⁶⁷ “...Özel Dairece tarafların kusur belirlemesine yönelik temyiz itirazları ise; ortak çocuğa karşı işlendiği iddia edilen cinsel istismar olayına ilişkin ceza davası sonucunun eldeki davada kusur durumunu etkileyecek olması nedeniyle bekletici mesele yapılması gerekçesiyle karar bozulmuştur. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; erkek eşin ortak çocuğa karşı nitelikli cinsel istismar suçu nedeni ile yargılandığı ve dosyanın henüz kesinleşmediği anlaşılmaktadır. Yukarıda açıklandığı üzere maddi bir olayın varlığı ya da yokluğu konusundaki kesinleşmiş ceza mahkemesi kararının hukuk hâkimini bağlayacağı gözetilerek, yerel mahkemece, aynı yönlere işaret eden Özel Daire bozma kararına uyulmasına...” Y. HGK. 2017/2721 E., 2020/1038 K., 16.12.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁶⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Ozan Tok, “Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Yargılaması Üzerindeki Etkisinin Hukuki Niteliği Üzerine”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt 22, Sayı 2, 2016, s. 439-440

⁶⁶⁹ “...Dava, pek kötü veya onur kırıcı davranış sebebiyle boşanma (TMK.md.162) isteğine ilişkindir. Ceza Mahkemesinin boşanma davasına konu olan eylem hakkında maddi olayı tespit eden karar hukuk hakimini bağlar. (BK.md.53) Davalının, davacıyı dövdüğü Bakırköy 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 2008/407 esas ve 2008/675 karar sayılı 6.2.2009 tarihinde kesinleşen ilamı ile sabittir. Türk Medeni Kanununun 162.maddesi koşulları oluşmuştur...” Y. 2. HD. 2010/19008 E., 2010/20597 K., 08.12.2010 T.; Benzer şekilde: Y. 10. HD. 2022/7089 E., 2022/10494 K., 14.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 4. HD. 2022/3033 E., 2022/10457 K., 15.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁷⁰ Eren, **a.g.e.**, s. 828: Ceza mahkemesinin fiile ilişkin daha ayrıntılı inceleme yapmakla birlikte, hukuk hakiminin kendince araştırma yapıp gerekçesini de göstererek ayrı bir sonuca ulaşabileceğini ifade etmektedir.

doğru yazacakmış gibi düşünmek yanlıştır. Daha da önemlisi, bizim ceza muhakememizde 7499 Sayılı Kanun 2024 yılı içinde Ceza Muhakemesi Kanunu m. 273'te değişiklik yapana kadar kanun yoluna başvurma süresi gerekçeli kararın teslimiyle değil, hükmün tefhimiyle başlamaktaydı. Hal böyleyken beraat eden sanıkların, boşanma davasında aleyhlerine olabilecek bir vakıa tespitinin ceza mahkemesi tarafından yapılabileceği ihtimalini de göz önüne alıp beraat ettiği dosyaya tutum dilekçesi vermesini beklemek gerçekçi bir yaklaşım değildir. Bunu bir avukatın öngörmesi bile zorken vatandaşın öngörmesi hiç beklenemez. Örneğin boşanma sürecinde olduğu eşine hakaret etmekle suçlanıp bundan beraat eden sanık, beraat hükmünün tefhiminden iki üç hafta sonra eline gerekçeli kararı alınca *aslında iddia konusu cümleleri söylediği ama gıyaptaki hakaretin sadece iki kişiyle ihtilat ettiği gerekçesiyle beraat aldığını* görünce buna karşı kanun yoluna başvuramayacaktı çünkü süresi geçmişti. Ve bu gerekçeyi yazan hakim dosyayı düzgün incelemeyen ve tanık beyanlarını doğru yorumlamadan gerekçesini yazarak aslında olmayan vakıaları olmuş gibi anlatmış olabilir. Yani sonuç olarak beraat hükmü verilmiş olsa bile sanığa savunma hakkı olması gerektiği kullandırılmamış ya da gerekçe yazılırken hata yapılmış olabilir. Kısa süre öncesine kadar mevzuatımıza göre ceza mahkemesinin gerekçeli kararı görüldüğü anda bile kanun yoluna başvuru süresi çoktan geçmiş sayıldığından, boşanma davasında hakaret iddiasında bulunan eş iddiasını sadece ceza mahkemesinin bu kararına dayanarak ispatlamış olacaktı. Fakat ceza muhakememizdeki kanun yoluna başvuru süresi gerekçeyi görmeden başlıyor idiyse, TBK m. 74, maddi vakıaları tespit eden beraat kararları için uygulanamamalıdır. Aksi takdirde hak arama hürriyetinin ihlali nedeniyle Anayasa'ya aykırılıktan söz edilecektir⁶⁷¹. Her ne kadar yeni düzenlemeyle bu sorun -ileriye dönük- olarak aşıyor olsa da kesinleşen eski beraat kararları mevcuttur. Dolayısıyla sonuç olarak hukuk hakimisi kesinleşmiş beraat kararında tespit edilen vakıalar hakkında da kendi araştırmasını da yaparak kendi sonucuna ulaşmalıdır.

⁶⁷¹ Oğuzhan Yazıcı, “Beraat Kararlarındaki Vakıa Tespitinin TBK m. 74 Uyarınca Hukuk Hakimini Bağlayıcılığı”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt 98, 2024/1, s. 158-160

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı⁶⁷², düşme ve takipsizlik kesin hüküm teşkil etmediğinden boşanma davasında aksi kanaate varılabileceği hususunda ise tartışma yoktur. Ayrıca delil yetersizliğinden alınan beraat kararı⁶⁷³ da kesin bir vakıa tespiti içermediğinden hukuk mahkemesinde aksine karar verilebilmektedir.

Önceden reddedilip kesinleşen boşanma davalarında tespit edilen kusurlar sonradan açılan boşanma davasında yeniden ispatı gerekmeksizin kesinleşmiş kabul edilmektedir⁶⁷⁴. Yargıtay benzer şekilde, kesinleşen bağımsız tedbir nafakası dosyasında tespit edilen kusurlu davranışları boşanma davasında da kesinleşmiş olarak değerlendirmekte⁶⁷⁵; bağımsız tedbir nafakası davası reddedilmişse de bu durumun tedbir nafakası davasında davalı konumda olan tarafın dava açılmadan öncesine ait kusurunun olmadığını gösterdiğini kabul etmektedir⁶⁷⁶. Fakat belirtmemiz gerekir ki kesinleşen bağımsız tedbir nafakası davasında kusur tespit edilmiş olsa bile sonrasında af söz konusu olmuşsa, mesela taraflar bir süre beraber yaşamışlarsa, bunlar elbette kusur olarak yüklenemez⁶⁷⁷.

⁶⁷² "...Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı kesin bir mahkûmiyet kararı değildir. Bu nedenle ortada ceza hukuku anlamında kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü bulunmadığından 6098 sayılı TBK.'un 74. maddesi uyarınca hukuk hâkimini bağlamayacaktır..." Y. HGK. 2017/2487 E., 2020/799 K., 21.10.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁷³ "...Davalı-karşı davacı (koca)'nın eşine fiziki şiddet uygulamaktan hakkında açılan ceza davasından "delil yetersizliği" sebebiyle beraat etmiş olması, hukuk hakimini bağlamaz (BK. md.53). Dinlenen tanıklar kadında darp izleri gördüklerini ve kadının kocasının yaptığını söylediğini ifade ettiklerine göre, kocanın da eşine fiziki şiddet uyguladığı kabul edilmelidir..." Y. 2. HD. 2012/14208 E., 2013/1733 K., 24.01.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/1188 E., 2021/3149 K., 15.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/224 E., 2015/1241 K., 09.02.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁷⁴ Y. 2. HD. 2022/455 E., 2022/2588 K., 17.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁷⁵ "...davacı kadının dava dilekçesinde belirttiği 07.06.2011 tarihinde açtığı ve 03.01.2012 tarihinde kesinleşen bağımsız tedbir nafakası davasında davalı erkeğin kusurları kesinleşmiş olup, incelenen dosyada davalı erkeğin eşine bağımsız konut açmadığı, bu sebeple evden ayrılan eşini arayıp sormadığı ve geçimi konusunda yardımda bulunmadığı gerekçesiyle kadına nafakaya hükmedildiği anlaşılmaktadır. Bu halde davalı erkeğin kesinleşen bu kusurlu davranışlarına göre taraflar arasında ortak hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkân vermeyecek nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir..." Y. 2. HD. 2019/3731 E., 2019/7749 K., 26.06.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁷⁶ Y. 2. HD. 2014/16710 E., 2015/7318 K., 13.04.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁷⁷ Y. 2. HD. 2022/5481 E., 2022/7526 K., 27.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Yabancı mahkeme ilamları tanıma tenfizi yapıldığı müddetçe MÖHUK m. 58/1 uyarınca kesin hüküm ve kesin delil etkisi taşır. Bunların tanıma tenfizi mümkün değilse yine de takdiri delil olabilirler⁶⁷⁸. Dolayısıyla örneğin, yabancı ülkede de kusur tespiti yapıldığı bir bağımsız tedbir nafakası varsa bunun tanınması istenebilir. Yabancı ülke makamlarınca verilen belgeler ise sahteliği ispatlanmadıkça takdiri delil niteliğindedir⁶⁷⁹.

6284 Sayılı Kanun'a göre verilen koruma tedbirleri tek başına delil olamaz. Bunların başka delillerle desteklenmesi gerekmektedir⁶⁸⁰.

3. Uzman Raporunda Tespit Edilenler

Uzman raporunda tespit edilen vakıalar kusur belirlemede dikkate alınmaz. Örneğin ortak çocuğun veya bir komşunun uzmana verdiği beyanından kusurlu davranışın varlığı anlaşılabilir olsa da usulüne uygun bir kusur ispatı için bunların mahkemede tanık olarak dinletilmesi gerekir⁶⁸¹.

4. Tanık

Diğer davalarda olduğu gibi hükme esas alınacak tanık beyanları soyut olmamalı, olayların sebebini ve zamanını içerecek şekilde açık olmalıdır. Aksi takdirde kusur

⁶⁷⁸ Baki Kuru/Burak Aydın, **Medeni Usul Hukuku El Kitabı**, Yetkin Yayınları, Cilt 1, 2021, s. 1962

⁶⁷⁹ "...davacı kocanın da eşine fiziki şiddet uyguladığı, bu yüzden yurtdışında ortak konuttan uzaklaştırıldığı, yabancı ülke makamlarınca verilen ve tercümesi yapılan evraklardan anlaşılmaktadır. Yabancı ülke makamlarınca verilen belgelerin sahteliği iddia edilmedikçe takdiri delil olarak değerlendirilmesine ve dikkate alınmasına yasal bir engel bulunmamaktadır..." Y. 2. HD. 2012/14353 E., 2013/1301 K., 22.01.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁸⁰ Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 69-70

⁶⁸¹ "...kadının zina yaptığı hususunun sabit olmadığı, kadının eyleminin sadakat yükümlülüğünü ihlal boyutunda kaldığı, zira ev sahibi yan komşu sıfatı ile beyanları alınan şahısların sosyal inceleme raporunda her ne kadar kadının boşanıp Akşehir'e geldiğini, şuan evli olduğunu, eşinin isminin Halil olduğunu beyan etmiş iseler de bu şahısların uzman raporunda tanık sıfatı ile dinlenmedikleri, bilirkişi tarafından bilgi sahibi olarak beyanlarına başvurulduğu, adı geçen kişilerin mahkemede tanık olarak dinlendiklerinde ise kadının başka erkeklerle yaşamadığını beyan etmeleri karşısında dosya kapsamı ile kadının zina yaptığının ispatlanmadığı..." Y. 2. HD. 2022/10728 E., 2023/1388 K., 29.3.2023 T. (Lexpera ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/4261 E., 2017/9261 K., 12.09.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/3556 E., 2022/5877 K., 15.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

belirlenmesinde hükme esas alınamayacaktır⁶⁸². Hele ki olay zamanının dava tarihinden önce mi yoksa sonra mı olduğu dahi belli değilse olayın yaşandığında şüphe olmasa bile hükme esas alınmamalıdır⁶⁸³. Tanıkların akraba olması ise aksini gösteren bir vakıa olmadığı müddetçe onların beyanına itibar edilmeyeceği anlamına gelmez⁶⁸⁴. Fakat elbette husumet gibi bir durum söz konusuysa bu durum onların aleyhe beyanının hükme esas alınmasına engel olabilir⁶⁸⁵. Özellikle tanık olan aile üyelerinden evliliğe sürekli müdahalede bulunanlar varsa, ki boşanma davalarında bu durumla sıkça karşılaşılır, bunların taraflı beyan vermeleri çok olası olduğundan beyanlarına da şüpheyile yaklaşılmalıdır.

Ortak çocuğun da tanık olarak dinlenmesi mümkündür. Fakat yaşı küçükse yeminsiz ve pedagog eşliğinde dinlenmesi uygun olacaktır⁶⁸⁶.

⁶⁸² "...davacı-davalı kadına kusur olarak yüklenen eşine yönelik fiziksel şiddet vakıasına ilişkin dinlenen tanık beyanı, zaman belirtmeyen, sebep ve saiki açıklanmayan ve inandırıcı olmaktan uzak soyut izahlardan ibaret olup, tarafların kusur belirlemesinde dikkate alınamaz..." Y. 2. HD. 2016/10398 E., 2016/13228 K., 28.09.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); "...Tanık olarak dinlenen ...'ın beyanında geçen "Kadının vücudunda ara ara morluklar görüyorduk" şeklinde bahsedilen vakaların soyut ve zamanı olmayan beyanlar olduğu gibi erkekten kaynaklandığına ilişkin beyanı bulunmamaktadır..." Y. 2. HD. 2021/9409 E., 2022/730 K., 27.01.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2020/1095 E., 2020/2213 K., 16.03.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁸³ "...yapılan yargılama ve toplanan delillerden,erkeğin hakaretine ilişkin kadın tanığı ... 'ın beyanında geçen erkeğin eşine "it dölü, adi köpek" dediği şeklindeki beyanının zaman belirtilmeksizin ifade edildiği, evliliğin bu vakadan sonra devam edip etmediği, yine eylemin dava tarihinden önce mi sonra mı olduğunun anlaşılmadığı, yine telefonda hakaret eylemine ilişkin eylemin içeriğinin belirtilmediği, hakaret kelimelerinin somutlaştırılmadığı yine bu eylemin davadan önce mi sonra mı olduğunun da anlaşılmadığı, bu hale göre hakareten kaynaklı sözlü şiddet vakasının erkeğe kusur olarak yüklenemeyeceği..." Y. 2. HD. 2022/4318 E., 2022/6789 K., 05.07.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁸⁴ Y. 2. HD. 2012/22493 E., 2013/8171 K., 25.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁸⁵ Y. 2. HD. 2021/3836 E., 2021/5104 K., 21.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁸⁶ "...tarafların ortak çocuğu ... isimli 15 yaşından küçük çocuğun(ifade sırasında 11 yaşlarında olduğu halde duruşma zabtında 1982 doğumlu olduğunun belirtildiği) dinlenirken tanıklıktan çekinme hakkı ile yükümlülükleri hatırlatılmışsa da, tanıklık yapacak ise yaşı nedeniyle yeminsiz olarak dinlenmesi gerekirken pedagog ya da psikolog uzman olmadan yemin tahtında dinlenmesinin ve kesin hüküm etkisi olabilecek şekilde erkeğin kırtasiye dükkanının sahibi olduğunun kabul edilmesi doğru olmadığı, ortak çocuk ...'ın annesi tarafından yönlendirildiğinin uzman raporu ve tanık beyanlarınca sabit olduğu..." Y. 2. HD. 2024/3357 E., 2024/4505 K., 11.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

Şiddet vakıası, şikayet veya hastane raporuyla kanıtlanmak zorunda değildir⁶⁸⁷, tanıkla da ispatlanabilir. Fakat normalde tanığın olaya ilişkin görgüsü aranırken, fiziksel şiddetin ispatında tanık olayı doğrudan görmemiş olsa bile şiddetin izlerine şahit olması ispat için yeterlidir⁶⁸⁸. Örneğin tanıklar kadının vücudunda zaman zaman morluklar görüyorlarsa buradan sürekli şiddete uğradığı çıkarımı yapılabilir⁶⁸⁹. Elbette tanığın sadece izleri görmüş olması da yeterli olmamakta, bunlara eşin sebep olduğu da olaydan anlaşılmalıdır⁶⁹⁰.

Tanık listesinde hangi tanığın neyle ilgili tanıklık yapacağını belirtmemesi vakıaları somutlaştırma yükümlülüğüne aykırı sayılmamakta, bu durumda tanıkların tüm olayları ispat edeceği varsayılmaktadır⁶⁹¹. Mahkemenin hangi tanığın hangi vakıayı ispatlayacağını açıklanmasını isteyerek verdiği kesin sürenin dahi hukuki sonuç doğurmayacağı kabul edilmektedir. Fakat hakim hangi tanığın hangi vakıanın ispatı için

⁶⁸⁷ "...Davalının maruz kaldığı fiziki şiddetle ilgili herhangi bir şikayette bulunmamış ve rapor almamış olması, aleyhinde değerlendirilemez ve tanık beyanlarıyla sübut bulan bu durumu ortadan kaldırmaz..." Y. 2. HD. 2012/9612 E., 2012/29098 K., 04.12.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁸⁸ "...Her ne kadar mahkemece davacı kadının şiddet gördüğü iddiasının ispatlanmadığı belirtilmişse de davacı kadın tanığı ... 27.03.2014 tarihli beyanında, davacı kadının evlerine geldiğinde yüzünde kızarıklıklar olduğunu, davacı kadına sorduğunda kocasının kendisini dövdüğünü söylediğini ifade etmiştir. Bu durumda davacı kadının davalı erkekten şiddet gördüğü sabittir..." Y. 2. HD. 2015/9180 E., 2015/23675 K., 09.12.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/8007 E., 2021/9243 K., 07.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁸⁹ "...bir kısım tanıkların, davacı kadının yüzünde zaman zaman morluklar gördüklerini beyan ettikleri dikkate alındığında, kadının süregelen bir şiddet eylemine maruz kaldığı anlaşılmaktadır..." Y. 2. HD. 2015/16318 E., 2016/7406 K., 12.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁹⁰ "...her ne kadar, davalı -davacı kadına "Eşine fiziksel şiddet uygulama" vakıası kusur olarak yüklenip boşanmaya sebebiyet veren olaylarda tarafların eşit kusurlu oldukları kabul edilerek erkeğin davasının da kabulüne karar verilmiş ise de, davalı -davacı kadına kusur olarak yüklenen bu vakıaya yönelik dinlenen tanıklardan erkeğin annesi olan ...'in davacı -davalı oğlunun evlendikten iki gün sonra yanına geldiğine ve geldiğinde oğlunun yüzünün tırnaklanmış bir şekilde olduğunu gördüğüne yönelik beyanında geçen olayda, erkeğin tanığa bu tırnak izlerinin eşi tarafından yapıldığı yönünde bir beyanı bulunmadığı gibi tarafların 2016 yılında evlendikleri dikkate alındığında, bu olaydan sonra yaklaşık üç yıl kadar bir süre evliliklerine devam ettikleri, hatta 2018 yılında müşterek çocukları Aras'ın dünyaya geldiği anlaşılmaktadır. Hal böyle iken, kadına kusur olarak yüklenen bu vakıanın erkek tarafından affedildiği en azından hoşgörü ile karşılandığının kabulü gerekmekte olup..." Y. 2. HD. 2022/3599 E., 2022/5719 K., 14.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁹¹ Y. HGK. 2014/693 E., 2016/499 K., 13.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

dinleneceğini sorarak, dinlenen tanıkların yeterli olması durumunda kalan tanıkların dinlenilmemesine karar verebilir⁶⁹².

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin cevap vermeyen davalının tahkikat başlayana kadar savunma kapsamında bildirdiği tanıkların dinlenmesi gerektiğine yönelik çok da eski olmayan geçmiş kararları mevcut olsa da⁶⁹³, güncel uygulamada cevap vermeyen davalının savunma kapsamında gösterdiği tanıklar da dinlenmemektedir⁶⁹⁴.

İslahtaki yeni vakıalara dayanarak yeni tanıklar bildirmek ikinci tanık listesi verme yasağına girmemektedir⁶⁹⁵. Fakat eklememiz gerekir ki Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun güncel uygulaması cevap dilekçesi vermeyen davalının ıslahla da cevap dilekçesi veremeyeceği şeklindedir⁶⁹⁶. Dolayısıyla cevap dilekçesi vermeyen davalı ıslahla da tanık dinletemeyecektir. Bu durum yine de boşanma davalarında cevap dilekçesi vermeyen bir davalının hiçbir şekilde tanık dinletemeyeceği anlamına gelmez. Kendi kusur iddialarını pekala ayrı bir boşanma davasında ileri sürebilecektir. Fakat cevap

⁶⁹² "...Ancak, hakim, hangi tanığın hangi vakıanın ispatı için dinletilmek istendiğini ilgili taraftan sorarak (HMK m. 240/2): vakıa dinlenen bir kısım tanıkların anlatımı ile ispatlanmışsa, geri kalan tanıkların dinlenilmemesine karar verebilir (HMK m. 241)..." Y. 2. HD. 2015/17911 E., 2016/10760 K., 31.05.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/25083 E., 2018/11332 K., 18.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁹³ Y. 2. HD. 2015/15730 E., 2016/5613 K., 22.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2014/25659 E., 2015/10546 K., 25.05.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁹⁴ "...Kanunda aksi düzenlenmediği için HMK'nın 129/1-e maddesiyle düzenleme altına alınan hükümde belirtilen "delil" sözcüğünün hem asıl ispat hem de HMK'nın 191. maddesiyle hüküm altına alınan karşı ispatı kapsadığını belirtmek gerekir. Usulün emredici hükümleri yorum yoluyla daraltılamaz... süresi içerisinde cevap dilekçesi vermemekle inkâr savunmasına dayanak vakıa ve delile dayanmayan davalının süresinden sonra bildirmiş olduğu tanıklarının karşı ispat hakkı kapsamına taşınarak dinlenilmesine de imkân bulunmamaktadır..." Y. HGK. 2017/2710 E., 2021/34 K., 04.02.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁹⁵ Y. 2. HD. 2016/5659 E., 2017/11092 K., 16.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/5112 E., 2022/7116 K., 19.09.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁹⁶ "...cevap dilekçesinin ıslahı için öncelikle yapılması gereken usul işlemi davaya cevap vermekten ibarettir. Cevap dilekçesinin hiç verilmemiş olması hâlinde ortada ıslah edilmesi mümkün bir usul işleminin varlığından söz edilemez. Aksi hâlde, suskun kalınarak hiç cevap verilmemiş olması hâlinin bir usul işlemi olarak kabulü gerekir. Bu çerçevede süresi geçtikten sonra yapılan ve karşı çıkılan savunmanın da hiç yapılmamış gibi olduğunu ve aynı hukukî sonucu doğuracağını belirtmek gerekir. Usul işleminin ıslahla düzeltilmesi öncelikle geçerli bir hukukî işlemin varlığını gerektirdiğinden, yapılmamış hükmünde sayılan bir usul işleminin ıslahla düzeltilmesi de düşünülemez..." Y. HGK. 2018/984 E., 2021/1182 K., 07.10.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

vermediği davada kendisine karşı ileri sürülen kusur iddialarını, kendi açacağı davadaki delillerle elbette çürütemez.

5. İletişim Kayıtları

Eşin güven sarsıcı davranışlarını ispat etmek için çoğu zaman telefon kayıtlarına ihtiyaç duyulduğundan taraflar delil olarak iletişim kayıtlarına da dayanabilir⁶⁹⁷. Fakat eşin fiilen kullanıldığı telefon numarası bir başkası adına kayıtlı olabilir. Bu durum yine de iletişim kayıtlarının getirilmesine engel değildir. Üçüncü kişi adına kayıtlı olan telefon numarasının fiilen eş tarafından kullanıldığı, gerekirse öncelikle tanık deliliyle ortaya koyulabilir; akabinde iletişim kayıtları getirtilip hükme esas alınabilir⁶⁹⁸.

Mesaj kayıtlarına ilişkin ekran görüntüleri inkar edilirse tek başına soyut kalacağından hükme esas alınamaz⁶⁹⁹. Yazışma kayıtları, karşı taraf kabul etmiyorsa salt bu yazışmaların görüldüğüne ilişkin tanıklıkla da ispatlanamaz. Yargıtay böyle bir durumda söz konusu telefonu gerçekten de eşin kullandığını gösteren veriye de ihtiyaç olduğunu belirtmektedir⁷⁰⁰. Bizce resmi yollardan onaylanmamış bir yazışmaya ilişkin tanıklığın hiçbir şekilde yeterli olmaması gerekir. Zira tanığın bu yazışmaların gerçekliğini kontrol edecek yeterliliğine şüpheyile yaklaşılmalıdır. Dolayısıyla bizce izlenecek en doğru yol, yazışma kayıtlarını Türkiye Noterler Birliği'nin e-tespit hizmeti

⁶⁹⁷ Y. 2. HD. 2022/4081 E., 2022/5074 K., 30.05.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁹⁸ Y. 2. HD. 2022/307 E., 2022/2123 K., 07.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁶⁹⁹ "...erkek tarafından gerçekliği kabul edilmeyen ve başkaca delil ile de doğruluğu ispatlanamayan erkeğin sadakatsizliğine ilişkin olarak sunulan bilgisayar çıktılarının delil olarak dikkate alınamayacağını, ancak mevcut delil durumu ile bir kısım tanık anlatımları dikkate alındığında erkeğin güven sarsıcı davranışlarının bulunduğu..." Y. 2. HD. 2016/18110 E., 2017/13527 K., 28.11.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); "...Davacı- karşı davalı kadının güven sarsıcı davranışına delil olarak gösterilen yazılı telefon sohbetlerinin gerçekliği ve davacı-karşı davalı kadın tarafından yapıldığı kanıtlanamamıştır..." Y. 2. HD. 2016/3005 E., 2016/6473 K., 31.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/7539 E., 2021/9869 K., 21.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷⁰⁰ "...Dinlenen davalı tanıkları, davalının kendilerine gösterdiği telefondaki mesajlara tanıklık etmişlerdir. Bu telefonun davacı tarafından kullanıldığını ve davacıya ait olduğunu gösteren bir bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bu durumda, davalı tanıklarının beyanları davacının güven sarsıcı tutum ve davranışını ortaya koyacak inandırıcılıktan yoksundur..." Y. 2. HD. 2014/26073 E., 2015/11441 K., 03.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

kullanarak kayıt altına almak veya mahkemeden mesaj tespit tutanağı talebinde bulunmaktır. Ardından ilgili telefon numarasının sadece karşı taraf tarafından kullanıldığına dair tanık delili sunulabilir. Böylece salt inkarla delilin çürütülmesi engellenecek ve elde güvenilir bir delil bulunacaktır.

Mesaj kayıtlarında önemli olan husus aleyhe kusur yüklenilmesi istenen eş tarafından yazılanlardır. Üçüncü kişilerin kusur yüklemek isteyen eşe veya kusurun yüklenilmek istenildiği eşe gönderdiği mesajlar yüzünden güven sarsıcı davranışlarda bulunulduğu ileri sürülemez⁷⁰¹. Aksi takdirde sahte delillerle suistimalin önü açılmış olur.

6. DNA Testi

Sadakatsizlik iddiasının ispatı için ortak çocukla ilgili DNA testi istenip istenemeyeceği hususu uygulamada tartışmaya yol açmıştır. Yargıtay'ın, iddiada bulunan tarafı soybağının davası açmaya zorladığı kararlar olduğu gibi⁷⁰², DNA testinin boşanma davasında istenebileceği yönünde kararları da bulunmaktadır⁷⁰³. Yeni kararlara biz de

⁷⁰¹ "...Mahkemece, "evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı, bu sonuca tarafların eşit kusurlarıyla ulaşıldığı" kabul edilerek her iki boşanma davasının kabulüne karar verilmiş, davalı-davacı (kadın)'ın güven sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunduğu sabit görülmüştür. Oysa, kadının güven sarsıcı davranışlarına esas teşkil eden, fiilen kocanın kullandığı cep telefonuna gelen mesaj kayıtlarıdır. Bu mesajlar fiilen koca tarafından kullanılan cep telefonuna üçüncü bir kişi tarafından gönderildiğine göre, tek başına kadının güven sarsıcı tutum ve davranışta bulunduğu kanıtı olamaz ve bundan dolayı kadın kusurlu sayılamaz..." Y. 2. HD. 2014/11313 E., 2014/23060 K., 17.11.2014 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

⁷⁰² "...KARŞI OY YAZISI Davacı erkek eş, davalının cinsel sadakatsizliği vakıasına dava dilekçesinde dayanmış ve bu vakıanın ispatı için de DNA incelemesini delil olarak göstermiştir. Kanunda açıkça belirtilmedikçe hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya zorlanamaz (HMK md. 24/2). Davacının soybağı davası açmaya zorlanması Hukuk Muhakemeleri Kanununun 24/2. maddesi hükmünün açık ihlalidir. Davacının soybağının reddi davası açmaması DNA incelemesi delilinden vazgeçmesi sonucunu doğurmaz..." Y. 2. HD. 2013/18399 E., 2013/29947 K., 18.12.2013 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

⁷⁰³ "...Davacı erkek, dava dilekçesinde davalı kadının sadakatsiz olduğunu, ortak çocuğun kendisinden olmadığını ileri sürerek evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle (TMK.md. 166/1) boşanmak istemiştir. Davacı, yargılamada sunmuş olduğu dilekçe ve delil listesinde "ortak çocukla ilgili DNA testi" deliline de açıkça dayanmıştır. Mahkemece, davalı kadının sadakatsiz olduğuna dair vakıanın ispatıyla ilgili DNA testi yapılmasına ilişkin bu delil isteği gerekçe gösterilmeden reddedilmiştir. Açıklanan sebeplerle davacının delillerinin tamamı toplanmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması, hukuki dinlenilme hakkına (HMK.md.27) aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2015/1735 E., 2015/16288 K., 17.09.2015

katılıyoruz. Hatta bizce, soybağının tespiti için herkesin kan ve doku alımına katlanmak zorunda olduğu yönündeki HMK m. 292 hükmü⁷⁰⁴ burada da uygulanmalıdır. Bu maddeyi sadece dava konusunun soybağı olduğu davalarda değil, vakılardan birinin soybağına ilişkin olduğu davalarda da uygulamak gerekir ki bizce buna bir engel de yoktur. Ne de olsa HMK m. 292’de soybağı tespitinin uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu olmasını aranmaktadır. Dolayısıyla boşanma davasında da DNA testi istenebileceğinde şüphe olmamalıdır.

7. Delilin Hukuka Aykırılığı

Mahkemeye sunulan delilin hukuka uygun olarak elde edilmiş olması hükme esas alınabilmesi açısından zorunludur. Delilin hukuka uygunluğu belirsiz de olmamalı, hukuka aykırı olarak elde edilmediği belirlenebilir olmalıdır⁷⁰⁵. Aksi takdirde hükme esas alınmaz.

Eşin telefonundan bilgisi olmaksızın ekran görüntüsü alınması⁷⁰⁶; eşin günlüğünün mahkemeye sunulması⁷⁰⁷ boşanma davasında hukuka uygun delil olarak

T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2014/5515 E., 2014/16142 K., 10.07.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷⁰⁴ HMK m. 292: “-(1) Uyuşmazlığın çözümü bakımından zorunlu ve bilimsel verilere uygun olmak, ayrıca sağlık yönünden bir tehlike oluşturmamak şartıyla, herkes, soybağının tespiti amacıyla vücudundan kan veya doku alınmasına katlanmak zorundadır. Haklı bir sebep olmaksızın bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde, hâkim incelemenin zor kullanılarak yapılmasına karar verir. (2) Üçüncü kişi tanıklıktan çekinme hakkı bulunduğunu ileri sürerek bu yükümlülükten kaçınamaz.”

⁷⁰⁵ “... Mahkemece yapılması gereken işlem HMK’nın 189/2-3. maddesi gereğince, dosya içine sunulan flaş belleğin hukuka uygun elde edilip edilmediğinin üzerinde durulması hukuka uygun delil vasfı taşıdığı takdirde, bilirkişi incelemesi yapıldıktan sonra hüküm kurulması gerekirken...” Y. 2. HD. 2022/1633 E., 2022/3801 K., 19.04.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...davacı erkek tarafından delil listesinde olmayan, yasal olarak elde edilip edilmediği belli olmayan ve süresinden sonra sunulan görüntü kayıtlarına ilişkin CD’nin hukuka aykırı delil niteliğinde olduğunun...” Y. 2. HD. 2015/19512 E., 2016/11915 K., 20.06.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷⁰⁶ Y. 2. HD. 2021/478 E., 2021/1604 K., 23.02.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/9699 E., 2023/579 K., 15.02.2023 T. (Lexpera ET: 23.12.2023)

⁷⁰⁷ Y. 2. HD. 2017/3788 E., 2018/14275 K., 11.12.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

kabul edilmiştir. Yargıtay 12. Ceza Dairesi de eşin günlüğünü boşanma dosyasına sunan kocanın beraat etmesini doğru bulmuştur⁷⁰⁸.

Fiili ayrılık döneminde eşin telefonundan ele geçirilen yazışma kayıtları, nasıl ele geçirildiği belli değilse hukuka aykırı olarak kabul edilir⁷⁰⁹. Zira hukuka uygunluğu belirsizdir. Durum böyle olmakla beraber, müşterek çocuğun kocanın evine gidip elde ettiği telefonu kadına verdiği ve kocanın -telefon şifresini bilmediklerini ileri sürmediği- olayda, delilin hukuka uygun olarak elde edildiği kabul edilmiştir⁷¹⁰. Bu karara katılmak mümkün değildir. Telefon, sahibi tarafından çocuğa verilmediği müddetçe o delil hukuka aykırı olarak elde edilmiş sayılmalıdır.

Silinen dosyaları geri getiren yazılımla⁷¹¹, eşin aracına veya ortak eve ses kayıt cihazı koyularak elde edilen deliller⁷¹² hukuka aykırı sayılacak ve hükme esas alınamayacaktır. Fakat delilin hukuka aykırı olması, sırf delilin elde ediliş şekli nedeniyle bir suçun işlendiği anlamına gelmeyecektir. Örneğin eşin telefonuna casus yazılım yükleyerek elde edilen deliller boşanma davasında hukuka aykırı delil sayılmaktadır⁷¹³. Fakat Yargıtay 12. Ceza Dairesi, sadakatsizliğinden şüphelendiği eşinin telefonuna casus yazılımı yükleyen kocanın eylemini suç saymamıştır⁷¹⁴. Benzer şekilde eşinin kullandığı telefon operatörünün müşteri hizmetlerini yanıltarak mesaj kayıtlarının kendi mail adresine gelmesini sağlayan eşin bu eylemi de suç sayılmamış⁷¹⁵.

⁷⁰⁸ Y. 12. CD. 2019/1554 E., 2020/5223 K., 14.10.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷⁰⁹ Y. 2. HD. 2019/1601 E., 2019/8698 K., 16.09.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷¹⁰ Y. 2. HD. 2021/8096 E., 2021/8222 K., 08.11.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷¹¹ Y. 2. HD. 2021/7539 E., 2021/9869 K., 21.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷¹² Y. 2. HD. 2017/3024 E., 2018/13969 K.; Y. 2. HD. 2016/6077 E., 2017/13267 K., 22.11.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Aksi yönde eski bir karar: Y. 2. HD. 2007/17220 E., 2008/13614 K., 20.10.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷¹³ Y. 2. HD. 2016/15763 E., 2018/4706 K., 09.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷¹⁴ Y. 12. CD. 2020/974 E., 2021/3641 K., 14.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 12. CD. 2019/5470 E., 2021/3094 K., 24.03.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 12. CD. 2018/8259 E., 2019/8081 K., 03.07.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷¹⁵ Y. 12. CD. 2015/14110 E., 2017/1982 K., 15.03.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Halka açık alanda bile olsa dedektif aracılığıyla elde edilen deliller hukuka aykırı kabul edilmiştir⁷¹⁶. Bu durumda korunan değerler arasında menfaat tartımı yaparak karar verilmesi gerektiği yönünde görüş olsa da⁷¹⁷ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi bu görüşte değildir. Yargıtay 12. Ceza Dairesi ise boşanma aşamasındaki eşlerden birinin diğeri hakkında delil toplanması için üçüncü kişi tarafından takip ettirmesinin özel hayatın gizliliği suçu kapsamında değerlendirilmesi yönünde görüş bildirmiş olsa da suçun uzlaşma kapsamında olması sebebiyle bozma kararı verdiğinden görüşü belli değildir⁷¹⁸.

E. KUSUR BELİRLEMESİNİ FORMÜLLEŞTİRME ÇABASI

Kusur belirlemesinin nasıl yapılacağı ile ilgili yol gösterici bir kanun hükmü bulunmamaktadır. Öyle ki kusurlu davranışların kusur kıyasındaki etkisinin somut olay özelinde değerlendirilmesi esastır. Yargıtay, “...*Kusur çoğu kez kişilerin sosyal ve kültürel yapılarına, değer yargılarına ve çevrelerine göre değişen, bir ölçüde soyut, göreceli bir kavramdır. O halde önceden şu ya da bu eylemin ve davranışın daha ziyade kusur veya daha az kusur olarak kabulü ve bu konuda kesin, değişmez, nesnel bir ölçü konulması imkan dışıdır...*” diyerek meselenin içtihadı birleştirmeye de konu olamayacağını da vurgulamıştır⁷¹⁹.

⁷¹⁶ Y. 2. HD. 2018/1268 E., 2019/3978 K., 03.04.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Söz konusu kararın Yargıtay kararı metninde yer almayan ayrıntısından delillerin halka açık yerde toplandığı anlaşılmaktadır: Çırak, **a.g.e.**, s. 100-101

⁷¹⁷ Çırak, **a.g.e.**, s. 101

⁷¹⁸ Y. 12. CD. 2020/7425 E., 2022/7415 K., 26.10.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷¹⁹ “...*Kusur çoğu kez kişilerin sosyal ve kültürel yapılarına, değer yargılarına ve çevrelerine göre değişen, bir ölçüde soyut, göreceli bir kavramdır. O halde önceden şu ya da bu eylemin ve davranışın daha ziyade kusur veya daha az kusur olarak kabulü ve bu konuda kesin, değişmez, nesnel bir ölçü konulması imkan dışıdır. Bu sebeple Türk Medeni Kanununun 134. Maddesine dayanılarak açılan boşanma davalarında taraflardan hangisinin tutum ve davranışının daha ziyade hangi tarafa ait olduğunu saptamak ve değerlendirmek hakimnin takdir yetkisine aittir. Elbette hakim bu konudaki takdir yetkisini ve hakkını olayların kendi yapılarına ve oluşlarına özgü yönleri içinde kullanacaktır. Şüphesiz önceden somut bir kural koymak, belli bir ölçü getirmek hakimnin takdir yetkisini ve hakkını önleyici ve bağlayıcı nitelik taşıyacağından sakıncalı bir uygulama sayılmak gerekir...*” Y. 5/6 sayılı İçtihatı Birleştirme Kararı 03.07.1978 T. (Gençcan, **Boşanma Hukuku**, s. 513) Yargıtay hala görüşünü değiştirmiş değildir. Yeni

Durum böyle olmakla beraber Yargıtay'ın kusur belirlemesini elverdiğince formüle etme gayretinde olduğu ve benzer durumlarda çoğunlukla aynı kararları verdiği anlaşılmaktadır. Öyle ki yılların birikimiyle yerleşmiş kusur kıyaslama ölçütlerinin aksine karar verildiğinde, karara düşülen muhalefet şerhlerinin -formüle edilmiş- ilke kararlara işaret ettiğini görüyoruz⁷²⁰. Benzer şekilde kusur kıyasında matematiksel, sosyolojik ve hukuksal bir oranlamadan da bahseden kararlar da vardır⁷²¹. Eski Yargıtay üyeleri Yalçinkaya/Kaleli'nin ifade ettiği üzere, adil sonuçlara ulaşmak amacıyla hakimın takdir yetkisini en iyi şekilde kullanması ve sınırlarının belirlenmesi için kusura ilişkin ilke ve

kararlardan: Y. HGK. 2021/851 E., 2022/902 K., 14.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. HGK. 2019/524 E., 2022/1272 K., 11.10.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷²⁰ "...-KARŞI OY YAZISI-

Davacı-karşılık davalı kadının "sadakate aykırı davranışlarda bulunmasına" karşın davalı-karşılık davacı kocanın karısını "dövdüğü" ve ona "hakaretlerde bulunduğunu" konusunda değerli çoğunluk ile aramızda "görüş birliği" vardır...

Sadakatsiz eşe "sadece hakaret etmek" Dairem uygulamasında "eşit kusur" sayılmaktadır:

Dairemin "formüle edilmiş" ilke kararına örnek verebilirim;

"...davacının sadakatsiz davranış içinde olması davalının ona mütemadi suretle saldırıda bulunmasına hak vermez. Davanın bu sebeple reddi, neticesi bakımından davalıya bundan sonra davacıya saldırma imkanı verir. Böyle bir düşünüş bizzat ihkakı hakka imkan vermek sonucunu doğurur. Olayda bir tarafın kusurunu diğerinden ağır kabul etmek mümkün değildir. Evlilik birliği temelinden sarsılmış olup,iki taraf yönünden de devamı beklenemez. Bu itibarla boşanma kararı verilmesi gerekirken davanın yetersiz gerekçe ile reddedilmiş olması usul ve kanuna aykırıdır." (Y2HD, 24.06.2002, 6191-8403, Ömer Uğur GENÇCAN, 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, Bilimsel Açıklama-İçtihatlar-Ilgili Mevzuat, Yetkin Yayınevi, Ankara 2007 , Kısaltma: GENÇCAN-TMK-2, s. 1336; Y2HD, 28.9.2004, 7720-10788, Ömer Uğur GENÇCAN, Boşanma Hukuku, Yetkin Yayınevi, Ankara 2006, Kısaltma: GENÇCAN-Boşanma-2, s. 314)

Formüle edilmiş bu kararımızın yerleşikliğinin kanıtlanması açısından bir "eski örnek" de verebilirim: Dairemin yerleşik formül kararı olduğu için bakınız "aynı cümlelerle":Y2HD, 10.5.1993, 4296/4867, (Esat ŞENER, TMK, s. 480)... Dairemin ve yüce Hukuk Genel Kurulunun yerleşik uygulamasının "sürdürülmesinden" yana olduğumdan değerli çoğunluğun "farklı görüşüne" katılmıyorum." Y. 2. HD. 2006/18454 E., 2007/7037 K., 30.04.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2007/5403 E., 2007/6815 K., 12.03.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2006/17295 E., 2007/4525 K.; Y. 2. HD. 2007/16376 E., 2008/11085 K., 22.07.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷²¹ "KARŞI OY YAZISI

Yerel mahkeme davacı ve davalının sadakat yükümlülüğüne aykırı davrandığını; ancak davacı erkeğin ilaveten eşine fiziksel şiddet uyguladığını ve ailenin geçimi ile ilgilenmediğini kabul etmiştir.

Davacı erkek hükmü temyiz etmeyerek;

-Sadakatsiz olduğunu

-Eşine fiziksel şiddet uyguladığını

-Ailesinin geçimi ile ilgilenmediğini kabul etmiştir.

Davalı kadının ise eşinin bu eylemlerine karşılık sadece sadakatsiz olduğu gerçekleşmiştir.

Eşlerin kusur oranları karşılaştırıldığında matematiksel, sosyolojik ve hukuksal oranlamada davacı erkeğin ağır kusurlu olduğu açık seçik belli olduğu için eşleri "eşit kusurlu" kabul eden değerli çoğunluğun düşüncesine katılabilme olanağım bulunmamaktadır. Farklı düşünüyorum." Y. 2. HD. 2011/8847 E., 2012/6478 K., 20.03.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

kurallar geliştirilmiştir⁷²². Nadiren olayın özelliğinden⁷²³ ve hakimın sınırlanan takdir hakkından kaynaklanan bazı farklı kararlar haricinde Yargıtay’ın kusur belirlemesine ilişkin kararları arasında eskiden de istikrar mevcuttu⁷²⁴, bu başlık altında ortaya koyacağımız üzere şimdi de istikrar mevcuttur. Dolayısıyla Gençcan her ne kadar Yargıtay’ın bir kusur kategorisi olmadığını ifade etse de⁷²⁵, gerek eski Yargıtay üyelerinin eserlerindeki açıklamaları, gerek Yargıtay kararlarında geçen “matematiksel ve hukuksal oran” ve “formül karar” deyimleri, gerek Yargıtay kararları arasındaki istikrar⁷²⁶, gerekse de Yargıtay’ın kusurlu davranışlara verilen etiketleri bile kazanılmış hak gibi görmesinden⁷²⁷ aksi anlaşılmaktadır. Zaten günde onlarca dosyayı karara bağlayan Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin bir formüle bağlı kalmadan hakkaniyeti yerine getirmesi beklenemez. Eğer vakıalara verilen etiketler⁷²⁸ belli bir kusur ağırlığını temsil ediyor olmasaydı, tarafları ve delilleri kişisel olarak izlemeden dosya üzerinden inceleme yapan bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay’ın kusur belirmesini sık sık düzeltmemesi gerekirdi. Dolayısıyla bir formül kesinlikle vardır. Zor olansa bunu doğru biçimde ortaya koyabilmektir. Biz de bunun denemesini yapacağız. Ve ne kadar denesek de karar metinlerinde olay ayrıntıları yer almadığından kesin bir cevap veremeyeceğiz. Sadece anladığımızı düşündüğümüz kadarıyla güncel uygulamayı aktarmaya çalışacağız.

Hangi kusurlu davranışa ne kadar kusur ağırlığı addedildiği hususu zamanla değiştiğinden, eski uygulamayla güncel uygulamanın kabul ettiği kusur kıyası ölçütlerinin

⁷²² Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 1195

⁷²³ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 1197

⁷²⁴ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 1197

⁷²⁵ Ömer Uğur Gençcan, “Boşanma Davalarında Kusur İlkesine Yönelik Esaslar ve Yargıtay Uygulaması”, Cumhuriyetin 100.Yılında Geçmişten Günümüze Türk Medeni Hukuku Sempozyumu, 15 Aralık 2023, 3. Oturum (<https://www.youtube.com/watch?v=q3yLT40uHr4>, ET: 23.12.2023)

⁷²⁶ Örneğin doktrinde kimi yazarlar bazı kusurlu davranışların bazılarında daha ağır kusurlu olduğunu ifade eder ki, herkesin bu konuda ayrı bir fikrinin olması normaldir. Kusur ağırlıkları konusunda Yargıtay üyeleri arasındaki bu görüş birliği ve istikrarın varlığı ise önceden belirlenen bazı kabullerin olduğunu gösterir.

⁷²⁷ Bakınız: “KUSUR BELİRLEMESİNDE USULİ MÜKTESEP HAK” başlığında 1012 ve 1013 numaralı dipnot.

⁷²⁸ Sadakatsizlik, güven sarsıcı davranış, ağır hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme, bağımsız konut temin etmeme gibi vakıayı niteleyen etiketlerden bahsediyoruz.

birbirine uymayacağını vurgulamamız gerekir. Örneğin Yalçınkaya/Kaleli'nin eserinin kusur kıyasıyla ilgili kısmında, uygulamada onur kırıcı davranışın bağımsız konut temin etmemekle, sadakatsizliğin eve bakmamakla eşit kusurlu sayıldığı belirtilmiş; hakaretin ise sadakatsizlikten de büyük bir kusur olduğu ifade edilmiştir⁷²⁹. Aradan geçen onlarca yıldan ötürü, bu uygulama Yargıtay'ın günümüzde kabul ettiği ilkelere çok uzak kalmıştır.

İncelediğimiz Yargıtay kararlarından gördüğümüz kadarıyla, bazı davranışlar hiçbir zaman diğer davranışlardan daha ağır kusurlu sayılmamakta ve bunlar kendi aralarında eşit kusurlu sayılmaktadır. Bazı davranışlar ise diğer davranışlarla karşılaştığında diğerlerinden hep daha ağır kusurlu sayılmakta ve bunlar kendi aralarında eşit kusurlu sayılmaktadır. Bir başka gruptaki davranışlar ise ilk saydıklarımızdan ağır kusurlu sayılırken ikinci saydıklarımızdan daha hafif kusurlu sayılmakta, kendi içlerinde ise eşit kusurlu sayılmaktadır. Yani formülün temelinde bizce üç kademeden oluşan bir kusur piramidi vardır. Piramidin alt kademesinden üst kademesine doğru olan kategorileri sırasıyla hafif, orta ve ağır kusurlu davranışlar olarak adlandırabiliriz. Kademeler arasındaki aşağıdan yukarıya doğru kusur yoğunluğu artışının ise bir önceki kademenin iki katı olacak şekilde gerçekleştiğini görüyoruz. Uygulamayı anlamak için bu piramidi bilmek yeterli değildir. Fakat öncelikle bu piramitteki kademeleri anlatmamız gerekecektir.

Önemle ifade ederiz ki var olduğunu düşündüğümüz bu formülün kesinliğini iddia etmiyoruz. Fakat incelediğimiz kararlar Yargıtay'ın kusur kıyası yaparken bu şekilde ilkelerinin olabileceği yönünde güçlü bir düşünceye sahip olmamıza sebep olmuştur. Boşanma kararı alan tarafların kanun yoluna başvururken daha sağlıklı değerlendirme yapabilmeleri adına, elimizdeki bu verileri denetime açık olmaları için ekteki tablolarda sunmayı uygun gördük.

⁷²⁹ Yalçınkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 1197-1199

1. Kusur Piramidi

Kusurlu davranışların hafif, orta ve ağır derecede olmak üzere üçe ayrıldığını düşündüğümüzü üst başlıkta ifade etmiştik. Hafif derecede kabul ettiğimiz kusurlu davranışlar orta derecede kabul ettiğimiz kusurlu davranışlarla karşılaştığında, hafif derecedekileri işleyenlerin az kusurlu olduğu tespiti yapılmaktadır⁷³⁰. Ve hafif derecedeki kusurlu davranışlar farklı neviden de olsa birbirleriyle karşılaştıklarında eşit kusur tespiti yapılır⁷³¹. Hafif derecede kusurlu davranışlara adi hakaret, aşağılama, suçlayıcı davranma, eşi sevmediğini söyleme, intihara teşebbüs, kıskançlık, baskıcı davranmak, birlik görevini yerine getirmeme, orta derece kusurlu davranışların teşebbüste kalmış veya haksız tahrik altında işlenmiş hali⁷³² ve ailenin kusurlu davranışlarına sessiz kalmak örnek olabilir⁷³³. Ekteki tablolar arasında hafif derecedeki kusurlu davranışların orta derecedekilerle karşılaştığında eşit kusur tespitinin yapıldığı bazı kararlar da olsa da⁷³⁴, bu kararların çoğunda içeriği belli olmayan duygusal şiddet söz konusudur. Öyle ki çoğu Yargıtay kararında duygusal şiddet davranışının içeriği belirsizdir ve yukarıda “Duygusal Şiddet” başlığı altında açıkladığımız üzere bunların içeriğine göre kusur yoğunluğu artmaktadır. Yani karar metninde geçen hakaret kusurlarını biz her ne kadar hafif kusur diye sınıflandırsak da, bunlar aslında ikiye ayrılarak ağır hakaretler orta derecede kusurlu davranışları, adi hakaretler hafif derecede kusurlu davranışları oluşturur.

Orta derecede kabul ettiğimiz kusurlu davranışlar, hafif derecedeki kusurlu davranışlarla karşılaştığında bunlardan ağır kusurlu oldukları tespiti yapılmakta⁷³⁵; ağır derecede kabul ettiğimiz davranışlarla karşılaştındaysa daha az kusurlu tespiti

⁷³⁰ **Tablo XVII**

⁷³¹ **Tablo XXIV**

⁷³² **Tablo VII:** Y. 2. HD. 2017/5019 E., 2019/2251 K., 06.03.2019 T.; Y. 2. HD. 2019/3833 E., 2019/10394 K., 21.10.2019 T.

⁷³³ Saydıklarımıza ilişkin örnekler için: **Tablo XXIV**

⁷³⁴ **Tablo XVI**

⁷³⁵ **Tablo XVI**

yapılmaktadır⁷³⁶. Aynı durumdaki farklı neviden kusurlu davranışlar ise kendileri arasında eşit kusurludur. İki tane hafif derecede kusurlu davranışla karşılaştıklarında veya bunların birinin ağırlaşmış hali söz konusu olduğunda ise yine eşit kusur tespiti yapılmaktadır⁷³⁷. Bunları kendimizce belirlediğimiz orta derecede kusurlu davranışlar kategorisine aldık. Orta derecede kusurlu davranışlara zulüm boyutunda olmayan fiziksel şiddet⁷³⁸, güven sarsıcı davranışlar (gönül ilişkilerine ve mali konulara ilişkin olanlar)⁷³⁹, hafif derecede kusurlu davranışların tekrarlanan veya ağırlaşmış halleri⁷⁴⁰, eşin oluru olmadan kürtaj⁷⁴¹, cinsel ilişkiden veya tedavisinden kaçınmak (cinsel şiddet)⁷⁴², ağır kusurlu davranışlara teşebbüs⁷⁴³, ağır fiziksel şiddetin haksız tahrikle işlenmiş hali⁷⁴⁴, ters ilişkiye zorlamak (teklif değil)⁷⁴⁵, hürriyeti kısıtlamak⁷⁴⁶ ve çocuğu göstermemek⁷⁴⁷ örnek olabilir. Özellikle

⁷³⁶ **Tablo VII**

⁷³⁷ **Tablo X**'da çokça vardır.

⁷³⁸ **Tablo X**'da örnekler olsa da içeriği belli olmayanlarla birlikte karışık verilmiştir.; Fiziksel şiddetin boyutunun karar içeriğinden anlaşıldığı durumlarda basit fiziksel şiddeti orta derecede kusurlu bir davranış saydığımızda formüle uyumlu sonuçlar elde etmekteyiz: **Tablo II**: Y. 2. HD. 2011/7144 E., 2012/3976 K., 27.02.2012 T.; Y. 2. HD. 2011/18286 E., 2012/14227 K., 28.05.2012 T.; **Tablo VII**: Y. 2. HD. 2012/26005 E., 2013/23516 K., 11.10.2013 T.; Y. 2. HD. 2016/14558 E., 2018/4641 K., 05.04.2018 T.; **Tablo X**: Y. 2. HD. 2010/11612 E., 2011/11981 K., 11.07.2011 T.; Y. 2. HD. 2010/16468 E., 2011/17524 K., 31.10.2011 T.; Y. 2. HD. 2011/13131 E., 2012/10383 K., 24.04.2012 T.; Y. 2. HD. 2011/22798 E., 2012/17816 K., 27.06.2012 T.; Y. 2. HD. 2013/1095 E., 2013/13680 K., 14.05.2013 T.; Y. 2. HD. 2013/3917 E., 2013/15904 K., 10.06.2013 T.; Y. 2. HD. 2013/23290 E., 2014/7292 K., 27.03.2014 T.; Y. 2. HD. 2013/24049 E., 2014/11124 K., 14.05.2014 T.; **Tablo XIV**: Y. 2. HD. 2011/13131 E., 2012/10383 K., 24.04.2012 T.

⁷³⁹ **Tablo X**'da çokça vardır.

⁷⁴⁰ **Tablo X**'da çokça vardır; Hafif derecede kusurlu davranışlar, eğer doğal olarak süreklilik arz eden davranışlar değilse bunların sürekli olması onları orta derecede kusurlu hale getirecektir. Mesela hakaretin sürekli olması kusuru artırır. Kıskançlık ve baskıcı tutum ise zaten doğal olarak süreklilik arz eder. Tabii kusurun ağırlaşması süreklilikten farklı şekillerde de gerçekleşebilir. Mesela hakaretin onur kırıcı düzeye gelmesi veya kıskanç tutumun eşin özgürlüğünü dahi kısıtlayacak boyuta gelmesi buna örnek olarak gösterilebilir.

⁷⁴¹ **Tablo X**: Y. 2. HD. 2017/5428 E., 2019/5359 K., 02.05.2019 T.; Y. 2. HD. 2012/15294 E., 2013/1405 K., 22.01.2013 T.

⁷⁴² **Tablo X**: Y. 2. HD. 2019/7274 E., 2020/622 K., 03.02.2020 T.; Y. 2. HD. 2017/4217 E., 2017/14046 K., 04.12.2017 T.; Y. 2. HD. 2013/25611 E., 2014/9831 K., 24.04.2014 T.; Y. 2. HD. 2011/11290 E., 2012/8485 K., 05.04.2012 T.; Y. 2. HD. 2006/3323 E., 2006/9531 K., 14.06.2006 T.; **Tablo IXX**: Y. 2. HD. 2020/3379 E., 2020/3972 K., 22.09.2020 T.

⁷⁴³ **Tablo X**: Y. 2. HD. 2016/19269 E., 2018/8438 K., 03.07.2018 T.

⁷⁴⁴ **Tablo II**: Y. HGK. 2017/2709 E., 2020/987 K., 02.12.2020 T.; **Tablo VII**: Y. 2. HD. 2012/8222 E., 2012/27653 K., 20.11.2012 T.

⁷⁴⁵ **Tablo XLVIII**: Y. 2. HD. 2013/16163 E., 2013/29254 K., 11.12.2013 T.

⁷⁴⁶ **Tablo X**: Y. 2. HD. 2013/1095 E., 2013/13680 K., 14.05.2013 T.

⁷⁴⁷ **Tablo XXIX**: Y. 2. HD. 2016/6534 E., 2017/12364 K., 08.11.2017 T.

fiziksel şiddet ve güven sarsıcı davranışların karşı karşıya geldiği durumlarda neredeyse her zaman eşit kusur tespiti yapıldığı görülmektedir⁷⁴⁸. Fakat bu formülle uyuşmayan kararlar da bulunmaktadır⁷⁴⁹.

Ağır derecede kabul ettiğimiz kusurlu davranışları işleyenler ise orta derecedeki kusurlu davranışları işleyenlerden ağır kusurlu sayılır⁷⁵⁰. Fakat iki tane orta derecede kusurlu davranışla karşılaştıklarında yine eşit kusur tespiti yapılır⁷⁵¹. Bunlar kendi aralarında da eşittir⁷⁵². Bunları kendimizce belirlediğimiz ağır derecede kusurlu davranışlar kategorisine aldık. Ağır derecede kusurlu davranışlara sadakat yükümlülüğünü ihlal⁷⁵³ ve zulüm boyutunda fiziksel şiddet⁷⁵⁴ girmektedir.

Ekteki tablolarda içeriği anlaşılamayan hakaret ve benzeri davranışlar hafif derecedeki kusur kapsamına, içeriği anlaşılamayan fiziksel şiddet davranışları ise orta derecedeki kusur kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla bunların bulunduğu kararlar formüle aykırı gibi görünse de aslında bu durum tespit edilen vakıaların Yargıtay'ın karar metinlerine ayrıntısıyla yansımamasından kaynaklanır. Bunların hiçbir zaman bir alt kademeye inemediğini ve en fazla bir kademe yükselebildiğini göz önünde tutmak gerekecektir. İçeriğini bilmediğimiz kararları eklememiz gereksiz gibi gelebilirse de, fiziksel şiddetin hiçbir zaman hafif derecede kusurlu davranış sayılmadığını ve hakaret benzeri davranışlarınsa hiçbir zaman ağır derecede kusurlu davranış sayılmadığını gösterebilmemiz için bunları da eklememiz gerekmiştir⁷⁵⁵. Benzer bir durum birlik

⁷⁴⁸ **Tablo X**

⁷⁴⁹ **Tablo XXII; Tablo XXIII**

⁷⁵⁰ **Tablo VII**

⁷⁵¹ **Tablo I**

⁷⁵² **Tablo I**

⁷⁵³ **Tablo I; Tablo II; Tablo III; Tablo IV; Tablo V**

⁷⁵⁴ **Tablo I:** Y. 2. HD. 2023/5084 E., 2023/3679 K., 05.07.2023 K.; **Tablo II:** Y. 2. HD. 2012/12694 E., 2012/17520 K., 25.06.2012 T.; **Tablo VII:** Y. 2. HD. 2014/28064 E., 2015/13273 K., 22.06.2015 T.; Y. 2. HD. 2019/3833 E., 2019/10394 K., 21.10.2019 T.

⁷⁵⁵ Yani mesela hakaret çok ağır bile olsa, sadakatsizlikle karşılaştığında her zaman daha az kusurludur. Fiziksel şiddet sadece bir tokattan ibaret bile olsa salt kıskanç ve baskıcı tutumdan daha ağır kusurlu bir davranış olmaya devam eder.

görevlerini yerine getirmeme olarak ifade edilen kusurlarda da karşımıza çıkabilmektedir. Zira bu çok geniş bir tabir olup, çok sayıda vakıayı veya sadece bir vakıayı da ifade edebilir. Bu da net bir sonuca ulaşmayı zorlaştırır.

Sürekli veya tekrarlanan fiziksel şiddetin de ağır derecede kusurlu bulunduğu çok sayıda karar bulunmasından⁷⁵⁶ ötürü bunları tablolarda ağır derecede kusur olarak sınıflandırsak da, şiddetin kusur yoğunluğunu artıran asıl unsurun tekrarlanmış olması değil, şiddetin zulüm boyutuna ulaşip ulaşmadığı olduğu anlaşılmaktadır. Zira sürekli şiddetin ağır değil de orta derecede kusur yoğunluğuna da sahip olduğu kararlar bulunduğu gibi⁷⁵⁷, sürekli olup olmadığı anlaşılamayan şiddet kusurunun da orta değil de ağır derecede yoğunluğa sahip olduğunu düşündürten kararlara rastlanır⁷⁵⁸. Diğer yandan, şiddetin hem ağır hem de sürekli olmasının ağır fiziksel şiddetten daha ağır seviyede bir kusur olarak kabul edildiğini de söyleyemiyoruz. Yani karar metinlerinden anlaşıldığı üzere şiddetin kusur yoğunluğu belli bir seviyeden sonra zaten artmamaktadır. Mesela bir karardan örnek vermek gerekirse, hayati tehlikeye sebep olacak kadar dövenin daha öncesinde de şiddet eylemleri olsa bile karşısında sadakatsizlik varsa eşit kusur vardır⁷⁵⁹. Şiddetin tekrarlanması, şiddetin ağırlaştığına işaret edebilse de bu her zaman şiddetin zulüm boyutuna geldiği anlamına gelmemektedir.

Karşılıklı kusurların aynı neviden olduğu durumlarda, ortada başka bir kusurlu davranış da yoksa bunların ağırlığı formüle bağlı kalmadan ölçülebilecektir. Mesela eşlerden birinin şiddetinin, diğer eşin şiddetinden ağır kusurlu sayılması için illa ki zulüm boyutuna çıkmasına gerek yoktur. Farklı neviden kusurların bulunduğu durumlarda

⁷⁵⁶ **Tablo I; Tablo VII**

⁷⁵⁷ Örneğin toplamda üç kararın yer aldığı Tablo III'deki tüm kararlarda içeriklerini bilmediğimiz boyutlarda sürekli şiddetin yer aldığı görülmektedir. Bunları orta derecede saydığımız vakit kararlar formülle uyumaktadır. Ayrıca toplamda sekiz kararın yer aldığı Tablo VI'daki kararların 7 tanesi sürekli şiddet içermekte ve bunların aslında varsaydığımız şekilde ağır değil, güven sarsıcı davranış gibi orta derecede kusurda olduğu anlaşılmaktadır.

⁷⁵⁸ **Tablo VI:** Y. 2. HD. 2011/17163 E., 2012/13436 K., 17.05.2012 T.; Y. 2. HD. 2015/4384 E., 2015/5721 K.; 26.03.2015 T.; **Tablo XIII:** Y. 2. HD. 2012/2970 E., 2012/22333 K., 24.09.2012 T.

⁷⁵⁹ **Tablo II:** Y. 2. HD. 2012/12694 E., 2012/17520 K., 25.06.2012 T.; Benzer şekilde **Tablo I:** Y. 2. HD. 2023/5084 E., 2023/3679 K., 05.07.2023 K.

formül işe yararken burada gerekmez. Mesela taraflardan birinin bir defa fiziksel şiddetine karşılık diğerinin birden çok şiddeti varsa birden çok şiddet gösteren ağır kusurlu sayılmalıdır⁷⁶⁰. Benzer şekilde taraflar karşılıklı şiddet uygulamış olsalar bile birinin şiddetinin daha ağır olduğu anlaşılıyorsa o taraf daha ağır kusurludur⁷⁶¹.

Duygusal şiddetin adi ve ağırlaşmış hallerini yukarıda “Duygusal Şiddet” başlığında örneklediğimiz için burada hatırlatmakla yetiniyoruz. Hakaret ve itham gibi davranışların adi hallerinde hafif derecede kusur söz konusuyken, bunların ağırlaşmış halleri orta derecede kusurlu davranışlara girmektedir.

Davranışın kusurlu sayılması için doğrudan eşe işlenmesi gerekmez. Çokça karşılaşıldığı üzere eşlerin birbirlerinin aile üyelerine karşı da hakaret edebildiğini veya şiddet uygulayabildiğini görmekteyiz. Bunlar da kusurlu davranışlardır. Fakat aynı neviden kusurlu davranışın hem eşe hem de ailesine işlendiği durumlarda, mesela hem eşe hem de annesine şiddet gösterildiğinde, bunları ayrı kusurlar olarak değerlendirmektense aynı olarak değerlendirdiğimizde daha doğru sonuçlar elde ettiğimizi fark ettik⁷⁶².

⁷⁶⁰ “...iki tarafında birbirine fiziksel şiddet uyguladıkları ve eşit kusurlu oldukları gerekçesiyle, erkeğin boşanma davası kabul edilerek tarafların boşanmalarına karar verilmiştir. Yapılan yargılama ve toplanan delillerden; erkeğin eşine birden çok kez fiziksel şiddet uyguladığı ve bu nedenle kadına oranla ağır kusurlu olduğu anlaşılmaktadır...” Y. 2. HD. 2015/21611 E., 2016/16357 K., 21.12.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷⁶¹ “...Dosya kapsamındaki ceza mahkemesi kararına göre, taraflar arasında yaşanan 15/10/2017 tarihli son olayda taraflar birbirlerine fiziki şiddet uygulamış olmakla birlikte, ceza dosyasındaki adli raporlara göre erkeğin eşine uyguladığı şiddetin ağırlığı ve derecesi kadına göre fazladır. Ceza yargılamasında tarafların temel cezaları belirlenirken esas alınan bu hususun bölge adliye mahkemesince kusur belirlemesinde dikkate alınmaması doğru görülmemiştir. Yine, davacı kadın dava dilekçesinde eşinin annesinin son olayda kendisine şiddet uyguladığına vakıa olarak dayanmış ve ceza yargılaması sonunda kadına şiddet uygulayan erkeğin annesi hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği anlaşılmıştır. Bu itibarla, boşanmaya neden olan ve gerçekleşen olaylarda son olayda eşine şiddet uygulayan ve annesinin şiddetine engel olmayan erkek, son olayda eşine şiddet uygulayan kadına nazaran ağır kusurludur. Bölge adliye mahkemesince tarafların eşit kusurlu olduğuna hükmedilmesi doğru bulunmamıştır...” Y. 2. HD. 2021/4500 E., 2021/6479 K., 27.09.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷⁶² Tablolarda birçok örneği vardır. Örneğin: “...erkeğin eşine fiziksel şiddet uyguladığının ve hakaret ettiğinin; kadının ise eşine ve ortak çocuklara fiziksel şiddet uyguladığının ve eşine hakaret ettiğinin, netice itibarıyla boşanmaya sebep olan olaylarda tarafların eşit kusurlu olduklarının anlaşılmasına göre yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun olan hükmün ONANMASINA...” Y. 2. HD. 2017/3588 E., 2018/9922 K., 25.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Kusurlu davranışa özel hukuki sebebin uygulanması onu sırf bu nedenle kusur terazisinde ağırlaştırmaz. Mesela zina ve sadakatsizlik karşı karşıya geldiğinde eşit kusur tespiti yapıldığı gibi⁷⁶³, zinanın karşısına sadakatsizlikle eş kusurda sayılacak farklı davranışların geldiği durumlarda da eşit kusur tespitinin yapıldığını görmekteyiz⁷⁶⁴. Dolayısıyla hangi hukuki sebebin uygulanıp uygulanmadığı önemli olmadan vakianın boyutuna bakılacağını söyleyebiliriz. Küçük düşürücü suç işlemenin boşanma davasında yapılacak kusur kıyasındaki ağırlığı ise işlenen suçun niteliğine göre değişebilecektir. Bu konuda yeterince Yargıtay kararı bulunmamakla birlikte, doğrudan eşe karşı işlenmeyen fakat onun için evliliği sarsmasına yol açan bir eylem söz konusu olduğundan salt küçük düşürücü suçun işlenmiş olmasının hafif derecede kusurlu bir davranış olduğunu söyleyebiliriz. Yine de işlenen suçun niteliğine ve sonuçlarına göre kusurun ağırlığı artabilecektir. Örneğin cinsel taciz eylemi aynı zamanda bir güven sarsıcı davranıştır. Yargıtay da iş yerindeki bir kadına cinsel taciz suçunu işleyerek güven sarsıcı davranan kocaya karşılık diğer eşin basit fiziksel şiddette bulunduğu bir olayda tarafları eşit kusurlu kabul etmiştir⁷⁶⁵. Cinsel saldırı ve nitelikli cinsel istismar ise sadakatsizlik olarak nitelendirilebilir.

Son olarak belirtmek isteriz ki, kararları geniş çapta değerlendirerek bir sonuca ulaşmamızı zorlaştıran tek durum tespit edilen vakia detaylarının Yargıtay'ın karar metinlerine yansımaması da değildir. Üst mahkemelerin, ilk derece mahkemelerine kıyasen kusur tespitlerini daha net ve öz şekilde sıraladığını gözlemliyoruz. Fakat ilk derece mahkemesinin yaptığı kusur kıyasının doğru bulunduğu kararlarda bölge adliye mahkemeleri ve Yargıtay kusur tespitlerini genellikle kendisi yeniden sıralamaz. İlk derece mahkemesi kararlarında belirtilen kusurlu davranışların nasıl kıyasa gireceğini de,

⁷⁶³ **Tablo I:** Y. 2. HD. 2011/12930 E., 2012/22444 K., 25.09.2012 T.

⁷⁶⁴ **Tablo I:** Y. 2. HD. 2015/26395 E., 2017/4021 K., 05.04.2017 T.; Y. 2. HD. 2021/7833 E., 2021/8923 K., 29.11.2021 T.

⁷⁶⁵ Y. 2. HD. 2010/16468 E., 2011/17524 K., 31.10.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

kendimizce “Yargıtay bizce bu şekilde yapardı.” diyerek değerlendirmek zorunda kaldık⁷⁶⁶.

2. Mazur Görülen Kusur Farkı

Toplanan kusurlar kıyaslandığında, az kusurlu görünen eşin en azından bir tane orta derecede (veya iki tane hafif derecede) kusuru olması durumunda, hafif derecedeki kusur farkını yok sayarak eşit kusur tespiti yapılmaktadır⁷⁶⁷. Arada az kusur farkı varken eşit kusur tespiti yapmaya olan meyile Yargıtay’ın eski kararlarında da rastlamak mümkündür. Yalçinkaya/Kaleli bu durumu, kusur ibresinin az farkla taraflardan birine kayması durumunda aşırı titizlik gösterilmemesi gerektiği düşüncesiyle açıklamaktaydı⁷⁶⁸. Doktrinde bu durum, hakimin istikrarlı ve tutarlı kusur kıyası yapması hayatın olağan akışına aykırı olacağından eşit kusur tespitinin aynı zamanda kolayla geldiği şeklinde de açıklanmıştır⁷⁶⁹. 1988 yılı değişikliğinden önceki Eski Medeni Kanun döneminde ağır kusurlu eş dava açamadığından, tarafları eşit kusurlu saymanın önemi kendisini bu hususta göstermekteydi. Şimdiyse en önemli sonucu nafaka ve tazminat hususunda göstermektedir. Bizce Yargıtay’ın bu tutumu devam ettirmesinin sebebi, maddi gerçeklerin adli gerçeğe çevrilmesindeki güçlüğü farkında olduğu için mali açıdan kötü duruma düşecek olan tarafın nafaka hakkını güvenceye almaktır. Evet, bu sebeple bazen

⁷⁶⁶ Örneğin Tablo XXVII’ye eklediğimiz Y. 2. HD. 2023/7551 E., 2024/4539 K., 11.06.2024 T. sayılı kararda kusura ilişkin kısım “...İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; kadının, eşini sevmediğini ve istemediğini söylediği, bu nedenle yatağını ayırdığı, ayrı odada kaldığı, sürekli telefon ile meşgul olduğu, bu nedenle ev işlerine yeterince vakit ayırmadığı, kendine zarar vereceği, intihar edeceği tehdidinde bulunduğu; erkeği ise; “gel kardeşini al götür” dediği, bu beyana göre kadının evi nedensiz terk etmediği, erkeğin ailesinin kadını küçümsediği, “şerefsiz” dediği, erkeğin bu eylemlere sessiz kaldığı...” şeklindedir. Bu kararda kadına kusur olarak eşini sevmediğini söylemeyi, istemediğini söylemeyi, yatakları ayırmasını ayrı ayrı kusurlar olarak yüklemedik. Bu üçü de aynı bağlamda değerlendirilebileceğinden tek bir hafif kusurlu davranış gibi ele aldık. Fakat başka bir olayda örneğin “hakaret ve aşağılama” diye belirtme yapılmışsa, bu durumda da bunlar aynı bağlamda değerlendirilebilse bile büyük ihtimalle kusur yoğunluğunun artırıldığı işaret edilmiştir. Bu konudaki görüşlerimizi “Duygusal Şiddet” başlığında belirtmiştik.

⁷⁶⁷ **Tablo II; Tablo IV; Tablo XI; Tablo XII; Tablo XIV; Tablo XXV; Tablo XXVII; Tablo XXXVI; Tablo XXXVII; Tablo XXXIX; Tablo XLI; Tablo XLIII**

⁷⁶⁸ Yalçinkaya/Kaleli, **a.g.e.**, s. 1204-1205

⁷⁶⁹ Kaya Kızılırmak, **a.g.e.**, s. 65

tazminat hakkından da mahrum kalınabilir. Fakat mevzuatımız çerçevesinde cinsiyetçi olmaksızın kadının haklarını büyük ölçekte güvence altına alan başka bir uygulama düşünülemezdi. Biz bu uygulamayı yerinde buluyoruz.

Kusur kıyası sonucunda daha ağır kusurlu görünen eşin toplamda sadece -iki hafif veya bir orta- derecede kusurlu davranışının bulunması durumunda ise eşit kusur tespiti yapılmamaktadır⁷⁷⁰. Dolayısıyla hafif kusur farkının göz ardı edilmesi için öncelikle kusur yoğunluğunun bunun üstüne ulaşmasının gerektiğini söyleyebiliriz. Aksi kararlar olsa da, bunların çoğunda içerikleri bilinmeyen hakaret gibi duygusal şiddet davranışları vardır⁷⁷¹. Adi hakaretleri hafif, ağır hakaretleri ise orta derecede kusurlu davranışlar olarak kabul etsek de, karar içeriğinden anlaşılamayanları genel olarak hafif olarak nitelediğimizi belirtmiştik.

Hafif derecedeki kusur farkına rağmen eşit kusur tespiti yapma yönündeki kuralla uyuşmayan kararlar olsa da bunlar azınlıktadır⁷⁷². Fakat özellikle son yıllarda sadakatsizlik davranışının karşısına üç tane hafif (veya bir hafif ve bir orta) derecede kusurlu davranış geldiğinde sadakatsizlik yapanın ağır derecede kusurlu olduğunun kabul edilebildiğini görüyoruz⁷⁷³.

Hafif dereceyi aşan kusur farklarının bulunduğu durumlardaysa eşit kusur tespitinin yapılmadığı görülmektedir⁷⁷⁴. Aksi kararlar da olsa da⁷⁷⁵, bunların çoğunda içeriği bilinmeyen hakaret veya şiddetin yer aldığı görüldüğünden aslında formül dışında

⁷⁷⁰ **Tablo XVII; Tablo XXX**

⁷⁷¹ **Tablo XVI; Tablo XXIX**

⁷⁷² **Tablo III, Tablo V, Tablo XIII Tablo XV, Tablo XXVI, Tablo XXVIII, Tablo XL, Tablo XLII, Tablo XLIV**'deki kararlar aradaki kusur farkı hafif olmasına rağmen eşit kusur tespitinin yapılmadıkları kararları içermektedir. Bu kararların çoğunda zaten hakaret ve şiddet gibi içeriğini bilmeden formüle göre kusur derecesini tespit edemeyeceğimiz davranışlar yüklenmiş olmakla birlikte, bazılarında hakaret ve şiddet olmadığından istisnai durumlara da rastlanıldığı anlaşılmaktadır.

⁷⁷³ **Tablo V**; Benzer olaylarda eşit kusur tespitlerini ise Tablo IV'deki eski kararlarda görüyoruz.

⁷⁷⁴ **Tablo VII; Tablo IX; Tablo IXX; Tablo XX; Tablo XLV; Tablo XLVII**

⁷⁷⁵ **Tablo VI; Tablo VIII; Tablo XVIII; Tablo XXI; Tablo XXXI; Tablo XLV; Tablo XLVII; Tablo LIII**

kaldıklarını söylemek güçtür. Karşılıklı kusur yoğunluğunun fazlaca olduğu hallerde ise hafif dereceyi aşan kusur farkının fazlaca göz ardı edilebildiği görülmektedir⁷⁷⁶.

⁷⁷⁶ Karşılaştırma için: **Tablo VIII** ve **Tablo IX**; **Tablo XLIX** ve **Tablo L**; **Tablo LI** ve **Tablo LII**

III. BÖLÜM

KUSUR BELİRLEMESİNDE ÖZELLİK ARZ EDEN HUSUSLAR

Boşanma hukuku uygulamasında kusur belirlemesini, kusurlu davranışların tespiti ve bunun akabinde tarafların kusurlarını kıyaslayarak kusur ağırlığını bulma işlemi olarak tanımlayabiliriz. Bu işlem sonucunda eşlerin tamamen kusurlu, ağır kusurlu, eşit kusurlu, az kusurlu veya kusursuz olduğuna ilişkin tespit yapılmış olacaktır⁷⁷⁷. Boşanmanın mali sonuçlarına olan etkisi sebebiyle oldukça önemli bir husus olan kusur belirlemesi kararın hüküm kısmında değil gerekçesinde yer almakta olup, boşanmadan sonra istenen yoksulluk nafakası ve tazminatlar için de bağlayıcı etkiye sahiptir. Bu nedenle kusur belirlemesi gerekçede açık olmalı, taraflara yüklenen kusurlu davranışlar belirtilerek sonucunda kusur kıyası yer almalıdır. Örneğin gerekçeli kararda “diğer kusurlu davranışlar” diye yapılan bir açıklama kabul edilemez⁷⁷⁸.

A. TMK m. 166/2’DEN KAYNAKLANAN USULİ SORUNLAR

TMK m. 166/2 hükmünde sadece evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine özgü bir def’i hakkı tanınarak, evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine dayalı

⁷⁷⁷ “...Yargıtay boşanma davalarında temyiz incelemesi aşamasının daha sağlıklı yürütülebilmesi amacıyla; her bir davada verilecek olan boşanma kararı, fer’ileri ve boşanmanın malî sonuçları yönünden yapılacak denetlemeye uygun şekilde, tarafların boşanmaya sebep olan olaylarda gerçekleşen kusurlu davranışları belirtildikten sonra eşlerin kusurluluk durumlarını ise “kusursuz, az kusurlu, eşit kusurlu, ağır kusurlu veya tam kusurlu eş” şeklinde belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir...” Y. HGK. 2021/851 E., 2022/902 K., 14.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. HGK. 2019/524 E., 2022/1272 K., 11.10.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁷⁷⁸ “...kadının kusurlu davranışının ise güven sarsıcı davranış ve süregelen diğer kusurlu davranışları” şeklinde gerekçeye yer verilmiştir... hangi olayların sabit olduğu belirtilmemiştir. Açıklanan nedenlerle karar gerekçesiz olup, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 297/1-c maddesindeki unsurları içermemektedir. Bu haliyle gerekçesiz şekilde karar oluşturulması usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2020/6416 E., 2021/2037 K. 09.03.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

boşanma hükmü kurulacağı zaman davalının ayrı bir dava açmaksızın o davada ileri sürdüğü kusurların da dikkate alınacağı öngörülmüştür. Bu şekilde genel ve özel boşanma sebeplerinde davalının haklarında farklılıklar yaratılması Yargıtay’ın boşanma usulünde, usul hukukçularının benimsemediği bazı uygulamaları benimsemesine yol açmıştır.

TMK m. 166/2 hükmünün uygulamadaki algılanış biçimi öncelikle hakimin hukuki normu re’sen seçmesini engellemiş; bunun sonucunda derdestlik, kesin hüküm, terditli talep yığılması, talebin aydınlanması gibi hususlarda boşanma yargılamasına özgü uygulamalara yol açmıştır.

1. Sorunlar

a) Hakim Hukuki Sebebi Re’sen Seçmemesi

Türk hukukunda HMK m. 33 hükmüyle temelini bulan hakimin hukuku re’sen uygulaması ilkesi (iura novit curia) uyarınca hakimin tarafların bildirdiği hukuki sebeplerle bağlı olmadığı kabul edilmektedir⁷⁷⁹. Hakim öncelikle uyuşmazlığın çözümünde uygulanabilecek hukuk kurallarını belirler; ardından bu hukuki sebeplerin uygulanabileceği vakıaları tespit eder⁷⁸⁰. Tarafların görevi sadece vakıaları bildirmek olup, hukuki nitelendirmeyi yapacak olan hakimdir⁷⁸¹. Dolayısıyla taraflar hukuki sebebi yanlış bildirse de bir önemi olmaz, hakim doğrusunu uygular; hiç bildirmezlerse de sorun yoktur, hukuki sebep dava dilekçesinin zorunlu unsurlarından dahi değildir⁷⁸².

Durum böyle olmakla beraber, TBK m. 60 hükmüyle hakimin uygulayacağı hukuk kuralını re’sen seçmesi kuralıyla uyuşmayan bir düzenleme yapılmıştır⁷⁸³. Bu

⁷⁷⁹ Serpil Işık, “Medeni Usul Hukuku Açısından 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 60’ıncı Maddesinin Değerlendirilmesi”, *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, 2023, s. 393-394

⁷⁸⁰ Işık, *a.g.e.*, s. 394

⁷⁸¹ Işık, *a.g.e.*, s. 394

⁷⁸² Işık, *a.g.e.*, s. 395-396

⁷⁸³ TBK m. 60: “Bir kişinin sorumluluğu, birden çok sebebe dayandırılabilirse hâkim, zarar gören aksini istemiş olmadıkça veya kanunda aksi öngörülmedikçe, zarar görene en iyi giderim imkânı sağlayan sorumluluk sebebine göre karar verir.”

düzenlemeye göre zarar gören aksini isterse uygulanacak hukuk normunu kendisi belirleyebilir. HMK m. 33 ile olan uyumsuzluğu sebebiyle tartışma yaratan bu hüküm, HMK m. 26’da düzenlenen taleple bağıllık kuralı kapsamında açıklanmaya çalışılsa da, talebin medeni usul hukukunda sadece talep sonucuna denk gelmesi ve hukuki sebeple alakası olmadığı gerekçesiyle hakimin yine de davacının TBK m. 60 uyarınca bildirdiği hukuki sebeple bağılı olmayacağı savunulmaktadır⁷⁸⁴.

TBK m. 60 uyarınca hakimi ileri sürülen hukuki sebeple bağılı tutmak, dava sebebine ilişkin teorilerden benimseyeni azınlıkta olan ferdileştirme teorisine yakınlık göstermesi sebebiyle eleştirilmektedir⁷⁸⁵. Bu teoriye göre dava sebebi, hukuki sebeptir. Dolayısıyla hukuki sebep, dava dilekçesinin zorunlu unsurlarındandır. Yani TBK m. 60 düzenlemesi hakimin dava sebebiyle bağıllığı açısından açıklanmak istenmiştir. Benzer bir yaklaşım, sorunları ortaya koyduktan sonraki olası çözüm arayışımızda bizim de işimize yarayacaktır.

Doktrinde TBK m. 60 hükmünün hakimin hukuku re’sen uygulayacağı yönündeki ilkenin uygulamasını engelleyip engelleyemeyeceği üzerinde durulmuşken bu meselenin boşanma açısından üzerine yeterince düşülmemiştir. Zira Türk Medeni Kanunu’nda açık bir düzenleme bile olmamasına rağmen, aşağıda açıklayacağımız nedenlerle boşanma davasında hakim tarafların bildirdikleri hukuki sebeplerle bağılıdır. Ve bu bağıllık, boşanmada davacı hukuki sebep de ileri sürmek zorunda olduğundan her halükarda mevcuttur, sadece aksi belirtildiğinde bile değil.

Boşanma uygulamamızda davalının kusur iddiasında ve dolayısıyla da nafaka ile tazminat talebinde bulunup bulunamayacağı hususu, hukuki sebebe göre farklı değerlendirilmektedir. Aslında nafaka ve tazminat taleplerine kusur belirlemesine göre hükmedildiğinden, sırf buna ilişkin hükümlerin dahi davalının kusur iddiasında bulunması için yeterli olduğu düşünülebilir. Fakat bizim boşanma uygulamamızda sırf boşanmanın

⁷⁸⁴ Işık, **a.g.e.**, s. 398-400

⁷⁸⁵ Işık, **a.g.e.** s. 403

fer'ileri bundan etkilenecek diye davalıya kusur ileri sürme hakkı verilmez. Oysa TMK m. 166/2 hükmünde “...davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır...” denilerek davalıya da kusur iddiasında bulunma hakkı verilmiştir. Fakat “...Yukarıdaki fıkra da belirtilen hâllerde...” denilerek hüküm sadece evlilik birliğinin sarsılmasına dayanan boşanmalarla sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla boşanma uygulamamızda davalının kusur iddialarının sadece genel sebebin uygulanacağı boşanma davalarında dikkate alınacağı kabul edilir.

TMK m. 166/2'deki özel hüküm sebebiyle sadece evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine dayalı boşanmalarda davalıya kusur iddiası hakkının tanındığının kabul edilmesi aşağıda açıklayacağımız sorunların doğmasına sebep olmuş; bu sorunların çözümü ise hakimın hukuki normu re'sen seçmesi engellenerek sağlanmıştır. Dolayısıyla hakimın davacının dayandığı hukuki sebeple bağlı olmasının böyle bir kabulde yol açabileceği sorunlardan başlanarak konu anlatılacaktır.

Davacının evlilik birliğinin sarsılmasına dayandığı durumlarda, davalının, kusur iddiasında bulunabileceğine ve dolayısıyla nafaka ile tazminat isteyebileceğine ilişkin haklı bir beklentisi vardır. Oysa davacı ağır hakarete uğradığı iddiasıyla evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine dayanırsa ve hakim bunun üzerine hukuki sebepleri re'sen yarıştırmak onur kırıcı davranıştan boşanmaya karar verirse, davalının ispatladığı kusurlar hükme esas alınamayacağından, davalı, tüm kusur iddialarını, ispat faaliyetlerini ve nafaka ile tazminat taleplerini boşuna yapmış olacaktır. Bu durumda da sürpriz karar yasağı ihlal edilmiş olur. Sürpriz karar yasağını biraz sonra anlatacağız.

Davacının özel hukuki sebebe dayandığı boşanma davasında iddiasını kanıtlaması durumunda hakimın genel hukuki sebebi uygulaması mümkün olmaz. Çünkü davacının aleyhine olacak şekilde dayanılan hukuki sebep hakim tarafından genişletilerek davalıya da kusur iddiasında bulunma hakkı veren evlilik birliğinin sarsılması genel sebebi seçilemez.

Davacının özel hukuki sebebe dayanarak açtığı boşanma davasında, örneğin zinada, hakim eylemin güven sarsıcı davranış boyutunda kaldığını düşünerek genel sebepten boşanmaya karar verirse, davalıya kusur iddiasında bulunma ve nafaka ile tazminat isteme hakkı tanınmadan TMK m. 166'ya dayalı boşanma kararı verilmiş olacaktır. Oysa davalı, kendisine kusur iddiasında bulunma hakkı en başta verilmediğinden, özel hukuki sebep gerçekleşmediği için en azından davanın reddini beklemiştir. Sonradan genel hukuki sebeple kabul kararıyla karşılaşması sürpriz karar yasağını ihlal eder.

Toparlayacak olursak, ilk senaryoda davalıya kusur iddiasında bulunma hakkı verilmesine rağmen dava sonunda bunlar ispatlansa bile hiçbirisi hükme esas alınmayarak sürpriz karar yasağı ihlal edilmektedir. İkinci senaryoda, davacının lehine olan hukuki sebep yerine aleyhine olan hukuki sebep seçilerek davalıya da kusur iddiasından bulunma hakkı verildiğinden davacının hakları zedelenmektedir. Üçüncü senaryoda ise davalıya kusur iddiasında bulunma hakkı verilmemesine rağmen dava sonunda aslında kusur iddiasında bulunabileceği anlaşılmakta ama iş işten geçmiş olduğundan yine sürpriz karar yasağı ihlal edilmektedir. Boşanma uyuşmazlıklarında sık sık karşılaşılabilecek bu sorunların hepsine hakimın hukuk normunu re'sen seçmesi sebep olmaktadır.

Sürpriz karar yasağı, tarafların yargılamanın gidişatına göre beklemediği bir kararlar karşılaşmalarını önlemektedir⁷⁸⁶. Hakim davayı belirli bir hukuki sebebi uygulayarak yürütmekteyse, belirli bir hukuki sebebin uygulanacağı ara kararlardan ve hatta hakimın davranışlarından anlaşılmaktaysa, tarafları uyarmaksızın farklı bir hukuki sebebe dayalı hüküm kurulamaz⁷⁸⁷. Yani davacının genel sebebe dayanmasının üzerine doğal olarak davalının kusur iddiaları da değerlendirilmeye başlanmışsa artık özel hukuki sebepten boşanma kararı verilemez; davacı özel sebebe dayandığı için davalının kusur

⁷⁸⁶ Nur Bolayır, **Medeni Usul Hukukunda Hakimın Hukuku Re'sen Uygulaması**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2019, s. 108

⁷⁸⁷ Bolayır, **Hakimin Hukuku Re'sen Uygulaması**, s. 108

iddiaları tahkikata konu edilmemişse, dava sonunda genel sebeple boşanma davası kabul edilemez.

Ayrıca boşanma davalarına özel olarak, hakimin - tarafları sonradan uyararak başka bir hukuki sebebi uygulaması- da söz konusu olamaz. Aslında ayrı bir boşanma davası yoksa ve boşanma kesinleşene kadar da ayrı bir boşanma davası açılmayacaksa özel hukuki sebepten boşanma kararı verilmesi davacının lehine olabilir, bu durumda davalının ispatladığı kusurlar boşa gitse bile en azından önceden uyarılmış olacağından sorun olmadığı düşünülebilir. Ama eğer davacıya karşı açılmış veya -boşanma kesinleşene kadar- açılacak ayrı bir boşanma davası varsa, davacı, davalıyı daha ağır kusurlu göstermek için, davasında ileri sürdüğü ama özel hukuki sebebin uygulanmadığı diğer kusurlu davranışların da davalıya yüklenmesini isteyecektir. Bunun içinse hakimin hukuki sebepleri re'sen yarıştırmaksızın davacının dayandığı evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebiyle hüküm kurması gerekir. Yani anlaşılacağı üzere boşanma uyuşmazlığının tek bir davayla çözülmek zorunda olmaması ve kanun yolundayken bile yeni boşanma davalarının açılabilmesi, hakimin hangi hukuki sebebin davacı lehine olacağını -hüküm aşamasında bile- bilmesini imkansızlaştırır ve bu sorumluluk hakime yüklenemez.

Hakimin belirli bir hukuki sebebe göre tahkikatı yürütmesine rağmen farklı hukuki sebepten boşanma kararı verebileceği istisnai durum ise hukuki sebeplerin kademelendirildiği boşanma davalarıdır. Bu durumda davacının hangi hukuki sebebe öncelik vermek istediği önceden belli olduğundan davacının da davalının da hakları zedelenmez.

Sonuç olarak, davalıya kusur iddiasında bulunma hakkını sadece TMK m. 166/2'nin verdiğini kabul eden boşanma sistemimizde hakimin hukuki sebebi re'sen seçmesinin sebep olduğu tüm sorunların⁷⁸⁸, davalının nasıl bir pozisyonda yer alacağındaki belirsizlikten kaynaklandığı görülür. Davalının -davanın başından beri-

⁷⁸⁸ Yukarıda örneklediğimiz üç senaryo bu sorunlardandır.

alacağı pozisyon davacının dayandığı hukuki sebebe göre belirleneceğinden, hakimin uygulanacak hukuk normunu -hükmü verirken- belirlemesi mümkün değildir. Davalı, kusur iddiasında bulunma ve nafaka ile tazminat talep etme hakkı olup olmadığını bilmek için davacının genel sebebe mi yoksa özel sebebe mi dayandığını, bir diğer deyişle davaya uygulanacak hukuk normunu -yargılamanın başında- bilmek zorundadır. Boşanma uygulamasında davacının hukuki sebep bildirme zorunluluğunun ve hakimin bu hukuki sebeple bağlı olmasının sebebi işte davalının pozisyonuna ilişkin bu soruna çözüm yaratmaktır. Fakat bu çözüm beraberinde yeni sorunlarla gelir.

b) Derdestlik Sorunu

Dava şartı derdestlikten söz etmek için iki davadaki talep sonucunun (boşanma) aynı olması yeterli değildir. Bunun için iki davanın tarafları⁷⁸⁹, dava konusu⁷⁹⁰ (usuli talep) ve dava sebepleri⁷⁹¹ (vakıalar) aynı olmalıdır⁷⁹². Hukuki sebeplerin aynı olmasının ise önem arz etmediği kabul edilir⁷⁹³. Dolayısıyla boşanma kesinleşmedikçe, bir diğer deyişle evlilik devam ettikçe yeni vakıalara dayanarak yeni boşanma davalarının açılması mümkündür. Uygulama da bu yöndedir. Zaten dava tarihinden sonra gerçekleşen olayların o davada ileri sürülemeyeceği yönündeki kökleşmiş ilkenin⁷⁹⁴ etrafından dolanmak başka şekilde mümkün değildir.

Sorun, aynı vakıaya dayanarak farklı hukuki sebeplerle boşanma davası açılıp açılmayacağı noktasında toplanmaktadır. Zira bir önceki başlıkta ortaya koyduğumuz

⁷⁸⁹ Kemal Oğulcan Özdemir, Medeni Usul Hukukunda Derdestlik, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023, s. 62; Süha Tanrıver, Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Adalet Yayınevi, 2. Bası, Ankara, 2007, s. 62

⁷⁹⁰ Kemal Oğulcan Özdemir, **a.g.e.**, s. 79; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 71; Dava konusuna ilişkin tanımlar için: Meltem Ercan Özler, “Medeni Usul Hukuku’nda Dava Konusu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya, 2019, s. 56-59

⁷⁹¹ Kemal Oğulcan Özdemir, **a.g.e.**, s. 87; Tanrıver, **a.g.e.**, s. 90

⁷⁹² Ayrıca: Kuru/Aydın, **a.g.e.**, s. 388

⁷⁹³ Kemal Oğulcan Özdemir, **a.g.e.**, s. 87; Boşanma davalarında ise önemli olduğuna ileride değineceğiz.

⁷⁹⁴ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararı, 1956/15 E., 1956/15 K., 28.11.1956 T. (Lexpera ET: 23.12.2023))

üzere hakim, boşanma davasını sadece davacının dayandığı hukuki sebep bakımından yürütür. Hukuki sebeplerin aynı olması derdestliğin bir şartı sayılmadığından varılacak sonuç da olumsuz olmaktadır. Örneğin cinsel sadakatsizlik mağduru eş ilk davasında zinaya dayanmışsa, ikinci davasında aynı vakiya dayanarak genel sebeple boşanma davası açamaz. Fakat böylesi bir sonucun HMK m. 114/1-ı hükmünde düzenlenen derdestlik dava şartı kurumunun düzenlenme amacına uygun olduğunu söylemek zordur.

Derdestliğin bir dava şartı olmasının amacı davacının dürüst olmayan davranışlarını önlemek, çelişik kararların önüne geçmek, usul ekonomisini gözetmek ve bu bağlamda kamu yararını gerçekleştirmektir⁷⁹⁵. Fakat hemen aşağıda açıklayacağımız nedenlerle, aynı vakiya dayanarak farklı hukuki sebeplerle boşanma isteyen birinin, derdestlik dava şartıyla korunması amaçlanan bu hukuki değerlerin hiçbirisini ihlal ettiği söylenemez.

Öncelikle, boşanma davası açan davacı özel sebebe dayanmak suretiyle kendisine kusur yüklenmesini engellemesine rağmen eylemin özel sebebin aradığı boyutta olmama riskiyle karşılaşmakta; genel sebebe dayanınca ise kendisine kusur yüklenmesinin önünü açmakla birlikte eylemin belli bir seviyeye varma koşulunu sağlama riskinden kurtulmaktadır. Bu da davacının, durumuna göre iki hukuki sebepten birisini seçmekte olduğu gibi, her iki hukuki sebebe birlikte dayanmakta da hukuki yararı olduğunu gösterir. Bu fayda özellikle zina ve hayata kast durumlarında daha barizdir. Örneğin aynı vakıadan ötürü aynı dava dilekçesinde hem zinaya hem de evlilik birliğinin sarsılmasına dayanan ya da yine aynı vakıadan ötürü farklı dava dilekçelerinden birisinde zinaya diğerinde evlilik birliğinin sarsılmasına dayanan davacı, zinaya dayanmış olduğu için mal rejimine ilişkin haktan faydalanma şansını elde ederken aynı zamanda davranışın sadece güven sarsıcı davranış boyutuna kadar ispatlanabilmesi ihtimaline karşılık boşanma ihtimalini

⁷⁹⁵ Tanrıver, **a.g.e.**, s. 20-29

artırmaktadır. Davacının hukuki yararına olan bu durum, davalının haklarına da zarar vermemektedir.

Bu noktada tek vakıa için ayrı hukuki sebeplere dayanmaktansa, aynı faydanın hiç derdestlik karmaşasına girmemek için hukuki sebepleri terditli ileri sürerek de sağlanabileceği düşünülebilir. Fakat özel ve genel sebebe dayanan terditli davada ilk kademedeki özel sebep kabul edilirse, özel sebebin uygulanmadığı diğer kusurlu davranışlar ispat edilse dahi davalıya yüklenemez. Kademesiz olarak özel ve genel sebebe dayanıldığında ise özel sebebi oluşturmayan vakılardan doğan kusurlar da davalıya yüklenecektir. Yani terditli dava açan davacı ilk kademedeki talebi kabul edilirse kendisine kusur yüklenmesinin önüne geçebilecek olsa da⁷⁹⁶ diğer kusurları yükleme fırsatını kaçıracak; aynı kademede taleplerini ileri sürense kendisine kusur yükleme riskini göze almasına karşılık özel sebebe girmeyen kusurları davalıya yükleyebilecektir⁷⁹⁷. Örneğin, eşinin sadakatsiz olduğu ve kendisine hakaret ettiği iddiasıyla terditli olarak zina ve evlilik birliğinin sarsılmasına dayanan bir davacıya karşı davalı da cevap dilekçesiyle fiziksel şiddet ve güven sarsıcı davranış iddialarında bulunmuş olsun. Tarafların tüm iddiaları sabit bulunursa, sadece ilk kademedeki talep kabul edileceğinden, davalı zinadan ötürü tamamen kusurlu bulunur. Terditli davanın böyle bir avantajı vardır. Davalının da karşı dava açması durumunda ise durum değişecektir. Zira artık davacı-davalının kademelerine bağlı olmaksızın, davalı-davacı ispatladığı tüm kusurları ona yükleyebilecektir. Bu ihtimale önem veren bir davacı aynı dava dilekçesiyle veya farklı dava dilekçeleriyle her iki hukuki sebebe de birlikte dayanmak isteyebilir zira sadece genel sebebin altlayabildiği hakaret davranışının da zinayla birlikte dikkate alınması daha yararına olur⁷⁹⁸.

⁷⁹⁶ İlk kademede özel sebep olduğu için.

⁷⁹⁷ Genel sebep alt kademede kalmadığı için.

⁷⁹⁸ Konuyla ilgili “Yargıtay Uygulaması” başlığında da bilgi bulunmaktadır.

Diğer yandan, hem boşanma davaları birleştirilerek görüldüğünden ve birleştirilmemeleri bozma sebebi yapıldığından⁷⁹⁹ hem de genel ve özel boşanma sebeplerine dayanan taleplerin kabulü zaten farklı koşullara tabi olduğundan, derdestlik dava koşulunun engel olmayı amaçladığı çelişkili karar riski de boşanma davasında neredeyse hiç yoktur.

Birden fazla boşanma sebebinin mahkemece kabul edilmesi nedeniyle davalıdan fazla faydalanıldığı da söylenemez. Çünkü boşanma kararı kaç defa verilirse verilsin bir defa uygulandığından tarafların zararına olmaz⁸⁰⁰. Ayrıca boşanmada kusur belirlemesi ve boşanmanın fer'ilerine hükmetme her dava için ayrı ayrı yapılmadığından aynı vakıaya dayanan farklı davalarda ayrı ayrı tazminata hükmedilmesi gibi bir durum da söz konusu olmaz.

Yani sonuç olarak davacının aynı vakıayı farklı hukuki sebeplerle ileri sürmesinde dürüstlüğe aykırı bir tutumdan söz edilemez. Görülmektedir ki HMK m. 114/1-ı'da düzenlenen dava şartı derdestliğin bu durumlarda uygulanması kanun koyucunun amacına ters düşer. Dolayısıyla bu sorun çözülmelidir.

c) Kesin Hüküm Sorunu

HMK m. 303/1 uyarınca maddi anlamda kesin hükümden söz edebilmek için iki davanın da tarafları aynı olmalı, dava sebepleri (vakıalar) aynı olmalı, ilk davanın hüküm fıkrasıyla ikinci davanın talep sonucu aynı olmalıdır. Davacı ileri sürmesine rağmen ilk

⁷⁹⁹ "...Aralarında derdestlik ilişkisi bulunmayan aynı taraflar arasındaki ve ayrı konudaki davalardan biri hakkında verilecek hüküm diğerini etkileyecek nitelikte olduğuna göre, her iki davanın birleştirilerek görülmesinde ve delillerin hep birlikte değerlendirilerek sonuca gidilmesinde taraflar ve usul açısından yarar vardır. Öyleyse Hukuk Muhakemeleri Kanununun 166. maddesi gereğince aynı mahkemede açılmış bulunan davaların birleştirilmesi ve delillerin hep birlikte değerlendirilerek, hasil olacak sonuca göre karar verilmesi gerektiğinden, hükmün bozulması gerekmiştir..." Y. 2. HD. 2016/827 E., 2016/4721 K., 10.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁰⁰ Boşanma talebinin bir defadan fazla kabul edilemeyeceği düşüncesi de çok yanlış olur. Çünkü yukarıda açıkladığımız üzere zaten dava sonrasındaki vakıalar da yeni boşanma davalarına konu edilir. Ve karşı davalar da ayrı ayrı kabul edilebilir.

mahkemenin hükme bağlamadığı talepler hakkında HMK m. 303/2 hükmü uyarınca kesin hükümden bahsedilemez.

Dava şartı olarak kesin hüküm ise HMK m. 114/1-i'de düzenlenmiştir. Kesin hükmün dava şartı olarak düzenlenme amacının da derdestliğe benzer şekilde çelişkili hükümlerin engellenmesi, usul ekonomisi ve kamu yararı olduğunu söyleyebiliriz⁸⁰¹. Fakat yine hemen aşağıda açıklayacağımız nedenlerle, ikinci davasında da aynı vakıaya dayanarak bu defa farklı bir hukuki sebeple boşanmak isteyen davacının, kesin hükmün olumsuz etkisiyle korunması amaçlanan hukuki değerlerin hiçbirisini ihlal ettiği söylenemez.

Boşanma davasında hakim davacının ileri sürdüğü hukuki sebeple bağlı olduğundan, reddedilen bir davada yapılan inceleme yalnızca o davada ileri sürülen hukuki nedenin vakıaya uygulanıp uygulanamayacağı ile sınırlı yapılmıştır. Örneğin, süreklilik unsuru ispatlanamamış bir sadakatsizlik vakiasının ileri sürüldüğü dava haysiyetsiz hayat sürmeye dayanarak açılmışsa o dava reddedilir; hakim ne vakıanın zina veya evlilik birliğinin sarsılmasına girip girmediğini değerlendirmek için tahkikatını genişletebilir ne de dosyada zaten ispatlanmış olsa bile ileri sürülmeyen hukuki sebeplere dayanarak boşanmaya karar verebilir. Bu gibi durumlarda kesin hükmün dava şartı etkisi uygulama bulursa, bunun sonucu olarak özel boşanma sebeplerine dayanan bir davacı, kusurlu davranışların bu hukuki sebeplerin uygulanabileceği boyutlara ulaşmadığı ama yine de evliliği sarsacak nitelikte olduğu varsayımında artık o kusurları genel sebepli bir boşanma davasına da konu edemeyecek, hak kaybına uğrayacaktır. Çünkü o vakıaya çoktan dayanmış olduğundan, farklı bir boşanma sebebine dayansa bile bunu ikinci bir boşanma davasına taşıyamaz. Oysa boşanma davalarında kusurlu davranışların ne boyutta olduğu ve/veya hangi seviyeye kadar ispatlanabileceği çoğu zaman önceden bilinemez.

⁸⁰¹ Tanrıver, **a.g.e.**, s. 39

Yani davacıdan adeta kumar oynaması beklenmiş olur ki, bu da ciddi hak kayıplarına sebep olur⁸⁰².

Farklı hukuki sebebe dayanılan boşanma davaları arasında kesin hükmün dava şartı etkisi söz konusu olmazsa, bu durumda örneğin ispatlanamayan zina davasından sonra güven sarsıcı davranıştan ötürü genel sebeple boşanma davası açılabilecektir. Böylece davalının hakları ihlal edilmediği gibi davacının da hakkı korunmuş olur. Yani sonuç olarak burada da davacının aynı vakıyı farklı hukuki sebeplerle yeniden ileri sürmesinde dürüstlüğe aykırı bir tutumdan söz edilemez. HMK m. 114/1-i’de düzenlenen dava şartı kesin hükmün bu durumlarda uygulanması kanun koyucunun amacına ters düşer. Dolayısıyla bu sorun da çözülmelidir.

d) Vakıa ve Talebin Aydınlatılması

Boşanma davasında dayanılan hukuki sebebin yargılamanın başında belli olmasının zorunlu olması sebebiyle bu hususun aydınlatılması özel bir önem taşır. Ve talep sonucuna ulaşırken vakıalar da yardımcı olabileceğinden, doğrudan ilgisi bulunmasa da bu konuyu da yukarıda bahsettiğimiz sorunlarla birlikte ele almamız gerekmiştir.

Tarafların ileri sürdükleri vakıaların ve özellikle de davacının dayandığı hukuki sebebin yeterince açık olması gerekmektedir. Bunun yerine getirilmesi için HMK m. 194’de tarafların vakıalarını ve delillerini somutlaştırmaları gerektiği belirtilmiş, ayrıca HMK m. 31 hükmünde de hakimin davayı aydınlatma ödevi düzenlenmiştir. Hakimin davayı aydınlatma ödevi, taraflarca getirilme ilkesinin getirmiş olduğu katılığı yumuşatarak⁸⁰³ özellikle de hukuk sistemimizde avukatla temsil zorunluluğu

⁸⁰² Özellikle de zinaya dayanılan davalarda, davranışın güven sarsıcı davranış seviyesinde olacak kadar ispatlanabilmesine çok sık rastlanmaktadır. Benzer şekilde onur kırıcı davranışa dayanılan davalarda adi hakaret seviyesine kadar; pek kötü davranışa dayanan davalarda adi fiziksel şiddet seviyesine kadar ispatlayabilme durumları da yaygındır.

⁸⁰³ Hasan Basri Bilgiç, “Medeni Usul Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018, s. 43; Farklı görüşler için: Sühendan Göksal, “Medeni Yargılamaya Hakim İlkeler Işığında İlk Derece Yargıcının Yetkileri”, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2018, s. 137

bulunmadığından önemli bir işlev görmektedir⁸⁰⁴. Bu düzenlemenin mali ve sosyal açıdan zayıf olanın sırf bu yüzden davayı kaybetmesini engel olacak bir işlev gördüğü de kabul edilir⁸⁰⁵.

HMK m. 141 uyarınca dilekçe teatisi tamamlandıktan sonra yalnızca ıslah ve karşı tarafın açık muvafakati söz konusuysa iddia ve savunmalar genişletilebilir. Fakat hakim davayı aydınlatma yükümlülüğü kapsamında taraflara yeterince somutlaştırmadıkları vakıaların açıklattırılmasının iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı kapsamında olmadığı kabul edilir⁸⁰⁶. Dolayısıyla çalışmanın bir sonraki kısmında olası çözümler aranırken, yeterince somutlaştırmadan ileri sürülen vakıaların dava sebeplerini genişletme ve değiştirme yasağını ihlal etmeden ulaşabileceği sınırlar üzerinde de durmak gereklidir. Fakat öncelikle belirtmemiz gerekir ki, ileri sürülmeyen vakılara ilişkin olayların açıklattırma yoluyla dahil edilmesi tabii ki de mümkün değildir⁸⁰⁷. Eksik kalan vakıaya zımnen dahil olan, açıklayıcı, gerekçelendirici ve tamamlayıcı nitelikteki vakılara ise dayanılması mümkündür⁸⁰⁸. İddia ve savunmaların genişletilmesi anlamına gelecek vakılar sonradan ileri sürülemez ve hatta hiçbir vakıa sunulmamışsa da hakim açıklama isteyemez, aksi halde hakim reddi için geçerli bir sebep oluşacaktır⁸⁰⁹. Sınırın bu şekilde çizileceği kabul edilmekle birlikte vakıaların dilekçe teatisi bittikten sonra anlaşılması karşı taraf için oldukça sorunlu bir uygulamadır.

HMK m. 119/1-e hükmünde, davacının iddiasının dayanağı olan bütün vakıaları sıra numarası altında özetlemesi gerektiği belirtilmiştir. Fakat bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda ne olacağı kanunda düzenlenmemiştir. Taraflar dilekçe teatisi

⁸⁰⁴ Karaaslan, **a.g.e.**, s. 101

⁸⁰⁵ Göksal, **a.g.e.**, s. 138; Yavuz Alangoya, “Anayasanın Medeni Usul Hukukuna Etkisi”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Cilt 1, Sayı 2, 1981, s. 4

⁸⁰⁶ Akkaya, **a.g.e.**, s. 149, 344

⁸⁰⁷ Gizem Bal, “Medeni Yargılamada Hakim Davayı Aydınlatma Ödevi”, **SDE Akademi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 5, 2022, s. 80-81

⁸⁰⁸ Bal, **a.g.e.**, s. 81; Ahmet Cahit İyilikli, “Hukuk Yargılamasında Dava Sebebi Üzerine Bir İnceleme”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2012, s. 98; Karaaslan, **a.g.e.**, s. 103-104

⁸⁰⁹ Karaaslan, **a.g.e.**, s. 105; Şafak Güleç, “Medeni Yargılama Hukukunda Hakim Davayı Aydınlatma Ödevi”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi**, Ankara, 2020, s. 344

aşamasında hiçbir vakıa ileri sürmemişlerse artık iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı kapsamında sadece karşı tarafın rızasıyla veya ıslahla vakıa ileri sürebilirler. Davacının hiçbir vakıa ileri sürmediği durumdaysa hakim vakıalarını bildirmesi için süre veremez. Böylesi bir işlem HMK m. 119/2’ye aykırı olacaktır⁸¹⁰. Bu durumda bir görüşe göre usuli yükleri ilgilendiren konular uyuşmazlığın esasını ilgilendirdiğinden esastan reddedilmesi yönündeyken⁸¹¹, bir diğer görüşe göreyse iddia yükü ispat yükünden farklı olarak usuli bir yük olduğundan dava usulden reddedilmelidir⁸¹². Hukuk Genel Kurulu ise dilekçede bulunması gereken vakıaları “zorunlu” unsurlardan değil de “gerekli” unsurlardan görmekte, bunları maddi hukuk kapsamında kabul etmektedir⁸¹³. Karar metninde, vakıaların yargılamanın uygun aşamalarında tamamlanmaları halinden bahsedildiğine göre buradan ıslahla veya karşı tarafın rızasıyla vakıa ileri sürülmesi olasılığından bahsedildiği çıkarımını yapmaktayız. Yani sonuç olarak Yargıtay da esastan karar verilmesi gerektiği görüşündedir.

Diğer yandan, hiçbir vakıanın ileri sürülmediği durumlarda mahkemenin vereceği kararın maddi anlamda kesin hüküm oluşturma riski sebebiyle esastan reddinin doğru

⁸¹⁰ Vakıaları dava dilekçesinde bildirme yükümlülüğü HMK m. 119/1-e’de düzenlenmiştir. HMK m. 119/2 ise şu şekildedir: “Birinci fıkranın (a), (d), (e), (f) ve (g) bentleri dışında kalan hususların eksik olması hâlinde, hâkim davacıya eksikliği tamamlaması için bir haftalık kesin süre verir. Bu süre içinde eksikliğin tamamlanmaması hâlinde dava açılmamış sayılır. “; Ayrıca: Y. 2. HD. 2015/24448 E., 2017/3024 K., 21.03.2017 T.

⁸¹¹ Taner Emre Yardımcı, “Hukuk Yargılamasında Somutlaştırma Yükü”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum, 2017, s. 202-203; Akkaya, **a.g.e.**, s. 344

⁸¹² Muhammet Özkes, “HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 288; Muhammed Furkan Soylu, “Medeni Usul Hukukunda Dava Dilekçesinin İçeriği ve Eksikliklerin Giderilmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017, s. 133

⁸¹³ “...Yukarıda da açıklandığı üzere bu iki unsur dava dilekçesinde bulunması gereken “zorunlu” unsurlardan olmayıp, “gerekli” unsurlardandır. Bir diğer deyişle bu unsurların bulunmaması ya da tamamlanmaması halinde davanın açılmamış sayılmasına karar verilemez. Hâkim yargılamayı yapmak ve eğer tamamlanmamışsa dilekçe kapsamı ve yargılamada varacağı sonuca göre bir karar vermekle yükümlüdür (Pekcanitez/Atalay/Özkes: Medenî Usûl Hukuku, 14. b., Ankara 2013, s.511-512). Vakıaları ve delilleri göstermeyen bir dava dilekçesi ile ispat yükü gereğinin yerine getirilmesi güçleşecek ya da mümkün olmayacaktır. Bu bakımdan somut olayda, dava dilekçesinde bulunmadığı mahkemece kabul edilen unsurların, yani vakıaların ve delillerin eksikliği süre dahi verilmeksizin açılmamış sayılma sebepleri olmayıp; yargılamanın uygun aşamalarında tamamlanmamaları halinde talebe ve isbata yönelik sonuçlar doğuracak maddi hukuk kapsamındaki hususlardır...” Y. HGK. 2014/350 E., 2016/24 K., 20.01.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

olmayacağı ve HMK m. 119/2'ye kıyasen davanın açılmamış sayılacağı kararının verilmesinin isabetli olacağı ifade edilmektedir⁸¹⁴. Fakat en azından boşanma davası özelinde, davanın reddi maddi anlamda kesin hüküm oluşturmaz. Ret, o davada ileri sürülen vakıa için kesin hükmün olumlu etkisini gösterirse de, vakıanın ileri sürülmediği ihtimalini değerlendirdiğimize göre o dava sebebiyle kesin hükmün hiçbir etkisinden söz edilemez. Dolayısıyla boşanma davası açısından bu bakımdan bir hak kaybına sebep olma riski söz konusu değildir. Biz de esastan karar verilmesinin uygun olacağı görüşündeyiz.

Peki ama davacının herhangi bir vakıaya dayanmış sayılması için belirtmesi gereken asgari hususlar nelerdir? Dilekçe teatisinde sadece evlilik birliğinin sarsıldığını ifade etmesi vakıa ve kusur ileri sürdüğü anlamına gelecek midir? Eğer vakıa ileri sürdüğü çıkarımını yapacaksa bir diğer sorun da bu vakıayı ne kadar somutlaştırıp karşı tarafa ne kadar kusur iddiasında bulunacağıdır. Böylesi bir beyanın çevreleyeceği olaylar nerede bitmektedir? Boşanma davaları özelinde vakıaları belirtmek bir yana, eğer kusur da yüklenmek isteniyorsa ayrıca karşı tarafın bu vakıanın meydana gelmesinde bir kusuru olduğunun da belirtilmesi gerekmez midir? Kusursuz da boşanabilmek mümkünken, hiçbir kusur iddiası içermeyen vakılardan yola çıkılıp davalıya kusur yüklenmesi iddianın genişletilmesi ve değiştirilmesi yasağını ihlal sayılmaz mı?

Somitlaştırmaya ilişkin bir diğer sorun ise talebin somutlaştırılmasıdır. Bundan kastımız, boşanmanın hangi hukuki sebebe dayanarak istendiğinin belli olmasıdır. Zira hukuki sebebin davalı dava dilekçesini eline aldığında belli olması gerekir. Talep ve/veya konu kısmında davacının hangi sebebe dayandığı açık değilse ileri sürülen vakılardan yola çıkılacağı düşünülebilir. Mesela eşinin zina yaptığı vakıasına dayanan birisi zinaya dayanmış sayılır mı? Öyleyse zina kelimesini kullanması önemli midir yoksa eşinin başkasıyla cinsel ilişkiye girdiğini belirtmesi zinaya dayanması için yeterli midir? Aynı tartışma, eşinin kendisini hastanelik edecek kadar dövdüğünü iddia edenin pek kötü davranışa dayanmış sayılıp sayılmayacağı veya eşinin alkolik, kumarbaz olduğunu ileri

⁸¹⁴ Güleç, a.g.e., s. 263-264

sürenin haysiyetsiz hayat sürmeye dayanmış sayılıp sayılmayacağı için de geçerlidir. Burada davacı için hukuken en yararlı olanı hangisiyse ona göre mi yorum yapılacaktır? Öyleyse, özel veya genel sebebin davacı için daha faydalı olacağından nasıl emin olunmaktadır? Bu muğlak durum ön incelemede aydınlatılmak istenirse o zaman özel boşanma davasına muhatap olduğunu düşünerek kusur iddiasında ve nafaka ile tazminat talebinde bulunmamış davalı için çok geç olacaktır.

2. Olası Çözümler

Görüldüğü üzere, dava şartı olan derdestlik ve kesin hüküm düzenlemelerinin boşanma davalarında uygulanması bu düzenlemelerin amacına aykırı düşebilmekte, bu nedenle de adil yargılamayı engelleyebilmektedir. Diğer yandan, boşanmalarda tüm kusurlu davranışlar kusur terazisine ekleneceğinden vakıaların ve dayanılan hukuki sebebin somutlaştırılması hususu büyük önem arz eder. Dolayısıyla bu sorunların çözümü üzerinde durulmalıdır.

a) Boşanma Davasının Konusu (Usuli Talep)

Tek unsurlu dava konusu teorisine göre dava konusu belirlenirken yalnızca talep sonucu esas alınır⁸¹⁵. Sadece tek unsuru (talep sonucu) göz önüne almanın doğal sonucu olarak da dava konusu daha az sınırlandığından dava şartı olan derdestlik ve kesin hükmün uygulaması genişler⁸¹⁶. Türk hukukunda baskın olarak kabul gören bu teorinin boşanma davaları açısından yaratmış olduğu, yukarıda anlattığımız sorunlar da işte buradan kaynaklanmaktadır⁸¹⁷. Bu görüşe göre dayanılan vakıa ve hukuki sebepten bağımsız olarak eşler arasındaki tüm boşanma davalarının konusu aynıdır, bu konu da

⁸¹⁵ Levent Börü, “Dava Konusunun Devri”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2012, s. 216

⁸¹⁶ Börü, **a.g.e.**, s. 217

⁸¹⁷ Elbette bu sorun dava konusu teorisi haricinde de çözülebilir. İleride bahsedeceğiz.

boşanmadır⁸¹⁸. Aslında bu teori Almanya’da ilk ortaya çıktığında sadece boşanma davaları için öngörülmüştü⁸¹⁹. Türk doktrinde baskın olarak kabul edilen bu teori şimdiye Türk boşanma uygulamasıyla uyumsuzluk içindedir.

İki unsurlu dava konusu teorilerinde ise talep sonucuyla birlikte vakıalar da dava konusunun unsuru olarak kabul edilir. Doktrinde boşanma davalarının konusu hususunda bu teorinin geçerli olduğu yönünde görüş de bulunmaktadır⁸²⁰. Fakat bu teori ne derdestlik ne de kesin hüküm sorunumuzu çözmektedir. Zira bu teoride dava konusunun bir unsuru olarak ele alınan vakıa, zaten dava şartı olan derdestlik ve kesin hükmün koşulları içerisinde “dava sebebi” altında yer almaktadır⁸²¹. Dahası, bu teorinin doğal sonucu olarak aynı talep sonucuna sahip olsalar bile ileri sürülen vakıa sayısı kadar dava konusu söz konusu olacağından bir de dava yığılması sorunu ortaya çıkacaktır⁸²². Dolayısıyla dava konusunun kapsamına eklemeye ihtiyaç duyduğumuz unsur vakıa değildir, bunun pratikte bir faydası olmaz.

Üç unsurlu dava konusu teorilerinde talep sonucu ve vakıaya ek olarak ayrıca üçüncü bir unsur daha vardır. Bu teoriyi savunanlardan birine göre bu üçüncü unsur hukuki sebeptir⁸²³. Bu teori, hukuki sebep dava konusuna dahil edildiği için davacıya

⁸¹⁸ Karl Heinz Schwab, “İhtilaf Konusu Hakkındaki Doktrinin Durumu”, Juristische Schulung, 1965, s. 81-86, Çeviren: Yavuz Alangoya, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 33, Sayı 3-4, s. 297

⁸¹⁹ Eduard Bötticher’in teorisi: Börü, **a.g.e.**, s. 216, Dipnot: 284; Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 234-235 (Orijinal yayın: Bötticher, Eduard: Zur Lehre Vom Streitgegenstand im Eheprozess, (Festgabe für Leo Rosenberg, München und Berlin 1949, s. 73-101))

⁸²⁰ Akkaya, **a.g.e.**, s. 33; Yazar, eserinin 34. sayfasında Yargıtay’ın da bu görüşte olduğunu ifade etse de buna dayanak olarak gösterdiği Y. 2. HD. 2016/3256 E., 2016/10777 K., 01.06.2016 T. sayılı karar, farklı dava sebepleri (vakıa) nedeniyle yeniden boşanma isteminde bulunup bulunamayacağına ilişkindir. Oysa dava sebebinin farklılığı zaten kesin hükmün olumsuz etkisini engellemektedir. Dolayısıyla bu değerlendirmeyi hatalı buluyoruz.

⁸²¹ Derdestlik ve kesin hüküm değerlendirmesinde vakıanın (dava sebebi) zaten ayrı bir koşul olması sebebiyle bizimle aynı sonuca varan: Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 317

⁸²² Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 229; Börü, **a.g.e.**, s. 219; Fakat aynı sebepten ötürü çift unsurlu teoriyi savunanlar da tek unsurlu teoriyi savunanları eleştirmektedir: Osman Duran, “Medeni Usul Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri, 2020, s. 139

⁸²³ Peter Böhm’ün teorisi: Börü, **a.g.e.**, s. 222; Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 234-235 (Orijinal yayın: Böhm, Peter: Die Ausrichtung des Streitgegenstandes am Rechtsschutzziel (Festschrift für Winfried Kralik zum 65.Geburtstag, Wien 1986, s. 88- 123))

uygulanacak hukuk normunu gösterme zorunluluğunu yüklüyor olduğundan ve de hakimin hukuku re'sen uygulayacağı yönündeki ilkeye aykırı görüldüğünden kabul edilmemiştir⁸²⁴. Oysa bizim elde etmek istediğimiz sonuçsa tam olarak bu eleştiriyi yapanların kaçındığı husustur.

Dava konusu meselesi, yargılamanın amacına uygun olarak değerlendirilmelidir⁸²⁵. Dolayısıyla boşanma yargılamasında hakimin hukuki sebebi re'sen uygulamasının engellenmesi için en uygun dava konusu modeli talep sonucu ve hukuki sebep unsuruna birlikte sahip olandır. Öyle ki boşanma yargılaması anlayışımızda davacının seçtiği hukuki sebep, davalının kusur iddiasında ve fer'i taleplerde bulunup bulunamayacağına bile etki ettiğinden, uygulamanın hukuki bir temele oturması ancak hukuki sebep unsurunu da ihtiva eden bir usuli talep anlayışıyla mümkündür.

Doktrinde, Türk hukukunda hukuki sebebin dava konusu içerisinde değerlendirilemeyeceği ileri sürülmekte ise de⁸²⁶ boşanma davalarına özel olarak böyle bir değerlendirme yapmaya engel bir durum yoktur. Mevcut boşanma yargılaması anlayışımızda, dayanan hukuki sebebin bilinmediği bir boşanma davasından bahsedilemez. Ve her ne kadar doktrinde HMK m. 33 uyarınca boşanmada da hakimin hukuk kuralını re'sen uygulayacağı yönünde görüş bulunsa da⁸²⁷ boşanmada bunu hakimin seçme yetkisi yoktur; davalıya kusur iddiasında bulunma hakkını sadece genel sebebe uygulanan TMK m. 166/2'nin verdiği kabul edildiğinden olması da düşünülemez. Örneğin sadece haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayanarak açılan davada hakim süreklilik unsuru olmadığı gerekçesiyle evlilik birliğinin sarsılmasından boşanmaya karar veremez, reddetmelidir. Aksi bir uygulama mevzuattaki özel ve genel sebebe dayanan

⁸²⁴ Börü, **a.g.e.**, s. 222

⁸²⁵ Hanns Prütting, "Neues Zum Streitgegenstand", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanitez'e Armağan, 2014, s. 305

⁸²⁶ Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 236, dipnot 1243; Ayrıca yine Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 198, 313'de boşanma sebeplerinin ayrı ayrı usuli talep hakkı sağlayamayacağı yönündeki görüşlere de yer verilmiştir.

⁸²⁷ Akkaya, **a.g.e.**, s. 152; Birce Arslandoğan, "Boşanma Davalarında Hakimin Dava Sebebi İle Bağlılığı", **Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları Cilt II Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 188-189

dava ayrımını büyük oranda önemsizleştirir. Zira zina ve hayata kastı hariç tutarsak, genel ve özel boşanma sebepleri arasındaki pratikteki asıl fark, genel boşanma sebebine dayanan davalarda davalının da kusur ileri sürmesidir.

Anlaşılabacağı üzere dayanan hukuki sebebin boşanma yargılamasında yarattığı olağanüstü etki göz önüne alınınca boşanmada dava konusunun hukuki sebepten bağımsız olmadığı pekala kabul edilebilir⁸²⁸. Yani bu durumda dava konusu “boşanma” değil, örneğin “TMK m. 161’e dayanan boşanma” veya “TMK m. 164’e dayanan boşanma” olur. Bunun sonucu olarak da aynı vakıaya dayanarak hem genel hem de özel sebepli boşanma taleplerinin birbiriyle yarışmadan ayrı ayrı kabul edilmesi mümkündür.

HMK m. 26’da düzenlenen taleple bağılılık ilkesi, lafzen sadece talep sonucuyla bağılılığı düzenlese de burada aslında dava konusuyla bağılılığın söz konusu olduğu kabul edilmektedir. Hatta dava konusuna talep sonucuyla birlikte vakıayı da dahil edenler, hakimin dava sebebiyle de bağılı olması gerektiğini bu durumla savunmaktadır⁸²⁹. Bizse benzer yaklaşımı dava sebebi bakımından değil de hukuki sebep bakımından göstermekteyiz. Bu noktada, dava konusuna hukuki sebebi de dahil etmenin bizi kesin hüküm hususunda istediğimiz sonuca ulaştırıp ulaştıramayacağına ayrıca değinmemiz gerekecektir. Zira kesin hükmü düzenleyen HUMK m. 237/2’de müddeabih (dava konusu) kavramı kullanılmışken, HMK m. 303/1 hükmünde talep sonucu kavramı

⁸²⁸ Hukuki sebebin dava konusuna dahil edilmesinin sakıncasına örnek olarak gösterilen aynı vakıadan ötürü haksız fiil ve sözleşmesel sorumluluğa ayrı ayrı hükümler tesis edilmesi (Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 83-84) boşanmalarda risk değildir. Kabul edilen boşanma davaları birbiriyle çelişkili bir durum da yaratmaz, hüküm verirken karışıklığa da sebep olmaz. Kaç tane boşanma talebi kabul edilirse edilsin bir defa boşanmış olunur.

⁸²⁹ Duran, **a.g.e.**, s. 143, 148-149

kullanılmıştır⁸³⁰. Fakat burada da yine HMK m. 26'daki değerlendirme yapılarak kesin hüküm için aranan unsurun dava konusu olduğunu kabul etmek gerekecektir⁸³¹.

Bu çözüm modeli, uygulamaya yansıyan sorunların çözümü için gerekli olan teoriyi bulmayı amaçlamıştır⁸³². Güncel boşanma yargılaması anlayışımıza en uygun dava konusu anlayışı bizce budur. Zira farklı hukuki sebebin ileri sürülmesiyle dava konusu da değiştiğinden Derdestlik Sorunu ve Kesin Hüküm Sorunu başlıklarında açıkladığımız sorunların önüne geçilir; ayrıca hukuki sebebi davacının seçeceği de tartışmaya kapalı hale gelir. Fakat bunun yerine, olması gereken hukuk bakımından boşanma uygulamamızı çoğunluğun kabul ettiği tek unsurlu dava konusu teoriyle uyumlu hale getirecek hale şekillendirmek belki daha iyi olabilir. Bunu yargılamayı daha basit hale getirerek ve boşanma yargılamasının ruhunu da dikkate alarak başarmak mümkündür. Bu hususa “Boşanma Davasının Tüm Hukuki Sebepler İçin Yürütülmesi” başlığı altında değineceğiz.

b) Boşanma Davasının Sebebi

Dava sebebini açıklayan teoriler temelde ferdileştirme ve vakıalara dayandırma teorileri olarak ikiye ayrılmaktadır. Yargı tarafından ve doktrinde baskın olarak kabul edilen vakıalara dayandırma teorisine göre dava sebebi vakılalardan oluşmaktadır ve hukuki sebebin dava dilekçesinde gösterilmesi zorunlu değildir. Ferdileştirme teorisine göre ise dava sebebi hukuki ilişkidir. Yani hukuki sebep esas alınır. Bu teori, bizim de istediğimiz şekilde davacıya uygulanacak hukuk normunu gösterme zorunluluğunu

⁸³⁰ HMK m. 303/1 hükmünde “...ilk davanın hüküm fıkrası ile ikinci davaya ait talep sonucunun aynı olması...” şeklinde düzenlenmişken, HUMK m. 237/2 hükmünde ise “...müddeabihin ... müttehit olması lazımdır...” denilerek dava konusu (müddeabih) kavramından talep kavramına geçiş yapıldığı anlaşılmaktadır.

⁸³¹ Doktrinde de kesin hükmün koşulları değerlendirilirken talep sonucu değil de dava konusu olarak değerlendirildiğini görüyoruz: Murat Atalı, “Kesin Hüküm”, **Medeni Usul Hukuku (Pekcanitez Usul)**, On İki Levha Yayıncılık, 15. Bası, 2017, s. 2068-2069

⁸³² İleride “Yargıtay Uygulaması” başlığında anlatacağımız üzere Yargıtay’ın da sorunları bu şekilde çözdüğünü düşünüyoruz.

yüklemekte⁸³³ ve hukuki sebebi derdestlik ve kesin hüküm bakımından bir ölçüt haline getirmektedir⁸³⁴. Ferdileştirme teorisi yeterince destek bulamayınca daha sonra hukuki ilişkiyi açıklayacak kadar vakıanın da dava sebebine dahil olduğu yönünde gelişim göstermiş olup, bu da doktrinde yumuşatılmış ferdileştirme adıyla bilinmektedir⁸³⁵.

Dava sebebine vakıaların dahil olmaması düşünülemez. Dolayısıyla saf ferdileştirme teorisini kabul etmemiz mümkün değildir. Fakat dava sorunumuzu dava teorisi bakımından çözmeyeceksek, pekala yumuşatılmış ferdileştirme teorisinden yola çıkarak dava sebebinin vakıyla birlikte hukuki sebebi ihtiva ettiğini kabul etmek de işimize yarayacaktır. Hatta doktrinde Yargıtay'ın aynı vakıaya dayanarak farklı hukuki sebeplerin terditte istenebileceği yönündeki uygulamasını ferdileştirme teorisine uygun bulan görüş de vardır⁸³⁶.

Bizce yine de, uygulanan hukuki sebep -davalı- tarafın ileri sürebileceği vakıa ve taleplere dahi etki ettiğinden, boşanmada hukuki sebebi dava konusunun bir unsuru olarak değerlendirmek daha uygundur.

c) Boşanma Davasının Tüm Hukuki Sebepler İçin Yürütülmesi

Boşanma davasının dayandığı hukuki sebep fark etmeksizin davalı bakımından aynı koşullarda yürütülecek olması birçok sorunun önüne geçecek ve yargılamayı da basitleştirecektir. Burada kast ettiğimiz husus tüm boşanma davalarında davalıya da kusur iddiasında ve dolayısıyla nafaka ile tazminat talebinde bulunma hakkı verilmesidir. Bu durumda hakimin hukuk normunu re'sen uygulamasının önü de açılacaktır. Dolayısıyla

⁸³³ Tanrıver, **a.g.e.**, s. 94

⁸³⁴ Tanrıver, **a.g.e.**, s. 92

⁸³⁵ Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 94-101; Hamide Özden Özkaya Ferendeci, “Kesin Hükümün Objektif Sınırları”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2007, s. 49-52; Bolayır, **Hakimin Hukuku Re'sen Uygulaması**, s. 51-65

⁸³⁶ Fatma Nur Tekçe Barut, “Boşanma Sebebinde Terdit”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 20, Sayı 41, 2021, s. 980 (Yazarın kendi görüşü yine de vakılara dayandırma teorisinin uygulanması gerektiği yönünde olduğundan hukuki sebepler bakımından terditli davayı uygun bulmamaktadır.)

talebin aydınlatılması sorunu da çözülmüş olur. Ek olarak, aynı vakıya dayanarak farklı hukuki sebeple dava açılıp açılmayacağı tartışması hem derdestlik hem de kesin hüküm kurumları bakımından sona erecek, çünkü tüm sebeplerin değerlendirildiği zaten açık olacaktır. Uygulamanın bu yönde gelişmesi durumunda haliyle hukuki sebebi dava konusuna veya dava sebebine dahil etmeye gerek kalmayacaktır. Doktrinde baskın olarak kabul edildiği üzere boşanma davasının konusu da tek unsurlu, yani talep sonucu unsurundan ibaret sayılabilecektir.

Bu görüşe yöneltilecek eleştiri, kanun koyucunun özel boşanma sebeplerini boşuna düzenlemiş olacağı şeklinde olabilir. Zira bu özel hukuki sebep düzenlemelerinin uygulamaya yansıyan asıl özelliği, davanın bunlara dayanması halinde -en azından başka bir boşanma davası mevcut değilse- kusur kıyası yapılmamasıdır, zira bu davalarda sadece özel hukuki sebebin altladığı vakıa araştırılır. İncelenecek hususların dar olması bir yandan usul ekonomisi için iyidir. Yargıtay aslında daha önce bu yönde bir karar almışsa da bu uygulamanın boşanmanın maddi ve usul hukuku yönüyle bağdaşmayacağı gerekçesiyle muhalefet şerhleri düşülmüştür⁸³⁷.

⁸³⁷ “...KARŞI OY YAZISI

Davacı kadın eş tarafından açılan davada zina sebebiyle boşanma (TMK.md.161) kararı verildiği konusunda bir çekişme yoktur.

Çekişme nedir?

1-Zina özel ve mutlak bir boşanma sebebidir. Bu tür davalarda davacı eşin kusuru tartışılmaz.

Değerli çoğunluğun davalı erkek eş tarafından açılan bir boşanma davası da bulunmadığı halde mutlak ve özel bir boşanma davası olan zina sebebiyle boşanma davasında, davacının kusurlarını tartışıp hele hele bu tartışma sonucu hakkında hiçbir dava açılmayan, davacı eşi eşit kusurlu duruma düşürmesi boşanma maddi ve usul hukuku ile bağdaşmaz.

2-Davalı erkek eş temyiz aşamasında “yeni delil” sunmuş ve bu yeni delil değerli çoğunluk tarafından bozma hükmüne esas alınabilmiştir.

a-Boşanma davalarında temyiz aşamasında delil sunulabilmesine ilişkin pozitif usul hukukunda hiçbir normatif düzenleme bulunmamaktadır. Nitekim değerli çoğunluk böyle bir uygulamanın isabetine yönelik herhangi bir usul hükmüne atıf yapamamıştır. Çünkü böyle bir usul hükmü yoktur.

b-Temyiz aşamasında sunulan delilden yerel mahkeme hakiminin bir haberi yoktur. Yerel mahkeme hakiminin bile haberi olmadığı bir delili Yargıtay kendiliğinden değerlendiremez.

Anayasal yetki, Yargıtay’ın yerel mahkeme yerine geçerek delil değerlendirmesini içermemektedir. Yargıtay ancak ve ancak yerel mahkemenin delil değerlendirmesini üstelik sadece temyiz varsa inceleyebilir.

Açıkladığım sebeplerle değerli çoğunluğun görüşüne katılabilme olanağım bulunmamaktadır.

Her yönüyle usul ve kanuna uygunluk gösteren yerel mahkeme kararının onanması düşüncesindeyim.

KARŞI OY YAZISI

Diğer yandan, özel sebepli boşanma davasına maruz kalan davalı eşin kusur iddiasında bulunmak ve nafaka ile tazminat talebinde bulunmak için kendisinin de dava açmak zorunda bırakılmasının usul ekonomisine aykırı olabileceği de söylenebilir. Ancak elbette Türk hukukunda boşanma davaları çift taraflı sayılmadığından davacı her zaman davasından feragat edebilir ki⁸³⁸, boşanmak isteyen davalının bu ihtimalin önüne geçmesi için zaten her türlü karşı dava açması faydalı olacaktır. Diğer yandan tüm hukuki sebeplerin birlikte değerlendirildiği bu uygulama özel sebeplerin pratikteki farkını azaltsa da teorik önemi devam eder ki bu da önemlidir⁸³⁹. Zina ve hayata kast ise zaten mal paylaşımına etkisi sebebiyle hiçbir şekilde uygulamadaki önemini kaybetmeyecektir.

Hazır bahsetmişken belirtmemiz gerekir ki, bu görüşün kabul edilmesine ek olarak İsviçre’de olduğu gibi⁸⁴⁰ ayrıca boşanmanın çift taraflı bir dava olduğu da kabul edilirse davacının tek başına feragati mümkün olmayacağından, davalının boşanma ihtimalini artırmak için karşı boşanma davası açma gerekliliği de kalmayacaktır. Fakat davalının

Türk Medeni Kanununun 161. maddesinin ilk fıkrası hükmüne göre; “eşlerden biri zina ederse diğer eş boşanma davası açabilir” Davacı, “zina” ve “evlilik birliğinin temelinden sarsılması” sebeplerine birlikte dayanarak boşanma davası açmış; mahkemece, davalının bir başka kadınla cinsel ilişkisi sabit görülerek zina sebebiyle boşanma kararı verilmiştir. Toplanan delillerle davalının bir başka kadınla cinsel ilişkide bulunduğu gerçekleşmiştir.

Zina, mutlak bir boşanma sebebidir. Bu sebebe dayanan bir boşanma davasında, sebebin gerçekleşmiş olması yeterli olup, ayrıca bu olayın evlilik birliği üzerindeki etkilerine (diğer bir ifade ile bu olay sebebiyle ortak yaşamın temelinden sarsılmış, amacını yitirmiş, devamına olanak kalmamış olup olmadığına) bakılmaz. Olayın gerçekleşmiş olması tek başına boşanma için yeterlidir. Diğer eşin benzeri davranışları gerçekleşmiş olsa bile, artık dikkate alınamaz ve sonucu etkilemez Çünkü, mutlak boşanma sebebine dayanarak boşanma talep etmiş olan eşin, kusurlu tutum ve davranışları, zina yapan eş tarafından boşanma sebebi yapılmamıştır. Boşanmaya, davayı açan eşin kusurlu tutum ve davranışları değil, davalı eşin “zinası” sebep olduğuna göre, bu eşin tazminatla (TMK. m. 174/2) sorumlu tutulmasında bir yanlışlık bulunmamaktadır. Bu bakımdan davacının karar düzelme isteği haklı ve yerindedir. Kabulü ile Dairemizin, davalı yararına tesis ettiği “manevi tazminatla” ilgili bozma kararının kaldırılmasına, yerel mahkeme kararının onanmasına karar verilmesi gerektiği düşüncesiyle sayın çoğunluk görüşüne katılmıyorum.” Y. 2. HD. 2013/2803 E., 2013/10532 K., 15.04.2013 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

⁸³⁸ Ortaklığın giderilmesi davalarındaki çift taraflı olma özelliğinin tek taraflı feragati engellemesine ilişkin:

Anıl Köroğlu, **a.g.e.**, s. 227

⁸³⁹ Kusura dayanan mutlak özel boşanma sebeplerinin (TMK m. 161-162-164) gerçekleşmesi boşanmak için tek başına yeterken, nisbi özel boşanma sebeplerinde (TMK m. 163) ek olarak sadece çekilmezlik unsuruna bakılmaktadır. Fakat bu özel hukuki sebeplerin uygulanabildiği vakıaların genel sebeple ileri sürüldüğü zaman davanın reddedilmesine uygulamada rastlanmaz. Dolayısıyla davanın kabulü bakımından genel sebeple ayrışan ölçütler önemini bizce teoride korumaktadır. Zira kusuru kaldıran haller bile aslında özel ve genel sebeplerde aynıdır.

⁸⁴⁰ Anıl Köroğlu, **a.g.e.**, s. 49

cevap süresini kaçırma gibi bir durumda yine de vakıalarını ileri sürebilmesi için, davalıya da maruz kaldığı dava tarihinden önceki vakıalara dayanarak ayrı bir dava açma hakkı tanınmalıdır. Şimdiki uygulamamızda cevap verme süresini kaçıran tarafın karşı tarafa yüklemek istedikleri kusurları kendisinin açacağı bir davayla ileri sürmesi mümkündür ki, bu bizce devam etmesi gereken olumlu bir uygulamadır.

Bu başlık altında ifade ettiklerimizin hayata geçirilmesi aslında basittir ve mevzuata da uygundur. Zira bu uygulamalar boşanmaya ilişkin diğer hususlar üzerinde beklenmedik bir etki yaratacak nitelikte değildir. Sadece, özel hukuki sebepten boşanma kararının verileceği bir boşanma davasında davacıya yüklenecek kusurların ispatına gidilmesi gereksiz gibi dursa da bunlar da pekala kusur belirlemede dikkate alınabilir. Bir diğer deyişle, hüküm özel sebepten kurulacak olsa bile davalıya da kusur iddiasında bulunma hakkının sırf nafaka ile tazminat taleplerine esas alınması amacıyla verilmesinde kanuni bir engel görmüyoruz. Böylece TMK m. 166/2'nin genel ve özel hukuki sebepler arasında yarattığı ikili durumun önüne geçilebilecektir. Fakat Yargıtay'ın uzun yıllardır devam eden boşanma yargılaması anlayışı göz önüne alındığında, kanun değişikliği olmadan böyle bir içtihat değişikliğine gideceğini beklemek fazla iyimser yaklaşmak olabilir.

Bu çözüm, uygulanması gereken modeli ortaya koymayı amaçlamıştır. Olması gereken hukuk bakımından en uygunu bizce budur.

d) Vakıa ve Talebin Aydınlatılmasına İlişkin Düşünceler

Vakıa ve talebin açık bir şekilde ortaya konulamamasından kaynaklanan soruna tatmin edici bir çözüm bulmak oldukça güçtür. Zira burada insan faktörü büyük rol oynamaktadır. Hakimin aydınlatma ödevi olsa da bunu gerektiği gibi yerine getirmeden yargılama tamamlanmış olabilir. Örneğin vakıalar henüz olması gerektiği gibi somutlaşmadan tahkikata geçilebilir. Bu gibi durumlarda tahkikata geçtikten sonra vakıaların somutlaştırılmasının ise usuli yapıyı bozabileceği gerekçesiyle ön incelemenin

tamamlandığına dair ara karardan rücu edilerek ön incelemenin tekrarlanması, ya da eğer taraflar hazırsa usul ekonomisi açısından ön incelemeye geri dönülmeyecekse de en azından tarafların imzası alınarak vakıa tespiti yapılması gerektiği savunulmaktadır⁸⁴¹. Eylem yeterince anlaşılmadan tanıkların dinlenmesi veya diğer delillerin incelenmesi isabetli olmayacaktır⁸⁴². Fakat bu aydınlatma yapılırken elbette somut olmayan beyanın çizdiği çerçevenin dışına çıkılamayacaktır⁸⁴³. Diğer yandan muğlak vakıanın da ötesinde, boşanmanın hangi hukuki sebebe dayandığı dahi aydınlatılmadan nihai karar verilebilir.

Tarafların vakıalarının somutlaştırılmasından söz edebilmek için önceden belirsiz de olsa vakıa sunmuş olmaları gerekir. Fakat bizce “evlilik birliğinin sarsılması, karşılıklı sevgi ve saygının kalmaması, yaşananlardan sonra birlikte yaşamak istememek” gibi her türlü olayı ihtiva edebilecek kadar geniş potansiyele sahip beyanlar hiçbir şekilde vakıa sayılmamalıdır. Zaten somutlaştırmaya gerek duyulması için öncelikle bunun çekişmeli olması gerekmektedir ki⁸⁴⁴, bu tür ifadelerin tek başına bir çekişmeyi ifade ettiği dahi söylenemez. Dilekçede belirsiz de olsa bir vakıadan söz edebilmek için yer ve zaman gibi unsurlar açıklanmamış olsa bile en azından sadakatsizlik, hakaret, iftira, ilgisizlik gibi vakıaları etiketleyebilecek kadar bir bilginin yer alması gerekir. En azından bunlar varsa hakim aydınlatma ödevini kullanarak ileri sürülen bu vakıaların özetini açıklattırmalıdır. Oysa evlilik birliğinin sarsıldığına dair bir beyan, karşı tarafın aksini iddia edip çekişmeli hale getirmeye gerek bile duymayacağı kadar soyut ve sınırsız bir ifadedir. Bunu vakıa olarak kabul edersek, sadece bunu belirten bir davacıya hakim tarafından açıklattırma yaptırılana kadar istediği her olaya dayanabilme hakkını tanımış oluruz.

Dava sebebine ilişkin ferdileştirme teorisine göre maddi vakıaların ayrıntılarıyla açıklanmadan hukuki münasebeti açıklayacak kadar belirtilmesi yeterliyken, vakıalara dayandırma teorisine göre tüm vakıalar dava dilekçesinde bildirilmelidir⁸⁴⁵. Doktrinde

⁸⁴¹ Güleç, **a.g.e.**, s. 260-261

⁸⁴² Güleç, **a.g.e.**, s. 301-302

⁸⁴³ Güleç, **a.g.e.**, s. 261

⁸⁴⁴ Yardımcı, **a.g.e.**, s. 54

⁸⁴⁵ Tutumlu, **a.g.e.**, s. 432

kabul edilen baskın görüş dava sebebinin vakılardan oluştuğu yönündedir. Ve olayların zamanı, yeri ve içeriği belirtilmedikçe davaya temel olabilecek bir vakıadan söz edilemez⁸⁴⁶. Bu unsurlar eksik kalmışsa hakaret, şiddet, sadakatsizlik şeklinde eylemi etiketleyecek açıklamalar da tek başına yeterli olmayacağından hakimin aydınlatma ödevi kapsamında bunları açıklattırması gerekecektir⁸⁴⁷. Bu durumda bir görüşe göre ileri sürülen vakıa içeriği ile davada ispat edilen vakıa içeriği uyumsuzsa, örneğin dilekçe teatisinde ileri sürülen veya sonradan somutlaştırılan hakaret içeren sözler ile tanıkların ispat ettiği hakaret içerikli sözler uyumsuzsa o vakıa ispat edilememiş sayılmalıdır⁸⁴⁸. Bir başka görüşe göreyse karşı tarafa atfedilen eylemin yer ve zamanının gösterilmesi zorunlu değildir. Ayrıntılar toplanan delillerle ortaya çıkacağından hakim bu durumda aydınlatma yükümlülüğünde değildir⁸⁴⁹. Bu tartışma önemlidir. Zira hakimin aydınlatma yükümlülüğü çerçevesinde açıklama istediği taraf bunu yerine getirmese bu vakıa hakkında ispat faaliyeti gerçekleştirilemeyeceğinden ispat edilememiş sayılmakla aynı sonuç doğar⁸⁵⁰. Bir diğer deyişle o vakıaya dayanma hakkı düşer⁸⁵¹. Böyle de olmalıdır zira tarafların kendilerinden beklenen seviyede bilgi vermemesi hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir⁸⁵². Öyle ki vakıayı muğlak bir şekilde ileri sürene belirsiz bir çerçevede istediğini ispat hakkı verilirse diğer tarafın hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş olur. Tartışmanın öneminin bir diğer yansıması da, yeterince somutlaştırılmış bir beyana rağmen hakimin açıklama isteyip üstüne de “*somutlaştırılmazsa vakıaya veya delile dayanmış sayılmaktan vazgeçileceği*” yönündeki bir ihtarda bulunmasının hukuki sonuç doğurmayacak olmasıdır⁸⁵³.

⁸⁴⁶ Güleç, **a.g.e.**, s. 260

⁸⁴⁷ Güleç, **a.g.e.**, s. 301-302; Akkaya, **a.g.e.**, s. 149

⁸⁴⁸ Güleç, **a.g.e.**, s. 302

⁸⁴⁹ Tutumlu, **a.g.e.**, s.434-435

⁸⁵⁰ Yardımcı, **a.g.e.**, s. 202

⁸⁵¹ Bal, **a.g.e.**, s. 79

⁸⁵² Yardımcı, **a.g.e.**, s. 74

⁸⁵³ “...Mahkemece 10.12.2015 tarihli ön inceleme duruşmasında davalı tarafa, HMK 240. maddesi uyarınca; yer ve zaman göstermek suretiyle; her bir tanığın ayrı ayrı hangi maddi vakıaya yönelik tanıklık ettiğini yazılı olarak bildirmesi için 2 haftalık kesin süre verilmesine bu süreye uyulmadığı takdirde o delile dayanmaktan vazgeçilmiş sayılmasına karar verileceğinin ihtarı yapılmış, 09.02.2016 tarihli duruşmada bu

Uygulamada hakimın ön inceleme aşamasında HMK m. 137/1⁸⁵⁴ uyarınca uyuşmazlık konusunu belirlerken maddi vakılardan genellikle çok kısa bahsetmesi veya bahsetmemesi sıkça karşılaşılan bir durum olduğundan⁸⁵⁵, yeterli bir somutlaştırmanın derecesini belirlerken gerçekçi olmak gerekecektir. Bir yandan da hakimın aydınlatma ödevini gereği gibi yerine getirmemesi durumunda bunun olumsuz sonucunun tarafa yüklenmemesi gerektiği⁸⁵⁶ akılda tutulmalıdır. Bu durumda değerlendirmemiz gereken husus, hakimın hatası sebebiyle beyanını somutlaştıramayanı, ispatlamış bile olduğu vakıayı aslında ileri sürmemiş sayarak cezalandırıp cezalandıramayacak olmamızdır. Böylesi bir tutum hakkaniyete aykırı olur. Öyleyse bizce, ayrıntısı belirsiz de olsa elimizde ileri sürülen vakıayı en azından niteleyebilecek kadar (aldatmak, hakaret etmek, vurmak, iftira atmak gibi) kadar veri varsa en iyisi bu vakıayı yeterince somutlaştırmış saymaktır. Bu kadar veri yoksa da zaten en başında vakıa ileri sürülmemiş sayılmalı ve somutlaştırma dahi istenmemelidir. İki tarafın da hak kaybına yol açmayan en adil çözüm yolu olarak bunu görüyoruz. Zira böylece davacı herhangi bir vakıa ileri sürmemiş sayılacağından vakıalarını yeni bir davaya konu edebilir veya ıslahla bunları somutlaştırabilir. Davalı ise hangi iddialara muhatap olduğunu bile bilmediği bir davayla uğraşmak zorunda kalmayacağından hukuki dinlenilme hakkı zedelenmez.

ihtarata uyulmadığı gerekçesiyle davalının tanık dinletme talebinden vazgeçilmiş sayılmasına karar verilmiştir... taraflar dava dilekçesi veya cevap dilekçesi ile vakılara ve tanık deliline dayanmaları halinde her bir tanığın ayrı ayrı hangi maddi vakıaya tanıklık ettiğini yazılı olarak bildirmemeleri durumunda her bir tanığın dayanılan bütün vakılar hakkında beyanda bulunacağının kabulü gerekir. Buna göre mahkemece davalı erkeğin tanıklarının davalı erkek tarafından bildirilen her bir vakıa yönünden dinlenerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması erkeğin savunma hakkının kısıtlanması niteliğindedir (HMK m.27). Bu sebeple usul ve yasaya aykırı olan hükmün bozulması gerekmiştir...” Y. 2. HD. 2016/15479 E., 2018/4893 K., 12.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁵⁴ HMK m. 137: “(1) Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılır. Mahkeme ön incelemede; dava şartlarını ve ilk itirazları inceler, uyuşmazlık konularını tam olarak belirler, hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda onları sulhe veya arabuluculuğa teşvik eder ve bu hususları tutanağa geçirir. (2) Ön inceleme tamamlanmadan ve gerekli kararlar alınmadan tahkikata geçilemez ve tahkikat için duruşma günü verilemez.”

⁸⁵⁵ Ufuk Yıldızlı, “Medeni Usul Hukuku’nda Ön İnceleme”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018, s. 44

⁸⁵⁶ Güleç, **a.g.e.**, s. 261

Boşanmalarda ele alınması gereken bir diğer husus ise kusur iddiasıdır. Kusuru vakıadan bağımsız olarak ele almak doğru olmasa da, açık veya zımni bir kusur iddiası bulunmadan ileri sürülen vakıaya dayanarak, sonradan somutlaştırma yoluyla karşı tarafa kusur yüklemek mümkün olmamalıdır. Bu, belirsiz vakıanın çerçevesini aşmak olur. Çünkü burada bir tazminat davasından daha farklı bir durum söz konusudur. Öyle ki boşanmak için kusur şart olmadığından dilekçeyi eline alan taraf, buna karşı vereceği dilekçeyi kusur iddiasıyla karşılaşmamış olmanın vereceği güvenle hazırlar. Kusur ilkesinin sebep olduğu düşmanca ayrılıkları yaşamayacağı umuduyla dilekçelerini de buna göre hazırlayıp sunar veya hiç sunmaz. Sonra vakıalar somutlaşırken kusur iddialarıyla karşı karşıya kalırsa güçsüz konuma düşmüş olur. Belki karşı tarafa yüklemek isteyeceği kusurları kendi açacağı ayrı bir boşanma davasında dile getirebilir ama ilk davadaki eşinin kusur iddialarının aksini ortaya koyacak ispat araçlarından mahrum kalacaktır. Dolayısıyla örneğin, dilekçesinde “ailelerin uyuşmamasına” dayanan taraf, somutlaştırma yoluyla eşinin aile müdahalelerine ve hakaretlerine sessiz kaldığı kusurunu eşine yükleyememeli; “birbirlerine sevgisinin kalmadığına” dayanan taraf da somutlaştırma yoluyla eşinin cinsel cinsel ilişkiden kaçındığı veya ilgisiz davrandığı kusuruna dayanmış sayılmamalıdır.

Şimdi de talebin yeterince açık olmaması ihtimali üzerinde duracağız. Öncelikle belirtmemiz gerekir ki, HMK m. 119/1-ğ ve m. 119/2 uyarınca dava dilekçesi açık bir şekilde talep sonucunu içermiyorsa bu eksikliğin tamamlanması için bir hafta süre verilir ve bu süre içinde tamamlanmazsa davanın açılmamasına karar verilir. Boşanmada hukuki sebebin dava konusuna dahil olduğunu ortaya koyduğumuza göre, dayanan hukuki sebep belli değilse hakim HMK m. 119/2 uyarınca davacıya bir haftalık kesin süre vermeli, eksiklik giderilmezse dava açılmamış sayılmalıdır. Tıpkı HMK m. 26’daki talep sonucuyla bağlılıktan dava konusunun anlaşılması gibi, HMK m. 119’daki talep sonucu kavramı da bu bağlamda dava konusu olarak anlaşılmalıdır. Fakat talep sonucu kavramından her halükarda sadece talep sonucunu anlayacaksa izlenecek yol da değişecektir. Zira HMK m. 119/1-d’deki dava konusu dava dilekçesinin zorunlu değil, gerekli unsurlarından kabul edildiğinden bu sorunun çözümü için başvurulacak tek madde

HMK m. 31'deki aydınlatma yükümlülüğü olur. Aydınlatma yükümlülüğün ise olabilecek en erken zamanda yerine getirilmesi gerekir⁸⁵⁷. Doktrindeki bizim de katıldığımız bir görüşe göre dava dilekçesini alan hakim, HMK m. 27'deki hukuki dinlenilme hakkını gözeterek davalının böyle bir dilekçeye yeterli cevap vermesi beklenemeyeceğinden bunu davalıya tebliğ etmeden önce, tensip tutanağı aşamasında⁸⁵⁸ davacıdan açıklama istemelidir⁸⁵⁹. Bu durumda hakimin ihtarı davanın açılmamış sayılacağı şeklinde sonuç doğuramayacağından, ihtarda “*Süresinde açıklama yapılmazsa evlilik birliğinin sarsılmasına dayanıldığıнын kabul edileceği*” şekilde bir bildirim yapılabilir. Zira aşağıda bahsedeceğimiz üzere, özellikle özel sebebe dayanmayan davacının iradesinin evlilik birliğinin sarsılmasına dayanmak yönünde olduğu kabul edilmelidir.

Davacı, dayandığı hukuki sebebi açıkça belirtmemiş olmasına rağmen ona bir açıklama da yaptırılmadıysa bizce evlilik birliğinin sarsılmasına dayanıldığı kabul edilmelidir. Zira belirli bir sebebi açıkça bildirmeyen her boşanma davası, içerisinde evlilik birliğinin sarsılması talebini içerecek kadar açıktır. Ne de olsa her boşanmaya yol açan durum aynı zamanda evliliğin temelinden sarsılmasıdır. Diğer yandan özel sebebe dayandığı açık olmayan davacının iradesinin özel sebebe dayanmak yönünde olduğunu söylemek de güçtür. Böylesi bir yorum yapmak davacıya özel sebebin ihtiyaç duyduğu boyutta bir ispat zorunluluğu altında bırakacağından istenmeyen bir sonuca da sebep olur⁸⁶⁰.

Dilekçede kullanılan günlük dil ile boşanmanın hukuki sebebine karşılık gelen hukuki terim arasında çakışma mevcut olabilir. Örneğin zina, pek kötü davranış, onur

⁸⁵⁷ Nedim Meriç, “Hakimin Davayı Aydınlatma Yükümlülüğü”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Özel Sayı, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, 2009, s. 409

⁸⁵⁸ Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik m. 200

⁸⁵⁹ Güleç, **a.g.e.**, s. 265

⁸⁶⁰ Mesela eşinin bir başkasıyla cinsel ilişkiye girdiğini söyleyen tarafın zinaya dayandığı kabul edilirse, davranışın güven sarsıcı boyutta kaldığının tespit edilmesi durumunda bile davanın reddine karar verilir. Oysa genel sebebe dayandığı kabul edilirse güven sarsıcı davranışın bulunması davanın kabulü için yeterli olur.

kırıcı davranış ifadeleri dilekçede yer alabilir. Dilekçenin talep kısmında hangi hukuki sebebe veya sebeplere dayanıldığı da belli değilse, bu gibi durumlarda dilekçedeki açıklamalardan bir sonuca varmak yerine davacının talebinin netleşmesi için bizce yine tensip aşamasında hakim aydınlatma ödevi kapsamında açıklama istemelidir⁸⁶¹ veya asıl olması gerektiği gibi⁸⁶² HMK m. 119/2 uyarınca kesin süre vermelidir. Fakat vurgulamamız gerekir ki, talep kısmında belirli bir hukuki sebep gösterilmişse, bu durumda dilekçedeki açıklamalarda belli bir hukuki sebebe karşılık gelebilecek bir terim kullanılmış olsa bile sadece talepteki hukuki sebebe dayanıldığında şüphe olmamalıdır. Zira burada açıktır ki, davacı hukuki terim de olan bu kelimeleri sadece olayı açıklamak için kullanmıştır. Fakat çelişkili bir durum söz konusuysa, örneğin sadece zinaya dayanıldığı belirtilmesine rağmen zinaya girmeyen bir vakıa da ileri sürülmüşse o zaman davacıya açıklama yaptırılmalıdır.

Dayanılan hukuki sebebin talepte açık olmadığı ve hukuki sebebe karşılık gelecek bir terimin de dilekçe içinde kullanılmamış olduğu durumlarda, yine de özel sebeplere girebilecek vakıalar ileri sürülmüş olabilir. Örneğin kumarbazlık, hastanelik edene kadar dövme, başkasıyla cinsel ilişkiye girme gibi kusurlu davranışlar ifade edilmiş olabilir. Boşanma davasında davacının hukuki sebebi seçme iradesi ayrı bir husus olduğundan, doktrinde ileri sürülen davacının hangi boşanma sebebine dayandığı belirlenirken talep sonucuyla birlikte açıklanan vakıaların da dikkate alınması gerektiği görüşüne⁸⁶³ katılmıyoruz⁸⁶⁴. Özel sebebin de altlayabileceği vakıalar ileri sürülmesine rağmen özel sebep ileri sürülmediğinden genel sebep uygulanmalıdır. Bu durumda bizce evlilik birliğinin sarsılmasına dayanıldığı açık olup, hakim aydınlatma yükümlülüğü söz konusu değildir. Burada muğlaklık görmediğimizden, davacıya hangi boşanma sebebine

⁸⁶¹ Güleç, **a.g.e.**, s. 225

⁸⁶² HMK m. 119'un talep sonucu için öngördüğü prosedürü dava konusu için de uygulamaktan bahsetmekteyiz. Öyle ki daha önce açıkladığımız üzere bizce boşanma davalarında hukuki sebep, dava konusunun bir unsurudur.

⁸⁶³ Akkaya, **a.g.e.**, s. 33

⁸⁶⁴ Fakat özel sebebin uygulanabileceği bir vakıa ileri sürülmemişse ve herhangi bir hukuki sebebe karşılık gelebilecek bir terim kullanılmamışsa, sadece evlilik birliğinin sarsılmasına dayanıldığı bellidir. İleri sürülen vakıalar bu bakımdan dikkate alınabilir.

dayandığının aydınlatma yükümlülüğü kapsamında açıklattırılması gerektiği yönündeki görüşe de⁸⁶⁵ katılmıyoruz. Talebinde açıkça belirtmek bir yana özel sebebe dayandığını gösterecek bir terim bile kullanmayan davacıdan açıklama isteyip özel sebebe dayanabileceğini ifade etmek hakim reddine sebep olmalıdır. Fakat davanın UYAP sistemi üzerinden açıldığı durumlarda sistemde dava açarken zorunlu olarak hukuki sebep de seçilmektedir. Dolayısıyla dava dilekçesindeki vakıalara zıt düşmediği müddetçe sistemde seçilen boşanma sebebine dayanıldığı kabul edilmelidir. Bu şekilde açılan bir davanın türünü tensip tutanağında belirtecek hakim de bunu dikkate alacaktır.

Talep sonucunun haricindeki kısımlarda, örneğin konu kısmında “*TMK m. 161’e dayanan dava dilekçesidir.*” veya açıklamaların sonunda “...açıklanan sebeplerle zina sebebine dayalı işbu boşanma davasını açmamız gerekmiştir.” gibi bir ibareyle hukuki sebep açıkça gösterilmişse o zaman da davacının özel sebebe dayanma iradesinden söz edilebilir.

3. Yargıtay Uygulaması

Yargıtay, boşanma davasının kendine özgü niteliğinden ötürü doğal olarak, davacının dayanmış olduğu hukuki sebepten farklı bir hukuki sebeple boşanmaya karar verilemeyeceğini kabul etmektedir. Yani hakim hukuk normunu re’sen seçmesi mümkün değildir. Daha da somutlaştırarak açıklamak gerekirse davacı sadece özel sebepten boşanma istenmişse, özel sebebin şartları gerçekleşmedi diye genel sebepten boşanmaya karar verilemez⁸⁶⁶; aynı şekilde genel sebeple boşanma istenmişse de özel

⁸⁶⁵ Akkaya, **a.g.e.**, s. 152

⁸⁶⁶ “...Davacı erkek, Türk Medeni Kanunu'nun 161. maddesinde gösterilen zina hukuki sebebiyle boşanma isteminde bulunmuştur. Davacı erkeğin genel boşanma sebebine (TMK m. 166/1) dayalı bir talebi bulunmamaktadır. Münhasıran özel boşanma sebebine dayalı olarak açılan boşanma davasında genel boşanma sebebine (TMK m. 166/1) dayalı olarak karar verilmesi mümkün değildir. Zira, hakim tarafların talep sonuçlarıyla bağlıdır (HMK m. 26/1)...” Y. 2. HD. 2017/388 E., 2018/12347 K., 05.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/18863 E., 2018/6770 K.; 28.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/13788 E., 2018/4030 K., 20.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/23248 E., 2017/2548 K., 09.03.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/21717 E., 2017/1397 K., 14.02.2017 T.; Y. 2. HD. 2016/25409 E., 2017/310 K., 12.01.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2014/10558 E., 2015/2590 K., 24.02.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/24790 E.,

sebebin şartları gerçekleşti diye özel sebepten boşanma kararı verilemez⁸⁶⁷. Yine de belirtmemiz gerekir ki farklı yöndeki görüşe zaman zaman muhalefet şerhlerinde rastlanmış⁸⁶⁸, hatta oy çoğunluğuna ulaştığı zaman da olmuştur⁸⁶⁹. Fakat bu görüşte bulunan üyeler bile hakimın hukuku re'sen uygulayacağı ilkesini gerekçe göstermektense,

2013/10605 K., 15.04.2013 T.; Y. 2. HD. 2012/692 E., 2012/19472 K., 11.07.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2011/17767 E., 2012/14083 K., 24.05.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁶⁷ Y. 2. HD.2014/8735 E., 2014/19994 K., 16.10.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁶⁸ “...KARŞI OY YAZISI Davacı, davalı eşinin bir başka kadınla zina yaptığını ileri sürerek, bu sebeple boşanmalarına karar verilmesini istemiş, mahkemece “davalının zinasının kanıtlanamadığı, evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayanan bir boşanma isteğinin de mevcut olmadığı” gerekçesiyle dava reddedilmiştir. Davalının, çalıştığı işyerinde bir başka kadınla mesai saatlerinde işyerinde, bu saatler dışında da, olağanın üstünde çok sayıda telefonla görüşmelerinin ve iletişiminin bulunduğu, aynı kadınla sokakta el ele birlikte görüldüğü yapılan soruşturma ve toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Davalının gerçekleşen bu tutum ve davranışı, Türk Medeni Kanununun 185/3. maddesinde yer alan eşlerin sadakat yükümlülüğüne aykırılık oluşturmaz. Zina, özel ve mutlak boşanma sebebidir. Kanun koyucu, zinayı özel boşanma sebebi kabul etmekle, bu olayın tek başına evlilik birliğini temelinden sarstığını kabul etmiş, bu halde ayrıca birliğin temelinden sarsılıp sarsılmadığının araştırılmasına gerek görmemiştir. Dolayısıyla, “zinaya” dayanan bir boşanma talebi, “çoğun içinde az da vardır” kuralı gereğince, evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma isteğini de içerir. Toplanan delillerle gerçekleşen olaylar, zina sebebiyle boşanma kararı verilmesine yeterli değil ise, aynı olaylar yüzünden, evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri eşlerden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış ise, bu sebeple boşanma kararı verilebilir. Buna engel yasal bir hüküm bulunmamaktadır. Davalının gerçekleşen eylemleriyle, taraflar arasında ortak hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkan bırakmayacak nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir. Olayların akışı karşısında davacı dava açmakta haklıdır. Bu şartlar altında eşleri birlikte yaşamaya zorlamanın artık kanunen mümkün görülmemesine göre, boşanmaya (TMK. m.166/1) karar verilecek yerde davanın reddi doğru bulunmamıştır...” Y. 2. HD. 2015/2116 E., 2015/15735 K., 14.09.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer karşı oya sahip: Y. 2. HD. 2013/22220 E., 2014/5553 K., 12.03.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2013/21443 E., 2014/3890 K., 25.02.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁶⁹ “...Zina mutlak bir boşanma sebebidir. Bunun mutlak boşanma sebebi olması gerçekleşmiş olması halinde evlilik birliğini temelinden sarstığının, karine olarak kabul edilmesine dayanır. Yasa koyucu, zina olayını özel boşanma sebebi saymakla bu olayın evliliği derin biçimde sarstığını baştan kabul etmiş, ayrıca olayın evlilik birliği üzerindeki etkilerinin araştırılmasına lüzum görmemiştir. Bu bakımdan “zina” sebebine dayanan boşanma talebinin içinde evlilik birliğinin temelinden sarsılması olgusu, bu sebeple açıkça dayanılmamış olsa bile zaten mevcuttur. Yeter ki, davacı, dava dilekçesinde davalının zinası sebebiyle evliliğin kendisi açısından çekilmez hale gelmiş olduğunu belirtmiş bulunsun. Bu bakımdan, toplanan deliller davalının bir başka erkekle cinsel ilişkisine muhakkak nazarıyla bakılmasını gerektirecek yeterlikte değilse, Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesi gereğince boşanma kararı verilebilir. Buna engel bir hüküm bulunmamaktadır. Davalının gerçekleşen kusurlu davranışı zina yaptığını kabule yeterli olmamakla birlikte, evlilik birliğini ortak hayatı devam ettirmesi diğer eşten beklenmeyecek derecede ve ortak hayatın devamına imkan bırakmayacak nitelikte temelinden sarstığına göre, tarafların Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesi gereğince boşanmalarına karar verilmesi gerekirken, bu husus nazara alınmaksızın isteğin reddi doğru bulunmamıştır...KARŞI OY YAZISI Davacı, münhasıran Türk Medeni Kanununun 161. maddesinde yer alan “zina” hukuki sebebine dayanarak boşanma davası açmıştır. Davacının aynı Kanunun 166/1. maddesine dayalı bir boşanma davası bulunmamaktadır. Münhasıran “zina” hukuki sebebine dayalı bir boşanma davasında, Türk Medeni Kanununun 166/1. maddesindeki şartların gerçekleştiği kabul edilerek evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı gerekçesiyle boşanma kararı verilemez...” Y. 2. HD. 2013/20105 E., 2014/2281 K., 10.02.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

çoğun içinde azın da olacağı düşüncesinden (özel hukuki sebebin genel hukuki sebebi de içereceği) yola çıkmaktadırlar. Yani Yargıtay 2. Hukuk Dairesi boşanma davalarında hakimın hukuk kuralını re'sen seçemeyeceğini kabullenmiştir ve hakimın davacının bildirdiği hukuki sebeple bağlı olduğu yöndeki uygulamasını istikrarla sürdürmektedir. Çoğun içinde az da vardır düşüncesinden doğan görüş istikrarlı bir destek bulamamıştır.

Davacının bildirmesi gereken hukuki sebebin herhangi bir zamanda bildirilmesi de yeterli olmayıp, davanın genişletilmesi ve yasağına tabi olduğu anlaşılmaktadır⁸⁷⁰. Bu verilerden çıkarılacak ilk sonuç, uygulamada davacının belirli bir hukuki sebebe dayanmaya zorunlu olduğudur.

Durum böyle olmakla birlikte nadiren bazı kararlarda, davacı belli bir boşanma sebebine dayanmış olsa da eğer vakıalar başka bir hukuki sebebe de giriyorsa, davacının bu hukuki sebebe de dayanmış kabul edileceği yönünde görüşe rastlanabilmektedir⁸⁷¹.

⁸⁷⁰ "...Dava münhasıran TMK'nun 163. maddesine dayalı olarak açılmıştır. Davacı kadın 21/04/2016 tarihli duruşmada sözlü yargılamaya geçildikten sonra sözlü olarak "dava dilekçesinde belirttiği boşanma sebebine ek olarak zina ve evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuksal nedenine dayanarak bu hususlarda da boşanmalarına karar verilmesini" talep etmiştir. Mahkemece davacı kadının ıslah talebi kabul edilmiş ve tarafların TMK'nun 161 ve 163. maddelerine göre boşanmalarına karar verilmiştir. Taraflardan her biri, yapmış olduğu usul işlemlerini kısmen veya tamamen ıslah edebilir ise de ıslah, tahkikatın sona ermesine kadar yapılabilir [HMK m. 177-(I)]. Davacı kadının ıslah talebi tahkikat bitirildikten sonra yapılmakla ıslah işlemi zamanında yapılmamıştır. Bu durumda ıslah isteminin reddine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde TMK'nun 161. maddesine uyarınca da tarafların boşanmalarına karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2016/14732 E., 2018/4831 K., 11.04.2018 T. (KYG T ET: 23.12.2023)

⁸⁷¹ "...Diğer yandan kanunda özel boşanma sebebi olduğu belirtilen bazı olaylar; eşlerin bazı kusurlu davranışlarının özellik gösteren hali niteliğinde olduğundan; bunlar kanunda açıklanan özellikte olmasalar bile; Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi uygulaması bakımından; genel boşanma sebebi olarak, evlilik birliğini temelinden sarsan bir kusurlu davranış niteliğinde kabul edilebilir. Türk Medeni Kanunun 161. maddesinde düzenlenen "zina" davranışı; bu özelliği taşımaktadır. Bu nedenle eşin davranışı zina koşullarını taşımasa bile; "sadakat yükümlülüğüne aykırı davranış" ve "güven sarsıcı davranış" niteliğiyle Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi yönünden, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına yol açan bir kusurlu davranış olarak değerlendirilip, boşanma kararına esas alınabilir.

Somut olayda; davalı -davacı (koca), birleştirilen davasına ilişkin dava dilekçesinde, eşinin zina yaptığından söz ederek boşanmaya karar verilmesini istemiştir. Yukarıda açıklandığı gibi; davalı-davacı koca bu davasıyla, hem Türk Medeni Kanunun 161. maddesinde düzenlenen "zina" özel boşanma sebebine hem de Türk Medeni Kanunun 166/1-2. maddesindeki "evlilik birliğinin temelinden sarsılması" sebebi olarak "genel boşanma" sebebine dayanmıştır. Davalı-davacı kocanın, davanın münhasıran Türk Medeni Kanunun 161. maddesindeki zina hukuki sebebi çerçevesinde karara bağlanmasına yönelik açık bir talebi olmadığına göre; mahkeme incelemesinin hem Türk Medeni Kanunun 161. maddesi, hem de Türk Medeni Kanunun 166/1-2. maddesi çerçevesinde yapılması gerekir. Mahkeme incelenmesini sadece Türk Medeni Kanunun 161. maddesi çerçevesinde yapmış, zinanın kanıtlanamadığı gerekçesiyle davayı

reddetmiş; ancak zina olmadığını kabul ettiği kadının davranışının Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi çerçevesinde sadakat yükümlülüğüne aykırı veya güven sarsıcı bir davranış aşamasında kalmış olup olmadığı yönünden bir inceleme yapmamıştır. O halde; toplanan delillerin Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi çerçevesinde değerlendirilerek; boşanma talebi hakkında sonucuna göre karar verilmesi gerekirken; mahkemece bu yönde inceleme yapılmaması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir...

KARŞI OY YAZISI

Davacı erkek eşin açtığı boşanma davasının sebebinin SAYISI KONUSUNDA değerli çoğunluk ile aramızda çekişme vardır.

Davacı erkek eş dava dilekçesinde "Dava Konusu: Zina Sebebiyle Boşanma" açıklamasından sonra Talep sonucunda: "Zina Sebebiyle Boşanma davasının" kabulünü istediği ve dava dilekçesinin bu şekilde yazıldığı konusunda aramızda çekişme yoktur. Davacı erkek eş İKİ SEBEBE dayanarak açabileceği davayı TEK SEBEBE dayanarak açmıştır. Dava ZİNA VAKIASINA dayalı olarak ama sadece ZİNA SEBEBİNE dayalı açılmıştır. Zina vakiasına dayalı ve sadece zina sebepli açılan boşanma davasının normatif karşılığı Türk Medeni Kanununun madde 161 hükmüdür.

Davacı erkek eş değerli çoğunluğun kurguladığı gibi İKİ AYRI SEBEPLE dava açmak isteseydi dava dilekçesini farklı yazması gerekirdi;

Davacı erkek eş "Zina ve Evlilik Birliğinin Sarsılması" sebebiyle boşanma talep ederek hem dava konusunu hem de talep sonucuna dayandığı boşanma sebeplerini AYRI AYRI yazması gerekirdi.

Zina ayrı boşanma sebebi, evlilik birliğinin sarsılması ayrı boşanma sebebidir. Birisi Türk Medeni Kanununun madde 161. ile diğeri Türk Medeni Kanununun madde 166/1. ile düzenlenmiştir. Zina sebebiyle dava açanlar otomatik olarak Türk Medeni Kanununun 166/1. maddeden de dava açmış sayılmaz.

Boşanma sebebini AÇIK ve SEÇİK TEK SEBEBE dayandıran davacı avukatın iradesinin kurgu ile İKİ SEBEBE çıkarılması mümkün müdür? Eğer sebebi kurgu ile artıracak olursak dava dilekçesi ONUR KIRICI DAVRANIŞ (TMK.m.162) ve HAYSİYETSİZ HAYAT SÜRME (TMK.m.163) sebeplerini de içeriyor denilerek boşanma sebeplerini ÜÇ, DÖRT diye artırabiliriz.

Yerel mahkeme hakimine verilen dava dilekçesinin TEK BOŞANMA SEBEBİ içerdiği, İKİ SEBEP yazılmadığı çıplak gözle görülebilmektedir.

Birden fazla sebeple açılan boşanma davalarında dava dilekçesini yazma USULÜ her bir sebebi ayrı ayrı dava konusuna ve talep sonucuna yazmaktan ibarettir.

Zina sebebinden boşanma davası açanların OTOMATİK olarak Türk Medeni Kanununun m.166/1 sebebiyle de dava açtığını söylemek davacının iradesini aşar.

Yerel mahkeme dava dilekçesinde yazılanı yazıldığı gibi okumuş yazıldığı gibi isabetli olarak anlamıştır.

Yerel mahkeme Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin kökleşmiş içtihatlarına, uygulamasına ve Hukuk Muhakemeleri Kanununun dava dilekçesini yazma ve anlama kurallarına uygun hareket etmiştir.

Yerel mahkemenin kararı hem usule hem de kanuna uygundur.

Yukarıda açıkladığım sebep ve düşüncelerle değerli çoğunluğun yorumuna katılabilmeme Hukuk Muhakemeleri Kanununun madde 33 hükmü izin vermemektedir.

KARŞI OY YAZISI

Davacı, 23.03.2011 tarihinde evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebine dayalı olarak boşanma davası açmış, bu davanın yargılama sürecinin devam ettiği sırada, bu kez 29.06.2011 tarihinde münhasıran Türk Medeni Kanununun 161. maddesinde yer alan "zina" hukuki sebebine dayanarak ikinci bir dava açmıştır. Her iki dava birleştirilerek yargılamaları birlikte yapılmıştır. Davacının birleşen ikinci davasında aynı Kanunun 166/1. maddesine dayalı bir boşanma davası bulunmamaktadır. Davacının TMK'nun 166/1. maddesine dayalı bir davası varken ikinci bir dava açması da bunu göstermektedir. O halde münhasıran "zina" hukuki sebebine dayalı bir boşanma davasında, TMK'nun 166/1. maddesindeki şartların gerçekleştiği kabul edilerek evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı gerekçesiyle boşanma kararı verilemez. Mahkemece birleşen davanın münhasıran zina hukuki sebebine dayalı olduğu kabul edilerek deliller bu çerçevede değerlendirilip davanın reddine karar verilmesinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır. Bu sebeple sayın çoğunluğun hükmün bu yönde bozulmasına ilişkin görüşüne katılmıyorum." Y. 2. HD. 2013/12112 E., 2013/26481 K., 14.11.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Örneğin davacının zina hukuki sebebine dayandığı davada güven sarsıcı davranış varsa, zina sebebiyle olmasa da genel sebeple boşanmaya karar verilebilir. Bu görüş de -pratik sonucu itibariyle- hakimin hukuku re'sen uygulayacağı ilkesiyle uyum gösterse de, bu ilkeden de az önce anlattığımız çoğun içinde az da vardır düşüncesinden de farklı bir çıkış noktasına sahiptir. Zira burada davacının dayandığı vakılardan yola çıkarak aslında o vakıanın altlanabildiği hukuki sebebe de dayanmış olduğu ifade edildiğinden⁸⁷², bu hususun aslında davacının somutlaştırma yükü ve hakimin davayı aydınlatma ödevi çerçevesinde değerlendirilmesi gerekir. Öyle ki karar metnindeki karşı oyda ifade edildiği üzere: “...Davacı erkek eş dava dilekçesinde “Dava Konusu: Zina Sebebiyle Boşanma” açıklamasından sonra Talep sonucunda: “Zina Sebebiyle Boşanma davasının” kabulünü istediği ve dava dilekçesinin bu şekilde yazıldığı konusunda aramızda çekişme yoktur...” denmektedir. Oysa karara geçen çoğunluk görüşünün yazdığı metinde “...Davalı-davacı kocanın, davanın münhasıran Türk Medeni Kanununun 161. maddesindeki zina hukuki sebebi çerçevesinde karara bağlanmasına yönelik açık bir talebi olmadığına göre; mahkeme incelemesinin hem Türk Medeni Kanununun 161. maddesi, hem de Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesi çerçevesinde yapılması gerekir...” şeklindedir. Bu sorunun talebin aydınlatılmasındaki bir sorundan kaynaklandığı açıktır. Elbette karşı oyda da belirtildiği üzere böyle bir olayda münhasıran zinaya dayanılmamış olduğunu düşünmek mümkün değildir. Ve bu gibi nadiren karşılaşılan kararlara dayanarak Yargıtay’ın istikrarlı uygulamasının bu şekilde olduğu düşünülmemelidir. Davanın aydınlatılmasıyla ilgili açıklamalarımızı bu kısmın sonunda yapacağız. Fakat bu tür yorumlar pratik etkisi bakımından bizi hakimin hukuki normu re'sen seçebileceği sonucuna kadar götürebildiğinden, talebin aydınlatılmasına ilişkin bu örneği burada vermemiz gerekmiştir.

⁸⁷² Yani bu düşüncede, davacının belirttiği özel sebebin haricinde ayrıca başka bir özel sebebe de girmesi mümkünse ondan dolayı da boşanma kararı verilebilir. Mesela üçüncü kişiyle sürekli cinsel ilişki haysiyetsiz hayat sürme de teşkil eder. Bu düşünceye göre zina, evlilik birliğinin sarsılması ve haysiyetsiz hayat sürmeye hep birlikte bakılır. Ama çoğun içinde az vardır görüşünde sadece ek olarak genel sebebe bakılır, başka bir özel sebebe bakılmaz. Bu iki düşünce bu bakımdan farklıdır.

Yargıtay, hakimin davacının dayandığı hukuki sebebe olan bağlılığını tarafların taleple bağlılığıyla açıklamaktadır⁸⁷³. Ayrıca dava şartı derdestlik⁸⁷⁴ ve kesin hüküm⁸⁷⁵ değerlendirmesinde hukuki sebebi de bir ölçüt olarak kabul etmektedir. Bu durumlar Yargıtay'ın, dava sebebine veya dava konusuna bir unsur olarak hukuki sebebi de dahil ettiği çıkarımını yapmamıza sebep olmaktadır. Bu ikisi arasından dava sebebine değil de dava konusuna dahil edildiği çıkarımını yapabiliriz. Zira Yargıtay, elde birden fazla boşanma davası varken bunların açık açık ayrı konulara sahip olduğunu da ifade etmektedir⁸⁷⁶. Ayrıca boşanma davasının dayandığı hukuki sebeplerin değiştirilmesini de

⁸⁷³ "...Davacı "aynı" boşanma davasında birden çok hukuki sebebe dayanarak öncelikle Türk Medeni Kanunu m.161 (zina sebepli) olmadığı takdirde, Türk Medeni Kanunu m.166/1'de gösterilen hukuki sebeple boşanma isteminde bulunmuştur. Öncelikle özel boşanma sebebine dayalı olarak açılan boşanma davasında, özel boşanma sebebi değerlendirilmeden, genel boşanma sebebine (TMK m.166/1) dayalı olarak karar verilmesi mümkün değildir. Zira, hakim tarafların talep sonuçlarıyla bağlı olup (HMK m.26), davacının öncelikli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, ikincil talebini inceleyemez..." Y. 2. HD. 2016/5039 E., 2017/10621 K., 05.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁷⁴ "...İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI...kadının, birleşen dava dilekçesinde dayandığı maddi vakalara, karşı dava dilekçesinde de dayandığı, karşı dava ve birleşen davanın taraflarının, dayanan vakaların ve konusunun aynı olduğu, derdestlik şartlarının olduğu gerekçesiyle birleşen davanın usulden reddine... İSTİNAF... İlk Derece Mahkemesi tarafından kadının birleşen davasının reddine karar verilmişse de; derdestlik için her iki davanın taraflarının, konusunun ve dava sebebinin aynı olması gerektiği, kadın tarafından birleşen dava dilekçesinde 4721 sayılı Kanun'un 162 nci ve 166 ncı maddelerine dayanıldığı, karşı davadan farklı olarak aynı Kanun'un 162 nci maddesi hükmü gereğince de boşanma talep edildiği ve bu yönden derdestliğin söz konusu olmadığı... ONANMASINA..." Y. 2. HD. 2022/8441 E., 2023/2792 K. 31.05.2023 T. (Lexpera); "...Boşanma davalarında derdestlik itirazının kabul edilebilmesi için; her iki davada tarafların sıfatının, hukuki sebeplerinin, dayanan maddi olayların "aynı" olması gerekir..." Y. 2. HD. 2010/10613 E., 2010/13619 K., 07.07.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/23566 E., 2016/1282 K., 20.01.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/24260 E., 2016/3569 K., 25.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁷⁵ "...Eşlerden birinin sadakatsizliği sebebi ile zinaya dayanılarak dava açılabilceği gibi bu eylemin meydana getirdiği geçimsizlik yüzünden de boşanma istenebilir. Davacı, bu iki haktan her birisini ayrı ayrı dava konusu yapmak ya da birlikte aynı dava içinde bu iki sebebe dayanmak yetkisine sahiptir. Onun için evvelce zinaya dayalı boşanma davasının açılıp reddedilmiş olması, sonradan geçimsizlik sebebi ile boşanma istemeye engel değildir..." Y. 2. HD. 1983/3732 E., 1983/4974 K., 31.05.1983 T. (Tutumlu, **a.g.e.**, s. 448); "...Davacı tarafından daha evvel açılan boşanma davasının reddedildiği ve bu kararın Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleştiği dosya kapsamında anlaşılmıştır. Söz konusu kesinleşen kararın işbu davada kesin hüküm oluşturup oluşturmadığının tespiti açısından önceki boşanma davasına ilişkin dava dosyasının getirtilerek incelenmesi ve her iki davada da aynı hukuki sebebe dayanılıp dayanılmadığı, aynı hukuki sebebe dayanılmakta ise ilk davada ileri sürülen vakılardan başka yeni vakılar ileri sürülüp sürülmediği araştırılmaksızın eksik inceleme ve tahkikatla hüküm kurulması usul ve yasaya aykırı bulunmuştur..." Y. 2. HD. 2014/7236 E., 2014/18203 K., 23.09.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁷⁶ "...mahkemece hatalı gerekçe ile taraflar arasındaki önceki boşanma davalarının bu dava yönünden derdest sayılacağından bahisle "derdestlik" nedeniyle davanın reddine karar verilmiş ise de zina sebebiyle açılan davanın konusu ile diğer davaların konusu aynı olmadığından derdestlik kabul edilemez ise de..." Y. 2. HD. 2012/8162 E., 2013/9477 K., 05.04.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD.

tamamen ıslah olarak nitelendirmektedir⁸⁷⁷. Yani Yargıtay’ın dava konusunu tek unsurlu (talep sonucu=boşanma) olarak kabul eden görüşü benimsemediği anlaşılmaktadır. Dava konusu “boşanma” değil de, örneğin “hayata kast hukuki sebebine dayanan boşanma” veya “evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine dayanan boşanma” olur. Fakat Yargıtay’ın dayanan hukuki sebebin belli olmadığı durumlarda HMK m. 119/2 uyarınca kesin süre verilmesi gerektiği yönünde görüş bildirdiği bir karara rastlamış değiliz. Aslında bunun sebebi, Yargıtay’ın önüne gelen boşanma dosyalarında vakıa ve taleplerin ya zaten aydınlatılmış ya da zaten hiç ileri sürülmemiş gibi muğlaklığa yer vermeyen bir tutum takınmasından kaynaklanmaktadır.

Durum böyle olmakla birlikte Yargıtay 2. Hukuk Dairesi’nin eski kararlarında hukuki sebebin derdestlikte bir unsur olmadığı yönünde ibarelere de⁸⁷⁸, dava konusunun sadece “boşanma” olduğu yönündeki ibarelere de rastlamak mümkündür⁸⁷⁹. Fakat bazen Yargıtay’ın ne dediğine değil de ne yaptığına bakmak daha sağlıklı çıkarımlar yapmamızı sağlayabilir. Zira Yargıtay yine boşanma davalarına ilişkin dosyalarda “...dava sebebi aynı ise de, eldeki davada ileri sürülen vakıalar birbirinden farklı olduğundan derdestlikten bahsedilemeyeceği...” gibi birçok soru işaretine sebep olan ifadelerde de bulunabilmektedir⁸⁸⁰. Aslında bu bize Yargıtay’ın dava sebebini bir nevi ferdileştirme

2016/827 E., 2016/4721 K., 10.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/10852 E., 2015/13038 K., 18.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁷⁷ “...Davacı-karşı davalı erkek 04.09.2015 tarihinde evlilik birliğinin sarsılması (TMK m.166/1) ve hayata kast, pek kötü muamele veya onur kırıcı davranış (TMK m. 162) hukuki sebeplerine dayalı boşanma davası açmış, davacı-karşı davalı erkek tarafından 31.05.2016 tarihinde dava tamamen ıslah edilerek zina (TMK m. 161) olmazsa evlilik birliğinin sarsılması (TMK m. 166/1) hukuksal sebeplerine dayalı olarak boşanma talep edilmiş, mahkemece davacı-karşı davalı erkeğin davasının kabulü ile tarafların zina (TMK m. 161) hukuki sebebiyle boşanmalarına karar verilmiştir...” Y. 2. HD. 2018/4441 E., 2019/6576 K., 22.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2017/198 E., 2018/11592 K., 22.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Tamamen ıslahta dava tümüyle değişmekteyken, talep sonucunun aynı kaldığı ama vakıaların tümünden değiştiği ıslah ise kısmidir. (Eroğlu, **a.g.e.**, s. 146)

⁸⁷⁸ “...Derdest davadan sözedilebilmesi için, her iki davanın; tarafları, konusu ve sebeplerinin aynı olması gerekmektedir. Sebep ten amacın hukuki sebep değil, dayanan maddi vakalar olduğu tartışmasızdır...” Y. 2. HD. 1989/9481 E. 1990/23 K. 08.01.1990 T. (Lexpera ET: 23.12.2023))

⁸⁷⁹ “...Her iki davanın konusu (boşanma) aynı ise de, sebebi ve taraf sıfatları farklıdır...” Y. 2. HD. 2011/18594 E., 2012/15458 K., 07.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁸⁰ “...Derdest davadan söz edebilmek için her iki davanın tarafları, konusu ve dayanan maddi vakaların aynı olması gerekir. Davacı tarafından ... Aile Mahkemesinde açılmış olan ve derdestliğe esas alınan 2012/415 esas, 2012/916 karar sayılı boşanma davası ile bu davanın tarafları ve dava sebebi aynı ise de,

anlayışıyla⁸⁸¹ tanımladığı izlenimini uyandırır da, ilgili kararlarda derdestlik için sayılan koşullar vakıa ve taraflar haricinde sadece dava konusudur. Yani dava sebebi kavramını sehven dava konusunu anlatmak için kullanmıştır ki bu da bize Yargıtay’ın dava sebebinden yine hukuki sebebi değil, sadece vakıaları anlamaya devam ettiğini gösterir.

Dava şartı olan derdestlik ve kesin hüküm değerlendirmesinde, tarafların aynı olması koşulu bakımından doktrinde bunların hangi konumda olduklarının önemsiz olduğu yönünde görüş olsa da⁸⁸², Yargıtay’ın boşanma uygulamasında tarafların hangi konumda olduğuna da baktığını görüyoruz⁸⁸³. Genel sebepli boşanma yargılamasında davalının kusur iddiaları zaten sanki kendisi de davacıymış gibi etki doğurduğundan böyle bir uygulamanın faydasız olabileceği düşünülebilir. Fakat davalı tarafın, iddialarını⁸⁸⁴ cevap dilekçesinde ileri sürmektense kendisinin davacı olduğu bir davada ileri sürmesi onun için daha iyidir. Zira karşı dava açan, kendisinin yargılama sonunda kusursuz

eldeki davada ileri sürülen vakıalar birbirinden farklı olduğundan derdestlikten bahsedilemeyeceği gibi...” Y. 2. HD. 2015/22512 E., 2017/1839 K., 22.02.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); “...Derdest davadan söz edebilmek için her iki davanın tarafları, konusu ve dayanılan maddi vakıaların aynı olması gerekir. Davacı tarafından Gölbaşı 2. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Aile Mahkemesi sıfatıyla) açılmış olan ve derdestliğe esas alınan 2013-436 esas, 2013-279 karar sayılı boşanma davası ile bu davanın tarafları ve dava sebebi aynı ise de, eldeki davada ileri sürülen vakıalar birbirinden farklı olduğundan derdestlikten bahsedilemez...” Y. 2. HD. 2017/1393 E., 2017/2940 K., 20.03.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁸¹ Hukuki ilişkiyi, dolayısıyla hukuki sebebi dava sebebi olarak kabul eden görüş ferdileştirme, buna hukuki ilişkiyi açıklayan vakıaları da dahil eden görüş ise yumuşatılmış ferdileştirme düşüncesinin ürünüdür (Ercan Özler, **a.g.e.**, s. 104-105)

⁸⁸² Atalı, **a.g.e.**, s. 2063

⁸⁸³ “...Davalı kadının Konya 5. Aile Mahkemesi’nin 2014/905 esas sayılı dosyası ile 08/12/2014 tarihinde boşanma davası açtığı, açılan davada davacı kadın, iş bu davada erkeğin dava dilekçesine süresinde verdiği cevap dilekçesi ve ikinci cevap dilekçesi ile dayandığı aynı vakıalara dayanarak boşanma talep ettiği, erkeğin de cevap dilekçesi ile iş bu davaya konu aynı vakıalara dayandığı ve tarafların tanıklarının dinlendiği; yapılan yargılamada, kocadan kaynaklanan bir kusurun varlığının ispat edilemediği gerekçesi ile davanın reddine karar verildiği, kararın davacı kadın tarafından temyizi üzerine, kararın Yargıtay 2. Hukuk Dairesince 02/11/2017 tarihinde onanarak kesinleştiği, artık 08.12.2014 tarihinden önceki vakıalara dayanarak taraflara kusur izafe edilemeyeceği, o tarihten sonra erkek tarafından dayanılan kadının küçük Musab’a ruhsal ve fiziksel şiddet uyguladığı, ortak çocuklara kötü davrandığı kusurlarının ispatlanamadığı, erkeğe yüklenen kusura ise kadın tarafından vakıa olarak dayanılmadığı gibi niteliği itibarıyla de vakıanın kusur teşkil etmeyeceği, bu itibarla tarafların kusurlarının ispatlanamadığı gerekçesiyle davanın reddi gerekirken, delillerin takdirinde hataya düşülerek boşanmaya karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2021/4366 E., 2021/6629 K., 29.09.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁸⁴ Sadece davalının ileri sürdüğü kusur iddiası içeren bir vakıa olabileceği gibi, davacının da iddia etmiş olduğu taraflara kusur yüklemeyen bir iddia da olabilir.

çıkması veya diğer tarafın yargılama sırasında davasından feragat etmesi ihtimaline karşılık boşanmayı bu şekilde sağlayacaktır.

Derdestlik ve kesin hükmün boşanmada dava şartı yokluğuna sebep olması için Yargıtay hukuki sebeplerin de aynı olmasını aradığından, aynı vakıaya dayanarak farklı hukuki sebeplerle dava açılabilir. Bu durum bazı soru işaretlerine sebep olabilir. İki dava için ayrı ayrı tazminat mı istenecek ve davalıya aynı vakıadan ötürü iki defa mı kusur yüklenecektir?

Birden çok boşanma davası aynı vakılardan da doğabilecek olsa da çoğunlukla farklı vakılardan doğacaktır. Örneğin davalı boşanmaya kararlıysa, davacının kendisine kusur yüklemeyi başaramaması ihtimaline karşılık kendisi de karşı boşanma davası veya birleşen başka bir boşanma davası açarak eşinin kusurlarını ileri sürmek isteyebilir. Ayrıca taraflar davadan sonraki olayların kusur olarak yüklenmesi için de yeni bir dava açmaya ihtiyaç duyabilir. Birden fazla boşanma davasının söz konusu olduğu bu gibi durumlarda kusur belirlemesinin nasıl yapılacağı hususunda farklı görüşlere rastlanmaktadır. Yargıtay'ın bazı kararlarında, her dava için ayrı ayrı kusur belirlemesini öngören muhalif görüşlere rastlamak mümkündür⁸⁸⁵. Fakat Yargıtay'ın istikrarlı uygulaması tüm davalarda tespit edilen kusurları aynı anda kıyaslayarak kusur belirlemesi yapmak ve boşanmanın fer'ilerine de tüm dosyaları kapsayacak şekilde tek seferde hükmetmek şeklindedir⁸⁸⁶.

⁸⁸⁵ "...KARŞI OY YAZISI Eşlerden herbiri ayrı ayrı zina sebebiyle boşanma davası açmış olup davaların "birleştirilmesine" karar verilerek her iki dava da kabul edilmiştir. Yerel mahkeme ayrı ayrı açılan zina sebebiyle açılan boşanma davalarının kabulü sebebiyle tarafları "eşit kusurlu" kabul etmiştir. Zina boşanma sebebine dayalı davalarda zina eylemlerinin takası sonucunu doğuracak şekilde tarafların "eşit kusurlu" olarak mahkemece kabulü isabetli değildir. Boşanma davalarında kusur belirlenmesi; birleşen davalardaki "her bir dava için ayrı ayrı" yapılır. Yoksa birleşen boşanma davalarının boşanma sebepleri arasında toplam bir değerlendirme yapılarak "kusur ortalaması" mümkün değildir..." Y. 2. HD. 2009/13409 E., 2010/17145 K., 19.10.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁸⁶ "...davacı-davalı kadının evlilik birliğinin sarsılması sebebine(TMK m. 166/1) dayalı boşanma davası ile hayata kast pek fena muamele hukuki sebebine (TMK m.162) dayalı boşanma davaları için ayrı ayrı, davalı-davacı erkeğin zina sebebine dayalı (TMK m.161) boşanma davası için ayrı kusur belirlenerek, sonucunda boşanma davalarının eki niteliğinde bulunan tazminat talepleri konusunda her bir dava türü için ayrı ayrı hüküm kurulması doğru olmamıştır. Evlilik birliği sona erinceye kadar, herhangi bir sebeple açılmış boşanma davalarında taraflara yüklenmiş tüm kusurlar, birlikte değerlendirilip, tarafların kusur oranlarının bir kez belirlenmesi ve belirlenen bu orana göre maddi-manevi tazminatlar ile yoksulluk nafakası konularında her bir taraf yönünden bir kez hüküm kurulması gerekir. Tarafların kusurları bölünerek, her bir

Dosyaları birleştirmemek ise başlı başına bozma sebebi yapılmaktadır⁸⁸⁷. Boşanma taleplerine ilişkin ise her davada ayrı ayrı hüküm kurulmaktadır⁸⁸⁸.

Üzerinde durulması gereken bir diğer husus, tek dava dilekçesinde aynı vakıya dayanarak birden fazla hukuki sebebe dayanıldığı durumda hükmün nasıl verileceğidir. Bazı yazarlar bu durumda Yargıtay'ın sebepleri yarıstırarak şartları mevcutsa sadece özel sebepten boşanmaya hükmedeceğini ifade etse de bu doğru bir bilgi değildir⁸⁸⁹. Bu sorunun cevabını ararken hukuki sebeplerin terditli mi yoksa bir kademeye bağlı tutulmadan mı ileri sürüldüğüne bakmak gerekir.

Birden fazla boşanma sebebinin terditli öne sürüldüğü durumlarda HMK m. 111 gereği öncelikle birinci kademedeki talep hakkında karar verilmeden mahkeme ikinci kademedeki talebi inceleyemez ve hükme bağlayamaz. Burada kanun metnindeki “inceleyemez” kelimesi tahkikatın yapılmayacağı şeklinde anlaşılmamalıdır. Öyle ki, tüm

dava için ayrı kusur belirlemesi yapıp, fer'i konularda da her bir dava için ayrı hüküm kurmak, Türk Medeni Kanunu'ndaki düzenlemelere (TMK m.4,174/1-2, 175) aykırı düşer. O halde, somut olaylarda her üç boşanma davasındaki deliller birlikte değerlendirilerek, tüm kusurlu davranışlar birlikte ele alınıp, taraflar için bir kez kusur oranı belirlendikten sonra, maddi-manevi tazminat talepleri konusunda, bir kez hüküm kurulması gerekirken, her bir dava için ayrı kusur oranı belirlenip, maddi-manevi tazminat talepleri hakkında iki ayrı ayrı hüküm kurulması bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2016/4852 E., 2017/10559 K., 04.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/7451 E., 2016/10627 K., 30.05.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2018/8116 E., 2019/1141 K., 14.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2018/7259 E., 2019/754 K., 07.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/4852 E., 2017/10559 K., 04.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/15229 E., 2016/13659 K., 10.10.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁸⁷ "...davalar arasında bağlantı bulunduğuna göre eldeki TMK m.166 hukuki sebebine dayalı boşanma davası ile yine kadın tarafından açılmış olan TMK m.161 hukuki sebebine dayalı davanın birleştirilerek, davaların esası hakkında hüküm kurulması gerektiğinden hükmün bozulmasına karar verilmesi gerekmektedir. SONUÇ: Yukarıda gösterilen sebeple bölge adliye mahkemesi kararının KALDIRILMASINA, ilk derece mahkemesinin kararının BOZULMASINA..."Y. 2. HD. 2021/5041 E., 2021/6985 K., 07.10.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2022/8893 E., 2022/8448 K., 24.10.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/3576 E., 2022/4646 K., 18.05.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁸⁸ "...Asıl davada tarafların boşanmalarına karar verilmiş olması, karşı boşanma davasında boşanma talebi hakkında karar verilmesine engel değildir. Karşı boşanma davası, asıl davadan bağımsız niteliktedir. Müstakil dava gibi görülüp, her dava hakkında ayrı ayrı hüküm kurulması zorunludur..." Y. 2. HD. 2014/18545 E., 2015/3733 K., 05.03.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. HGK. 2020/273 E., 2021/762 K., 15.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2018/8116 E., 2019/1141 K., 14.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/4852 E., 2017/10559 K., 04.10.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁸⁹ Burada farklı hukuki sebeplerin altıdığı vakıaların aynı veya farklı olması da aslında sonuç bakımından önemli değildir. Fakat vakıalar bile farklıysa, bizce aksi görüşü savunmak daha da büyük bir yanıltır.

kademelerdeki taleplere ilişkin tahkikat aynı anda yürütülür. Bu hem usul ekonomisi gereğidir hem de zaten davacının hüküm verilmeden mahkemenin ilk kademedeki talebi hakkındaki düşüncesini bilmesi beklenemez⁸⁹⁰. İkinci kademedede genel boşanma sebebi varken birinci kademedeki özel boşanma sebebinin mahkemece kabul edildiği durumlarda, davacının ileri sürdüğü ve özel sebebe atlanamayan diğer kusurlu davranışlar ile davalının ileri sürdüğü tüm kusurlu davranışlar, mahkemece tespit edilmiş olsa bile bunlar kusur olarak yüklenmez⁸⁹¹. Zira genel sebebe dayalı hüküm kurma olasılığına binaen tüm kusurlu davranışlar tahkikata konu edilmiş olsa da, sonuç olarak özel sebepten karar verilmiştir ve özel sebepli davalardaysa davalının özel sebebe giren kusurlu davranışları haricindeki tarafların kusurları değerlendirilemez, kusur kıyası yapılamaz. Dolayısıyla davacıya hiçbir şekilde kusur yüklemesi yapılamayacağından davalının davacıya kusur yüklemesi ve –eşinin dayandığı özel sebep akıl hastalığı haricindeki herhangi bir özel sebepten- boşanmaya bağlı mali taleplerde bulunması için bir karşı dava açması şarttır⁸⁹². Alternatif olarak ayrı bir boşanma davası açarak bunların birleştirilmelerini de talep edebilir.

⁸⁹⁰ Ayşe Kılınç, “Bir Yargıtay Kararı Işığında Terditli Dava ve Terditli Davada Hüküm Konusunun İncelenmesi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 69, Sayı 2, 2020, s. 554-555

⁸⁹¹ “...Davacı kadın tarafından terditli olarak Türk Medeni Kanununun 161 ve 166/1. maddeleri uyarınca boşanma davası ikame edilmiştir. Mahkemece tarafların Türk Medeni Kanunu’nun 161. maddesi uyarınca boşanmalarına karar verilmiş, davalı zina yaptığı gerekçesiyle ağır kusurlu bulunmuş, davacı ise birlik görevlerinde ihmalkarlık yaptığı ve eşine hakaret ettiği gerekçesiyle az kusurlu kabul edilmiştir. Zina özel ve mutlak boşanma sebebidir. Mahkemece davacının zina olgusunu ispatladığı kabul olunur ve karşı tarafında açılmış bir boşanma davası yok ise artık kusur kıyaslaması yapılamaz. Bu hale göre mahkemece zinayı ispatlayan davacıya az da olsa kusur yüklenmesi doğru olmamış ve bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2015/5943 E., 2015/19941 K., 27.10.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/1093 E., 2021/2672 K., 05.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁹² “...kanun koyucu; özel mutlak boşanma sebeplerinden birinin varlığı hâlinde, ortak hayatın çekilmez hâle geldiğini kabul etmiştir. Burada iddia edilen özel boşanma sebebinin varlığının ispatlanmış olması, boşanmaya karar verme hususunda yeterli olup, hâkim; tarafların bunun dışında ileri sürdükleri bir iddia ve savunmaya değer vererek hükme esas alamayacağı gibi boşanmaya sebep olan olaylarda tarafların diğer kusurlu davranışlarını da dikkate alamayacaktır. Bunun doğal sonucu olarak; özel boşanma sebebiyle aleyhinde yürütülmekte olan bir davada ayrıca bağımsız bir boşanma davası bulunmayan davalının, kusur esasına dayalı boşanmanın mali sonuçlarına ilişkin tazminat ve yoksulluk nafakası taleplerini (TMK m. 174/1-2 ve 175) ileri süremeyeceği tartışmasızdır...” Y. HGK. 2017/2289 E., 2020/939 K., 25.11.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2022/140 E., 2022/1900 K., 01.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/16239 E., 2016/7380 K., 12.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Birden fazla hukuki sebep kademesiz şekilde birlikte ileri sürülürse bu sebeplerin hepsine ya da birkaçına dayanarak da boşanma davası kabul edilebilir. Dayanılan tüm hukuki sebepler üzerinde ayrı ayrı olumlu ya da olumsuz karar verilir, sebepler yarışmaz⁸⁹³. Dolayısıyla özel ve genel sebebe dayanan davacının, özel sebebini ispatlaması durumunda sadece bundan dolayı boşanma kararının verileceği düşüncesi yanlıştır. Evet, Yargıtay'ın aslında bu şekilde de kararı vardır⁸⁹⁴, fakat nadiren karşılaşılan

⁸⁹³ "...Davacı kadın tarafından özel boşanma sebeplerinden zina hukuki sebebine (TMK m. 161) ve evlilik birliğinin sarsılması (TMK m. 166/1) hukuksal sebebine dayanılarak boşanma isteminde bulunulmuş, mahkemece, TMK 161. madde kapsamında yapılan değerlendirmede, davacı kadının zina eyleminden haberdar olduğu ve zina eylemini bilmesine rağmen evlilik birliğini devam ettirdiği, davacı kadının, davalı erkeğin eylemini affettiği ya da hoşgörü ile karşıladığı, bu nedenle erkeğe kusur yüklenemeyeceği, zina eyleminin temadi ettiğine dair bir delilin bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine, TMK 166/1 maddesi kapsamında yapılan değerlendirmede ise davacı kadının iddiasını ispatlar delil bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Davalı erkeğin uzun süreden beri bir başka kadınla birlikte yaşadığı, aynı kadınla ilişkisinin halen devam ettiği, sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiği yapılan soruşturma ve dinlenen tanık beyanlarından anlaşılmaktadır. Zina eylemi devam ettiğine göre, hak düşürücü süre de geçmiş sayılmaz. Toplanan delillerden, davalı erkeğin zinasının temadi ettiği anlaşılmaktadır. O halde, davacı kadının özel boşanma sebeplerinden zina hukuki sebebine (TMK m. 161) ve evlilik birliğinin sarsılması (TMK m. 166/1) hukuki sebebine dayanılarak açmış olduğu her iki davanın kabulü yerine, yazılı gerekçe ile reddi doğru görülmemiştir..." Y. 2. HD. 2019/1357 E., 2019/6263 K., 20.05.2019 T.; "...Dava; zina (TMK m.161) ve evlilik birliğinin sarsılması hukuksal sebeplerine dayalı (TMK m.166/1) boşanma talebine ilişkindir. Zina eylemi özel boşanma sebebi yanında genel boşanma (TMK m.166/1) sebebi de oluşturur. Böyle bir durum karşısında kalan eş dilerse bu özel sebeplerin yanında genel sebebe, dilerse birine veya birkaçına birlikte dayanarak boşanma talep edebilir. Davacı zina hukuksal sebebi ve genel boşanma sebebine dayanarak boşanma davası açmış olduğundan, bu durumda mahkemece davacı-davalı kadının ileri sürdüğü her iki hukuksal boşanma sebeplerinin de bulunup bulunmadığı belirlenmeli ve sonucuna göre karar verilmelidir. Bu husus gözetilmeden yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamış ve bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2016/13737 E., 2018/4035 K., 28.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/25383 E., 2018/11521 K., 18.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2020/3547 E., 2020/5930 K., 19.11.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023, kararda zinaya ek olarak sadakatsizlik de dendiğinden genel sebepli talep kapsamında da değerlendirildiği anlaşılmaktadır.); Y. 2. HD. 2020/3070 E., 2020/4486 K., 06.10.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/3360 E., 2017/9710 K., 19.09.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/6272 E., 2016/15892 K., 13.12.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/6285 E., 2016/15885 K., 13.12.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/21654 E., 2016/8405 K., 26.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/13942 E., 2016/4318 K., 07.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/10382 E., 2016/224 K., 11.01.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/14180 E., 2016/5488 K., 21.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁹⁴ "...Kanunda gösterilen, kusura dayanan özel boşanma sebepleri (TMK md. 161, 162 ve 163), aynı zamanda genel boşanma sebebidir. Böyle bir durum karşısında kalan eş, dilerse özel boşanma sebebine, dilerse genel boşanma sebebine dayanarak boşanma isteyebileceği gibi, aralarında bir kademe oluşturarak da boşanma talep edebilir. Yahut da davada olduğu gibi, her ikisine birlikte de dayanabilir. Bu son durumda usul bakımından, dayanılan sebep sayısınca davanın varlığı değil, aynı ve tek davada birden fazla hukuki sebebe dayanma hali söz konusudur. Bunun sonucu olarak da, dayanılan her sebep için ayrı ayrı hüküm tesisi yoluna gidilmez. Özel boşanma sebebi gerçekleşmiş ise, boşanma kararı bu özel sebebe dayanılarak verilir. Ayrıca genel sebeple ilgili bir hüküm kurulmasına artık lüzum kalmaz. Toplanan deliller, özel

kararlardan yola çıkarak Yargıtay'ın istikrarlı uygulamasına ulaşamaz⁸⁹⁵. Zaten kusur belirlemesi açısından iki ihtimal arasında ciddi bir fark oluşacağından böyle bir sonuca ulaşılması da beklenemez. Davacı, özellikle kendisine karşı da yöneltilmiş bir boşanma davası varsa iki hukuki sebebe kademesiz dayanma yoluna başvurmak isteyebilir. Çünkü kendisine kusur yüklemenin yolu artık zaten açılmıştır. Dolayısıyla kusur kıyasında az kusurlu çıkabilmek için özel hukuki sebebin altlayamayacağı kusurlu davranışları da eşine yüklemeye ihtiyaç duyar. Bunu da ileri sürdüğü hukuki sebeplerin aynı kademede veya kademesiz olmasıyla sağlar⁸⁹⁶.

Yargıtay iki hukuki sebebe birlikte dayanılan durumlarda, vakıaların aynı veya farklı olması fark etmeksizin yargılama giderlerine tek bir dava varmış gibi hükmedileceği yönünde istikrarlı bir içtihatı sahiptir⁸⁹⁷. Oysa dava konusu taleplerin birden fazla olması durumunda dava yığılması söz konusudur⁸⁹⁸ ve normalde davaların yığılmasında ayrı davalar olduğu düşüncesiyle giderlere ayrı ayrı karar verilir⁸⁹⁹. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bu uygulaması, farklı hukuki sebeplerin farklı dava konularını oluşturacağı yönündeki kendi uygulamasıyla çelişebilir gibi dursa da, bunu kusur belirlemesinin ve boşanmanın fer'ilerine hükmetmenin tek seferde yapılmasının sonucu olarak görüyoruz.

boşanma sebebinin şartları bakımından gerçekleştiğini kabule yeterli değil ise, bu husus gerekçede belirtilerek genel sebeple boşanma kararı verilmesini gerektirecek yeterlikte olup olmadığı değerlendirilerek varsa bu sebeple boşanma kararı verilir. Bu ikinci halde, özel sebebe dayanan boşanma talebi hakkında ayrıca bir hüküm tesisi gerekmez. Bu özel sebebin, taşıdığı yasal şartlar itibarıyla gerçekleşmediğinin gerekçede belirtilmesi yeterli olur..." Y. 2. HD. 2013/25194 E., 2014/8463 K., 16.04.2014 T. (Şahin Şengül, **a.g.e.**, 2022, s. 173)

⁸⁹⁵ Zaten uygulama bu şekilde olsaydı kademeli ve kademesiz talepte bulunmanın bir farkı kalmazdı.

⁸⁹⁶ Elbette karşı tarafın boşanma davası genel sebepliye pekala burada vereceği cevap dilekçesi de yeterli olur. Fakat karşı tarafın da özel sebepli bir dava açması veya genel sebepli olsa bile ezkaza cevap dilekçesi verilmemiş olduğu durumları göz önüne almak gerekir.

⁸⁹⁷ "...Dava dilekçesinde birden fazla boşanma sebebine dayalı olarak dava açılabilir. Taleplerden birinin kabulü, diğerlerinin reddedilmesi halinde, kabul ve reddedilen talepler yönünden ayrı ayrı vekalet ücreti verilmesi doğru değildir. Davalının usulüne uygun harcı verilerek açılmış bir dava ve karşı davası da bulunmamaktadır. Hal böyleyken davalı yararına vekalet ücretine karar verilmesi doğru değildir..." Y. 2. HD. 2014/18078 E., 2015/2832 K., 25.02.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2013/12112 E., 2013/26481 K., 14.11.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁸⁹⁸ Uğur Bulut, *Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir, 2016, s. 5

⁸⁹⁹ Uğur Bulut, **a.g.e.**, s. 303-310

Diğer yandan, zaten farklı hukuki sebeplere giren vakıalar da farklı olsa bile uygulama bu şekilde olduğundan, bu durumu hukuki sebebin dava konusunun unsuru sayılmadığı şeklinde yorumlamak doğru olmaz. Bu uygulama sadece farklı hukuki sebeplere bağlı boşanma istemlerinin aynı dava dilekçesine dahil edilmiş olduğu durumlar için geçerlidir. Yargıtay yargılama giderleri bakımından burada bir dava yığılması varmış gibi muamele yapmaz⁹⁰⁰. Fakat farklı dava dilekçelerine konu olan davalar hakkında ayrı ayrı yargılama giderlerine hükmedilir. Boşanma taleplerinin kabulü ise tüm davalardaki kusur belirlemesine göre değil, ilgili talepte ileri sürülen kusurlu davranışlardan en az birinin⁹⁰¹ ispatlanıp ispatlanamadığına göre belirlenir. Bu konuda belirtmek isteriz ki, bizce aynı dava dilekçesinde ileri sürülmüş olsa bile her hukuki sebep için farklı yargılama gideri alınması usulen daha doğru olur.

Aynı vakıaya dayanmakla birlikte bile farklı hukuki sebebin ileri sürüldüğü boşanma davalarının birbirinden farklı davalar sayılması nedeniyle, feragat edilen boşanma davasında ileri sürülen vakıanın yeni bir boşanma davasında ileri sürülebileceği akla gelebilir. Fakat bu mümkün olmaz. Zira feragatin ayrıca affetme anlamına geldiğinin kabul edilmesi⁹⁰², dolaylı olarak bu sorunun da önüne geçmektedir.

Şimdi tekrar davanın aydınlatılması hususuna döneceğiz. Yargıtay'ın, davacının talebinin ve her iki tarafın da vakıalarının aydınlatılmış sayılması bakımından ilginç bulduğumuz kararları bulunmaktadır. Yukarıda daha önce verdiğimiz örnek talebin açıklığına ilişkindi. Şimdi öncelikle vakıanın somutlaştırılmasından bahsedeceğiz.

⁹⁰⁰ "...Dava dilekçesinde birden fazla boşanma sebebine dayalı olarak dava açılabilir. Taleplerden birinin kabulü, diğerlerinin reddedilmesi halinde, kabul ve reddedilen talepler yönünden ayrı ayrı vekalet ücreti verilmesi doğru değildir. Davalının usulüne uygun harcı verilerek açılmış bir dava ve karşı davası da bulunmamaktadır. Hal böyleyken davalı yararına vekalet ücretine karar verilmesi doğru değildir..." Y. 2. HD. 2014/18078 E., 2015/2832 K., 25.02.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁰¹ Uygulamada nerdeyse her zaman kusur arandığından bu şekilde ifade edilmiştir.

⁹⁰² "...Erkek açtığı ilk davadan feragat etmekle, feragat tarihinden önceki olayları affetmiş, en azından hoşgörüyü karşılamıştır..." Y. 2. HD. 2022/784 E., 2022/3740 K., 19.04.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Yargıtay, “*Evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması, boşanmada bir hukuki sebep olmasının yanında aynı zamanda bir dava sebebidir... bu sebebe dayanılarak açılmış olan boşanma davasında, birliği temelinden sarsan maddi vakıalar, dava dilekçesinde veya en geç ön inceleme aşamasının tamamlanmasına kadar gösterilmemiş olsa bile, davanın niteliğini değiştirmedikçe sonradan da gösterilebilir. Çünkü bu sonucu doğuran bütün olaylar “dava sebebini” oluşturur.*” diyerek, dilekçe teatisinde sadece hukuki sebebin gösterildiği durumlarda dahi dava sebebinin gösterilmiş olacağını kabul etmektedir⁹⁰³. Yani bu gibi durumlarda hiçbir vakıa gösterilmemiş sayılmadığından

⁹⁰³ “...Dava, 27.02.2012 tarihinde açılmıştır. Davacı dava dilekçesinde; “davalı ile evlendikleri günden bu yana şiddetli geçimsizlik yaşadıklarını, aralarında uyumsuzluk olduğunu, evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını ve çekilmez hale geldiğini, birlikte yaşama koşullarının ortadan kalktığını, aralarındaki geçimsizlikten dolayı davalının üç ay önce müşterek konutu terk edip gittiğini, bu sebeple boşanma davası açılmasının zaruri hale geldiğini” ileri sürerek boşanmalarına karar verilmesini istemektedir. Dava dilekçesinde, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına yol açan maddi vakıalar tek tek gösterilmemiş, birliğin ortak hayatın devamına imkan bırakmayacak derecede temelinden sarsıldığı belirtilmekle yetinilmiştir. Ön inceleme duruşmasından sonra 18.06.2012 tarihinde vekili tarafından verilen delillerin gösterildiği dilekçede ise geçimsizliğe yol açan bir kısım vakıalara yer vermiştir.

Kuşkusuz davacı, dava dilekçesinde davasının temeli olan bütün vakıaların açık özetlerini bildirmelidir (HMK md. 119/1-e). Ancak, dava dilekçesindeki bu husustaki eksiklik ve davacının bu yükümlülüğüne uymaması, davanın esasının incelenmesine de engel değildir. Evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması, boşanmada bir hukuki sebep olmasının yanında aynı zamanda bir dava sebebidir. Çünkü, evlilik birliği tek bir olayla temelinden sarsılmış olabileceği gibi, tek başlarına ele alındıklarında boşanma sebebi oluşturmayacak olan süregelen bir ya da birden fazla olay birleşerek bu sonucu doğurabilir. Bu bakımdan, bu sebebe dayanılarak açılmış olan boşanma davasında, birliği temelinden sarsan maddi vakıalar, dava dilekçesinde veya en geç ön inceleme aşamasının tamamlanmasına kadar gösterilmemiş olsa bile, davanın niteliğini değiştirmedikçe sonradan da gösterilebilir. Çünkü bu sonucu doğuran bütün olaylar “dava sebebini” oluşturur. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 141. maddesinin (1) fıkrasında sınırı gösterilen iddia ve savunmanın değiştirilmesi ve genişletilmesi yasağı, davanın niteliğini değiştirecek veya genişletecek vakıaların sonradan davaya getirilmesini engellemektedir. Sonradan yargılamaya dahil edilen vakıa, davanın niteliğini değiştirecek veya genişletecek önemde değilse, başka bir ifade ile sonradan yargılamaya dahil edilen vakıa, davanın niteliğini değiştirmeden ve genişletmeden sadece olayı aydınlatıyor ve iddiayı güçlendiriyorsa, bu tür vakıa yasakla karşılaşmadan ileri sürülebilir. Buna engel bir usul hükmü bulunmamaktadır. O nedenle, davacı vekilinin, ön inceleme aşamasının tamamlanmasından sonra 18.6.2012 günü verdiği dilekçede ileri sürdüğü vakıalar, yasak kapsamında görülemez.

Davalının, eşinden tiksindiğini söylediği, “kocamdan ne hayır gördüm ki piçinden hayır göreyim” dediği ve kocası için “şerefsiz” şeklinde sözler sarf ettiği yapılan soruşturma ve toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Bu halde taraflar arasında, ortak hayatı temelinden sarsacak derecede ve birliğin devamına imkan bırakmayacak nitelikte bir geçimsizlik mevcut ve sabittir. Olayların akışı karşısında davacı dava açmakta haklıdır. Bu şartlar altında eşleri birlikte yaşamaya zorlamanın artık kanunen mümkün görülmemesine göre, boşanmaya (TMK md. 166/1) karar verilecek yerde yetersiz gerekçe ile davanın reddi doğru bulunmamıştır. Ne var ki ilk incelemede, yanlışlıklar değerlendirme sonucu hüküm onanmış olmakla, davacının bu yönlere temas eden karar düzeltme talebi haklı ve yerinde görülmekle, kabulü ile Dairemizin onama kararının kaldırılmasına, yerel mahkeme kararının bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir...” Y. 2. HD. 2014/6134 E., 2014/8202 K., 07.04.2014 T. (Akkaya, a.g.e., s. 415-417); Sonraki tarihli bir başka kararında ise

sonradan somutlaştırılabilecektir. Yargıtay'ın bu kararı haklı olarak eleştirilmiştir⁹⁰⁴ ve benzer nitelikteki başka eski kararlar da mevcuttur⁹⁰⁵. Bizce de böylesi geniş kapsamda bir dava sebebi yorumu doğru değildir. Somut olaydaki dava dilekçesinde hiçbir kusur iddiası ve bu anlama gelebilecek ibare olmamasına rağmen davalıya hakaret kusuru yüklenebilmiştir. Öyleyse pekala fiziksel şiddet veya sadakatsizlik gibi kusurlar da göz önüne alınabilir. Yani davacı, sadece evliliğin sarsıldığını ifade ettiği bir dilekçeyle davasını açıp davalıyı gafil avlayabilecektir. Aydınlatma işi ne de olsa uygulamada tensip aşamasında değil, ön inceleme bitene kadar yapılmaktadır⁹⁰⁶, o da yapılırsa. Böylesi bir sonucu kabul etmek mümkün değildir. Evlilik birliğinin sarsıldığına yönelik ifade zaten kusurlu kusursuz her türlü davranışı içine alabileceğinden çizdiği sınırlar da sonsuzdur. Ki vakıa ileri sürmüş sayılsa bile kusur iddiasında dahi bulunmayan tarafın sonrasında kusur iddialarında bulunması da iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağının ihlali kapsamında değerlendirilmelidir. Diğer yandan karşı tarafı savunma ve iddialarda bulunmaya geçiren asıl hususun maruz kaldığı ithamlar olduğu unutulmamalıdır. Neyse ki Yargıtay'ın kusur isnadında bulunmayı da aradığı kararları da mevcuttur⁹⁰⁷. Fakat dilekçe teatisinde evlilik birliğinin sarsılmasında karşı tarafın kusurlu olduğunu belirtmek

öninceleme bitene kadar vakıa ileri sürülmediği gerekçesiyle dayanılmamış sayılacağı ifade edilmiştir: Y. 2. HD. 2015/2733 E., 2015/17206 K., 01.10.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁰⁴ Akkaya, **a.g.e.**, s. 417-418

⁹⁰⁵ Tutumlu, **a.g.e.**, 2009, s. 77-79, 433. Tutumlu, bu yaklaşımın boşanmada farklı bir yargılama usulünün benimsenmiş olması sebebiyle olduğunu ifade etse de hangi ilke veya normun bu uygulamayı doğurduğunu açıklamamaktadır.

⁹⁰⁶ "...sadece ön inceleme aşaması tamamlanana kadar usulüne uygun şekilde (HMK. md.141) bildirilmiş olan vakıalar boşanma davalarının sınırını çizmekte ve mahkemece ancak, bu vakıalar hakkında inceleme ve değerlendirme yapılabilmektedir. Aksinin kabulü; davacının dayandığı olguların, dolayısıyla elde etmek istediği nihai talebin dışına çıkılması sonucunu doğuracağı gibi; temyiz ve karar düzeltme süreçleri de dahil, yargılamanın hangi aşamasına kadar gerçekleşecek hukuki ve fiili olguların nazara alınması gerektiği sorunu ortaya çıkaracaktır..." Y. 2. HD. 2014/28212 E., 2015/13216 K., 22.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/15521 E., 2016/7598 K., 14.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/15708 E., 2018/6042 K., 03.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/17582 E., 2018/5767 K., 02.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁰⁷ "...Davacı erkek 03.08.2015 tarihli dava dilekçesi ile boşanma talep etmiş, kadına somut kusur isnadında bulunmamış, herhangi bir vakıaya da dayanmamıştır. 13.11.2015 tarihli cevaba cevap dilekçesi ile bir kısım vakıaya dayanmış ise de davalı kadın süresinde davaya cevap vermediğinden yasal süreden sonra verilen cevap dilekçesi davacı erkeğe tebliğ edilmiş olsa dahi davacı erkeğe cevaba cevap hakkı vermez, bu sebeple cevaba cevap dilekçesinde bildirilen vakılarda hükme esas alınamaz..." Y. 2. HD. 2019/1545 E., 2019/7055 K., 12.06.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

de bizce vakıa ileri sürmüş sayılmak için yeterli olmamalıdır. Böylesi bir uygulama neredeyse hiçbir şey söylemeyen tarafın, karşı tarafın hukuki dinlenilme hakkını ihlal etmesinin yolunu açar. Bu hususta son olarak belirtmek isteriz ki, dayanılan vakılardan birinin ne olduğu belliyse, Yargıtay'ın uygulaması evlilik birliğinin sarsılmasına dayanılmış olsa bile sadece o vakıanın değerlendirilebileceği yönündedir⁹⁰⁸.

Yargıtay, dayanılan hukuki sebebin belirlenmesinde ise dilekçe içeriğindeki anlatımlara önem verebilmektedir. Örneğin, dilekçenin talep kısmında sadece nisbi boşanma sebebi olan haysiyetsiz hayat sürmeye dayanan bir davacı, dilekçenin açıklama kısmında "evlilik birliğinin çekilmez hale gelmesi... temelden sarsılması" gibi ifadelerle yer vermişse onun evlilik birliğinin sarsılmasına da dayandığını kabul edebilmektedir⁹⁰⁹. Ayrıca "üç yıldır ayrı yaşamaya" vakıa olarak dayanılmışsa, dava dilekçesinde üç yıl önceki ret kararından -söz edilmemişse bile- eğer böyle bir ret kararı da varsa TMK m. 166/son'a dayanıldığı anlamına da geleceğini ifade ettiği kararı da vardır⁹¹⁰. Ve bu karara tamamen zıt bir şekilde, hangi hukuki sebebe dayanıldığı belli olmayan dava dilekçesinde belli bir hukuki sebebe karşı gelecek bir terim kullanılmış olsa bile, -anlatılan ve "eldeki"- vakılardan o hukuki sebebe dayanılamayacağı anlaşıyorsa Yargıtay'a göre o sebebe

⁹⁰⁸ Y. 2. HD. 2018/8156 E., 2019/6302 K., 20.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2018/3221 E., 2018/6748 K., 28.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/4044 E., 2022/5309 K., 01.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/435 E., 2022/2826 K., 24.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁰⁹ "...Davacının dava dilekçesinin değerlendirilmesinde, özel boşanma nedeni olan "haysiyetsiz hayat sürme" (TMK.md.163) yanında dilekçe içeriğinde yer alan "evlilik birliğinin çekilmez hale gelmesi... temelden sarsılması" gibi anlatımlarıyla genel boşanma nedeni olan Türk Medeni Kanununun 166/1-2.maddede düzenlenen "evlilik birliğinin temelinden sarsılması" boşanma nedenine bağlı boşanma isteğinin de mevcut olduğu anlaşılmaktadır..." Y. 2. HD. 2010/1482 E., 2017/2689 K., 17.02.2011 T. (Karar numarasının sisteme 2011 yerine 2017 olarak geçtiğini düşünüyoruz. Zira sistemde 2011/2689 K. sayılı dosya yer almamak ve 2017/2689'dan iki tane bulunmaktadır.); Ayrıca: Gençcan, **Boşanma Usul Hukuku**, s. 487; Tutumlu, **a.g.e.**, s. 442-443

⁹¹⁰ "...Davalı süresi içinde açtığı karşı boşanma davasında; evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanmalarına karar verilmesini istemiş, dilekçesinde "üç yıldır ayrı yaşadıklarını, eşiyile bir araya gelmediklerini, evlilik birliğinin devamında fayda kalmadığını" da ifade etmiştir. Taraflar arasında daha önce açılmış ve retle sonuçlanmış bir boşanma davası mevcuttur. Davalı, karşı boşanma davasına ilişkin dilekçesinde, bundan söz etmemiş olsa bile, üç yıldır fiilen ayrı yaşama olgusunu vakıa olarak ileri sürdüğüne göre, karşı davada, Türk Medeni Kanununun 166/4. maddesinde yer alan yasal karineye de dayanıldığı kabul edilmelidir..." Y. 2. HD. 2014/23763 E., 2015/9658 K., 06.05.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

dayanıldığı sonucu da çıkartılmaz. Örneğin ihtar göndermediği için bunu belirtmeden eşinin kendisini terk ettiğini söyleyerek dava açan kişi için bu şekilde bir hüküm kurmuştur⁹¹¹. Yani bir önceki örnekte dilekçede anlatılmayan ama sonradan ortaya çıkan vakılardan yola çıkarak, kullanılan hukuki terimle uyumlu olan fiili ayrılığa dayanıldığı sonucuna ulaşılırken; bu örnekte ise kullanılan terk hukuki terimine uygun bir vakıa anlatılmadığı ve bulunmadığı için terke dayanılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani talep sonucuna sadece dilekçede anlatılanlardan değil de daha sonra bir şekilde elde edilen verilerden de ulaşılmıştır. Böylesi bir sonuç bizi hakimin hukuki normu re’sen seçtiği sonucuna yaklaştırır da Yargıtay’ın genel uygulaması bunun çok uzağındadır. Sonuç olarak Yargıtay’ın bu konuda birbiriyle çelişen kararları bulunmaktadır. Örneklerde verdiklerimize benzer ve güncelliğini koruyan yeterince karar olmadığından ve çelişkiler sebebiyle böylesi kararların istikrarlı olması da düşünülemeyeceğinden, Yargıtay’ın bu kararlarına güvenerek hareket etmek bizce büyük bir hata olacaktır. İstikrarlı ve hak kaybına yol açmayan bir uygulama için, bir önceki başlıkta ifade ettiğimiz görüşlerimizi tekrar ediyoruz.

B. DAVA TARİHİNDEN SONRA KUSUR İLERİ SÜRÜLMESİ

1. Boşanma Davasının Islahı

HMK m. 177 uyarınca tahkikat sona erinceye kadar ıslah yapılabilir. Öncelikle boşanmada tamamen ıslahla dava konusunun değiştirilmesine ilişkin örnekler vermek

⁹¹¹ “...Davalı -davacı kocanın dava dilekçesinde davacı-davalı kadının ortak konutu terk etmesinden söz etmesi, terk olgusu bir terk ihtarına dayandırılmadıkça dilekçeyi Türk Medeni Kanununun 164. maddesi uyarınca terk nedenli bir boşanma davası haline getirmez. Davalı-davacı koca gerek dilekçesinde, gerekse yargılama aşamalarında; bir terk ihtarı varlığı ve girişiminden söz etmemiştir. Davalı-davacı koca dilekçesinde eşinin konutu haksız olarak terkettiğini görevlerini yapmadığını; kusurlu davranışlarıyla birliğin devamını çekilmez hale getirdiğini de belirtmektedir. Olayları açıklamak taraflara hukuki olarak nitelendirme ise hakime aittir (HUMK. md. 74, 04.06.1958 tarihli 15/6 sayılı Y. İBK.). Bu durumda; davalı-davacı kocanın davasını Türk Medeni Kanununun 166/1-2. maddesindeki evlilik birliğinin temelinden sarsılması hukuki sebebine dayalı boşanma davası olarak nitelendirmek gerekir...” Y. 2. HD. 2011/18998 E., 2012/15133 K., 05.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

isteriz. Yargıtay'ın önceleri aksi yönde kararları olsa da⁹¹², güncel uygulamada ıslahla hukuki sebeplerin de davanın terditli hale getirilmesi de mümkündür⁹¹³. Boşanma davasının ıslahla TMK m. 197'ye dayanan tedbir nafakası davasına dönüştürülmesi de mümkündür⁹¹⁴. Tanıma tenfiz davası ile boşanma davası arasında ıslahla dönüşüm yapılabilir⁹¹⁵. Yargıtay, önceleri boşanma ve evliliğin iptali davalarının ıslahla birbirine dönüştürülemeyeceği yönünde karar vermektedirken⁹¹⁶, artık ıslahla bunların da birbirine dönüştürülebileceği ve terditli hale getirilebileceği yönünde kararlar vermektedir⁹¹⁷.

Yargıtay, sadece TMK m. 166'ya dayanan bir davanın ıslah gerekmeden anlaşmalı boşanmaya dönüşebileceğini kabul etse de, özel sebebe dayanan boşanma davasının anlaşmalı boşanma davasına dönüşmesinin sadece ıslahla mümkün olduğunu kabul etmektedir⁹¹⁸. Bu uygulamaya katılmamız mümkün değildir. Sırf aynı maddede

⁹¹² Y. 2. HD. 2011/17474 E., 2012/16311 K., 14.06.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹¹³ Y. 2. HD. 2016/20819 E., 2018/8230 K., 27.06.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹¹⁴ Y. 2. HD. 2016/17875 E., 2018/5729 K., 02.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹¹⁵ "...Boşanma davasının; ıslahla yoluyla yabancı boşanma ilamının tanınması veya tenfizine dönüştürülmesi mümkün olduğu gibi, yabancı mahkemece verilmiş olan boşanma kararının tanınması ve tenfizi talebiyle açılan davanın da aynı yolla boşanma davasına dönüştürülmesi imkan dahilindedir..." Y. 2. HD. 2009/3670 E., 2009/7815 K., 22.04.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Ayrıca: Y. 2. HD. 2012/18257 E., 2013/4126 K., 19.02.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/5729 E., 2013/1785 K., 24.01.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹¹⁶ Boşanmanın evliliğin iptaline dönüştürülemeyeceği: Y. 2. HD. 2012/20025 E., 2013/5946 K., 06.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Evliliğin iptalinin boşanmaya dönüştürülemeyeceği: Y. 2. HD. 2011/17856 E., 2012/13741 K., 21.05.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/10059 E., 2013/12045 K., 29.04.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹¹⁷ Boşanmanın evliliğin iptaline dönüştürülebileceği: Y. 2. HD. 2014/3159 E., 2014/13940 K., 19.06.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/7777 E., 2021/9036 K., 02.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023) Evliliğin iptalinin boşanmaya dönüştürülebileceği: Y. 2. HD. 2013/12627 E., 2013/29711 K., 16.12.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/15862 E., 2016/4946 K., 15.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹¹⁸ "...Davacı erkek terk hukuki sebebine dayanarak boşanma davası açmış, mahkemece ön inceleme duruşmasında davalının davayı kabul beyanına dayanılarak Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesi gereğince tarafların boşanmalarına karar verilmiştir. Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesi ancak aynı Yasanın 166. maddesine dayanılarak açılmış davalarda gerçekleşebilir (Y.2.... 11.5.1992 tarih 5157-5357 sayılı, 11.1.1995 tarih 13182-152 sayılı kararları). Türk Medeni Kanununun 166. maddesine dayalı açılmış bir dava olmadığı ve usulüne uygun ıslah da bulunmadığı halde, Türk Medeni Kanununun 184/3, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 308 ve 311. maddelerince davalının davayı kabulünün hukuki sonuç doğurmayacağı gözetilmeden boşanmaya karar verilmesi doğru değildir... (KARŞI OY) Anlaşmalı boşanmaya karar verilmesi için sadece Türk Medeni Kanununun 166. maddesine dayanılarak açılmış bir davanın bulunması gerekmez. Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesiyle bağdaştığı sürece, diğer boşanma sebepleriyle açılmış bir davada da Türk Medeni Kanununun 166/3. maddesinin diğer tüm

düzenlenmişler diye TMK m. 166/1 ve m. 166/son'un, özel boşanma sebeplerine kıyasen TMK m. 166/3'e karşı farklı bir muameleye tutulması yanlıştır⁹¹⁹. Bizce özel sebebe dayanan boşanma davaları da ıslaha gerek olmaksızın anlaşmalı boşanmaya dönüşebilmelidir. Aksi takdirde, ıslahla anlaşmalıya dönen boşanma, sonra nasıl tekrar özel sebepli boşanmaya dönüşecektir? Yeni bir dava açılması her zaman çözüm olmaz. Çünkü TMK m. 161 ve m. 162'e dayanan davalar hak düşürücü süreye bağlıdır. Bu resmen tarafların birbirini kandırmasını teşvik eden bir uygulamadır, suistimal ihtimali göz önüne alınmalıdır.

TMK m. 166/1-2'de düzenlenen evlilik birliğinin sarsılmasına dayalı dava ile anlaşmalı boşanma arasındaki dönüşüm için ıslaha gerek olmasa da yine de istenirse ıslah yapılabilir⁹²⁰. Evlilik birliğinin sarsılmasına dayalı boşanmayı ıslahsız anlaşmalı boşanmaya çevirme konusunda bir görüş, Avusturya hukukunda olduğu gibi anlaşmalı boşanmanın HMK m. 163 uyarınca ön sorun olarak değerlendirilip, çekişmeli boşanmanın HMK m. 165/1'deki⁹²¹ bekletici sorun hükümleri kıyasen uygulanarak bekletilmesi ve taraflar anlaşabilirse bu davanın geri alındığına karar verilmesi gerektiği yönündedir⁹²². Bu yaklaşım bizce de uygundur.

Anlaşmalı boşanmadan ıslahsız olarak evlilik birliğinin sarsılmasına dönen boşanmalar için vurgulamak isteriz ki davacının vakıalarını ileri sürebilmesi için hakimın davacıya vereceği süre yazılı yargılama usulündeki dilekçe teatisi aşamasını başlatması içindir⁹²³. Yani aslında şartları sağlanamayan bir anlaşmalı boşanma davasının çekişmeli

koşullarının varlığı halinde, anlaşmalı boşanmaya karar verilebilir. Ayrıca, aksi düşünce usul ekonomisine de aykırıdır..." Y. 2. HD. 2015/2594 E., 2015/19100 K., 22.10.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/1575 E., 2015/15050 K., 07.09.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹¹⁹ Anlaşmalı boşanmanın da genel bir boşanma sebebi olmasına rağmen ayrı bir boşanma sebebi olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde ayrıca: Kırbaş, **a.g.e.**, s. 14, 20

⁹²⁰ Y. 2. HD. 2014/4890 E., 2014/6783 K., 24.03.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹²¹ HMK m. 165/1: "Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemece o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir."

⁹²² Akkaya, **a.g.e.**, s. 437, 438-439

⁹²³ "...Davacı erkek 06/07/2015 tarihinde Türk Medeni Kanunu'nun 166/3. maddesine dayalı olarak anlaşmalı boşanma talebiyle dava açmıştır. Davalı kadın 27/11/2015 tarihinde verdiği dilekçe ile aylık 500

boşanmaya dönmesi kendiliğinden de olmaz. Eğer öyle olsaydı şartların sağlanamadığı anlaşıldıktan sonra yapılan feragat, affetme anlamına gelirdi⁹²⁴. Bu nedenle anlaşmanın boşanmanın kendiliğinden çekişmeliye döndüğünü söylemek yerine, davacıya davasına çekişmeli olarak devam etme hakkının tanındığını söylemek bizce daha doğru olacaktır. Davacıya yeni bir dava dilekçesi hakkı tanındığına göre, anlaşmalı boşanmanın şartları oluşmadığında verilecek dava dilekçesinde de pekala özel sebebe dayanılabilmelidir. Burada ayrıca belirtelim ki, anlaşmalı boşanma davasının iki tarafın da davacı konumunda

Türk lirası nafaka talebinde bulunmuş, bilahere yapılan 03.12.2015 tarihli duruşmada davacı erkek davalı kadının yoksulluk nafakası istemini kabul etmediğini beyan etmiştir. Taraflar boşanmanın mali sonuçları hususunda mutabık kalamadıklarına göre dava anlaşmalı boşanma olmaktan çıkmış, kendiliğinden çekişmeli boşanmaya dönüşmüştür (TMK m. 166/1-2). Bu durumda mahkemece, taraflara iddia ve savunmalarının dayanağı bütün vakıaların sıra numarası altında açık özetlerini içeren beyanları ile iddia ve savunmalarının dayanağı olarak ileri sürdükleri her bir vakıanın ispatını sağlayacak delillerini sunmak ve dilekçelerin karşılıklı verilmesini sağlamak üzere süre verilip, ön inceleme yapılarak tahkikata geçildikten sonra usulüne uygun şekilde gösterilen deliller toplanmak suretiyle gerçekleşecek sonucu uyarınca bir karar verilmesi gerekirken, ilk derece mahkemesince usule aykırı olarak dilekçeler aşaması tamamlanmaksızın, ön inceleme duruşması yapılarak taraflara delillerini bildirmek üzere kesin süre verilmiştir. Dilekçeler aşaması tamamlanmadan yapılan ön inceleme duruşmasında taraflara delillerini bildirmek üzere verilen kesin süre hukuki değerden yoksundur. Ne var ki davacı erkek tarafından 17/12/2015 tarihinde verilen dilekçe ile evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine dayalı olarak Türk Medeni Kanunu'nun 166/1-2 maddeleri uyarınca boşanma talep edilmiş, mezkur dilekçe ile davacı taraf evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı iddiasına esas vakıaların, delillerini ve talep sonucunu bildirmiştir. Davacı erkeğin 17/12/2015 tarihli dava dilekçesi davalı kadına 23.03.2016 tarihli celsede elden tebliğ edilmiş, davalı kadın tarafından 03.03.2016 tarihinde cevap dilekçesi sunulmuştur. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 136. maddesinde davacının, cevap dilekçesinin kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içinde cevaba cevap dilekçesi; davalının da davacının cevabının kendisine tebliğinden itibaren iki hafta içinde ikinci cevap dilekçesi verebileceği, 137. maddesinde, dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılacağı, ön inceleme tamamlanmadan ve gerekli kararlar alınmadan tahkikata geçilemeyeceği ve tahkikat için duruşma günü verilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Bu durumda davalı kadının cevap dilekçesi davacı erkeğe tebliğ edilmeden ve dilekçeler aşaması tamamlanmadan yargılamaya tahkikat aşaması üzerinden devam edilerek yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır. O halde mahkemece yapılacak iş, davalı kadının cevap dilekçesinin davacı erkeğe usulünce tebliği ile davacı erkeğe cevaba cevap dilekçesi sunma hakkı tanınması, dilekçelerin karşılıklı verilmesi aşaması tamamlandıktan sonra ön inceleme duruşması yapılarak tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususların tespiti (HMK m. 140), taraflarca üzerinde anlaşılamayan ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar için usulüne uygun şekilde delil gösterildiği takdirde tahkikat aşamasına geçilerek gösterilen deliller toplanıp, birlikte değerlendirilerek bir sonuca ulaşmaktan ibarettir. Açıklanan bu hususlara riayet edilmeksizin yazılı şekilde hüküm tesisi hukuki dinlenilme hakkının (HMK m. 27) ihlali niteliğinde olup, bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2019/4548 E., 2019/7998 K., 03.07.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/10543 E., 2022/319 K., 20.01.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹²⁴ "Affetme ve Hoşgörüyle Karşılama" başlığında açıkladığımız üzere anlaşmalı boşanmadan feragat, davacının affettiği anlamına gelmez. Çekişmeli boşanmadan feragat ise af anlamına gelir.

birlikte başvurarak açılması durumunda bunun artık çekişmeli boşanma davasına dönmesi düşünülemez, taraflar anlaşamıyorsa reddedilmelidir.

Herhangi bir hukuki sebebe dayanan boşanma davasının zina, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış sebeplerinden birine ıslah edilmesi durumunda, hak düşürücü sürenin hangi tarihe göre değerlendirileceği hususuna da değinmemiz gerekir. Kısmi ıslah konusunda görüş birliği bulunmasa da, tamamen ıslah yapılması durumunda talebin sanki dava tarihinde yapılmış gibi değerlendirileceğinde tartışma yoktur⁹²⁵. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi de bunların ıslahla ileri sürülmeleri durumunda hak düşürücü süre değerlendirmesini dava tarihine göre yapmaktadır⁹²⁶.

Yargıtay çoğunluğu aksini kabul etse de, anlaşmalı boşanmanın ıslahsız olarak özel sebepli boşanmaya dönüşebileceği yönündeki görüşümüz kabul edilirse, bu durum için de tarih meselesi tartışılmalıdır. Örneğin eşinin bir başkasıyla cinsel ilişkiye girdiği açığa çıkınca zinadan önce anlaşmalı boşanmayı deneyen taraf, daha sonra eşinin anlaşmadan cayması durumunda süreyi kaçırmış olursa hak kaybına uğrar. Bizce yine ilk olarak anlaşmalı boşanma davasının açıldığı tarihin esas alınması en doğru çözümdür. Böylece özel sebeplerdeki hak düşürücü süre sebebiyle hak kaybına uğranmamış olunur.

⁹²⁵ Eroğlu, **a.g.e.**, s. 306-307; Cüneyt Sanıvar, “Medeni Yargılama Hukukunda Davanın Tamamen Islahı”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019, s. 69

⁹²⁶ “...Davacı-karşı davalı kadın 09.03.2015 tarihinde evlilik birliğinin temelinde sarsılması hukuki nedenine dayalı olarak boşanma talebinde bulunmuş, 06.06.2016 tarihli usule uygun ıslah dilekçesi ile davasını terditli hale getirerek; tarafların zina (TMK m. 161) olmadığı takdirde evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK m. 166/1) hukuki nedenine dayalı olarak boşanmaları talebinde bulunmuştur. Davacı-karşı davalı kadının ıslah dilekçesi incelendiğinde; talebin dava dilekçesinin ıslahı niteliğinde olduğu, bu durumda TMK 161. maddesinde belirtilen 6 aylık hak düşürücü sürenin davanın açıldığı tarihe göre değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Davacı-karşı davalı kadın davalı-karşı davacı erkeğin Yasemin isimli kadınla 14.11.2014 - 16.11.2014 tarihleri arasında aynı uçakla Antalya’ya gidip aynı otel odasında kaldıkları iddiasında bulunmuş ve dosya arasında bulunan müzekkere cevapları ile iddiasını ispatlamıştır. Belirtilen olay tarihleri dikkate alındığında 09.03.2015 tarihinde açılan davada 6 aylık hak düşürücü sürenin dolmadığı anlaşılmakta olup bölge adliye mahkemesince, ilk derece mahkemesinin zina hukuki nedenine dayalı olarak açılan davada verdiği hükme yönelik istinaf başvurusunun esası incelenecek yerde, yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2020/1854 E., 2020/3542 K., 01.07.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Islahla ileri sürülebilecek olan vakıalar, sadece dava tarihinden öncesine ilişkin olanlardır⁹²⁷. Islahla vakıa ileri süren tarafın bu vakıadan dava tarihinde haberdar olup olmaması önemli değildir. Zira pekala davayı açarken ilgili vakıanın mahkemenin kararına etkisinin olmayacağını düşünmüş de olabilir⁹²⁸. Asıl davada davacının ileri sürmediği ve davalıya kusur yüklenmesine sebep olabilecek bir vakıanın -asıl dava tarihinden evvel meydana geldiği varsayımında- karşı davada davalı sıfatını haizken ileri sürülmesi de elbette mümkün olmaz. Çünkü asıl davanın açılma tarihine kadar meydana gelen vakıalar sadece o asıl davada ileri sürülebilir.

Asıl davanın davacısı, asıl davada ileri -sürmediği- bir kusur iddiasını karşı tarafın davalı-davacı olarak açtığı birleşen boşanma davasında cevaben ileri sürememelidir. Çünkü asıl davanın açılma tarihine kadar davalının yaptığı kusurlu davranışları, davacı sadece o asıl davada ileri sürülebilir. Yani eşinin ayrıca kendisine açtığı birleşen boşanma davasını kendisinin eksik ileri sürdüğü kusurlu davranış iddialarını tamamlamak için kullanamaz. Aslında bu durumda farklı vakıalar ve tarafların konum değiştirmesi söz konusu olduğundan derdestliğin şartları da oluşmadığına göre pekala bir engel olmadığı düşünülebilir. Fakat boşanma davalarında kesin hükmün etkisinin sadece o davada -ileri sürülen vakıalar- üzerinde değil, -davalıya kusur olarak yüklenememiş dava tarihinden önceki tüm vakıalar- üzerinde de olduğu da göz önüne alındığında⁹²⁹, dava tarihinden öncesine ait bir kusur iddiasının sonraki tarihli bir davada ileri sürülmesinin sakıncası anlaşılr. Dolayısıyla davacının yapması gereken şey kendisinin açtığı asıl davayı ıslah etmek suretiyle eksik kalan bu kusurlu davranışları ileri sürmektir. Ek olarak belirtelim ki davacı-davalı kendisini savunmak için, yani kendisine yöneltilen kusur iddialarını

⁹²⁷ “...dava tarihinden sonra meydana gelen olayların ıslahla dahi ileri sürülmesine yasal olanak bulunmadığı anlaşıldığından sadakatsizliğe ilişkin iddianın erkeğe kusur olarak yüklenmesi doğru görülmemiş ise de...” Y. 2. HD. 2021/4376 E., 2021/6626 K., 29.09.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2020/362 E., 2022/1514 K., 15.11.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2013/2952 E., 2013/15514 K., 04.06.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2017/6971 E., 2018/6133 K., 14.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/18550 E., 2018/6591 K., 23.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹²⁸ Eroğlu, **a.g.e.**, s. 163

⁹²⁹ Bakınız: “Fiili Ayrılık (TMK m. 166/son) ve AYM’nin İptal Kararı” başlığı altında yer alan 351 numaralı dipnot. Yargıtay’ın bu uygulamasını oldukça yerinde bulmaktayız.

çürütmek için elbette asıl davasında ileri sürmediği vakıalara, bunlar asıl dava tarihinden önce olsa bile birleşen davada ıslahsız dayanabilir.

Tam tersi durumda, yani davalının cevap dilekçesiyle ileri sürdüğü kusurlu davranışlardan daha fazlasını asıl davadan önce gerçekleşmiş olsalar bile sonradan birleşen dava açarak davalı-davacı sıfatıyla ileri sürmesinde ise sakınca olmamalıdır. Yani bunları ileri sürmek için asıl davadaki cevabını ıslah etmesine gerek yoktur. Zira aksini düşünmek davalının cevap dilekçesi veremediği farazi bir olayda bile davacının tüm kusurlarını affetmiş olması gibi istenmeyen bir sonuca sebep olur.

Yine de belirtmek isteriz ki bizce boşanma davası özelinde, dava tarihinde - bilinen- hususların daha sonra ıslahla ileri sürülüp sürülemeyeceği hususu affetme kurumu çerçevesinde ayrıca değerlendirilmelidir. Bizce dava tarihinde bilinen vakıaların davayı açarken ileri sürülmemesi bu hususların o taraf için evliliğin çekilmez olmasında etkisinin olmadığını veya o olaya ilişkin kusurların affedildiğini gösterir. Hatta usulden veya esastan olduğu fark edilmeksizin reddedilen bir boşanma davasından sonra yeni boşanma davası açılmışsa, ilk davadan öncesine ait olmasına rağmen ilk davada ileri sürülmemiş vakıalar için de aynı durum geçerli olmalıdır⁹³⁰. Fakat reddedilen davada hiçbir vakıanın ileri sürülmemiş olması bunun istisnası olmalıdır. Zira hiçbir vakıa ileri sürmeyen davacının davalıyı affetme iradesini taşıdığı değil, boşanma davasının nasıl yürüdüğünü bilmeden davayı açtığı bellidir. Ama en azından bir vakıa ileri sürülmüşse, bu husus sadece ileri sürülen o vakıadan doğan bir şikayetin olduğunu ve diğerlerinin affedildiğini gösterir. Sonuç olarak bizce sadece dilekçe teatisi sırasında bilinmeyen hususlar taraflarca ıslaha konu edilebilmelidir. Vakıalar için geçerli olan bu görüş, elbette hukuki sebep için geçerli değildir. Sadakatsizlik genel sebebine dayanarak açılan boşanma davasından sonra pekala aynı vakıaya dayanan zinaya dayalı boşanma davası da açılabilir.

⁹³⁰ Af, maddi hukuka ilişkin bir kurum olduğundan ilk davanın usulden reddedilmesi de fark etmez.

Dava tarihinden önce gerçekleşip de bilinmeyen vakıaların yargılama sırasında dava dosyasına usulüne uygun giren delillerle ortaya konulması durumunda ne olacağı hususu doktrinde tartışılmıştır. Bir görüş bunların dikkate alınmasını iddia ve savunmanın genişletilmesi yasağını ihlal edeceği gerekçesiyle hakimın davayı aydınlatma ödevinin sınırını aşması olarak nitelendirirken⁹³¹, bir diğer görüş bu vakıaya önceden haberdar olanın buna dayanamayacağını ama önceden haberdar değilse buna dayanabileceğini ileri sürmektedir⁹³². Bizce ikinci görüşü kabul etmek demek, silahların eşitliği ilkesinin zedelenmemesi açısından diğer tarafa da karşı ispat için hak tanınması gerektiği anlamına gelir ki böylesi bir durumun ıslah kapsamı dışında olması düşünülemez⁹³³. Dolayısıyla ilk görüşü yerinde bulmaktayız. Nitekim Yargıtay'ın istikrarlı içtihatları da usulünce ileri sürülmemesine rağmen dava sırasında ezkaza ispatlanan vakıaların hükme esas alınamayacağı yönündedir.

Kanunda tamamen ıslah öngörülmüş olduğundan evveliyetle vakıaların da tamamen ıslah edilebileceği kabul edilmektedir⁹³⁴. Fakat ıslahla ileri sürülen vakıalarla öncesinde ileri sürülen vakıalar arasında zıtlık varsa HMK m. 179/2⁹³⁵ uyarınca ikrar edilen vakıaların ıslahla geri alınamayacağı kuralına dikkat etmek gerekecektir⁹³⁶.

⁹³¹ Nur Bolayır, “Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hâkimin Rolü”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2013, s. 121-122; Bilgiç, **a.g.e.**, s. 46’da ise ortaya konan vakıanın mevcut vakıalar zincirine zımnen dahil olması koşuluyla re’sen dikkate alınması gerektiğini ifade ederek benzer bir görüşte bulunmuştur.

⁹³² Yardımcı, **a.g.e.**, s. 119

⁹³³ Bunların re’sen göz önüne alınması ise boşanma davasında tartışma konusu dahi olamaz. Zira çoğu hukuk davasından farklı olarak boşanma davasında sadece vakıaya değil, vakıanın eşlerin iç dünyasındaki etkisine de bakılır. Büyük bir vakıa söz konusu olsa bile bu husus davanın tarafları için evliliği sarsan, çekilmez hale getiren bir olay olmayabilir.

⁹³⁴ İyilikli, **a.g.e.**, s. 100

⁹³⁵ HMK m. 179/2: “Ancak ikrar, tanık ifadeleri, bilirkişi rapor ve beyanları, keşif ve isticvap tutanakları, yerine getirilmiş olan veya henüz yerine getirilmemiş olmakla beraber, karşı tarafın yerine getireceğini ıslahtan önce bildirmiş olması koşuluyla, yeminin teklifi, reddi veya iadesi ıslah ile geçersiz kılınmaz.”

⁹³⁶ Örneğin Yargıtay önüne gelen bir olayda davacı vekili, yabancı müvekkilinin fahiş fiyatla aldığı halı için ücret iadesi talep etmiş, sonrasında tercüme hatasından ötürü müvekkilini yanlış anladığını belirterek aslında halıyı teslim bile almadığı yönünde davasını ıslah etmişse de mahkeme bunu kabul etmemiş ve Yargıtay da mahkemenin kararını onamıştır. (İyilikli, **a.g.e.**, s. 100-101; Manavgat 1. Asliye Hukuk Mahkemesi, 2009/79 E., 2012/18 K., 31.01.2012 T. [İyilikli, **a.g.e.**, s. 100] ve kararın temyizde görüldüğü Y. 13. HD., 2012/9571 E., 2012/12142 K. 11.05.2012 T. [İyilikli, **a.g.e.**, s. 101])

Dolayısıyla örneğin cevap dilekçesiyle eşinin davranışlarına tepkisel olarak başka bir kadınla konuştuğunu savunan koca, başkasıyla konuştuğunu artık ikrar etmiş olduğundan artık ıslahla aksini ileri süremez.

2. Sonradan Meydana Gelen Olaylar

Yargıtay tarafından da kabul edildiği üzere her dava açıldığı tarihin koşullarına göre değerlendirilmektedir⁹³⁷. Sonradan meydana gelen olaylar bir önceki kısımda belirttiğimiz üzere ıslahla dahi ileri sürülemez.

Yargıtay içindeki kimi muhalif görüşler ise sonradan meydana gelen olayların ıslaha konu edilmesinde yasal engel bulunmaması, ayrıca sonradan açılan boşanma davası devam ederken ilk açılanın kesinleşme ihtimali olması ve hak düşürücü sürenin geçip geçmediğinin tartışmalı olması sorunlarıyla karşılaşılacağından, dava tarihinden sonra meydana gelen vakıaların da ıslaha konu edilebilmesi gerektiğini savunmaktadır⁹³⁸. Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira “Kusur Belirlemesinin Boşanmadan Ayrı Kanun Yoluna Konu Edilmesi” başlığında açıkladığımız üzere Yargıtay uygulamasında zaten boşanma kararı kesinleşmiş olsa bile sadece kusur belirlemesi kanun yoluna konu

⁹³⁷ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu Kararı, 1956/15 E., 1956/15 K., 28.11.1956 T. (Lexpera ET: 23.12.2023)

⁹³⁸ “...KARŞI OY YAZISI Değerli çoğunluk ile aramızdaki uyumsuzluk, dava açılmasından sonra gerçekleşen vakıaların, ıslah yoluyla davaya dahil edilip edilemeyeceğine ilişkindir... davacı-karşı davalının önünde, davasını tamamen ıslah etmesi yönünde yasal olarak bir engel bulunmadığından, sayın çoğunluğun görüşüne katılmak mümkün değildir. Diğer yandan, somut olaya göre davacı-karşı davalının ıslah başvurusunu kabul etmemek ve davacı-karşı davalıdan zina sebebiyle yeni bir dava açmasını beklemek bir takım sorunları da beraberinde getirecektir. Sorunlardan birincisi, davalı-karşı davacı kadının davasında verilen boşanma kararı temyiz edilmemesi nedeniyle boşanma hükmü kesinleşmiş olduğundan, boşanma davası konusuz kalmış olmakla, davacı-karşı davalının bir daha boşanma davası açamayacak duruma gelmesidir. Diğer bir sorun ise, davacı-karşı davalı erkeğin bir an için zina nedeniyle yeni bir dava açabilme hakkının bulunduğu düşünülse bile, zina davası için öngörülen 6 aylık hak düşürücü sürenin (TMK m.161/2) geçip geçmediği tartışmasının gündeme gelecek olmasıdır. Bu sorunlar nedeniyle, davacı-karşı davalı açısından, karşı tarafa kusur isnat edebilme, savunma yapabilme ve hukuki dinlenilme (HMK m.27) haklarının elinden alınması gündeme gelmektedir. Diğer bir anlatımla, davacı-karşı davalının usule uygun olarak kullanmış olduğu ıslah hakkının kabul edilmemesi, böylesine ağır hak ihlali ve karmaşık sorunların doğmasına neden olacaktır. Sonuç olarak; davacı-karşı davalının ıslah isteminin usule uygun olduğu kabul edilerek, tarafların diğer tüm temyiz itirazların incelenmesi hukuka uygun çözüm yoludur. Yukarıda açıklanan sebeplerle, sayın çoğunluğun görüşüne katılmıyorum.” Y. 2. HD. 2018/4441 E., 2019/6576 K., 22.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

edilebilir. Diğer yandan yeni dava açılmasının hak düşürücü sürelerle nasıl bir etki edeceği ise görüşte açıklanmamıştır. Fakat örneğin davadan önceki zinanın çok sonra bile ıslahla ileri sürülmesi mümkün iken dava sırasında meydana gelen zinanın ileri sürülmesi için yine hak düşürücü sürelerin aranıyor olması adil bulunmayabilir. Buna rağmen birazdan açıklayacağımız üzere Yargıtay'ın uygulaması usule daha uygundur.

Doktrinde, davadan sonra gerçekleşen vakıaların yeni bir davanın konusunu oluşturamaması halinde ileri sürülememeleri hak arama hürriyetine aykırı olacağından bunların ıslahla ileri sürülebileceği kabul edilmekte; sonradan meydana gelen vakıaların yeni bir davanın sebebini oluşturabilecek nitelikte olduğu durumlardaysa bunların iddia ve savunmanın değiştirilmesi yasağı kapsamında oldukları ifade edilmektedir⁹³⁹. Yargıtay uygulaması ise hüküm kesinleşene kadar yeni boşanma davaları açmayı mümkün kılmaktadır. Boşanma davaları kesinleşene kadar farklı zamanlarda yeni kusurlu davranışların meydana gelmesi gayet olası olduğundan bu uygulamayı doğru buluyoruz. Dolayısıyla eşlerin dava tarihinden sonra yaptığı kusurlu davranışlar ıslaha konu edilemeyecektir. Bu durumda tek yol yeni bir boşanma davası açmaktır.

3. Davadan Sonraki Sadakatsizlikler

Sadakat yükümlülüğü evlilik süresince devam edeceğinden eşler boşanma davası derdestken dahi birbirine sadık kalmaya zorunludur. Fakat henüz boşanmış olmasalar bile artık fiilen ayrı yaşamaya başlamış olan eşlerin başkalarıyla ilişki yaşamasına, hatta üçüncü kişilerle aynı eve yerleşmesine sıklıkla rastlanmaktadır. Uygulamada boşanma davasından sonrasında vuku bulan bu sadakatsiz davranışlar da dava öncesinde olduğu gibi sadakat yükümlülüğüne aykırılık kusuru olarak nitelendirilmektedir.

Boşanma davası açıldıktan sonra meydana gelen sadakat yükümlülüğünü ihlal davranışları kendine özel tartışmalara sebep olmuştur. Öyle ki, davadan sonra meydana gelen diğer kusurlu davranışların dava açıldıktan sonra ileri sürülemeyeceğinde bir

⁹³⁹ Eroğlu, **a.g.e.**, s. 44-45

tartışma yokken, Yargıtay sadece sadakat yükümlülüğünü ihlal konusunda uzun yıllar boyunca istisnai bir uygulama sürdürmüştür. Öyle ki boşanma davası açıldıktan sonra sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışın gerçekleştiği olaylarda, bunun yeni bir dava açmadan kusur belirlemesine esas alınması gerektiği yönünde istikrarlı kararlar verilmiştir⁹⁴⁰. Hatta temyiz aşamasında dahi ileri sürülebileceği yönünde Yargıtay kararları mevcuttur⁹⁴¹. Elbette bu uygulama usul kurallarımıza aykırılık oluşturmaktaydı. Diğer yandan sadece sadakat yükümlülüğünü ihlal konusunda uygulanıyor olması da karşı oylarda eleştiri konusuydu⁹⁴².

2015’den sonra verilen Yargıtay kararlarında ise boşanma davası açıldıktan sonra gerçekleşen sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışların yeni bir davada ileri sürülmesi gerektiği yönünde görüş bildirilmeye başlanmıştır ve güncel uygulama da bu şekildedir⁹⁴³. Olması gereken de budur.

⁹⁴⁰ Y. 2. HD. 2014/8606 E., 2014/26096 K., 19.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2013/24182 E., 2014/7599 K., 02.04.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2011/8624 E., 2012/5010 K., 07.03.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2011/8841 E., 2012/6476 K., 20.03.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/22823 E., 2013/8636 K., 28.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2008/6140 E., 2008/7130 K., 15.05.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2008/6824 E., 2008/9059 K., 23.06.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2008/8062 E., 2008/9849 K., 03.07.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁴¹ Y. 2. HD. 2012/8215 E., 2012/27648 K., 20.11.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2007/1848 E., 2007/15374 K., 08.11.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2009/20186 E., 2010/3053 K., 22.02.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁴² Y. 2. HD. 2011/15399 E., 2012/12441 K., 09.05.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2008/6824 E., 2008/9059 K., 23.06.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2008/6140 E., 2008/7130 K., 15.05.2008 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2012/3167 E., 2012/24113 K., 10.10.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁴³ Y. 2. HD. 2015/1895 E., 2015/15882 K., 15.09.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/13665 E., 2016/4292 K., 07.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/20977 E., 2018/8100 K., 26.06.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/8338 E., 2017/9887 K., 21.09.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2021/808 E., 2021/2143 K., 10.03.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

C. BOŞANMA KESİNLEŞTİKTEN SONRA KUSUR BELİRLEMESİ

1. Kusur Belirlemesinin Boşanmadan Ayrı Kanun Yoluna Konu Edilmesi

Kusur ilkesine dayanan özel boşanma sebeplerinde kusurun boşanmadan bağımsız olarak kanun yoluna götürülemeyeceği hususunda bir tartışma olmamalıdır. Zira bu durumda boşanmanın temeli kusurlu davranıştır. Dolayısıyla kusur belirlemesinin ve nafaka ile tazminatın kanun yoluna götürülmesi boşanmanın kesinleşmesini de engellemelidir. Zira bu durumda o davranıştan bağımsız olarak evlilik birliğinin sarsılıp sarsılmadığına bakılmaz. Boşanmaya ve mali sonuçlarına sebep olan, o davranışın gerçekleşip gerçekleşmediği meselesi olduğundan kusuru inkar ederek kanun yoluna taşıyan taraf, boşanmayı da uygun görmemiş demektir.

Evlilik birliğinin sarsılmasına dayanan boşanmada ise kusur belirlemesinin, bir diğer deyişle gerekçenin kanun yoluna konu olup olamayacağı hususu tartışmaya açıktır. Hukuk Genel Kurulu'nun çok da eski olmasa da güncelliğini yitirmiş kararlarında kusur belirlemesinin boşanmadan ayrı temyiz edilemeyeceği yönünde karar verdiğini görmekteyiz⁹⁴⁴. Yargıtay'ın güncel uygulaması ise, TMK m.166/1 hükmü her ne kadar kusurla el ele bir boşanma yolu olsa da, temelden sarsılma ilkesine dayanarak düzenlenen bu maddede kusur ilkesine doğrudan yer verilmediğinden ve kusur belirlemesi aslında boşanmayı değil de boşanmanın fer'ilerini etkilediği gerekçeleriyle, kusur belirlemesinin boşanma hükmünden ayrı olarak kanun yoluna konu edilebileceği şeklindedir⁹⁴⁵. Fakat

⁹⁴⁴ Y. HGK. 2011/2-561 E., 2011/668 K., 02.11.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁴⁵ "...Salt boşanma hükmünün gerekçeyle sıkı sıkıya bağlılığından söz edilemez. Boşanma hükmünün kamu düzeniyle ilgisi de bulunmamaktadır. Gerekçenin (bu arada kusurun) temyiz edilmesi, kendiliğinden boşanma hükmünün de temyiz edilmiş olmasını gerektirmez. Zaten, bu nedenle Türk Medeni Kanununun 166. maddesinde boşanmada kusur ilkesine açıkça yer verilmemiş; kusur ilkesinden önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Kusur boşanmada Türk Medeni Kanununun 166. maddesindeki "evlilik birliğinin temelinden sarsılması" olgusu içinde örtülü olarak, bir ölçüde varlığını korumaktadır. Oysa, yoksulluk nafakası (TMK.m.175) ile maddi ve manevi tazminat (TMK.m.174/1-2) talepleri bakımından kusurun belirlenmesi açıkça bir koşul olarak öngörülmüştür. Yoksulluk nafakası ile tazminat taleplerinin yerinde

Yargıtay'ın bu gerekçesi kanunun teorisiyle uyumlu olmakla birlikte kendi uygulamasında güttüğü amaçla ters düşebilmektedir. Zira kimsenin kendi kusuruna dayanarak hak iddia edemeyeceği ilkesini benimseyerek tamamen kusurlu davacının davasının reddedilmesi gerektiğini istikrarlı olarak savunan Yargıtay, kanun yolu aşamasında davacının tamamen kusurlu bulunması ihtimalinde aslında reddedilmiş olması gereken bir boşanma hükmünün kesinleşmiş olması sorunuyla karşılaşacaktır ki bu ihtimal karşı oylarda da eleştirilmektedir⁹⁴⁶. Yine de buna benzer istenmeyen başka durumların da usuli müktesep hak kurumu altında mazur görüldüğü düşünüldüğünde bunun kabul edilemez bir durum olduğunu söyleyemeyiz. Nitekim Yargıtay da davalının kusursuz olduğu sonradan anlaşılmış olsa bile boşanma hükmü olmaksızın sadece boşanmanın fer'ileri kanun yoluna götürülmüşse boşanmayı bozmamaktadır⁹⁴⁷.

Biz de kusur belirlemesinin boşanma hükmünden ayrı kanun yoluna götürülmesi uygulamasını doğru buluyoruz. Şöyle ki, boşanmayla birlikte istenen tazminat ve nafaka istemleri, gerçek olmayan terditli taleplerdir. Zira bunların kabulü öncelikle boşanmanın kabul edilmiş olmasına bağlıdır⁹⁴⁸. Asli talebin geri çekilmesi veya reddedilmesi gibi durumlar fer'i talebi de incelenemez hale getirirse de⁹⁴⁹, asli talebin farklı bir dosyada kabul edilmesi durumunda fer'i talebin değerlendirilmesi mümkündür⁹⁵⁰. Farklı davalardan yola çıkarak görüşümüzü güçlendirmek için gerçek olmayan terditli davalara boşanma haricindeki örnekleri vereceğiz. Örneğin, malın teslimi ve geç teslimden ötürü meydana

olup olmadığının değerlendirilebilmesi için; diğer koşullar yanında kusur durum ve dağılımının belirlenmesi zorunludur. Bu nedenle yoksulluk nafakası ile maddi ve manevi tazminatlara ilişkin hükmün kusurluluk hali ve dağılımına bağlı olarak temyiz edilmesi durumunda; boşanma hükmü temyiz edilmese bile, zorunlu olarak kusur belirlemesi de temyiz incelenmesine tabi tutulacaktır..." Y. 2. HD. 2010/16117 E., 2011/16745 K., 24.10.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. HGK. 2020/173 E., 2021/201 K., 04.03.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁴⁶ Y. HGK. 2020/97 E., 2021/241 K., 11.03.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁴⁷ Y. 2. HD. 2016/17641 E., 2018/5896 K., 02.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁴⁸ Uğur Bulut, **a.g.e.**, s. 108; Fatma Nur Tekçe Barut, "Medeni Usul Hukukunda Terditli Talep Yığılması", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022, s. 27, 31

⁹⁴⁹ Tekçe Barut, **Terditli Talep Yığılması**, s. 116

⁹⁵⁰ Asli talebin fer'i talepten tefrik edilerek görülebileceği ile ilgili bakınız: Tekçe Barut, **Terditli Talep Yığılması**, s. 164

gelen maddi zararın ödenmesi⁹⁵¹, sözleşmeden doğan alacağın tahsili ve bu talebin kabulü hâlinde alacağın tahsilinin geç ödenmesi nedeni ile uğranılan maddi zararın tazmininin istenmesi⁹⁵² durumlarında da gerçek olmayan terditli talep vardır. Bu örneklerde malın teslimi veya sözleşmeden doğan alacağın tahsili tarafların haricen kendi aralarında gerçekleştiğinde, mahkeme asli talep konusuz kaldı diyerek fer'i taleplere bakmayacak mıdır? Böyle bir sonuç düşünülemez. Asli talep (boşanma), o dava özelinde kabul edilmese bile kabul edilmiştir. Dolayısıyla fer'i talep için yargılamaya devam olunabilir.

Diğer yandan, sadece fer'i uyuşmazlıkların kesin karara bağlanması için eşleri yıllarca sadakat yükümlülüğü altında tutmak da kanun koyucunun amacıyla bağdaşmamaktadır. Dolayısıyla sonuç olarak boşanma tescil edildikten sonra da kusur belirlemesine bağlı olan nafaka ve tazminat hakkındaki uyuşmazlıklar sebebiyle yargılama devam edebilir.

Yalnızca kusur belirlemesini kanun yoluna götüren tarafın kanun yolunu bu şekilde sınırlandırdığını özellikle belirtmesi gerekecektir. Aksi takdirde hükmün tamamının kanun yoluna götürüldüğü kabul edilir⁹⁵³.

Anlaşmalı boşanma davasında kusurdan söz edilemese de, fer'ilerin boşanma kararından ayrı kanun yoluna götürülüp götürülemeyeceği burada da tartışma konusu

⁹⁵¹ Tekçe Barut, **Terditli Talep Yığılması**, s. 144

⁹⁵² Tekçe Barut, **Terditli Talep Yığılması**, s. 143

⁹⁵³ “...Bölge Adliye Mahkemesince; İlk Derece Mahkemesince davacının 4721 Sayılı Kanun'un 166. maddesine dayalı boşanma davasının kabulüyle tarafların boşanmalarına karar verildiği, davanın terditli açılan bir dava olmayıp, 166. maddeye dayalı boşanma hükmünün taraflarca istinaf edilmemesi nedeni ile kesinleştiği ve taraflar arasındaki evlilik birliğinin bu kesinleşme nedeni ile sona erdiği, bu nedenle davacı kadının zina hukuki nedenine dayalı boşanma davası yönünden karar verilmesine yer olmadığına kararı verilmiş ise de; davalı erkeğin istinaf kanun yolu başvuru dilekçesinde istinaf sınırlaması yapılmadığı, kararın usul ve yasaya aykırı olduğu belirtilerek hükmün tamamı yönünden İlk Derece Mahkemesi kararının kaldırılmasının istenildiği, bu kapsamda tarafların 4721 Sayılı Kanun'un 166. maddesinin birinci fıkrası uyarınca verilen boşanma hükmünün kesinleşmediği gözetilerek, Bölge Adliye Mahkemesince tarafların tüm istinaf sebeplerinin incelenerek hükme bağlanması gerekirken, yanlışlı değerlendirme ve hatalı istinaf sınırlaması sonucu yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmayıp, hükmün bozulması gerekmiştir...” Y. 2. HD. 2022/10823 E., 2023/1530 K., 04.04.2023 T. (Kazancı ET: 23.12.2023)

olmuştur⁹⁵⁴. Yargıtay çoğunluğu, boşanmayı kesinleştirerek sadece boşanmanın eklerini kanun yoluna konu etmenin mümkün olduğu görüşündeyken; muhalefette kalan görüş ise fer'i hükümlere itirazın anlaşmalı boşanmanın tamamını etkisiz hale getireceği yönündedir⁹⁵⁵. Bizse çoğunluk görüşüne katılmaktayız. Evet, anlaşmalı boşanma için tarafların boşanmanın eki olan hususlarda da anlaşmış olmaları gerekir. Fakat taraflar boşanmayı kanun yoluna götürmediklerinden artık bir usuli müktesep hak elde edilmiştir. Burada belirtmek isteriz ki, taraflar boşanmanın eklerini kanun yoluna götürmüş olsalar bile üst mahkemeden protokole konu olan borçlarını kaldıracak bir hüküm alabilmeleri mümkün değildir. Zira boşanmaya ilişkin anlaşmadan kanun yolunda vazgeçilebilse bile boşanmanın ekleri hakkında mahkeme önünde uzlaştıktan sonra diğer taraf istemediği müddetçe bunlardan dönmek mümkün değildir.

Son olarak belirtmek isteriz ki tazminat ve nafakanın miktarına ilişkin kanun yoluna başvurmak kusur belirlemesinin kesinleşmesine engel olmaz⁹⁵⁶. Zira nafaka ve tazminatın kendisine itiraz edilmeyerek artık kusur şartının gerçekleşmiş olduğu kabul edilir.

⁹⁵⁴ Anlaşmalı boşanmanın fer'i sonuçlarını kanun yoluna getirmeyi değil de doğrudan kendisinden geri dönmeye ilişkin açıklamalar "Anlaşmalı Boşanma (TMK m. 166/3)" başlığı altındadır.

⁹⁵⁵ "...Taraflar, düzenledikleri protokolü mahkemeye sundukları gibi, duruşmada da karşılıklı olarak anlaştıkları hususlar ile ilgili beyanda bulunmuşlar, ancak mahkemece tarafların üzerinde anlaştıkları, yoksulluk nafakası ile maddi tazminata ilişkin hüküm kurulmamıştır. O halde, tarafların mutabık kaldıkları bütün hususların hüküm fıkrasına geçirilmemesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir... KARŞI OY YAZISI Anlaşmalı boşanma davasında boşanmanın eki istemler yönünden çekişmenin sürdüğü konusunda değerli çoğunluk ile aramızda görüş birliği vardır. Bir yandan bu çekişmenin sürdüğünü kabul edip diğer yandan anlaşmalı boşanma kararının "boşanma" bölümünün kesinleştiğini kabul etmek çelişki oluşturmaktadır. Anlaşmalı boşanma davalarında fer'i hükümlerde gerçekleşen temyiz, anlaşmalı boşanma kararının tamamını etkisiz hale getirir. Temyiz istemini boşanmanın eki istek ile sınırlayarak tarafları boşanmış hale getirmek anlaşmalı boşanmanın "anlaşma" kavramı ile bağdaşmaz. Zira boşanmanın eki istemlerin tamamı yönünden henüz bir anlaşma bulunmamaktadır. Temyiz sınırlamasına katılamıyorum." Y. 2. HD. 2014/15387 E., 2014/26340 K., 22.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁵⁶ "...hüküm davacı-karşı davalı kadın tarafından tazminatlar ve nafakaların miktarı ile vekâlet ücreti yönünden istinaf edilmiş olup, kusur belirlemesi yönünden istinaf talebinde bulunulmadığından bölge adliye mahkemesince davalı-karşı davacı erkeğe "kadını sürekli olarak evden kovduğu" vakıasının yüklenmesi doğru olmayıp..." Y. 2. HD. 2022/179 E., 2022/2548 K., 17.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

2. Kanun Yolundayken Açılan Boşanma Davaları

Yukarıda açıkladığımız üzere boşanma hükmü kesinleşmiş olsa bile aynı davadaki veya birleşen davalardaki kusur tespitleri kanun yoluna konu edilerek kusur belirlemesinin kesinleşmesi engellenebilir. Boşanma davası kanun yolundayken yeni bir boşanma davası açıldığında ise kusur belirlemesi için yeni davada ileri sürülen hususların da dikkate alınması gerektiğinden, bölge adliye mahkemesinin veya Yargıtay'ın kusur belirlemesi yapması mümkün olmaz. Dolayısıyla dosyaların birleştirilerek kusur belirlemelerinin yapılması için kaldırma veya bozma kararı verilir⁹⁵⁷. Peki ama sonradan açılmış olan boşanma davası sürerken önceki boşanma kararının -kusur belirlemesiyle birlikte- kesinleşmesi durumunda, yeni davada belirlenmekte olan kusurların akıbeti ne olacaktır?

Hukuk Genel Kurulu, iki boşanma davasının birleştirme kararı verilmeden ayrı olarak görüldüğü bir durumda, kararlardan birinin kusur belirlemesiyle birlikte kesinleşmesi durumunda diğeri hakkında kusur belirlemesi de yapılamayacağı yönünde görüş bildirmektedir⁹⁵⁸. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi ise Hukuk Genel Kurulu'yla aynı

⁹⁵⁷ "...Davalı erkek temyiz dilekçesinde; davacı kadının boşanma kararı kesinleşmeden başka bir erkekle yaşadığı iddiasıyla Zonguldak Aile Mahkemesinin 2021/476 esas sayılı dosyası ile boşanma davası açmış olduğunu belirtmiş ve davaların birleştirilmesine karar verilmesini talep etmiştir... Türk Medeni Kanunu'nun 166/1. maddesine dayanan işbu boşanma davasında, ilk derece mahkemesince verilen karar boşanma yönünden kesinleşmediği gibi boşanma davalarında tarafların kusurlarının belirlenmesi, boşanmanın eki niteliğinde bulunan tazminatlar, yoksulluk nafakası ve velayet gibi taleplerin sağlıklı değerlendirilerek doğru karar verilebilmesi, bu davaların birlikte görülmesi ve delillerin birlikte değerlendirilmesiyle mümkündür. Bu sebeple davalar arasında bağlantı bulunduğuna göre eldeki TMK m.166/1 hukuki sebebine dayalı kadın tarafından açılan boşanma davası ile erkek tarafından açılmış olan davanın birleştirilerek, davaların esası hakkında hüküm kurulması gerektiğinden temyize konu hükmün bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir..." Y. 2. HD. 2022/831 E., 2022/3367 K., 06.04.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁵⁸ "... 28. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde; tarafların Ankara 7. Aile Mahkemesinin 28.12.2010 tarihli ve 2009/1326 E., 2010/1751 K. sayılı kararı ile boşanmış olup, anılan kararda tarafların kusur durumları tartışılarak boşanmaya sebep olan olaylarda erkek eş tam kusurlu kabul edilmiştir. Yukarıda da açıkça vurgulandığı üzere; aynı taraflar arasında, aynı hukukî ilişkinin temelini oluşturan sebebe dayalı olarak açılan ve sonuçlanan "kesin hüküm nedeniyle oluşan kesin delilin" tarafları ve hâkimî bağladığı, artık kesin delil ile kanıtlanan olayların hukuksal açıdan doğru olarak kabul edilmesinin zorunlu olduğu, hâkimin kesin delilleri takdir yetkisinin bulunmadığı, dolayısıyla hâkimin boşanmaya sebep olan olaylar yönünden yeniden bir kusur belirlemesi yapamayacağı açıktır. Mahkemece bu hususlar gözetilmeksizin; tarafların boşanmalarına ilişkin kararda belirlenen kusurlu davranışlar bir kenara bırakılarak yeniden kusur belirlemesi

yönde kararına rastlasak da⁹⁵⁹, sonraki tarihlerde karşısına çıkan bir dosyada, dosyalardan birisi derdest iken diğeri kesinleşse bile kusur belirlemesinin kesinleşmeyeceği yönünde karar vermiştir⁹⁶⁰. Biz de Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bu uygulamasını isabetli buluyoruz. Zira boşanma gerçekleşene kadar tarafların dava sebebi olarak gösterdiği tüm vakıalar o taraf için evliliği sarsan hususlardır. Nafaka ve tazminata karar verirken tarafların dava sebeplerinin ağırlığına bakıldığına göre, boşanma kesinleşene kadar ileri sürülmüş tüm kusurlu davranışlar değerlendirilmelidir. Diğer yandan, birleştirmeyi uygun görecek olan en nihayetinde yargı makamıdır. Ve mahkemenin takdirine bırakılan usuli

yapılması hatalı olduğu gibi, bu hatalı kusur belirlemesine bağlı kalınarak tarafların eşit kusurlu oldukları gerekçesiyle erkek eş yararına maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi doğru değildir. 29. Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında; eldeki davanın, kadının açtığı boşanma davasından sonraki bir tarihte gerçekleşen kusurlu davranışlar nedeniyle erkek eş tarafından açılan ayrı bir boşanma davası olduğu, davaların birleştirilmesine karar verilmemesi nedeniyle tarafların boşanmaya sebep olan olaylarda gerçekleşen kusurlu davranışlarının birlikte değerlendirilemediği, dolayısıyla boşanma kararının kesinleşmiş olmasının, davacının TMK'nın 174. maddesine göre ileri sürdüğü tazminat haklarına engel bir durum yaratmayacağı, direnme karar gerekçesinin isabetli olduğu, ancak tazminatların miktarlarının Özel Daire tarafından incelenmesi gerektiği görüşü ileri sürülmüş ise de bu görüş, yukarıda açıklanan nedenlerle Kurul çoğunluğunca benimsenmemiştir...” Y. HGK. 2018/456 E., 2021/1511 K., 30.11.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023, İlk derece mahkemesinin direnme kararına konu olan özel daire kararı Y. 2. HD. 2014/2874 E., 2014/13657 K., 18.06.2014 T. sayılı karardır. Bu karara konu olayda Yargıtay 2. Hukuk Dairesi ile ilk derece mahkemesi arasındaki uyuşmazlık, Hukuk Genel Kurulu'nun bozma gerekçesine ilişkin değildir. Fakat Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin hem bu hem de sonraki kararları göz önüne alındığında özel daire ve Hukuk Genel Kurulu arasında görüş ayrılığı olduğu anlaşılmaktadır. Hukuk Genel Kurulunun aynı şekilde başka bir kararı: Y. HGK. 2017/2291 E., 2020/845 K., 04.11.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁵⁹ Y. 2. HD. 2019/5707 E., 2019/9762 K., 08.10.2019 (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁶⁰ “...Yapılan yargılama ve toplanan delillere göre, ... Asliye Hukuk (Aile) Mahkemesinin Esas sayılı dosyasında taraflarca karşılıklı evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine dayalı (TMK m. 166/1) boşanma davası açılmış verilen karar istinaf ve temyiz incelemesinden geçerek nihai olarak 27.9.2021 tarihinde Dairemizce onanarak kesinleşmiştir. Ancak, verilen boşanma hükmü kesinleşmeden eldeki davada davacı erkek tarafından (TMK m.166/1) evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebine dayalı olarak boşanma davası açılmış ancak yargılamaya dosyalar birleştirilmeden devam edilmiştir. Bölge adliye mahkemesince de belirtildiği üzere, taraflarca daha önce açılıp karar verilen dosyadaki boşanma hükmü kesinleştiğinden eldeki davada erkeğin boşanma istemi yönünden dava konusuz kalmış ise de boşanma kararının kesinleşmesinden önce erkek tarafından açılan eldeki bu dava nedeniyle, taraflar arasında boşanma davalarına ilişkin kusur durumu henüz taraflar yönünden bütünüyle kesinleşmemiştir. Bölge adliye mahkemesince hem daha önce açılıp görülen tarafların karşılıklı boşanma dava dosyasında kesinleşen kusur durumları, hem de erkeğin eldeki boşanma dava dosyasındaki tüm delillerle belirlenecek tarafların kusur durumları harmanlanarak, erkeğin eldeki davadaki manevi tazminat talebiyle ilgili hukuka uygun olarak hüküm kurulması gerekirken; kesinleşen boşanma dosyasında erkeğin ağır kusurlu olduğu belirlemesinin kesin hüküm oluşturduğu gerekçesi ile erkeğin manevi tazminat talebinin reddi doğru değildir...” Y. 2. HD. 2022/703 E., 2022/3780 K., 19.04.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

bir sebepten ötürü hak kaybı yaşanması da hakkaniyetle bağdaşmaz⁹⁶¹. Fakat burada asli talebi konusuz kalan davaya nasıl devam edileceği sorunu da çözülmelidir.

3. Yargılamanın İadesi

HMK m. 375’de yer alan sebeplere dayanarak yargılamanın iadesini istemek mümkündür. Belirtmek isteriz ki, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 311/1-e’de yeni olayların ortaya konulması da yargılamanın yenilenmesi sebebi olarak sayılmışsa da HMK m. 375’de düzenlenen yargılamanın iadesi sebepleri arasında doğrudan böyle bir husus yer almamaktadır. Fakat yargılamanın iadesi sebeplerinden olan HMK m. 375/1-h hükmündeki “*Lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması*” ifadesinden olayların bilerek gizlenmesinin de anlaşıldığı ifade edilmektedir⁹⁶².

Öncelikle belirtelim ki, her ne kadar boşanma davası açıldıktan sonra meydana gelen olaylar yeni boşanma davalarına konu edilebilse de, eldeki somut boşanma davasından sonra gerçekleşen vakılardan dolayı yeni bir boşanma davası açılmamışsa, o vakıalar önceden bilinmese bile bunlardan ötürü hiçbir şekilde yargılamanın iadesi

⁹⁶¹ Öyle ki taraflar bir başka boşanma davasından mahkemeye bahsetmiş olsa bile birleştirme kararı verilmemiş olabilir.

⁹⁶² “...Hemen belirtmek gerekir ki; HMK'nin 375/1(h) maddesine göre, lehine karar verilen tarafın, karara tesir eden hileli bir davranışta bulunmuş olması. yargılamanın iadesi sebebidir. Hile; gerçekte var olan olayların bilerek gizlenmesi veya gerçek dışı olaylara (vakıalara) mal etmek suretiyle diğer tarafın aldatılması (iğfal edilmesi)’dır. Hükmü etkileyen hile ve hud’anın (hud’anın sözlük anlamı: Aldatma, oyun, hile, desise, dalavere, tertip, düzen) her olayın gelişim biçimine göre takdiri tamamen hakime aittir. Olayların gösterdiği gelişmelere göre hükme etkili olan ve yargıyı yanılgıya götüren tüm olayların hile sayıldığı kabul edilmektedir. Maddedeki hilenin diğer kanunlardaki hileden ayrı olarak daha geniş bir anlamda hükme etki eden pek çok fiil ve hareketlerin hile şeklinde nitelendirilmesi ve olayların gelişimine göre ne gibi hallerin hile teşkil edebileceğinin hakim tarafından takdiri gerekmektedir. Hakim bir taraftan bu inceleme ve araştırmayı yaparken, öte yandan özellikle Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen hilenin unsurlarına bağlı kalmaksızın ne gibi ifade ve eylemlerin yargılamanın yenilenmesini gerekli kılacağını değerlendirmesi gerekecektir. Gerek doktrinde ve gerekse uygulamada kabul edilen görüşlere göre, öngörülen hileli davranış olumlu (aktif) bir eylem biçiminde olabileceği gibi, kaçınma ve susma gibi pasif (hareketsizlik) bir şekilde de ortaya çıkabilir. (KURU, Baki; Hukuk Muhakameleri Usulü, Altıncı Baskı, Cilt V, ... 2001, s. 5208- 5218)...” Y. 8. HD. 2016/22038 E., 2019/1019 K., 05.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

istenemez⁹⁶³. Zira dava tarihinden sonra meydana gelen olaylar o davada ileri sürülemeyeceğinden o davanın yargılamasının iadesi mümkün olmaz. Bunlar ancak o vakıadan sonra açılan bir boşanma davasında ileri sürülebilirdi ki, ortada böyle bir boşanma davası da yoktur.

Durum böyle olmakla birlikte, boşanma davası açılmadan önce gerçekleşmiş bir olayı karar kesinleştikten sonra öğrendiğini ileri sürerek yargılamanın iadesini isteyen tarafın bu talebi de bizce reddedilmelidir. Zira eşlerden biri evlilik birliğini sarsma potansiyeli olan bir davranışta bulunup da bunu saklamış olsa bile, bu olay diğer eş için evlilik birliğinin sarsılmasında etkili olmamıştır, çünkü olayı öğrendiğinde boşanma zaten çoktan gerçekleşmiştir.

⁹⁶³ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin bir kararına konu olayda, boşanma davası gerçekleştikten sonra yaşanan ama gizlenen bir vakıa sebebiyle boşanmada yargılamanın yenilenmesi istenmiş, daire ise bunu uygun bulmamıştır. Dairenin gerekçesi belli olmasa da belirttiğimiz sebepten olduğunu düşünüyoruz: "...kararın temyiz aşamasından sonra 13/03/2015 tarihinde kesinleştiğini ancak daha sonraki süreçte davacı erkeğin harici duyumlar alması üzerine, evlilik birliği resmen devam ederken ve taraflar henüz boşanmamış iken davalı kadının ağır bir kusur işleyerek davanın esasını bozacak nitelikte ağır kusurlu ve hatalı eylemde bulunduğunu, tarafların, 05/08/2012 tarihinden itibaren ayrı yaşadıkları ve davacı erkek ile biraraya gelmedikleri halde davalı kadının 20/07/2013 tarihinde Osmaniye Devlet Hastanesinde kürtaj yaptırdığını, boşanma davasının davacı erkek tarafından 09/08/2012 tarihinde açıldığını, davalı kadının tahkikat devam ederken ve boşanma kararı dahi verilmemişken evlilik birliğinin gereklerinden olan sadakat yükümlülüğüne aykırı davranarak davacı erkeği aldattığını ve dolayısıyla davalı kadının ağır kusurlu olduğunu, nafaka ve tazminata hak kazanmaması gerektiğini, sundukları evrakların yargılama sürecinde ele geçirilemediğini, davalı kadının boşanma davası devam ederken başka birisiyle birlikte yaşadığı, ondan hamile kaldığı ve kürtaj yaptığının ispatlandığını, davalı kadının bu durumu mahkemeden gizlediğini, mahkemece ilgili hastaneden kayıtların istenmesi durumunda davalı kadının kusurlu olduğunun anlaşılacağını, dolayısıyla tarafların boşanmalarına karar verilerek davalı kadın lehine hükmedilen nafaka ve tazminatların açıklanan nedenlerle davalı kadının ağır kusurundan dolayı iptaline karar verilmesi gerektiğini ileri sürerek mahkemece verilen karar hakkında yeni deliller ışığında yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir. 6100 Sayılı HMK'nın 374 ve devamı maddelerinde yargılamanın yenilenmesi sebepleri tahdidi olarak sayılmış olup kesin olarak verilen veya kesinleşmiş olan hükümlere karşı istenebilir istisnai ve olağanüstü bir yoldur. Mahkemece yapılan yargılama ve toplanan deliller neticesinde yargılamanın yenilenmesine dair yasal mevzuat bir arada değerlendirildiğinde yargılamanın yenilenmesi şartları oluşmamış olup davanın reddine karar verilmesi gerekirken kabulüne karar verilmesi usul ve kanuna aykırı bulunmuş..." Y. 2. HD. 2016/7175 E., 2017/12424 K., 08.11.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

D. EVLİLİKTEN ÖNCE GERÇEKLEŞEN OLAYLAR

Evlilikten öncesine ait olayların boşanma davasına bir etkisinin olup olamayacağı Yargıtay uygulamasında tartışmaya neden olmuştur. Bu kısımda bu hususla beraber kusurun butlan davasındaki etkisine de değineceğiz.

1. Nispi Butlan Davasına Konu Olması

Evlenmeden önceki olayların boşanma davasındaki etkisi tartışmalı olsa da, bunların nispi butlan davasına konu olabileceği hususunda bir tartışma bulunmamaktadır. Kanundaki nispi butlan nedenleri TMK m. 148-151 aralığında düzenlenmiştir. Bunlar arasında uygulamaya en çok yansıyanlar, evlendiği kişinin niteliğinde yanılmak (TMK m. 149/2), eşin namus ve onuru hakkında eş veya onun bilgisi dahilinde bir başkası tarafından aldatılmak (TMK m. 150/1) ve davacı eş veya altsoy için ağır tehlike oluşturan bir hastalığın gizlenmesi (TMK m. 150/2)'dir. Açıklayacaklarımız sadece bunlarla alakalı olduğundan ve diğerlerine neredeyse hiç başvurulmadığından anlatımımızı bunlarla sınırlı tutacağız.

TMK m. 149/2'de düzenlenen eşin niteliğindeki yanılmada, yanılma konusunun aynı zamanda evliliği çekilmez hale getirmesi şartı da aranmıştır. Doktrinde ve uygulamada kabul edildiği üzere eşin karakter ve huyuna ilişkin ya da mali durumuna ilişkin hususlar bu seviyedeki bir yanılma olarak kabul edilmemektedir⁹⁶⁴. Öyle ki yanılmanın objektif olarak esaslı olması aranmaktadır⁹⁶⁵. Dolayısıyla eşin iyi huylu olduğunu zannederken kıskanç, baskıcı, asabi birisi olduğunu sonradan öğrenmek nispi butlana gerekçe olamaz. Bu bağlamda doktrinde çokça dile getirilen cinsi sapıklık üzerinde de durmak istiyoruz. Doktrinde cinsi sapıklığın da baskın olarak yanılma

⁹⁶⁴ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 218; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 122

⁹⁶⁵ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 218-219; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 123; Köprülü/Kaneti, **a.g.e.**, s. 102; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 135; Öztan, **a.g.e.**, s. 342-343

kapsamında olduğu kabul edilse de⁹⁶⁶ sınırları çizilmemiş bu kavramın da eşin huyuna ilişkin olduğunu kabul etmek en doğrusudur. Dolayısıyla cinsi sapıklığa ilişkin davranışlar evlilikte gösterildiği vakit sadece boşanma davalarına konu olmalıdır. Öyle ki eşi ters ilişkiye zorlamak, porno sitelerine girmek gibi hususlar zaten boşanma davalarında kusur olarak yüklenmektedir.

TMK m. 150/1’de düzenlenen eşin namus ve onuru hakkında aldatılmada ise bu hususun aynı zamanda evliliği çekilmez kılması aranmamıştır. Namus ve onurdan yalnızca eşin önceki cinsel hayatı, gönül ilişkileri anlaşılmamaktadır. Örneğin yüz kızartıcı bir suç işlemiş olmak da bu kapsamdadır⁹⁶⁷. Doktrinde namus ve onur kavramları subjektif olduğundan değerlendirme yapılırken aldatılanın telakkisine de bakılacağı savunulmuştur⁹⁶⁸. Bu görüşe örnek olarak hırsızlıktan sabıkası bulunan kişinin eşinin hırsızlık yaptığı gerekçesiyle butlan davası açamayacağı verilmiştir⁹⁶⁹. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Zira böyle bir değerlendirmenin yapılması TMK m. 149/2 ile TMK m. 150/1 arasındaki çekilmezlik unsuru farkını pratik uygulamada ortadan kaldırır. Diğer yandan aynı davranışı aldatılan davacının da göstermiş olması bu davranışa namus ve onur bakımından önem vermediği anlamına gelmez. Ülkemizde evlilik öncesi cinsel ilişkiye giren birçok erkeğin sosyokültürel sebeplerle evlenecekleri eşinin özellikle daha önce cinsel ilişkiye girmemiş olmasını aradıkları bir gerçektir⁹⁷⁰. Bu tutumun ikiye bölünmesi günümüz toplumunun bir gerçeği olduğunu değiştirmemektedir. Sonuç olarak özellikle TMK m. 149/2’ye dayanılması durumunda davacı eşin gerçekten de bekarete veya diğer dava sebebine verdiği öneme bakılarak karar verilmeli, TMK m. 150/1’e dayanılması

⁹⁶⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 89; Oğuzman/Dural, **a.g.e.**, s. 101; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 136; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 219

⁹⁶⁷ Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 89; Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 90; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 219; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 124; Öztan, **a.g.e.**, s. 345-346

⁹⁶⁸ Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 89-90

⁹⁶⁹ Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 90

⁹⁷⁰ Cinsel Sağlık Enstitüsü Derneği’nin 1000’den fazla kişiye sorarak yaptığı bir ankette, kadınların evlilik öncesi cinsel ilişkisinde sakınca görmeyenlerin oranı %15 iken, erkeklerin evlilik öncesi cinsel ilişkisinde sakınca görmeyenlerin oranı %80 olarak tespit edilmiştir: <https://www.cised.org.tr/icerik/357/evlilikkoncesi-cinsellik-anketi-sonuclari>, ET: 23.12.2023

durumunda ise bu hususun namus ve onura ilişkin olduğu hususunda çekişme bulunmadığı müddetçe dava kabul edilmelidir. Aksi takdirde TMK m. 150'nin hem konu sınırlaması yapmak hem de davalının kusurlu olması şartını aramak pahasına çekilmezlik unsurunu değerlendirmemesinin pratikte bir önemi kalmayacaktır. Doktrinde evlilik dışı ilişkinin hem TMK m. 150/1'e⁹⁷¹ hem de TMK m. 149/2'ye⁹⁷² dayanak olacağı belirtilmekle birlikte, Yargıtay'ın bu durumda TMK m. 149/2 şartlarının oluştuğunu⁹⁷³ ve oluşmadığını⁹⁷⁴ belirten farklı kararları mevcuttur.

TMK m. 150 uyarınca aldatmanın söz konusu olabilmesi için aldatan eşin buna isteyerek sebep olması aranır. Bu durum yalan söyleyerek gerçekleştirilebileceği gibi, aldatan eşin konuşma yükümlülüğü altında olduğu zamanlarda sessiz kalmasıyla da vuku bulabilir⁹⁷⁵. Örneğin evlilik öncesi ilişkiye giren taraf, evlilik öncesi cinsel ilişkiye giren birisiyle kesinlikle evlenmeyeceğini söyleyen diğer tarafın bu beyanını duyduğunda

⁹⁷¹ Erdem/Makaracı Başak, **a.g.e.**, s. 89

⁹⁷² Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 89; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 219; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 123

⁹⁷³ "...Davalı, vaktiyle evlenme dışı bir birleşme ile kızlığını kaybettiğini, bu sebeple davacının yanında kaldığı sürece aralarında normal karı – kocalık ilişkisinin vuku bulmadığını bildirmiştir. Bu suretle kadında bulunması lazım gelen vasfın bulunmaması sebebiyle birlikte yaşamalarının çekilmez hale geldiği belirmiş bulunmaktadır. MK. Md. 116/2 nin uygulanmasında tarafların sosyal durumları, inançları, aile telakkileri gözönünde tutulmak icap eder. Bu nedenlerle, evlenmenin feshi davasının kabulü gerekir..." Y. HGK. 1968/2-647 E.; 1968/548 K., 06.07.1968 T. (Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 125,126); "...Davacı- davalı kocanın davası Türk Medeni Kanununun 149/2 maddesine dayalı evliliğin iptali davasıdır. Davalı- davacı kadının zıfıf gecesi bakire (kız) çıkmadığı toplanan delillerden anlaşılmaktadır. Bu suretle kadında bulunması lâzım gelen vasfın bulunmaması sebebiyle kocanın davasının kabulü gerekirken reddi isabetsizdir..." Y. 2. HD. 2006/14649 E., 2007/2504 K., 22.02.2007 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁷⁴ "...Davacı, davalı ile 04.01.2008 tarihinde nikah yaptıklarını, henüz düğünleri yapıp bir araya gelmediklerini, 09.02.2008 günü düğün yapmayı kararlaştırdıklarını, davalının iki yıldır bir başka kadınla karı-koca gibi birlikte yaşadığını 25.01.2008 günü öğrendiğini, bunu bilmiş olsaydı davalı ile bu evliliği gerçekleştirmeyeceğini, davalının ahlaki yapısının evlilik birliğinin devamı için önemli bir vasıf olup, bu durumun kendisi yönünden davalı ile birlikte yaşamayı çekilmez hale sokan bir davranış olduğunu ileri sürmektedir. Türk Medeni Kanununun 149/2.maddesine göre, eşinde bulunmaması, onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak derecede önemli bir niteliği hakkında hataya düşülerek evlenen karı kocadan her biri, evlenmenin iptalini dava edebilir. Davalının, evlenmeden önce iki yıldan beri bir başka kadınla fiilen beraber yaşıyor olması, yasanın 149/2.maddesinde öngörülen ve evliliğin butlanını gerektirecek nitelikte vasıfta hata oluşturmaz. İptal sebebinin gerçekleşmediği dikkate alınmadan evliliğin iptaline karar verilmiş olması usul ve yasaya aykırıdır..." Y. 2. HD. 2010/3102 E., 2010/5943 K. 29.03.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁷⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, **a.g.e.**, s. 90-91; Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 221; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 128

konuşma yükümlülüğü altındadır. Konuşma yükümlülüğü hiçbir zaman doğmamışsa TMK m.150/1 yerine m. 149/2'ye gidilebilecektir.

TMK m. 150/2'de düzenlenen gizlenmiş hastalığın nisbi butlan sebebi olması için davacı ve altsoyu için ağır tehlike oluşturmaları aranır. Hastalık bu seviyeye ulaşmıyorsa, örneğin tedavisi mümkün olmayan ağız kokusu mevcutsa TMK m. 149/2'deki eşin niteliğinde yanılmaya dayanılabilecektir⁹⁷⁶. Hastalık TMK m. 150/2'nin aradığı ağırlıkta olsa bile hasta olan eşin bile bundan haberi yoksa aldatmadan söz edilemez. Dolayısıyla bu durumda da eşin niteliğinde yanılmaya dayanılacaktır⁹⁷⁷.

Nisbi butlan davası açmak, ilgili olayı öğrendikten veya korkutmanın etkisi kalktıktan sonra 6 aylık kısa ve her halükarda evlilik tarihinden itibaren 5 yıllık uzun hak düşürücü süreye tabidir. Fakat nisbi butlana sebep olan vakıa diğer eş tarafından affedilirse veya mazur görülürse artık bu süreler içinde de nisbi butlan davası açılmayacaktır⁹⁷⁸.

2. Butlan Davasında Kusur

Evliliğin iptaline karar verilebilmesi için mutlak veya nisbi butlana gerekçe olan olayda davalının kusurlu olması zorunlu değildir. Davalının bilgisi dışında üçüncü bir kişinin müdahalesi sebebiyle ya da kimsenin müdahalesi olmaksızın da butlan sebebi vuku bulmuş olabilir. Dolayısıyla dava kabul edilse bile iyiniyetli davalıya kusur yüklenemez. Bu durumda yoksulluğa düşecek olan eş yoksulluk nafakasına hak kazanabilecektir.

Butlan davasında davalının kusurlu bulunması ihtimalindeyse, davalı yoksulluğa düşecek olsa bile yoksulluk nafakasına hak kazanamayacak; davacı ise mali koşulları oluşmuşsa nafakaya ve maddi manevi tazminata hak kazanabilecektir. Bu durumda

⁹⁷⁶ Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 126

⁹⁷⁷ İkizler/Tüzüner, **a.g.e.**, s. 112

⁹⁷⁸ Akıntürk/Ateş, **a.g.e.**, s. 219; Feyzioğlu, **a.g.e.**, s. 124; Hatemi, **a.g.e.**, s. 82; Süleyman Yılmaz, **a.g.e.**, s. 151

manevi tazminatın koşullarının her halükarda oluşacağını söyleyebiliriz. Zira davalıya kusur yükleniyor olması davacıya yalan söylenerek veya bazı hususlar gizlenerek güveninin sarsıldığını gösterir ki, boşanma davalarında da bu gibi durumların kişilik hakkını zedelediği kabul edilmektedir.

Hem boşanma hem de butlan imkanının bulunması durumunda hangisinin seçilmesi gerektiği konusunda ise, kusur kıyasında hangisinde daha lehe sonuç elde edilecekse onun seçilmesi gerektiğini söyleyebiliriz⁹⁷⁹. Tabii butlan davası bir kere açılmışsa bunun öncelikli olarak görüleceği de dikkate alınmalıdır.

3. Butlana Yol Açan Vakıanın Boşanma Davasına Sebep Olması

TMK m. 166/1'e dayanan boşanmada asıl değerlendirilen husus evlilik temelinden sarsılıp sarsılmadığıdır, kusur ilkesine dayalı özel sebepli boşanmalarda olduğu gibi kusurlu bir davranışın kanıtlanması gerekmediğinden bunun hangi zamana ilişkin olduğu önem arz etmez, evlilikten önceki bir vakıaya da dayanabilir. Diğer deyişle, dava tarihinde evlilik birliğinin sarsılmış olması tek ölçüt olmalıdır. Bu nedenle butlana sebep olabilen olaylar -kusur olarak yüklenemese de- boşanma davasına da sebep olabilmelidir⁹⁸⁰.

Bir vakıanın evliliğin butlanı davasına sebep olması onun boşanma davasına sebep olamayacağı anlamına gelmez⁹⁸¹. Evliliğin iptaline yol açan olayların ek olarak TMK m. 166/1'e dayalı boşanmaya da sebep olması, iptal davasını gereksiz hale getirmez. Zira öncelikle, butlan davasında bu vakıalar duruma göre kusur olarak yüklenebilirken boşanma davasında bunlar -evlilikten önce oldukları için- kusur olarak yüklenmez. Diğer

⁹⁷⁹ Butlan davasında taraflardan sadece birisi buna sebep olduğundan bir taraf tam kusurlu iken diğeri kusursuz olur. Ancak çok istisnai olarak iki tarafın da evlilikten önce birbirini kandırdığı farazi bir olayda boşanmada olduğu gibi butlan davasında da kusur kıyasının söz konusu olabileceğini söyleyebiliriz.

⁹⁸⁰ Fakat kusur olarak yüklenemeyen olaylara dayanan boşanma davalarının kabulünün çok daha zor olduğunu ve evliliği sarsan söz konusu olayın çok daha ağır olmasının arandığını hatırlatırız.

⁹⁸¹ "...Dayanılan sebebin aynı zamanda evliliğin feshi sebeplerinden olması, boşanma davası açılmasına engel değildir..." Y. 2. HD. 1985/89 E., 1985/376 K., 21.01.1985 T. (Şener, **a.g.e.**, s. 389)

yandan, davacı boşanma davasında birden fazla sebebe dayanıp bir kısmını ispat edemezken bir kısmını ispat edebilir, iptal davasında ise elinde sadece bir tane koz vardır. Dolayısıyla iptal davasındansa boşanma davası açmayı daha lehine görebilir. Görüldüğü üzere davacının kendi durumuna göre ikisinden birisi daha lehine olabilir. Butlan ve boşanmanın tahkikatları aynı anda yürümediğinden, seçim hakkının kendisine verilmesi önemlidir.

Durum böyle olmakla birlikte, butlan sebebi olay davacı tarafından mazur görülmüş de olabilir. Bu durumda dava açacak olan eşin butlan davası açma şansı da olmadığından evliliği sonlandırmasının tek yolu boşanmadır. Şöyle ki, davalı eşin bilinmeyen durumu diğer eş tarafından mazur görülmesine rağmen zamanla evlilik birliği bu sebepten ötürü çekilmez hale gelmiş olabilir. Bu gibi durumlarda taraflara kusur olarak yüklenemese bile evlilik birliğini sarsıyorsa boşanmaya sebep olabilmelidir⁹⁸². Ancak yukarıda “Davalının Kusursuz Olması” başlığında da ifade ettiğimiz üzere, kusurdan kaynaklanmayan bu durumun çok ciddi bir mesele halini aldığı somutlaştırılarak vakıalar üzerinden ispat edilmelidir.

4. Evlenirken Gizlenen Durumların Boşanmada Güven Sarsıcı Sayılması

Evlenecek kişilerin birliğin sıhhati açısından önem arz eden konularda birbirlerini bilgilendirmiş olmaları beklenir. Bu yükümlülük eşlerin birbirine sadık kalma yükümlülüğü nedeniyle sadece evlenmeden öncesinde değil, evlendikten sonra da aranır. Durum böyle olmakla beraber evlenmeden önceki olayların gizlenmesi durumunda bu gizlemenin boşanma davasında güven sarsıcı davranış sayılıp sayılamayacağı uygulamada tartışma konusu olmuştur. Yargıtay’ın bu konudaki kararları incelendiğinde birbiriyle

⁹⁸² Yalçınkaya/Kaleli, s. 547; Sinan Sami Akkurt, “Türk Medeni Hukukunda Evlenmenin Butlanı”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008, s. 92; Ülkü Göktürk, “Evlenmenin İptali”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009, s. 78, 93

çelişen görüşlerin birbirine yakın tarihlerde kabul edildiği, dolayısıyla istikrarla kabul edilen bir görüşün bulunmadığı ve muhalefet şerhlerine sıkça rastlandığı anlaşılmaktadır.

Evlilik öncesine ait olup gizlenmesinin boşanma davasında kusur olarak yüklendiği olaylara örnek olarak: hastalığın gizlenmesi⁹⁸³, önceki evliliği gizlemek⁹⁸⁴, eşini evlenmeden önce birden çok kişiyle aldattığını gizlemek⁹⁸⁵, evlilik sırasında

⁹⁸³ “...davalı-karşı davacı erkeğin eşinin çalışmasına izin vermeyerek ekonomik şiddet uyguladığı, evlenmeden önce mevcut hastalığını eşinden gizleyerek güvenini sarsıcı davranışlar sergilediği...” Y. 2. HD. 2015/25699 E., 2017/4572 K., 18.04.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁸⁴ “...Davalı-karşılık davacı (kadın) 'ın güven sarsıcı davranışlarda bulunduğunu kabule yeterli delil bulunmamaktadır. Türk Medeni Kanununun 166/1-2 maddesi uyarınca; boşanma kararı verilebilmesi için evlilik birliğinin, ortak hayatı sürdürmeleri eşlerden beklenmeyecek derecede temelinden sarsıldığı sabit olması gerekir. Oysa dinlenen davacı tanıklarının sözlerinin bir kısmı Türk Medeni Kanununun 166/1 maddesinde yer alan temelinden sarsılma durumunu kabule elverişli olmayan beyanlar olup, bir kısmı ise, sebep ve saiki açıklanmayan ve inandırıcı olmaktan uzak izahlardan ibarettir. Bu itibarla davanın reddi gerekirken delillerin takdirinde hataya düşülerek yetersiz gerekçe ile boşanmaya karar verilmesi usul ve kanuna aykırıdır... MUHALEFET ŞERHİ Davacı kocanın daha önce beş kez evlenip boşandığı hususunun davacı tarafından davalıdan gizlendiği, davalı kadının da bir başkasıyla evlilikle bağdaşmayan telefon mesaj iletişimde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, her iki tarafın da güven sarsıcı davranış sergilediği; mahkemenin eşit kusur kabulünün isabetli olduğunu...” Y. 2. HD. 2010/5037 E., 2011/8111 K., 10.05.2011 T. (Kararda sadece kadına kusur yüklenmesi hatalı bulunduğu, kocanın evlilik öncesi durumunun boşanmada kusur yüklenmesinin yanlış bulunmadığı anlaşılmaktadır.)

⁹⁸⁵ “...KARŞI OY YAZISI...Toplanan delillerden, davacı kadının, evlilikten önce yaşadığı bu olayları eşinden gizleyip, ona anlatmadığı nedeniyle güven sarsıcı davranışta bulunduğu, davalı kocanın da eşini ailesiyle birlikte oturmaya zorladığı, bu durumda tarafların gerçekleşen bu kusurlu davranışları dikkate alındığında, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında ve boşanmaya neden olan olaylarda tarafların eşit kusurlu oldukları anlaşılmaktadır. Hal böyle iken, davacı kadının, evlilikten önceki davranışlarının, sadakat yükümlülüğüne uymadığı gerekçesiyle ağır kusurlu kabul edilerek, davalı koca lehine manevi tazminat verilmesi doğru olmadığı gibi, boşanmakla yoksulluğa düşeceği anlaşılan eşit kusurlu davacı kadının yoksulluk nafakası talebinin reddi de doğru olmamıştır...KARŞI OY YAZISI...Yerel mahkeme davacı-davalı kadını “eşini evlenmeden önce bir çok kişiyle aldattığını kabul ettiği” gerekçesiyle kusurlu kabul etmiştir.

Sadakat yükümlülüğü evlenme ile başlar. Bir kişinin evlenmeden önce “eşini” aldatması mümkün değildir. Nişanlının yaşam şekli “evlenmenin butlanı” sebebi olur ise de “boşanma” konusu olamaz.

Davacı-davalı kadının evlenmeden sonra sadakatsiz bir davranışı gerçekleşmemiştir. Kusurlu kabul edilemez...” Y. 2. HD. 2011/9304 E., 2012/6412 K., 20.03.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

başkasından hamile olan kadının bunu gizlemesi⁹⁸⁶, bakire olmamak⁹⁸⁷, eğitim durumuyla ilgili yalan söylemek⁹⁸⁸, mesleğiyle ilgili yalan söylemek⁹⁸⁹ gösterilebilir. Hatta Yargıtay’ın daha ileri giderek evlenmekteki saiki de değerlendirerek maddi amaçla evlenmeyi de boşanma davasında kusur olarak yüklediğini görebiliyoruz⁹⁹⁰.

⁹⁸⁶ “...İlk derece mahkemesinin de kabulünde olduğu üzere erkek davalı kadın ile evlilik öncesi birlikte olmuş ve sonrasında davalı kadının şikayeti üzerine dosyaya yansıyan olaylar meydana gelmiştir. Evlenmeden önce meydana gelen ve davalı kadının hamile olduğunu bildiği halde gerçekleştirilen nikah nedeniyle bu önceki vakıa kadına kusur olarak yüklenilemez ise de; çocuk doğduktan sonra davacı erkek tarafından DNA testi yaptırılıncaya kadar, davalı kadın “Çocuğun davacıdan olmama ihtimalini” hala söylememiştir. Davalı kadının yaşı ve hayat tecrübesine göre çocuğun babasının görüştüğü hangi erkek olduğunun bilinmesi beklenilemez ise de en azından kadının, davacı erkekten sonra bir başkası ile de görüştüğünü dolayısıyla çocuğun kendisinden olmama ihtimalinin olabileceğini söylemesi gerekir. Yukarıda belirtilen tanık beyanında da ifade edildiği üzere bu durumu bilinçli olarak gizlemeye devam etmesi ve davacı erkeğin de tüm aşamalarda çocuğun kendinden olması halinde kabul edeceğine dair samimi beyanı ve aynı zamanda erkek eşin gerçeği öğrenir öğrenmez boşanma davasını açmış olması karşısında; davacı erkeğin güvenini sarstığının kabulü ile boşanma davasının da kabulüne karar verilmesi gerekirken, bu durumun hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilmesi yoluyla davanın reddine karar verilmesi doğru olmayıp bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2022/3044 E., 2022/5535 K., 08.06.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁸⁷ “...KARŞI OY YAZISI Tarafların sadakat yükümlülüğü evlilik birliğinin kurulmasıyla başlar (TMK.md.185). Davalı kadının evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamış olması (bakire olmaması) boşanma davasında davalı kadın için kusur oluşturmaz. Bu durum koşulları varsa Türk Medeni Kanununun 149/2 ve 150. maddelerdeki nispi butlan sebeplerini oluşturabilir. Yukarıda açıkladığımız sebeplerle değerli çoğunluğun görüşüne katılmıyoruz...” Y. 2. HD. 2012/2898 E., 2013/6143 K., 07.03.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁸⁸ “...davalı-davacının, evlilik birliğine ilişkin görevlerini yerine getirmedeği ve eğitimi konusunda gerçeğe aykırı beyanda bulunarak eşinin güvenini sarstığı anlaşılmakta...” Y. 2. HD. 2015/7624 E., 2015/8686 K., 28.04.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁸⁹ “...davalı-davacı kocanın davacı-davalı eşine fiziksel şiddet uyguladığı, birlik görevlerini yerine getirmedeği, ortak konuttan eşini kovduğu ve inşaat mühendisi olmadığı halde kendisini inşaat mühendisi olarak tanıtmak suretiyle eşinin güvenini sarstığı...” Y. 2. HD. 2010/12720 E., 2011/18557 K., 15.11.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹⁰ “...Davalı-davacı kadın evlilik tarihinden üç gün önce 11.12.2015 tarihinde davacı-davalı erkeğin tek tapulu mal varlığı olan oturduğu evini tapuda satış yoluyla devralmış, mahkemeye ise kendisine ait taşınmazın satışı suretiyle elde ettiği parayla davacı-davalı erkeğin evini satın aldığını beyan etmiş ise de tapu müdürlüğünden gelen yazı cevabı ile beyanının doğru olmadığı anlaşılmıştır. Yine davalı-davacı kadının tanıklara çocuklarının geleceği için, ev için evlendiğini söylediği ve taraflar arasındaki yaş farkının da kırk yedi olduğu göz önüne alındığında, kadına yüklenen “Maddi çıkar amacıyla evlenme” ve “Evlilik birliğini devam ettirme gibi bir amacının bulunmamasına” ilişkin kusurlu davranışlarının dosya kapsamından sabit olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda ilk derece mahkemesinin de kabulünde olduğu üzere boşanmaya sebep olan olaylarda maddi çıkar amacıyla evlenen, evlilik birliğinin gereklerini yerine getirmeyen ve evden ayrıldıktan sonra tanıklara ve erkeğin oğluna, eşi için sapkın isteklerinin olduğunu söyleyen davalı-davacı kadının, eşine küfür eden ve eşini evden kovan davacı-davalı erkeğe nazaran daha ağır kusurlu olduğunun kabulü gerekirken yanılıgılı kusur belirlemesi sonucu tarafların eşit kusurlu olduklarının kabulü doğru

Evlilik öncesine ait olup gizlenmesinin boşanma davasında güven sarsıcı sayılmadığı olaylara örnek olarak: hastalığın⁹⁹¹ veya psikolojik rahatsızlığın gizlenmesi⁹⁹², başkasından çocuğa sahip olmanın gizlenmesi⁹⁹³, evlilik sırasında başkasından hamile olan kadının bunu gizlemesi⁹⁹⁴, eşin bakire olmaması⁹⁹⁵, evlenmeden

görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2021/4211 E., 2021/5410 K., 29.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹¹ “...davalı kadına kusur olarak yüklenen vakialardan, kadının epilepsi hastalığını gizleme kusuru evlilik öncesine ait olup koşulları var ise evliliğin butlanına konu olabilir ve boşanma davasında bu vakıa kadına kusur olarak yüklenemez...” Y. 2. HD. 2021/9102 E., 2021/10216 K., 28.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/3628 E., 2021/4749 K., 08.06.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2017/6671 E., 2019/1457 K., 20.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/23322 E., 2018/10266 K., 01.10.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/18027 E., 2018/6927 K., 29.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Prematüre over yetmezliği: Y. 2. HD. 2012/8975 E., 2012/28580 K., 28.11.2012 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Akdeniz Ateşi: Y. 2. HD. 2016/16430 E., 2018/5047 K., 16.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹² “...Bölge adliye mahkemesince "Kadın ve ailesinin kadının psikolojik rahatsızlığını evlilik öncesi erkekten gizlediği ve erkeği yeterli derecede bilgilendirmediği" vakıası kadına kusur olarak yüklenmiş ise de, bu vakıanın evlilik öncesine ait olduğu, evlilik öncesine ilişkin olayların taraflara kusur olarak yüklenemeyeceği, bu olayların yasanın aradığı tüm koşulların varlığı halinde ancak evliliğin butlanına konu edilebileceği anlaşılmakla, bu vakıanın kadına kusur olarak yüklenmesi doğru olmamıştır...” Y. 2. HD. 2020/6402 E., 2021/763 K., 28.01.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2018/7352 E., 2018/13918 K., 03.12.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹³ “...mahkemece erkeğe yüklenen evlilik öncesi gayriresmi ilişkisini ve bu ilişkiden çocuğu olduğunu gizleyerek güven duygusunu ortadan kaldırma eyleminin evliliğin butlanı davasına konu olacağı ve bu davada erkeğe kusur olarak yüklenemeyeceği ve bu hale göre erkeğe yüklenen ve gerçekleşen diğer kusurlu davranışlara göre de manevi tazminat gerektiren kadının kişilik hakkına saldırı niteliğinde kusurunun bulunmadığının anlaşılmasına göre...” Y. 2. HD. 2018/3691 E., 2019/4106 K., 04.04.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹⁴ “...Davalı kadının evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamış olması (başka bir erkekten hamile kalması ve evlilik birliği içinde doğum yapması) boşanma davasında davalı kadın için kusur oluşturmaz, ancak koşulları var ise evliliğin nispi butlan ile iptali davasına konu olabilir (TMK m. 149). Evlilik birliği kurulmadan önceki nedenlere dayanılarak boşanma davası açılmaz. Evlilik birliği kurulduktan sonra kadından kaynaklanan başkaca bir kusurlu davranış da ispatlanamamıştır. Bu durumda davacı erkeğin boşanma davasının reddi gerekirken...” Y. 2. HD. 2020/6157 E., 2021/371 K., 20.01.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹⁵ “...Mahkemece, davalı kadının bakire olmadığını evlenmeden önce eşine açıklamadığı ve bu durumu eşinden gizleyerek güven yükümlülüğüne aykırı davrandığı, ayrıca gerek ses kayıtlarında gerekse de davacının dava dilekçesinde geçen "nafakayı yiyeceğim, imam nikahlı bir eş alcam, senin namusun başkasına gidecek" şeklinde sözler söylediği, davacı erkeğin ise sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiği boşanmaya sebebiyet veren olaylarda tarafların eşit kusurlu olduğu tarafların evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı ve bir daha bir araya gelemeyecekleri kanaatine varıldığı gerekçesiyle tarafların boşanmalarına karar verilmiştir... Davalı kadının evlilik öncesi cinsel ilişki yaşamış olması (bakire olmaması) boşanma davasında davalı kadın için kusur oluşturmaz, ancak koşulları var ise evliliğin nisbi butlan ile iptaline (TMK

önce başka bir erkekle sevgili olunması⁹⁹⁶, önceki evlilikleri gizlemek⁹⁹⁷, saçının olmadığını gizlemek⁹⁹⁸, yüz kızartıcı suç işlemesi konusunda yalan söylemek⁹⁹⁹ gösterilebilir.

Örneklerden de anlaşılacağı üzere benzer vakılara ilişkin birbiriyle çelişen kararlar verilebilmektedir. Fakat bunların güven sarsıcı davranış sayılamayacağı yönündeki kararlar sayıca daha fazladır. Bu uygulamayı oldukça yanlış bulmakla beraber, önemli hak ihlallerine yol açtığını da belirtmek isteriz. Örneğin davalı eşin evlilik öncesine ait olayı bilgilendirme yükümlülüğü evlenmeden önce doğmuşsa ve buna rağmen gerçek gizlenmişse, davacı eşin evlilik öncesine ait hususu mazur gördüğü ihtimalde butlan davası açması mümkün olmaz. Fakat kendisine yalan söylenen eşin güveni sarsılmıştır. Daha da somutlaştıracak olursak, davacı, eşinin evlilik öncesinde bir başkasıyla cinsel ilişkiye girdiğini evlendikten sonra öğrenmiş olabilir. Fakat salt bu olay davacı için evlilik birliğini sürdürmeye engel olmasa da, eşinin evlilikten sonra bile yalanını devam ettirerek güvenini sarsması evlilik birliğini sarsan ciddi bir sorundur. Bu durumda olayın kendisi hoşgörülendiğinden iptal davası açılamaz. Tek seçenek boşanmadır. Evlilikten sonra

md. 149) davasına konu olabilir...” Y. 2. HD. 2016/13682 E., 2018/4285 K., 02.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹⁶ “...Mahkemece, boşanmaya sebebiyet veren vakılarda, davalı kadın tam kusurlu kabul edilerek tarafların boşanmalarına karar verilmiş ise de; yapılan yargılama ve toplanan delillerden "Davalı kadının evlenmeden önce başka bir erkekle ilişkisinin olduğu, bu durumu davacıya söylemediği" vakiasının, evlilik öncesine ait olduğu ve bunun ancak evliliğin iptali davasına konu olabileceği, evlilik öncesi olayların boşanma davasına konu edilemeyeceği gibi davalı kadına kusur olarak da yüklenemeyeceği...” Y. 2. HD. 2016/22909 E., 2018/9955 K., 24.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹⁷ “...erkeğe kusur olarak yüklenilen daha önceden beş defa evlendiğini kadından gizlediği vakiasının evlilik tarihinden önceki olay olup, tüm koşulların oluşması halinde ancak nispi butlan nedeni olabileceği, bu nedenle erkeğe kusur olarak yüklenemeyeceği...” Y. 2. HD. 2022/1391 E., 2022/3064 K., 30.03.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹⁸ “...davalı-davacı kadına kusur olarak yüklenen “saçının olmadığını gizlediği” vakiasının, evlilik öncesine ait olup ancak evliliğin iptali davasına konu olabileceğinden boşanma davasında kadına kusur olarak yüklenemeyeceği...” Y. 2. HD. 2018/1323 E., 2018/3224 K., 13.03.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

⁹⁹⁹ “...Davacı dava dilekçesinde ve yargılama aşamalarında boşanma sebebi olarak, davalının yaralamaktan ceza evinde yattığına yönelik söylemine güvenerek evlendiğini, ancak suçunun yüz kızartıcı suç olduğunu sonradan öğrendiğini belirterek boşanma talep etmiştir. Davacının boşanma sebebi olarak gösterdiği bu husus, nispi butlan davasının konusunu teşkil eden bir sebep olup davacı kadının nisbi butlan nedeniyle evliliğin iptalini talep etmesi gerekirken, boşanma davası açması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2013/3238 E., 2013/15239 K., 03.06.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

güveni sarsan gizleme ve yalan söyleme davranışının boşanma sebebi yapılabilmesi ve hatta kusur olarak yüklenebilmesi gerekir. Aksi halde eşlerin evlilik öncesine dair her konuda birbirlerine yalan söyleme serbestisine sahip oldukları kabul edilir ki böylesi bir sonuç kabullenilemez.

Evlilik öncesine ait olan olayların evlendikten sonra gizlenmeye devam edilmesinin boşanma davasında güven sarsıcı davranış olarak değerlendirilmesi, sadece doğru olmakla kalmayıp aynı zamanda pratik de bir yaklaşımdır. Öncelikle, daha önce de belirttiğimiz üzere davacı boşanma davasında birden fazla sebebe dayanıp bir kısmını ispat edemezken bir kısmını ispat edebilir, iptal davasında ise elinde sadece bir tane koz vardır. Bu nedenle özellikle de boşanma davasında davalıdan daha az kusurlu olarak çıkacağına eminse boşanmayı kendisi için uygun görmüş olabilir. Boşanmadaki muhtemel kusur belirlemesi konusunda şüphesi varsa da elbette öncelikle butlan davasını deneyebilir, bunu durumuna göre kendisi değerlendirir. Diğer yandan, Yargıtay gerek nispi butlan¹⁰⁰⁰ gerekse mutlak butlan¹⁰⁰¹ davalarının boşanma davalarından ayrı olarak görülmesi gerektiğini ve bunların birleştirilmemesi gerektiğini kabul etmektedir. Butlan davası kabul edilirse boşanma davası konusuz kalacağından karar verilmesine yer olmadığı kararı verilir. Dolayısıyla tahkikatları aynı anda yürütülmediğinden davacının evlilik öncesinde meydana gelen hususları sadece iptal davasıyla ileri sürebileceğini kabul etmek ciddi bir zaman kaybına da sebep olacaktır.

¹⁰⁰⁰ “...Davacı-karşı davalı erkek tarafından açılan nisbi butlan sebebiyle evliliğin iptali davası, boşanma davası açısından bekletici sorun oluşturur. O halde davacı-karşı davalı erkeğin nisbi butlan sebebiyle evliliğin iptali davasının tefrik edilerek sonucu beklendikten sonra boşanma davaları hakkında olumlu ya da olumsuz karar vermek gerekirken bu yön nazara alınmadan yazılı şekilde hüküm kurulması usul ve kanuna aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2015/25070 E., 2017/3218 K., 23.03.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/12903 E., 2018/4653 K., 05.04.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁰¹ “...Mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptali davası, boşanma davası açısından bekletici sorun oluşturur. Mutlak butlan davasının sonucu beklenmeksizin, kadının açtığı boşanma davasının esasının incelenmesi doğru olmamıştır. O halde mahkemece yapılacak iş, mutlak butlan sebebiyle evliliğin iptali davasının sonucu beklendikten ve boşanma davasının konusunun kalıp kalmadığının da mutlak butlan davasının sonucuna bağlı olduğu gözetildikten sonra, kadının boşanma davası hakkında olumlu ya da olumsuz bir karar vermekten ibarettir...” Y. 2. HD. 2019/8392 E., 2020/3 K., 13.01.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/9517 E., 2022/704 K., 27.01.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

Çok daha önemli bir başka husus, TMK m. 152 hükmü uyarınca nispi butlan davası açmak için öngörülen altı aylık kısa ve beş yıllık uzun süreler hak düşürücü olduğundan, sadece boşanma davasının açıldığı durumlarda mahkemenin bunların sadece iptal davasına konu olabileceğine dair karar kurması durumunda iş işten çoktan geçmiş olacaktır. Bu da yok yere hak kaybına sebep olacağı gibi, Yargıtay'ın içtihatlarının istikrarlı olmadığı göz önüne alındığında hukuk güvenliğini zedelemektedir. Mesela evlendiği kadının evlilik sırasında bir başkasından hamile olduğunu öğrenince boşanma davası açan adamın davasının reddedilmesi durumunda, bu adama hiçbir seçenek bırakılmamaktadır. Zira butlan davası açma süresi, boşanma davası reddedilene kadar çoktan geçmiş olur. Davanın reddinde ek süreyi düzenleyen TBK m. 158 hükmü¹⁰⁰² alacak haklarına münhasıran düzenlenmiş olduğundan boşanma gibi inşai davalarda uygulanması yönünde bir kıyasın yapılamayacağını düşünüyoruz.

E. KUSUR BELİRLEMESİNDE USULİ MÜKTESEP HAK

Taraflardan birinin kanun yoluna başvurup diğerinin başvurmamış durumda, başvurmaya yüklenen kusurlar sabit kabul edilecek¹⁰⁰³, ayrıca başvuran tarafın aleyhine başka bir kusur eklenemeyecektir¹⁰⁰⁴. Başvuruyu yapan tarafın bu şekilde bir usuli müktesep hakkı mevcuttur. Kusur yüklemesi açıkça hukuka aykırı yapılmış ve hatta usulüne uygun şekilde ileri bile sürülmemiş olsa da usuli müktesep hak kurumu uygulanır. Örneğin davalı süresinde cevap vermemiş ve ıslah etmemiş olmasına rağmen beyan

¹⁰⁰² TBK m. 158: “Dava veya def’i; mahkemenin yetkili veya görevli olmaması ya da düzeltilebilecek bir yanlışlık yapılması yahut vaktinden önce açılmış olması nedeniyle reddedilmiş olup da o arada zamanaşımı veya hak düşürücü süre dolmuşsa, alacaklı altmış günlük ek süre içinde haklarını kullanabilir.”

¹⁰⁰³ “...Bölge adliye mahkemesi hükmü sadece davalı-davacı kadın tarafından temyiz edildiğinden, bölge adliye mahkemesince erkeğe yüklenen kusurlar kadın yönünden usuli kazanılmış hak teşkil etmiştir. Bu durumda, davacı-davalı erkeğin evden ayrılarak evlilik birliğini devam ettirmek istemediği ve güven sarsıcı davranışlarının olduğu sabittir...” Y. 2. HD 2019/1370 E., 2019/6652 K., 23.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁰⁴ “...kadın tarafından kusur belirlenmesi yönünden temyiz edildiği, bu nedenle davalı-karşı davacı kadın lehine kusurlar yönünden usuli kazanılmış hak oluştuğu dikkate alınmaksızın, kadına güven sarsıcı davranışlarda bulunma kusuru yerine "Sadakatsiz davranışlarda bulunduğu" kusurunun yüklenemeyeceğinin...” Y. 2. HD. 2019/7205 E., 2019/11272 K. (KYGT ET: 23.12.2023), 12.11.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2019/724 E., 2019/5238 K., 02.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

dilekçesinde ileri sürdükleri veya ezkaza mahkemenin tespit ettiği hususlara dayanarak davacıya kusur yüklenmişse ve bunlara karşı davacı taraf kanun yoluna başvurmazsa, davalı kanun yoluna gidip hükmün kesinleşmesini engellese bile davacıya yüklenen kusurlu davranışlar artık kesinleşmiş sayılır ve mali sonuçlar buna göre belirlenir¹⁰⁰⁵.

Birden fazla boşanma davasının bulunduğu durumlarda bunlardan birisi kabul edilmiş ve boşanma kararı kanun yoluna götürülmemişse, reddedilen boşanma davalarında davalının kusurlu olduğu kanun yolunda tespit edilmiş olsa bile boşanma çoktan gerçekleştiğinden bu davaların artık konusuz kaldığı kabul edilir. Dolayısıyla boşanmaya değil, karar verilmesine yer olmadığına karar verilir; yargılama giderlerine ise haklılık durumuna göre hükmedilir¹⁰⁰⁶. Fakat karar verilmesine yer olmadığına hükmedilen dosyalardaki kusur belirlemeleri elbette etkilerini korumaya devam eder.

Her iki eş de boşanmak istemekle birlikte anlaşamadıkları konu mali sonuçlardan ibaretse, birleşen boşanma davalarındaki kabul kararlardan birinin kesinleşmesinde çoğu zaman bir sakıncası yoktur. Fakat reddedilen davalardan birisinin zina veya hayata kasta

¹⁰⁰⁵ "...davalı erkek istinaf kanun yoluna başvurmuştur. ... Bölge Adliye Mahkemesi 2. Hukuk Dairesi 03.05.2017 tarih, 2017/404 esas - 2017/480 karar sayılı kararında; "Davalının yasal sürede cevap dilekçesini vermediği, bu sebeple beyan dilekçesindeki dayandığı vakıalara dayalı olarak davacı kadına kusur yüklenemeyeceği, tanık anlatımları ve dosya kapsamına göre eşine şiddet uygulayan, bundan dolayı ceza davasında mahkum olan, eşine hakaret eden davalı kocanın tam kusurlu olduğu, davacı kadının kusurunun bulunmadığı" belirtilerek, istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir. İstinaf başvuru talebinde bulunan tarafın davalı erkek olduğu, talepte bulunmayan davacı kadına ilk derece mahkemesince yüklenen kusurun ise kesinleştiği anlaşılmaktadır. Kusur durumu istinafa başvuran aleyhine olacak şekilde değiştirilemez. Buna göre ilk derece mahkemesi tarafından davacı kadına kusur olarak yüklenen vakıaların gerekçeden çıkarılması doğru olmamıştır..." Y. 2. HD. 2017/5425 E., 2019/1346 K., 19.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2018/4668 E., 2019/4692 K., 15.04.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁰⁶ "...davacı-karşı davalı erkeğin de boşanma davasının (TMK m. 162) kabulü zorunlu hale gelmiştir. Ne var ki, yukarıda 2. bentte açıklandığı üzere; kadının kabul edilen boşanma davasındaki, boşanma hükmü kesinleştiğinden, erkeğin boşanma davasının da konusuz hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, erkeğin boşanma davasının esası hakkında bir karar verilemeyecektir. Ancak, davanın konusuz kalması sebebiyle esası hakkında bir karar verilmesine gerek bulunmayan hallerde hakim, davanın açıldığı tarihteki, tarafların haklılık durumuna göre vekalet ücreti ve yargılama giderlerini takdir ve tayin eder (HMK m. 331/1). Bu husus gözetilerek bir karar verilmek üzere hükmün bozulmasına karar verilmesi gerekmiştir..." Y. 2. HD. 2018/196 E., 2019/929 K., 12.02.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/17270 E., 2018/6752 K., 28.05.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2018/631 E., 2018/12867 K., 12.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

dayalı olması halinde, bunların davacısının kabul kararını da kanun yoluna götürerek boşanmanın kesinleşmesini engellemesi faydasına olacaktır. Aksi takdirde kanun yolu incelemesinde zina veya hayata kast iddiası haklı görülse bile boşanma hükmü kesinleştiğinden bu konularda karar verilmesine yer olmadığına karar verilir. Yani sadece kusur belirlmesine etki sağlanacak olup, zina veya hayata kast eden eşin pay oranının kaldırılması ya da indirilmesi ise mümkün olmayacaktır.

Bu noktada kararın hangi durumlarda tümten kanun yoluna götürülmüş sayılacağı üzerinde de durmamız gerekecektir. Örneğin, iki farklı hukuki sebebe dayalı olarak boşanma isteyen tarafın istemlerinden sadece birisi kabul edildiğinde, -taleplerinin tümten kabul edilmesi gerektiğini belirten- kanun yolu dilekçesi vermesi durumunda kabul edilen boşanma kararı da kanun yoluna konu olmuş sayılacak mıdır? Bu husus özellikle zina veya hayata kasta dayalı boşanma talebi reddedilmesine rağmen başka bir hukuki sebeple boşanmaya karar verilmesi durumlarında önem arz eder. Aslında taleplerinin kabul edilmesini isteyen tarafın, taleplerinden zaten kabul edilmiş olanı kanun yoluna konu ettiğini düşünmek güçtür. Fakat Yargıtay bu durumda kabul edilen boşanma kararının kanun yoluna götürüldüğünü kabul etmektedir¹⁰⁰⁷.

Yargıtay'ın bozma kararına uyan mahkeme bu bozma kararıyla bağlıdır. Dolayısıyla bozma kararında tarafların kusurları da tespit edilmişse, mahkeme bozmaya uyarırsa artık Yargıtay ilamında yazmayan kusurlu davranışlar taraflara yüklenemez ve bu

¹⁰⁰⁷ “...Davacı-karşı davalı kadın tarafından 4721 sayılı Kanun'un 161 inci ve 166 ncı maddesinin birinci fıkrasına dayalı olarak ayrı ayrı boşanma kararı verilmesi talebi ile boşanma davası açılmış, erkek tarafından 4721 sayılı Kanun'un 166 ncı maddesine dayalı karşı boşanma davası açılmış, İlk Derece Mahkemesince kadının 166 ncı maddesinin birinci fıkrasına dayalı boşanma davasının kabulü ile tarafların boşanmalarına karar verilmiş, kadının zinaya dayalı davası ise ispat edilemediği gerekçesiyle reddedilmiş, erkeğin boşanma davasının da reddine karar verilmiştir. İlk Derece Mahkemesi hükmüne karşı, kadın vekili tarafından zinaya dayalı davasının delilleri ile ispatlandığı halde reddinin hatalı olduğu, nafaka ve tazminat taleplerinin miktarı, nafakanın üretici fiyat endeksi oranında arttırılmadığı, taleplerinin tümten kabulüne karar verilmesi istemiyle; davalı-karşı davacı erkek tarafından ise kusur belirlenmesi, nafakalar ve tazminatlar yönünden istinaf başvurusunda bulunulmuştur. Hal böyle olunca boşanma hükmü kesinleşmemiştir. Buna rağmen Bölge Adliye Mahkemesince boşanma hükmünün istinaf incelemesi dışında tutulması doğru değildir...” Y. 2. HD. 2022/8742 E., 2023/105 K., 10.1.2023 T. (Lexpera ET: 23.12.2023))

kararda yazan kusurlar taraflardan çıkartılamaz¹⁰⁰⁸. Diğer ara kararların aksine fikrini değiştirip bozmaya uyma kararından dönmesi de mümkün değildir¹⁰⁰⁹. Fakat bozma kararının tüm kusurları tespit eder nitelikte olmayabileceği de göz önünde tutulmalıdır. Örneğin bozma ilamında taraflardan birinin kusuru üzerinde durulup diğerinkine değinilmemiş olması onun kusursuz olması anlamına gelmez¹⁰¹⁰. Bu hususu karar metninde nasıl ifade edildiğine göre değerlendirmek gerekir. Ayrıca bozma kapsamı dışında kalan hususların da kesinleşmiş sayılacağını söyleyebiliriz¹⁰¹¹.

¹⁰⁰⁸ "...Tarafların karşılıklı açtığı boşanma davasının yapılan yargılaması sonucu verilen hüküm davacı-karşı davalı erkek tarafından temyiz edilmiş, Dairemizin 07.04.2014 tarihli ilamı ile davacı-karşı davalı erkeğin eşine hakaret ettiği, eşi için "Eve sakın gelmesin yoksa onu öldürürüm." diyerek tehdit ettiği, davalı-karşı davacı kadının da güven sarsıcı davranışta bulunduğu, davacı-karşı davalı erkeğin de dava açmakta haklı olduğu ve davasının kabulüne karar verilmesi gerektiği gerekçesiyle bozulmuş, mahkemece bozma ilamına uyulmuş, kadının güven sarsıcı davranışta bulunduğu, erkeğin ise birlik görevlerini yerine getirmediği, fiziksel şiddet uyguladığı, tehdit ve hakaret içerikli sözler sarf ettiği, davalı-karşı davacı kadının daha ağır kusurlu olduğu kabul edilerek her iki davanın kabulüne karar verilmiştir. Mahkemece, Dairemizin bozma ilamına uymuş bu şekilde taraflara yüklenen kusurlar kesinleşmiştir. Bu sebeple davacı-karşı davalı erkeğe hakaret ve tehdit dışındaki vakıalar kusur olarak yüklenemez. Dairemizce belirlenen ve mahkemece uyularak kesinleşen kusurlu davranışlara göre boşanmaya sebep olan olaylarda tarafların eşit kusurlu oldukları anlaşılmaktadır..." Y. 2. HD. 2016/23785 E., 2017/10109 K., 27.09.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2014/380 E., 2014/1758 K., 03.02.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2020/3944 E., 2020/6744 K., 22.12.2020 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰⁰⁹ "...Vermiş olduğu bir hüküm Yargıtay tarafından bozulan ve Yargıtayın bu bozma kararına uyan hukuk mahkemesi, bozma kararı doğrultusunda inceleme yapmak ve hüküm vermek zorundadır. Mahkeme, bozma kararından dönerek direnme kararı veremeyeceği gibi, hükmün bozma kararının kapsamı dışında kalarak kesinleşmiş olan bölümleri hakkında da yeni bir hüküm kuramaz. Bu müesseseye "usuli müktesep hak" veya "usule ilişkin kazanılmış hak" denir. "usuli müktesep hak", davaların uzamasını önlemek, hukuki alanda istikrar sağlamak ve kararlara karşı genel güvenin sarsılmasını önlemek amacıyla Yargıtay İçtihatları ile kabul edilmiş, usul hukukunun ana ilkelerindendir ve kamu düzeni ile ilgilidir. Açıkça bozmaya uyulmasına karar verilmesiyle, taraflardan birisi yararına usule ilişkin kazanılmış hak doğar. Bundan sonra mahkemenin yapacağı iş, bozma kararı uyarınca ve o doğrultuda işlem yapmak ve gerekli kararı vermektir. Kural olarak, hakim ara kararından dönebilir de, bozmaya uyulmasına ilişkin karar bunun istisnalarındandır. Farklı anlatımla; bozma kararına uyan mahkeme, bununla bağlıdır..." Y. 2. HD. 2021/9219 E., 2021/9867 K., 21.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰¹⁰ "...Uyulan bozma ilamında, "kadının kusurlu tutum ve davranışları sayılarak boşanmaya karar verilmesi gerektiği" belirtilmiştir. Bozma ilamında davacının kusuruna değinilmemiş olması davacıyı kusursuz, davalıyı ise tam kusurlu hale getirmez. Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden, davacının da, evlilik birliğine ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmediği, eşine küfrettiği ve güven sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunduğu anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu duruma göre, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebebiyet veren olaylarda tarafların her ikisi de kusurlu olup, birini diğerinden baskın kusurlu kabul etmenin mümkün olmadığı görülmektedir..." Y. 2. HD. 2015/12095 E., 2015/13579 K., 25.06.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰¹¹ "...mahkemece bozma kararı gereğince hüküm verilmiş olmasına, bozmanın kapsamı dışında kalarak kesinleşmiş olan yönleri ait temyiz itirazlarının incelenmesinin artık mümkün bulunmamasına..." Y. 2. HD. 2022/4255 E., 2022/5213 K., 31.05.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

İlginçtir ki, Yargıtay tarafa yüklenen kusurun sadece vakiasını değil, hatalı nitelendirilmesini de usuli müktesep hak gibi değerlendirmektedir. Örneğin yerel mahkemede sadakatsizlik olarak nitelendirilen davranış kanun yoluna başvurmayan taraf için artık güven sarsıcı olarak değişmez¹⁰¹², benzer şekilde önce güven sarsıcı davranış olarak değerlendirilen vakıa da kanun yoluna başvuran aleyhine sonradan sadakatsizlik olarak nitelendirilmez¹⁰¹³. Oysa kazanılan hak sadece vakıanın gerçekleştiğinin kabulüne ilişkin olmalıdır. Yargı makamlarının bunu nitelendirme (etiketleme) şekli usuli müktesep hak gibi bir sonuç olamaz. Bu tartışmanın önemi, “Kusur Piramidi” başlığında açıkladığımız üzere Yargıtay’ın sadakatsizlik saydığı davranışları güven sarsıcı saydiklarından çok daha ağır bir kusur olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Bu kusur ağırlıklarının kazanılmış hak bakımından vakıadan soyut değerlendirilmesi gerekirken ona bağlı tutulması, Yargıtay’ın kendince belirlediği kusur belirleme esaslarına oldukça bağlı olduğunu doğrulamaktadır. Çünkü bu uygulama, Yargıtay’ın kusur ağırlığını vakıadan çok ona verdiği etikete göre belirlediği anlamına gelir. Vakıaya verilen etiketi kazanılmış hak gibi değerlendirmesi de bu sebeptendir. Oysa kanun yoluna başvurmayan taraf zaten büyük ihtimalle Yargıtay’ın sadakatsizlik ile güven sarsıcı davranış nitelendirmeleri arasındaki farkı ve kusur yoğunluklarını bile bilmez. Bilmesi de beklenemez. Öyleyse mahkemenin en azından -vakıaları- doğru tespit ettiğini düşünen taraf, bu vakıa tespiti aleyhine bile olsa adil olmak adına pekala buna güvenerek kanun yoluna başvurmamış olabilir. Ne de olsa vakıanın hangi terimle nitelendirilmesi gerektiğini o bilemez. Sonuç olarak Yargıtay’ın kusurlu davranışlara verdiği etiketleri usuli müktesep hak oluşturuyormuş gibi kullanmasının amacı aştığını düşünüyoruz. Bizce

¹⁰¹² “...ilk derece mahkemesince davacı kadına kusur olarak yüklenen sadakatsizlik vakiasının kadın tarafından istinaf edilmeyerek kesinleştiği gözetilmeden güven sarsıcı davranış olarak nitelendirilmesi yerinde görülmemiş ise de...” Y. 2. HD. 2019/4547 E., 2019/8206 K., 04.07.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰¹³ “...Dosyadaki yazılara, bozmaya uygun işlem ve araştırma yapılmış olmasına, delillerin takdirinde bir yanlışlık bulunmamasına ve özellikle 25.02.2016 tarihli Mersin 1. Aile Mahkemesinin 2014/470 esas, 2016/125 karar sayılı kararında davalı-karşı davacı kadına "Güven sarsıcı davranışlarda bulunduğu" kusurunun yüklendiği, kadın tarafından kusur belirlenmesi yönünden temyiz edildiği, bu nedenle davalı-karşı davacı kadın lehine kusurlar yönünden usuli kazanılmış hak olduğu dikkate alınmaksızın, kadına güven sarsıcı davranışlarda bulunma kusuru yerine "Sadakatsiz davranışlarda bulunduğu" kusurunun yüklenemeyeceğinin...” Y. 2. HD. 2019/7205 E., 2019/11272 K. 12.11.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

kanun yolundaki kusur kıyasının -sonucu-, usuli müktesep hak nedeniyle kanun yoluna başvurmayanın lehine değişmeyecek olsa da, aleyhine değişmesi için, hatalı nitelendirilen davranışların doğru nitelendirilmiş hallerinin dikkate alınması gerekir. Böylece kanun yoluna başvurmayan lehine değişim olmayacağı gibi başvuran aleyhine de değişim olmaz, aleyhe bozma yasağı ihlal edilmeden sorun çözülmüş olur.

F. BOŞANMA DAVASI AÇMA HAKKININ KÖTÜYE KULLANILMASI

Dürüstlük kuralına aykırı olarak açılan boşanma davalarına farklı amaçlarla başvurulmuş olunabilir. Öncelikle kısaca açıkladıktan sonra çözüm yolu üzerinde duracağız.

Hakkı kötüye kullanan taraf, sırf eşine inat olsun diye veya ağır kusurlu olduğu belli olduğundan tedbir nafakasını almaya devam etmek amacıyla boşanma sürecini uzatmak isteyebilir. Bunun içinse yeni kusur iddialarında bulunduğu yeni davalar açabilir. Ne de olsa önceden açılan dava kanun yolu aşamasında olsa bile üst mahkemeler yeni bir dava açılmışsa kusur belirlemesi yapamayacaklarından dosyayı ilk derece mahkemesine geri gönderirler. Bu imkanın sağlanması sebebiyle eşlerden birisi boşanmak için her yolu denese bile, diğer taraf eşinden boşanmak istemiyorsa dürüstlük kuralına aykırı olarak açtığı boşanma davalarında kusur ileri sürerek ölene kadar evli kalmaya devam edebilirler.

Bizce hakkın kötüye kullanılmasının bir başka görünüm şekli, eşinin evliliği sarsmayan bir davranışını, kusur belirlemesinde lehine sonuç almak için kusur iddiasına konu etmektir. Evlilik birliğinin sarsıldığıнын bariz olduğu aşamadan sonraki davranışların sanki bir etkisi varmış gibi bir kusur olarak ileri sürülmesine izin verilmemelidir.

Bir başka dürüstlük kuralına aykırı davranış şekli ise süreklilik arz eden bir kusurlu davranışın, sürekli devam ettiği için tekrar tekrar yeni boşanma davasına konu edilmesi

olabilir. Davacı, davalıyı yargılama giderlerinden sorumlu tutmak için bu yola başvurabilir.

Öncelikle boşanma sürecini uzatmak amacıyla yeni kusur iddialarıyla yeni davaların açılmasından bahsedeceğiz. Bu soruna çözüm ararken aynı zamanda evlilik birliğini sarsmayan olayların kusur iddiasına konu edilmesi sorununa da çözüm bulacağız. Ne ilk derece mahkemesinin ne de üst mahkemelerin tahkikatı yapılmayan davanın dürüstlük kuralına aykırı olarak açıldığını tespit etmeleri mümkün değildir. Hatta sonradan açılan bu davalar gerçekten de dürüstlük kuralına açılmış olsalar bile, en nihayetinde dava reddedildiğinde bile dürüstlük kuralına aykırı olduklarını kanıtlamak ayrı bir güçlük olduğundan HMK m. 329, m. 351 ve m. 368’de öngörülen kötünietli dava ve kanun yoluna başvurma yaptırımları yeterli olmayacaktır. Dolayısıyla boşanma davasını bu şekilde ölene kadar sürdürmek de mümkündür. Fakat bu sorunun içtihat değişikliğiyle önlenmesinin mümkün olduğunu düşünüyoruz. Şöyle ki, bizce boşanma henüz kesinleşmiş olmasa bile belli bir aşamadan sonra evlilik birliğinin artık sarsılmış olduğu inancıyla, bu aşamadan sonraki kusurlu davranışların boşanmaya etkisinin olmayacağı kabul edilebilir. Şimdi bunu açıklayacağız.

Öncelikle belirtelim ki, uzun bir süre geçtikten sonra gerçekleşen kusurlu davranışların birliğin sarsılmasına etkisinden söz etmek güç olacağından, yeni dava konusu yapılmaları esasında çoğu zaman hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir. Yıllardır boşanma aşamasında olunan eşin küçük düşürücü bir suç işleyip işlemediği, kiminle görüştüğü gibi hususlar diğer eşi ilgilendirmemelidir. Özellikle de sadakat yükümlülüğünün boşanma kesinleşinceye kadar devam etmesi haklı olarak eleştirilmektedir¹⁰¹⁴. Eşlerin birbirine karşı hak ve yükümlülüklerini düzenleyen TMK m. 185 ve m. 186’nın boşanma süreci tamamlanana kadar geçerli olacağını ileri sürmek hatalıdır. Zira eşlerin yükümlülükleri konusunda -boşanma süreci için- TMK m. 185 ve

¹⁰¹⁴ Burcuoğlu, **a.g.e.**, s. 5

186'dan ayrık bir durum düzenlenmediği için kanunda örtülü boşluk¹⁰¹⁵ olduğu kabul edilmelidir. Zira uzun süreli ayrılıktan sonra artık bir araya gelmenin mümkün olmadığı belli olmuşken gerçekleşen yükümlülük ihlalleriyle evlilik birliğinin sarsılması arasında nedensellik bağı kurmak yanlış olur. Dolayısıyla uzun süre ayrı yaşadktan sonra evlilik birliğinin sarsıldığını kabul edip sonrasında yaşananları boşanmada kusur olarak taraflara yüklememek, boşanma kesinleşene kadar yapılan bazı davranışların aslında evlilik birliğinin sarsılmasını etkilememesine rağmen her zaman etkilediği yönündeki gerçekçi olmayan uygulamanın da önüne geçecektir. Dolayısıyla hakim kanun boşluğunu doldurarak uzun süreli fiili ayrılığın evlilik birliğini sarsacağı ve bundan sonraki eylemlerin kusur terazine dahil edilemeyeceği sonucuna ulaşmalıdır.

Elbette buradaki esas sorun, evlilik birliğinin sarsıldığı yönündeki adi karinenin hangi andan itibaren geçerli olacaktır. Bizce bu aşamanın başlangıcı olarak derdest olan ilk dava tarihinden itibaren üç yılın tamamlandığı tarihi kabul etmek kanun koyucunun amacına uygun bir yorum olabilir. Tabii bu noktada neden “üç yıl” ve neden “dava tarihinden sonrayı” açıklamak gerekecektir. Kanun koyucu TMK m. 166/son'da üç yıllık süre öngörerek bunun evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını kabul etmek için kesin karine olacak kadar uzun bir süre olduğunu kabul etmiştir. Diğer yandan, TMK m. 166/son'a dayalı bir davaya temel olan ilk davadan feragat edilmişse, üç yıllık süre bu feragat tarihinden itibaren başlar¹⁰¹⁶. Yani temel alınan ilk davanın açıldığı gün bile feragat yapılarak üç yıllık süre başlatılabilir zira dava açıldığı gibi feragatle dosyayı kesinleştirmeye engel yoktur. Hal böyleyken, sürenin başlangıcı da derdest davalardan ilkinin açıldığı tarih olmalıdır. Taraflar bu süre boyunca boşanma davasından feragat etmeyerek boşanma iradesini göstermeye devam etmiştir.

¹⁰¹⁵ “Örtülü boşluk halinde açık boşluktan farklı olarak, olaya uygulanabilir gözüken bir hüküm vardır, fakat bu hükmün kanunun amacına göre sınırlandırılmasını temin edecekistisna hükmü kanunda bulunmamaktadır.” (Mustafa Dural/Suat Sarı, **Türk Özel Hukuku Cilt 1**, Filiz Kitabevi, 8. Baskı, 2013, s. 138)

¹⁰¹⁶ İleride “Fiili Ayrılık (TMK m. 166/son)” başlığında açıklanmıştır.

Belirtmemiz gerekir ki burada sonuç olarak TMK m. 166/son'un şartlarını taşıyan bir dava yoktur. Kabul edilmesi gerektiğini düşündüğümüz karineyle TMK m. 166/son'un farkı, TMK m. 166/son şartlarını sağlayan davada evlilik birliğinin dava tarihinde temelinden sarsılmış olmasıdır. Bizim görüşümüzde ise birliğin sarsılması dava tarihinde değil, davadan sonra mevcuttur. Yeni boşanma davası açıldığında, bunun üç yıllık süre dolduktan sonrasına ilişkin bir vakıaya dayandığını gören mahkeme davanın dürüstlük kuralına aykırı açılmış olabileceğini kabul ederek bunu tarafların diğer boşanma davalarından ayırmalı, eldeki önceden açılan boşanma davaları kesinleştikten sonra uzun süre sonra açılan bu dava hakkında karar vermelidir. Eğer eldeki davaların sonucunda boşanma kesinleşirse bu davanın dürüstlük kuralına aykırı açıldığı kabul edilerek reddine karar verilmeli; eldeki davaların sonucunda boşanma taleplerinin reddi kesinleşirse iddia edilen vakıalar araştırılmalıdır.

Görüşümüzü başka bir açıdan yorumlamak gerekirse, TMK m. 166/son hükmü kesin karineyken¹⁰¹⁷; görüşümüz doğrultusunda davanın üç yıldır devam ediyor olmasının evlilik birliğinin sarsıldığını gösterdiği kabulü aksi kanıtlanabilir bir adi karinedir. Hatta bu nedenle, ilk dava tarihinden itibaren üç yıl geçmeden açılmış boşanma davalarının yargılamaları sonunda evlilik birliğini sarsan vakıalar kanıtlanamazsa, bu adi karine de yıkılmış olur. Zira evlilik birliğinin sarsıldığı yönündeki adi karineye dayanak olan vakıalar ispatlanamamıştır. Adi karinenin bu şekilde yıkılması olası sorunların da önüne geçer. Öyle ki daha önce açılan davalar reddedilirse yeni vakıalar ileri sürmek gerekeceğinden böylesi bir karinenin kusur iddiasında bulunmaya engel olmaması gerekir. Görüldüğü üzere bu uygulama TMK m. 166/son'un çözmesi mümkün olmayan bir sorunu çözmektedir. Ve yeni bir kanun düzenlemesine dahi ihtiyaç olmadan hakimler kanun boşluğunu bu şekilde doldurabilir.

Eğer ki ilk dava tarihinden üç yıl geçtikten sonra açılan dava, daha önce açılan boşanma davaları kanun yolu aşamasındayken açılmışsa da, bu ihtimalde üst mahkeme

¹⁰¹⁷ Şahin Şengül, **a.g.e.**, s. 299; Özgül, **a.g.e.**, s. 2370

dosyayı geri göndermeden esasına girmeli; sonuç olarak kanun yolundaki dosyalardan en az birisi hakkında boşanmanın kabulü anlamına gelecek şekilde hüküm kurarsa uzun süre sonra açılan sonraki davayı dürüstlük kuralına aykırı olarak açılmış kabul etmeli ve ilk derece mahkemesi de buna dayanarak bu davayı reddetmeli; kanun yolundaki dosya hakkında boşanma talebinin reddi anlamına gelecek bir hüküm kurulursa da uzun süre sonra açılan davanın dürüstlük kuralına aykırı olduğu karinesi yıkıldığından ilk derece mahkemesi bu davanın tahkikatına başlamalıdır.

Özel boşanma sebeplerinin görüşümüzün uygulanmasına engel teşkil edebileceği düşünülebilir. Zira bunlar evlilik birliğinin sarsılması ilkesine dayanmadığından, adi karineyle ne zaman birliğin sarsılmış sayılacağına bu sebepleri bağlamayacağı düşünülebilir. Buna savunma olarak, özel ve genel fark etmeksizin Türk Medeni Kanunu'nda yer alan tüm boşanma sebeplerinin esasında evlilik birliğinin sarsılması amacıyla kanuna eklendiğini ve aksi yorumun hakkın kötüye kullanılmasının yolunu açacağını ifade edebiliriz.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere boşanma davası açma hakkının kötüye kullanılmasının bir başka amacı da davalıyı yargılama giderlerine mahkum etmek olabilir. Fiziksel şiddet, hakaret gibi sürekliliği normal olarak karşılanmayacak kusurlu davranışlar için tekrar tekrar boşanma davası açılması mümkündür. Bunlarda yargılama giderlerine diğer boşanma davalarında olduğu gibi hükmedilmelidir. Sürekliliği artık kanıksanmış olan eşin bir başkasıyla yaşaması veya sevgili olması gibi sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar için yeni davalar açıp vekalet ücreti istemekse elbette dürüstlük kuralına aykırı bir tutum olacaktır. Mahkeme dava tarihinden öncesini araştıracağından davacının tekrarlanan davaları açmasında belki gerçekten de yararı vardır. Fakat mahkeme birden fazla davadaki vakıalar arasında süreklilik görüyorsa bunları tek vakıa olarak değerlendirip, o vakıanın ileri sürüldüğü ilk davadan sonrakileri derdestlik sebebiyle reddetmelidir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin TMK m. 2'yi belirttiğimiz kapsamda kullandığını göremesek de, gerekçeli kararın tebliği talebi çok uzun süre sonra yapılmışsa ve uzun zaman sonra gelen bu gerekçeli karara karşı taraf itiraz etmişse, Yargıtay geç yapılan tebliğ talebini sırf geç yapıldığı için hakkın kötüye kullanılması olarak nitelendirir, boşanma iradesini bu nedenle samimi görmeyerek hükmü bozar¹⁰¹⁸. Bu uygulamaya katılmamız mümkün değildir. Boşanma iradesinin samimi görülmemesi için ölçüt tarafların bir araya gelip gelmediği olmalıdır. Ki bu husus da dürüstlük kuralı çerçevesinde değil, af kurumu çerçevesinde çözümlenmelidir.

G. YABANCI BOŞANMA KARARLARINDA KUSUR BELİRLEMESİ

Yabancı boşanma kararlarının salt boşanmaya ilişkin kısmının etki göstermesi için tenfizine gerek olmayıp, nüfus kayıtlarındaki değişikliğin gerçekleşebilmesi için tanınması yeterlidir. Fakat yabancı mahkeme kararı, icra edilmesi gereken nafaka, tazminat, çocuk teslimi gibi hususlarda da hüküm ihtiva ediyorsa bunların icrası için tenfiz gereklidir¹⁰¹⁹.

¹⁰¹⁸ “...Davacı kadın tarafından açılan davanın yapılan yargılaması sonucunda 25.06.2012 tarihli kararlar tarafların anlaşmalı olarak boşanmalarına karar verilmiş, mahkemenin gerekçeli kararı, aradan dört yıl geçtikten sonra tebliğe çıkartılmış, 29.01.2019 tarihinde davalı erkeğe tebliğ edilmesi üzerine, davalı erkek süresi içerisinde kararı temyiz etmiştir. Davalı temyiz dilekçesinde "Hükmün geç tebliğe çıkarılması sebebiyle bozulmasını gerektiğini" ileri sürmüştür. Kararın dört yıl gibi uzun bir süre geçtikten sonra tebliğe çıkarılması, Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan dürüstlük kuralına aykırı ve "Hakkın kötüye kullanılması" niteliğindedir. Türk Medeni Kanunu'nun 2/2. maddesinde belirtildiği gibi bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz. Gerçekleşen bu durum karşısında, boşanma iradesinin samimi olmadığı anlaşıldığından, davanın reddine karar verilmek üzere hükmün bozulması gerekmiştir...” Y. 2. HD. 2020/456 E., 2020/1128 K., 13.02.2020 T. (KYGT, ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2021/1703 E., 2021/3467 K., 26.04.2021 T. (KYGT, ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2022/234 E., 2022/1449 K., 16.02.2022 T. (KYGT, ET: 23.12.2023)

¹⁰¹⁹ “...Hukukumuzda, yenilik doğurucu oldukları kabul edilen kararlar, babalık kararı, evlenmenin butlanı, ölüme bağlı tasarrufların iptali, nesebin reddi, evlat edinmeye izin ve boşanma kararları olarak sayılabilir. Bu kararların icra özelliği olmayıp; yabancı mahkeme kararı sadece bu kararlara yönelikse ve Türkiye'de nüfus kayıtlarında işlem yapılması amaçlanıyorsa, tanıma kararı bu amacı gerçekleştirmeye yeterli olacaktır. Görülmektedir ki, boşanma kararları hukuki nitelikçe yenilik doğurucu kararlardan olmakla, tanınmaları olanaklıdır. Ne var ki, bir boşanma kararı aynı zamanda icraya koymayı gerektiren, bir eda kararını (tazminat, nafaka, çocuk teslimi gibi) da taşıyorsa bu halde kararın eda bölümü için tenfiz şartlarının

NHK m. 27/A hükmüyle birlikteyse artık yabancı boşanma kararlarının idari işlemle tanınması mümkün olmuştur. İlgili hüküm uyarınca sadece yabancı adli makamlarca değil, aynı zamanda yabancı idari makamlarca verilen boşanma kararlarının nüfus kütüğüne tescili de mümkündür. Belirmemiz gerekir ki NHK m. 27/A hükmünde “nüfus kütüğüne tescil” ifadesi kullanılmakla birlikte doktrinde bunun aslında bir çeşit tanıma niteliğinde olduğunu ifade edenler olduğu gibi aksi görüşler de vardır¹⁰²⁰.

Yabancı boşanma kararının aile kütüğüne tesciline ilişkin başvuru, dış temsilciliklere veya il nüfus ve vatandaşlık müdürlüğüne yapılmaktadır. Kararı bu kurumlar içinde kurulan komisyonlar verecektir. Tescil talebi reddedilirse Yabancı Ülke Adli veya İdarî Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik m. 11 uyarınca kararın tanıma tenfizi için aile mahkemesinde dava açılabilir. Durum böyle olmakla birlikte yabancı boşanma kararındaki boşanmaya bağlı diğer sonuçların icra edilebilmesi için her halükarda MÖHUK hükümlerince mahkeme tarafından tenfiz yapılması gerekir, zira bunlar NHK m. 27/A’nın kapsamına girmez¹⁰²¹.

Yabancı boşanma kararında nafaka ve tazminata ilişkin hüküm bulunmuyor olsa bile kusur belirlemesi yapılmış olabilir. Bu durumda yabancı karardaki kusur belirlemesine dayanarak tazminat talebinde bulunabilmek için, bizce kararın Nüfus Hizmetleri Kanunu hükümlerince tescil edilmiş olması yeterli değildir. Ancak bir Türk mahkemesi tarafından tanıma tenfiz yapılmışsa o kusur belirlemesine dayanarak Türkiye’de tazminat davası açılabilir. Zira böylesi bir yabancı kararda doğrudan icra

aranması gerekir. Diğer taraftan, tanıma yabancı mahkemece verilen kesinleşmiş bir kararın kabul edilmesi işlemi olup; tanıma amaç, sadece kararın maddi anlamda kesinliğinden yararlanılmasıdır. O halde, tanıma kararı verilebilmesinin ön koşulu bir yabancı mahkeme kararının varlığı ve bu kararın kesinleşmiş olmasıdır...” Y. HGK. 2011/593 E., 2011/726 K., 30.11.2011 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰²⁰ Vildan Sezişli, “Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2021, s. 203-207; Merveysefa Yaylagül, “Yabancı Adli veya İdari Makamlarca Verilen Boşanma Kararlarının Türkiye’de Geçerliliği”, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2021, s. 85-86

¹⁰²¹ Yaylagül, **a.g.e.**, s. 86; Cemil Güner, “Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanıma Kararı Alınmaksızın Tescili”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, 2019, s. 307

edilecek bir hüküm olmasa da, icra edilebilecek bir hususa doğrudan etkisi olan konuda gerekçe (kusur belirlemesi) içermektedir. Yoksulluk nafakası ise kusur belirlemesi yapılmamışsa bile talep edilebildiğinden, bizce nafaka istemek için ayrıca mahkemece tanıma tenfiz yapılması şart değildir. Fakat davalı taraf, lehine bir kusur belirlemesi varsa nüfusa tescil edilen yabancı boşanma kararının tanıma tenfizi için dava açarak bunun bekletici mesele yapılmasını isteyebilir.

Yabancı boşanma kararının tanıma tenfizine ilişkin davada, yabancı mahkemenin hükümleriyle bağlı kalınacak olup, bu hükümde yazmayan nafaka ve tazminatlar çözüme kavuşturulamaz. Zira bunlar tanıma davasının eki sayılmazlar¹⁰²².

1. Yabancı Boşanma Kararından Sonra Gerçekleşen Olaylar

Yabancı boşanma kararının memleketinde kesinleşmesiyle bu kararın Türkiye’de tanıma tenfizine karar verilmesi arasında geçen sürede gerçekleşen olayların, Türkiye’de açılacak bir boşanma davasıyla kusur belirlemesine esas alınıp alınmayacağı hususu üzerinde özellikle durmak gerekecektir. Bu konuda yol gösterici olacak olan MÖHUK m. 59 hükmü farklı yorumlanabilmektedir. Hükme göre “*Yabancı ilâmın kesin hüküm veya kesin delil etkisi yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade eder.*”. Burada kastedilen Türk mahkemesindeki tanıma tenfiz tarihi değil, yabancı ülkedeki kesinleşme tarihidir¹⁰²³.

¹⁰²² “...Dava ıslah sonucu tanıma davası haline gelmiştir. Tanıma kararında mahkeme yabancı mahkeme kararının hüküm fıkrası ile bağlıdır. Türk Medeni Kanununun 174/1-2. maddesine dayanan talepler tanıma davasının eki niteliğinde değildir. Mahkemece bu yönler gözetilmeden gerekçede kusura yer verilmesi ve davalı eş yararına maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi usul ve yasaya aykırıdır...” Y. 2. HD. 2009/17874 E., 2010/20730 K., 09.12.2010 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰²³ Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliği m. 27: “Boşanma tarihi, boşanma kararının kesinleştiği tarihtir. Yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen boşanma kararlarına yönelik Türk mahkemelerince tanıma/tenfiz kararı verilmesi ya da Kanunun 27/A maddesine göre yetkili kurumlar tarafından aile kütüklerine tesciline karar verilmiş olması halinde, yabancı ülke adli veya idari makamlarınca verilen kararın kesinleşme tarihi, boşanma tarihi olarak aile kütüklerine tescil edilir.”

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, yabancı boşanma kararının kesin hüküm etkisinin hangi koşullarda söz konusu olabileceği hakkında farklı kararlar vermiştir. Öyle ki çok da eski olmayan kararlarda, yabancı boşanma kararının kesin hüküm etkisinin sadece Türkiye’de boşanma davası açılma tarihinden önce kesinleşen bir tanıma tenfiz kararı bulunması durumunda geçerli olduğu yönünde istikrarlı olmayan bir uygulama bulunduğu anlaşılmaktadır¹⁰²⁴. Bu görüşün doğal sonucu olarak da, yabancı boşanma kararının kesinleştiği ve hatta davanın yabancı mahkemede açıldığı tarihten sonraki olayların da, Türkiye’de tanıma tenfiz kesinleşene kadar ileri sürülebileceği ve hatta tanıma tenfizin kesinleştiği tarihte derdest boşanma davası varsa orada yapılacak kusur belirlemesinin bundan etkilenmeyeceği yönünde kararlar verilebilmekteydi¹⁰²⁵. Mevzuatta böyle bir görüşe esas olabilecek kanun hükmü olmadığı göz önüne alındığında bu uygulamaya katılmak mümkün değildir. Yabancı ilamın kesin hüküm ifade etmeye ilişkin koşullarının

¹⁰²⁴ “...davacı kadının boşanma davasını açtığı 27.07.2009 tarihinde taraflar arasında evlilik birliği ve buna ilişkin yükümlülüklerin devam ettiği, boşanma davasının yabancı mahkeme boşanma kararının kesinleşmesi ile daha sonraki bir tarihte konusuz kalmasının kesinleşmiş tenfiz davası bulunmadığı için boşanma davası tarihinde Türk Hukukuna göre evli sayılan davalı erkek eşin cinsel sadakatsizliğini de konusuz bırakmayacağından bu davranışın boşanma sebebi oluşturmaya da boşanmanın eki niteliğindeki tazminatlar ve nafakalar konusunda kusur olarak değerlendirilmesinin tabii bulunmasına, kesin hüküm etkisinin sadece boşanma davası açılma tarihinden önce verilip kesinleşmiş bir tenfiz kararı bulunması durumunda mümkün olduğunun anlaşılmasına göre Hukuk Usul Muhakemeleri Kanununun 440.maddesinde sayılan sebeplerden hiçbirine uygun olmayan karar düzeltme isteğinin REDDİNE...” Y. 2. HD. 2013/24822 E., 2013/30715 K., 24.12.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰²⁵ “... Yabancı mahkeme kararlarının Türkiye’de kesin hüküm ve delil etkisini kazanması yabancı mahkeme kararının tanıma ve tenfizine ilişkin hükmün kesinleşmesi halinde mümkündür. Boşanmaya dair yabancı mahkeme kararının tanıma ve tenfizine hükmedilmedikçe evlilik birliği devam eder. Taraflar, evlilik birliği sürdüğü sürece de aile hukukundan kaynaklanan görevlerini yerine getirmek zorundadır. Bu dönemde eşlerden kaynaklanan kusurlu eylemler de boşanma davasında hükme esas olur. Olayımızda tenfiz kararı kesinleşen, yabancı mahkemenin boşanma ilamında “evi terk ederek birlik görevlerini yerine getirmeyen” kadının tespit edilen bu kusurları yanında, tenfiz kararına kadar olan ayrılık süresinde kocanın da eşine şiddet uygulayarak eve kilitleyip hürriyetinden yoksun bıraktığı anlaşılmaktadır. Toplanan delil durumuna göre, boşanmaya neden olan olaylarda davalı koca, kadına oranla daha ağır kusurludur. Davalı kocanın ağır kusurlu olduğu nazara alınarak, davacı kadın lehine maddi ve manevi tazminata (TMK.d.174/1-2) hükmedilmesi gerekirken, tarafların eşit kusurlu oldukları gerekçesiyle tazminat isteklerinin reddi doğru olmamıştır. SONUÇ: Temyiz edilen hükmün yukarıda gösterilen sebeple BOZULMASINA, temyiz peşin harcının istek halinde yatırana geri verilmesine, işbu kararın tebliğinden itibaren 15 gün içinde karar düzeltme yolu açık olmak üzere oyçokluğuyla karar verildi. 01.12.2014 (Pzt.) KARŞI OY YAZISI “Boşanmaya sebebiyet vermeyen” vakıaların kusur belirlemesine esas alınması mümkün değildir.” Y. 2. HD. 2014/14175 E., 2014/24247 K., 01.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Ayrıca: Y. 2. HD. 2013/13001 E., 2013/18519 K., 01.07.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

düzenlendiği MÖHUK m. 54 ve m. 58 hükümlerinde böyle bir koşul yer almamaktadır. Dahası, Yargıtay'ın bu uygulaması MÖHUK m. 59 hükmünü de anlamsızlaştırmaktaydı.

Yargıtay'ın aynı zamanlarda olmasına rağmen farklı görüş bildirdiği diğer kararlarının ise MÖHUK m. 59 hükmüne uyumlu olduğunu görmekteyiz. Bu kararlardaki görüşe göre boşanmanın tanıma tenfizine ilişkin dava ile boşanma davası birleştirilmemeli fakat tanıma tenfiz davası daha sonra açılmış olsa bile bunların birbirinden habersiz ilerlemelerinin de önüne geçilerek tanıma tenfiz davası boşanma davasında bekletici mesele yapılmalıdır¹⁰²⁶. Dolayısıyla en nihayetinde tanıma tenfiz davası kabul edildiği müddetçe Türk mahkemesinin yeni kusur belirlemelerinin bir anlamı olmaz.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, sonraki tarihlerde kararlarındaki çelişkiye son vermiş, istikrarlı olarak MÖHUK m. 59'a uyumlu kararlar vermeye başlamıştır¹⁰²⁷. Fakat tanıma tenfiz için bir dava yoksa boşanma davasının elbette görülebileceğinde şüphe yoktur. Mahkeme bu durumda karar verilmesine yer olmadığına hükmedemez¹⁰²⁸.

¹⁰²⁶ Y. 2. HD. 2013/16729 E., 2013/29986 K., 18.12.2013 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2014/461 E., 2014/1664 K., 30.01.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰²⁷ "...Davacı-davalı kadın, 13.02.2013 tarihinde boşanma davası açmış, davalı-davacı erkek de 5.8.2013 tarihinde açmış olduğu birleşen davası ile D. Sulh Hukuk Mahkemesince verilen boşanma kararının tanınmasını talep etmiştir. Mahkemece, her iki davanın da kabulüne karar verilmiştir. 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuk Hakkında Kanunun 58/1 maddesi "Yabancı mahkeme ilamının kesin delil veya kesin hüküm olarak kabul edilebilmesi yabancı ilamın tenfiz şartlarını taşıdığının tespitine bağlıdır. Tanımadaki aynı Yasanın 54. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uygulanmaz" hükmünü içermektedir. Yabancı ilamın kesin hüküm veya kesin delil etkisi yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade eder (5718 s. MÖHUK m. 59). Bu durumda, tarafların boşanmalarına ilişkin yabancı mahkeme ilamının tanınması halinde, taraflar yabancı mahkeme ilamın kesinleştiği andan itibaren boşanmış hale geleceklerdir. Bu hukuki durum karşısında iki davanın birlikte görülmesi ve sonuca bağlanması mümkün değildir. Öyleyse tanımaya ilişkin davanın, boşanma davasından tefrik edilmesi, boşanma davasında tanımaya ilişkin davanın bekletici sorun yapılması ve tanıma davasının neticesine göre boşanma davasının sonuca bağlanmasında zorunluluk bulunmamaktadır. Açıklanan hususlar gözetilmeden iki davanın birlikte görülüp sonuca bağlanması doğru bulunmamıştır..." Y. 2. HD. 2015/10379 E., 2016/1446 K., 01.02.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2015/14872 E., 2016/6515 K., 31.03.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/5653 E., 2016/9288 K., 05.05.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰²⁸ "...Dosyamıza konu yabancı mahkeme ilamı, tanınmadığı için hukuken geçerli bir hükmün sonuçlarını doğurmaz. Taraflar halen evlidir. O halde mahkemece yazılı gerekçe ile davacı-davalı erkeğin boşanma davası ile ilgili olumlu ya da olumsuz hüküm kurulmaması doğru görülmemiş bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2015/5772 E., 2015/20265 K., 04.11.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

2. Yabancı Boşanma Kararında Kusurların Tespit Edilmemesi

Tanıma tenfizine karar verilen boşanma kararında kusur belirlemesine değinilmemiş olabilir. Bu durumda boşanmaya bağlı fer'i taleplerin nasıl çözüme kavuşturulacağı da ayrı bir tartışma konusudur. Yargıtay önceleri, tanıma tenfizi yapılan yabancı mahkeme kararında kusur belirlemesi yapılmamışsa, Türkiye'de boşanmaya dayalı açılan tazminat ve nafaka davalarında kusur belirlemesi yapılabileceğini kabul etmekteydi¹⁰²⁹. Bu husustaki görüş de yabancı boşanma kararından sonra gerçekleşen kusurlu davranışların dikkate alınmasında olduğu gibi aynı zamanlarda değişikliğe uğramıştır. Güncel uygulamada, tanıma tenfizi yapılan yabancı boşanma kararında taraflara kusur yüklemesi yapılmamış olsa bile kesin hüküm etkisi nedeniyle ayrı bir nafaka veya tazminat davasında taraflara kusur yüklenemeyeceği ve tazminat davalarının reddedilmesi gerektiği kabul edilmektedir¹⁰³⁰. Fakat maddi tazminat olmasa bile genel hükümlere göre manevi tazminat istenmesinde tereddüt olmamalıdır. Sonuç olarak eğer yabancı boşanma kararında kusur belirlemesi yapılmadıysa her iki tarafın kusursuz olduğu

¹⁰²⁹ "...Tanınan ve bu sebeple yabancı mahkemedeki kesinleşme anından itibaren "kesin hüküm" vasfını alan yabancı mahkemece verilen boşanma kararında, tarafların boşanmadaki kusur durumlarına ilişkin bir gerekçe yer almadığına ve boşanmanın tarafların anlaşmalarına dayalı olarak gerçekleştiğine ilişkin bir açıklama bulunmadığına göre, boşanmaya bağlı fer'i taleplerin burada sonuca bağlanması mümkündür. Öyleyse, mahkemece yapılacak iş, tarafların varsa ve göstermeleri halinde delillerini toplamak, evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesine sebep olan süreçte tarafların hangisinin kusurlu ya da baskın kusurlu olduğunu belirlemek ve davacının maddi ve manevi tazminat talepleri ile yoksulluk nafakası isteğini buna göre karara bağlamaktan ibarettir. Bu husus nazara alınmadan eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru bulunmamıştır..." Y. 2. H 2014/8935 E., 2014/25473 K., 11.12.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2013/18169 E., 2014/2934 K., 17.02.2014 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰³⁰ "...taraflar yabancı mahkeme kararının kesinleştiği anda boşanmış sayılırlar. Boşanmaya ilişkin yabancı mahkeme ilamında davalı erkeğe ilişkin bir kusur belirlemesi yapılmadığına ve artık yabancı mahkeme ilamı Türk Mahkemesi bakımından kesin delil ve kesin hüküm gücünü kazandığına göre, eldeki davada yazılı şekilde davalı erkeğe kusur yüklenmesi ve buna bağlı olarak davacı kadın yararına maddi tazminata karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir..." Y. 2. HD. 2021/229 E., 2021/2809 K., 07.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2016/7696 E., 2017/5390 K., 04.05.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/23230 E., 2018/9399 K., 18.09.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2015/15818 E., 2015/20186 K., 03.11.2015 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/23864 E., 2017/13657 K., 30.11.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2016/17436 E., 2017/12736 K., 15.11.2017 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

kabulüyle; kusur belirlemesi yapıldıysa da bu belirlemeye göre hüküm oluşturulacaktır. Kusur belirlemesi yapılmadığı durumda boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın kusurunun daha ağır olduğu da söylenemeyeceğinden, yoksulluğa düşme koşulu da gerçekleşiyorsa talep halinde yoksulluk nafakasına hükmedilmelidir.

Bu başlığa son verirken kazanılmış hakkın ilginç bir yansımasına da yer vermemiz gerekir. Yargıtay’ın bir kararında belirttiği görüşüne göre, boşanma davasına bakan Türk mahkemesi, yabancı boşanma kararının tanıma tenfizi nedeniyle kusur belirlemesi yapamayacak olsa da, eğer ki ezkaza kusur belirlemesi yaparsa ve aleyhine kusur belirlenen taraf bunu kanun yoluna götürmezse artık o kusur belirlemesiyle bağlı olunur¹⁰³¹. Dolayısıyla bu kusur belirlemesi geçerlidir. Fakat karara konu olayda yabancı mahkeme kararı kusur belirlemesi içermemektedir. Peki ama yabancı karar da kusur belirlemesi içerseydi o zaman ne yapılacaktı? Tazminat veya nafaka davasına bakan mahkeme mi iki tane kesin karardaki kusurları kıyaslayacaktı? Belki de çözüm gerçekten de bu şekilde gerçekleştirilebilirdi. Fakat bizce, buradaki boşanmanın kesinleşme tarihi de yabancı memleketteki kesinleşme tarihi sayılacağından, yabancı memleketteki kesinleşme tarihi Türk mahkemesinde boşanma davası açılması tarihinden öncesindeyse Türk mahkemesinin kararı yok hükmünde sayılmalıdır. Zira olmayan evliliğe ilişkin boşanma kararı verilemez. Diğer yandan, Türk mahkemesindeki boşanma davası yabancı memleketteki kesinleşme tarihinden önce açılmışsa, o zaman kusur belirlemesi dikkate alınmalıdır. Bu görüşümüz aslında “Kanun Yolundayken Açılan Boşanma Davaları”

¹⁰³¹ “...Tanıma, yabancı mahkeme kararına kesin delil veya kesin hüküm vasfını kazındırır (MÖHUK m. 58). Tanıma halinde yabancı ilamın kesin hüküm ve kesin delil etkisi, yabancı mahkeme kararının kesinleştiği andan itibaren hüküm ifade eder (MÖHUK m. 59). Diğer bir ifade ile taraflar yabancı mahkeme kararının kesinleştiği anda boşanmış sayılırlar. Boşanmaya ilişkin yabancı mahkeme ilamında taraflara ilişkin bir kusur belirlemesi yapılmadığına ve artık yabancı mahkeme ilamı Türk Mahkemesi bakımından kesin delil ve kesin hüküm gücünü kazandığına göre, eldeki davada taraflara kusur yüklenmesi doğru olmamıştır. Ne var ki, erkeğe yüklenen kusur temyiz edilmemiş olmakla erkek üzerinde kalmış ve bu yönüyle erkeğin kusuru kesinleşmiştir. Temyiz eden davacı kadına ise kusur yüklenemeyeceğinden; davalı erkek tam kusurlu, davacı kadın ise kusursuz hale gelmiştir. Gerçekleşen bu durum karşısında boşanmaya sebep olan olaylarda davalı erkek tam kusurlu olduğuna göre, davacı kadın yararına TMK’nın 174/1. maddesi koşulları oluşmuştur. O halde, davacı kadın lehine maddi tazminat takdir edilmesi gerekirken, yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmeyp, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2021/1447 E, 2021/2729 K., 06.04.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

başlığında da açıkladığımız üzere, Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin farklı Türk mahkemelerinin aynı taraflar arasındaki birden fazla boşanma davasına birleştirmeden ayrı ayrı bakmaları durumundaki uygulamasının adapte edilmiş halidir.

3. Yabancı Boşanma Kararında Kusur Kıyası Yapılmamış Olması

Yabancı mahkeme kararında kusur ağırlığı tespiti yapılmamış olmasına rağmen tarafların kusurlu davranışları boşanma kararına yansımış olabilir. Bu durumda boşanmanın fer'ileri hakkında karar verecek Türk mahkemesinin kusur kıyası yapıp yapamayacağı hususu üzerinde durulması gerekmektedir. İkilik yaratmayan bir sonuca ulaşabilmek için öncelikle Türk mahkemelerinin boşanma kararlarında kusurların belli olmasına rağmen kusur kıyasına yer vermemiş olduğu durumlarda Yargıtay'ın hangi görüşte olduğuna bakmak gerekir. Böylesi durumlarda boşanmaya bağlı tazminat davasına bakan mahkemenin, boşanma kararında kusur belirlemesi yapılmamış olsa bile hangi tarafa hangi kusurun yüklendiği belliyse kusur kıyasını kendisinin yapması gerektiği kabul edilir¹⁰³². Dolayısıyla aynı uygulama tanıma tenfizine karar verilen yabancı boşanma kararına dayanan yoksulluk nafakası ve tazminat davalarında da uygulama bulmalıdır ki, Yargıtay da bu yönde kararlar vermektedir¹⁰³³.

¹⁰³² “...Mahkemece kararın gerekçesinde her ne kadar boşanmaya ilişkin bir kusur belirlemesi yapılmamışsa da Türk Medeni Kanunu'nun 166/son maddesine dayanak teşkil eden ve retle sonuçlanan ilk davayı açan, böylece fiili ayrılığa sebep olan ve boşanma sebebi yaratan davalı erkeğin boşanmaya neden olan olaylarda tamamen kusurlu olduğunun kabulü gerekmektedir. Durum böyleyken; boşanmaya ilişkin kararda tarafların kusuruna ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı ve bu nedenle davalı erkeğe bir kusur yüklenemeyeceği gerekçesiyle davacı kadının maddi tazminat (TMK m. 174/1) talebinin reddine karar verilmesi isabetsiz olup, bozmayı gerektirmiştir...” Y. 2. HD. 2019/1633 E., 2019/3300 K., 25.03.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰³³ “...Tanınmasına karar verilen yabancı mahkeme kararının gerekçesinde; “....Müşterek haneyi terk etmenin evlilik birliğini ortadan kaldırır nitelikte fiil oluşturduğundan davacı erkek tarafın davasında haklı olduğu ve salt davalı eş (kadın)kusuruna dayalı boşanma kararının verilmesi gerektiği kanaati ile boşanma davasını kabul ettiğini belirtmiştir. Bu ifadeden boşanmaya kadının tam kusurlu davranışları esas alınarak hükmedilmiş olduğu sonucu çıkmaktadır...” Y. 2. HD. 2015/18262 E.2016/6866 K., 06.04.2016 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Ayrıca: Y. 2. HD. 2021/9731 E., 2022/810 K., 31.01.2022 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

4. Boşanmanın Fer'ileri İçin Uygulanacak Zamanaşımının Başlangıcı

Yabancı boşanma kararı sonrasında boşanmanın fer'i sonuçlarına ilişkin taleplerde uygulanan zamanaşımı süresinin başlangıç tarihinin kararın alındığı ülkedeki kesinleşme tarihinin mi yoksa Türkiye'deki tanıma tenfizinin kesinleşme tarihi mi olduğu hususu da tartışmalara sebep olmuştur. Güncel uygulama, gerek tazminat ve nafakada¹⁰³⁴ gerekse mal rejiminden kaynaklanan alacak hakkında¹⁰³⁵ sürenin tenfizinin kesinleşmesiyle başlayacağı yönündedir. Bizce de böyle olması çok daha yerindedir.

5. Üçüncü Kişilerin Tanıma Tenfiz İstemesi

Tanıma tenfiz davası açmak taraflar için ihtiyari olmakla birlikte, taraflardan birinin boşanma kararının tanınması için dava açmadan evvel ölmesi halinde mirasçılarının bu davayı açıp açamayacağı tartışma konusu olmuştur. Öyle ki MÖHUK m. 52/1 uyarınca hukuki yararı olan herkes tenfiz isteyebilir. Yargıtay'ın konuyla ilgili çoğunluk görüşü mirasçılarının tanıma tenfiz davası açabileceği yönündeyken, sona ermiş evliliğin yeniden sonra ermesi için tanıma tenfiz istenemeyeceğini savunan aksi görüş azınlıkta kalmıştır¹⁰³⁶. Hatta başka bir olayda, yabancı mahkeme kararıyla boşanmasına rağmen bu kararın tanınmasını Türkiye'de istemeyen sağ kalan eş idareden ölüm aylığı bağlanmasını istediğinde, Yargıtay, idarenin dahi tanıma tenfiz isteyebileceğine hükmetmiştir¹⁰³⁷.

¹⁰³⁴ Y. HGK. 2017/2669 E., 2021/109 K., 18.02.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2019/757 E., 2019/2198 K., 06.03.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Y. 2. HD. 2017/1685 E., 2018/13255 K., 21.11.2018 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰³⁵ Y. HGK. 2018/471 E., 2021/1586 K., 07.12.2021 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰³⁶ "...KARŞI OY YAZISI... Ortada hukuken devam eden bir evlilik varmış gibi/olmadığı halde dava tarihi itibarıyla "son bulmuş" başka bir anlatımla "hukuken sona ermiş" bir evliliğin "yeniden sonlandırılması" için tanıma-tenfiz davası açılabilirliğini düşünen değerli çoğunluğun görüşüne açıkladığım sebeplerle katılma olanağım yoktur..." Y. 2. HD. 2009/9285 E., 2009/21740 K., 16.12.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023); Benzer şekilde: Y. 2. HD. 2009/8580 E., 2009/21495 K., 14.12.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰³⁷ "...12.12.2007 tarihinde yürürlüğe giren 5718 sayılı yasanın 52/1. maddesi " kararın tenfiz edilmesinde hukuki yararı bulunan herkes tenfiz isteminde bulunabilir." hükmünü içermektedir. Tanıma ve tenfiz talebinde bulunan idarenin yabancı ilamın tarafı olan davalı kadına boşandığı eşinden dolayı maaş bağlama

MÖHUK m. 52/1 gibi Yönetmelik m. 6/2 hükmü¹⁰³⁸ uyarınca da tescil talebinden önce ölüm durumunda hukuki yararı olanlar bu tescil talebinde bulunabilmektedir.

Kanaatimizce eşlerin sağken tanıma tenfiz istememiş olmalarına rağmen mirasçılara veya idareye bu davayı açma hakkı verilip verilemeyeceği değerlendirilirken TMK m. 2 uyarınca hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığına bakılmalıdır. Eğer eşler yabancı boşanma kararına rağmen birlikte yaşamaya devam etmişlerse Türkiye’de evli olarak kalmayı kendi iradeleriyle tercih ettikleri kabul edilmelidir. Dolayısıyla böylesi durumlarda mirasçılarının veya diğer üçüncü kişilerin açacağı tanıma tenfiz davası reddedilmelidir.

6. Yabancı Boşanma Kararında Zina ve Hayata Kasta Dayanılması

Yukarıda “Mal Rejiminin Tasfiyesi” başlığı altında açıkladığımız üzere Yargıtay’a göre TMK m. 236 ve m. 252 uyarınca mal rejimindeki pay oranlarının azaltılması veya kaldırılması için boşanmanın TMK m. 161’deki zinaya ya da TMK m. 162’deki hayata kasta dayalı olarak gerçekleşmiş olması zorunludur. Dolayısıyla yabancı mahkeme kararlarının tanıma tenfiziyle boşanmanın gerçekleşmesi halinde de TMK m. 236 ve m. 252 hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı da tartışılmalıdır.

Boşanma davasını gören yabancı mahkemenin Türk hukukunu uygulayıp TMK m. 161 uyarınca zinaya veya TMK m. 162 uyarınca hayata kasta dayalı boşanmaya

talebi karşısında davacı idarenin hukuki yararının mevcut olduğu sabittir. Mahkemece tanınması istenilen yabancı mahkeme ilamında taraf olan ölen kişinin mirasçıları da davaya dahil edilip gösterdikleri takdirde delillerin toplanması yabancı mahkeme ilamının ülke makamlarınca usulen onanmış aslı veya ilamı veren yargı organı tarafından onanmış örneği ve onanmış tercümesi de celbedilip deliller hep birlikte değerlendirip sonucu itibarıyla karar vermek gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir...” Y. 2. HD. 2009/11856 E., 2009/15801 K., 16.09.2009 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

¹⁰³⁸ Yabancı Ülke Adli veya İdarî Makamlarınca Verilen Kararların Nüfus Kütüğüne Tescili Hakkında Yönetmelik m. 6/2: “Tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşmiş boşanmalar hariç, evliliği sona ermiş kişilerin tescil talebi öncesinde ölmüş olmaları durumunda, yabancı ülke adli veya idarî makamlarınca boşanmaya, evliliğin butlanına, iptaline veya mevcut olup olmadığının tespitine ilişkin verilen kararların aile kütüğüne tescil talebi hukuki yararı bulunanlar tarafından yapılabilir.”

hükmetmesi durumunda TMK m. 236 ve TMK m. 252'nin uygulanabileceği hususunda şüphe yoktur. Tartışılması gereken husus, yabancı mahkemenin kendi ülkesinin hukukunu uyguladığı durumda, ilgili mevzuatta boşanma sebebi olarak özellikle zina ve hayata kast düzenlenmişse ve boşanma bu maddelere dayanarak gerçekleşmişse TMK m. 236 ve m. 252'nin yine uygulanıp uygulanamayacağıdır. Kanaatimizce boşanmanın dayanağı olan hüküm TMK m. 161 veya m. 162 olmadığı müddetçe yabancı mevzuattaki genel veya özel sebebe dayanması önemli değildir. Ayrıca zina ve hayata kastı özel boşanma sebebi olarak düzenleyen ve düzenlemeyen iki ayrı yabancı ülkeden verilen boşanma kararlarının uygulamada yol açacağı farklılık da hakkaniyete uymayacaktır. Yargıtay ise yabancı mevzuatta zina veya hayata kast özel boşanma sebebi olarak düzenlenmişse boşanmanın da buna dayanarak gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılması ve buna göre karar verilmesi görüşündedir¹⁰³⁹.

¹⁰³⁹ “...geniş açıklamalar yapılarak Alman Medeni Kanunu’nun 1564 ve 1565/2. maddeleri gözetilerek boşanma kararı verildiğine göre, tercüme boşanma ilamından tarafların boşanmalarının hayata kast nedeni ile gerçekleşip gerçekleşmediği, Alman Hukukunda bu yönde düzenleme bulunup bulunmadığı veya evlilik birliğinin sarsılması nedeni içinde ayrıca hayata kasttan bahsedilip bahsedilmediği, yazılı maddelerin hangi düzenlemeleri içerdiği anlaşılamamaktadır. Yukarıda açıklanan yasal düzenleme, Dairemiz uygulaması ve açıklamalar ile boşanmanın “hayata kast” nedeni ile gerçekleşmesinin zorunluluğu gözönüne alındığında, Mahkemece yapılması gereken iş; öncelikle davacının artık değere katılma alacağı olup olmadığının araştırılması, artık değere katılma alacağının mevcut olması durumunda TMK’nin 236/2. maddesinin uygulama yeri olabileceğinin gözetilmesi, bu bağlamda tarafların yabancı mahkeme kararı ile gerçekleşen boşanma kararının “hayata kast” sebebine ilişkin olup olmadığının tespiti açısından, boşanmada uygulanan Alman Medeni Kanunu’nun 1564 ve 1565/2. maddeleri ile boşanmaya ilişkin düzenlemelerin tercümelerinin dosyaya kazandırılarak, boşanmanın hayata kast nedeni ile mi yoksa genel boşanma sebeplerine dayalı olarak mı (uzun süredir ayrı yaşama, evlilik birliğinin temelinden sarsılması gibi) gerçekleştiğinin açıklığa kavuşturulması, hayata kast nedeni ile boşanmanın gerçekleştiğinin belirlenmesi halinde davacının artık değere katılma alacağının tümü ile kaldırılması mı yoksa azaltılması mı gerektiğinin toplanan ve toplanacak deliller, dosya kapsamı karşısında tespit edilmesi ve oluşacak duruma göre hüküm kurulması olmalıdır...” Y. 8. HD. 2016/19287 E., 2019/5440 K., 23.05.2019 T. (KYGT ET: 23.12.2023)

SONUÇ

Çalışma kapsamında kusur belirlemesinin usul ve esasa temas eden noktaları üzerinde durularak konu aydınlatılmaya gayret edilmiştir. Şimdi de üzerinde durduğumuz hususlar ve vardığımız sonuçlardan en önemli olanlarını özetlememiz gerekecektir.

Hukuk sistemimizde boşanmaya ve özellikle de boşanmanın mali sonuçlarına kusurun büyük bir etkisinin olması fazlaca eleştiriye maruz kalmıştır. Kusur iddiaları bir kere taraflar arasında düşmanlığa sebep olmaktadır. Diğer yandan eşlerin özel hayatına ilişkin olan kusurlu davranışların -ispatlanabilmiş olsalar bile- kusur terazisinde doğru şekilde tartılabilirliği de gerçekçi bir beklenti değildir. Ve boşanmak isteyen taraflar genellikle kusur iddialarında bulunmak zorunda kaldıklarından mahkemeler araştırması gereken çok sayıda vakıanın içinde boğulmaktadır. Maddi gerçeği adli gerçeğe dönüştürmek ise meşakkatli olduğu gibi bunu özellikle de boşanma davalarında gerçekleştirmek çoğu zaman mümkün olmaz. Zira eşlerin özel hayatında meydana gelen vakıaları mahkeme önünde ispatlamak çok güçtür. Dolayısıyla dava sonucunda maddi gerçeklerle örtüşmeyen bir sonuca ulaşılması çoğu zaman kaçınılmazdır. Yani zaten bu kaotik sistemden kurtulup çok daha basit bir sisteme geçmeye ihtiyacımız vardır. Zaten mahkemenin mali sonuçlara (nafaka, tazminat ve zina ile hayata kastta mal rejimindeki pay oranı) ilişkin yapacağı düzenlemenin evlilik birliğinin sarsılmasındaki kusurlara bağlı olması, bu ikisi arasındaki bağlantının zayıflığı sebebiyle ayrı bir sorundur. Bizse boşanmada kusur arayışını tamamen gereksiz görmemekle birlikte, evlilik birliğinin sarsılmasındaki tüm kusurların değil, evlilik boyunca sürekli olarak eylemde bulunma gerekliliğini içeren devamlı yükümlülüklerin ağır ve sürekli ihlallerinin dikkate alınmasını daha doğru görüyoruz. Böylece tüm bu sorunların önüne geçileceği ve hakkaniyetli bir sonuca ulaşılacağı inancındayız.

Yargıtay, *kimsenin kendi kusuruyla hak elde edemeyeceği* ilkesiyle, davacının tam kusurlu olduğu durumlarda davanın reddedilmesi gerektiği yönünde istikrarlı bir içtihata sahiptir. Azınlıktaki bazı yazarlar gibi biz de söz konusu ilkenin sadece davalının def'i olarak sürdüğü durumlarda dikkate alınmasını düşündüğümüzden Yargıtay uygulamasına katılmamaktayız. İki tarafın da kusursuz olduğu durumlardaysa nadiren de olsa boşanma kararına rastlamaktayız. Fakat eşlerin kusurunun bulunmadığı bir olayın birliği sarsacak seviyede olması için bunun oldukça ağır bir vakıa olması gerekir.

Uygulamada manevi tazminata esas olacak kusurlar kıyaslanırken, davranışlardan en az birisi kişilik hakkına zarar verdiği müddetçe kişilik hakkına zarar vermeyen kusurlar da kusur kıyasına dahil edilmektedir. Yani bir diğer deyişle, boşanmaya esas olan kusur kıyası olduğu gibi manevi tazminata hükmederken de esas alınır. Oysa en az birisi kişilik hakkını zedelediği müddetçe kişilik hakkını zedelemeyen kusurlu davranışların da kusur terazisine dahil edilip manevi tazminata hükmedilip hükmedilmeyeceğinde etkili olması sorunlu bir yaklaşımdır. Zira güncel uygulamada kişilik hakkı daha fazla zedelenen boşanmada ağır kusurlu çıkarsa, boşanmada tazminat alamayacağı gibi genel hükümlere göre de tazminat isteyememelidir. Çünkü talebine konu vakıalar bir başka manevi tazminat talebine ilişkin davada çoktan değerlendirilmiş ve mahsuba konu olmuştur. Dolayısıyla manevi tazminat talebi için nafakadan ayrı bir kusur terazisi söz konusu olmalıdır. Kanun hükmü değişmeden de bu görüşümüz uygulanabilir.

Geçici tedbir nafakasının varolma amacı sebebiyle kusurla bir alakası olması beklenemese de, ilk derece hakimi ağır kusurlu bulduğu eş lehine verilen tedbir nafakasını hüküm tarihinden itibaren kaldırmalıdır. Aksi takdirde boşanma sürecinin kötü niyetle uzatılması için sebep yaratılmış olur.

Anlaşmalı boşanma esnasında ölen tarafın mirasçılarının davaya devam edip edemeyeceği konusunda Yargıtay'ın yeni görüşü, anlaşmalı boşanmanın kusura bağlı bir boşanma sebebi olmayışı sebebiyle mirasçılarının devam edemeyeceği yönündedir. Fakat bizce anlaşmalı boşanma davası açıldığında evlilik birliğini sarsan vakıaların varlığı da

zımnen mahkemeye taşınmış olduğundan mirasçılar kusur tespiti yönünden davaya devam edebilmelidir. Diğer hukuki sebebe dayalı boşanma davalarında ise ölenin herhangi bir kusur iddiasında bulunup bulunmadığına göre mirasçıların devam edip edemeyeceği belirlenir.

Yargıtay, gönül ilişkilerine ilişkin sadakat yükümlülüğünün ihlali davranışlarını güven sarsıcı davranış olarak nitelendirmekte; anladığımız kadarıyla bu davranışların cinsel boyut kazandığı zamanlardaysa sadakatsizlik nitelendirmesi yapmaktadır. Fakat sadakatsizlik sayılmakla birlikte zina sayılmayan davranışlarla ilgili veri toplayabileceğimiz yeterince karar bulunmamaktadır.

Affetmek, kusurlu davranışların eşe yüklenmesine engel olmaktadır. Yargıtay dava tarihinden sonraki afların da o dava değerlendirilebileceğini kabul eder. Bu uygulamaya katılmasak da itirazımız usule ilişkin değildir. Bizce eşler arasında boşanma davası devam ettiği sürece ne yaparlarsa yapsınlar davranışları affa yorumlanamaz. Zira boşanma iradesini göstermeye devam etmektedirler.

Affetmenin en çok karşılaşılan şekli olarak karşımıza *birlikte yaşamaya devam etmek* çıkmaktadır. Yargıtay'ın bu durumda eşlere yeterince zaman tanımadığını düşünüyoruz. Öyle ki uygulamada, eşinin hakaretine veya şiddetine maruz kalan taraf 2-3 hafta daha birlikte yaşamaya devam etmişse bu kusurlu davranışları affetmiş sayılacağı kabul edilmektedir.

Boşanma davasından feragat etmek de affetme anlamına gelmektedir. Hatta feragat edilen boşanma davasında ileri sürülen vakıya farklı bir hukuki sebeple yeniden dayanmaya engel olan da bu aftır. Zira bu af olmasaydı, farklı hukuki sebeple ileri sürülen boşanma davası -usuli talebe hukuki sebep de dahil olduğundan- ayrı bir dava sayılacağı için, kesin hüküm itirazı da söz konusu olamayacak ve bunun sonucunda da aynı vakıya yeniden ileri sürülebilecekti.

Yargıtay'ın kusur belirlemesi için kendi içinde bir formüle sahip olduğu açık olsa da nasıl bir formüle sahip olduğu açık değildir. Yaptığımız incelemeler sonucunda kusur ağırlıklarının üç kademeye ayrıldığı ve hafif kusur farklılıklarının göz ardı edildiği bir formülün uygulandığını düşünüyoruz.

Az kusurlu davalının def'i hakkını düzenleyen TMK m. 166/2 hükmü davalıya da kusur iddiasında bulunma hakkı verdiğinden, evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebi ile diğer hukuki sebepler arasında yargılamanın seyri açısından bir ayırma yol açmıştır. Bu nedenle boşanma davasında davacı hukuki sebep bildirmeye zorunlu hale gelmiş, hakim ise uygulayacağı hukuki normu re'sen seçemez olmuştur. TMK m. 166/2'nin bu etkisi ayrıca boşanma davasında usuli talebe talep sonucuna ek olarak hukuki sebep unsurunun da dahil olmasına yol açmıştır. Böylece farklı hukuki sebepler aynı vakıaya dayansa bile farklı dava konularını oluşturduğundan hukuki sebepler terditli ileri sürülebilir hale gelmiş; aynı vakıa farklı hukuki sebeple ileri sürüldüğü müddetçe derdestlik ve kesin hükmün etkisinden kurtulunmuştur. Hukuki sebeplerin kademesiz olarak birlikte ileri sürüldüğü durumlarda da bunlar farklı talepleri oluşturduğundan bu hukuki sebepler yarışmayacak, her ikisi hakkında da ayrı ayrı karar verilecektir.

Yargıtay uygulamasında anlaşmalı boşanma sadece TMK m. 166 altında düzenlenen davalarda mümkün olmakta, özel hukuki sebeplere dayalı açılan davalarda ıslah olmaksızın anlaşmalı boşanma gerçekleşmemektedir. Fakat anlaşmalı boşanmayı TMK m. 166'daki diğer davalardan ayrı gördüğümüzden böylesi ikili bir uygulamayı uygun görmüyoruz ve hangi hukuki sebebe dayalı olarak dava açılmış olursa olsun anlaşmalı boşanılabilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Anlaşmalı boşanmanın çekişmeliye dönmesi için ise davacıya ayrı bir dava dilekçesi verme hakkı tanındığından, anlaşmalı boşanmanın özel hukuki sebebe dayanan bir davaya dönebileceğini de düşünüyoruz.

Boşanma davası açarken ileri sürülmeyen kusurlu davranışların affedilmiş sayılması gerektiği görüşünde olduğumuzdan, ıslahla ileri sürülebilecek vakıaların sadece davayı açarken bilinmeyen vakıalar olması gerektiği görüşündeyiz.

Yargıtay uygulaması çok da uzak olmayan geçmişte, dava tarihinden sonra işlenen sadakatsizlik davranışlarının da hükme esas alınabileceği yönündeydi. Artık sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlara ilişkin bu ayırım kaldırılmıştır. Dava tarihinden sonra meydana gelen vakıalar yeni bir davaya konu edilip bu davalar birleştirilebilecektir.

Yargıtay, evlilik birliğinin sarsılması hukuki sebebi kusur ilkesinden bağımsız bir boşanma sebebi olduğundan, evlilik birliğinin sarsılmasına dayanan davalarda kusur belirlemesinin ve dolayısıyla nafaka ile tazminatın boşanma hükmünden ayrı olarak kanun yoluna konu edilebileceği görüşündedir. Boşanmadaki nafaka ve tazminat talepleri birer gerçek olmayan terditli talep örneği olduğundan, boşanmadan bağımsız görülebileceği gerekçesiyle uygulamaya biz de katılmaktayız. Kusur ilkesinin söz konusu olduğu boşanma davalarında ise kusur belirlemesinin ve nafaka ile tazminatın kanun yoluna götürülmesi boşanmanın hükmünün kendisinin kesinleşmesini de engellemelidir. Zira kusura dayanan davalarda boşanmaya ve mali sonuçlarına sebep olan sadece o davranışın gerçekleşip gerçekleşmediğidir.

Ortada ilk derece aşamasındaki derdest bir boşanma davası varken, bu dosyadan haberdar olunmadığı için başka bir dosyada boşanmanın -kusur belirlemesiyle birlikte- kesinleştiği durumlarda derdest kalan dosyadaki kusur belirlemesinin dikkate alınıp alınamayacağı hususu Yargıtay 2. Hukuk Dairesi ile Yargıtay Hukuk Genel Kurulu arasında farklı içtihatlar yol açmıştır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, bizim de katıldığımız görüşe uygun olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun aksi kararına rağmen derdest dosyadaki kusur belirlemesinin dikkate alınabileceği yönünde karar vermeye devam etmektedir.

Boşanma davası açıldıktan sonra meydana gelen olaylar yeni boşanma davalarına konu edilebilse de, eldeki somut boşanma davasından sonra gerçekleşen vakılardan dolayı yeni bir boşanma davası açılmamışsa, o vakıalar önceden bilinmese bile bunlardan ötürü hiçbir şekilde yargılamanın iadesi istenemez. Zira dava tarihinden sonra meydana gelen olaylar o davada ileri sürülemez. Dava tarihinden önceki bilinmeyen olayların

boşanma kesinleştikten öğrenilmesi durumunda da yargılamanın iadesi istenememelidir. Zira boşanma çoktan gerçekleştiğinden, bunların evlilik birliğini sarstığı söylenemez.

Evlilikten önce gerçekleşen vakıaların boşanma davasına konu edilip edilemeyeceği yönünde Yargıtay'ın farklı içtihatları vardır. Özellikle de evlilik öncesi saklanan durumların evlilik sonrası gizlenmeye devam edilmesi sebebiyle güven sarsıcı davranış olup olamayacağı yönünde istikrarlı bir uygulama yoktur. Yargıtay kararlarındaki bu istikrarsızlık ciddi hak kayıplarına sebep olma potansiyeline sahiptir. Öyle ki bazı içtihatlara güvenip de boşanma davası açan kişinin davası reddedilince butlan davası açması için gerekli olan hak düşürücü süre de geçmiş olacaktır. Bizce bu tarz davranışların boşanma davasında güven sarsıcı davranış olarak kabul edilip diğer tarafa kusur olarak yüklenmesi mümkündür.

Kusurlu davranışların varlığına ilişkin tespitler de usuli müktesep hakka konu olabilmektir. Yargıtay'ın bu konudaki tutumundaki asıl ilginç olan kısım, vakıaya yapıştırılan etikete de usuli müktesep hak gibi davranmasıdır. Yani örneğin başka birisiyle sık sık telefonda konuşan eşin davranışını sadakatsizlik olarak nitelendiren ilk derece mahkemesinin kararını kusurlu eş kanun yoluna götürmezse, Yargıtay bu vakıanın aslında güven sarsıcı davranış boyutunda kaldığını bilmesine rağmen sadakatsizlik gibi değerlendirilmesi gerektiğini kabul eder. Bu uygulama Yargıtay'ın kendince belirlediği kusur belirleme formülüne oldukça bağlı olduğunu doğrulamaktadır. Usuli müktesep hakların varoluş amacını aşan bu uygulamaya katılmamız mümkün değildir.

Boşanma davasında taraflardan biri, sırf diğer eşe inat olsun diye veya tedbir nafakası alma süresini uzatmak için yeni boşanma davaları açarak süreci sonsuza kadar uzatabilir. Bu durumda kötü niyetli davalara ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanunu'ndaki yaptırımlar da yetersiz kalabilir. Eşler yıllar süren fiili ayrılığa rağmen birbirlerinin gönül ilişkilerini dahi umurlarında olmamasına rağmen kusur iddiası olarak ileri sürebilmektedir. Bizce evlilik birliğini sarsmamasına rağmen varolan veya olmayan vakıaların kötü niyetli olarak açılan boşanma davalarında kusur iddiasına konu

edilmesinin önüne geçilmesi için, dava açıldıktan sonra uzun süre geçmesine rağmen boşanma talebinden vazgeçilmemişse adi bir karineyle belli bir aşamadan sonra evlilik birliğinin sarsıldığının kabul edilmesi gerektiği ve bu aşamadan sonraki kusur iddialarının dinlenemeyeceği yönünde bir uygulama kabul edilebilir.

Yabancı boşanma kararları kusur belirlemesine ilişkin herhangi bir tespit içermeyebilir. Bu durumda boşanma Türkiye’de tanınınca tazminat talep etmek isteyen taraf için kusur belirlemesi yapılamaz. Fakat genel hükümlere göre manevi tazminat istenebilmelidir. Boşanmanın eki olan maddi tazminatın konusu ise zaten evliliğe ilişkin mevcut ve beklenen menfaatler olduğundan bunlar hiçbir şekilde genel hükümlere göre istenemez.

KAYNAKÇA

- Akgün, M. Zerrin: **Boşanma Hukuku**, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1949
- Akıntürk,
Turgut/Ateş,
Derya: **Aile Hukuku**, Beta Yayıncılık, 22. Baskı, 2020
- Akkaya, Tolga: **Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2017
- Akkurt, Sinan
Sami: “Türk Medeni Hukukunda Evlenmenin Butlanı”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008
- Alangoya, Yavuz: “Anayasanın Medeni Usul Hukukuna Etkisi”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Cilt 1, Sayı 2, 1981, s. 1-4
- Aras, Bahattin: **Boşanma Davalarında Yargılama Usulü ve Aile Mahkemeleri**, Adalet Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2011
- Arıdurur, Tuğçe: “Pornografi Materyal Tüketimi İle Toplumsal Cinsiyet Roller ve Şiddete Yönelik Tutumların İlişkisi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020, s. 79
- Arsebük, Esat: **Medeni Hukuk**, Recep Ulusoğlu Basımevi, Cilt 2, 1940

- Arslandoğan,
Birce: “Boşanma Davalarında Hakimin Dava Sebebi İle Bağlılığı”, **Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları Cilt II Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 181-202
- Arslandoğan
Kurşuncu, Birce: “Boşanma Davalarında Yargılama Usulü”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007
- Asan, Sedanur: “Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2023
- Atalı, Murat: “Kesin Hüküm”, **Medeni Usul Hukuku (Pekcanıtez Usul)**, On İki Levha Yayıncılık, 15. Bası, 2017
- Atılkan, Bilal: “Evlilik Birliğinde Sadakat Yükümlölüğü”, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2019
- Aytın, Sinem: “Televizyon Yoluyla Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Manevi Tazminat Davası”, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2017
- Badur, Emel: “Zina veya Hayata Kast Nedeniyle Boşanma Halinde Kusurlu Eşin Artık Değerdeki Payı”, **Çankaya Üniversitesi Hukuk Faköltesi Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 2016, s. 39-63

- Badur, Emel/Turan Başara, Gamze: “Aile Hukukunda Sadakat Yükümlülüğü İhlalinden Kaynaklanan Manevi Tazminat İstemi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 65, Sayı 1, 2016, s. 101-136
- Bal, Gizem: “Medeni Yargılamada Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi”, **SDE Akademi Dergisi**, Cilt 2, Sayı 5, 2022, s. 70-96
- Ballester Arnal, Rafael / García Barba, Marta / Castro Calvo, Jesús / Giménez García, Cristina / Gil-Llario, Maria Dolores: "Pornography Consumption in People of Different Age Groups: an Analysis Based on Gender, Contents, and Consequences", **Sexuality Research and Social Policy**, Cilt 20, 2023, s. 766-799
- Başpınar, Murat: “Boşanmanın Mali Sonuçları ve Özellikle Maddi ve Manevi Tazminat”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul, 2008
- Baştürk, Büşra: “Türk Medeni Kanununda ve Uygulamada Yoksulluk Nafakası”, **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi**, Ankara, 2021
- Berki, Şakir: “Boşanma ve Ayrılık”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 32, Sayı 1, 1975, s. 135-154

- Bilgiç, Hasan Basri: “Medeni Usul Hukukunda Delillerin İleri Sürülmesi”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018
- Bolayır, Nur: “Hukuk Yargılamasında Delillerin Toplanmasında Tarafların ve Hâkimin Rolü”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2013
- Bolayır, Nur: **Medeni Usul Hukukunda Hakimin Hukuku Re’sen Uygulaması**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2019
- Bor, Yusuf: “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2022
- Bozdağ, Cahide Işıl: “Türk Hukukunda Boşanma Sebepleri ve Kusurun Etkisi”, KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019
- Börü, Levent: “Dava Konusunun Devri”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2012
- Budun, Merve: “Türk Hukukunda Boşanmanın Eşler Arasındaki Mali Sonuçlarından Maddi Tazminat ve Manevi Tazminat”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018
- Bulut, Harun: **Aile Hukukunda Boşanma Davaları ve Yabancı Unsurlu Davalar**, Beta Yayınları, 2007, s. 5

- Bulut, Uğur: “Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir, 2016
- Burcuoğlu, Haluk: “Boşanmada Kusur ve Yoksulluk Nafakası ile İlgili Gözlemler”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2018, s. 1-12
- Canıtez Gözübüyük, Bilgenur: “Kişilik Hakları Bağlamında Boşanma Davalarında İspat”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023
- Ceylan, Zeynep Şeyma: “Yargıtay Kararları Işığında Zina Sebebiyle Boşanmada Manevi Tazminat İstemi”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, 2022, s. 49-95
- Ceylan, Aliye Gamze: “Boşanma Davalarında Yargılama ve Geçici Önlemler”, İstanbul Gedik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2022
- Çelik, Ferhat: “Boşanma Davalarında İspat ve Deliller”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan, 2018
- Çırak, Fatma: “Zina Sebebiyle Boşanma Davasında Hukuka Aykırı Deliller”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020

- Çiftçi, Pınar: “Boşanma Sisteminin Yargılamada Doğurduğu Temel Hak İhlalleri ve İspat Sorunları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 1762-1768
- Çınar Mutlu, Kübra: “Boşanma Sebepleri”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2019
- Çukadar, Neslihan: “Borç İlişkilerinde Def’i Hakkı ve İtirazlar”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013
- Dede, İsmail: “Yoksulluk Nafakasının Fiili Birliktelik ve Haysiyetsiz Yaşam Sürme Sebebiyle Sona Ermesi”, **İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. M. İlhan Ulusan’a Armağan, Cilt 15 (Armağan Cilt 1), Sayı 2, 2016, s. 557-575
- Demir, Mecit: “Türk Medeni Hukuk Öğreti ve Uygulamasında Yoksulluk Nafakası”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015
- Dikici Çelik, Beyza / Önder, M. Fahrettin: “Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma Davası Açısından Af”, **Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi**, Cilt 5, Sayı 12, 2023, s. 103-115
- Dikici Çelik, Beyza: “Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma ve Tazminat Uygulamaları”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2023

- Dural, Mustafa / Sarı, Suat **Türk Özel Hukuku Cilt 1**, Filiz Kitabevi, 8. Baskı, 2013
- Dural, Mustafa / Ögüz, Tufan / Gümüş, Mustafa Alper: **Aile Hukuku**, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2021
- Duran, Osman: “Medeni Usul Hukukunda Taleple Bağlılık İlkesi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri, 2020
- Egger, A.: **Aile Hukuku Birinci Kısım: Evlenme Hukuku**, Çeviren: Tahir Çağa, 1943
- Ercan Özler, Meltem: “Medeni Usul Hukuku’nda Dava Konusu”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya, 2019
- Erdem, Mehmet/Makaracı Başak, Aslı: **Aile Hukuku**, Seçkin Yayınları, 1. Baskı, 2022
- Eren, Fikret: **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, 19. Bası, Ankara, 2015
- Ergün Topcu, Melike: “Pek Kötü Davranış Sebebiyle Boşanma”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019

- Eroğlu, Orhan: “Medeni Usul Hukukunda Islah”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2017
- Ersoy, Arzu: “Aile Hukukumuzda Boşanma Sebebi Olarak Pek Kötü veya Ağır Derecede Onur Kırıcı Davranış”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010
- Ersöz, Oğuz: “Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebiyle Boşanma”, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2018, s. 111-146
- Ersöz, Oğuz: “Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2018 (Kısaltma: Zina)
- Ersöz, Oğuz: “Yoksulluk Nafakasının Sona Ermesi”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sayı 12, 2018, s. 463-509
- Erol, Yasemin: “Akıl Hastalığına Dayalı Boşanma”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 19, Sayı 1, 2011, s. 119-149
- Eşsiz, Ömer
Övünç: “Demansın Hukuki Boyutları”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2012
- Feyzioğlu, Feyzi
Necmeddin: **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 3. Baskı 1986

- Gaul, Hans Friedhelm: “Yargılamanın Amacı Güncelliğini Koruyan Bir Konu”, Çeviren: Nevhis Deren Yıldırım, **İlkeler Işığında Medeni Yargılama Hukuku**, Beta Yayınları, 9. Baskı, 2017, s. 77-105
- Gençcan, Ömer Uğur: **Boşanma Hukuku**, Yetkin Yayınları, 9. Baskı, Ankara, 2020
- Gençcan, Ömer Uğur: **Boşanma Usul Hukuku**, Yetkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2018
- Genç, Şeyma Sümeyra: “Boşanma Davasında Şiddet”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2023
- Geyik, Hatice: “Uluslararası Hukuk Bakımından Siyasi Suç Kavramı”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016
- Gök, Abdullah: “Türk Medeni Hukukunda Akıl Hastalığı Sebebiyle Boşanma (MK.m.133)”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1995
- Gökçen, Ahmet: “Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebi İle Boşanma”, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021
- Göksal, Sühendan: “Medeni Yargılamaya Hakim İlkeler Işığında İlk Derece Yargıcının Yetkileri”, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2018

- Göktürk, Ülkü: “Evlenmenin İptali”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009
- Gönensay, A. Samim: **Medeni Hukuk Cilt 2 Aile Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1937
- Gözütok, Gülfer: “Terk Sebebiyle Boşanma (TMK m. 164)”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017
- Güleç, Şafak: “Medeni Yargılama Hukukunda Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2020
- Güner, Cemil: “Türk Hukukunda Yabancı Boşanma Kararlarının Tanıma Kararı Alınmaksızın Tescili”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, 2019, s. 299-325
- Güvener, Emine Eda: “Türk Aile Hukukunda Boşanma Sebepleri ve Kusur İlkesi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2023
- Hatemi, Hüseyin: **Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 10. Baskı, 2023
- Helvacı, İlhan: **Gerekçeli Karşılaştırmalı İçtihatlı Notlu Türk Medeni Kanunu Cilt II Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2013
- Işık, Serpil: “Medeni Usul Hukuku Açısından 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 60’inci Maddesinin

- Değerlendirilmesi”, **Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, 2023, s. 385-416
- İkizler, Metin/
Tüzüner, Özlem: **Aile Hukuku**, Adalet Yayınevi, Ankara, 1. Baskı, 2023
- İnal, Nihat: **Örnek Karar ve Dilekçelerle Açıklamalı Türk Medeni Yasası**, 2. Baskı, 2006
- İpek, Ali İhsan: “Türk Hukukunda Genel Boşanma Sebepleri”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007
- İyilikli, Ahmet
Cahit: “Hukuk Yargılamasında Dava Sebebi Üzerine Bir İnceleme”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 3, Sayı 1, 2012, s. 83-156
- Kalender, Ahmet: “Türk Aile Hukukunda Boşanma Nafakası”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum, 2021
- Kalkmaz, Ferhat: “Türkiye’de Çoklu Boşanma Sistemi”, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, Gaziantep, 2022
- Karaaslan, Varol: “Hakimin Tarafsızlığı İlkesi İle Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevi Arasındaki İlişki”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2014, s. 97-132
- Karabulut, Ayşe
Kübra: “Türk Medeni Kanunu'nun 162. ve 163. Maddelerine Dayanılarak Açılan Boşanma Davaları”, Atatürk

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2018

Kaşak, Fahri
Erdem: “Zina veya Hayata Kast Nedeniyle Artık Değerdeki Pay Oranının Azaltılması veya Kaldırılması (TMK m. 236/II).” **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 2020, Cilt 2, Sayı 1, s. 111-130

Kaya, Berna
Berfin: “Medeni Hukukta Zina”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020

Kaya Gökmen,
Gökçe: “Boşanma Davası Sırasında Ölen Eşin Mirasçılarının Boşanma Davasına Devam Etmesi”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020

Kaya Kızılırmak,
Cansu: **Boşanmada Maddi ve Manevi Tazminat**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2021

Kaycıoğlu, Çağrı: “Boşanma Sebebi Olarak Zina”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022

Kayıhan,
Şaban/Ünlütepe,
Mustafa: **Medeni Hukuk Bilgisi**, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, 2017

Kılıçoğlu, Ahmet
M.: **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, 6. Bası, 2022, Ankara

- Kılınç, Ayşe: “Bir Yargıtay Kararı Işığında Terditli Dava ve Terditli Davada Hüküm Konusunun İncelenmesi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 69, Sayı 2, 2020, s. 554-555
- Kırbaş, Özlem: “Türk Hukuku’nda Eşlerin Anlaşmasına Dayanan Boşanma (MK.134/III)”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1994
- Kibar, Ahmet
Fevzi: “Türk Hukukunda Hayata Kast Sebebi İle Boşanma ve Doğurduğu Hukuki Sonuçların Değerlendirilmesi (TMK m. 162)”, **Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi**, Sayı 2, 2020, s. 633-676
- Koyuncu Aktaş,
Nihan: “Anlaşma Temeline Dayalı Boşanma Davalarında Hakimin Yoksulluk Nafakasına Müdahalesi”, **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Cilt 79, Sayı 3, 2021, s. 761-796
- Köprülü,
Bülent/Kaneti,
Selim: **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 2. Bası, 1989
- Köroğlu, Anıl: “Medeni Usul Hukuku Bakımından Ortaklığın Giderilmesi Davası”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2020, s. 41, 44-45
- Köroğlu, Emre: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejimini Sona Erdiren Sebepler ve Bu Mal Rejiminin Sona Erme Anı (TMK

- m. 225)”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2016, s. 229-251
- Kuru, Baki/Aydın, Burak: **Medeni Usul Hukuku El Kitabı**, Yetkin Yayınları, Cilt 1, 2021
- Medar, Arzu Ahsen: “Yargı Kararları Işığında Türk ve İsviçre Hukukunda Yoksulluk Nafakası”, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018
- Memişoğlu Bozan, Ayşe Gül: “Boşanma Davalarında Nafakalar”, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019
- Meriç, Nedim: “Hakimin Davayı Aydınlatma Yükümlülüğü”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Özel Sayı, Prof. Dr. Bilge Umar’a Armağan, 2009, s. 377-424
- Mirhanoğulları, Mustafa Faruk: “Boşanma Hukukunda Manevi Tazminat”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019
- Negy, Charles/Plaza, Diego/Reig Ferrer, Abilio/Fernandez Pascual, Maria Dolores: “Is Viewing Sexually Explicit Material Cheating on Your Partner? A Comparison Between the United States and Spain”, **Archives of Sexual Behavior**, Cilt 47, 2018, 737–745 (<https://doi.org/10.1007/s10508-017-1125-z>)

- Nomer, Haluk
Nami: “Anlaşmalı Boşanma Protokolünden Dönülebilir Mi?”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 18, Sayı 2, 2021, s. 583-591
- Oğuzman,
Kemal/Dural,
Mustafa: **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 2. Bası, 1998
- Oğuzoğlu, H.
Cahit: **Medeni Hukuk II Aile Hukuku**, Ankara, Yeni Desen Matbaası, 5. Basım, 1963
- Okan Koç,
Yasemin: “Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış Sebebi İle Boşanma”, İstanbul Kültür Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019
- Oktay Özdemir,
Saibe: “Türk Hukukunda Boşanma Sisteminde Revizyon İhtiyacı”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Cilt 35, Sayı 1, 2015, s. 29-46
- Oşar Şahin, Aslı: “Boşanma Sebeplerinde Kusur İlkesi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015
- Önder Süyen,
Bengisu: “Zarar Görenin Kusuru”, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2024
- Özdemir, Kemal
Oğulcan: “Medeni Usul Hukukunda Derdestlik”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023

- Özdemir, Nevzat: “Türk Hukukunda Anlaşmalı Boşanma”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s. 30-32
- Özdizlekli, Bahriye: Boşanma Davasının Eşin Mirasçılığına Etkisi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2019
- Özdoğan, İnan: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Payı Alacağı”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2010
- Özekes, Muhammet: “HMK Bakımından Dava Dilekçesinde Eksiklik Halinde Yapılması Gereken İşlemler”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 263-300
- Özer, Safiye Vasviye: “Evlilik Birliğinin Türk Medeni Kanunu’nun 162. Maddesi’ne Göre Sona Ermesi”, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2020
- Özgül, Mehmet Emin: “Ortak Hayatın Kurulamaması (Fiili Ayrılık) Sebebiyle Boşanma Davası”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 29, Sayı 3, 2021, s. 2347-2385
- Özkaya Ferendeci, Hamide Özden: “Kesin Hükmün Objektif Sınırları”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2007

- Öztan, Bilge: **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, 5. Bası, 2004
- Öztürk, Özge: “Genel Boşanma Sebepleri”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010
- Partokyan, Rahvira: “Boşanma Davalarında Maddi Tazminat”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019
- Pekmez, Cüneyt: Tedbir Nafakasına İlişkin Güncel Yargıtay Kararlarının İncelenmesi, **İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1, 2021, s. 141-160
- Polat, Oğuz: “Şiddet”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 1, 2016, s. 15-34
- Prütting, Hanns: “Neues Zum Streitgegenstand”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı: Prof. Dr. Hakan Pekcanıtez’e Armağan, 2014, s. 301-309
- Sağlam, İpek: **Turkish Family Law**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, 2019
- Sağlam, Rabia: “Zinanın Hukuk-İçi ve Hukuk-Dışı Soykütüğü”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 11, Sayı 1, 2020, s. 287-302

- Sanıvar, Cüneyt: “Medeni Yargılama Hukukunda Davanın Tamamen Islahı”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019
- Sargın, Elif: “Türk Hukukunda Anlaşılmalı boşanmanın Şartları Üzerine Bir İnceleme”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 28, Sayı 1, 2020, s. 349-387
- Sarı Fidan, Özlem: “Yargıtay Kararları Işığında Boşanma Davası Açıldıktan Sonra Eşlerin Sadakat Yükümlülüğünün Değerlendirilmesi”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 2, 2022, s. 1275-1311
- Savaş Öztürk, Halime: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Sona Ermesi ve Tasfiye”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022
- Saymen, Ferit H./Elbir, Halid K.: **Türk Medeni Hukuku Cilt III Aile Hukuku**, KAK Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1960
- Schwab, Karl Heinz: “İhtilaf Konusu Hakkındaki Doktrinin Durumu”, *Juristische Schulung*, 1965, s. 81-86, Çeviren: Yavuz Alangoya, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 33, Sayı 3-4, s. 288-303
- Schwarz, Andreas B.: **Aile Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2. Bası, 1946

- Sezişli, Vildan: “Yabancı Boşanma Kararlarının Tanınması ve Tenfizi”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 2021
- Sınar, Hasan: “Siyasal Suç Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 58, Sayı 1-2, 2000, 53-77
- Simil, Cemil: “Hakimin Davayı Aydınlatma Ödevinin Sınırları”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 1351-1376
- Soylu, Muhammed Furkan: “Medeni Usul Hukukunda Dava Dilekçesinin İçeriği ve Eksikliklerin Giderilmesi”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2017
- Şahin, Seda Emine: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Alacağı”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2022
- Şahin Şengül, Eda: **Fiili Ayrılık Nedeniyle Boşanma (TMK m. 166/IV)**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2022
- Şen, Nur Zeynep: “Türk Medeni Kanununda Tedbir Nafakası”, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023
- Şener, Esat: **Uygulamada ve Teoride Her Yönü İle Boşanma**, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, 1997

- Şıpka, Şükran: **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar**, On İki Levha Yayınları, 3. Basım, 2013
- Taş Korkmaz, Hülya: “Boşanma Davasında Sağ Kalan Eşin Bu Sıfatla Mirasçılığına Son Vermek Amacıyla Mirasçılar Tarafından Devam Edilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Özel Sayı, 2014, s. 1413-1482
- Tekben, Tuğçe: “Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma Üzerine Bir İnceleme”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 18, Sayı 2, 2021, s. 1077-1130
- Tekçe Barut, Fatma Nur: “Boşanma Sebebinde Terdit”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 20, Sayı 41, 2021, s. 972-983
- Tekçe Barut, Fatma Nur: “Medeni Usul Hukukunda Terditli Talep Yığılması”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022 (Kısaltma: Terditli Talep Yığılması)
- Tekinay, Selahattin Sulhi: **Türk Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, 7. Baskı, 1990
- Tekin, Helin Neval: “Anlaşmalı Boşanma”, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2017

- Tellioğlu, Filinta
Rozerin: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Ölümle Sona Ermesi Halinde Sağ Kalan Eşin Katılma Alacağı ve Miras Hakkı”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2019
- Tezcan, Fethi
Tuğhan: “Evliliğin Genel Hükümleri ve Sadakat Yükümlülüğünün Sona Ermesi”, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019
- Tok, Ozan: “Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Yargılaması Üzerindeki Etkisinin Hukuki Niteliği Üzerine”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 22, Sayı 2, 2016, s. 437-464
- Topak, Süleyman: “Boşanma Davalarında Yargılama Usulü”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kayseri, 2021
- Turan, Mehmet: “Tanık Listesi Sunulması”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Sayı 49, 2022, s. 289-322
- Turan Başara,
Gamze: “Anayasa Mahkemesi’nin İptal Kararı Doğrultusunda Fiili Ayrılık Nedeniyle Boşanmada Yasal Düzenleme İhtiyacı”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, sayı 59, 2024, s. 387-406
- Tutumlu, Mehmet
Akif: **Teorik ve Pratik Boşanma Yargılaması Hukuku**, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Cilt I-II, 2009

- Türkel, Muhammet Hasan: “Türk Aile Hukukunda Akıl Hastalığı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2022
- Tüzüner, Özlem: “Boşanma Açısından Eşle Cinsel Birliktelik Yaşa(ya)mama ve Yargıtay’ın İlgili İçtihatlarının Mukayeseli Aile Hukuku Penceresinden Eleştirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 29, Sayı 1, 2023
- Ulukapı, Ömer: **Medeni Usul Hukuku**, Mimoza Yayınları, 3. Baskı, 2015
- Umar, Bilge: “İmtizaçsızlık Sebebiyle Boşanmada Kusurun Rolü”, **İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi**, 1967, Cilt 1, Sayı 1, s. 122-129
- Uyar, Enes: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Katılma Alacağının Hakim Kararıyla Kaldırılması Veya Azaltılması (TMK M.236/2)”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2023
- Uzun, Mine: “Türk Medeni Kanunu ve Yargıtay Kararları Kapsamında Yoksulluk Nafakası”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013

- Ünlüsoy Tek, Sultan: “Boşanmanın Mali Sonuçları ve Yoksulluk Nafakası”, Bahçeşehir Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022
- Ünlütepe, Mustafa: **Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma (TMK m.166/I-II)**, Seçkin Yayıncılık, 2019
- Ünsal, Oğuzhan: “Haysiyetsiz Hayat Sürme Nedeniyle Boşanma”, **İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 12, 2022
- Velidedeoğlu, Hıfzı Veldet: **Türk Medeni Hukuku Cilt II Aile Hukuku**, Nurgök Matbaası, 5. Bası, İstanbul, 1965
- Whaling, Michael J.: “No Fault Concept: Is This the Final Stage in the Evolution of Divorce, **Notre Dame Law Review**, Cilt 47, Sayı 4, 1972, s. 959- 975
- Yağcıoğlu, Ali Haydar: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Eşlerin Yasal Alım Hakkı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2006
- Yağcıoğlu, Burcu: “Akıl Hastalığının Evlilikteki Etkilerine Genel Bir Bakış”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 29, Sayı 2, 2021, s. 933-998
- Yalçınkaya, Namık/Kaleli, Şakir: **Boşanma Hukuku**, 2. Baskı, Cilt 1-2, 1988

- Yardımcı Çınar, Yelda: “Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminin Ölümle Sonlanması Halinde Terekenin Tasfiyesi ve Sağ Kalan Eşin Talepleri”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2020
- Yardımcı, Taner Emre: “Hukuk Yargılamasında Somutlaştırma Yükü”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum, 2017
- Yargıç, Zeynep: “Türk Hukuku’nda Anlaşmalı Boşanma Davası ve Hukuki Sonuçları”, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020
- Yaş Kılıç, Tuğba: “Boşanma Kararı Kesinleşmeden Önce Eşlerden Birinin Ölmesi Halinde Sağ Kalan Eşin Mirasçılığı”, Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova, 2023
- Yaylagül, Merveysafa: “Yabancı Adli veya İdari Makamlarca Verilen Boşanma Kararlarının Türkiye’de Geçerliliği”, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa, 2021
- Yazıcı, Oğuzhan: “Beraat Kararlarındaki Vakıa Tespitinin TBK m. 74 Uyarınca Hukuk Hakimini Bağlayıcılığı”, **İstanbul Barosu Dergisi**, Cilt 98, 2024/1, s. 155-161
- Yeğin, Diren: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Kapsamında Eşlerin Anlaşmalı Olarak Boşanması, İstanbul Aydın

Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022 (Kısaltma: Anlaşmalı Boşanma)

YeğİN, Diren: “Türk Hukukunda Boşanma Sebeplerinin İncelenmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 161, 2022

Yıldırım, Erman: “Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat Miktarının Belirlenmesi”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020

Yıldız, Kübra: “Türk ve İsviçre Hukukunda Karşılaştırmalı Olarak Yoksulluk Nafakası”, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022

Yıldızlı, Ufuk: “Medeni Usul Hukuku’nda Ön İnceleme”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2018

Yılmaz, Çağla: "Evliliğin Sona Ermesinin Miras Sözleşmesine Etkisi". İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2023

Yılmaz, Süleyman: **Aile Hukuku**, Yetkin Basımevi, Ankara, 2023

Yücedağ, Nafiye: “Yargıtay Kararları Işığında Kusurun Boşanmanın Mali Sonuçlarına Etkisi”, **Medeni Hukuk Alanındaki Güncel Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi Sempozyumları Cilt 2: Aile Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, 2019, s. 287-309

- Yücel, Özge: **Boşanma Hukukunda Kusur İlkesinden Kusurdan Bağımsızlığa Geçiş**, Seçkin Yayıncılık, 2023
- Zevkliler, Aydın / **Medeni Hukuk**, Seçkin Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 1999
- Acabey, M. Beşir / 1999
- Gökyayla, K. Emre:
- Zeytin Çağrı, “Boşanmada Maddi Tazminat”, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2020
- Gözde:
- Zeytin, Zafer: **Edinilmiş Mallara Katılma Rejimi ve Tasfiyesi**, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, 2020
- Zeytin, Zafer/Ergün, **Türk Medeni Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 6. Baskı, 2022
- Ömer:

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

casetext.com/case/wasserman-v-schwartz-1

cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D28/Y1/T2/WebOnergeMetni/813b4ce5-50e4-433e-aa33-75da5898070f.pdf

cised.org.tr/icerik/357/evlilikoncesi-cinsellik-anketi-sonuclari

doi.org/10.1007/s10508-017-1125-z

karararama.yargitay.gov.tr (Kısaltma: KYGT)

kazanci.com.tr (Kısaltma: Kazancı)

lexpera.com.tr (Kısaltma: Lexpera)

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/>

sozluk.gov.tr

turkhukuk sitesi.com/serh.php?did=1343

youtube.com/watch?v=q3yLT40u

EKLER (TABLOLAR)

KUSUR BELİRLEMESİNİ FORMÜLLEŞTİRME ÇABASI başlığı altında yaptığımız açıklamalar ışığında, tablolarda yer alan kusurlu davranışlardan hafif derecede kusurlu davranışlara 1, orta kusurlu davranışlara 2, ağır kusurlu davranışlara 4 olmak üzere puan verildikten sonra tablolar bu sınıflama göz önünde tutularak ayrılmıştır.

Tablolara eklenen kararlar seçilirken detaylarını açıkladığımız şekilde var olduğunu düşündüğümüz formülle uyuşmayan kararları özellikle istisnasız olarak ekledik. Formülle uyuşan kararların sayısı ise çok daha fazla olduğundan uzatmamak adına hepsini eklememiz mümkün olmamış ve gerek görülmemiştir. Örneğin tablo XXXII’de bir hafif kusurlu davranışın karşısında üç hafif kusurlu davranışın olduğu kararlar yer almasına rağmen çok az örnek verilmiştir. Bunun sebebi böylesi bir durumda zaten çok nadir eşit kusur tespiti yapıldığından, eşit kusur tespiti yapılmayan kararların hepsini bir tabloya yerleştirmenin güçlüğüdür. Dolayısıyla tablolar incelenirken araştırmamızın böylesi bir handikapla gelmeye mecbur olduğu da göz önüne alınmalıdır.

A. Ağır Derecede Kusurlu Davranışlar

1. Tablo I: 4-4 Farksız Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2009/12478 K. ¹	Şiddet, güven sarsıcı davranış	Sadakatsizlik (Başkasıyla beraber yaşamak)	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 ağır

¹ Y. 2. HD. 2008/7801 E., 2009/12478 K., 25.06.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/13235 K. ²	Birden çok fiziksel şiddet	Sadakatsizlik (Başkasıyla beraber yaşamak)	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 ağır
2012/13868 K. ³	Eşe ve çocuğa sürekli fiziksel şiddet	Sadakatsizlik (Başkasıyla beraber yaşamak)	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 ağır
2012/22444 K. ⁴	Zina (TMK m. 161'e dayanılmış.)	Sadakatsizlik (Boşanma davası açıldıktan sonra gerçekleşmiş. Fakat o zamanlarda yine de ileri sürülebiliyordu.)	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 ağır
2012/26637 K. ⁵	Sürekli fiziksel şiddet	Ağır hakaretler, eşin boynunu çizmek	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 2 orta
2012/27177 K. ⁶	Sürekli fiziksel şiddet	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca:1 ağır;

² Y. 2. HD. 2011/16923 E., 2012/13235 K., 16.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³ Y. 2. HD. 2011/18379 E., 2012/13868 K., 22.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴ Y. 2. HD. 2011/12930 E., 2012/22444 K., 25.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵ Y. 2. HD. 2011/17677 E., 2012/26637 K., 09.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶ Y. 2. HD. 2012/20356 E., 2012/27177 K., 14.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 ağır
2013/1300 K. ⁷	Müteaddit defalar fiziksel şiddet	Ağır hakaret, güven sarsıcı davranış (Başkasıyla ilişkisi olduğu yönünde dedikoduya sebep olmak)	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 2 orta
2013/10719 K. ⁸	Müteaddit kereler fiziksel şiddet	Ağza alınmayacak küfür ve hakaretler, güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 2 orta
2013/12962 K. ⁹	Birden çok fiziksel şiddet	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 ağır
2013/14531 K. ¹⁰	Bağımsız konut sağlamamak, hakaret, güven sarsıcı davranışlar	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 2 hafif, 1 orta; Kadın: 1 ağır

⁷ Y. 2. HD. 2012/14350 E., 2013/1300 K., 22.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸ Y. 2. HD. 2012/23618 E., 2013/10719 K., 16.04.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁹ Y. 2. HD. 2013/8409 E., 2013/12962 K., 08.05.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰ Y. 2. HD. 2012/14355 E., 2013/14531 K., 28.05.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/21830 K. ¹¹	Sürekli fiziksel şiddet	Eşi ve ailesine sürekli asılsız ithamlarda bulunmak, ağır hakaret	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 2 orta
2013/24163 K. ¹²	Sürekli şiddet	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 ağır
2014/14229 K. ¹³	Sürekli fiziksel şiddet	Ağır hakaretler, eşin hastalığı ile ilgilenmemek, eşin ailesiyle görüşmesini istememek	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2015/2717 K. ¹⁴	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 ağır
2015/6054 K. ¹⁵	Bıçakla yaralamaya teşebbüs, tehdit ve hakaret	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif;

¹¹ Y. 2. HD. 2013/18210 E., 2013/21830 K., 25.09.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹² Y. 2. HD. 2013/10269 E., 2013/24163 K., 24.10.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³ Y. 2. HD. 2014/4312 E., 2014/14229 K., 23.06.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴ Y. 2. HD. 2014/18021 E., 2015/2717 K., 25.02.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵ Y. 2. HD. 2014/21456 E., 2015/6054 K., 30.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 ağır
2015/16291 K. ¹⁶	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek, sorumluz davranmak	Sadakatsizlik (Başkasıyla beraber yaşamak)	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 ağır
2015/26395 K. ¹⁷	Sürekli şiddet	Zina	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 ağır
2016/10211 K. ¹⁸	Sürekli fiziksel şiddet	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 ağır
2017/7776 K. ¹⁹	Sürekli fiziksel şiddet	Eşi yaralamak, hakaret, sık sık ailesinin yanına gitmek	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta, 2 hafif

¹⁶ Y. 2. HD. 2015/1663 E., 2015/16291 K., 17.09.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷ Y. 2. HD. 2015/26395 E., 2017/4021 K., 05.04.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸ Y. 2. HD. 2015/17307 E., 2016/10211 K., 24.05.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁹ Y. 2. HD. 2016/2455 E., 2017/7776 K., 19.06.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/6421 K. ²⁰	Fiziksel şiddet, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 ağır
2021/8923 K. ²¹	Fiziksel şiddet, hürriyetten yoksun kılma	Zina (Başkasını eve alarak)	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 ağır
2022/8245 K. ²²	Sürekli fiziksel şiddet	Sadakatsizlik (Başkasını eve alarak)	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 ağır
2023/3679 K. ²³	Sürekli fiziksel şiddet (bir defasında burun kırılması)	Zina	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 ağır

²⁰ Y. 2. HD. 2016/18705 E., 2018/6421 K., 21.05.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹ Y. 2. HD. 2021/7833 E., 2021/8923 K., 29.11.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²² Y. 2. HD. 2022/5592 E., 2022/8245 K., 17.10.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³ Y. 2. HD. 2023/5084 E., 2023/3679 K., 05.07.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

2. Hafif Derecede Kusur Farkları

a) Tablo II: 4-5 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2009/1730 K. ²⁴	Sürekli fiziksel şiddet	Ağır hakaret, güven sarsıcı davranış, eşi iktidarsızlıkla suçlamak	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2011/1871 K. ²⁵	Sürekli şiddet, hakaret	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2011/14388 K. ²⁶	Sürekli fiziksel şiddet, yakınlarını sıkça eve getirmek	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2012/3976 K. ²⁷	Basit fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme, eşin ve çocuğun hastalığıyla	Sadakatsizlik (Başkalarını eve alarak)	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 ağır (Karşı oylardan birisi)

²⁴ Y. 2. HD. 2009/54 E., 2009/1730 K., 09.02.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁵ Y. 2. HD. 2009/21790 E., 2011/1871 K., 08.02.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶ Y. 2. HD. 2010/12700 E., 2011/14388 K., 29.09.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁷ Y. 2. HD. 2011/7144 E., 2012/3976 K., 27.02.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	ilgilenmeme, e�e ve baldıza hakaret			kadının, diğeri kocanın ağır kusurlu olduğu görüşünde.)
2012/14227 K. ²⁸	Basit fiziksel şiddet, eşin hürriyetini tahdit etmek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Sadakatsizlik (Başka bir erkekle devamlı olarak cinsel ilişkide bulunmak)	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2012/17520 K. ²⁹	Sürekli fiziksel şiddet (son olayda hayati tehlikeye yol açacak şekilde), bağımsız konut sağlamamak	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2012/30369 K. ³⁰	Sürekli fiziksel �iddet	Güven sarsıcı davranış, hakaret, ortak çocuğun da güvenliğini tehdit edecek şekilde intihar te�ebb�s�	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 2 orta, 1 hafif (�ocuğun da güvenliği tehlikeye girdiğinden

²⁸ Y. 2. HD. 2011/18286 E., 2012/14227 K., 28.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹ Y. 2. HD. 2012/12694 E., 2012/17520 K., 25.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰ Y. 2. HD. 2011/22453 E., 2012/30369 K., 14.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				intihar teşebbüsünü hafif değil, orta derecede kusurlu davranış saydık.)
2013/295 K. ³¹	Fiziksel şiddet, sıkça alkol içip çevreye rahatsızlık vermek, güven sarsıcı davranışlar	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2013/18733 K. ³²	Fiziksel şiddet, ölümle tehdit ve hakaret	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2015/3304 K. ³³	Sürekli şiddet (eşinin vücudunda yanıklar ve yaralar oluşturmak), bağımsız konut temin etmemek	Sadakatsizlik (ortak çocuk sanılanın bir başkasından olduğunun anlaşılması)	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2015/8972 K. ³⁴	Eşini ve çocuğu babaevine bırakmak, hakaret ve tehdit,	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşayıp ondan çocuk yapmak)	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 ağır

³¹ Y. 2. HD. 2012/13059 E., 2013/295 K., 14.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³² Y. 2. HD. 2013/6864 E., 2013/18733 K., 02.07.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³ Y. 2. HD. 2014/11602 E., 2015/3304 K., 03.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴ Y. 2. HD. 2014/23026 E., 2015/8972 K., 30.04.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	başkasıyla nişanlanmak			
2018/2322 K. ³⁵	Güven sarsıcı davranış, ekonomik şiddet, hakaret, evden kovma	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 ağır
HGK. 2020/987 K. ³⁶	Eşi hayati tehlikeye sokacak şekilde sırtından bıçaklamak (Ceza dosyasında azami haksız tahrik indirimi yapılmış.), birlik görevlerini ihlal, sürekli hakaret	Sadakatsizlik (Başkalarını eve alarak)	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır (Karşı oyda kadının daha ağır kusurlu olduğu görüşü mevcut)
2020/5405 K. ³⁷	Bağımsız konut temin etmemek, eşin ailesiyle görüşmek istememek, eşini yeterli para	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 ağır

³⁵ Y. 2. HD. 2016/11932 E., 2018/2322 K., 21.02.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁶ Y. HGK. 2017/2709 E., 2020/987 K., 02.12.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023); Özel daire kararı: Y. 2. HD. 2015/5951 E., 2015/19936 K., 27.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁷ Y. 2. HD. 2020/3210 E., 2020/5405 K., 04.11.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	vermemek, fiziksel şiddet			

b) Tablo III: 4-5 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLE MESİ	NOT
2007/2739 K. ³⁸	Sürekli şiddet	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşamak), hakaretler	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 ağır, 1 hafif
2015/16560 K. ³⁹	Sürekli şiddet	Ağır hakaretler, eşini ısırarak fiziksel şiddet, eşini hamile olduğu konusunda yanıltmak	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2019/478 K. ⁴⁰	Küfür etmek, birden fazla fiziksel şiddet (morluk ve şişlik oluşacak şekilde)	Birden fazla fiziksel şiddet	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır

³⁸ Y. 2. HD. 2006/14973 E., 2007/2739 K., 26.02.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁹ Y. 2. HD. 2014/28357 E., 2015/16560 K., 29.09.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰ (KYGT ET: 24.12.2023)

c) Tablo IV: 3-4 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEM ESİ	NOT
2008/342 K. ⁴¹	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşamak)	Güven sarsıcı davranış, müşterek çocuğa bakmamak	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2009/8436 K. ⁴²	Müteaddit kereler fiziksel şiddet	Eşini elinden bıçakla yaralamak, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/10505 K. ⁴³	Sadakatsizlik	Eşini ve ailesini tersleyip aşağılamak, komşularıyla tartışıp eşini çevresine karşı zor durumda bırakmak, “Kocam ölsün mirası bana kalsın.” demek	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 3 hafif
2012/14313 K. ⁴⁴	Sadakatsizlik	Müşterek çocukların eşe fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 ağır;

⁴¹ Y. 2. HD. 2007/3733 E., 2008/342 K., 21.01.2008 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴² Y. 2. HD. 2008/4427 E., 2009/8436 K., 30.04.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴³ Y. 2. HD. 2011/14495 E., 2012/10505 K., 24.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁴ Y. 2. HD. 2011/17360 E., 2012/14313 K., 29.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		uygulamalarında destek olmak, ortak konuta almamak		Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/16114 K. ⁴⁵	Fiziksel şiddet (Karşı oyda basit nitelikte olduğu belirtilmiştir.), birlik görevlerini yerine getirmemek	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca:1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2012/21600 K. ⁴⁶	Birden çok fiziksel şiddet	Hakaret (“ayyaş, köpek” demek), güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/25139 K. ⁴⁷	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşamak)	Fiziksel şiddet (çocuklarıyla beraber darp etmek), eşe ilgisizlik	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2015/7385 K. ⁴⁸	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmemek	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır

⁴⁵ Y. 2. HD. 2011/20135 E., 2012/16114 K., 13.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁶ Y. 2. HD. 2012/2323 E., 2012/21600 K., 18.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁷ Y. 2. HD. 2012/5142 E., 2012/25139 K., 19.10.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁸ Y. 2. HD. 2014/22659 E., 2015/7385 K., 13.04.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2015/17901 K. ⁴⁹	Sadakatsizlik	Uyuşturucu madde kullanmak, güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta, 1 hafif

d) Tablo V: 3-4 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2014/18982 K. ⁵⁰	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek	Sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2018/8491 K. ⁵¹	Bağımsız konut temin etmemek, ailenin müdahalesine sessiz kalmak, babasının şiddetine sessiz kalma	Eşi tatildeyken birden fazla erkekle sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 ağır

⁴⁹ Y. 2. HD. 2015/17414 E., 2015/17901 K., 08.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰ Y. 2. HD. 2021/1110 E., 2021/2529 K., 23.03.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023, Karar düzeltmeye konu Y. 2. HD. 2014/7986 E., 2014/18982 K., 01.10.2014 T. sayılı karar metninde kusurlu davranışlara değinilmediğinden bu karar eklenmiştir.)

⁵¹ Y. 2. HD. 2016/19387 E., 2018/8491 K., 03.07.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/13446 K. ⁵²	Tehdit, fiziksel şiddet	Sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2019/7270 K. ⁵³	Fiziksel şiddet, çocuğa baba kız ilişkisine uymayacak davranışta bulunmak	Sadakatsizlik (Birden fazla erkek ile ilişkiye girmek)	Kadın ağır kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır
2021/1084 K. ⁵⁴	Sadakatsizlik	Hakaret, müşterek haneyi terk etmek, ortak birikimi yanına almak	Koca ağır kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 3 hafif
2021/6360 K. ⁵⁵	Birden fazla fiziksel şiddet	Birlik görevlerini yerine getirmemek, hakaret, evlilikten pişman olduğunu söylemek	Koca ağır kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 3 hafif
2023/542 K. ⁵⁶	Sadakatsizlik	Küfretmek, çocuğa fiziksel şiddet	Koca ağır kusur	Koca: 1 ağır;

⁵² Y. 2. HD. 2017/3495 E., 2018/13446 K., 26.11.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³ Y. 2. HD. 2019/3825 E., 2019/7270 K., 17.06.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁴ Y. 2. HD. 2020/6907 E., 2021/1084 K., 09.02.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁵ Y. 2. HD. 2021/3245 E., 2021/6360 K., 22.09.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁶ Y. 2. HD. 2022/10245 E., 2023/542 K., 09.02.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 orta, 1 hafif

3. Orta Derecede Kusur Farkları

a) Tablo VI: 2-4 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLE MESİ	NOT
2009/11349 K. ⁵⁷	Birden fazla şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta
2009/11593 K. ⁵⁸	Sürekli şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2010/20988 K. ⁵⁹	Aileyle beraber sürekli dövme	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2011/2518 K. ⁶⁰	Tekrarlanan fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2012/13436 K. ⁶¹	Şiddet	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca:1 orta;

⁵⁷ Y. 2. HD. 2008/8559 E., 2009/11349 K., 11.06.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁸ Y. 2. HD. 2008/9758 E., 2009/11593 K., 15.06.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁹ Y. 2. HD. 2009/18992 E., 2010/20988 K., 14.12.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁰ Y. 2. HD. 2011/94 E., 2011/2518 K., 16.02.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶¹ Y. 2. HD. 2011/17163 E., 2012/13436 K., 17.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 ağır
2012/16053 ⁶²	Fiziksel şiddet uygulamayı alışkanlık haline getirmek	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta
2013/7633 K. ⁶³	Sürekli fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta
2015/5721 K. ⁶⁴	Fiziksel şiddet	Sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 ağır

b) Tablo VII: 2-4 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2007/7929 K. ⁶⁵	Dövmek (Eşin sadakatsizliği sebebiyle olduğu anlaşılmakta.)	Sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 ağır (Şiddetin ağırlığı bilinmemektedir, fakat ağır dahi olsa haksız tahrik sebebiyle

⁶² Y. 2. HD. 2011/19927 E., 2012/16053 K., 13.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶³ Y. 2. HD. 2012/21640 E., 2013/7633 K., 20.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁴ Y. 2. HD. 2015/4384 E., 2015/5721 K.; 26.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁵ Y. 2. HD. 2006/19305 E., 2007/7929 K., 14.05.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				kusurun hafiflediğini varsayıyoruz.)
2009/8364 K. ⁶⁶	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşamak)	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2009/13254 K. ⁶⁷	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşamak)	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2010/5725 K. ⁶⁸	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşamak)	Güven sarsıcı davranış (İnternet sitesinde arkadaş aradığını belirtmek)	Koca ağır kusurlu	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2012/18477 K. ⁶⁹	Zaman zaman fiziksel şiddet ve son olayda bıçakla yaralama	Başkasıyla ilişkisi olduğu yönünde yaygın söylentiye sebep olarak güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2012/27653 K. ⁷⁰	Sadakatsizliğin haksız	Sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca:1 orta;

⁶⁶ Y. 2. HD. 2008/6048 E., 2009/8364 K., 30.04.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁷ Y. 2. HD. 2008/11482 E., 2009/13254 K., 06.07.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸ Y. 2. HD. 2009/3331 E., 2010/5725 K., 24.03.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁹ Y. 2. HD. 2012/14842 E., 2012/18477 K., 03.07.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁰ Y. 2. HD. 2012/8222 E., 2012/27653 K., 20.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	tahrikiyle bıçakla yaralama			Kadın: 1 ağır
2012/29821 K. ⁷¹	Güven sarsıcı davranış	Başkasından çocuk sahibi olarak sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca:1 orta; Kadın: 1 ağır
2013/6595 K. ⁷²	Zaman zaman fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2013/16213 K. ⁷³	Sadakat yükümlülüğünü ihlal	Fiziksel şiddet	Koca ağır kusurlu	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2013/23516 K. ⁷⁴	Basit fiziksel şiddet	Sadakat yükümlülüğünü ihlal	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 ağır
2013/26484 K. ⁷⁵	Sürekli şiddet	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2015/13273 K. ⁷⁶	Acımasızca dövmek (kemik kırığı oluşacak şekilde)	Güven sarsıcı davranış (başka bir erkeğe “aşkım, öptüm, seni benden başka sevecek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta

⁷¹ Y. 2. HD. 2012/22685 E., 2012/29821 K., 10.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷² Y. 2. HD. 2012/4183 E., 2013/6595 K., 12.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷³ Y. 2. HD. 2013/3963 E., 2013/16213 K., 11.06.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁴ Y. 2. HD. 2012/26005 E., 2013/23516 K., 11.10.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁵ Y. 2. HD. 2013/12118 E., 2013/26484 K., 14.11.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁶ Y. 2. HD. 2014/28064 E., 2015/13273 K., 22.06.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		yok” şeklinde mesajlar yazıp buluşmak için randevulaşmak)		(Karşı oyda eşit kusur görüşü de bulunmaktadır.)
2016/8258 K. ⁷⁷	Fiziksel şiddet	Sadakat yükümlülüğünü ihlal	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 ağır
20174/5840 K. ⁷⁸	Fiziksel şiddet	Sadakat yükümlülüğünü ihlal	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 ağır
2017/8118 K. ⁷⁹	Sadakatsizlik	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta
2017/11759 K. ⁸⁰	Sürekli fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca:1 ağır; Kadın: 1 orta
2018/4076 K. ⁸¹	Sadakatsizlik	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta
2018/4641 K. ⁸²	Eşinin bir kez kafasına vurarak fiziksel şiddet	Sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 ağır

⁷⁷ Y. 2. HD. 2015/16088 E., 2016/8258 K., 21.04.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁸ Y. 2. HD. 2016/13700 E., 2017/5840 K., 11.05.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁹ Y. 2. HD. 2016/2903 E., 2017/8118 K., 03.07.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸⁰ Y. 2. HD. 2016/4493 E., 2017/11759 K., 26.10.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸¹ Y. 2. HD. 2016/14432 E., 2018/4076 K., 28.03.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸² Y. 2. HD. 2016/14558 E., 2018/4641 K., 05.04.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/2251 K. ⁸³	Haksız tahrik altında fiziksel şiddet ve hakaret	Sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 ağır
2019/5002 K. ⁸⁴	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşamak)	Tartışma sırasında ütü fırlatarak fiziksel şiddet	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta
2019/7174 K. ⁸⁵	Fiziksel şiddet	Sadakat yükümlülüğünü ihlal	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 ağır
2019/7669 K. ⁸⁶	Sadakatsizlik (Başkasıyla yaşamak ve onu eşi olarak tanıtmak)	Eşin önceki evliliğinden olan çocuklara iyi davranmama, intihar girişiminde bulunma	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 2 hafif
2019/10394 K. ⁸⁷	Haksız tahrik altında yumruk atma, birlik görevlerini yerine getirmeme	Ağır fiziksel şiddet (bardakla ve sürahiyle vurmak, yerdeyken	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 ağır

⁸³ Y. 2. HD. 2017/5019 E., 2019/2251 K.; 06.03.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸⁴ Y. 2. HD. 2018/5095 E., 2019/5002 K., 29.04.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸⁵ Y. 2. HD. 2019/1533 E., 2019/7174 K., 17.06.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸⁶ Y. 2. HD. 2018/3195 E., 2019/7669 K., 25.06.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸⁷ Y. 2. HD. 2019/3833 E., 2019/10394 K., 21.10.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		vurmaya devam etmek)		
2021/5170 K. ⁸⁸	Sürekli eleştirmek, eşini ve baldızını aşağılamak	Sadakatsizlik	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 ağır
2023/195 K. ⁸⁹	Zina (kadının kız kardeşiyle birlikte yaşamak)	Güven sarsıcı davranış (başka erkeklerle sıkça telefon görüşmesi yapmak)	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 orta

c) Tablo VIII: 4-6 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2013/1492 K. ⁹⁰	Sürekli şiddet, öldürmekle tehdit	Sadakat yükümlülüğünü ihlal	Eşit kusur	Koca:1 ağır, 1 orta; Kadın: 1 ağır

⁸⁸ Y. 2. HD. 2021/2185 E., 2021/5170 K., 22.06.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁸⁹ Y. 2. HD. 2022/8981 E., 2023/195 K., 16.01.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

⁹⁰ Y. 2. HD. 2012/15312 E., 2013/1492 K., 23.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

HGK. 2021/809 K. ⁹¹	Eşe ilgisizlik, bağımsız konut temin etmemek, birlik görevlerini yerine getirmemek, kadının psikolojik rahatsızlığıyla ilgilenmemek, aşağılamak, ailesini ortak konuta istememek	Sadakatsizlik (Mektupla kendisini sevdiğine inandığı birisinin yanına gideceğini belirtip evi terk etmek)	Eşit kusur	Koca: 6 hafif; Kadın: 1 ağır

d) Tablo IX: 4-6 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2019/9332 K. ⁹²	Sadakatsizlik (Başkasıyla çocuk yapmak), manevi yönden bağımsız konut temin etmemek, eşinin gitmesini istemek	Sadakatsizlik	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 2 hafif; Kadın: 1 ağır

⁹¹ Y. HGK. 2017/2714 E., 2021/809 K., 22.06.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁹² Y. 2. HD. 2019/546 E., 2019/9332 K., 30.09.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

B. Orta Derecede Kusurlu Davranışlar

1. Tablo X: Farksız Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEME Sİ	NOT
2006/9531 K. ⁹³	Cinsel ilişkiden kaçınmak	Ağır hakaretler	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2006/11250 K. ⁹⁴	Güven sarsıcı davranış	Fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2006/12308 K. ⁹⁵	Bağımsız konut temin etmemek, ailenin eşi dövmesine sessiz kalmak	Ağır hakaretler	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2006/12827 K. ⁹⁶	Dövmek	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2007/4431 K. ⁹⁷	Dövmek	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

⁹³ Y. 2. HD. 2006/3323 E., 2006/9531 K., 14.06.2006 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁹⁴ Y. 2. HD. 2006/5135 E., 2006/11250 K., 18.07.2006 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁹⁵ Y. 2. HD. 2006/10620 E., 2006/12308 K., 25.09.2006 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁹⁶ Y. 2. HD. 2006/11883 E., 2006/12827 K., 02.10.2006 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁹⁷ Y. 2. HD. 2006/16200 E., 2007/4431 K., 19.03.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2007/5148 K. ⁹⁸	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2007/5598 K. ⁹⁹	Güven sarsıcı davranışlar	Ağır hakaretler	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2007/5731 K. ¹⁰⁰	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2008/8992 K. ¹⁰¹	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2009/11724 K. ¹⁰²	Güven sarsıcı davranış	Ağır hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2009/12365 K. ¹⁰³	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2009/13287 K. ¹⁰⁴	Güven sarsıcı davranış	Hakaretler, evin kapısını açmama	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2009/16406 K. ¹⁰⁵	Şiddet, güven sarsıcı davranış	Sürekli ağır hakaret, evde yangın	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif

⁹⁸ Y. 2. HD. 2006/16654 E., 2007/5148 K., 29.03.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁹⁹ Y. 2. HD. 2006/17412 E., 2007/5598 K., 04.04.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰⁰ Y. 2. HD. 2006/17137 E., 2007/5731 K., 05.04.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰¹ Y. 2. HD. 2007/10332 E., 2008/8992 K., 19.06.2008 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰² Y. 2. HD. 2009/8142 E., 2009/11724 K., 16.06.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰³ Y. 2. HD. 2009/8796 E., 2009/12365 K., 24.06.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰⁴ Y. 2. HD. 2008/11049 E., 2009/13287 K., 06.07.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰⁵ Y. 2. HD. 2009/12402 E., 2009/16406 K., 01.10.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		çıkarmak, tehdit		
2009/21989 106	Güven sarsıcı davranış (Başkasıyla sıkça telefon görüşmesi yapmak)	Hakaret, birlikte yaşamaktan kaçınmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2010/155 K. ¹⁰⁷	Şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2010/6143 K. ¹⁰⁸	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış (Fiili ayrılık döneminde başkasıyla el ele görülmek)	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2010/9352 K. ¹⁰⁹	Güven sarsıcı davranışlar	Aileyle birlikte eşi ve ailesini tehdit etmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif (Ailenin tehditlerine sessiz kalmak da söz konusudur.)

¹⁰⁶ Y. 2. HD. 2008/18790 E., 2009/21989 K., 21.12.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰⁷ Y. 2. HD. 2008/18788 E., 2010/155 K., 11.01.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰⁸ Y. 2. HD. 2009/3803 E., 2010/6143 K., 30.03.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁰⁹ Y. 2. HD. 2009/8259 E., 2010/9352 K., 10.05.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2010/14969 K. ¹¹⁰	Fiziki şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2010/15140 K. ¹¹¹	Güven sarsıcı davranış	Bıçakla yaralamak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2010/19957 K. ¹¹²	Şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2010/21142 K. ¹¹³	Şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2010/21583 K. ¹¹⁴	Şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta (Tarafların cinsiyeti belirsizdir.)
2011/9201 K. ¹¹⁵	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2011/11981 K. ¹¹⁶	Basit fiziksel şiddet	Mali konularda güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

¹¹⁰ Y. 2. HD. 2009/13334 E., 2010/14969 K., 20.09.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹¹¹ Y. 2. HD. 2010/11805 E., 2010/15140 K., 22.09.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹¹² Y. 2. HD. 2009/17603 E., 2010/19957 K., 30.11.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹¹³ Y. 2. HD. 2010/20734 E., 2010/21142 K., 15.12.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹¹⁴ Y. 2. HD. 2009/20801 E., 2010/21583 K., 21.12.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹¹⁵ Y. 2. HD. 2010/7938 E., 2011/9201 K., 26.05.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹¹⁶ Y. 2. HD. 2010/11612 E., 2011/11981 K., 11.07.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2011/14097 K. ¹¹⁷	Birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2011/17524 K. ¹¹⁸	Güven sarsıcı davranış (İş arkadaşına cinsel taciz)	Basit fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2011/19663 K. ¹¹⁹	Sürekli aşağılama ve hakaret	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2011/22581 K. ¹²⁰	Etnik kimlik üzerinden aşağılamak	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2011/23695 K. ¹²¹	Tehdit, evden kovma	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2011/23794 K. ¹²²	Birlik görevlerini yerine getirmemek, aile	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

¹¹⁷ Y. 2. HD. 2010/12375 E., 2011/14097 K., 05.10.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹¹⁸ Y. 2. HD. 2010/16468 E., 2011/17524 K., 31.10.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹¹⁹ Y. 2. HD. 2010/18103 E., 2011/19663 K., 24.11.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹²⁰ Y. 2. HD. 2011/1205 E., 2011/22581 K., 19.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹²¹ Y. 2. HD. 2010/15958 E., 2011/23695 K., 27.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹²² Y. 2. HD. 2011/1293 E., 2011/23794 K., 28.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	müdahalesine sessiz kalmak			
2011/24095 K. ¹²³	Hakaret, evden kovma	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2012/1569 K. ¹²⁴	Birlik görevlerini yerine getirmemek, sık sık alkol kullanmak	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2012/2027 K. ¹²⁵	Fiziksel şiddet	Birden fazla erkek telefonda görüşmek suretiyle güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2012/4000 K. ¹²⁶	Birlik görevlerini yerine getirmemek ve hakaret	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2012/5471 K. ¹²⁷	Manevi yönden bağımsız konut	Ağır hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 hafif;

¹²³ Y. 2. HD. 2010/22732 E., 2011/24095 K., 29.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹²⁴ Y. 2. HD. 2012/550 E., 2012/1569 K., 30.01.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹²⁵ Y. 2. HD. 2011/2358 E., 2012/2027 K., 06.02.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹²⁶ Y. 2. HD. 2011/6787 E., 2012/4000 K., 27.02.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹²⁷ Y. 2. HD. 2011/8190 E., 2012/5471 K., 12.03.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	sağlamamak, ailenin müdahalesine sessiz kalmak			Kadın: 1 orta
2012/6608 K. ¹²⁸	Hakaret, aşağılama	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2012/8485 K. ¹²⁹	Cinsel ilişkiden kaçınmak	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2012/10383 K. ¹³⁰	Fiziksel şiddet (basit tıbbi müdahale ile giderilebilir)	Güven sarsıcı davranış (başka erkeklerle telefon görüşmeleri ve mesajlaşmalar)	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2012/10448 K. ¹³¹	Güven sarsıcı davranışlar, fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar, eşin babasına fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 2 orta
2012/15090 K. ¹³²	Mali konularda güven sarsmak (Taşınmazını oğluna devretmek)	Hakaret, eşin gücü yetmeyeceği ölçüde maddi taleplerde bulunmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif

¹²⁸ Y. 2. HD. 2011/8950 E., 2012/6608 K., 21.03.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹²⁹ Y. 2. HD. 2011/11290 E., 2012/8485 K., 05.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³⁰ Y. 2. HD. 2011/13131 E., 2012/10383 K., 24.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³¹ Y. 2. HD. 2011/14323 E., 2012/10448 K., 24.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³² Y. 2. HD. 2011/20992 E., 2012/15090 K., 05.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/17816 K. ¹³³	Basit fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2012/18751 K. ¹³⁴	Eşini bakire olmamakla suçlamak	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2012/19481 K. ¹³⁵	Bağımsız ev sağlamama, çocuğun kendisinden olmadığını söyleme	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2012/21949 K. ¹³⁶	Bağımsız konut temin etmemek, ailenin müdahalelerine sessiz kalmak	Ağır hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2012/25715 K. ¹³⁷	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2012/26228 K. ¹³⁸	Ağır hakaretler	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

¹³³ Y. 2. HD. 2011/22798 E., 2012/17816 K., 27.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³⁴ Y. 2. HD. 2012/421 E., 2012/18751 K., 05.07.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³⁵ Y. 2. HD. 2011/22041 E., 2012/19481 K., 11.07.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³⁶ Y. 2. HD. 2012/2208 E., 2012/21949 K., 20.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³⁷ Y. 2. HD. 2012/5952 E., 2012/25715 K., 22.10.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹³⁸ Y. 2. HD. 2011/22656 E., 2012/26228 K., 06.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/27289 K. ¹³⁹	Güven sarsıcı davranışlar	Hakaret, aşağılama	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2012/31524 K. ¹⁴⁰	Birlik görevlerini yerine getirmeme	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2012/31731 K. ¹⁴¹	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2012/31751 K. ¹⁴²	Birlik görevlerini yerine getirmeme, uzun süre arayıp sormama	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2013/1301 K. ¹⁴³	Fiziksel şiddet	Ağır sözlerle hakaret ve küfür	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2013/1405 K. ¹⁴⁴	Bağımsız konut sağlamamak, ailenin müdahalelerine sessiz kalmak	Eşinin olurunun almadan kürtaj yapmak	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

¹³⁹ Y. 2. HD. 2012/7708 E., 2012/27289 K., 15.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴⁰ Y. 2. HD. 2012/14623 E., 2012/31524 K., 24.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴¹ Y. 2. HD. 2012/12483 E., 2012/31731 K., 26.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴² Y. 2. Hukuk Dairesi 2012/11888 E., 2012/31751 K., 26.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴³ Y. 2. HD. 2012/14353 E., 2013/1301 K., 22.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴⁴ Y. 2. HD. 2012/15294 E., 2013/1405 K., 22.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/4108 K. ¹⁴⁵	Eşi evden kovmak için yakınlarını aramak, sürekli kıskançlık	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2013/4125 K. ¹⁴⁶	Fiziksel şiddet	Birlik görevlerini yerine getirmemek (Sık sık yurtdışına çıkma), basit hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2013/8566 K. ¹⁴⁷	Şiddet, öldürmekle tehdit	Şiddet, güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 2 orta
2013/9442 K. ¹⁴⁸	Hakaret, ortak eşyalara zarar verme	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2013/13539 K. ¹⁴⁹	Eşe ve ailesine asılsız hırsızlık suçlamasında bulunmak	Mali konularda güven sarsmak (Altınları eşine haber vermeden	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

¹⁴⁵ Y. 2. HD. 2012/18331 E., 2013/4108 K., 19.02.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴⁶ Y. 2. HD. 2012/18422 E., 2013/4125 K., 19.02.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴⁷ Y. 2. HD. 2012/22810 E., 2013/8566 K., 28.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴⁸ Y. 2. HD. 2012/23528 E., 2013/9442 K., 04.04.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁴⁹ Y. 2. HD. 2013/993 E., 2013/13539 K., 13.05.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		abisine vermek)		
2013/13680 K. ¹⁵⁰	Kıskanç tavırlarla eşin özgürlüğünü kısıtlamak	Tokat atmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta (Kıskançlık burada orta derecede değerlendirilmi ş zira özgürlük kısıtlama da var.)
2013/15904 K. ¹⁵¹	Tokat atmak	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2013/17272 K. ¹⁵²	Fiziksel şiddet	Çocuğa fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2013/19317 K. ¹⁵³	Fiziksel şiddet	Ağır hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2013/24451 K. ¹⁵⁴	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış (Gizli telefonuyla	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

¹⁵⁰ Y. 2. HD. 2013/1095 E., 2013/13680 K., 14.05.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵¹ Y. 2. HD. 2013/3917 E., 2013/15904 K., 10.06.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵² Y. 2. HD. 2013/4593 E., 2013/17272 K., 20.06.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵³ Y. 2. HD. 2013/12996 E., 2013/19317 K., 08.07.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵⁴ Y. 2. HD. 2013/10560 E., 2013/24451 K., 31.10.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		başkalarıyla görüşmek)		
2013/26094 K. ¹⁵⁵	Birlik görevlerini ağır surette ihmal	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2013/27287 K. ¹⁵⁶	Hakaret, eşin görüntü ve mesajlarını silmek için para talep etmek	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2013/28511 K. ¹⁵⁷	Bağımsız konut temin etmemek, annenin olumsuz davranışlarına sessiz kalmak	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2014/1573 K. ¹⁵⁸	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2014/1634 K. ¹⁵⁹	Fiziksel şiddet	Mali güveni sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2014/5557 K. ¹⁶⁰	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

¹⁵⁵ Y. 2. HD. 2013/12267 E., 2013/26094 K., 12.11.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵⁶ Y. 2. HD. 2013/4112 E., 2013/27287 K., 22.11.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵⁷ Y. 2. HD. 2013/15054 E., 2013/28511 K., 04.12.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵⁸ Y. 2. HD. 2013/10048 E., 2014/1573 K., 28.01.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁵⁹ Y. 2. HD. 2013/10562 E., 2014/1634 K., 30.01.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁶⁰ Y. 2. HD. 2013/22226 E., 2014/5557 K., 12.03.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2014/5978 K. ¹⁶¹	Birlik görevini yerine getirmeme, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2014/7292 K. ¹⁶²	Bir kez basit fiziksel şiddet	Sürekli ağır hakaret ("pislik, it, sen erkek değilsin")	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2014/9831 K. ¹⁶³	Bağımsız ev temin etmemek, ailenin müdahalesine sessiz kalmak	Cinsel birliktelikten kaçınmak	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2014/11124 K. ¹⁶⁴	Sürekli hakaret, cinsel birliktelikten kaçınmak	Sürekli hakaret, basit fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 2 orta
2014/15888 K. ¹⁶⁵	Fiziksel şiddet	Sürekli hakaret ve aşağılama	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2014/16964 K. ¹⁶⁶	Eşe ve eve ilgisizlik, annenin	Güven sarsıcı davranışlar (Birden fazla erkeklerle	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

¹⁶¹ Y. 2. HD. 2013/22902 E., 2014/5978 K., 17.03.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁶² Y. 2. HD. 2013/23290 E., 2014/7292 K., 27.03.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁶³ Y. 2. HD. 2013/25611 E., 2014/9831 K., 24.04.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁶⁴ Y. 2. HD. 2013/24049 E., 2014/11124 K., 14.05.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁶⁵ Y. 2. HD. 2014/5364 E., 2014/15888 K., 09.07.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁶⁶ Y. 2. HD. 2014/6359 E., 2014/16964 K., 10.09.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	şiddetine sessiz kalma	telefonla olağandışı görüşmeler)		
2014/18528 K. ¹⁶⁷	Fiziksel şiddet	Sürekli ağır hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2014/19324 K. ¹⁶⁸	Haksız tahrik altında şiddet ve tehdit	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2015/9875 K. ¹⁶⁹	Birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2015/12888 K. ¹⁷⁰	Fiziksel şiddet	Sürekli hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2015/13644 K. ¹⁷¹	Fiziksel şiddet	Hakaret, eşyalara zarar verme	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2015/14713 K. ¹⁷²	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış (Birden çok erkekle	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

¹⁶⁷ Y. 2. HD. 2014/7331 E., 2014/18528 K., 25.09.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁶⁸ Y. 2. HD. 2014/8138 E., 2014/19324 K., 02.10.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁶⁹ Y. 2. HD. 2014/20719 E., 2015/9875 K., 12.05.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷⁰ Y. 2. HD. 2014/27614 E., 2015/12888 K., 17.06.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷¹ Y. 2. HD. 2014/28461 E., 2015/13644 K., 26.06.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷² Y. 2. HD. 2015/67 E., 2015/14713 K., 08.07.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		telefonla görüşmek)		
2016/3155 K. ¹⁷³	Fiziksel şiddet	Hakaret, tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2016/7153 K. ¹⁷⁴	Sürekli aşağılamak	Mali açıdan güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2017/7272 K. ¹⁷⁵	Fiziksel şiddet	Müşterek çocuklara şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2017/7785 K. ¹⁷⁶	Güven sarsıcı davranış, eşe şiddet	Sürekli ağır hakaretler, çocuğa şiddet	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 2 orta
2017/14046 K. ¹⁷⁷	Cinsel ilişkiyi gerçekleştireme mek	Başkalarının yanında hakaretler etmek (“salak, manyak, ibne, Allah belanı versin.” vb. sözlerle)	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2018/8438 K. ¹⁷⁸	Eşin oturma izin kartını alarak	Bekarlık zamanlarından	Eşit kusur	Koca: 1 orta;

¹⁷³ Y. 2. HD. 2015/12803 E., 2016/3155 K., 22.02.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷⁴ Y. 2. HD. 2015/19052 E., 2016/7153 K., 11.04.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷⁵ Y. 2. HD. 2016/2170 E., 2017/7272 K., 12.06.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷⁶ Y. 2. HD. 2016/9618 E., 2017/7785 K., 20.06.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷⁷ Y. 2. HD. 2017/4217 E., 2017/14046 K., 04.12.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁷⁸ Y. 2. HD. 2016/19269 E., 2018/8438 K., 03.07.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	bırakıp gitmeye teşebbüs etmek	biriyle fotoğrafını saklayıp bunu üçüncü kişiye göstermek		Kadın: 1 orta (Oturma izni kartını alma eylemi kadını zor durumda bırakma saikini de ortaya koyduğundan hafif kusurlu saymadık.)
2018/8731 K. ¹⁷⁹	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2018/9072 K. ¹⁸⁰	Bağımsız konut temin etmemek, ailenin müdahalesine sessiz kalmak	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2018/10956 K. ¹⁸¹	Ekonomik şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranışlar (Başka erkeklerle samimi fotoğraflar, telefon görüşmeleri)	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

¹⁷⁹ Y. 2. HD. 2016/21866 E., 2018/8731 K., 10.09.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸⁰ Y. 2. HD. 2016/21238 E., 2018/9072 K., 12.09.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸¹ Y. 2. HD. 2016/23960 E., 2018/10956 K., 15.10.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/12789 K. ¹⁸²	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış ("Bana değer verecek biriyle gidiyorum" yazılı mektup bırakıp bilinmeyen bir yerde bir süre kalmak.)	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2018/13213 K. ¹⁸³	Şiddet	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2018/13688 K. ¹⁸⁴	Fiziksel şiddet	Hakaret, başkaları yanında rencide edici davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2018/15107 K. ¹⁸⁵	Birlik görevlerini yerine getirmeme ve hakaret	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

¹⁸² Y. 2. HD. 2018/6156 E., 2018/12789 K., 29.11.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸³ Y. 2. HD. 2017/4789 E., 2018/13213 K., 20.11.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸⁴ Y. 2. HD. 2018/1578 E., 2018/13668 K., 28.11.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸⁵ Y. 2. HD. 2018/1929 E., 2018/15107 K., 24.12.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/4565 K. ¹⁸⁶	Güven sarsıcı davranışlar	Aşırı kıskançlık, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2019/6902 K. ¹⁸⁷	Kıskançlık, çevreye eşinin davranışlarını anlatma	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2019/10804 K. ¹⁸⁸	Birlik görevlerini yerine getirmeme ve hakaret (“Manyak mısın, geri zekalı” şeklinde)	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2020/622 K. ¹⁸⁹	Cinsel birlikteliği gerçekleştirmemek	Hakaret etmek ve küçük düşürücü konuşmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2020/6744 K. ¹⁹⁰	Eşin ve çocuklarının ses kaydını alarak güven sarsıcı davranışta	Fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

¹⁸⁶ Y. 2. HD. 2018/3110 E., 2019/4565 K., 15.04.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸⁷ Y. 2. HD. 2019/1433 E., 2019/6902 K., 11.06.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸⁸ Y. 2. HD. 2019/4342 E., 2019/10804 K., 04.11.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁸⁹ Y. 2. HD. 2019/7274 E., 2020/622 K., 03.02.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁹⁰ Y. 2. HD. 2020/3944 E., 2020/6744 K., 22.12.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	bulunmak, birlik görevlerini ihmal			(Ses kaydı almak her ne kadar güven sarsıcı davranış olarak nitelendirilmişse de gönül ilişkisine veya mali konulara ilişkin olmadığından hafif kusurlu davranış sayılmıştır.)
2021/6909 K. ¹⁹¹	Bağımsız konut temin etmemek, annesinin müdahalesine sessiz kalmak	Eşe ve annesine fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2022/1328 K. ¹⁹²	Bağımsız konut sağlamamak, kadın istememesine rağmen başka şehre götürmek	Güven sarsıcı davranışlar (Başka bir kadınla sürekli görüşüp mesajlaşmak, telefonunu gizlemek)	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

¹⁹¹ Y. 2. HD. 2021/5068 E., 2021/6909 K., 06.10.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁹² Y. 2. HD. 2021/10657 E., 2022/1328 K., 15.02.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2022/1568 K. ¹⁹³	Bağımsız konut sağlamamak, sürekli alkol kullanmak	Sürekli hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2022/2424 K. ¹⁹⁴	Fiziksel şiddet	Hakaret, ortak konutu terk ederek birlikte yaşamaktan kaçınmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2022/6782 K. ¹⁹⁵	Fiziksel şiddet	Hakaret ("salak, manyak, gerizekalı, beyinsiz" demek), eşin önceki evliliğinden çocuğuna iyi davranmayıp evden götürülmesine sebep olmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2023/94 K. ¹⁹⁶	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

¹⁹³ Y. 2. HD. 2021/10859 E., 2022/1568 K., 21.02.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁹⁴ Y. 2. HD. 2022/304 E., 2022/2424 K., 14.03.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁹⁵ Y. 2. HD. 2022/3581 E., 2022/6782 K., 05.07.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

¹⁹⁶ Y. 2. HD. 2022/9083 E., 2023/94 K., 10.01.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

2023/536 K. ¹⁹⁷	Boşanmayı sağlamak için internette eşi gibi davranıp yazışmalar yapmak	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2023/608 K. ¹⁹⁸	Düzenli çalışmamak, başkalarıyla birlikte eşini takip etmek	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2024/6078 K. ¹⁹⁹	Eş ve çocuğa fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
²⁰⁰	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

2. Hafif Derecede Kusur Farkları

a) Tablo XI: 4-5 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT

¹⁹⁷ Y. 2. HD. 2022/9926 E., 2023/536 K., 09.02.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

¹⁹⁸ Y. 2. HD. 2022/9820 E., 2023/608 K., 15.02.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

¹⁹⁹ Y. 2. HD. 2023/9328 E., 2024/6078 K., 18.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

²⁰⁰ Y. 2. HD. 2023/8104 E., 2024/6067 K., 18.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

2010/3843 K. ²⁰¹	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranış	Ağır hakaret, eşin iş yerindeki eşyalara zarar vermek, şiddet	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2012/17404 K. ²⁰²	Hakaret, aşağılama, hırsızlıkla suçlama	Sürekli ağır hakaretler, eşin boğazını sıkma, tehdit etmek	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 2 orta, 1 hafif

b) Tablo XII: 3-4 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2011/19888 K. ²⁰³	Eski eşle görüşüp ona para göndererek güven sarsıcı davranış, ailenin müdahalesine sessiz kalma	Eşe ve ailesine sürekli ağır hakaretler, eşin ilk çocuğuna bıçakla saldırı	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta
2012/1395 K. ²⁰⁴	Fiziksel şiddet, hakaret	Fiziksel şiddet, boşanma davası sırasında	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif;

²⁰¹ Y. 2. HD. 2009/494 E., 2010/3843 K., 02.03.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁰² Y. 2. HD. 2012/2842 E., 2012/17404 K., 25.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁰³ Y. 2. HD. 2010/19672 E., 2011/19888 K., 28.11.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁰⁴ Y. 2. HD. 2011/4028 E., 2012/1395 K., 26.01.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		başkasıyla nişanlanarak güven sarsıcı davranışlar		Kadın: 2 orta
2012/17810 K. ²⁰⁵	Bağımsız konut sağlamamak, ailenin müdahalesine sessiz kalmak, birlik görevlerini yerine getirmemek	Mali konularda ve sadakate ilişkin güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 orta
2013/1733 K. ²⁰⁶	Fiziki şiddet, güven sarsıcı davranışlar	Fiziksel şiddet, hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif

c) Tablo XIII: 3-4 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2012/22333 K. ²⁰⁷	Şiddet ve güven sarsıcı davranış	Hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme, eşin ailesini evde istememe	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta; Kadın: 3 hafif

²⁰⁵ Y. 2. HD. 2011/22792 E., 2012/17810 K., 27.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁰⁶ Y. 2. HD. 2012/14208 E., 2013/1733 K., 24.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁰⁷ Y. 2. HD. 2012/2970 E., 2012/22333 K., 24.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

d) Tablo XIV: 2-3 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2007/3225 K. ²⁰⁸	Şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2007/17869 K. ²⁰⁹	Eşi adına sahte belgeler düzenlemek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta (Eş adına sahte belge düzenlemeyi orta derecede kusur saydık.)
2008/5952 K. ²¹⁰	Şiddet, evden kovma	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta

²⁰⁸ Y. 2. HD. 2006/15259 E., 2007/3225 K., 05.03.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁰⁹ Y. 2. HD. 2007/3528 E., 2007/17869 K., 26.12.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹⁰ Y. 2. HD. 2007/8487 E., 2008/5952 K., 28.04.2008 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2009/9142 K. ²¹¹	Şiddet, evden kovma	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/1112 K. ²¹²	Şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/1879 K. ²¹³	Şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/9138 K. ²¹⁴	Şiddet ve hakaret	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/11507 K. ²¹⁵	Cinsel ilişkiyi gerçekleştirememek, ailenin müdahalesine sessiz kalmak	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/11925 K. ²¹⁶	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış, eşi eve almamak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif

²¹¹ Y. 2. HD. 2008/6889 E., 2009/9142 K., 11.05.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹² Y. 2. HD. 2010/22350 E., 2011/1112 K., 25.01.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹³ Y. 2. HD. 2009/20309 E., 2011/1879 K., 08.02.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹⁴ Y. 2. HD. 2010/8268 E., 2011/9138 K., 26.05.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹⁵ Y. 2. HD. 2010/7941 E., 2011/11507 K., 05.07.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹⁶ Y. 2. HD. 2010/11659 E., 2011/11925 K., 11.07.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2011/20381 K. ²¹⁷	Güven sarsıcı davranışlar	Eşin önceki evliliğinden olan çocukları istememek, çocuklara hakaret etmek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 3 hafif
2011/21637 K. ²¹⁸	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış, çocukları bakımsız bırakıp sosyal hizmet uzmanına vermek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/1658 K. ²¹⁹	Güven sarsıcı davranışlar	Sık sık “Aptal, sen erkek değilsin, evlendiğime pişmanım” şeklinde sözler söylemek,	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif

²¹⁷ Y. 2. HD. 2010/20443 E., 2011/20381 K., 30.11.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹⁸ Y. 2. HD. 2011/828 E., 2011/21637 K., 12.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²¹⁹ Y. 2. HD. 2011/10331 E., 2012/1658 K., 30.01.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		intihara kalkışma		
2012/6705 K. ²²⁰	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış, eşi istemediğini söylemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/8532 K. ²²¹	Bağımsız konut temin etmemek, eşin hastalığı ile ilgilenmemek, evden kovmak	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta
2012/10383 K. ²²²	Basit fiziksel şiddet, ailenin müdahalesine sessiz kalma	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/18148 K. ²²³	Şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/21073 K. ²²⁴	Fiziki şiddet	Başka bir erkek ile gizlice telefonda sık sık görüşerek güven sarsıcı davranış, birlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif

²²⁰ Y. 2. HD. 2011/9345 E., 2012/6705 K.; 22.03.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²²¹ Y. 2. HD. 2011/10741 E., 2012/8532 K., 05.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²²² Y. 2. HD. 2011/13131 E., 2012/10383 K., 24.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²²³ Y. 2. HD. 2012/417 E., 2012/18148 K., 02.07.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²²⁴ Y. 2. HD. 2012/1141 E., 2012/21073 K., 12.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		görevlerini yerine getirmemek		
2012/28935 K. ²²⁵	Eşini oğullarına ve gelinlerine dövdürmek, evin kapı kilidini değiştirmek	Fiili ayrılık döneminde güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/31422 K. ²²⁶	Güven sarsıcı davranışlar	Pahalı yaşam tarzı, evdeki eşyaları alarak boşaltmak, birlikte yaşamaktan kaçınmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 3 hafif
2013/3603 K. ²²⁷	Birlik görevlerini ihmal, eşin annesinden eşini almasını istemek, birlikte yaşamaktan kaçınmak	Ağır hakaret	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta
2013/6661 K. ²²⁸	Birlik görevlerini yerine getirmemek,	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta

²²⁵ Y. 2. HD. 2012/9101 E., 2012/28935 K., 03.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²²⁶ Y. 2. HD. 2012/11560 E., 2012/31422 K., 24.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²²⁷ Y. 2. HD. 2013/1169 E., 2013/3603 K., 14.02.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²²⁸ Y. 2. HD. 2012/20663 E., 2013/6661 K., 13.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	ailenin müdahalesine ve hakaretine sessiz kalmak			
2013/7484 K. ²²⁹	Birlik görevlerini ihmal, eşinin rahatsızlığında ilgilenmemek, küfürlü hitap	Güven sarsıcı davranışlar (Başka bir erkekle mesajlaşmak)	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta
2013/28013 K. ²³⁰	Birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret, evden kovma	Başka bir erkekle nişanlanarak güven sarsıcı davranmış	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta
HGK. 2014/97 K. ²³¹	Eşini bakire olmamakla suçlamak, evden ayrılmasını istemek	Güven sarsıcı davranış (Başkasının fotoğrafını çantasında taşımak)	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2014/7146 K. ²³²	Birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret, aşağılama	Ağır güven sarsıcı davranışlar (Evlenmek amacıyla iki	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta

²²⁹ Y. 2. HD. 2012/20870 E., 2013/7484 K., 19.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³⁰ Y. 2. HD. 2013/23239 E., 2013/28013 K., 28.11.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³¹ Y. HGK. 2013/623 E., 2014/97 K., 12.02.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³² Y. 2. HD. 2013/23451 E., 2014/7146 K., 27.03.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		yıldır başka bir erkek görüşmek)		
2014/21713 K. ²³³	Fiziksel şiddet	Ağır hakaret, “karnımdaki çocukta hakkın yok” demek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2015/921 K. ²³⁴	Fiziksel şiddet	Ağır hakaretler, birlik görevlerini ihmal	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2015/2845 K. ²³⁵	Güven sarsıcı davranışlar	Sürekli hakaret ve beddua, tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 orta Kadın: 1 orta, 1 hafif
2015/3707 K. ²³⁶	Eşi istemediğini ve sevmediğini söylemek, eşi baba evine bırakmak, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eski sevgiliden söz ederek güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta
2015/6137 K. ²³⁷	Fiziki şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta

²³³ Y. 2. HD. 2014/10151 E., 2014/21713 K., 05.11.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³⁴ Y. 2. HD. 2014/24540 E., 2015/921 K., 04.02.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³⁵ Y. 2. HD. 2014/18145 E., 2015/2845 K., 25.02.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³⁶ Y. 2. HD. 2014/17132 E., 2015/3707 K., 05.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³⁷ Y. 2. HD. 2015/5993 E., 2015/6137 K., 31.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2015/12318 K. ²³⁸	Güven sarsıcı davranış, sürekli alkol kullanmak	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif (Tarafların cinsiyeti belli değil)
2015/19751 K. ²³⁹	Fiziksel şiddet	Hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme, sürekli evi terk etme	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 3 hafif
2015/21683 K. ²⁴⁰	Tehdit, bağımsız ev sağlamamak	Güven sarsıcı davranışlar, tehdit	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2016/4392 K. ²⁴¹	Fiziksel şiddet, eşine başkalarının yanında “donuna kadar ben alırım.” demek	Güven sarsıcı davranış (başka bir erkekle görüşmek)	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2016/4444 K. ²⁴²	Hakaret, ailenin hakaretlerine	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta

²³⁸ Y. 2. HD. 2014/26790 E., 2015/12318 K., 11.06.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²³⁹ Y. 2. HD. 2015/4812 E., 2015/19751 K., 28.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁴⁰ Y. 2. HD. 2015/7151 E., 2015/21683 K., 18.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁴¹ Y. 2. HD. 2015/14677 E., 2016/4392 K., 07.03.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁴² Y. 2. HD. 2015/15128 E., 2016/4444 K., 08.03.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	sessiz kalmak, evden kovmak			
2017/3324 K. ²⁴³	Güven sarsıcı davranışlar	Hakaret, ailenin müdahalesine sessiz kalmak, eşin ailesini eve kabul etmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 3 hafif
2017/4413 K. ²⁴⁴	Fiziksel şiddet, parasıyla alkol aldığından ev ihtiyaçlarını karşılayamamak	Güven sarsıcı davranışlar (Başkasıyla samimi şekilde görölmek, iş yerindeki erkeklerle çokça vakit geçirmek ve onlardan para istemek)	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2018/1819 K. ²⁴⁵	Fiziksel şiddet	Kıskançlık sebebiyle tartışmalar çıkarp kendisini yere atmak, eşine müstehcen	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 3 hafif

²⁴³ Y. 2. HD. 2015/24346 E., 2017/3324 K., 27.03.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁴⁴ Y. 2. HD. 2015/26733 E., 2017/4413 K., 17.04.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁴⁵ Y. 2. HD. 2016/11321 E., 2018/1819 K., 13.02.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		video yollamak, hakaret		
2018/9814 K. ²⁴⁶	Aşırı kıskanç ve baskıcı tutum, ağır hakaret	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2017/10109 ²⁴⁷	Hakaret ve öldürmekle tehdit (“Eve sakın gelmesin yoksa onu öldürürüm” demek)	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2018/12964 K. ²⁴⁸	Evden kovmak, hakaret ve küfür etmek	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta
2018/13961 K. ²⁴⁹	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2019/9293 K. ²⁵⁰	Fiziksel şiddet	Eşi ve çocukları istememek, hasta çocukla ilgilenmemek, evi terk etmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 3 hafif

²⁴⁶ Y. 2. HD. 2016/22043 E., 2018/9814 K., 24.09.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁴⁷ Y. 2. HD. 2016/23785 E., 2017/10109 K., 27.09.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁴⁸ Y. 2. HD. 2018/5280 E., 2018/12964 K., 13.11.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁴⁹ Y. 2. HD. 2017/3574 E., 2018/13961 K., 04.12.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁵⁰ Y. 2. HD. 2019/939 E., 2019/9293 K., 30.09.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/11919 K. ²⁵¹	Darp etme	Müsriflik, eşin ailesini evde istememe, hakaret ("Salak, geri zekalı, aptal, manyak" demek)	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 3 hafif
2020/5717 K. ²⁵²	Bağımsız konut temin etmeme, birlik görevlerini ihmal, aile müdahalesine sessiz kalma	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta
2021/2815 K. ²⁵³	Evi kiraya vererek kadının eve gelmesini engellemek, alkol alıp agresif tavırlar sergilemek, aşağılama	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta
2021/6722 K. ²⁵⁴	Silahla ölümle tehdit, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta

²⁵¹ Y. 2. HD. 2019/4319 E., 2019/11919 K., 03.12.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁵² Y. 2. HD. 2020/4345 E., 2020/5717 K., 12.11.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁵³ Y. 2. HD. 2021/681 E., 2021/2815 K., 08.04.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁵⁴ Y. 2. HD. 2021/4913 E., 2021/6722 K., 30.09.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2022/3691 K. ²⁵⁵	Fiziksel şiddet	Eşinden ayrı yatmak, hakaret ("Adam mısın sen pislik, alçak istemiyorum seni, si..tir git." ve "defol git, ağzına sı...rım")	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif (Kadının hakaretlerinin orta dereli kusura ulaştığını varsayıyoruz.)
2023/266 K. ²⁵⁶	Fiziksel şiddet, küfür	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta

e) Tablo XV: 2-3 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEME Sİ	NOT
2007/2173 K. ²⁵⁷	Birlik görevlerini yerine getirmemek, güven sarsıcı davranış	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta

²⁵⁵ Y. 2. HD. 2022/895 E., 2022/3691 K., 18.04.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁵⁶ Y. 2. HD. 2022/9356 E., 2023/266 K., 18.01.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

²⁵⁷ Y. 2. HD. 2006/14548 E., 2007/2173 K., 19.02.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2008/10405 K. ²⁵⁸	Hakaret, tehdit	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2010/18304 K. ²⁵⁹	Fiziksel şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/8528 K. ²⁶⁰	Fiziksel şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/9591 K. ²⁶¹	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmeme	Sürekli hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta

²⁵⁸ Y. 2. HD. 2008/10443 E., 2008/10405 K., 14.07.2008 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁵⁹ Y. 2. HD. 2009/16384 E., 2010/18304 K., 03.11.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶⁰ Y. 2. HD. 2011/5604 E., 2011/8528 K., 17.05.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶¹ Y. 2. HD. 2011/8953 E., 2011/9591 K., 31.05.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/3885 K. ²⁶²	Fiziki şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/10909 K. ²⁶³	Şiddet, tehdit	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/12616 K. ²⁶⁴	Şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/13422 K. ²⁶⁵	Bağımsız konut temin etmemek, birlik görevlerini yerine getirmemek, ailenin şiddetine sessiz kalması	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta

²⁶² Y. 2. HD. 2011/6633 E., 2012/3885 K., 27.02.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶³ Y. 2. HD. 2011/13147 E., 2012/10909 K., 26.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶⁴ Y. 2. HD. 2011/15917 E., 2012/12616 K., 10.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶⁵ Y. 2. HD. 2011/17128 E., 2012/13422 K., 10.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/22547 K. ²⁶⁶	Fiziksel şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/28017 K. ²⁶⁷	Şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2015/4612 K. ²⁶⁸	Güven sarsıcı davranışlar	Eşine “adi, şerefsiz, çarpık” demek, eşinin kızına “dönme, geri zekalı, pis boğaz” demek, eşinin kızını evde istememek	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2015/12275 K. ²⁶⁹	Fiziksel şiddet, akrabasının eşini tacizine sessiz kalmak	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif;

²⁶⁶ Y. 2. HD. 2012/17745 E., 2012/22547 K., 26.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶⁷ Y. 2. HD. 2012/8379 E., 2012/28017 K., 26.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶⁸ Y. 2. HD. 2014/20373 E., 2015/4612 K., 16.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁶⁹ Y. 2. HD. 2015/10404 E., 2015/12275 K., 10.06.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 orta
2015/19199 K. ²⁷⁰	Fiziksel şiddet	Hakaret, güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif (Karşı oyda eşit kusurlu olduğu görüşü bildirilmişti r.)
2015/20123 K. ²⁷¹	Fiziksel şiddet, tehdit	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2017/3789 K. ²⁷²	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşini tırnaklamak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta

²⁷⁰ Y. 2. HD. 2015/4862 E., 2015/19199 K., 22.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁷¹ Y. 2. HD. 2015/21823 E., 2015/20123 K., 02.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁷² Y. 2. HD. 2016/9585 E., 2017/3789 K., 04.04.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/5897 K. ²⁷³	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Fiziksel şiddet	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2019/810 K. ²⁷⁴	Eşine ve kızına başka erkeklerle yakaladığına dair namus ve haysiyetlerine ilişkin ithamlarda bulunmak, evden kovmak	Kızıyla birlikte eşine fiziksel şiddet uygulamak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2019/6652 K. ²⁷⁵	Güven sarsıcı davranışlar, evden ayrılıp evliliği devam ettirmek istememek	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2021/6479 K. ²⁷⁶	Şiddet, annenin şiddetine engel olmamak (Kocanın şiddetinin daha	Şiddet	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta

²⁷³ Y. 2. HD. 2016/17631 E., 2018/5897 K., 02.05.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁷⁴ Y. 2. HD. 2017/1304 E., 2019/810 K., 11.02.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁷⁵ Y. 2. HD. 2019/1370 E., 2019/6652 K., 23.05.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁷⁶ Y. 2. HD. 2021/4500 E., 2021/6479 K., 27.09.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	ağır olduğu adli raporlardan anlaşılmaktadır.)			

f) Tablo XVI: 1-2 Eşit Kusurlu Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2006/13059 K. ²⁷⁷	Güven sarsıcı davranış	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2009/11288 K. ²⁷⁸	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2009/15827 K. ²⁷⁹	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2010/2669 K. ²⁸⁰	Güven sarsıcı davranışlar	Eşin iş yerinde başkaları yanında hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2010/14140 K. ²⁸¹	Güven sarsıcı davranışlar	Eşe ve annesine hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta;

²⁷⁷ Y. 2. HD. 2006/3443 E., 2006/13059 K., 03.10.2006 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁷⁸ Y. 2. HD. 2008/9269 E., 2009/11288 K., 10.06.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁷⁹ Y. 2. HD. 2009/10720 E., 2009/15827 K., 17.09.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁸⁰ Y. 2. HD. 2008/19846 E., 2010/2669 K., 16.02.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁸¹ Y. 2. HD. 2009/12607 E., 2010/14140 K., 10.05.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 hafif
2012/13552 K. ²⁸²	Birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/17716 K. ²⁸³	Üçüncü kişilerin yanında hakaret (“Bana karılık yapmıyor, bunun ailesi geniş”)	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/24728 K. ²⁸⁴	Eşi isteği dışında babasının evine bırakmak	Başkasıyla nişanlandığı yönünde söylentilere sebep olarak güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/31737 K. ²⁸⁵	Tehdit	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2013/11569 K. ²⁸⁶	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif

²⁸² Y. 2. HD. 2012/7938 E., 2012/13552 K., 17.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁸³ Y. 2. HD. 2011/22970 E., 2012/17716 K., 27.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁸⁴ Y. 2. HD. 2012/18974 E., 2012/24728 K., 15.10.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁸⁵ Y. 2. HD. 2012/12624 E., 2012/31737 K., 26.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁸⁶ Y. 2. HD. 2012/26103 E., 2013/11569 K., 25.04.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/14020 K. ²⁸⁷	Eş ve çocuğun ihtiyaçlarıyla ilgilenmeyerek birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış (Fiili ayrılık döneminde başkasıyla sık sık telefonda görüşmek)	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2014/9105 K. ²⁸⁸	Tehdit	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2014/24718 K. ²⁸⁹	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2018/2589 K. ²⁹⁰	Retle sonuçlanan ilk boşanma davasını açarak birlikte yaşamaktan kaçınma	Güven sarsıcı davranış (Fiili ayrılık dönemi)	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2018/12509 K. ²⁹¹	Güven sarsıcı davranış	Tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2018/12928 K. ²⁹²	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta;

²⁸⁷ Y. 2. HD. 2013/593 E., 2013/14020 K., 16.05.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁸⁸ Y. 2. HD. 2014/42 E., 2014/9105 K., 16.04.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁸⁹ Y. 2. HD. 2014/13766 E., 2014/24718 K., 04.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹⁰ Y. 2. HD. 2016/12801 E., 2018/2589 K., 27.02.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹¹ Y. 2. HD. 2018/195 E., 2018/12509 K., 06.11.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹² Y. 2. HD. 2017/1934 E., 2018/12928 K., 13.11.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 hafif
2019/1840 K. ²⁹³	Sinkaflı küfür	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2019/8698 K. ²⁹⁴	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2020/3460 K. ²⁹⁵	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif

g) Tablo XVII: 1-2 Eşit Kusurlu Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2006/12247 K. ²⁹⁶	Fiziksel şiddet	Küfretmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2007/626 K. ²⁹⁷	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta

²⁹³ Y. 2. HD. 2017/3711 E., 2019/1840 K., 27.02.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹⁴ Y. 2. HD. 2019/1601 E., 2019/8698 K., 16.09.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹⁵ Y. 2. HD. 2019/7404 E., 2020/3460 K., 30.06.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹⁶ Y. 2. HD. 2006/5894 E., 2006/12247 K., 25.09.2006 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹⁷ Y. 2. HD. 2006/12926 E., 2007/626 K., 29.01.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2007/4546 K. ²⁹⁸	Fiziksel şiddet	Eşin yakınlarına küçültücü davranmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2008/10567 K. ²⁹⁹	Kumar oynamak	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2009/12622 K. ³⁰⁰	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2010/5475 K. ³⁰¹	Güven sarsıcı davranışlar	Eşine “sen de erkek misin?” diyerek hakaret etmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2010/13346 K. ³⁰²	Güven sarsıcı davranışlar	Birlik görevlerini yerine getirmeme	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2011/1547 K. ³⁰³	Güven sarsıcı davranışlar	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2011/3533 K. ³⁰⁴	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta;

²⁹⁸ Y. 2. HD. 2006/16420 E., 2007/4546 K., 21.03.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

²⁹⁹ Y. 2. HD. 2008/9911 E., 2008/10567 K., 15.07.2008 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰⁰ Y. 2. HD. 2008/10706 E., 2009/12622 K., 29.06.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰¹ Y. 2. HD. 2009/3752 E., 2010/5475 K., 22.03.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰² Y. 2. HD. 2010/10137 E., 2010/13346 K., 05.07.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰³ Y. 2. HD. 2009/19425 E., 2011/1547 K., 01.02.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰⁴ Y. 2. HD. 2009/20325 E., 2011/3533 K., 01.03.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 hafif
2011/7241 K. ³⁰⁵	Birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/7538 K. ³⁰⁶	Boşanma konusunda manevi baskı yapmak	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/21266 K. ³⁰⁷	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2011/23531 K. ³⁰⁸	Eşi babaevine göndermek	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/757 K. ³⁰⁹	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2012/1571 K. ³¹⁰	Güven sarsıcı davranışlar	Evin kilidini değiştirmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2012/6375 K. ³¹¹	Tehdit	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta

³⁰⁵ Y. 2. HD. 2010/6136 E., 2011/7241 K., 28.04.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰⁶ Y. 2. HD. 2010/6736 E., 2011/7538 K., 03.05.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰⁷ Y. 2. HD. 2010/21494 E., 2011/21266 K., 07.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰⁸ Y. 2. HD. 2011/1289 E., 2011/23531 K., 26.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁰⁹ Y. 2. HD. 2011/3029 E., 2012/757 K., 19.01.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³¹⁰ Y. 2. HD. 2012/629 E., 2012/1571 K., 30.01.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³¹¹ Y. 2. HD. 2011/9141 E., 2012/6375 K., 19.03.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/30032 ³¹²	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/30040 ³¹³	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2013/5804 K. ³¹⁴	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2013/13082 K. ³¹⁵	Tehdit	Güven sarsıcı davranışlar (Eniştesiyle sıkça mesajlaşmak, otelde yemek yemek)	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2013/20367 K. ³¹⁶	Bağımsız konut temin etmemek	Güven sarsıcı davranış (Başkasıyla telefonla görüşmek)	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta

³¹² Y. 2. HD. 2012/10420 E., 2012/30032 K., 12.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³¹³ Y. 2. HD. 2012/10427 E., 2012/30040 K., 12.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³¹⁴ Y. 2. HD. 2012/19936 E., 2013/5804 K., 06.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³¹⁵ Y. 2. HD. 2013/6156 E., 2013/13082 K., 09.05.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³¹⁶ Y. 2. HD. 2013/7428 E., 2013/20367 K., 10.09.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2015/4799 K. ³¹⁷	Güven sarsıcı davranış	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2015/15005 K. ³¹⁸	Güven sarsıcı davranış	Evden kovma	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2015/15154 K. ³¹⁹	Eşini istemediğini ve evden gitmesini söylemek	Güven sarsıcı davranış (Eski erkek arkadaşıyla telefonda sık sık görüşmek)	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
HGK. 2016/157 K. ³²⁰	Basit fiziksel şiddet (Kadının güven sarsıcı davranışının haksız tahriki altında)	Güven sarsıcı davranış (Sosyal medyada başkasıyla konuşmak ve samimi fotoğraf paylaşmak)	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2016/11545 K. ³²¹	Güven sarsıcı davranış	Küçük düşürmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif

³¹⁷ Y. 2. HD. 2014/20156 E., 2015/4799 K., 18.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³¹⁸ Y. 2. HD. 2015/1286 E., 2015/15005 K., 07.09.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³¹⁹ Y. 2. HD. 2015/1067 E., 2015/15154 K., 08.09.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³²⁰ Y. HGK 2014/813 E., 2016/157 K., 24.02.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³²¹ Y. 2. HD. 2016/12273 E., 2016/11545 K., 13.06.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2016/2490 K. ³²²	Eşi evden dışarı çıkarmayacak ve ailesiyle görüştürmeyecek derecede kıskançlık	Eşini sevmediğini ve boşayacağını söylemek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2016/3532 K. ³²³	Hakaret	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2016/5543 K. ³²⁴	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Cinsel güveni sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2016/7188 K. ³²⁵	Bağımsız konut sağlamamak	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2016/13231 K. ³²⁶	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2016/16351 K. ³²⁷	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2017/5565 K. ³²⁸	Bağımsız konut sağlamamak	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta

³²² Y. 2. HD. 2015/12131 E., 2016/2490 K., 15.02.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³²³ Y. 2. HD. 2015/12987 E., 2016/3532 K., 25.02.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³²⁴ Y. 2. HD. 2015/14643 E., 2016/5543 K., 22.03.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³²⁵ Y. 2. HD. 2015/15516 E., 2016/7188 K., 11.04.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³²⁶ Y. 2. HD. 2016/4199 E., 2016/13231 K., 28.09.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³²⁷ Y. 2. HD. 2015/21116 E., 2016/16351 K., 21.12.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³²⁸ Y. 2. HD. 2016/922 E., 2017/5565 K., 08.05.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2017/12281 K. ³²⁹	Fiziksel şiddet	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2018/590 K. ³³⁰	Fiziksel şiddet	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2018/5198 K. ³³¹	Hakaret (“Arpan az geldi.” demek)	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2018/6397 K. ³³²	Güven sarsıcı davranış	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2018/7250 K. ³³³	Fiziksel şiddet	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2018/7258 K. ³³⁴	Fiziksel şiddet	Hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2018/9539 K. ³³⁵	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta

³²⁹ Y. 2. HD. 2016/16662 E., 2017/12281 K., 07.11.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³⁰ Y. 2. HD. 2016/9561 E., 2018/590 K., 16.01.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³¹ Y. 2. HD. 2016/16026 E., 2018/5198 K., 18.04.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³² Y. 2. HD. 2016/18995 E., 2018/6397 K., 21.05.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³³ Y. 2. HD. 2016/19662 E., 2018/7250 K., 04.06.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³⁴ Y. 2. HD. 2016/19670 E., 2018/7258 K., 04.06.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³⁵ Y. 2. HD. 2016/22592 E., 2018/9539 K., 19.09.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/3978 K. ³³⁶	Eşini takip etmesi için dedektif tutmak	Güven sarsıcı davranış (Telefon konuşmaları)	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2020/2213 K. ³³⁷	Birden çok güven sarsıcı davranış	Birlik görevlerini yerine getirmeme	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif
2021/5104 K. ³³⁸	Birlik görevlerini yerini getirmemek	Birden çok güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta
2022/5854 K. ³³⁹	Güven sarsıcı davranışlar	Eşin ailesine soğukluk ve ilgisizlik	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 hafif

3. Orta Derecede Kusur Farkları

a) Tablo XVIII: 2-4 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT

³³⁶ Y. 2. HD. 2018/1268 E., 2019/3978 K., 03.04.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³⁷ Y. 2. HD. 2020/1095 E., 2020/2213 K., 16.03.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³⁸ Y. 2. HD. 2021/3836 E., 2021/5104 K., 21.06.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³³⁹ Y. 2. HD. 2022/3296 E., 2022/5854 K., 15.06.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/381 K. ³⁴⁰	Ağır hakaretler, ölümle tehdit	Basit şekilde kesici aletle yaralamak	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta
2016/2251 K. ³⁴¹	Eşe ilgisizlik, annenin eşe hakaretlerine ve evliliğe müdahalelerine sessiz kalmak, bağımsız konut açmamak	Başkasıyla samimi fotoğraf çekilerek güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 4 hafif; Kadın: 1 orta
2018/2956 K. ³⁴²	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme, alkol kullanma	İki farklı erkekke güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2018/13210 K. ³⁴³	Sürekli hakaret, sinirli ve baskıcı tavırlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Birden fazla erkekke güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2022/3937 K. ³⁴⁴	Şiddet	Şiddet, küfür ve hakaret (şiddet yaşanırken)	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif

³⁴⁰ Y. 2. HD. 2012/13327 E., 2013/381 K., 14.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴¹ Y. 2. HD. 2016/588 E., 2016/2251 K., 12.02.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴² Y. 2. HD. 2016/13106 E., 2018/2956 K., 05.03.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴³ Y. 2. HD. 2018/5540 E., 2018/13210 K., 20.11.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴⁴ Y. 2. HD. 2022/2166 E., 2022/3937 K., 25.04.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

b) Tablo IXX: 2-4 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2008/5839 K. ³⁴⁵	Şiddet, güven sarsıcı davranış	Sürekli hakaret	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta
2009/12880 K. ³⁴⁶	Şiddet, güven sarsıcı davranış	Güven sarsıcı davranış	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta
2009/21400 K. ³⁴⁷	Şiddet, güven sarsıcı davranış	Çocuğa ilgisizlik, eşe yardımcı olmamak	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta; Kadın: 2 hafif
2011/14052 K. ³⁴⁸	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranış	Güven sarsıcı davranış	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta
2011/17730 K. ³⁴⁹	Güven sarsıcı davranış, fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta
2011/23222 K. ³⁵⁰	Güven sarsıcı davranış	Sürekli aşağılama, hakaret, eşin akrabalarını evde	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif

³⁴⁵ Y. 2. HD. 2007/12907 E., 2008/5839 K., 22.04.2008 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴⁶ Y. 2. HD. 2009/6126 E., 2009/12880 K., 30.06.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴⁷ Y. 2. HD. 2008/17454 E., 2009/21400 K., 10.12.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴⁸ Y. 2. HD. 2010/12946 E., 2011/14052 K., 26.09.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁴⁹ Y. 2. HD. 2010/16946 E., 2011/17730 K., 31.10.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁵⁰ Y. 2. HD. 2011/840 E., 2011/23222 K., 22.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		istememek, eşin hastalığıyla ilgilenmemek		
2012/1283 K. ³⁵¹	Tehdit, hakaret, fiziksel şiddet	Eşin imzasını kullanarak güven sarsıcı davranış	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2012/3301 K. ³⁵²	Eşi güven sarsıcı davranışlarda bulunmakla suçlamak, baskıcı davranmak, eşi ailesiyle görüştürmemek	Eşin yüzünü ve kolunu tırmalamak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2012/26287 K. ³⁵³	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek, birliği mali zorluğa sokacak kadar borçlanmak	Kadın ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2012/29077 K. ³⁵⁴	Fiziksel şiddet, hakaret, tehdit	Güven sarsıcı davranış	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif;

³⁵¹ Y. 2. HD. 2011/3818 E., 2012/1283 K., 25.01.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁵² Y. 2. HD. 2011/6618 E., 2012/3301 K., 20.02.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁵³ Y. 2. HD. 2012/6523 E., 2012/26287 K., 06.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁵⁴ Y. 2. HD. 2011/20690 E., 2012/29077 K., 04.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 1 orta
2013/3554 K. ³⁵⁵	Fiziki şiddet	Hakaret, birlik görevlerini yerine getirmemek, güven sarsıcı davranış	Kadın ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2013/4026 K. ³⁵⁶	Fiziksel şiddet, hakaret, aşağılama	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2015/9185 K. ³⁵⁷	Fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranışlar, eşin babasına ağır hakaretler	Kadın ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 2 orta
2015/19060 K. ³⁵⁸	Bir kez fiziksel şiddet	Eşine ve eşinin ailesine "o...çocukları, şerefsizler, senden koca olmaz, seninle boşuna mı evlendim, s., s..bana bakacaksın, mallarını yakacağım, hepinizi öldüreceğim, git ananla kardeşinle	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 2 orta

³⁵⁵ Y. 2. HD. 2012/16937 E., 2013/3554 K., 14.02.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁵⁶ Y. 2. HD. 2012/18162 E., 2013/4026 K., 19.02.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁵⁷ Y. 2. HD. 2014/19522 E., 2015/9185 K., 05.05.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁵⁸ Y. 2. HD. 2015/5380 E., 2015/19060 K., 21.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		otur sana karılığ onlar yapsın “ şeklinde sözlerle ağır hakaretlerde bulunup öldürmekle tehdit etmek		
2016/7823 K. ³⁵⁹	Fiziksel şiddet, ilgisizlik, yatak odası sırlarını başkasına anlatmak	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2016/9490 K. ³⁶⁰	Fiziksel şiddet	Sürekli yalan söyleyerek güven sarsmak, borçlanmak, hakaret etmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2017/4100 K. ³⁶¹	Fiziksel şiddet, hakaret, aşağılama	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2018/2753 K. ³⁶²	Fiziksel şiddet, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta

³⁵⁹ Y. 2. HD. 2015/15738 E., 2016/7823 K., 18.04.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁶⁰ Y. 2. HD. 2016/1620 E., 2016/9490 K.

³⁶¹ Y. 2. HD. 2015/26307 E., 2017/4100 K., 10.04.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁶² Y. 2. HD. 2016/11541 E., 2018/2753 K., 28.02.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/303 K. ³⁶³	Şiddet, hakaret ve tehdit	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2019/1359 K. ³⁶⁴	Annesinin müdahalesine sessiz kalmak, hakaret, eve bir süre gelip gitmemek, eşi annesinin evine bırakmak	Çocuğa şiddet	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 4 hafif; Kadın: 1 orta
2019/2685 K. ³⁶⁵	Sürekli baskıcı, eleştirel ve küçük düşürücü davranarak duygusal şiddet, ağır hakaretler (eşe "beyinsiz, adam olmaz, seni baban boşatsın pazarlasın" demek)	Sık sık evi terk ederek birlik görevleirni yerine getirmemek, agresif tavırlar sergileyerek eşyaları fırlatma	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 2 orta; Kadın: 2 hafif

³⁶³ Y. 2. HD. 2018/6932 E., 2019/303 K., 16.01.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁶⁴ Y. 2. HD. 2017/3382 E., 2019/1359 K., 19.02.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁶⁵ Y. 2. HD. 2017/5374 E., 2019/2685 K., 13.03.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2020/3972 K. ³⁶⁶	Fiziksel şiddet	Fiziksel şiddet, cinsel ilişkiden kaçınma	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 2 orta
2021/5423 K. ³⁶⁷	Güven sarsıcı davranışlar, ev ve çocukla ilgilenmemek, eve geç saatlerde gelmek	Güven sarsıcı davranışlar	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2021/9030 K. ³⁶⁸	Güven sarsıcı davranış (Başka bir kadınla uzun süreli telefon görüşmesi)	Birden fazla defa hakaretler ve tehditler	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 2 orta

c) Tablo XX: 4-6 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2013/15827 K. ³⁶⁹	Hakaret ve aşağılama, sürekli fiziksel şiddet	Hakaret ve eşini sevmediğini	Koca ağır kusur	Koca: 1 ağır, 2 hafif;

³⁶⁶ Y. 2. HD. 2020/3379 E., 2020/3972 K., 22.09.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁶⁷ Y. 2. HD. 2021/3648 E., 2021/5423 K., 29.06.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁶⁸ Y. 2. HD. 2021/6993 E., 2021/9030 K., 01.12.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁶⁹ Y. 2. HD. 2013/2707 E., 2013/15827 K., 06.06.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		beyan etme, mali açıdan güveni sarsma		Kadın: 1 orta, 2 hafif
2015/5630 K. ³⁷⁰	Fiziki şiddet, bir iki ay eve gelmemek ve eşin maddi ihtiyaçlarını karşılamamak, evi boşaltıp kilidi değiştirmek, aşağılamak	İnternette başkalarıyla konuşarak güven sarsıcı davranış, şiddet	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 4 hafif; Kadın: 2 orta

4. Tablo XXI: Orta Dereceden Yüksek Kusur Farkıyla Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2012/3386 K. ³⁷¹	Birden fazla şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2012/21371 K. ³⁷²	Zaman zaman fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 orta

³⁷⁰ Y. 2. HD. 2014/21045 E., 2015/5630 K., 25.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁷¹ Y. 2. HD. 2010/23448 E., 2012/3386 K., 21.02.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁷² Y. 2. HD. 2012/14251 E., 2012/21371 K., 17.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	uygulamak, eşini eve kapatıp kimseyle görüştürmemek			Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/26281 K. ³⁷³	Kilidi değiştirerek eşi eve almama, babasının eşine ithamlarına ve “bana hizmet edecek.” sözlerine kayıtsız kalma	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranış, cinsel birliktelikten kaçınma	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 orta
2015/12304 K. ³⁷⁴	Sık sık şiddet, evden kovma	Güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 orta
2019/1346 K. ³⁷⁵	Sürekli şiddet ve hakaret	Güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 orta; Kadın: 1 orta

³⁷³ Y. 2. HD. 2012/6515 E., 2012/26281 K., 06.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023, Yerel mahkemenin kocanın tam kusurlu olduğu yönündeki direnme kararı Y. HGK. 2014/174 E., 2016/101 K., 27.01.2016 T. ile bozulmuştur.)

³⁷⁴ Y. 2. HD. 2015/5237 E., 2015/12304 K., 10.06.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁷⁵ Y. 2. HD. 2017/5425 E., 2019/1346 K., 19.02.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/10567 K. ³⁷⁶	Güven sarsıcı davranış	Müşterek çocuklara sürekli fiziksel şiddet, eşin annesini istememek	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 ağır, 1 hafif

5. Tablo XXII: Formüle Göre Eşit Olmalarına Rağmen Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEM ESİ	NOT
2006/17007 K. ³⁷⁷	Dövmek	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2010/6648 K. ³⁷⁸	Güven sarsıcı davranışlar	Sürekli aşağılama	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2011/5673 K. ³⁷⁹	Bağımsız konut sağlamama, ailesinin müdahalesine sessizlik	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

³⁷⁶ Y. 2. HD. 2019/2126 E., 2019/10567 K., 23.10.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁷⁷ Y. 2. HD. 2006/5832 E., 2006/17007 K., 05.12.2006 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁷⁸ Y. 2. HD. 2009/3845 E., 2010/6648 K., 06.04.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁷⁹ Y. 2. HD. 2011/4494 E., 2011/5673 K., 30.03.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/8854K. 380	Fiziksel şiddet	Cinsel birliktelikten kaçınma	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta
2016/4123 K. ³⁸¹	Çocuk sağlık sorunlarına ilişkin ihmal davranışlar, eşinin üzerine olan kendi borçlarıyla ilgili açıklama yapmamak	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2016/9508 K. ³⁸²	Güven sarsıcı davranışlar	Birlik görevlerini yerine getirmemek, eşin hastalığıyla ilgilenmemek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2016/10902 K. ³⁸³	Birlik görevlerini ihmal, ailenin müdahalesine sessiz kalmak	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2017/11666 K. ³⁸⁴	Eşi annesinin evine götürerek istemediğini söylemek,	Güven sarsıcı davranışlar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

³⁸⁰ Y. 2. HD. 2011/12103 E., 2012/8854 K., 09.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁸¹ Y. 2. HD. 2015/13244 E., 2016/4123 K., 02.03.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁸² Y. 2. HD. 2015/17154 E., 2016/9508 K., 09.05.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁸³ Y. 2. HD. 2015/18153 E., 2016/10902 K., 02.06.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁸⁴ Y. 2. HD. 2016/5838 E., 2017/11666 K., 25.10.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	izinlerinde memleketine giderek eşi ve çocuğuyla ilgilenmemek			
2017/13010 K. ³⁸⁵	Eşin ihtiyaçlarını gidermemek, amcasının evliliğe müdahalesine sessiz kalmak	Güven sarsıcı davranışlar (başkasına aşık olduğunu söylemek ve başkasının arabasında görünmek)	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta
2019/8123 K. ³⁸⁶	Güven sarsıcı davranışlar	Eşine onu sevmediğini söylemek, birlikte yaşamaktan kaçınmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif
2021/9243 K. ³⁸⁷	Fiziksel şiddet (Kararda kadının vücudundaki darp izlerinin tanıklarca da görülebilir olduğu anlaşılmaktadır.)	Hakaret ve aşağılayıcı sözler	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 2 hafif

³⁸⁵ Y. 2. HD. 2016/11324 E., 2017/13010 K., 20.11.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁸⁶ Y. 2. HD. 2019/2330 E., 2019/8123 K., 03.07.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁸⁷ Y. 2. HD. 2021/8007 E., 2021/9243 K., 07.12.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2022/7454 K. ³⁸⁸	Manevi bağımsızlığı haiz konut temin etmemek, fiili ayrılık döneminde kilidi değiştirip kadının eve girmesini engellemek	Güven sarsıcı davranışlar (Başka bir erkekle güven sarsıcı yazışmalar)	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta

6. Tablo XXIII: Formülle Zıt Sonuçlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2012/17661 K. ³⁸⁹	Güven sarsıcı davranışlar (Evlenmek için kendisine önerilen kadınla görüşmek)	Güven sarsıcı davranışın tahrikiyle hakaret, ortak çocuğun mezar taşına eşin ismini yazdırmamak, eşi bir süre eve almamak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta; Kadın: 3 hafif

³⁸⁸ Y. 2. HD. 2022/7602 E., 2022/7454 K., 27.09.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁸⁹ Y. 2. HD. 2011/23145 E., 2012/17661 K., 26.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/29619 K. ³⁹⁰	Sürekli fiziksel şiddet, hakaret	Fiziksel şiddet, eşin ailesine ve akrabalara ağır hakaret ve eşe hakaret	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 2 orta
2014/15341 K. ³⁹¹	Hakaret (“Bu orospuyu buraya satmaya mı getirdiniz” demek), evin kilidini değiştirme	Güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta (Hakaret ağır nitelikte kabul edilmelidir.)

C. Hafif Derecede Kusurlu Davranışlar

1. Tablo XXIV: Farksız Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEM ESİ	NOT
2010/12157 K. ³⁹²	Birlik görevlerini yerine getirmemek	İntihar teşebbüsü	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2010/20612 K. ³⁹³	Birlik görevlerini yerine getirmeme, güven sarsıcı davranışta	Hakaret ve aşağılama	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif

³⁹⁰ Y. 2. HD. 2013/17425 E., 2013/29619 K., 16.12.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁹¹ Y. 2. HD. 2014/3225 E., 2014/15341 K., 03.07.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁹² Y. 2. HD. 2009/11155 E., 2010/12157 K., 21.06.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁹³ Y. 2. HD. 2009/18100 E., 2010/20612 K., 08.12.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	bulunmaya ilişkin dedikoduya sebep olma			
2011/11678 K. ³⁹⁴	Birlik görevlerinin yerine getirilmemesi	Muska yapıp eşi huzursuz etmek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2011/15346 K. ³⁹⁵	Kadını kardeşlerinin evine bırakma suretiyle birlik görevlerini yerine getirmeme	Çocuklara kötü davranma	Eşit kusur	Koca: 1 hafif, Kadın: 1 hafif
2011/22965 K. ³⁹⁶	Eşinden tiksindiğini söylemek, eşini sevmediğini ve zorla evlendirildiğini söylemek	Hakaret, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2012/1929 K. ³⁹⁷	Eşini istemediğini söyleyerek birlikte yaşamaktan kaçınmak	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif, Kadın: 1 hafif

³⁹⁴ Y. 2. HD. 2010/10359 E., 2011/11678 K., 07.07.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁹⁵ Y. 2. HD. 2010/13924 E., 2011/15346 K., 10.10.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁹⁶ Y. 2. HD. 2011/2595 E., 2011/22965 K., 21.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁹⁷ Y. 2. HD. 2011/4825 E., 2012/1929 K., 01.02.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/3230 K. ³⁹⁸	Birlik görevlerini ihmal	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2012/9467 K. ³⁹⁹	Hakaret	İftira	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2012/10028 K. ⁴⁰⁰	Hakaret, evi terk etmek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Birlik görevlerini yerine getirmeme, eşe ve babasına hakaret, kocasının iş yerinde kocasını zor durumda bırakma	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 3 hafif
2012/10418 K. ⁴⁰¹	Birlik görevlerini yerine getirmemek, eşin hamileliği ile ilgilenmemek	Birlik görevlerini yerine getirmemek, hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2012/12156 K. ⁴⁰²	Hakaret, ortak konuta kabul	Hakaret, zorla evlendirildiğini	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif

³⁹⁸ Y. 2. HD. 2011/6320 E., 2012/3230 K., 20.02.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

³⁹⁹ Y. 2. HD. 2011/12495 E., 2012/9467 K., 12.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰⁰ Y. 2. HD. 2011/13601 E., 2012/10028 K., 17.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰¹ Y. 2. HD. 2011/14063 E., 2012/10418 K., 24.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰² Y. 2. HD. 2011/15414 E., 2012/12156 K., 07.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	etmeyeceğini söylemek	ve sevmediğini söylemek		
2012/13759 K. ⁴⁰³	Eşe ve çocuklara bakmamak	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2013/5870 K. ⁴⁰⁴	Bağımsız konut temin etmeme	Eşini küçükseme	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2013/6556 K. ⁴⁰⁵	Bağımsız konut temin etmemek	Sık sık eski eşinden bahsederek kocasıyla kıyaslama	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2013/9223 K. ⁴⁰⁶	Birlik görevlerini yerine getirmemek, eş ve çocukla ilgilenmemek	Küfür ve hakaretler	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2013/17132 K. ⁴⁰⁷	Annenin evliliğe müdahalesine sessiz kalma	Birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2014/1502 K. ⁴⁰⁸	Birlikte yaşamaktan kaçınarak birlik	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif

⁴⁰³ Y. 2. HD. 2011/17863 E., 2012/13759 K., 21.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰⁴ Y. 2. HD. 2012/19321 E., 2013/5870 K., 06.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰⁵ Y. 2. HD. 2012/20234 E., 2013/6556 K., 12.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰⁶ Y. 2. HD. 2012/23139 E., 2013/9223 K., 03.04.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰⁷ Y. 2. HD. 2013/5050 E., 2013/17132 K., 19.06.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁰⁸ Y. 2. HD. 2013/19794 E., 2014/1502 K., 28.01.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	görevlerini yerine getirmemek			
2014/11762 K. ⁴⁰⁹	Vaktini kendi ailesiyle geçirip eşiyle ilgilenmemek,	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2014/17005 K. ⁴¹⁰	Çevreye borçlanmak ve birlik görevlerini yerine getirememe	Hakaret ve küfürler	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2014/20128 K. ⁴¹¹	Eşine “seni boşadım” demek	Eşin dini duygularıyla alay etmek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2014/20726 K. ⁴¹²	Eşin babasına hakaret, eşi evden kovma	Babasının eşine fiziksel şiddet uygulamasına sessiz kalma, kolu çıkan eşini arayıp sormama	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2014/25351 K. ⁴¹³	Hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme	Hakaret, sık sık evi terk etme	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif

⁴⁰⁹ Y. 2. HD. 2014/1497 E., 2014/11762 K., 28.05.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹⁰ Y. 2. HD. 2014/6005 E., 2014/17005 K., 10.09.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹¹ Y. 2. HD. 2014/8960 E., 2014/20128 K., 20.10.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹² Y. 2. HD. 2014/9409 E., 2014/20726 K., 23.10.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹³ Y. 2. HD. 2014/14093 E., 2014/25351 K., 11.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2015/9350 K. ⁴¹⁴	Hakaret, eşini istemediğini ve tiksindiğini söylemek	Hakaret ve tehdit	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2015/10273 K. ⁴¹⁵	Çevresine eşinin bakire olmadığına dair söylemlerde bulunma	Eşini sevmediğini, istemediğini ve zorla evlendirildiğini söylemek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2015/13086 K. ⁴¹⁶	Hakaret	Bağımsız konut temin etmemek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2015/16076 K. ⁴¹⁷	Bağımsız ev sağlamamak, eşiyle konuşmayarak duygusal şiddet uygulamak	Babasının tehditlerine sessiz kalmak, birlikte yaşamaktan kaçınmak	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2015/18718 ⁴¹⁸	Bağımsız konut temin etmemek	Evi terk etmek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2015/20437 K. ⁴¹⁹	Eşiyle annesinin isteği üzerine	Hakaret (“salak,	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif

⁴¹⁴ Y. 2. HD. 2014/23730 E., 2015/9350 K., 21.04.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹⁵ Y. 2. HD. 2014/24839 E., 2015/10273 K., 14.05.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹⁶ Y. 2. HD. 2014/27289 E., 2015/13086 K., 18.06.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹⁷ Y. 2. HD. 2015/2265 E., 2015/16076 K., 16.09.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹⁸ Y. 2. HD. 2015/5076 E., 2015/18718 K., 19.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴¹⁹ Y. 2. HD. 2015/5601 E., 2015/20437 K., 04.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	evlendiğini söyleyerek duygusal şiddet	manyak, tipsiz” demek)		
2016/2034 K. ⁴²⁰	Bağımsız konut temin etmemek	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2016/4405 K. ⁴²¹	Ailesinin eşini istememesine sessiz kalmak	Eşine “Böyle Şabanlık olmaz.” demek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2016/10129 K. ⁴²²	Eşin ihtiyaçlarıyla ilgilenmemek	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2018/3120 K. ⁴²³	Sinkafli hakaretler	Sürekli evden habersiz çıkmak	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2018/10088 K. ⁴²⁴	Düzenli çalışmamak	Ailenin müdahalesine sessiz kalmak	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2019/341 K. ⁴²⁵	Annenin müdahalesine sessiz kalmak, telefonlara	Eşin ailesiyle görüşmek istememek, annenin	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif

⁴²⁰ Y. 2. HD. 2015/12275 E., 2016/2034 K., 08.02.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴²¹ Y. 2. HD. 2015/13634 E., 2016/4405 K., 08.03.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴²² Y. 2. HD. 2015/18002 E., 2016/10129 K., 24.05.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴²³ Y. 2. HD. 2016/15267 E., 2018/3120 K., 13.03.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴²⁴ Y. 2. HD. 2016/22573 E., 2018/10088 K., 27.09.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴²⁵ Y. HGK. 2017/2719 E., 2019/341 K., 21.03.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	çıkmamak ve aramamak	müdahalesine sessiz kalmak		
2019/1916 K. ⁴²⁶	Ailesinin eşe şiddetine, birliğe müdahalesine, eşiyle aralarında çatışma çıkmasına sessiz kalmak	Zamanının çoğunu dışarıda geçirmek, engelli eşi ve çocuklarıyla ilgilenmemek, evi terk etmek	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 3 hafif
2020/5753 K. ⁴²⁷	Doğum kontrol konusunda eşine baskı yapmak	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2021/3149 K. ⁴²⁸	Eşine “kaltak” demek	Eşine “adam değilsin, erkek değilsin” demek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2021/6816 K. ⁴²⁹	İlgisizlik göstererek birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşin hastalığıyla ilgilenmemek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2021/8080 K. ⁴³⁰	Hakaret, ailesini ön planda tutmak, birlik görevlerini	Eşin ailesini istememek, tek yanlı kararlar sunnet düğünü	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 3 hafif

⁴²⁶ Y. 2. HD. 2018/4904 E., 2019/1916 K., 28.02.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴²⁷ Y. 2. HD. 2020/4883 E., 2020/5753 K., 16.11.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴²⁸ Y. 2. HD. 2021/1188 E., 2021/3149 K., 15.04.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴²⁹ Y. 2. HD. 2021/7205 E., 2021/6816 K., 04.10.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴³⁰ Y. 2. HD. 2021/6775 E., 2021/8080 K., 03.11.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	yerine getirmemek	yapmak, eşini dört kadından kurtaramadığın ı söylemek		
2021/8215 K. ⁴³¹	Birlik görevlerini yerine getirmemek	Aşağılamak	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2021/8316 K. ⁴³²	Ailesinin hakaret ve aşağılamalarına sessiz kalmak, fili ayrılık döneminde eşin ihtiyaçlarıyla ilgilenmeyip arayıp sormamak	Birlik görevlerini yerine getirmemek, küçük düşürücü sözler söylemek	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2021/8390 K. ⁴³³	Eşe ilgisizlik	Çocuğa ilgi ve özen göstermeme	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2021/10216 K. ⁴³⁴	Babasının eşinden evi boşaltmasını istemesine sessiz kalmak	Eşine “sen adam mısın” diyerek hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2022/1872 K. ⁴³⁵	İşsiz kaldıktan sonra eve	Aile mahremiyetini	Eşit kusur	Koca: 3 hafif;

⁴³¹ Y. 2. HD. 2021/8841 E., 2021/8215 K., 08.11.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴³² Y. 2. HD. 2021/7210 E., 2021/8316 K., 08.11.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴³³ Y. 2. HD. 2021/6790 E., 2021/8390 K., 10.11.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴³⁴ Y. 2. HD. 2021/9102 E., 2021/10216 K., 28.12.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴³⁵ Y. 2. HD. 2021/10632 E., 2022/1872 K., 28.02.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	gelmemeye ve bakmamaya başlamak, tehdit ve hakaret	sağlamamak, eşi kovmak, ailenin tehditlerini sessiz kalmak		Kadın: 3 hafif
2022/4855 K. ⁴³⁶	Eşinin maaş kartını uzun yıllar boyunca elinde tutmak, konutu terk etmek	Eşine toplum içinde hakaret, cinsi münasebetleriyle ilgili sorunları başkalarına anlatmak	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2024/6131 K. ⁴³⁷	Ailesinin ihtiyaçlarıyla ilgilenmemek, eşini evden kovmak	Eşinin aile bağlantılarını koparmaya çalışmak, eşini hastayken yalnız bırakmak	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2024/6484 K. ⁴³⁸	Eşine harçlık vermemek, ayrı yatmak, eşi kendisine zarar verebilir diye	Sık sık ailesine gidip uzun süre kalmak, kazandığı parayı kök ailesine	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 3 hafif

⁴³⁶ Y. 2. HD. 2022/2943 E., 2022/4855 K., 24.05.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴³⁷ Y. 2. HD. 2023/9369 E., 2024/6131 K., 19.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁴³⁸ Y. 2. HD. 2024/5900 E., 2024/6484 K., 26.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

	yatak odasına kamera koymak	vermek, eşine bela okumak		
2024/4696 K. ⁴³⁹	Ayrılmak istediğini söylemek, çocuklarının eşinin eşyalarını atmasına sessiz kalmak	Birlik görevlerini yerine getirmemek, eşin çocuklarına ilgisizlik	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2024/4396 K. ⁴⁴⁰	Evi terk etmek	Para için evlendiğini söylemek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2024/4304 K. ⁴⁴¹	Annesinin ortak konuta taşınmasını sağlamak, oda ve dolapları kilitlemek, ortak konutu boşaltmak	Eşini sevmediğini ve boşanmak istediğini söylemek, evi kirli tutmak, ayrı odada yaşamak	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 3 hafif

⁴³⁹ Y. 2. HD. 2023/7097 E., 2024/4696 K., 24.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁴⁴⁰ Y. 2. HD. 2023/5675 E., 2024/4396 K., 10.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁴⁴¹ Y. 2. HD. 2023/4747 E., 2024/4304 K., 05.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

2. Hafif Derecede Kusur Farkları

a) Tablo XXV: 3-4 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2012/17521 K. ⁴⁴²	Bağımsız konut temin etmemek, eşin babasına hakaret etmek, annenin hakaretlerine sessiz kalmak, hamile eşin evden ayrılmasına göz yummak	Eşini istemediğine ve sevmediğini söylemek, eşe ve yakınlarına hakaret etmek, ev işleri ile ilgilenmemek	Eşit kusur	Koca: 4 hafif; Kadın: 3 hafif
2021/781 K. ⁴⁴³	Anneyle birlikte kadını eleştirmek, küçümseyip manevi baskı kurmak, eşin ortak çocuğa bakmasına izin vermeme, eşini dedesinin evine bırakma	Kişisel bakımını yerine getirmeme, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşit kusur	Koca: 4 hafif; Kadın: 3 hafif

⁴⁴² Y. 2. HD. 2012/12707 E., 2012/17521 K., 25.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁴³ Y. 2. HD. 2020/6184 E., 2021/781 K., 28.01.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2022/4389 K. ⁴⁴⁴	Eşin tedavisiyle ilgilenmemek, eşi baba evine bırakmak, ailesinin eşini istemediğini söylemek	Evlenmeden önceki psikolojik rahatsızlığını gizlemek, eşe ve ailesine saldırgan tavırlar ve hakaret, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 4 hafif

b) Tablo XXVI: 3-4 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2016/9299 K. ⁴⁴⁵	Birlik görevlerini ihmal, evin kilidini tahrip ederek evdeki eşyaları almak, güven sarsıcı davranışlar	Birlik görevlerini ihmal, evin kilidini değiştirmek, çocuğu babaya göstermemek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif (Kilidi tahrip etmek ve eşyaları almak ayrı olarak değerlendirilirse

⁴⁴⁴ Y. 2. HD. 2022/2031 E., 2022/4389 K., 12.05.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁴⁵ Y. 2. HD. 2015/16781 E., 2016/9299 K., 05.05.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				aradaki fark artmakta)
2021/793 K. ⁴⁴⁶	Şiddet, hakaret, tehdit	Hakaret, eşin anne babasına bağırma, eşyaya zarar vermek (perdeyi koparmak ve telefonu yere atmak)	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif

c) Tablo XXVII: 2-3 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2013/28286 K. ⁴⁴⁷	Eşe ve ailesine hakaret ve tehdit	Hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme, birlikte yaşamaktan kaçınma	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif

⁴⁴⁶ Y. 2. HD. 2020/6161 E., 2021/793 K., 28.01.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁴⁷ Y. 2. HD. 2013/15687 E., 2013/28286 K., 03.12.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2014/13919 448	Birlik görevlerini yerine getirmemek, eşini aileyle oturmaya zorlamak ve evin eşyalarını taşımak	Hakaret, intihar teşebbüsü	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 hafif
2015/29 K. 449	Bağımsız konut sağlamamak, ailesinin hakaretine sessiz kalma	Başkalarının yanında aşağılamak ("kel, kelloş" demek), annesinin hakaretlerine sessiz kalma, eşin annesine "senin yüzünden huzurum kaçıyor, ... yerine kına yak" demek	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2015/21024 K. 450	Birlik görevlerini yerine	Birlik görevlerini yerine	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif

⁴⁴⁸ Y. 2. HD. 2014/2920 E., 2014/13919 K., 19.06.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁴⁹ Y. 2. HD. 2014/16160 E., 2015/29 K., 12.01.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁵⁰ Y. 2. HD. 2015/17341 E., 2015/21024 K., 11.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	getirmemek, ailesinin müdahalesine sessiz kalmak	getirmemek, eşinin ailesini istememek, eşin ailesine hakaret etmek		
2015/22916 K. ⁴⁵¹	Hakaret, evden kovma	Aşırı kıskançlık, hakaret, eşin babasının cenazesine katılmamak	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2016/3095 K. ⁴⁵²	Birlik görevlerini yerine getirmemek, aşırı kıskanç tavırlar, eve sürekli geç saatte alkollü gelme	Üvey kıza kötü davranma, eşe hakaret	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 hafif
2020/5711 K. ⁴⁵³	Evlilikten pişmanlığı dile getirmek, ailesinin eşine ağır sözlerine sessiz kalmak	Eşi ve yakınlarına soğuk davranmak, evlilikten pişmanlığı dile getirmek, not	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif

⁴⁵¹ Y. 2. HD. 2015/8013 E., 2015/22916 K., 02.12.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁵² Y. 2. HD. 2015/12883 E., 2016/3095 K., 22.02.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁵³ Y. 2. HD. 2020/4311 E., 2020/5711 K., 12.11.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		bırakarak evi terk etmek		
2021/8370 K. ⁴⁵⁴	Eşini evden kovmak ve ortak yaşamdan kaçınma, eşin annesine "bana bak lan, bana bak" şeklinde saygısız söylemlerde bulunmak	Tehdit ("Gözlerini oyarım" demek), hakaret, evlendikten sonra kişisel bakımına dikkat etmemek,	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2022/421 K. ⁴⁵⁵	Bağımsız konut temin etmemek, eşiyle ailesi arasındaki olaylarda ailesini desteklemek	Her tartışmadan sonra kardeşini aramak, müşterek çocuğun ismini farklı kullanmak, çocuğu babasına yabancılaştırma ya çalışmak	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2024/5893 K. ⁴⁵⁶	Annesinin müdahalesine sessiz kalmak, evi terk etmek,	Sık sık habersizce dışarı çıkma, eşin	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 hafif

⁴⁵⁴ Y. 2. HD. 2021/7208 E., 2021/8370 K., 09.11.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁵⁵ Y. 2. HD. 2021/10013 E., 2022/421 K., 24.01.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁵⁶ Y. 2. HD. 2023/6664 E., 2024/5893 K., 17.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

	çocukla ilgilenmemek	ailesini istememek		
2024/4539 K. ⁴⁵⁷	Eşinin ailesine eşini götürmesini söylemek, kendi ailesinin eşini küçük görmesine ve hakaretine sessiz kalmak	Eşini istemediğini belirterek yatakları ayırarak, telefonla meşgul olmaktan ev işlerine bakmamak, intihar etmekle tehdit etmek	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif

d) Tablo XXVIII: 2-3 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2015/20428 K. ⁴⁵⁸	Eşiyle hastanedeyken ilgilenmeme, eşinin köyde aileyle yaşaması için baskı kurma, eşin ailesinden	İntihar girişimi, hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 hafif

⁴⁵⁷ Y. 2. HD. 2023/7551 E., 2024/4539 K., 11.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁴⁵⁸ Y. 2. HD. 2015/5648 E., 2015/20428 K., 04.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	kızlarını almasını istemek			
2018/4788 K. ⁴⁵⁹	Evden kovmak, eşin ailesini istememek	Birlik görevlerini ihmal etmek, eşe ve ailesine hakaret, evdeki eşyalara zarar vermek	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2018/8440 K. ⁴⁶⁰	Hakaret, birlik görevlerini ihmal, ilgisiz davranmak	Düzenini ailesine göre ayarlamak, eşin ailesini benimsemeyip hor görmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 hafif
2020/1523 K. ⁴⁶¹	Tehdit, tutarsız ve fevri davranmak, hakaret	Ailenin müdahalelerine sessiz kalma, eşin ailesine soğuk davranma	Koca ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 hafif
2021/935 K. ⁴⁶²	Akşamları devamlı annesinin evine gitmek, evin ihtiyaçlarını	Ev anahtarını değiştirmek, eşin eşyalarını çöpe atmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 hafif

⁴⁵⁹ Y. 2. HD. 2018/2033 E., 2018/4788 K., 10.04.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁶⁰ Y. 2. HD. 2016/19389 E., 2018/8440 K., 03.07.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁶¹ Y. 2. HD. 2020/159 E., 2020/1523 K., 25.02.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁶² Y. 2. HD. 2020/6499 E., 2021/935 K., 02.02.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	giderememek, evi terk etmek			
2024/6116 K. ⁴⁶³	Eşine harçlık vermemek, işe girmesi için baskı yapmak, ilgisiz davranmak	Hakaret, birlik görevlerini ihmal etmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 hafif

e) Tablo XXIX: 1-2 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2007/14456 K. ⁴⁶⁴	Hakaret	Birlik görevlerini yerine getirmemek, aşağılamak	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2012/30968 K. ⁴⁶⁵	Eşinin hastalığı ile ilgilenmeme, birlikte yaşamaktan kaçınma	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 hafif
2013/937 K. ⁴⁶⁶	Bağımız konut temin etmemek	Hakaret ve aşağılama	Eşit kusur	Koca: 1 hafif;

⁴⁶³ Y. 2. HD. 2023/7696 E., 2024/6116 K., 19.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁴⁶⁴ Y. 2. HD. 2006/19563 E., 2007/14456 K., 30.10.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁶⁵ Y. 2. HD. 2012/11275 E., 2012/30968 K., 19.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁶⁶ Y. 2. HD. 2012/12725 E., 2013/937 K., 17.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				Kadın: 2 hafif
2016/8572 K. ⁴⁶⁷	Aşırı kıskançlık, birlik görevlerini yerine getirmemek	Hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 hafif
2017/12364 K. ⁴⁶⁸	Bağımsız konut temin etmemek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Ayrılık döneminde çocuğu babaya göstermemek	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 hafif
2018/5020 K. ⁴⁶⁹	Eşinin hastalığına ilgisiz olmak	Ortak konutu terk etmek ve birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 2 hafif (Birlik görevlerini yerine getirmemekten kastedilen ortak konutu terk eylemi de olabilir.)

⁴⁶⁷ Y. 2. HD. 2015/15469 E., 2016/8572 K., 27.04.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁶⁸ Y. 2. HD. 2016/6534 E., 2017/12364 K., 08.11.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁶⁹ Y. 2. HD. 2016/16362 E., 2018/5020 K., 16.04.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

HGK. 2019/296 K. ⁴⁷⁰	Eşine "koca kafalı, salak, manyak" şeklinde hakaretler etmek	Eşini eve almamak, eşe “şizofren” demek	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2024/5918 K. ⁴⁷¹	Bağımsız konut sağlamamak	Hakaret, tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 2 hafif

f) Tablo XXX: 1-2 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2010/20862 K. ⁴⁷²	Hakaret etmek, sevginin bittiğini ve istemediğini söylemek	İntihar teşebbüsü	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 hafif
2014/25990 K. ⁴⁷³	Bağımsız konut temin etmemek	Eşe ve annesine küfür ve beddua, şiddete teşebbüs	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 2 hafif

⁴⁷⁰ Y. HGK. 2017/2067 E., 2019/296 K., 14.03.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁷¹ Y. 2. HD. 2023/7718 E., 2024/5918 K., 17.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁴⁷² Y. 2. HD. 2009/19402 E., 2010/20862 K., 13.12.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁷³ Y. 2. HD. 2014/15910 E., 2014/25990 K., 18.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2015/7487 K. ⁴⁷⁴	Annesinin eşine şiddet uygulamasına sessiz kalmak, hakaret	Eşin annesine haksız tahrik altında şiddet	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 hafif
2018/5991 K. ⁴⁷⁵	Cimrilik, eşe “deli, köpek” diye hakaret etmek	Evin kilidini değiştirmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 hafif
2018/7400 K. ⁴⁷⁶	“Sen delisin, akıl hastasısn, hastaneye yatman lazım” demek	Hakaret ve küfür etmek, “sen erkek misin, salak” demek	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2019/11862 K. ⁴⁷⁷	Eşin çantasından zorla evin anahtarını almak, ailenin şiddetine sessiz kalmak	Sevmediğini ve evliliği bitmek istediğini söylemek	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 hafif
2021/6411 K. ⁴⁷⁸	Hakaret, aile hukukundan kaynaklanan yükümlülükleri yerine getirmemek	Birlik görevlerini ihmal	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 hafif

⁴⁷⁴ Y. 2. HD. 2014/22905 E., 2015/7487 K., 14.04.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁷⁵ Y. 2. HD. 2016/17078 E., 2018/5991 K., 03.05.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁷⁶ Y. 2. HD. 2016/19953 E., 2018/7400 K., 06.06.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁷⁷ Y. 2. HD. 2019/4699 E., 2019/11862 K., 03.12.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁷⁸ Y. 2. HD. 2021/4931 E., 2021/6411 K., 22.09.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

3. Orta Derecede Kusur Farkları

a) Tablo XXXI: 1 Hafif ve 3 Hafifle Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2012/24717 K. ⁴⁷⁹	Eşin menapoz döneminden doğan sıkıntılarına duyarsızlık, iffetsizlikle suçlamak, hakaret	Eşini sevmediğini ve ona karılık yapmayacağını söylemek	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 hafif

b) Tablo XXXII: 1 Hafif ve 3 Hafifle Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2012/31141 K. ⁴⁸⁰	Eşe ve annesine hakaret, eşin annesini tehdit, eşin hastalığı sırasında ilgilenmemek	Birlik görevlerini ihmal	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 hafif

⁴⁷⁹ Y. 2. HD. 2012/4303 E., 2012/24717 K., 22.09.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁸⁰ Y. 2. HD. 2012/11127 E., 2012/31141 K., 20.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2024/4977 K. ⁴⁸¹	Eşin üzerine yürümek, çocuklara ilgisizlik, duygusal şiddet	Soğuk davranmak	Koca ağırlı kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 hafif

c) Tablo XXXIII: 2 Hafif ve 4 Hafifle Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2015/8686 K. ⁴⁸²	Bağımsız konut temin etmemek, annenin hakaretlerine sessiz kalmak, eşin annesine hakaret, eşini ailesinin evine göndermek	Güven sarsmak (Eğitimi konusunda yalan beyanda bulunmak), birlik görevlerini yerine getirmemek	Koca ağır kusurlu	Koca: 4 hafif; Kadın: 2 hafif
2015/14528 K. ⁴⁸³	Eşe ilgisizlik, sorumsuzluk, kıskançca davranma, eşini aşağılama	Birlik görevlerini yerine getirmemek, kıskançlık	Koca ağır kusurlu	Koca: 4 hafif; Kadın: 2 hafif

⁴⁸¹ Y. 2. HD. 2023/6659 E., 2024/4977 K., 27.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁴⁸² Y. 2. HD. 2015/7624 E., 2015/8686 K., 28.04.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁸³ Y. 2. HD. 2015/11130 E., 2015/14528 K., 03.07.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2021/8563 K. ⁴⁸⁴	Hakaret, aşağılama, ailenin müdahalelerine sessiz kalma, psikolojik şiddetle eşini evden göndermek	Sık sık evi terk etme, intihara teşebbüs	Koca ağır kusurlu	Koca: 4 hafif; Kadın: 2 hafif

4. Tablo XXXIV: Formüle Göre Eşit Olmalarına Rağmen Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2016/10777 K. ⁴⁸⁵	Evin kilidini değiştirmek	Hakaret	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif
2022/1881 K. ⁴⁸⁶	Özel bakım gerektiren çocuklar ile ilgilenmeyerek birlik görevlerini yerine getirmemek	İlk boşanma davasını açarak fiili ayrılığa sebepe olmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 hafif

⁴⁸⁴ Y. 2. HD. 2021/7438 E., 2021/8563 K., 22.11.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁸⁵ Y. 2. HD. 2016/3256 E., 2016/10777 K., 01.06.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁸⁶ Y. 2. HD. 2021/10677 E., 2022/1881 K., 28.02.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

D. Farklı Derecede Kusurlu Davranışlar

Yaptığımız tespitlerin farklı neviden kusurlu davranışların işlendiği olaylarda da uygulanıp uygulanmadığını görebilmemiz önemlidir.

1. Tablo XXXV: Farksız Eşit Kusurlu Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEME Sİ	NOT
2009/1452 K. ⁴⁸⁷	Fiziksel şiddet, evden kovmak	Hakaret, sadakatsizlikle suçlamak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2010/11296 K. ⁴⁸⁸	Sürekli şiddet, eşe ve ailesine hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme	Küfür ve hakaret, şiddet, güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 2 hafif; Kadın: 2 orta, 2 hafif
2010/20917 K. ⁴⁸⁹	Şiddet, hakaret, eşinin hamilelik sürecinde ve doğumda ilgilenmemek, birlik görevlerini	Eşin ilk evliliğinden olan çocuğuna hakaret, çocuğa ve eve ilgisizlik, mahrem hayatı	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif

⁴⁸⁷ Y. 2. HD. 2007/20932 E., 2009/1452 K., 04.02.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁸⁸ Y. 2. HD. 2010/8426 E., 2010/11296 K., 08.06.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁸⁹ Y. 2. HD. 2010/4606 E., 2010/20917 K., 13.12.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	yerine getirmemek	başkalarına anlatma, güven sarsıcı davranışlar		
2011/1943 K. ⁴⁹⁰	Şiddet, ailenin müdahalesine sessiz kalma	Çocuklara şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2011/14051 K. ⁴⁹¹	Birlik görevlerini yerine getirmeme, güven sarsıcı davranış, fiziksel şiddet	Hakaret, eski eşle kıyaslayarak aşağılama, ev eşyalarına zarar verme, fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif
2011/14145 K. ⁴⁹²	Güven sarsıcı davranış, hakaret ve aşağılama	Mali konularda güven sarsıcı davranış, hakaret ve aşağılama	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2011/15203 K. ⁴⁹³	Defalarca şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış, kilit değiştirip eşi eve almamak, eşine saldırmak	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif

⁴⁹⁰ Y. 2. HD. 2011/463 E., 2011/1943 K., 09.02.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁹¹ Y. 2. HD. 2010/12945 E., 2011/14051 K., 26.09.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁹² Y. 2. HD. 2010/9750 E., 2011/14145 K., 27.09.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁹³ Y. 2. HD. 2010/14559 E., 2011/15203 K., 10.10.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2011/20932 K. ⁴⁹⁴	Eş ve ailesine ağır hakaret, tehdit	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2011/21510 K. ⁴⁹⁵	Birlik görevlerini yerine getirmemek, hakaret, çocuğun kendisinden olmadığını iddia etmek	Güven sarsıcı davranış, eşini istemediğini söylemek	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2011/23688 K. ⁴⁹⁶	Fiziksel şiddet, evden kovma, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini ihmal, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2012/1424 K. ⁴⁹⁷	Fiziksel şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/6753 K. ⁴⁹⁸	Güven sarsıcı davranışlar, eşi kovmak, müşterek konutu	Güven sarsıcı davranışlar, hakaret, eşini istemediğini ve	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif;

⁴⁹⁴ Y. 2. HD. 2010/21946 E., 2011/20932 K., 05.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁹⁵ Y. 2. HD. 2010/21320 E., 2011/21510 K., 08.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁹⁶ Y. 2. HD. 2010/15758 E., 2011/23688 K., 27.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁹⁷ Y. 2. HD. 2011/3050 E., 2012/1424 K., 26.01.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁴⁹⁸ Y. 2. HD. 2011/8701 E., 2012/6753 K., 22.03.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	ailenin yanına taşımak	sevmediğini söylemek		Kadın: 1 orta, 2 hafif
2012/7630 K. ⁴⁹⁹	Güven sarsıcı davranışlar, eşinden soğuduğunu söylemek	Fiziksel şiddet, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/15965 K. ⁵⁰⁰	Güven sarsıcı davranışlar, birlikte yaşamaktan kaçınmak	Ağır hakaret, birlik görevlerini ihmal	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/17500 K. ⁵⁰¹	Fiziksel şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/17523 K. ⁵⁰²	Güven sarsıcı davranışlar, hakaret	Güven sarsıcı davranışlar, ev işleriyle ilgilenmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/19604 K. ⁵⁰³	Ailenin müdahalesine sessiz kalmak,	Eşin anne ve babasına hakaret, intihar teşebbüsü	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif

⁴⁹⁹ Y. 2. HD. 2011/9624 E., 2012/7630 K., 29.03.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰⁰ Y. 2. HD. 2011/20057 E., 2012/15965 K., 12.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰¹ Y. 2. HD. 2011/22528 E., 2012/17500 K., 25.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰² Y. 2. HD. 2011/17844 E., 2012/17523 K., 25.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰³ Y. 2. HD. 2012/13456 E., 2012/19604 K., 12.07.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	birlikte yaşamaktan kaçınarak birlik görevlerini yerine getirmemek			
2012/20189 K. ⁵⁰⁴	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/29845 K. ⁵⁰⁵	Şiddet, evlilik birliğinin yerine getirilmemesi	Güven sarsıcı davranışlar, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2013/950 K. ⁵⁰⁶	Basit fiziksel şiddet, evden kovmak	Mali yönden güven sarsmak, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2013/1084 K. ⁵⁰⁷	Hakaret, üzerine yürüme, tehdit	Güven sarsıcı davranış, eş istemediğini ve soğuduğunu söylemek	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁵⁰⁴ Y. 2. HD. 2012/5314 E., 2012/20189 K., 04.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰⁵ Y. 2. HD. 2011/21247 E., 2012/29845 K., 11.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰⁶ Y. 2. HD. 2012/12747 E., 2013/950 K., 17.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰⁷ Y. 2. HD. 2012/14479 E., 2013/1084 K., 21.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/2213 K. ⁵⁰⁸	Bağımsız konut sağlamamak, birlik görevlerini yerine getirmemek, evden kovmak	Güven sarsıcı davranışlar, eşin annesine hakaret	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2013/3018 K. ⁵⁰⁹	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek, ayrılık sonrası birleşme çabalarına olumsuz yaklaşmak	İntihar teşebbüsü, eşinin resimlerini yırtma, eşi ve ailesine hakaret, evden ayrılırken bazı eşyaları götürme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 4 hafif
2013/3881 K. ⁵¹⁰	Hakaret, eşi istemediğini söylemek, eşin hamileliği ile ilgilenmemek, çocuğun kendinden olmadığını söylemek	Hakaret, eşi istemediğini ve sevmediğini söylemek, güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 4 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif

⁵⁰⁸ Y. 2. HD. 2012/15649 E., 2013/2213 K., 29.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁰⁹ Y. 2. HD. 2012/16640 E., 2013/3018 K., 11.02.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵¹⁰ Y. 2. HD. 2012/17926 E., 2013/3881 K., 18.02.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/8171 K. ⁵¹¹	Fiziksel şiddete teşebbüs, birlik görevlerini yerine getirmemek, çocuğu tehdit	Aşırı kıskançlık, tehdit, intihara teşebbüs	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 3 hafif
2013/8421 K. ⁵¹²	Güven sarsıcı davranış, bağımsız konut temin etmeme, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar, saygısız davranma, çocuğa ilgisizlik	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2013/12045 K. ⁵¹³	Bağımsız konut sağlamamak, ailenin müdahalelerine sessiz kalmak, cinsel birlikteliği gerçekleştirememek	Ağır hakaretler, cinsel birlikteliği gerçekleştirememek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 orta
2013/19595 K. ⁵¹⁴	Fiziksel şiddet, eşine kürtaj için baskı yapmak, ailenin müdahalesine sessiz kalma	Tehdit ve hakaret, ev eşyasına zarar verme, ailenin müdahalesine sessiz kalma	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 4 hafif

⁵¹¹ Y. 2. HD. 2012/22493 E., 2013/8171 K., 25.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵¹² Y. 2. HD. 2012/22512 E., 2013/8421 K., 27.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵¹³ Y. 2. HD. 2012/10059 E., 2013/12045 K., 29.04.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵¹⁴ Y. 2. HD. 2013/6981 E., 2013/19595 K., 09.07.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/28605 K. ⁵¹⁵	Fiziksel şiddet, cinsel ilişki için hassasiyet göstermemek	Hakaret, köyde dedikoduya sebeup olmak, cinsel ilişki için hassasiyet göstermemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 3 hafif
2013/30332 K. ⁵¹⁶	Fiziksel şiddet, eşini istemediğini söylemek, eşi ailesine teslim etmek	Eşinin elini ısırmak, güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 orta
2013/30454 K. ⁵¹⁷	Fiziksel şiddet, evin kilidini değiştirip eve almama	Eşe ve çocuğuna hakaret, tehdit, eşyalara zarar verme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 3 hafif
2014/547 K. ⁵¹⁸	Güven sarsıcı davranış, evden kovma	Güven sarsıcı davranış, rencide edici söz ve eylemler	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2014/844 K. ⁵¹⁹	Fiziksel şiddet, evden kovma	Manevi destek olmamak, ailesiyle ilişkisini kısıtlamak, hakaret,	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 4 hafif

⁵¹⁵ Y. 2. HD. 2013/15470 E., 2013/28605 K., 05.12.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵¹⁶ Y. 2. HD. 2013/25300 E., 2013/30332 K., 23.12.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵¹⁷ Y. 2. HD. 2013/21176 E., 2013/30454 K., 23.12.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵¹⁸ Y. 2. HD. 2013/18877 E., 2014/547 K., 15.01.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵¹⁹ Y. 2. HD. 2013/19311 E., 2014/844 K., 20.01.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		babasının hakaretine sessiz kalmak		
2014/2883 K. ⁵²⁰	Sürekli şiddet, hakaret, birlik görevlerini ihmal	Sadakatsiz davranışlar, eşin psikolojik rahatsızlığıyla ilgilenmemek, evi terk etmek	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 2 hafif; Kadın: 1 ağır, 2 hafif
2014/3443 K. ⁵²¹	Hakaret, cinsel ilişki konusunda zorlamak, evden kovmak, tehdit	Hakaret, kötü davranıp şiddet içeren davranışlarda bulunmak, tehdit	Eşit kusur	Koca: 4 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2014/11098 K. ⁵²²	Güven sarsıcı davranış; eşe ve çocuğa fiziksel şiddet ve hakaret	Sadakat yükümlülüğünün ihlali ve hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 orta 1 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif
2014/13873 K. ⁵²³	Sürekli hakaret ve aşağılama, birlik görevlerini yerine getirmemek	Fiziksel şiddet, muska ve büyüyle uğraşmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁵²⁰ Y. 2. HD. 2014/1778 E., 2014/2883 K., 17.02.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵²¹ Y. 2. HD. 2013/20612 E., 2014/3443 K., 20.02.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵²² Y. 2. HD. 2013/21177 E., 2014/11098 K., 13.05.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵²³ Y. 2. HD. 2014/1178 E., 2014/13873 K., 19.06.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2014/16824 K. ⁵²⁴	Fiziksel şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2014/18895 K. ⁵²⁵	Kıskançlık, eşin hesabından rızasız para çekmek, “eşimi ve doğacak çocuğumu vurmaktan korkuyorum, evliliği yürütemeyeceğim .” demek	Tokat atmak, eşe ve annesine hakaret, babasının hakaretlerine sessiz kalma, birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif (Kocanın eşin hesabından rızasız para çekmek mali açıdan güven sarsıcı olarak, söyledikleri öldürmekle tehdit olarak düşünüldü.)
2014/21164 K. ⁵²⁶	Güven sarsıcı davranışlar, bağımsız ev sağlamamak, eşe ilgisizlik, hakaret	Cinsel beraberlikten kaçınmak, eşe ilgisizlik, eşe hakaret etmek, ondan	Eşit kusurlu	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif

⁵²⁴ Y. 2. HD. 2014/465 E., 2014/16824 K., 09.09.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵²⁵ Y. 2. HD. 2014/8186 E., 2014/18895 K., 29.09.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵²⁶ Y. 2. HD. 2014/9998 E., 2014/21164 K., 30.10.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		tiksindiğini söylemek		
2014/21891 K. ⁵²⁷	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Şiddet, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2014/24942 K. ⁵²⁸	Eşe ve annesine şiddet, aşağılama ("Sen anlamazsın, sen giyinmesini ne anlarsın")	Anneyle birlikte eşe şiddet, üçüncü kişiye eşini sevmediğini söyleme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2014/24985 K. ⁵²⁹	Fiziksel şiddet, eşe ve yakınlarına hakaret, kürtaj baskısı, evi terk edip abonelikleri iptal etme	Güven sarsıcı davranışlar, eşe ve yakınlarına ağır hakaretler, tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2014/25759 K. ⁵³⁰	Hakaret, birden fazla fiziksel şiddet, eşi eve kilitlemek	Sürekli hakaret, bıçak çekmek, fiziksel şiddet, eşin ailesinin eve gelmesini istememek	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 orta, 1 hafif; Kadın: 3 orta, 1 hafif

⁵²⁷ Y. 2. HD. 2014/10185 E., 2014/21891 K., 06.11.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵²⁸ Y. 2. HD. 2014/14527 E., 2014/24942 K., 08.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵²⁹ Y. 2. HD. 2014/25528 E., 2014/24985 K., 08.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³⁰ Y. 2. HD. 2014/15310 E., 2014/25759 K., 15.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2015/1732 K. ⁵³¹	Güven sarsıcı davranış, eşini kendisi ve çocukları arasında seçim yapmaya zorlamak	Eşyalara zarar vermek, eşin kardeşine hakaret etmek, evlendiğine pişman olduğunu söylemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 3 hafif
2015/1952 K. ⁵³²	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranışlar, hakaret	Sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışlar, hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif
2015/4286 K. ⁵³³	Güven sarsıcı davranış, hakaret, birlikte yaşamaktan kaçınma	Güven sarsıcı davranış, hakaret, aşırı kıskançlık	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2015/9609 K. ⁵³⁴	Eş ve çocukların ihtiyaçlarıyla ilgilenmemek, şiddet	Eşe ve ailesine hakaret, başkasıyla sık sık telefon görüşmesi yaparak güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁵³¹ Y. 2. HD. 2015/1055 E., 2015/1732 K., 13.02.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³² Y. 2. HD. 2014/8051 E., 2015/1952 K., 17.02.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³³ Y. 2. HD. 2014/19588 E., 2015/4286 K., 11.03.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³⁴ Y. 2. HD. 2014/23170 E., 2015/9609 K., 29.04.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2015/10162 K. ⁵³⁵	Evden kovma, güven sarsıcı davranışlar	Hakaret, aşağılama, sık sık evi terk etme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 3 hafif
2015/13505 K. ⁵³⁶	Güven sarsıcı davranışlarda bulunmak ve eşi istemediğini söylemek	Sürekli hakaret, aşırı kıskançlık	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2015/18800 K. ⁵³⁷	Fiziksel şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2015/20666 K. ⁵³⁸	Eşine “orospu” diyerek hakaret etmek, şiddet	Eşine “gerzekalı, salak” diye hakaret etmek, güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2015/21108 K. ⁵³⁹	Sürekli fiziksel şiddet ve hakaret	Sadakat yükümlülüğünü ihlal ve hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif

⁵³⁵ Y. 2. HD. 2014/24843 E., 2015/10162 K., 13.05.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³⁶ Y. 2. HD. 2015/12643 E., 2015/13505 K., 25.06.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³⁷ Y. 2. HD. 2015/4454 E., 2015/18800 K., 20.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³⁸ Y. 2. HD. 2015/7061 E., 2015/20666 K., 09.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵³⁹ Y. 2. HD. 2015/6809 E., 2015/21108 K., 11.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2015/21894 K. ⁵⁴⁰	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmemek	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2016/4383 K. ⁵⁴¹	İki ayrı olayda tokat ve boğaz sıkma, hakaret	Ziyarete gelen eşin annesini kovma, öldürmekle tehdit, hakaret ve aşağılama	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta 3 hafif
2016/7154 K. ⁵⁴²	Güven sarsıcı davranış, evi terk etme	Hakaret, aşağılama, ekonomik şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 3 hafif
2016/13597 K. ⁵⁴³	Fiziksel şiddet, aşırı kıskançlık	Biber gazı sıkarak fiziksel şiddet, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2016/15124 K. ⁵⁴⁴	Şiddet, bağımsız konut temin etmemek	Güven sarsıcı davranış, eşini sevmediğini ve istemeyerek evlendiğini beyan etmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁵⁴⁰ Y. 2. HD. 2015/7206 E., 2015/21894 K., 19.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁴¹ Y. 2. HD. 2015/13578 E., 2016/4383 K., 07.03.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁴² Y. 2. HD. 2015/18305 E., 2016/7154 K., 11.04.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁴³ Y. 2. HD. 2015/24979 E., 2016/13597 K., 06.10.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁴⁴ Y. 2. HD. 2015/21608 E., 2016/15124 K., 23.11.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2017/8927 K. ⁵⁴⁵	Ailenin etkisinde kalmak ve aile müdahalesine sessiz kalma	Bıçakla kendine zarar verme ve bıçak yüzünden eşin korkmasına sebep olma	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2017/11927 K. ⁵⁴⁶	Bağımsız konut temin edememek, eşini sürekli aşağılamak	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2017/13267 K. ⁵⁴⁷	Eve dinleme cihazı yerleştirmek, aşırı kıskançlık yaparak baskı kurmak	Birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2017/14270 K. ⁵⁴⁸	Küçümseyici davranışlar, hakaret içeren aşağılayıcı sözler, eşin önceki evliliğinden olan kızına kötü davranma	Sürekli alkol kullanmak, eşin küçük düşmesine sebep olmak, sürekli eve geç gelmek	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 3 hafif

⁵⁴⁵ Y. 2. HD. 2016/2747 E., 2017/8927 K., 12.07.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁴⁶ Y. 2. HD. 2016/16413 E., 2017/11927 K., 31.10.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁴⁷ Y. 2. HD. 2016/6077 E., 2017/13267 K., 22.11.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁴⁸ Y. 2. HD. 2016/8628 E., 2017/14270 K., 11.12.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2017/14276 K. ⁵⁴⁹	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranışlar ve hakaret	Sakakat yükümlülüğünün ihlali, ortak çocuğa kötü davranılmasına engel olmama	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif
2018/2330 K. ⁵⁵⁰	Aşağılamak, sık sık bakire olmadığını söylemek	Birlik görevlerini yerine getirmemek, eşin annesine soğuk davranmak	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif (Eşin bakire olmadığını sıkça tekrarlamak da aşağılamaya girdiğinden orta değil, hafif kusur olarak değerlendirild i.)
2018/4777 K. ⁵⁵¹	Düzenli bir işe sahip olmamak ve kendisine bulunan işten bahaneyle	Cinsel birleşmeden kaçınmak, eşini rencide etmek	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁵⁴⁹ Y. 2. HD. 2016/8622 E., 2017/14276 K., 11.12.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁵⁰ Y. 2. HD. 2018/253 E., 2018/2330 K., 21.02.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁵¹ Y. 2. HD. 2016/15826 E., 2018/4777 K., 10.04.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	ayrılmak, birlik görevlerinde ihmalkarlık, aşırı kıskançlık			
2018/5909 K. ⁵⁵²	Fiziki şiddet, hakaret, kötü davranmak	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek, eşiyle beraber yaşamaktan kaçınmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2018/7650 K. ⁵⁵³	Fiziksel şiddet, ev eşyasına zarar verme	Ağır hakaret, evden kovma	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2018/10545 K. ⁵⁵⁴	Güven sarsıcı davranış, silahla tehdit, birlik görevlerini yerine getirmeme	Ağır hakaret, küçük düşürücü sözler, erkeğin ailesini istememe, eşin ölen eşi ve oğlu hakkında saygısızca konuşmak	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif

⁵⁵² Y. 2. HD. 2016/17761 E., 2018/5909 K., 02.05.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁵³ Y. 2. HD. 2017/7150 E., 2018/7650 K., 19.06.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁵⁴ Y. 2. HD. 2016/23104 E., 2018/10545 K., 03.10.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/11327 K. ⁵⁵⁵	Fiziksel şiddet, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmemek	Sürekli hakaret ve küfür, fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 orta
2018/15401 K. ⁵⁵⁶	Fiziksel şiddet, aşağılamak, çocukla ilgilenmemek	Güven sarsıcı davranışlar, çocuğa kötü davranmak, eşi tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2018/2623 K. ⁵⁵⁷	Birden fazla fiziksel şiddet ve birlik görevlerini yerine getirmeme	Müşterek çocuklara fiziksel şiddet, eşe ve ailesine sürekli ağır hakaretler ("şerefsiz, pezevenk, git bu evden, sen adam mısın, gavatsın, Allah belanı versin, şerefsizsiniz."), kayınvalideyi evden kovma	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif

⁵⁵⁵ Y. 2. HD. 2018/5335 E., 2018/11327 K., 17.10.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁵⁶ Y. 2. HD. 2018/4088 E., 2018/15401 K., 25.12.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁵⁷ Y. 2. HD. 2016/12411 E., 2018/2623 K., 26.02.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/4573 K. ⁵⁵⁸	Güven sarsıcı davranış ve hakaret	Birlik görevlerini yerine getirmeme ve ağır hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2019/5309 K. ⁵⁵⁹	Fiziksel şiddet, bağımsız konut temin etmemek	Güven sarsıcı davranışlar, çocukla ilgilenmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2019/6905 K. ⁵⁶⁰	Fiziksel şiddet, agresif tavırlar sergilemek, teslim edilen araca zarar vermek, zaman zaman gece eve gelmemek, fiili ayrılık döneminde ev sahibine ihtar çekerek evin boşaltılacağını söylemek	Eşin ablasının kolunu ısırarak, agresif tavırlar sergilemek, toplum içinde ağır hakaret ve küfür (“Allah belanı versin, yavşak, pezevenk, s...tir git, hayvan, adam değilsin”), kıskançlık	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 4 hafif; Kadın: 2 orta, 2 hafif

⁵⁵⁸ Y. 2. HD. 2018/2571 E., 2019/4573 K., 15.04.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁵⁹ Y. 2. HD. 2018/4347 E., 2019/5309 K., 02.05.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁶⁰ Y. 2. HD. 2019/1123 E., 2019/6905 K., 11.06.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/9730 K. ⁵⁶¹	Güven sarsıcı davranış ve birlik görevlerini yerine getirmeme	Ağır hakaret ve tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2019/11741 ⁵⁶²	Küçük meblağlarla da olsa şans oyunları oynamak, aile bütçesini iyi yönetememe, haklı sebep olmaksızın çocuk istememe	Güven sarsıcı davranış, kıskançlık	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2020/3929 K. ⁵⁶³	Fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme, eve bakmama ve ev ihtiyaçlarını karşılamama	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmeme, ev işlerini yapmama, çocuklarla ilgilenmeme, evi sık sık terk etme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 4 hafif; Kadın: 1 orta, 4 hafif
2021/1911 K. ⁵⁶⁴	Fiziksel şiddet, eş ve çocuklara sevgisiz davranma, zaman	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini ihmal,	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif;

⁵⁶¹ Y. 2. HD. 2019/3733 E., 2019/9730 K., 07.10.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁶² Y. 2. HD. 2019/4035 E., 2019/11741 K., 02.12.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁶³ Y. 2. HD. 2019/6769 E., 2020/3929 K., 21.09.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁶⁴ Y. 2. HD. 2020/5709 E., 2021/1911 K., 04.03.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	zaman evi terk etme	maaşı sebebiyle eşini küçük gören		Kadın: 1 orta, 2 hafif
2021/7822 K. ⁵⁶⁵	Birlik görevlerini ihmal, eşine ölmediğin sürece beni arama demek, tatile gitmek	Güven sarsıcı davranış ve hakaret	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2021/8923 K. ⁵⁶⁶	Fiziksel şiddet, hürriyetten yoksun kılma	Zina	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 ağır
2021/9174 K. ⁵⁶⁷	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmeme	Hakaret, tehdit, kıskançlık	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2021/9370 K. ⁵⁶⁸	Cinsel tedaviyi aksatmak, eşini başkalarıyla kıyaslamak	Küçük düşürmek (Eşin cinsel rahatsızlığından başkalarına bahsetmek), güven sarsıcı davranışta bulunmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁵⁶⁵ Y. 2. HD. 2021/6453 E., 2021/7822 K., 27.10.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁶⁶ Y. 2. HD. 2021/7833 E., 2021/8923 K., 29.11.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁶⁷ Y. 2. HD. 2021/7986 E., 2021/9174 K., 06.12.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁶⁸ Y. 2. HD. 2021/8249 E., 2021/9370 K., 09.12.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2021/10243 K. ⁵⁶⁹	Cinsel saldırı teşebbüsü, evden kovmak	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif (Cinsel saldırı eyleminin ağırlığı nedeniyle bunun teşebbüsünü orta derecede saydık.)
2022/7683 K. ⁵⁷⁰	Müşterek konutun ihtiyaçlarıyla ilgilenmemek, birlik görevlerini yerine getirmemek, eşi aşağılamak (“Sen giyinmesini ne bilirsin, sen ne anlarsın”)	Eşi ve çocuğu odaya kilitleyerek eşin gairesinin görmesine engel olmak, eşi ve ailesini evden kovmak	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁵⁶⁹ Y. 2. HD. 2021/7031 E., 2021/10243 K., 29.12.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁷⁰ Y. 2. HD. 2022/1452 E., 2022/7683 K., 04.10.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2023/734 K. ⁵⁷¹	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranışlar, evi sık sık ve uzun süreli terk ederek birlik görevlerini aksatmak	Fiziksel şiddet, hakaret, evden kovma, eşinin kızıyla görüşmesinde problem çıkartma	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif
2023/1388 K. ⁵⁷²	Birden fazla şiddet, hakaret	Sadakatsizlik, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif
2023/2063 K. ⁵⁷³	Tokat atma, hürriyeti kısıtlama, kumar oynama, kıskançlık	Sadakatsizlik, hakaret, annenin müdahalesine sessiz kalma	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 2 hafif; Kadın: 1 ağır, 2 hafif
2024/6145 K. ⁵⁷⁴	Fiziksel şiddet, hakaret, ilgisiz davranma	Güven sarsıcı davranış, fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 orta
2024/4302 K. ⁵⁷⁵	Fiziksel şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁵⁷¹ Y. 2. HD. 2022/9921 E., 2023/734 K., 23.02.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

⁵⁷² Y. 2. HD. 2022/10728 E., 2023/1388 K., 29.03.2023 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁷³ Y. 2. HD. 2022/11191 E., 2023/2063 K., 02.05.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

⁵⁷⁴ Y. 2. HD. 2023/9542 E., 2024/6165 K., 19.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁵⁷⁵ Y. 2. HD. 2023/4590 E., 2024/4302 K., 05.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

2. Hafif Derecede Kusur Farkları

a) Tablo XXXVI: 6-7 Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2013/14298 K. ⁵⁷⁶	Sürekli şiddet, bıçakla tehdit, hakaret	Güven sarsıcı davranış, birkaç defa intihara kalkışma, birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret,	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta, 2 hafif
2023/204 K. ⁵⁷⁷	Evin ihtiyaçlarını karşılamada özen göstermemek, eve geç gelmek, eşiyle ameliyat olduğunda ilgilenmemek, şiddet, evden kovma	Hakaret, yemek ve temizlik yapmamak, çocuklara gerekli ilgiyi göstermemek, başka erkeklere çıplak fotoğraflarını göndermek (İlk derecede güven sarsıcı denmişse de	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 4 hafif; Kadın: 1 ağır, 3 hafif

⁵⁷⁶ Y. 2. HD. 2013/2040 E., 2013/14298 K., 27.05.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁷⁷ Y. 2. HD. 2022/9449 E., 2023/204 K., 16.01.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

		bunu sadakatsizlik sayıyoruz)		

b) Tablo XXXVII: 5-6 Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2014/19918 K. ⁵⁷⁸	Sürekli fiziksel şiddet, sinkaflı küfür etmek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Sadakat yükümlülüğünü ihlal, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 2 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif
2014/24222 K. ⁵⁷⁹	Aile müdahalesine sessiz kalma, eşin perdeleri açıp balkona çıkmasına engel olarak baskı kurmak, eşin geçmişini araştırıp onu boşadığını söylemek, eşinin annesini arayıp eşiyle ilgili kötü konuşmak, eşi hamileyken	Eşin boynunu ve yüzünü tırmalamak, kahvaltı tepsisini tekmelemek, hakaret, intihar teşebbüsü	Eşit kusur	Koca: 6 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif (İlk derece mahkemesi ve karşı oyda koca ağır kusurlu olmalıydı görüşünde bulunulmuş.)

⁵⁷⁸ Y. 2. HD. 2014/9244 E., 2014/19918 K., 16.10.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁷⁹ Y. 2. HD. 2014/14232 E., 2014/24222 K., 01.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	ilgilenmemek, birlik görevlerini yerine getirmemek			
2015/20630 K. ⁵⁸⁰	Güven sarsıcı davranışlar, anne ve kardeşinin eşini hakaretine sessiz kalmak, birlik görevlerini yerine getirmemek, eşini istemediğini söylemek	Eşe ve ailesine ağır hakaretler, eşinin yüzünü görmek istemediğini söylemek, şiddet uygulayıp eşinin gömleğini yırtmak, eşin ailesini eve almamak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 2 orta, 2 hafif
2018/8768 K. ⁵⁸¹	Fiziksel şiddet, aile müdahalesine sessiz kalmak, hırsızlıkla suçlamak, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış, hakaret, tehdit, ev eşyalarına zarar vermek	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif
2021/3489 K. ⁵⁸²	Hakaret, onur kırıcı beyanlar, eşin babasını tehdit, eşin	Hakaret, onur kırıcı beyanlar, tehdit, müşterek çocuklara	Eşit kusur	Koca: 5 hafif; Kadın: 1 orta, 4 hafif

⁵⁸⁰ Y. 2. HD. 2015/6568 E., 2015/20630 K., 09.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁸¹ Y. 2. HD. 2016/23911 E., 2018/8768 K., 10.09.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁸² Y. 2. HD. 2021/2156 E., 2021/3489 K., 26.04.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	ihtiyaçlarıyla ilgilenmeme, parasını alkole harcama	şiddet, çocuklarla ilgilenmemek		
2022/438 K. ⁵⁸³	Eş ve çocuklarla yeterince ilgilenmemek, eşin üstüne bıçakla yürüyüp boğazını sıkmak, ev eşyalarına zarar vermek, ortak çocukları eşinden habersiz götürmek	Hakaret, aşağılayıcı davranışlar, ailenin müdahalesine engel olmama, eşe saygı göstermeme, eşin ailesiyle görüşmeme, çocuklar ve eşin ilişkisine olumsuz müdahalede bulunma	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 6 hafif
2022/6131 K. ⁵⁸⁴	Eşe ve çocuğa sürekli fiziksel şiddet; sürekli eve arkadaşlarını getirip alkol almak; çocuklara bakmamak	Sadakat yükümlülüğünü ihlal (Kocanın kız kardeşinin eşiyle); Erkeğin kız kardeşine sadakatsizliğiyle ilgili fotoğraflar	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 2 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif

⁵⁸³ Y. 2. HD. 2021/10159 E., 2022/438 K., 24.01.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁸⁴ Y. 2. HD. 2022/3382 E., 2022/6131 K., 22.06.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		gönderip evlilik birliğinin dağılmasına sebepe olma		

c) Tablo XXXVIII: 5-6 Eşit Olmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2024/5883 K. ⁵⁸⁵	Fiziksel şiddet, ailenin müdahalesine sessiz kalmak, bağımsız konut sağlamama, eşini ailesinden para istemeye zorlama	Hayata kast, hakaret, tehdit	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 ağır, 2 hafif

d) Tablo XXXIX: 4-5 Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2007/2300 K. ⁵⁸⁶	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı	Güven sarsıcı davranış, hakaret, iftira	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif;

⁵⁸⁵ Y. 2. HD. 2023/7625 E., 2024/5883 K., 17.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁵⁸⁶ Y. 2. HD. 2007/737 E., 2007/2300 K., 22.06.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	davranış, hakaret			Kadın: 1 orta, 2 hafif
2010/3813 K. ⁵⁸⁷	Sürekli dövmek, eşin yakınlarına hakaret etmek	Sürekli hakaret, bebeği istememek, intihara kalkışmak	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2011/17019 ⁵⁸⁸	Evden kovma, hakaret, fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış, hakaret, fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2012/10657 K. ⁵⁸⁹	Güven sarsıcı davranışlar, basit fiziksel şiddet, elektrik ve suyu keserek eşi evi terke zorlamak, eşini istemediğini söylemek	Güven sarsıcı davranışlar, eşin ailesine hakaret, birlik görevlerini yerine getirmemek, eşini istemediğini ve aile baskısıyla evlendiğini söylemek	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif

⁵⁸⁷ Y. 2. HD. 2009/1647 E., 2010/3813 K., 01.03.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁸⁸ Y. 2. HD. 2010/17372 E., 2011/17019 K., 01.03.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁸⁹ Y. 2. HD. 2011/13947 E., 2012/10657 K., 25.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/10975 K. ⁵⁹⁰	Sürekli şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret, fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2012/11025 K. ⁵⁹¹	Şiddet, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme, evden kovma	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek, eve geç saatlerde gelmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2012/25699 K. ⁵⁹²	Birlik görevlerini yerine getirmemek, sadakat yükümlülüğüne aykırılık	Birlik görevlerini yerine getirmemek, güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2013/1265 K. ⁵⁹³	Fiziksel şiddet, yakınların müdahalesine	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif;

⁵⁹⁰ Y. 2. HD. 2011/14408 E., 2012/10975 K., 26.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁹¹ Y. 2. HD. 2011/13931 E., 2012/11025 K., 26.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁹² Y. 2. HD. 2012/5955 E., 2012/25699 K., 22.10.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁹³ Y. 2. HD. 2012/13983 E., 2013/1265 K., 21.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	sessiz kalmak, eşine “yürü giy, bundan sonra karım olamazsın.” demek	(“keşke eski sevgilimle evlenseydim” diyerek), hakaret		Kadın: 2 orta, 1 hafif
2014/13116 K. ⁵⁹⁴	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret	Ağır ve sinkaflı hakaretler, eşin ailesine hakaret, eşi ve ailesini ölümle tehdit etmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2014/25659 K. ⁵⁹⁵	Hakaret, eşini sevmediğini ve nefret ettiğini söylemek, tehdit etmek, annesinin müdahalesine ve bedduasına sessiz kalmak	Hakaret, aşağılama, birkaç defa evi terk edip geri gelme, birlik görevlerini yerine getirmeme, kıskanç tutumlar	Eşit kusur	Koca: 4 hafif; Kadın: 5 hafif
2015/7419 K. ⁵⁹⁶	Birden fazla fiziksel şiddet,	Güven sarsıcı davranış, hakaret, birlik	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 hafif;

⁵⁹⁴ Y. 2. HD. 2014/12365 E., 2014/13116 K., 12.06.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁹⁵ Y. 2. HD. 2014/15455 E., 2014/25659 K., 15.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁹⁶ Y. 2. HD. 2014/16154 E., 2015/7419 K., 14.04.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	eşi ailesiyle görüştürmemek	görevlerini yerine getirmemek		Kadın: 1 orta, 2 hafif
2016/15088 K. ⁵⁹⁷	Şiddet, kürtaj için baskı yapma, çocukla ilgilenmeme, ev eşyalarını alarak evi terk etme	Güven sarsıcı davranışlar, yatağı ayırmak, eve bazen gelmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2017/759 K. ⁵⁹⁸	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşe ve ailesine sürekli hakaret, eşin önceki evliliğinden olan çocuklarını ve annesini kovmak, eşin maddi gücünü aşan harcamalar yapmak	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2018/7666 K. ⁵⁹⁹	Öldüreceğini söylemek, eşini kıyafetinden tutup	Eşe ve ailesine ağır hakaretler, eşin babasının ölümüne	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta

⁵⁹⁷ Y. 2. HD. 2016/5876 E., 2016/15088 K., 22.11.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁹⁸ Y. 2. HD. 2016/6671 E., 2017/759 K., 24.01.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁵⁹⁹ Y. 2. HD. 2016/20120 E., 2018/7666 K., 19.06.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	çekiştirerek fiziksel şiddete yönelik davranış, sinkafli küfürler	sevindiğine ilişkin sözler söylemek		
2019/10195 K.⁶⁰⁰	Birlik görevlerini yerine getirmeme, bağımsız konut sağlamama, hakaret, şiddet, arayıp sormama	Birlik görevlerini yerine getirmeme, baba evine gitme, sadakatsizlik	Eşit kusur	Koca: 5 hafif; Kadın: 1 ağır, 2 hafif
2019/12404 K.⁶⁰¹	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmeme, kadını evden gönderme	Cinsel birliktelikten kaçınma, birlik görevlerinden kaçınma, eşe soğuk davranma ve birkaç defa evi terk etme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif

⁶⁰⁰ Y. 2. HD. 2019/5865 E., 2019/10195 K., 16.10.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁰¹ Y. 2. HD. 2019/6060 E., 2019/12404 K., 17.12.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2022/1271 K. ⁶⁰²	Sürekli ağır hakaret, fiziksel şiddet, evi terk ederek eş ve çocukla ilgilenmemek, eşini evden atacağını söylemek	Ağır hakaret, eşin önceki evliliğinden olan çocukları istememek, birlik görevlerini ihmal, eşini başkalarının yanında küçük düşürmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif
2022/2218 K. ⁶⁰³	Fiziksel şiddet, eşe ilgisizlik, iğneleyici söylemler, evliliğin başından beri boşanmak istemek	Fiziksel şiddet, aşırı tepkiler vermek, toplum içinde eşini küçük düşürmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif

e) Tablo XL: 4-5 Eşit Olmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT

⁶⁰² Y. HGK. 2019/523 E., 2022/1271 K., 11.10.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁰³ Y. 2. HD. 2021/10283 E., 2022/2218 K., 09.03.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2011/12403 K. ⁶⁰⁴	Fiziksel şiddet, güven sarsıcı davranışlar, ailenin müdahalesine sessiz kalmak	Eşin yüzünü tırmalamak, eşe “sen istersen annenle yat, yengenle yat” diyerek ağır hakaret etmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta
2012/16365 K. ⁶⁰⁵	Güven sarsıcı davranışlar, fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar, fiziksel şiddet	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta
2023/523 K. ⁶⁰⁶	Fiziksel şiddet, hakaret, eşin maaş kartını alarak ekonomik şiddet	Aşırı kıskançlık, fiziksel şiddet, hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif

f) Tablo XLI: 3-4 Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEME Sİ	NOT

⁶⁰⁴ Y. 2. HD. 2010/8282 E., 2011/12043 K., 12.07.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁰⁵ Y. 2. HD. 2012/11078 E., 2012/16365 K., 14.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁰⁶ Y. 2. HD. 2022/9850 E., 2023/523 K., 09.02.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

2006/12858 K. ⁶⁰⁷	Vurmak, güven sarsıcı davranış	Vurmak, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2007/716 K. ⁶⁰⁸	Dövmek, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2011/5229 K. ⁶⁰⁹	Fiziksel şiddet, hakaret, eşin annesinin kapı ve penceresini kırmak	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2011/10722 K. ⁶¹⁰	Şiddet, hakaret	Güven sarsıcı davranış, hakaret, babasının tehditine sessiz kalmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2011/21149 ⁶¹¹	Şiddet, bağımsız konut temin etmemek	Hakaret, eşin annesine ve yengesine şiddet, eşi	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif;

⁶⁰⁷ Y. 2. HD. 2006/6223 E., 2006/12858 K., 02.10.2006 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁰⁸ Y. 2. HD. 2006/21503 E., 2007/716 K., 29.01.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁰⁹ Y. 2. HD. 2011/2102 E., 2011/5229 K., 24.03.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶¹⁰ Y. 2. HD. 2010/10405 E., 2011/10772 K., 16.06.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶¹¹ Y. 2. HD. 2010/21246 E., 2011/21149 K., 06.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		istemediğini söylemek		Kadın: 1 orta, 2 hafif
2011/21578 K. ⁶¹²	Şiddet, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/14475 K. ⁶¹³	Hakaret, evden kovma, eşine tedavisinde destek olmama	Ağır hakaretler, tedaviye rağmen cinsel birliktelik sağlamama	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 orta
2012/15472 K. ⁶¹⁴	Güven sarsıcı davranışlar, şiddet	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/27760 K. ⁶¹⁵	Birlikte yaşamaktan kaçınma, evliliği kafasında bitirdiğini söyleme,	Birlik görevlerini yerine getirmeme, beddua etme, eşini	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif

⁶¹² Y. 2. HD. 2010/22693 E., 2011/21578 K., 12.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶¹³ Y. 2. HD. 2011/18062 E., 2012/14475 K., 12.12.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶¹⁴ Y. 2. HD. 2012/8834 E., 2012/15472 K., 07.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶¹⁵ Y. 2. H 2012/8042 E., 2012/27760 K., 21.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	öldürmekle tehdit etme	istemediğini söyleme		
2012/31502 616	Aşırı kıskançlık, eşin çalışmasını engellemeye çalışma, hakaret, evden kovma	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini ihmal	Eşit kusur	Koca: 4 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2013/3826 K. 617	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmeme, eşyalara zarar verme	Hakaret, basit fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2013/15650 K. 618	Fiziksel şiddet, başkasıyla evlenmek istediğini belirtmek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Sürekli hakaret, evden gitmesini söylemek, eşin ailesini evde istememek	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif

⁶¹⁶ Y. 2. HD. 2012/11847 E., 2012/31502 K., 25.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶¹⁷ Y. 2. HD. 2012/18338 E., 2013/3826 K., 18.02.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶¹⁸ Y. 2. HD. 2013/8969 E., 2013/15650 K., 05.06.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2014/229 K. ⁶¹⁹	Evin elektrik ve gazını kesmek, eşine “ben seni hizmetçi olarak aldım” demek, eşin önceki evliliğinden olan çocuğuna hakaret	Eşin önceki evliliğinden olan çocuğuna şiddet, ayrı yatakta yatma, birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2014/3144 K. ⁶²⁰	Tehdit, evden kovma, bebeğini kaybeden eşiyle ilgilenmeme	Ailenin müdahalesine sessiz kalma, güven sarsıcı davranışlar, aşağılama	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2014/8205 K. ⁶²¹	Kumar oynayıp borçlanmak, birlik görevlerini yerine getirmemek, eşini başkalarıyla olmakla itham etmek	Eşe sürekli hakaretler ve aileye hakaret, eşi evden kovmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif (Kocanın ithamı orta derecede kusurlu olarak değerlendirildi.)

⁶¹⁹ Y. 2. HD. 2013/18571 E., 2014/229 K., 13.01.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶²⁰ Y. 2. HD. 2013/20526 E., 2014/3144 K., 18.02.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶²¹ Y. 2. HD. 2014/6335 E., 2014/8205 K., 07.04.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2014/22525 K. ⁶²²	Güven sarsıcı hareketler, evden kovma	Sürekli ağır hakaret, eşin annesinden tiksindiğini söylemek, cinsel hayatı üçüncü kişilere anlatmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2015/14723 K. ⁶²³	Birlik görevlerini yerine getirmemek, güven sarsıcı davranışlar	Eşinden habersiz gece kulübüne gitmek, uyuşturucu kullanmak, çocuğa fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2015/17678 K. ⁶²⁴	Fiziki şiddet, evden kovma	Sürekli hakaret ("köpeğe ve domuza benziyorsun"), bıçakla saldırmak (Ciddi bir yaralama belirtilmediğinden teşebbüs	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta

⁶²² Y. 2. HD. 2014/11549 E., 2014/22525 K., 12.11.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶²³ Y. 2. HD. 2014/27225 E., 2015/14723 K., 08.07.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶²⁴ Y. 2. HD. 2015/2875 E., 2015/17678 K., 07.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		veya tehdit aşamasında kaldığını ya da küçük bir yaralama olduğunu düşünüyoruz)		
2015/19602 K. ⁶²⁵	Şiddet, ev kilidini değiştirme	Şiddet, cinsel birliktelikten kaçınma	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta
2015/19855 K. ⁶²⁶	Birlik görevlerini yerine getirmemek, hakaret, güven sarsıcı davranışlar	Hakaret, evin kilidini değiştirmek, çocukları baba aleyhine kışkırtmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2016/12325 K. ⁶²⁷	Şiddet, tehdit, ilgisiz davranma	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini ihmal	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2017/1351 K. ⁶²⁸	Tehdit (“fotoğraflarını montajlayacağı	Güven sarsıcı davranışlar ve hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif;

⁶²⁵ Y. 2. HD. 2015/15401 E., 2015/19602 K., 26.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶²⁶ Y. 2. HD. 2015/18046 E., 2015/19855 K., 28.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶²⁷ Y. 2. HD. 2016/619 E., 2016/12325 K., 27.06.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶²⁸ Y. 2. HD. 2015/22327 E., 2017/1351 K., 27.06.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	m” demek.), kolunu sarsmak suretiyle fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme			Kadın: 1 orta, 1 hafif
2017/3391 K. ⁶²⁹	Şiddet, çocuk yapmaktan kaçınmak	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini ihmal	Eşit kusur	Koca: 2 orta; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2019/1590 K. ⁶³⁰	Eve almamak, birlik görevlerini yerine getirmemek, hakaret	Hakaret, evin kapısını kırmak, şiddet	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2019/2347 K. ⁶³¹	Hakaret, küfür, fiziksel şiddet	Hakaret, küfür, tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2019/8563 K. ⁶³²	Şiddet, öfke kontrolü yapamamak	Aşağılamak, eşin kız kardeşine tokat atmak, oturduğu	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif;

⁶²⁹ Y. 2. HD. 2015/23975 E., 2017/3391 K., 23.03.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶³⁰ Y. 2. HD. 2017/2755 E., 2019/1590 K., 25.02.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶³¹ Y. 2. HD. 2018/1267 E., 2019/2347 K., 07.03.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶³² Y. 2. HD. 2019/4393 E., 2019/8563 K., 11.09.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		yeri beğenmemek		Kadın: 1 orta, 2 hafif
2019/10008 K. ⁶³³	Hakaret, küfür, fiziksel şiddet	Hakaret, küfür, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2019/10438 K. ⁶³⁴	Şiddet (birden fazla tokat), eşin ailesiyle görüşmesine izin vermemek	Haksız tahrikle şiddet, cinsel hayatı arkadaşlarına anlatmak, muska yazdırmak, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 4 hafif
2019/11520 K. ⁶³⁵	Fiziksel şiddet, evden kovmak	Çocuklarla ilgilenmemek, çocuklara birden fazla fiziksel şiddet uygulayarak ve odaya kilitleyerek kötü davranmak, eşe hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif (Sürekli şiddet eşe yöneltildiğind en ağır değil orta derecede kusur

⁶³³ Y. 2. HD. 2019/5669 E., 2019/10008 K., 10.10.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶³⁴ Y. 2. HD. 2019/6830 E., 2019/10438 K., 22.10.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶³⁵ Y. 2. HD. 2019/7420 E., 2019/11520 K., 26.11.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

				olarak varsayıldı.)
HGK. 2020/1037 K. ⁶³⁶	Eşin hakaretlerine karşı tepki sınırını aşarak tokat atmak, birlik görevlerini ihmal etmek	Sürekli evi terk etmek, eşine ondan iğrendiğini ve sevmediğini söylemek	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 2 hafif (Tokat atma eyleminin, tepki sınırının aşıldığı belirtildiğinden haksız tahrik altında yapıldığı varsayıldı.)
2020/2574 K. ⁶³⁷	Bağımsız konut temin etmeme, ailenin müdahalesine sessiz kalma, eşin evden kovulmasına sessiz kalma	Eşyalara zarar verme, ev işi yapmama, tehditvari hareketler ve hakaret	Eşit kusur	Koca: 3 hafif; Kadın: 4 hafif
HGK. 2021/1676 K. ⁶³⁸	Eşine “nankör” demek, eşini dışlamak, ekonomik ve psikolojik baskı uygulamak	Eşine “kaba, köylü, korkak” demek, günlüğüne eşini aşağılayıcı ve onu	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif

⁶³⁶ Y. HGK. 2017/2492 E., 2020/1037 K., 16.12.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶³⁷ Y. 2. HD. 2020/1959 E., 2020/2574 K., 03.06.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶³⁸ Y. HGK. 2018/1095 E., 2021/1676 K., 14.12.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		sevmediğini belirten şeyler yazmak, bazı günler eve gelmeyerek eş ve çocukla ilgilenmemek		
2021/2890 K. ⁶³⁹	Fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, hakaret	Ev ve çocuklarla ilgilenmemek, güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif (Hakaret de ayrıca sayıldığından psikolojik şiddet hafif kusur olarak değerlendirildi.)
2021/5053 K. ⁶⁴⁰	Şiddet, baskı yapma, bağımsız konut temin etmeme	Çocuğa kötü davranma, güven sarsıcı davranış	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁶³⁹ Y. 2. HD. 2021/1736 E., 2021/2890 K., 12.04.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁴⁰ Y. 2. HD. 2021/3848 E., 2021/5053 K., 21.06.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2021/7683 K. ⁶⁴¹	Bağımsız konut sağlamama, annesinin müdahalesine sessiz kalma, şiddet	Birlik görevlerini yerine getirmeme, eşin annesine şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2023/2172 K. ⁶⁴²	Güven sarsıcı davranışlar (internette başka kadınlarla konuşup para göndermek), sert tavırlar sergilemek	Komşuların yanında sinkaflı küfür, öldürmekle tehdit	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta
2023/4402 K. ⁶⁴³	Hakaret, tehdit, şiddet (kadının dudaklarına vurma)	Ağır hakaretler ("şerefsiz, ibne, götveren, kanı bozuk, kulakların götünde, kafan basmıyor, Allah cezanı versin, geri zekalı, kapasiten yok, adam ol, sen ne boksun eş meş	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁶⁴¹ Y. 2. HD. 2021/8091 E., 2021/7683 K., 25.10.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁴² Y. 2. HD. 2022/10626 E., 2023/2172 K., 04.05.2023 T. (Lexpera ET: 24.12.2023)

⁶⁴³ Y. 2. HD. 2023/5578 E., 2023/4402 K., 03.10.2023 T. (Kazancı ET: 24.12.2023)

		değilsin"), eşin ailesini istememe		

g) Tablo XLII: 3-4 Eşit Olmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2017/6880 K. ⁶⁴⁴	Birlik görevlerini ihmal, güven sarsıcı davranışlar	Tehdit etmek, eşine “sen kimsin, senden koca olmaz.” demek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2018/8765 K. ⁶⁴⁵	Küfür, fiziksel şiddet, ev eşyalarına zarar vermek	Hakaret, fiziksel şiddete yönelik davranışlar	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2019/6906 K. ⁶⁴⁶	Şiddet ve küfür (Aynı olay içinde gerçekleştiği anlaşıyor.)	Şiddet ve güven sarsıcı davranış	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta

⁶⁴⁴ Y. 2. HD. 2016/1563 E., 2017/6880 K., 06.06.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁴⁵ Y. 2. HD. 2016/20184 E., 2018/8765 K., 10.09.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁴⁶ Y. 2. HD. 2019/1178 E., 2019/6906 K., 11.06.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/11507 K. ⁶⁴⁷	Şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmeme	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2022/5236 K. ⁶⁴⁸	Kadına ve çocuğuna fiziksel şiddet, hakaret, tehdit	Çocuğa şiddete teşebbüs, hakaret, ev eşyasına zarar verme	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2022/6268 K. ⁶⁴⁹	Güven sarsıcı davranışlar, müşterek konutun kilidini değiştirmek, haftanın iki üç günü eve geç gelmek	Eşine kahvaltı hazırlamamak, eşinin ailesine soğuk davranmak, tatil planına rağmen evden ayrılmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 3 hafif

h) Tablo XLIII: 2-3 Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT

⁶⁴⁷ Y. 2. HD. 2019/3715 E., 2019/11507 K., 26.11.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁴⁸ Y. 2. HD. 2022/2897 E., 2022/5236 K., 31.05.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁴⁹ Y. 2. HD. 2022/4190 E., 2022/6268 K., 27.06.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2011/22907 K. ⁶⁵⁰	Hakaret, evden kovma	Hakaret, güven sarsıcı davranışlar	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/7491 K. ⁶⁵¹	Eşin sağlık sorunlarıyla ilgilenmemek, kürtajla alınan çocuğun kendisinden olmadığıyla suçlamak	Hakaret, ev eşyalarına zarar vermek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2012/27667 K. ⁶⁵²	Çocukları dövmek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Aşağılamak, birlik görevlerini yerine getirmemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2013/5803 K. ⁶⁵³	Birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret	Cinsel birliktelikten kaçınma, başkalarının yanında eşi küçümsemek	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁶⁵⁰ Y. 2. HD. 2011/1873 E., 2011/22907 K., 04.02.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁵¹ Y. 2. HD. 2011/11490 E., 2012/7491 K., 28.03.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁵² Y. 2. HD. 2012/9591 E., 2012/27667 K., 20.11.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁵³ Y. 2. HD. 2012/19935 E., 2013/5803 K., 06.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2013/6385 K. ⁶⁵⁴	Güven sarsıcı davranışlar, boşanmak istediğini söylemek	Aşırı kıskançlık, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2013/19699 K. ⁶⁵⁵	Haksız suçlamalar (eşin bakireliği ve akıl hastalığına ilişkin), bağımsız konut temin etmeme	Kocasını sevmediğini söylemek, hakaret etmek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2014/1328 K. ⁶⁵⁶	Eşin ailesi ile görüşmesini istememek, eşi istemediğini ve gelmesini istemediğini söylemek,	Evlilikten önceki hastalığını gizlemek, şiddet	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2016/4438 K. ⁶⁵⁷	Hakaret, başkalarının yanında küçük düşürme	Hakaret, aracı eşinden habersiz annesine devretmek	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif (Aracı devretmek mali açıdan güven sarsıcı olarak düşünülmüştür.)

⁶⁵⁴ Y. 2. HD. 2012/20454 E., 2013/6385 K., 11.03.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁵⁵ Y. 2. HD. 2012/23121 E., 2013/19699 K., 10.07.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁵⁶ Y. 2. HD. 2013/19178 E., 2014/1328 K., 23.01.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁵⁷ Y. 2. HD. 2015/15062 E., 2016/4438 K., 08.03.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/6105 K. ⁶⁵⁸	Eş ve çocukla ilgilenmeme, hakaret	Eşin çocuklarına kötü davranıp fiziksel şiddet uygulama, birlik görevlerini ihmal etme	Eşit kusur	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2020/844 K. ⁶⁵⁹	Cinsel birlikteliği sağlamama, ailenin müdahalesine sessiz kalma	Birlik görevlerini yerine getirmeme, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2024/4993 K. ⁶⁶⁰	Öldürmekle tehdit, birlik görevlerini yerine getirmemek	Hakaret, onur kırıcı sözler	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif

i) Tablo XLIV: 2-3 Eşit Olmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2011/8005 K. ⁶⁶¹	Eşe ilgisizlik, sürekli alkol alma	Güven sarsıcı davranışlar, iki üç yıldır	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁶⁵⁸ Y. 2. HD. 2016/18386 E., 2018/6105 K., 14.05.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁵⁹ Y. 2. HD. 2019/7520 E., 2020/844 K., 06.02.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁶⁰ Y. 2. HD. 2023/8394 E., 2024/4993 K., 27.06.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

⁶⁶¹ Y. 2. HD. 2010/6960 E., 2011/8005 K., 09.05.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		yatakları ayırarak		
2015/7392 K. ⁶⁶²	Şiddet, eşinin ailesiyle görüşmesine izin vermemek	Eşi ve ailesi hakkında dedikodu çıkarmak, eşe ilgisizlik	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2017/14322 K. ⁶⁶³	Birlik görevlerini ihmal ve hakaret	Güven sarsıcı davranış ve tehdit	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2018/8102 K. ⁶⁶⁴	Sürekli annesinin evine giderek eşiyle ve eviyle ilgilenmemek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Fiziksel şiddet, hakaret	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2018/11603 K. ⁶⁶⁵	Şiddet, ufak tartışmalarda bile evliliğin bittiğini söylemek	Eşin önceki çocuklarını istememek, çocuğa hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif

⁶⁶² Y. 2. HD. 2014/22394 E., 2015/7392 K., 13.04.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁶³ Y. 2. HD. 2016/8248 E., 2017/14322 K., 12.12.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁶⁴ Y. 2. HD. 2016/20909 E., 2018/8102 K., 26.06.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁶⁵ Y. 2. HD. 2017/4541 E., 2018/11603 K., 22.10.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/3251 K. ⁶⁶⁶	Ailenin müdahalesine sessiz kalma, kardeşlerinin eşini kovmasına sessiz kalma	Hakaret ve aşağılayıcı sözler, kıskançlık	Kadın ağır kusurlu	Koca: 2 hafif; Kadın: 3 hafif
2020/1922 K. ⁶⁶⁷	Fiziksel şiddet, evden kovma	Eşe, aileye ve çocuğa hakaret etmek, sık sık tartışma çıkararak evi terk etmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2022/5411 K. ⁶⁶⁸	Başka kadınlarla telefonda konuşup onlara para yollamak, eve düzenli bakmayarak birlik görevlerini ihmal ete	Eşini başkalarıyla kıyaslayarak aşağılamak, karı-koca ilişkisi kurmaktan kaçınmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 hafif
2022/5725 K. ⁶⁶⁹	Birlik görevlerini yerine getirmemek, çocuğa hakaret,	Fiziksel şiddet, onur kırıcı ve aşağılayıcı hakaretler ve beddualar	Kadın ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 2 orta

⁶⁶⁶ Y. 2. HD. 2018/3710 E., 2019/3251 K., 21.03.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁶⁷ Y. 2. HD. 2019/8660 E., 2020/1922 K., 16.03.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁶⁸ Y. 2. HD. 2022/3583 E., 2022/5411 K., 06.06.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁶⁹ Y. 2. HD. 2022/3646 E., 2022/5725 K., 14.06.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	eşin ailesinden kızlarını almasını istemek			

3. Orta Derecede Kusur Farkları

a) Tablo XLV: 2-4 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2022/6723 K. ⁶⁷⁰	Fiziksel şiddet	Çocuğa fiziksel şiddet, eşe ve ailesine hakaret, evde kalması gereken hususları başkalarına anlatmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif

b) Tablo XLVI: 2-4 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT

⁶⁷⁰ Y. 2. HD. 2022/4440 E., 2022/6723 K., 05.07.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2007/17335 K. ⁶⁷¹	Fiziksel şiddet, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme	Sürekli hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta
2011/11042 K. ⁶⁷²	Güven sarsıcı davranış, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmeme	Hakaret, tehdit	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2011/15365 K. ⁶⁷³	Güven sarsıcı davranış, hakaret, eşi evden kovma	Hakaret, birlik görevlerini ihmal	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2012/16143 K. ⁶⁷⁴	Fiziksel şiddet, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmemek	Birlik görevlerini ihmal, eşinin yakınlarıyla görüşmesine engel olmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 hafif
2018/3514 K. ⁶⁷⁵	Baskıcı tutum, ekonomik şiddet, fiziksel şiddet	Birlik görevlerini yerine getirmemek, eşe “salak mısın” diyerek hakaret etmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 hafif

⁶⁷¹ Y. 2. HD. 2006/21463 E., 2007/17335 K., 11.12.2007 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁷² Y. 2. HD. 2010/7221 E., 2011/11042 K., 21.06.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁷³ Y. 2. HD. 2010/14005 E., 2011/15365 K., 10.10.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁷⁴ Y. 2. HD. 2011/20191 E., 2012/16143 K., 13.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁷⁵ Y. 2. HD. 2016/13993 E., 2018/3514 K., 19.03.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/872 K. ⁶⁷⁶	Fiziksel şiddet, eşin yakınlarını arayarak “orospu bacınızı alın götürün” demek	Ev işlerinde sorumsuzluk, tartışmalar sırasında ev eşyalarına zarar vermek	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta; Kadın: 2 hafif (Kocanın hakaretini ağır nitelikte kabul ediyoruz.)

c) Tablo XLVII: 3-5 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2011/6278 K. ⁶⁷⁷	Evden kovma, küçümseyip hakaret etme, tehdit, eşin babasının eşyalarına zarar verme	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 5 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2011/7143 K. ⁶⁷⁸	Dövmek, birlik görevlerini yerine getirmemek	Kolu ısırarak, aşağılamak, mali güveni sarsmak	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif

⁶⁷⁶ Y. HGK. 2017/2423 E., 2019/872 K., 04.07.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁷⁷ Y. 2. HD. 2011/5229 E., 2011/6278 K., 11.04.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁷⁸ Y. 2. HD. 2010/4814 E., 2011/7143 K., 28.04.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2011/9103 K. ⁶⁷⁹	Şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranışlar, müşterek çocuklara şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2014/361 K. ⁶⁸⁰	Eşin babasına ağır hakaretler, eşin ailesini ortak konuta kabul etmemek, eşe ağır isnatlar	Güven sarsıcı davranışlar, evdeki eşyaları boşaltmak	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2016/15187 K. ⁶⁸¹	Devamlı evden ayrılmak, eşi dövmek	Evi temizlememek, eşin annesinin elini tırmalamak, eşine hakaret ve sinkaflı sözler söylemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif
2019/2535 K. ⁶⁸²	Fiziksel şiddet, hakaret	Fiziksel şiddet, hakaret, ortak	Eşit kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif;

⁶⁷⁹ Y. 2. HD. 2010/8094 E., 2011/9103 K., 24.05.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸⁰ Y. 2. HD. 2013/7654 E., 2014/361 K., 14.01.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸¹ Y. 2. HD. 2016/16732 E., 2016/15187 K., 23.11.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸² Y. 2. HD. 2017/6118 E., 2019/2535 K., 11.03.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		konuta almamak, eşin konuşmalarını hukuka aykırı kaydetmek		Kadın: 1 orta, 3 hafif

d) Tablo XLVIII: 3-5 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2010/13028 K. ⁶⁸³	Şiddet, hakaret, güven sarsıcı davranış	Şiddet, hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/11053 K. ⁶⁸⁴	Güven sarsıcı davranış, hakaret, darp	Hakaret, darp	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/13681 K. ⁶⁸⁵	Birlik görevlerini yeriine getirmeme, şiddet, güven sarsıcı davranışlar	Şiddet, hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁶⁸³ Y. 2. HD. 2009/11346 E., 2010/13028 K., 29.06.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸⁴ Y. 2. HD. 2011/15156 E., 2012/11503 K., 02.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸⁵ Y. 2. HD. 2011/17448 E., 2012/13681 K., 21.05.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2012/16299 K. ⁶⁸⁶	Güven sarsıcı davranış, hakaret, fiziksel şiddet	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/16352 K. ⁶⁸⁷	Güven sarsıcı davranış, hakaret,birlik görevlerini yerine getirmeme, eşe ve çocuğa ilgisizlik	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/20616 K. ⁶⁸⁸	Sadakat yükümlülüğünün ihlali, eşi ve ailesini tehdit	Eşinin rızası dışında kürtaj, ailenin müdahalesine sessiz kalma	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2012/22122 K. ⁶⁸⁹	Güven sarsıcı davranış, hakaret, tehdit, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2013/29254 K. ⁶⁹⁰	Ağır hakaret ve küfürler, ters ilişkiye zorlama,	Eşyalara zarar verme, eşin ancak cenazesine	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 3 hafif

⁶⁸⁶ Y. 2. HD. 2011/19695 E., 2012/16299 K., 14.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸⁷ Y. 2. HD. 2011/20493 E., 2012/16352 K., 14.06.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸⁸ Y. 2. HD. 2012/14258 E., 2012/20616 K., 10.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁸⁹ Y. 2. HD. 2012/1650 E., 2012/22122 K., 24.09.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁹⁰ Y. 2. HD. 2013/16163 E., 2013/29254 K., 11.12.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	birlik görevlerini yerine getirmeme	gideceğini söyleme, birlik görevlerini yerine getirmeme		
2014/24656 K. ⁶⁹¹	Şiddet, “lan” diye hitap etmek	Çocuklara şiddet, çocuklara odaya kilitleyip yemek vermeyerek kötü davranmak, eşe küfürlü konuşmak	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2014/26557 K. ⁶⁹²	Fiziksel şiddet, tehdit, güven sarsıcı davranışlar	Fiziksel şiddet, tehdit	Koca ağır kusurlu	Koca: 2 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2016/6253 K. ⁶⁹³	Birden fazla şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek	Birlik görevlerini yerine getirmeme, kıskançlık, eşine “sena dam mısın” demek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 3 hafif

⁶⁹¹ Y. 2. HD. 2014/25688 E., 2014/24656 K., 04.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁹² Y. 2. HD. 2014/15752 E., 2014/26557 K., 25.12.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁹³ Y. 2. HD. 2015/16889 E., 2016/6263 K., 29.03.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/6318 K. ⁶⁹⁴	Hakaret, fiziksel şiddet	Hakaret, fiziksel şiddet, cinsel birliktelikten kaçınmak	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2018/7260 K. ⁶⁹⁵	Sürekli ağır derecede fiziksel şiddet, hakaret	Hakaret, eşin ailesinin evinden para alarak güven sarsmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2019/5152 K. ⁶⁹⁶	Manevi bağımsızlığa sahip konut temin etmemek, tehdit, eşin ailesini “kızınızı götürün” demek	Eşe ve ailesine hakaret, çocuklara fiziksel ve psikolojik şiddet, ev ve çocuklarla ilgilenmemek, evi terk etmek	Kadın ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif
2020/3444 K. ⁶⁹⁷	Eşe ilgisizlik, eşi beğenmemek, hakaret, (anne babasının eşe hakaretleri, “oğlumu bıraksın” demesi,	Eşin ailesine soğuk davranmak, güven sarsıcı davranışlar, evin temizliğiyle ilgilenmemek,	Kadın ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif

⁶⁹⁴ Y. 2. HD. 2016/18188 E., 2018/6318 K., 16.05.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁹⁵ Y. 2. HD. 2016/19814 E., 2018/7260 K., 04.06.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁹⁶ Y. 2. HD. 2018/5129 E., 2019/5152 K., 30.04.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁹⁷ Y. 2. HD. 2020/631 E., 2020/3444 K., 30.06.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	müşterek çocuğu dövmesi eylemleri olmasına rağmen bunlara sessiz kaldığı belirtilmediğinden kusur olatak yüklenmemiştir.)	sürekli telefonla ilgilenmek		
2021/10090 K. ⁶⁹⁸	Sürekli fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmeme	Fiziksel şiddet, hakaret	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2022/2311 K. ⁶⁹⁹	Başkaları yanında eşi aşağılama, boşanmakla tehdit etmek, düzenli çalışmayarak birlik görevlerini yerine getirmemek, sürekli televizyon izleyip eşi ve çocukla ilgilenmemek	Aşağılama, ev ve arabayı habersiz devretme	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁶⁹⁸ Y. 2. HD. 2021/9365 E., 2021/10090 K., 27.12.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁶⁹⁹ Y. 2. HD. 2021/10572 E., 2022/2311 K., 10.03.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

e) Tablo XLIX: 4-6 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2010/16505 K. ⁷⁰⁰	Sürekli şiddet, tehdit, evden kovma, birlik görevlerini yerine getirmeme, eşin babasına hakaret	Sürekli hakaret, eşin yüzünü tırmalamak, birlik görevlerini yerine getirmemek, evdeki sırları başkasına anlatmak	Eşit kusurlu	Koca: 1 ağır, 4 hafif; Kadın: 2 orta, 2 hafif
2011/16009 K. ⁷⁰¹	Şiddet, eşini istemediğini söyleyip evden kovmak, müşterek çocuğun kendisinden olmadığına dair soybağının reddi davası açmak	Güven sarsıcı davranış, birlik görevlerini yerine getirmeme, eşe ve ailesine ağır hakaretler,	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 2 orta, 2 hafif (Soybağının reddi davası açmanın kusur olarak yüklenmesini

⁷⁰⁰ Y. 2. HD. 2009/15184 E., 2010/16505 K., 11.10.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁰¹ Y. 2. HD. 2011/17972 E., 2011/16009 K., 17.10.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		habersiz kürtaç girişimi		yanlış bulduğumuzu belirtmek isteriz.)
2012/10261 K. ⁷⁰²	Sürekli fiziksel şiddet, hakaret, birlik görevlerini yerine getirmemek	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmeme, çocuklara kötü davranma	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2015/16402 K. ⁷⁰³	Fiziksel şiddet, eşin eniştesiyle ilişkisi olduğu yönünde isnatlarda bulunma, eşe ve ailesine hakaret, evin kilidini değiştirerek eve girmesine engel olma	Ağır hakaretler, oğlunun yanında aşağılama, eşyalara zarar verme	Eşit kusur	Koca: 2 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2019/10395 K. ⁷⁰⁴	şiddet, öldürmekle tehdit	Eşin ailesini istememek, evi sıkça terk	Eşit kusur	Koca: 2 orta;

⁷⁰² Y. 2. HD. 2011/13174 E., 2012/10261 K., 19.04.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁰³ Y. 2. HD. 2015/11729 E., 2015/16402 K., 28.09.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁰⁴ Y. 2. HD. 2019/3767 E., 2019/10395 K., 21.10.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		edip aileyle ilgilenmemek, kavga çıkarmak, küçük düşürücü davranışlar, güven sarsıcı davranışlar		Kadın: 1 orta, 4 hafif
2018/11589 K. ⁷⁰⁵	Sadakate aykırı davranışlar, sürekli ağır hakaret ve küfürler	Eşe ve ailesine ağır hakaretler ve küfürler, beddua, eşin üzerine yürümek, evde misafir istememek	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2020/3929 K. ⁷⁰⁶	Birlik görevlerini yerine getirmeme, eve bakmama ve evin ihtiyaçlarını karşılama, fiziksel şiddet	Birlik görevlerini yerine getirmemek, ev işlerini yapmamak, çocuklarla ilgilenmemek, sıkça evi terk etmek, güven	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 4 hafif

⁷⁰⁵ Y. 2. HD. 2016/25797 E., 2018/11589 K., 22.10.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁰⁶ Y. 2. HD. 2019/6769 E., 2020/3929 K., 21.09.2020 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		sarsıcı davranışlar		
2021/639 K. ⁷⁰⁷	Eşin babasından borç istemeyi alışkanlık haline getirmek, eşini defalarca evden kovmak, fiziksel şiddet	Evi müteaddit defa terk etmek, hakaret, ev işlerini yapmaktan kaçınmak,, çocuğa şiddet, çocuğun tedavisini engellemek	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 4 hafif (Belki eşi defalarca evden kovmak orta derece kusur sayılabilir)
2021/3145 K. ⁷⁰⁸	Ekonomik şiddet, hakaret ve sürekli küçük düşürme, eşin ailesini evde istememe, eşi ve çocuklara ilgisizlik	Güven sarsıcı davranış, eşi ve ailesine hakaret, eşin ailesine soğuk davranma	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 4 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif

f) Tablo L: 4-6 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT

⁷⁰⁷ Y. 2. HD. 2020/6380 E., 2021/639 K., 27.01.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷⁰⁸ Y. 2. HD. 2021/1192 E., 2021/3145 K., 15.04.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2014/15417 K. ⁷⁰⁹	Sadakatsiz davranışlar, şiddet	Sürekli hakaret, taş fırlatma, çocuğa kötü davranma	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 orta; Kadın: 1 orta, 2 hafif
2015/18844 K. ⁷¹⁰	Şiddet, hakaret, tehdit, aşağılayıcı sözler etmek, eşi dinen boşamak	Aşırı kıskançlık, eşine yengesiyle ilişkisi olduğu yönünde iftira atmak, hakaret ve beddua etmek, eşinin ailesini istememek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 4 hafif; Kadın: 4 hafif
2015/21247 K. ⁷¹¹	Sürekli fiziksel şiddet, kıskanç ve baskıcı davranmak, aşağılamak	Eşe sehpayla vurmak, müşterek konuttaki eşyaları alıp terk etmek, eşinden zevk almadığını belirtmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif

⁷⁰⁹ Y. 2. HD. 2014/10346 E., 2014/15417 K., 03.07.2014 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷¹⁰ Y. 2. HD. 2015/4077 E., 2015/18844 K., 13.10.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷¹¹ Y. 2. HD. 2015/6534 E., 2015/21247 K., 12.11.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/8688 K. ⁷¹²	Bağımsız konut temin etmemek, annenin evliliğe müdahalesine, eşine tükürmesine, kızmasına ve hakaretlerine sessiz kalmak, eşi hakkında üçüncü kişiye “Cehenneme kadar yolu var.” demek	Birlik görevlerini ihmal, eşe soğuk ve ilgisizce davranma, cinsel birliktelikten kaçınma	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 2 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif (Annenin davranışları toplamda orta derecede kusurlu davranış sayıldı)
2018/9807 K. ⁷¹³	Sürekli alkol almak, birlik görevlerini yerine getirmemek, fiziksel şiddet, sinkaflı küfürler, tehdit	Birlik görevlerini yerine getirmemek, eşe ve ailesine agresif davranmak, ekonomik yönden güveni sarsıcı davranışlar	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 4 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif

⁷¹² Y. 2. HD. 2016/20756 E., 2018/8688 K., 05.07.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷¹³ Y. 2. HD. 2016/21420 E., 2018/9807 K., 24.09.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2019/1767 K. ⁷¹⁴	Sadakat yükümlülüğünü ihlal, hastanedeki eşe destek olmamak, evden kovmak	Eşine şerefsiz demek, eşin ailesini hepsinin yalancı olduğunu söylemek, eş köylü diyerek aşağılamak, eşin ailesinin getirdiği yiyecekleri çöpe atmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 2 hafif; Kadın: 4 hafif
2021/7311 K. ⁷¹⁵	Sürekli fiziksel şiddet	Sürekli fiziksel şiddet, hakaret, aşağılama	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 ağır; Kadın: 1 ağır, 2 hafif
2024/6121 K. ⁷¹⁶	Sadakatsizlik, ağır hakaret (eş hakkında üçüncü kişilere “domuz” ve “ölse bir kaşık su vermem” demek. Kararda ayrıca	Annenin müdahalesine sessiz kalma, devamlı şikayetlerde bulunup tartışmalar çıkarmak, kırıcı	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 orta; Kadın: 4 hafif

⁷¹⁴ Y. 2. HD. 2017/5985 E., 2019/1767 K., 27.02.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷¹⁵ Y. 2. HD. 2021/4906 E., 2021/7311 K., 19.10.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷¹⁶ Y. 2. HD. 2023/7684 E., 2024/6121 K., 19.09.2024 T. (KYGT ET: 20.10.2024)

	sansürlenmiş kısım vardır.)	söylemler, evi terk etmek (Belirtmemiz gerekir ki kararda eşe sürekli şikayetlerde bulunmak ve tartışmalar çıkarmak ayrı vakıalar gibi yazılsa da biz bunu tek kusur olarak değerlendirdik.)		

g) Tablo LI: 5-7 Eşit Sayılanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEM ESİ	NOT
2013/1731 K. ⁷¹⁷	Birden fazla şiddet, baba evine gönderme, önceki evlilikten olan çocuğu istememe,	Şiddet, hakaret, müşterek konuta almama, eşe ait eşyaları satma	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif

⁷¹⁷ Y. 2. HD. 2012/14206 E., 2013/1731 K., 24.01.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	evin su ve elektriğini kesme			

h) Tablo LII: 5-7 Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2013/24790 K. ⁷¹⁸	Küçük düşürücü sözler, kemik kırığına yol açacak şekilde şiddet	Küçük düşürücü sözler, fiziksel şiddet, sadakat yükümlülüğünü ihlal	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 orta, 1 hafif
2017/11425 K. ⁷¹⁹	Eş ve çocuklara sürekli fiziksel şiddet, birlik görevlerini yerine getirmemek, eşe ve çocuklara küfür etmek, tehdit	Güven sarsıcı davranışlar, eşini sevmediğini söylemek, “hayatımı yaşayacağım defol” demek, hakaret etmek	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 3 hafif; Kadın: 1 orta, 3 hafif

⁷¹⁸ Y. 2. HD. 2013/10295 E., 2013/24790 K., 01.11.2013 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷¹⁹ Y. 2. HD. 2016/6009 E., 2017/11425 K., 23.10.2017 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

4. Tablo LIII: Orta Dereceden Yüksek Kusur Farkıyla Eşit Olanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2009/15656 K. ⁷²⁰	Sürekli şiddet, ağır hakaretler, güven sarsıcı davranış	Darp, güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 2 orta; Kadın: 2 orta, 1 hafif
2010/13056 K. ⁷²¹	Şiddet, hakaret, eşi babaevine bırakmak, aile müdahalesine sessiz kalma, birlik görevlerini yerine getirmeme	Güven sarsıcı davranış, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 4 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2011/11536 K. ⁷²²	Birkaç defa fiziksel şiddet, eşi istememek, ilk eşini sevdiğini söylemek	Sürekli ağır hakaretler, birlik görevlerini yerine getirmemek, çocuğa kötü davranmak (Şiddet olup	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 2 hafif

⁷²⁰ Y. 2. HD. 2008/13272 E., 2009/15656 K., 15.09.2009 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷²¹ Y. 2. HD. 2009/11592 E., 2010/13056 K., 30.06.2010 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷²² Y. 2. HD. 2010/14554 E., 2011/15536 K., 12.10.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

		olmadığı belli değil)		
2012/29007 K. ⁷²³	Güven sarsıcı davranışlar, birlik görevlerini yerine getirmemek	Ağır hakaretler, eşin çocuklarına sürekli fiziksel şiddet	Eşit kusur	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 orta
2015/19395 K. ⁷²⁴	Hakaret ve tehdit, eşi istemediğini söylemek, birlik görevlerini yerine getirmemek ve hasta müşterek çocukla ilgilenmemek, eşyaları alıp evi boşaltmak	Aşırı kıskanç tavırlar, güven sarsıcı davranışlar (birden fazla erkekle sosyal paylaşım sitelerinde yazışmalar yapmak ve mesajlaşmak)	Eşit kusur	Koca: 6 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2022/2391 K. ⁷²⁵	Sürekli şiddet, tehdit, hakaret, ilgisiz davranma, evin ihtiyaçlarını karşılamamak	Zina, hakaret	Eşit kusur	Koca: 1 ağır, 4 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif

⁷²³ Y. 2. HD. 2012/11556 E., 2012/29007 K., 03.12.2012 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷²⁴ Y. 2. HD. 2015/11528 E., 2015/19395 K., 27.01.2016 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷²⁵ Y. 2. HD. 2022/239 E., 2022/2391 K., 14.03.2022 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

5. Tablo LIV: Formüle Göre Eşit Olmalarına Rağmen Eşit Sayılmayanlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2011/4902 K. ⁷²⁶	Hakaret, sopayla vurmak	Hakaret, güven sarsıcı davranış	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif
2014/14824 K. ⁷²⁷	Sürekli fiziksel şiddet, eşini evden kovma	Uzun süredir farklı kişilerle sadakat yükümlülüğünü ihlal, birlik görevlerini ihmal	Kadın ağır kusurlu	Koca: 1 ağır, 1 hafif; Kadın: 1 ağır, 1 hafif
2015/807 K. ⁷²⁸	Ortak konutu terk ederek birlik görevlerini yerine getirmemek, ailenin müdahalelerine sessiz kalma, eşi evden kovmak	Sürekli ağır hakaretler ve aşağılama, aşırı kıskançlık	Kadın ağır kusurlu	Koca: 3 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁷²⁶ Y. 2. HD. 2010/4132 E., 2011/4902 K., 21.03.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷²⁷ Y. 2. HD. 2014/4960 E., 2014/14824 K., 21.03.2011 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷²⁸ Y. 2. HD. 2014/9628 E., 2015/807 K., 03.02.2015 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

2018/4790 K. ⁷²⁹	Fiziksel şiddet, bağımsız konut sağlamamak	Küfür etmek, çocuk yapmak için gerekli tedaviden kaçınmak, eşin yurtdışında çalışmasını bildiği halde huzursuzluk çıkarmak	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 3 hafif
2019/4302 K. ⁷³⁰	Tehdit, istemediğini ve tiksindiğini söylemek, hakaret, fiziksel şiddet	Eşinin ailesini istememek, eşin ailesiyle görüşmesine karşı çıkmak, çevreye eşin anne babası hakkında büyücü diye bahsetmek, hakaret, aşağılayıcı sözler	Koca ağır kusurlu	Koca: 1 orta, 3 hafif; Kadın: 5 hafif
2019/11459 K. ⁷³¹	Anlaşmalı boşanmaya zorlamak için tehdit ve hakaret içerikli mesajlar	Sosyal medyada başka erkeklerle sohbet ederek güven sarsıcı	Kadın ağır kusurlu (Bölge adliye mahkemesi ise	Koca: 1 orta, 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁷²⁹ Y. 2. HD. 2018/1433 E., 2018/4790 K., 10.04.2018 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷³⁰ Y. 2. HD. 2019/1967 E., 2019/4302 K., 09.04.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

⁷³¹ Y. 2. HD. 2019/4096 E., 2019/11459 K., 25.11.2019 T. (KYGT ET: 24.12.2023)

	(Güven sarsıcı davranışın etkisiyle olduğu anlaşılmakta), eşe ve çocuğa şiddet	davranışlar, hakaret	eşit kusurlu kabul etmiş.)	

6. Tablo LV: Formülle Zıt Sonuçlar

KARAR NO	KOCANIN KUSURLARI	KADININ KUSURLARI	KUSUR BELİRLEMESİ	NOT
2021/7195 K. ⁷³²	Eşini sevmediğini ve boşanacağını söylemek	Çocukla ilgilenmemek, çocuğa şiddet uygulamak	Eşit kusur	Koca: 1 hafif; Kadın: 1 orta, 1 hafif

⁷³² Y. 2. HD. 2021/5242 E., 2021/7195 K., 13.10.2021 T. (KYGT ET: 24.12.2023)